

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

DÂNIŞMEND-NÂME’NİN EŞREF ERTEKİN VE YUSUF
BAHRİ KAYIŞZÂDE NÜSHALARININ
TRANSKRİPSİYONU VE KARŞILAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Sefer SOLMAZ

HAZIRLAYAN
Nuray KARLI

KONYA 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı	Nuray KARLI
Numarası	174202021007
Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Ortaçağ Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	Dânişmend-nâme'nin Eşraf Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshalarının Transkripsiyonu ve Karşılaştırması

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nuray KARLI
	Numarası	174202021007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Ortaçağ Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Sefer SOLMAZ
Tezin Adı	Dânişmend-nâme'nin Eşraf Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshalarının Transkripsiyonu ve Karşılaştırması	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Dânişmend-nâme'nin Eşraf Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshalarının Transkripsiyonu ve Karşılaştırması** başlıklı bu çalışma 22/08/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Sefer SOLMAZ	Danışman	
Doç. Dr. Bekir BİÇER	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Zehra ODABAŞI	Üye	

ÖN SÖZ

Destan toplumların tarih sahnesine çıktığı andan itibaren başından geçen olayların, savaşların ve kahramanlıkların mûcizevi olaylarla donatılarak duygusal bir anlatım biçimidir.

Türkler gerek buldukları coğrafi konum gerekse de savaşçılık özellikleri sayesinde yeni yerler fethetmişlerdir. Bu fetihlerin bir sonucu olarak da pek çok dini inancı benimsemişlerdir. Bu dinlerden en önemlisi de şüphesiz İslam dinidir. Türkler İslamiyet'i kabul etmekle kalmayıp zamanla İslamiyet'in savunucusu ve lideri konumuna gelmişlerdir.

Malazgirt Savaşı ile kapıları Türklere açılmış olan Anadolu'nun fethi ve İslamlaşması konusunda önem arz eden devletlerden birisi de Dânişmendlilerdir. Dânişmendlilerin fetih ve İslamlaştırma gayesi ile girişmiş oldukları mücadele Dânişmend Gazi destanına konu olmuştur. Bu destan da *Dânişmend-nâme* adıyla bilinen edebî eserin şekillenmesini sağlamıştır.

Dânişmend-nâme'nin bilinen pek çok nüshası bulunmaktadır. Çalışmamızın birinci amacı Çorum nüshası olarak bilinen ve daha önce gün yüzüne çıkarılmamış olan Eşref Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde nüshalarını doğru bir şekilde transkribe etmektir. İkinci amacı ise bu iki nüshayı gerek ifade gerekse içerik yönünden karşılaştırarak ikisi arasındaki farklı yönleri ortaya koymak ve bu nüshalarla ilgili gelecekte yeni bilimsel çalışmalara kapı aralamaktır.

Tez çalışmam boyunca sabır ve anlayışıyla yol gösteren ve gerekli düzenlemeleri yapan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sefer Solmaz'a teşekkür ederim. Eşref Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde nüshalarına ulaşmamızı sağlayanlara müteşekkir olduğumu ifade etmek isterim. Ayrıca başta babam Bahri Karlı ve kardeşim Necip Karlı olmak üzere maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen tüm aileme teşekkürü borç bilirim.

KONYA 2019

Nuray KARLI

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nuray KARLI
	Numarası	174202021007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Ortaçağ Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Sefer SOLMAZ
Tezin Adı	Dânişmend-nâme'nin Eşraf Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshalarının Transkripsiyonu ve Karşılaştırması	

ÖZET

Dânişmendliler, Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinden birisidir. Devletin kurucusu Melik Ahmed Gümüştekin'dir. Kurucusunun bilge kişiliği onun Dânişmend unvanı almasını sağlamış ve daha sonra bu unvan ismi yerine geçtiği gibi kurduğu devletin de adı olmuştur. Hangi tarihte Anadolu'ya geldiği tam olarak bilinmeyen Dânişmend Gazi, Malazgirt Savaşı'na katılmıştır. Bundan bir süre sonra da Orta Anadolu'da Sivas merkez olmak üzere Dânişmendliler Devleti'ni kurmuştur. Dânişmend Gazi'nin Anadolu'da gayrimüslimlere karşı yaptığı gazalar Dânişmend-nâme'de destanî-efsanevî bir şekilde anlatılmaktadır. Anadolu'nun fethi ve İslamlaşmasını anlatan Dânişmend-nâme, Dânişmendliler temelinde 11. ve 12. yüzyıl Anadolu Türk tarihi açısından son derece önemli bir eserdir. Dânişmend-nâme'nin günümüze ulaşmayan ilk nüshası II. İzzeddin Keykavus zamanında yazılmıştır. İkinci kez I. Murat zamanında ve onun emriyle Tokat Kalesi dizdarı Ârif Ali tarafından kaleme alınmıştır. XVII. yüzyıl tarihçilerinden Gelibolulu Mustafa Âli tarafından da üçüncü kez düzenlenip yazılmıştır. Günümüze kadar gelen pek çok Dânişmend-nâme nüshası bulunmakta olup bunlar bu çalışmada kısaca tanıtılmıştır. Sonra şimdiye kadar bilim dünyasının dikkatine sunulmayan Çorum nüshası olarak bilinen Eşraf Ertekin nüshası ve Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası transkribe edilmiştir. Daha sonra her iki nüsha gerek dil, gerekse içerik olarak karşılaştırılmak suretiyle aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Her iki nüsha gerek ifade gerekse içerik yönünden büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Ancak bu nüshalar arasında ifade ve içerik bakımından farklılıklar da bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dânişmendliler, Dânişmend Gazi, Dânişmend-nâme nüshaları, Eşref Ertekin nüshası, Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Nuray KARLI
Numarası	174202021007
Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Ortaçağ Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Sefer SOLMAZ
Tezin İngilizce Adı	Transcriptions and comparison of the copies of Danishmendname by Eşref Ertekin and Yusuf Bahri Kayışzâde

Öğrencinin

SUMMARY

Danışmendliler, one of the first Turkish states, which was established after the Malazgirt victory in Anatolia. The founder of the state is Melik Ahmed Gümüştekin. His wise personality of his founder enabled him to obtain the title of Danishmend, and later this became the name of the state he founded as well as the replacement of his name. Danishmend Gazi, whom exact date of arrival to Anatolia, is unknown, have participated in the Battle of Manzikert. After a while, he established the State of Danışmendliler, the center of Sivas in Central Anatolia. Danishmend Gazi's ghazals against the non-Muslims in Anatolia are described in an epic-legendary way in Danishmend-nâme. Danishmend-nâme, describing the conquest and Islamization of Anatolia, is a very important work for the 11th and 12th century Anatolian Turkish history on the basis of the Danishmendians. The first copy of Dânişmend-nâme which has not reached to the present day II. It was written in the time of Izzeddin Keykavus. It was written by Ârif Ali for the second time by the order of Murat I in his time. XVII. It was written and edited by Mustafa Âli of Gallipoli for the third time. There are many copies of the Danishmend-nâme that have survived to the present day and these are briefly introduced in this study. Then, the copy of Eşref Ertekin, known as Çorum copy, and Yusuf Bahri Kayışzâde copy which were not presented to the attention of the scientific world until now, were transcribed. Later, both copies were compared in terms of language and content and the similarities and differences between them were determined. Both copies are

substantially similar in terms of both expression and content. However, there are differences in terms of expression and content between these copies.

Keywords: Danişmendliler, Danişmend Gazi, Danişmend-nâme copies, Eşref Ertekin copy, Yusuf Bahri Kayışzâde copy

KISALTMALAR

a.g.e.	:	adı geçen eser
a.g.m.	:	adı geçen makale
a.g.s.	:	adı geçen sözlük
a.g.t.	:	adı geçen tez
AVİD	:	Avrasya İncelemeleri Dergisi
bk.	:	bakınız
C.	:	Cilt
çev.	:	çeviren
DİA	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
G.Ü.	:	Gazi Üniversitesi
H.	:	Hicrî
Haz.	:	Hazırlayan
Hız.	:	Hazreti
M.	:	Miladi
mad.	:	maddesi
S.	:	Sayı
s.	:	sayfa
S.Ü.	:	Selçuk Üniversitesi
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
trc.	:	tercüme
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
vb.	:	ve benzeri
vr.	:	varak
yay.	:	yayınları, yayınlayan

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	ii
Tez Kabul Formu	iii
Ön söz	iv
Özet	v
Summary	vii
Kısaltmalar	ix
İçindekiler	x
GİRİŞ.....	1
I. DÂNİŞMEND-NÂME KAPSAMINDA DANIŞMENDLİLERE KISA BİR BAKIŞ.....	1
A. Dânişmendilerin Kuruluşu	1
1. Dânişmend Gazi Dönemi.....	1
B. Dânişmendilerin Yükselişi	5
1. Emir Gazi Dönemi.....	5
2. Melik Muhammed Dönemi.....	5
C. Dânişmendilerin Bölünmesi ve Yıkılışı	6

BİRİNCİ BÖLÜM

DÂNİŞMEND-NÂME VE NÜSHALARI

I. DÂNİŞMEND-NÂME’NİN TARİHİ DEĞERİ VE YAZIM TARİHLERİ.....	9
A. Dânişmend-nâme’nin Tarihi Değeri	9
B. Dânişmend-nâme’nin Yazım Tarihleri	10
II. DÂNİŞMEND-NÂME NÜSHALARI.....	11
A. Bilinen Dânişmend-nâme Nüshaları	12
1. Paris Nüshası.....	12
2. Süleymaniye Nüshası.....	12
3. Muallim Cevdet Nüshası.....	12
4. Leningrad Nüshası.....	12

5. M. Fahri Bilge Nüshası.....	12
6. Hüseyin Namık Orkun Nüshası.....	12
7. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Nüshası.....	13
8. Niksar Nüshası.....	13
9. Dârende Nüshası.....	13
10. Koşmaoğlu İsmail Nüshası.....	13
11. Eşref Ertekin Nüshası.....	14
12. Ali Emirî Nüshası.....	15
13. Türk Tarih Kurumu Nüshası.....	16
14. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Nüshası.....	16
15. Fuat Köprülü Nüshası.....	16
16. Osman Turan Nüshası.....	16
17. Muzaffer Ozak Nüshası.....	16
18. Alaaddin Alpay Nüshası.....	17
19. Merdin Yılmaz Melikoğlu Nüshası.....	17
B. Bilinmeyen Dânişmend-nâme Nüshaları.....	17
1. Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası.....	17
3. Nazmi Tombuş Nüshası.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

DÂNİŞMEND-NÂME NÜSHALARININ TRANSKRİPSİYONU

I. EŞREF ERTEKİN NÜSHASI'NIN TRANSKRİPSİYONU.....	20
II. YUSUF BAHRİ KAYIŞZÂDE NÜSHASI'NIN TRANSKRİPSİYONU.....	172

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EŞREF ERTEKİN VE YUSUF BAHRİ KAYIŞZÂDE NÜSHALARININ KARŞILAŞTIRMASI

I. İFADE YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI.....	332
--	-----

II. İÇERİK YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI.....	381
SONUÇ.....	398
KAYNAKÇA.....	400
EKLER	

GİRİŞ

Üzerinde yaşadığımız Anadolu coğrafyası bize atalarımızdan miras kalmıştır. Bu toprakların Müslümanlar tarafından fethi uzun bir süreci içine alır. İlk Arap akınlarından Malazgirt Zafer'ine kadar yüzyıllar boyu süregelen bir mücadele söz konusudur. 1071 yılı itibariyle Anadolu bir Türk yurdu haline gelmiş ve artık bu coğrafyada Türkleşme ve İslamlaşma adı verilen iskân ve imar faaliyetleri başlamıştır.

I. DÂNİŞMEND-NÂME KAPSAMINDA DÂNİŞMENDLİLERE KISA BİR BAKIŞ

A. Dânişmendlilerin Kuruluşu

Malazgirt Zaferi'nin en önemli sonuçlarından biri Anadolu Türk beyliklerinin kurulmasıdır. Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinden olan Dânişmendliler de, bu coğrafyanın fethi, Türkleşmesi ve İslamlaşmasında mühim rol oynayan devletlerin başında gelmektedir.

Dânişmendlilerin Anadolu'da giriştikleri fetih ve İslamlaştırma çabaları *Dânişmend-nâme* olarak bilinen Dânişmend Gazi Destanı'na konu olmuştur ve bu eser tıpkı *Battalnâme* ile *Saltuknâme* gibi sözlü rivayetlerin yazıya geçirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Destanın genelinde Dânişmendlilerin kurucusu Dânişmend Gazi'nin gazaları anlatılırken, son kısımlarında da Danişmend Gazi'nin oğul ve torunlarının faaliyetlerinden kısaca bahsedilmektedir. Ayrıca destanî unsurlarla birlikte dönemin sosyo-kültürel ve dinî yapısıyla da ilgili oldukça orijinal bilgileri içermektedir. Dolayısıyla *Dânişmend-nâme*, Dânişmendli hükümdarları ve faaliyetleri etrafında şekillenen bir edebî ürün niteliğinde olmakla birlikte tarihî rivayetleri de içine almaktadır. Bu yüzden Anadolu'nun fethi, İslamlaşması ve Türkleşmesi tarihi ile ilgili yapılan çalışmalar için önemli bir kaynak özelliğine sahiptir.

Dânişmend-nâme, Dânişmendli hanedanının siyasi-kültürel faaliyetlerini ve onların hâkimiyet sahası olan Dânişmendli ilini (Tokat –Amasya - Sivas – Kayseri – Malatya) konu edinir. Bu yüzden Dânişmendlilerin bu bölgelere ne zaman geldiğini ve burada ne tür siyasi olayların cereyan ettiğini tespit etmek oldukça önemlidir. Çünkü destanın içeriği Dânişmend Gazi'nin gaza ve cihat anlayışıyla ve buna bağlı olarak dinî-kültürel faaliyetleriyle şekillenmiştir.

1. Dânişmend Gazi Dönemi

Dânişmendlilerin Anadolu'ya hangi tarihte geldiği ya da Selçuklular ile olan münasebetlerinin ne zaman başladığı gerek kaynak yetersizliğinden gerekse de mevcut kaynakların bu konuda ihtilâflı bilgi vermesinden dolayı netlik kazanamamıştır. Bir kısım araştırmacılar tarafından Dânişmend Gazi'nin Malazgirt Savaşı'ndan hemen sonra Anadolu'ya geldiği yönünde görüşler ortaya konulur iken; diğer bazı araştırmacılar ise Malazgirt Savaşı öncesinde geldiği ve savaşa katıldığı yönünde bilgi vermişlerdir.

Dânişmend Gazi'nin Anadolu'ya gelişi ile ilgili Zahirü'd-din Nîşâbü'rî'nin *Selçuknâme*'sinde Alp Arslan'ın Malazgirt Savaşı'nı müteakip Erzurum bölgesini Saltuk Bey'e, Mardin ve Harput taraflarını Artuk Bey'e, Sivas, Tokat, Amasya, Kayseri havalisini Dânişmend Gazi'ye, Erzincan, Kemah ve Şebin-Karahisar havalisini Emir Çavuldur'a verdiğine dair bilgi yer almaktadır¹. Fakat Osman Turan *Selçuknâme*'deki bu bilginin ve onu teyit eden *Camiü't-Tevarih*² ve *Müsameretü'l-Ahbâr*³ isimli eserlerin resmi bir vesikaya değil sözlü rivâyetlere dayandığını belirtmektedir⁴.

Türkiye Selçuklu tarihinin yerli kaynaklarından *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* isimli eserin müellifi İbn-i Bîbî ise, Emir Artuk ve Emir Dânişmend gibi beylerle ilgili söylenenlerin tutarsız olduğunu, ihtilâflı rivâyetlere dayandığını ve bu nedenle de onlar hakkında eserinde yer vermediğini söylemektedir⁵.

Anlaşıldığı kadarıyla Dânişmend Gazi'nin Anadolu'ya gelme nedeni ve geliş tarihi ile ilgili genel bir kanaatten söz etmek mümkün görünmemektedir. Bu yüzden ailenin menşei ve Anadolu'ya gelmelerinden önceki faaliyetleri incelenerek bir sonuca ulaşmak gerekmektedir.

---

¹ Sefer Solmaz, "Dânişmend Gazi'nin Anadolu'ya Gelişi", *S. Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 14, Konya 2002, s. 231.

² Reşîdü'd-din Fazlullah, *Cami'ü't-Tevarih* (Selçuklular Kısım), çev. E. Göksu-H. H. Güneş, İstanbul 2011, s. 118.

³ Eserde bu konu hakkındaki bilgi "o sırada Melik Dânişmend Niksar, Tokat, Sivas, Elbistan ve havalisin ele geçirdi" şeklinde kaleme alınmıştır. Bk. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayi, *Müsameretü'l-Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000, s. 13.

⁴ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993, s. 112.

⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, çev. Mürsel Öztürk, C. I, Ankara 2014, s. 38.

Büyük Selçuklu Devleti'nde muallimlik görevini yerine getiren Dânişmend Ali Taylu, *Dânişmend-nâme*'ye konu olan Melik Ahmed Gümüştekin Dânişmend Gazi'nin babasıdır. Dânişmend Ali Taylu'nun 1055 de vefat etmesi üzerine muallimlik görevine Melik Ahmed Gümüştekin Dânişmend Gazi getirilmiştir. Bundan bir süre sonra da Dânişmend Gazi Anadolu'ya gelmiştir.

Dânişmend Gazi'nin Anadolu'dan önce Azerbaycan'a gittiği bilinmektedir. O, Azerbaycan'da kaldığı süre zarfında bir taraftan muallimlik görevini yaparken diğer taraftan da bu bölgedeki gaza faaliyetlerine katılmıştır. Bilgelik vasfı taşıyan Dânişmend Gazi, Kafkasya Seferi'ne çıkan ve Azerbaycan'a gelen Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın dikkatini çekmiş olmalıdır ki Selçuklu ordusuna katılmıştır⁶.

Reşidü'd-din Fazlullah tarafından da hangi tarihte geldiği konusunda kesin tarih bilgisi verilmese de Malazgirt Savaşı'na katıldığına dair çok önemli bir bilgi verilmektedir: *Melik Muhammed Dânişmend başını yer öpüp "Bu kulun aklına îmân-ı Yezdânî ve Müslümanlık'a uygun bir düşünce gelmiştir. Eğer izin olursa arz edeyim" dedi. Sultan izin verdi. Melik Muhammed Dânişmend "Bu gün çarşambadır. Saadete geri dönüp, bu gün ve yarın silâhlarımızı hazırlayalım. Elbiselerimizi temizleyelim. Zemez suyuyla yıkanmış kefenlerimizi boyunlarımıza asalım. Cuma sabahı "hayya 'ale'l-felâh" sedasıyla haşem-i mansûr'la birlikte harp meydanına gelelim. Hâtibler (Cuma) hutbesinde "Allah'ım! Düşman üzerine hücum eden Müslüman askerlere yardım et!" dedikleri zaman, tam bir ihlâsla tekbir getirelim ve küffâr-ı feccâr'a hamle yapalım. Şehâdet saadetine erersek bu ne güzel sevâb ve ne güzel lütuftur. Eğer muzaffer ve mansûr olursak da işte bu büyük başarıdır*⁷.

Reşidü'd-din Fazlullah'ın verdiği bu bilgiye göre, Dânişmend Gazi, Malazgirt Savaşı'nda Büyük Selçuklu ordusunun içerisinde bizzat sultana stratejik tavsiyelerde bulunabilecek bir konumdadır. Ayrıca yine Reşidü'd-din Fazlullah tarafından Malazgirt Savaşı sonrası Artuk, Saltuk, Mengüçük, Çavlı ve Çavuldur beylerle birlikte Dânişmend Gazi'ye de Anadolu'da bazı bölgelerin ikta olarak verildiği konusuna da açıklık getirilmiştir⁸. Yani buna göre Dânişmend Gazi, Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'nun fethi ile görevlendirilen beylerden birisidir.

⁶ Solmaz, "Anadolu'ya Gelişi", s. 229.

⁷ Reşidü'd-din, *Cami'ü't-Tevârih*, s. 114.

⁸ Reşidü'd-din, aynı yer.

Büyük Selçuklu hükümdarı Alp Arslan'ın Malazgirt Zaferi'ne müteakip Bizans İmparatoru Romanos Diogenes ile yaptığı barış anlaşmasının yeni İmparator VII. Mihail Dukas tarafından bozulması Sultan Alp Arslan'ın Malazgirt Savaşına katılan beyleri Anadolu'nun fethi için görevlendirmesine sebep olmuştur⁹.

Sultanın emriyle diğer beyler Anadolu'da kendisine ikta edilen bölgelerde kendi adlarıyla anılan beyliklerini kurarken, Dânişmend Gazi'de ilk olarak Sivas'a gelmiştir. Dânişmend Gazi'nin Sivas'ta fazla bir direnişe maruz kalmadan Sivas'ı hâkimiyeti altına aldığı ve böylece de Dânişmendli Devleti'nin temellerinin atıldığı bilinmektedir. Dânişmend Gazi'nin ilk olarak Sivas'a geldiği ve burayı bir askeri üs olarak kullandığı *Dânişmend-nâme* nüshalarında da yer almaktadır. Bazı tarihçiler tarafından Sivas'ın fetih yılı olarak 1071 yılı esas alınırken¹⁰ Erdoğan Merçil¹¹ Sivas'ın 1080 yılında fethedildiğini kaydetmektedir.

Sivas'ı alarak beyliğin temellerini atan Dânişmend Gazi'nin ilk icraatı yanındaki emirleri Çavuldur, Turasan, Kara Doğan, Osmancık, İltegin ve Kara Tegin ile birlikte Amasya, Tokat, Niksar, Kayseri, Zamantı, Elbistan, Develi ve Çorum'u hâkimiyeti altına alarak Dânişmendli topraklarına katmak olmuştur¹².

Dânişmend Gazi'nin giriştiği fetih mücadelesi ve devletin kuruluşu Süryani Mihail'in yazdığı vekayinamede de "1085 tarihinde Tanouşman adlı bir Türk emiri Kapadokya'ya taarruz edip Sivas'a, Kayseri'ye ve diğer şimal muntikalarına hâkim oldu" şeklinde ifade edilmiştir¹³. Aynı yıl içerisinde bu kadar fetih girişimi yapılamayacağından hareketle Süryani Mihail'in vermiş olduğu bilgi de bizi Dânişmend Gazi'nin Malazgirt Şavaşı'nı müteakiben Anadolu'da fetih mücadelesine giriştiği sonucuna ulaştırmaktadır.

Birbiriyle siyasi rekabete giren diğer emir ve beylerin aksine topraklarını genişletme amacı güden Dânişmend Gazi'nin daha sonraki faaliyetleri arasında Haçlılar ile yaptığı savaşlar yer almaktadır. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan, Dânişmend Gazi ve Kapadokya Emiri Hasan'ın oluşturduğu üçlü ittifakın Birinci

⁹ Solmaz, Sefer Solmaz, *Dânişmendliler Devleti ve Kültürel Mirasları*, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2001, s. 95.

¹⁰ Muharrem Kesik, "Dânişmendli Beyliği-Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu İlişkileri", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 34 (34), (2009), s. 122; Solmaz a.g.t., s. 54.

¹¹ Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara 2006, s. 253.

¹² Abdulkerim Özeydin, "Dânişmendliler", *DİA*, C.3, İstanbul 1993, s. 469; Kesik, a.g.m., s. 122.

¹³ Süryani Mihail, *Süryani Keşiş Mihail'in Vekayi-nâmesi*, trc. Hrant Andreasyan, II, TTK Ktp.'nde 44-2 no'lu basılmamış nüsha s. 30.

Haçlı Birliği'ne karşı verdiği mücadele mağlubiyetle sonuçlanmıřtır¹⁴. Bunun neticesi olarak da Urfa, Antakya ve Kudüs'te üç ayrı Haçlı Devleti kurulmuş, Birinci Haçlı Birliği'nin başarılarından cesaret alan Lombartlar, Fransızlar ve Almanlar tarafından üç ayrı Haçlı ordusu daha teşkil edilmiřtir¹⁵.

Eşkişehir civarında 1 Temmuz 1097 tarihinde Haçlılarla yapılan savaş neticesinde Türkler bozguna uğratılmış olsa da Dânişmend Gazi Anadolu'daki faaliyetlerine ara vermeden devam etmiştir. 1098'de Bayburt'u topraklarına katmış, daha sonra Ermeni Gabriel idaresi altında olan Malatya'yı üç yıllık bir kuşatmanın ardından Antakya Prensi Bohemond ve onun yeğeni Richard'ı da esir ederek ele geçirmiřtir¹⁶.

İlk Haçlı seferlerinin başarıya ulaşması üzerine bir kez daha Anadolu'ya gelen Haçlı birlikleri içinde yer alan Lombardların yaptığı taarruza karşı I. Kılıçarslan ve Dânişmend Gazi tarafından kurulan ittifak bu Haçlı grubunu Niksar'da bozguna uğratmıştır. Daha sonra önce Fransız ve ardından Almanların taarruzuna karşı Dânişmend Gazi ve I. Kılıçarslan ittifakına Harran Emiri Karaca ve diğer Türk beylerinin de katılmasıyla yirmi bin kişilik bir ordu oluşturulmuştur. Bu yirmi bin kişilik Türk Birliği tarafından Haçlılar Ereğli yakınlarında bozguna uğratılarak Haçlı tehlikesi ortadan kaldırılmıřtır¹⁷.

Haçlılara karşı ortak hareket edilmesine rağmen Dânişmend Gazi'nin Bohemond'u serbest bırakması karşılığında aldığı fidyeden pay vermemesi ve Malatya'yı fethetmesi gibi etkenler Dânişmendliler ile Türkiye Selçuklu Devleti arasındaki ilişkilerin bozulmasına sebep olmuřtur¹⁸. Bu sıralarda Dânişmend Gazi vefat etmiştir. (1105)

B. Dânişmendlilerin Yükselişi

1. Emir Gazi Dönemi

Dânişmend Gazi'nin 1105 yılında vefat etmesi üzerine beyliğin başına oğlu Emir Gazi geçmiştir. Urfalı Matheos vekâyinâmesinde Emir Gazi'nin Dânişmendli

---

¹⁴ Merçil, a.g.e., s. 253.

¹⁵ Sefer Solmaz, "Dânişmendliler", *Türkler*, C. 6, Ankara 2002, s.728.

¹⁶ Merçil, a.g.e., s. 253.

¹⁷ Solmaz, "Dânişmendliler", s. 728; Özaydın, "Dânişmendliler", s. 470.

¹⁸ Kesik, a.g.m., s. 126.

tahtına oturması ve saltanat mücadelesi şu şekilde belirtilmiştir: “*Dânişman’ın on iki oğlu vardı. İktidarın başına büyük oğlu Gazi geçti ve bu diğer kardeşlerini gizlice öldürdü*”¹⁹.

Emir Gazi’nin ilk yıllarında kardeşleriyle saltanat mücadelesine tutuşması önceden beri Malatya üzerinde emelleri olan I. Kılıçarslan’ı harekete geçirmiş ve Malatya Türkiye Selçukluları tarafından alınmıştır. Malatya’nın Anadolu Selçukluları’na geçmesiyle Emir Gazi’nin kudreti kırılmıştır. Böylece, I. Kılıçarslan’ın vefatına kadar olan süreçte Dânişmendliler Türkiye Selçuklu Devleti’ne bağlı bir beylik olarak varlığını sürdürmüştür²⁰.

I. Kılıç Arslan’ın vefatı (1107) Türkiye Selçuklularının Anadolu’da kurmuş olduğu üstünlüğü bozmuş ve bu devleti saltanatının ilk yıllarında metbu olarak tanımak zorunda kalan Emir Gazi’yi de harekete geçirmiştir. Türkiye Selçuklularının içine düştüğü otorite boşluğundan faydalanmak isteyen Emir Gazi, bir taraftan topraklarını genişletme politikası güderken diğer taraftan Türkiye Selçuklularındaki taht mücadelesinde damadı Mesud’u desteklemiştir²¹. I. Mesud’un tahta geçmesini sağlayan Emir Gazi, damadının üzerinde kurmuş olduğu otorite sayesinde saltanatının ilk yıllarında metbu olarak tanımak zorunda kaldığı Türkiye Selçuklularını kendine bağlı hale getirmiştir²². Bunun sonucunda, Emir Gazi döneminde Dânişmendliler Anadolu hâkimiyetini ele geçirmişler ve sınırlarını oldukça genişletmişlerdir.

2. Melik Muhammed Dönemi

Emir Gazi’nin vefat etmesi üzerine Dânişmendlilerin başına geçen ve 1134-1142 yılları arasında hüküm sürmüştür. Melik Muhammed saltanatının ilk yıllarında kendisine karşı isyan eden kardeşleri Yağan ve Aynü’l-devle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu durumu fırsat bilen Bizans İmparatoru II. İoannes Komnenos Karadeniz’deki Türk topraklarına saldırmıştır. Bununla da yetinmeyen imparator

---

¹⁹ *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi ve Papaz Grigor’un Zeyli*, çev. Hrant D. Andreasyan, Ankara 1987, s. 225.

²⁰ Solmaz, “Dânişmendliler”, s.730.

²¹ Muharrem Kesik, “Emir (Melik) Gazi”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, III/2, İstanbul 2016, s. 160.

²² Sefer Solmaz, “Dânişmend-Nâme’ye Göre Emir Gazi’nin Faaliyetleri”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2, Konya Ekim 2009, s. 207; Kesik, “Emir (Melik) Gazi”, s. 169.

Karadeniz üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için Sultan Mesud ile ittifak kurmuştur. Melik Muhammed, bir taraftan kardeşleri ile taht mücadelesi diğer taraftan Selçuklu ile Bizans arasında kurulan ittifak arasında sıkışsa da, Sultan Mesud'un Bizans'la kurduğu ittifakı bozmuş, Sultan Mesud'u kendi yanına çekerek bu kısaç altından kurtulmayı başarmıştır. Türkiye Selçuklu Devleti ile kurduğu ittifak sayesinde kaybettiği yerleri geri alarak sınırlarını Karadeniz sahilleri ve Sakarya boylarına kadar ilerletmiştir. Kilikya bölgesinde Bizans'a ait olan Bahgai ve Gabnupirath isimli iki kaleyi Karadeniz bölgesinde Casianus ülkesini fethetmiştir²³.

Bu dönemin bir diğer önemli siyasi olayı ise Bizans İmparatoru'nun Niksar'ı kuşatmasıdır. Niksar Bizans İmparatoru tarafından altı aylık kuşatma altında tutulsa da Bizans ordusundaki erzak sıkıntısı, hayvan yetersizliği, ordunun yorgun düşmesi ve imparator ile yeğeni Ioannes arasındaki anlaşmazlık nedeniyle Ioannes'in Türk saflarına geçmesi gibi etkenler imparatoru kuşatmayı kaldırmak zorunda bırakmıştır²⁴.

C. Danişmendilerin Bölünmesi ve Yıkılışı

Melik Muhammed Gazi'nin 1143 yılında vefat etmesi üzerine kardeşleri ve oğulları arasında meydana gelen saltanat mücadeleleri neticesinde Dânişmendli Devleti Kayseri, Malatya ve Sivas olmak üzere üç kola ayrılmıştır²⁵. Bu iç karışıklık devletin bölünmesinin yanında Anadolu hâkimiyetinin de tekrar Selçuklara geçmesine sebebiyet vermiştir.

Danişmend-nâme'de bu bölünme bilgisi yer almamaktadır. Ancak Sivas kolunu yöneten Melik Yağıbasan hakkında bilgi mevcuttur²⁶. Yağıbasan döneminde tek bir güç etrafında toplanmış bir yönetim olmadığı için daha önceki dönemlerde yer alan cihad ve gaza faaliyetleri yerini saltanatın mevcut durumunu korumaya bırakmıştır.

Her ne kadar Dânişmendlilerin dağılma döneminde gaza faaliyetleri yer almasa ve siyasi buhranlar yaşansa da imar faaliyetleri ön plana çıkabilmiştir.

---

²³ Solmaz, a.g.t, s.153-154

²⁴ Kesik, a.g.m., s. 130-134.

²⁵ Mikâil Bayram, *Dânişmend Oğulları Devleti'nin Bilimsel ve Kültürel Mirası*, Konya 2009, s. 18.

²⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106b/13-19; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 151b/6-15.

Özelikle Sivas ve Niksar'da çeşitli han, hamam, medrese, türbe ve cami gibi yapıtların inşası söz konusudur.²⁷ Bu dönemin kültürel faaliyetleri *Dânişmend-nâme* nüshalarında da yer almaktadır.²⁸

---

²⁷ Solmaz, a.g.t., s. 185.

²⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.151b

BİRİNCİ BÖLÜM

DÂNIŞMEND-NÂME VE NÜSHALARI

I. DÂNIŞMEND-NÂME’NİN TARİHİ DEĞERİ VE YAZIM TARİHLERİ

A. Dânişmend-nâme’nin Tarihi Değeri

Dânişmend-nâme, Dânişmend Gazi ve arkadaşlarının Anadolu’da “Rum, Bizans, Haçlı ve Ermenilere karşı”²⁹ yaptıkları gazaları anlatan “destanî menkıbevî bir eser”dir³⁰. Destanın başkahramanı Dânişmendli Devleti’nin de kurucusu olan Melik Ahmed Gümüştekin Dânişmend Gazi’dir. Ancak Bu destanın sonlarına doğru birkaç Dânişmendli hükümdarlarından³¹ da kısaca bahsedilmiştir.

Dânişmend-nâme, İslâmî dönem Türk destanlarının ilk örneklerinden olması ve Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli rol oynayan Dânişmendliler hakkında bilgi vermesi açısından oldukça önemli bir eserdir³². Bazı tarihçiler tarafından biyografik bir eser olarak da nitelendirilmiştir³³.

Daha çok mahalli renkleri ihtiva etmesi ve tarihi gerçeklerin paralelinde devam eden bir gazavatname hüviyeti taşıması nedeniyle diğer Türk destanları içerisinde özel bir yere sahiptir.³⁴

Bu destandaki kahramanın Türk menşeli olması onu diğer destanlardan ayıran önemli özelliklerin başında gelmektedir. Destan kahramanının arkadaşlarının çoğunluğu Müslümanlardan, bir kısmı da Rumlardan oluşmaktadır³⁵.

“Dânişmend-nâme, Battal Gâzi ve Dede Korkut destânı arasında bir mevki alır ve destânın kahramanları İslâm gâzileri ile Oğuz alplerinin müşterek vasıflarını haizdirler. Böylece Dede Korkut kitabı nasıl Anadolu’da yaşayan göçebe Türkmenlerin düşünce ve hayatlarını aksettirirse Dânişmend-nâme de öylece bir destan devri geçiren Selçuk Türkiyesi’nde gâzilerin ideallerini, içtimaî ve kültürel

²⁹ Solmaz, a.g.t., s. 250.

³⁰ Turan, *Türkiye*, s. 123.

³¹ Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Ankara 2004, s. 272-273; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası*, vr.; *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.

³² Solmaz, a.g.t., s. 249.

³³ Reyhan Gökben Saluk, “Oryantalizm, Anadolu Fetihleri ve Manzum Bir Dânişmend-nâme Nüshası”, *Gazi Türkiyat*, S. 12, Güz 2013, s. 137.

³⁴ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1981, s.258

³⁵ Ahmet Yaşar Ocak, “Dânişmend-nâme mad.”, *DİA*, C. 8, Ankara 2011, s.478-479.

durumlarını meydana koyar.”³⁶ Dânişmend-nâme, "hem tarihî olaylar hem de metinlerin yazıya geçirilişi açısından Battal-nâme ile Saltuk-nâme arasında yani bu zincirin ikinci halkası durumundadır”³⁷.

Dânişmend-nâme'nin tarihi değeri konusunda araştırmacılar tarafından ortaya konulan görüşler üç kısımdan oluşmaktadır. Herhangi bir inceleme ya da tenkide tabi tutmadan tarihi bir kaynak olarak kabul edenler XVII. Yy. Osmanlı tarihçileri olmuştur. Bu tarihçiler Dânişmend-nâme'yi üçüncü kez kaleme alan Gelibolulu Mustafa Âli, Cenabi, Müneccimbaşı Ahmet Dede gibi isimlerdir.

Ciddi bir tenkide tabi tutmak suretiyle Dânişmend-nâme'den tarihi bakımdan istifade edilebileceğini ileri süren ise Fuad Köprülü, Osman Turan, İ. Hakkı Uzunçarşılı'dır

M. Halil Yinanç ve Zeki Velidi Togan Dânişmend-nâme'nin bir hurafe ya da hayal mahsülü bir kitaptan ibaret olduğunu belirtmişlerdir³⁸.

Dânişmend-nâme'nin çekirdeğinde yer alan tarihi bilgiler dikkate alındığında eserin bir hurafe ya da uydurma masallardan ibaret bir kitap olmadığı aşikardır. Belli bir kronoloji olmaması, ya da eserin son kısmında yer alan Selçuklular Tarihi hakkındaki bilgilerin sıralamasının doğru olmaması ya da bir takım efsanevi olayların yer alması nedeniyle tarih kitabı olarak kabul etmek de doğru olmayacaktır. Esere bir tarihî menkıbe ya da destandır demek daha doğru olacaktır³⁹

B. Dânişmend-nâme'nin Yazım Tarihleri

Dânişmend-nâme'nin ilk yazıya geçiriliş tarihi kesinlik kazanmamış olmakla birlikte bazı araştırmacılar tarafından bu konu hakkında birtakım görüşler ortaya konulmuştur. *Dânişmend-nâme*'nin ilk kaleme alınışı konusunda N. Demir S. Solmaz ve II. İzzeddin Keykâvus zamanında yazıldığı bilgisini vermiştir⁴⁰. O. Turan, Arif Ali'nin İbn-i Âlâ tarafından yazılmış nüshasını Çorum ovasında ele geçirdiğini, bunun çok eski, karışık ve Türkçesinin zor anlaşılır olduğunu, onu nesir ve nazım halinde yeniden tertip ettiğini belirterek dil ve tarih bakımından büyük ehemmiyeti

³⁶ Turan, a.g.e, s.129

³⁷ Demir, a.g.e, s.16

³⁸ Bekir Biçer, *Dânişmend-nâme'nin Tarihi Değeri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1994, s.20-23

³⁹ Biçer, a.g.t, s.39

⁴⁰ Demir, a.g.e, s. 18; Solmaz, a.g.t., s.250

bulduğunu, Anadolu Türkçesi'nin en eski metinlerinden birini teşkil ettiğini ve günümüze kadar ulaşamadığını ifade etmektedir. Turan ayrıca ilk defa yazıya geçirilişinin II. İzzeddin Keykâvus değil, I. İzzeddin Keykâvus zamanında olduğunu belirtmektedir⁴¹.

Bu eserin ikinci kez kaleme alınışı ile ilgili olarak F. Köprülü, II. Murat döneminde Tokat Kalesi dizdarı Ârif Ali tarafından on yedi meclise bölünerek *Mirkatü'l-Cihad* adıyla yeniden kaleme alındığını belirtmektedir⁴². N. Demir de Hicri 762/ Miladi 1360-61 yıllarında I. Murat Döneminde yazıldığını belirtmektedir. Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasının ilk sayfasında ise bu tarih “Ârif Ali fi kal’aten Tokat 763” şeklinde kaleme alınmıştır. Yine eserin aynı sayfasında “*Keşfü’z-Zünûn* cild 2 sayfa 418 satır 21” bilgisi verilerek Kâtip Çelebi tarafından kaleme alınan esere atıf yapılmıştır⁴³. *Keşfü’z-zünun*’da da Tokat kalesi dizdârı Ârif Ali’nin yazdığı nüshanın I. Murat döneminde yazıldığı bilgisi verilmiştir. Ancak F. Köprülü o tarihte Tokat’ın Osmanlı toprağı olmamasını gerekçe göstererek bu bilgiyi kabul etmemiştir⁴⁴. Ş. Akkaya ise bu konuda kesin bilgi vermek için diğer nüshalarla karşılaştırılmasının yapılması gerektiğini belirterek, Diltaş Nüshası’nda bulunan hatim kısmındaki bilgidен hareketle eserin meclislere ayrılması ve nazım nesir şeklinde yeniden tertip edilmesinin II. Murat’tan biraz önceki bir dönemde olabileceği yönünde bilgi vermiştir⁴⁵.

Dânişmend-nâme’yi üçüncü kez kaleme alan kişi ise Gelibolulu Mustafa Âlî olmuştur. XVII. yy. Osmanlı tarihçilerinden olan yazar, eseri *Mirkatü'l-çihad* (*Cihadın Basamakları*) olarak adlandırmıştır. Tarihçi kimliğe sahip olan Gelibolulu Âlî, esere yeni olaylar eklemesinin ve dilini ağırlaştırmasının yanı sıra 17 meclise bölmüştür⁴⁶.

---

⁴¹ Turan, a.g.e., s.127.

⁴² M. Fuad Köprülü, “Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları”, *Belleten*, VII/27, Ankara 1943, s. 427.

⁴³ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası*, vr.1a

⁴⁴ W. Barthold - M. Fuad Köprülü, - *İslam Medeniyeti Tarihi*, Ankara 2006, s. 208.

⁴⁵ Şükrü Akkaya, “Kitab-ı Melik Danişmend Gazi-Danişmend-nâme”, *AÜDTCF*, VIII/1-2, Ankara 1950, s. 132-133

⁴⁶ Solmaz, a.g.t., s. 251.

II. DÂNİŞMEND-NÂME NÜSHALARI

A. Bilinen Dânişmend-nâme Nüshaları

1. Paris Nüshası: Paris'te Milli Kütüphane'de Türkçe yazmaları arasında 317 numarada kayıtlı 18x25,5 ebatlarında 181 varaktan oluşan eserin H. 985 /M. 1577-78'de istinsah edildiği bilinmektedir. İrene Melikoff tarafından iki cilt halinde yayımlanmıştır. Necati Demir eserin birinci cildinde giriş ve *Dânişmend-nâme*'nin Fransızca metinden ikinci cildinde ise yazma eserin yer aldığını belirtmektedir⁴⁷.

2. Süleymaniye Nüshası: Ali Akar bu nüshanın Gelibolulu Mustafa Âli'nin kardeşi İbn-i Yamin Çavuş tarafından H. 997 / M. 1588-89 yılında istinsah edildiğini, 279 sayfadan oluştuğunu, her sayfada 21 satır olduğunu ve söz konusu nüshanın Reşit Efendi Kütüphanesi'nde kayıtlı olduğunu bildirmektedir⁴⁸.

3. Muallim Cevdet Nüshası: İstanbul il Halk Kütüphanesi Muallim Cevdet K: 441'de kayıtlı olduğu bilinen nüsha⁴⁹, 21x15 (16,5x10,7) ebatlarında 15'er satırlık 262 varaktan oluşmaktadır. H. 1016 / M. 1607-1608 yılında istinsah edilmiş olan nüshanın müstensihisi belli değildir⁵⁰. Necati Demir tarafından yayımlanmıştır.

4. Leningrad Nüshası: Petersburg Halk Kütüphanesi Dorn Katoloğu'nda Turc 578 numarada kayıtlı olduğu, H. Safer 1032 / Aralık 1622 yılında Muhammed bin Ahmed El-Kadıze El-Bursavî tarafından istinsah edildiği ve 49. Varaka kadar olan varakların eksik olduğu bilinmektedir⁵¹.

5. M. Fahri Bilge Nüshası: M. Fahri Bilgen'in şahsi kütüphanesinde bulunan bu nüshanın İ. Melikoff'un bildirdiğine göre birinci ve ikinci meclislerinin ilk sayfaları eksiktir. H. 1062 / M. 1651-52 yılında istinsah edilmiş olan bu nüsha harekesiz Nestalik yazı ile yazılmıştır.

6. Hüseyin Namık Orkun Nüshası: Bu nüsha hakkında Şükrü Akkaya⁵² H. 1192 / M. 1778-1779'da yazıldığı, 430 sayfalık bir eser olduğu bilgisini verirken Necati Demir Milli Kütüphane yazma eserler bölümünde Yz. A. 431'de kayıtlı olduğu yönünde yer bilgisinin yanında genelde 17 satırdan oluşan 216 varak

---

⁴⁷ Demir, a.g.e, s.18

⁴⁸ Ali Akar, *Mirkatü'l-Cihâd Dil İncelemesi-metin-dizin*, Ankara 2016, s. 21.

⁴⁹ Zeybek, a.g.t., s.6

⁵⁰ Demir, a.g.e., s.20

⁵¹ Demir, a.g.e., s. 22; Köprülü, a.g.m., s.426

⁵² Akkaya, a.g.m.,s. 131

hacminde olduğu, eserin isminin *Kitâb-ı Melik Danişmend Gazi* olarak kaleme alındığı yönünde özelliklerini belirtmektedir⁵³.

7. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Nüshası: Nazmi Tombuş bu nüshayı fakülte tarafından birinci Türk neşriyat kongresine Türk harfleri ile neşri teklif edilen eserler meyanında gördüğünü, aslını göremediği için de kendisinde bulunan nüsha ile karşılaştıramadığını belirtmektedir⁵⁴. Şükrü Akkaya⁵⁵ eser hakkında 16x22,5 ebatlarında olduğu 18'er satırdan oluşan 225 varak bulunduğu, H. 1199 / M. 1784-1785 tarihinde istinsah edildiği ve eserde iki kişinin adının geçtiği yönünde özelliklerini belirttikten sonra eserin Türkçe özetini kaleme alarak bir makale ile tanıtmıştır. Necati Demir'in bu nüsha hakkında verdiği bilgiler ise Şükrü Akkaya'nın verdiği bilgileri teyit eder niteliktedir⁵⁶.

8. Niksar Nüshası: Niksar nüshası olarak adlandırılmaktadır. Nüshanın Ahmet Ünal'ın şahsi kütüphanesinde yer aldığı ve Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü'nde beş öğrenci tarafından bitirme tezi olarak kullanıldığı, 21,1x18,5 (16,7x13) ebatlarında, satır sayısı 15 ila 18 arasında değişiklik gösteren 251 varaktan oluştuğu, H. 1254 / M. 1838 yılında istinsah edildiği bilinmektedir⁵⁷. Bu nüshada da Melikoğlu'ndaki nüsha gibi ilk yirmi sayfalık Arapça mukaddime olduğu bilgisi mevcuttur. Bu bilgidен hareketle bu iki nüshanın aynı nüshadan istinsah edilmiş olabileceği kanaatindeyiz.

9. Dârende Nüshası: Reyhan Gökben Saluk tarafından Gazi Türkiyat dergisinde bir makale ile tanıtılmıştır. Makalede eserin Mustafa Tatçı'nın özel kütüphanesinde bulunduğu, Kâtip Osman tarafından H. 1280 / M. 1863-1864 tarihinde istinsah edildiği ve eser adının "Melik Ahmet Dânişmend Gazi Gazavatnâmesi" olarak kaleme alındığı bilgileri yer almaktadır⁵⁸.

10. Koşmaoğlu İsmail Nüshası: Nazmi Tombuş'tan⁵⁹ ve Eşref Ertekin nüshasının son sayfasından edindiğimiz bilgiye göre Koşmaoğlu İsmail nam bir kişi tarafından R. 1322 / M. 1906-7 yılında istinsah edilen nüsha 12x17 ebadında 8,5 cm

---

⁵³ Demir, a.g.e., s.20

⁵⁴ Nazmi Tombuş, "Danişmendname ve Mirkatülcihat", *Çorumlu Dergisi*, Haz. İrfan Yiğit, C.2, Çorum 2009, s. 655.

⁵⁵ Akkaya, a.g.m., s. 131

⁵⁶ Demir, a.g.e., s. 21

⁵⁷ Demir, a.g.e., s. 21

⁵⁸ Saluk, a.g.m., s. 136

⁵⁹ Tombuş, a.g.m., s. 655

uzunluğunda ölçüleri bulunan 12 satırlık 506 sayfadan oluşan oluşan bir nüshadır. Bu nüshadan da Yusuf Bahri Kayışzâde tarafından yeni bir nüsha istinsah edilmiştir. Eşref Ertekin nüshasının son sayfasında verilen bilgiden hareketle Koşmaoğlu İsmail Nüshası Eşref Ertekin nüshasının istinsahıdır denilebilir.⁶⁰

11. Eşref Ertekin Nüshası

Nüshanın ilk sayfasında eserin ismi “Çorum’un fethi Melik Dânişmend Gazi” olarak kaydedilmiştir. Eser baştan sona nazım-nesir iç içe yazılmıştır. Kitabın son kısmında beş adet boş sayfa yer almakta olup tamir görmüştür. Dışı krem rengi ve kenarları siyah karton olup 106 sayfadan oluşmaktadır.

Eserin adı ilk sayfasında Serlevha içinde “Çorum’un Fethi Melik Dânişmend Gazi” ifadesi geçmektedir. Devamında besmeleden sonra “Hazā kitāb-ı ğazavāt s̄aīdū’l-hayāt şehīdū’l-memāt Niksārī Melik Dânişmend Ğāzi ki, Baṭṭāl Ğāzi’niñ ṭorunı Raḥmetullāh ‘Aleyh Hazretleriniñ itdiği fi ṣebili’llāh fütühātdır.” (Bu fetih kitabı mutlu hayata sahibi, şehitler şehidi, Battal Gazi’nin ṭorunı Niksarlı Melik Dânişmend Gazi’nin Allah yolunda ettiği fetihlerdir) dizeleri yer almaktadır⁶¹.

Eserin son sayfasında “muharririn birkaç sözü” başlığında şu bilgilere yer verilmiştir:

“Muharririn Birkaç Sözü

Melik Dânişmend Gazi’nin hayat-ı muharebelerinden bahis ve gayet eski yazma bir kitap. 1 Mart 1325 tarihinde mektep-i iptidaiden yeni çıktığım bir zamanda elime geçti. Okudum istinsah etmek hevesine düşüdüm. Arkadaşım kankorvânzade Hâfız Osman Efendi’nin dahi yardımı ile yazmağa başladık. Bazı defada dayızadem Sabri Muhammed Efendi’den dahi istifade ettik. Bazı sahifelerini de ana yazdırdık. Yarısını geçti.

Kitap sahibi bir ihtiyar acûze kadın idi. Artık kitabımı veriniz okudacağım dedi. Tacize başladı. Bende okuduktan sonra yine bize vermesine vaad ettirüb verdim ise de karı öldü. O kitabı bir daha bulmak ve almak istedi isek de katiyen bulduramadık. Öylece kaldı.

Aradan çok seneler geçti. Seferberlik belâsını askerde geçirdim. Vatanıma avdetde kütüphaneye hâfız kâtip oldum. Sonra sene 1341 de mali kütüphane yapıldı.

⁶⁰ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin nüshası, vr.107a

⁶¹ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin nüshası, vr.1a

Oraya tayin edildim. Orada vazife ile meşgûl iken 927 senesinde Çorum kışlasına gelen 28. Alay zâbitânından Nazmi Tuğrul Bey kütüphaneye devama başladı ve Çorum hakkında bir tarihi yapmağa azim eylediğini mütalaa edeceğini ve Çorum'a dair kütübhanede bir eser olup olmadığını sual etti.

Bende mezkûr nâ-tamam tarihten bahsettiğimde görmek istedi. Evden getirdim. Mütalaa etti. Çok beğendi. Nihayet bunun tamam_ı bir nüshasını bulmaklığımızı rica etti ve bize de yeniden bir heves geldi. Çorum'u aradım. Sual etmediğim kimse kalmadı. Nihayet Tuluk oğlu Mustafa Efendi nam bir kimsede bulduk. Hem Nazmi Bey istifade etti. Hem de bu vesileyle benim nâ-tamam kitap itmam edildi.

Bu nüshanın istinsahı 1322 diye yazılıdır ve Karaca köylü oğlu İsmail bin Süleyman yazdığı kaydedilmiştir. Şu tarihe bakılır ise bu nüshada benim evvelce istinsah ettiğim nüshadan istinsah edildiği zannediliyor. Bunu okuyanlardan ricam beni hayır dua ile yâd etmeleridir. Sene 1 Şubat 928 Çorum Sığırcı Mahallesinden Tekkeli Hoca

Mali kütüphane hâfız kâtip Hasan Eşat”

Daha önce bu konu ile ilgili araştırma yapmış olan bazı edebiyatçı ve tarihçiler tarafından Eşref Ertekin nüshasının eksik olduğu hakkında bazı bilgiler verilmiştir. N. Demir⁶² bu nüsha hakkında; “Yine Nazmi Tomuş’tan öğrendiğimize göre Çorum Kütüphanesi memuru Eşref Ertekin bu nüshayı H: 1325/M.1907’de ihtiyar bir kadından almıştır. Tam değildir. Çorum’da yaptığımız araştırmalarda bu nüshanın nerede olduğu hakkında çelişkili bilgiler verildi. Biz bu nüshayı da göremedik” şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Şükrü Akkaya ise bu nüsha ile ilgili olarak; “Çorum Kütüphane memuru Eşref Ertekin’in 1325 de ihtiyar bir kadından aldığı nüshadan istinsah edilmiş ise de noksandır” şeklinde bir bilgi vermektedir⁶³.

12. Ali Emirî Nüshası: İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî numara 571’de kayıtlı bir nüshadır. 21x17 ebatlarında, satır sayısı 15 olan ve 252 varaktan

---

⁶² Necati Demir, a.g.e, s. 23

⁶³ Şükrü Akkaya, a.g.m., s. 132. Aslında Ş. Akkaya burada Eşref Ertekin nüshası ile ilgili bilgi vermeden önce “Çorum’da elyevm iki nüsha mevcuttur. 1- Karacaköylü nâm-ı diğer Koşma oğlu (Halen köy kâtibi) İsmail tarafından 1322 de istinsah edilmiş. 12x17 cm satır sayısı 12 253 yapraktır” şeklinde Dânişmend-nâme’nin Koşma oğlu İsmail nüshasından da bahsetmektedir.

oluşan bir nüshadır. Kara Mustafa oğlu es-Sıdkî tarafından R. 14 Zilhicce 1330 / M. Kasım 1914 tarihinde istinsah edildiği bilinmektedir⁶⁴.

13. Türk Tarih Kurumu Nüshası: Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde kayıtlı olduğu için TTK Nüshası olarak adlandırılan nüsha kütüphanenin yazma eserler kısmında kayıtlıdır. 19,9x15,2 (16,5x13) ebatlarında olan eserin R. 1340/ M. 1924 yılında İbrahim Mükremin bin Halil el-Elbistanî tarafından İstanbul Fatih'te Âli Emiri Kütüphanesi'ndeki nüshadan istinsah edildiği bilinmektedir⁶⁵.

14. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Nüshası: 17'şer satırdan oluşan 175 sayfalık eksik bir nüsha olup Milli Kütüphane mikrofilm arşivinde A.4869'da kayıtlıdır. İlk 175 sayfasından sonraki sayfalar mevcut olmadığı için müstensihisi ve istinsah tarihi bilinmemektedir.

15. Fuat Köprülü Nüshası: F. Köprülü elindeki nüsha hakkında sadece "elimdeki bir *Dânişmend-nâme* nüshasında bunlardan başka, ordunun önünde seyyidlerin ve şeyhlerin, yalın ayak dervişlerin de bulunduğu ve Abû İshak âlemlerinin de taşındığı zikrediliyor..."⁶⁶ şeklinde bilgi vermiştir. Nüshanın sayfa ve satır sayısı hakkında, müstensihisi ve istinsah edildiği yıl hakkında bilgi vermemiştir.

16. Osman Turan Nüshası: Müellifi meçhul nüshalardan biri de Osman Turan nüshasıdır. Osman Turan bu eserin isminin "Dânişmend-nâme'nin Tokat Tarihi" olduğu dışında kim tarafından hangi tarihte istinsah edilmiş gibi özelliklerini bildirmemiş, sadece bu nüshanın farklı olduğu ve araştırma yapacağına dair bilgi vermiştir⁶⁷. Eserin isminin "Dânişmend-nâme'nin Tokat Tarihi" olması da bu eserde sadece Tokat'ın fethi ile ilgili yazılan kısmı olabileceği intibamı uyandırmaktadır.

17. Muzaffer Ozak Nüshası: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde kayıtlı olan ikinci bir nüsha da Muzak Ozak nüshasıdır. Nüshanın I/1137'de kayıtlı olduğu, 29,7x20,5 ebatında olduğu ve sayfalarının 22 ila 27 satırdan oluştuğu dışında hangi tarihte ve kim tarafından istinsah edildiği bilinmemektedir⁶⁸.

---

⁶⁴ Zeybek, a.g.t., s. 6; Demir, a.g.e., s. 22.

⁶⁵ Cengiz Zeybek, *Târihi Bir Kaynak Olarak Danişmend-nâme ve Danişmendliler*, G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2000, s.6; Demir, a.g.e., s.22;

⁶⁶ Barthold - Köprülü, a.g.e, s. 210.

⁶⁷ Turan, a.g.e., s.127

⁶⁸ Demir, a.g.e., s.23

18. Alaaddin Alpay Nüshası: Şükrü Akkaya⁶⁹ bu nüsha hakkında Çorum nüshasının bir sûreti olduğu yönünde bilgi vermektedir. Bu nüshayı göremediğimiz için Nazmi Tombuş nüshasından mı yoksa Eşref Ertekin nüshasından mı istinsah edilmiş bir nüsha olduğunu tespit edemedik.

19. Merdin Yılmaz Melikoğlu Nüshası: Merdin Yılmaz Melikoğlu tarafından da şahsi kütüphanesinde bulunan ve diğer nüshalardan farklı olduğu bildirilen bir nüshanın daha olduğu bilinmektedir. 502 sayfadan oluştuğu ve 22x17 cm ebatlarında olduğu belirtilmiş olup hangi tarihte ve kim tarafından istinsah edildiği bilinmemektedir. Melikoğlu eserin ilk yirmi sayfasının Arapça mukaddime olduğunu belirtmiştir⁷⁰.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz nüshalar dışında N. Demir biri Şarkikaraağaç İlçe Halkevi Kitaplığı diğeri ise Kazan Milli Kütüphanesi olmak üzere iki nüshanın daha varlığını duyduğunu ancak halkevinin dağılması ve Kazan'a yazdığı mektuptan cevap alamaması nedeniyle bunlara ulaşamadığını belirtmektedir⁷¹.

B. Bilinmeyen Dânişmend-nâme Nüshaları

1. Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası

Eserin adı ilk sayfasında; “Tarih-i Melik Ahmed Dânişmend Gazi” şeklinde geçmektedir. İkinci sayfada Eşref Ertekin nüshasındaki satırlara benzer şekilde “*Hazâ kitâb-ı ğazavât şa’idü’l-ĥayât şehidü’l memât Niksâri Melik Dânişmend Ğâzi ‘Aleyh Raĥmetü’l-bâri Ĥazretleri’niñ fi sebilillâh itdiği fütühâtdır. Aşlından ‘aynen istinsâĥ olunmuşdur*” dizeleri yer almaktadır⁷².

Bu nüshanın yazarı Hâfız Mehmed Vehbi Niksâri olup, nüshadan Hafız Yusuf Bahri Kayışzâde tarafından istinsah edilmiştir. 15’er satırlık 308 varak ve 154 sayfadan oluşmaktadır. Çizgili deftere yazılmıştır. Dışı siyah bez kaplı miklaplı mukavvadır. Karacaköylü oğlu nam-ı diğeri Koşmaoğlu İsmail Efendi’nin 1322’de aslından istinsah etmiş olduğu yazma nüshadan 1940’da Çorum Merkez Halk Kütüphanesi memuru Yusuf Bahri tarafından istinsah edilmiştir. Ölçüleri 200x140 ve 130x100 cm den oluşmaktadır.

⁶⁹ Akkaya, a.g.m., s.13

⁷⁰ Zeybek, a.g.t., s.6-7

⁷¹ Demir, a.g.e., s.24

⁷² *Dânişmend-nâme*, vr.1a

Eserin kim tarafından ve hangi tarihte kaleme alındığı konusunda:

Karacaköylü oğlu nâm-ı diğer Koşmaoğlu İsmail Efendi'nin 1322 tarihinde istinsah etmiş olduğu yazma nüshadan 21 Temmuz 1940 tarihinde istinsah edildiği ve yazılış tarihininde 21 Temmuz 1940 olduğu bilgisi yer almaktadır.

Eserin en sonunda: “*Ketebehu'l-fakîru'l-Hakîr er-râci ilâ rahmeti Rabbi'l-kadîr hâfiz Yusuf Bahri el-Mâruf bi-Kayışzâde* (Kadir olan Rabbin rahmetini ümid eden fakîr ve hâkir Kayışzâde diye tanınan Hafız Yusuf Bahri tarafından yazılmıştır)⁷³ dizeleri ile yazarının özellikleri belirtilmiştir.

Eserin son sayfasında Nazmi Tombuş tarafından kaleme alınan “Çorumlu mecmuâsının 11 Nisan 1940 tarihinden Teşrin-i Evvel 1940 tarihine kadar intişar eden 21-27 sayılarının 654. sahifesinden itibaren devam eden ve 749. sahifesinde hitam bulan yazıda bu kitaba aid bazı malûmat mevcuttur. 1 Teşrin-i Evvel 1940 Çorum: Tombuş oğlu Nazmi”⁷⁴ ifadeleri mevcuttur. Burada belirtilmiş olduğu üzere Çorumlu Dergisi'nin 2. cildinin 750-752. sayfalarında Nazmi Tombuş nüshasından bazı kısımlar yer almaktadır⁷⁵.

2. Nazmi Tombuş Nüshası: Nazmi Tombuş bu nüsha hakkında İstanbul Fatih Kütüphanesi Feyziye şubesinde bulunan ve “Müverrih Âli'nin yegâne nüshası Mirkatü'l-çihat” diye adlandırdığı bir nüshadan istinsah edildiğini bildirmektedir. Eserin özellikleri hakkında ise “Şimdi evimiz kitapsarayında bulunan bu ikinci nüsha 30x24 ebadında 15 santim uzunluğunda 24 der satırlık 411 sahifeden ibarettir. İstanbul Evkaf Encümen Başkâtipliğinden müteakıt Bay Mustafa Âdil kalem ile güzel bir rik'a hattile beş ay zarfında itinalı şekilde nushai asliyeden kopye edilmiştir” şeklinde bilgi vermektedir. Fatih Kütüphanesi'ndeki nüshanın da H. 997-1000 yılları arasında üç senelik bir zaman zarfında Bünyamin Çavuş isimli biri tarafından yazıldığını bildirmektedir.⁷⁶ Nazmi Tombuş'un bahsettiği Bünyamin Çavuş Mirkat'ül-çihât'ı ikinci kez kaleme alan Gelibolu'lu Mustafa Âli'nin kardeşi İbn-i Yamin Çavuş olmalıdır.

Bu konu hakkında daha önce çalışma yapmış olan araştırmacılar tarafından Çorumlu dergisinde yayımlanan nüshanın Eşref Ertekin nüshası olduğu

⁷³ *Danışmend-nâme*, vr.155a

⁷⁴ *Danışmend-nâme*, vr.155b

⁷⁵ Tombuş, a.g.m, 750-752

⁷⁶ Tombuş, a.g.m, s. 654.

bildirilmektedir. Ancak elimizdeki Eşref Ertekin nüshası ile Çorumlu dergisinde yayımlanan nüshayı karşılaştırdığımızda Çorumlu Dergisi'nde yayınlanan nüshanın Nazmi Tombuş nüshası olduğunu tespit ettik. Nazmi Tombuş'un yukarıda verdiği bilgilerden hareketle Nazmi Tombuş nüshasının Gelibolulu Mustafa Âli'nin kardeşi tarafından kaleme alınan nüshanın istinsahı olduğu anlaşılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DÂNİŞMEND-NÂME NÜSHALARININ TRANSKRİPSİYONU

I. EŞREF ERTEKİN NÜSHASI'NIN TRANSKRİPSİYONU

[1a]

(1)Çorum'uhn Fetħi Melik Dānişmend Ğāzi

(2)E°üzûbillāhimine'ş-şeytāni'r-racim Bismillāhi'r-raħmāni'r-raħim.

Hazā kitāb-ı ğazavāt s°aīdü'l-hayāt şehīdü'l-memāt Niksārī (3)Melik Dānişmend Ğāzi ki, Battāl Ğāzi'niñ torunu Raħmetullāh (4)°Aleyh Hazretleriniñ itdiği fi şebili'llāh fütühātdır.

(5) Diyelim Allāhu ekber derd-ile

Başlyālim şöze bismillāh ile

(6) Şoñra Melik kışşasın yād idelim

Naẓm idüb bir hoşca söz söyleyelim

(7) İşidüb ol ğāziler evşāfını

Höş müzeyyen ola bu cān gülşeni

(8) Vir şalavāt şevķ-ile peygāmbere

O günāhkārlar ümidi servere

(9) Dertlere dermāndır āniñ şefķati

Vir şalavāt bul aña sen devleti

(10) Āline aşhābiñā gönder selām

Cān içinde anlara eyle maķām

[1b] (1) Nesli durur Melik Dānişmend āniñ

Söyle evşāfını şād ola cāniñ

(2) Söyle evşāfını sen ķo yādigār

Āñilasıñ ol bahan ile ey yār

(3) Diyeler raħmet bunu söyleyene

Cem° idüb āni kitāb eyleyene

(4) Her kim bunu okuyuben diñleye

Lā cerem Haķķ aña raħmet eyleye

(5) Diye raħmet cem° idüb yazanlara

Meclisi naẓm eyleyüb düzenlere

- (6) Duªa ide geçe andan burda
Dilerem Haqq rahmet ide orada
- (7) Haqq kln klu duªasıyla ey yr
Ol Resl didi ki biln yarlıgar
- (8) Her kim burada duªa ide baña
Ben daği duªa ideyim hem aña
- (9) Geliñ imdi hş şalavt virelüm
Söze andan başlıyalım girelim
- (10) Gzilerin ruını şd idelim
Anlarıñ ruını bd idelim
- (11) Diyelim Allhu ekber ey cvn
Hamd idüb Haqq'a diyelim dsitn
- (12) İřidesiñ sen Melik kşşasını
řd ola cniñ alub hişşesini
- (13) Rviler şöyle rivyet eylemiş
İşid imdi hş hikye söylemiş
- (14) Rviyn-ı abr ve naklen sar şöyle rivyet iderler ki; [2a]

(1)Çünki Baştl Gzi kşşası tamm oldu ve Abdlvehhb (2)ve bki gziler dnydan naql itdiler. Maltiyye hlkına haber (3)olub yas ve mtem ttdılar.

Andan bir yere cem olub (4)eytdiler kim; bu Şehirde bir sözi giçer kimse klmadı (5)diycek. Anlardan birisi eytdi; bunda bir ulu (6)kişi vardır. Muammed'i ve evldını sever. Adına Eyyb (7)biñ Ynus derler. Gyet dindr kişidir didi.

(8)Eytdiler kim "Bařtl Gzi'niñ kzınıñ oğlnı oğunuz (9)gelsün" ve daği Emir mer'iñ bir oğlu var idi. (10)Adına Amed-i Trasn derlerdi ve Battal Gaz(11)i'niñ kızı oėlunuñ adına Melik Amed derler idi. (12)Kt kl ve kmil koptuğundan Melik Dniřmend (13)kodılar. Gice gündüz Melik Amed ve Sultn Trasn (14)ile Çeharbağı dirler bir güzel yerdir anda[2b] (1)varub silhşrlk talim ederlerdi.

Sultn Trasn bğda (2)kılub Melik Amed Şehre gelüb Őabhdañ ilm tağşil iderdi. (3)Her bir lim ki, lim içinde rtli idi. Yani anlanmazdı. Gice düşünde (4)Hzreti Resl Şalla'allhu aleyhi ve sellem gelüb talim id(5)derdi.

Malātiyye halkı Eyyüb'den şordılar kim Melik (6)Aḥmed ile Sultān Ṭurasān kandedir didiler. (7)Eyyüb eytdi; “sarayındadır”.

Andan Süleymān biñ Nuʿman (8)derlerdi bir er var idi. Sultān Ṭurasān ile (9)Melik Aḥmed'i oğumağa gönderdiler.

Süleymān biñ (10)Nuʿman yolda giderken Melik Aḥmed ile Sultān (11)Ṭurasān Çeharbağı'ndan gelürlerdi. Çün (12)Süleymān bunlara koşu varub selām virdi. (13)Melik Aḥmed ʿaleyk alup eytdi; “Yā Süleymān (14)bizi oğumağa mı geldiñ” Süleymān eytdi; “neden dersiz” (15)didi. Melik Aḥmed eytdi: “bu gice düşümde iki cihān[3a] (1)güneşi Muhammed Muştafā'yı düşde gördüm. Baña buyurdı (2)kim niçün ğazā itmez(sin). Ben eytdim, şehir halkı baña meded kılmazlar didim. Baña (3)eytdi kim; “yārın size bir ulu kişi karşı gelüb seni şehre dʿâvet (4)ider. Adı Süleymān'dır. Var kim siziñ elinizden çok işler kopsar (5) didi. Ben eytdim: Ey ceddım baña meded iyle didim. Baña eytdi; Allāh'u Teʿālā (6) hazretleriniñ ʿināyeti siziñledir didi. İşte Resül hazretleriniñ (7) sözi yerine geldi” didi.

Andan Sultān Ṭurasān didi kim; (8) “ben daḥi bu gice düşde dedem Seyyid Baṭṭāl Ğāzi'yi gördüm. İleri (9)vardım ki elini öpeyim yüzini bendeñ çevirdi. Ben eytdim; ey (10)ceddim baña gönlün mü kaldı didim. Eytdi; “niçüñ ğazā kılmazsı? (11)Müslümānlık şartını yerine getürmezsiñ” didi. Ben eytdim: “ey ceddım (12)yalñız ben ne yapayım? Seniñ yârenlerinden kimse kalmadıkim baña yardım kılarlar.” (13)Eytdi: “Tañrı Teʿālā saña yardım kılar” didi. Andan seniñ geldiğini (14)haber virdi.”

Andañ Süleymān bunları şehre getürdi. Receb ayınıñ (15)Cumʿa günü idi. Hazreti Resül'üñ hicretinden üçyüz [3b] (1)Altmış yıl geçmiş idi. Çün şehre yakın vardılar. Şehir halkı (2)bunlara istikbāl idüb Sultān Ṭurasān ile Melik Aḥmed'iñ (3)elini öpdiler ve doğrı Āzine mescidine geldiler. Aḥmed minbere (4)çıkdı. Huṭbe okudu. Namāz kıilup duʿā itdiler.

Andan (5)şehir halkı cümle āġāz itdiler kim; Ey Sultān Ṭurasān (6)ve ey Melik Ahmet bellü bilin kim kāfirler dünyāyı tutdı. Müslümānları (7)zîri zeber kılub helāk ider. Biz daḥi el bir idüb kāfirleri (8)Müslümānlar üzerinden defʿ idevüz didiler.

Melik Aḥmed eytdi; (9) “lâyıḳ budur ki Emirü’l-mü’minin ḫalife ḫazretiniñ destûri-y-le (10)mübâşeret oluna”.

Çün kim bu tedbiri itdiler ve derḫâl Eyyüb (11)ve Süleymân’ı yaraḳ idüb Malâtiyye’den Bağdad’a revâne (12)oldılar.

Nāgāḫ bir gün Bağdad’a irdiler. Toḡrı ḫalife sarayına (13)vardılar. ḫalife ava gitmiş idi. Üç gündən soñra ḫalife (14)avdan geldi. Malâtiyye’den âdem geldiğini bildirdiler. Çün (15)ḫalifeden destûr oldu. Eyyüb Süleymân ḫalife ḫuzuruna [4a] (1) ḫazır olup Malâtiyye ḫavminiñ selâmıñ °arz (2)idüp du°a itdiler.

Eyā şāḫım ḫalife-i zamān(3)sıñ ki cümle °äleme emānsıñ

(4) Malâtiyye cem°ati tamāmet

Du°a lar itdiler şāḫım be-gāyet

(5) Dilerler kim Emirü’l-mü’mininden

Ola destûr ḫalife ḫazretinden

(6) Āniñ emriyle ki bizler varavuz

Ḳırub kāfirleri ḳılıç uravuz

(7) Zirā evvel ululara dānişmaḳ

Gerekdür hem mûti° olup ḳonuşmaḳ

(8) Siziñ destûruñızla iş ideler

Ne kim emretseñiz ānı tutdılar

(9) Ümit oldur murāda erişeler

Varuban kāfir ile uruşalar

(10) Şehādet mertebesini bulalar

Varalar Rum’a ḫōş gaza ḳılalar

(11) Şehā şevketiñizle tola °ālem

ḫalifeden budur murādımız hem

(12)ḫalife çün bu aḫvâli bildi eytdi; ḫayr murādıñıza (13)ḫaḳḳ Te°ālā erişdire didi.

Ammā Şām elinde Anḫaḳiyye (14) de Ḳudüs’de ve Nablus keñārın Firek tutmuşdur. (15)Gerekdir kim ol illeri fetḫ ideler andan soñra [4b](1)Rum’a varalar.

Andan soñra Eyyüb Süleymân eytdiler; (2) “Ey ḫalife-i zamān Malâtiyye şehrinde iki yigit (3)ḳopdılar. Ğayet pehlivān ve dindār ḳişilerdir. (4)ve daḫi siziñ aslıñızdandır. Biriniñ adı (5)Sulṫān Ṭurasān ve Biriniñ adı Melik Aḥmed’dir. (6)Biri

Baṭṭāl Ğāzi'nin kızdan torunu ve biri (7)Emir "Ömer"iñ kızdañ torunıdır. İş bu zamānda (8)erlik içinde anlara muḳābil kimse yokdur" didi. (9) "Malāṭiyye halkı dilerler kim ol iki kişiye destūr (10)verile ol illeri açalar. Hem de ellerinden (11)gelir" didiler.

Çün halife ānı işiddi bir (12)veziri var idi. Adına Sā'dü'l-Aḫteri (13)derler idi. Aña buyurdu kim bunlarıñ ṭāli'ine (14)naẓar kıla.

Ol Sā'dü'l-Aḫteri felek nücüm 'ilmine (15)māhir idi. Ustlāb getürdi. Dürc daḳāyıḳdan [5a] (1)Yigirmi menāzilden on iki burcdan yıldızdan (2)hesap kıldu. Gördi kim bunlarıñ ṭāli'ci katı kuvvetdedir.

Andan (3)ḫalifeye eytdi; "ol iki kişiye destūr ver kim varub ol (4)illeri feth ideler. Şöyle kim ol iki kişi olmasa ol iller (5)kāfir elinde ḳalırdı." Şöyle rivāyet olunmuştur ki Ebū'l-Müslim (6)Mervi rahmetu'llāh 'aleyh Mervānileri kırdı. Gerekdir ki (7)Sultān Ṭurasān'la Melik Aḫmed kāfirleriñ kökünü keseler didi.

(8)Çün kim halife vezirden bu ḫaberi işiddi. Hemān buyurdu (9)Sultān Ṭurasān ile Melik Aḫmed için fermān oldu kim (10)İslām çerisine serdār olub ḫalife fermānıyla iş bu (11)āyeti kerime berekātıyla " نصر من الله و فتح قريب و بشر المؤمنین " (12)Varub ğazāya bel baĝlayalar.

Çün kim fermān yazıldı. Tamām (13)oldı. Ḫalife ḫazreti bir eyü ḫil'at Sultān Ṭurasān'a ve bir (14)eyü ḫil'at Melik Aḫmed'e buyurdu. Andan soñra ḫilāfet (15)içün iki 'ālem ve yirmi çift naĝāreler ve altun kösler (16)ve Baṭṭāl Ğāzi'niñ sancaĝın ve Ebū'l-Müslim'in 'ālemi bile verdi. (17)Ve kırk ḫāfiẓ davulcı davlın ḳ'urub ḫüb āvāzlar ile [5b] (1)Ve biñmek için ikiyüz at dörtyüz ḳul yüz yük mal Sultān (2)Ṭurasān ve Melik Aḫmed için buyruldu kim ğazāya bel baĝlaya(3)lar ve ol illeri feth ideler. Ḳanča kim māl çeri ḫācet olursa (4)yine virelüm didi.

Andan ol māl ve tavār ve ḫazineyi ālup (5)'azm-i Malāṭiyye kıldılar. Yevmen fe yevmen gidüp Malāṭiyye'ye yakın vardılar. (6)Şehre ḫaber idüb şehir halkı istiḳbāl idüb Süleymān ve Eyyüb'u alub (7)şehre getürdiler ve ol taraf-ı eknāfda olan illere ḫaber gönderüb (8)Āzine mescidine cem' oldılar. Beşāret köslerin çaldılar. Ḫalife fermānın (9)oḳudılar ve hedāyeyi 'arz idüp serverler Ḫalife ḫil'atım giydiler. Kırk (10)gün 'asker cem' oldu. Hesāb itdiler kırk biñ er ḫāzır olmuş.

(11)Bir şabāḫ İslām çerisi atlanub Rum'dan yaña revān oldılar. Çeri (12)muḳaddemi Çavuldār Çaĝa idi. Beş yüz er ile revān oldu. Āniñ ardınca (13)Ḳara

Toğān ve Ḥasan biñ Meşiyā ve Eyyüb biñ Yunus revāne oldılar. (14)Andan Melik Aḥmed ve Sultān Ṭurasān revān olub Ālbis suyuna [6a] (1)Dek geldiler.

Rāviler şöyle rivāyet kıılır kim; dünyāda iki ırmak vardır, (2)biri Fırat'tır tatlıdır cennetden gelür. Biri Albis ırmağıdır cehennemden (3)gelür. Çün İslām çerisi ol arada kıondılar ol gice anda kıarar itdiler.

(4)Çün erte oldı. Güneş toğdı ʿālem münevver oldı. Sultān (5)Ṭurasān Melik Aḥmed gelüb bir miqdār seyr idüb Sivas kıalʿasine erişdiler.

(6)Gördüler kim Battāl Ğāzi rahmetu'llāhi ʿaleyh Şemmas mālıyla ʿimāret itdiği (7)kıalʿadır kim ḥarāb olmuş. İçindeki Müslümānlar kıırılmış kemikleri ile to(8)lmuş.

Melik Dānişmend şordu kim “bu kıalʿayı böyle kim ḥarāb etmiş ola” didi.

(9)Süleymān biñ Nuʿmān ileri gelüb eytdi: “Ben ātamdan şöyle işiddim kim (10)ol vākta kim Seyyid Battāl Ğāzi bu kıalʿayı imāret idüb Mūsā biñ Cuʿde'yi (11)bunda ḥākem kıoydı. Rūmiler ḥile idüb bāzırgān şüretinde beş yüz (12)deveye şandıklar yükleyib her şandıkda pür- silāḥ birer kāfir kıomuşlar. Anda (13)Sivasdos Rūmi ki Serḥail'in kıarındāşıdır. Toķat beğleridir. Kıalʿa (14)kıātına gelürler. Müslümānlar bunları görüb kıapuları bağladılar. Sivasdos (15)laʿin kıapuya yakın varup iyder; “biz ḥalife leşkeriyüz Kııpçak elinden geli(16)rüz. Ardımızdan Rūmiler gelirler ki malımızı ğāret idüb ve bizi esir (17)ideler” deyü ḥile etmişler. Ol vākıtde. kıalʿa beyi Mūsā biñ Cuʿde ḥasta[6b] (1)imiş. Bir nāyibi var imiş. Adına Aḥmed Selim derler imiş. Buyurdı: (2)kıapuyu açub develeri içeri alırlar ve şandıkları burca çıkırırlar. (3)Bunlarıñ ardınca Serḥāyil gelüb kıalʿaya girdiler. Ardınca Sivasdos (4)gelüb kıalʿaye ḥücüm itdi. Serḥāyil daḥi içerde şandıkları açub (5)biñ kāfir kııķup kıapuyu açdılar. Dışarda olan kāfirler içeri (6)gürüp ehli İslāmı kıırarlar ve kıalʿayı alırlar. ʿAbdülvehhāb Ğāzi bu ḥāli (7)görüb gelüb ʿAbdüsselām'a ve Aḥmed-i Ṭurran'a ve Muḥammed-i Fellāḥ'a ḥaber virir. (8)Ğāziler gelüb kāfir ile çok cenk kāfirleri zebūñ itdiler.

Andan (9)Serḥāyil laʿin Cānik beyi Maṭrıd'a kıāşid gönderir. Kıāşid erişüb (10)nāmeyi Maṭrıd'a şunar. Nāmede bunu yazmış kim; “evvelā nār-ı nūr benden saña (11)ki Serḥāyil'im. Benim nāmem saña vardıkda gerekdir kim çerı gönderesiñ ki (12)düşmanları aradan getürevüz” demiş. Çünkü Maṭrıd ol yavuz it (13)bu aḥvāli bildi. Dört oğlı var idi. Biriniñ adı Nikola ve biriniñ (14)adı Kusude ve biriniñ adı

Ğavras dördüncüniñ adı Mihâyil (15)dirler idi. Şol sâat malûmun buyurdi. Yaraqlandılar Nikola (16)ve Kusude kırkıbiñ kâfir ile gönderdi. Revâne olub Sivas'a (17)vardılar. Gördüler kim °Abdülvehhâb vesâir ğâziler Sivasdos [7a] (1)İle ceng iderler. Derhâl Nikola ve Kusude kırkıbiñ (2)kâfir ile ğâzilere hamle kıldılar. Çok Müslümân şehid itdiler. (3)İslâm çerisi katı zebûn oldı. Velhâşıl °Abdülvehhâb (4)ve baķi ğâziler ol cengde şehid oldılar. Rıdvanallâh u (5)Te°âlâ °aleyhim ecm°ain “ruhları için fâtiha” çünkim (6)kâfirler °Abdülvehhâb'ın düşdigi gördiler. Serhâyil'e haber (7)verdiler. Mel°ün bu haberi işidub kal°adan aşâğı (8)indi. İyder çok zamândan cazularınıñ ulusıdır. (9)Oda yaķalım deyu kaşd idince şehidleriniñ rûhı (10)Haķķ Te°âlâya tazarru°c iderler. Ol sâat Haķķ Te°âlânın (11)ķudretiyle yıldırım şaķır, °azim yağmur yağar, Nuħ (12)tufânı gibi seyler ķopar. Ol kâfirleri tarfet-ül °aynda (13)sel götürüb Âlbis ırmağına doker. Ol ğün kırkıbiñ (14)kâfiri Haķķ Te°âlâ helâk ider. Bir ulı râhib ķurtulub (15)varır Serhâyil la°ine haber verir. Serhâyil'in cânına ķorķu (16)düşer. Çeri alub Ğümeneg'e kaçar. Ol zamândan beri bu kal°a (17)virân yatur didi.

Çün kim Melik Dânişmend Ğâzi ol din [7b] (1)Canbâzı bu firâķ sözlerin diñledi. Bir kez âh idüb (2)şehidler ruhına du°â kıldı dağı eytdikim; İnşâallâhu Te°âlâ (3)Haķķ °inâyetiyle ve Muħammed Muştafa mu°cizâtiylabu kal°ayı mü'minler (4)içün ğerü biñâ idüb mescidleri ihyâ idelim didi. (5)Andan bu iller kim Canik'deñ yañadır. Deñiz kenarındaki (6)Anķariyye'ye dek fetħ edelim didi. Dağı seyrâna çıķdı. (7)Seyrden döndi. Çeri kondığı yere geldiler. Ol gice (8)anda ķarar itdiler.

Çün şabâħ oldı. Ğâziler Melik Dânişmend (9)ķatına ğelüb oturdılar. Tetbir kılub eytdiler kim, evvel ķanğı (10)ķarafa gidelim didiler.

Sultân Turasân eytdi: evvel (11)İslâmbul'dan yaña varalım ki ceddım mescidi anda(12)dır. Çün andan varub Ğayşer öldürüb taħtını (13)alavuz. Ğayşer ölünce cümle il vilâyet bizim olur didi.

(14)Andan Melik Dânişmend eytdi: Eger bu ķadar leşker bir (15)uğurdan bir yola gidersek maşlahat olmaya. Şöyle (16)ğerekdir ki bu çeri iki ķarafdan yürüyeler. Andan (17)Melik Dânişmend eytdi: bu illeri dağı iki bahş idelim. [8a] (1)Bu yaña Toķat ve Ğümenek ve Nıksar'dan ve Canik'den yaña ve (2)Amasya ve Şamsun ve Şınab ve Ğarķariyye Turħal'dan yaña ben yürürüm. (3)İnşâ'allâhu te°âlâ bu illeri ben fetħ idem.

Andan Süleymān ve K̄ara T̄oġan (4)ve H̄asan ve Eyyūb ve Sultān T̄urasan sordılar kim ya Melik Dānişmend (5)bu şehirleri gördüñmi de haber verirsin? Eytdi; Bu gice düşümde (6)°Abdulvehhāb'ı, Seyyid Battāl Ğāzi'yi gördüm. Geldiler elim tutub bu şehirleri (7)baña gösterdiler ve adların haber virdiler.

Andan Eyyūb biñ Yunus ki (8)Sultān T̄urasān veziri buyurdu. Çeriyi iki bahş itdiler.

(9)Sultān T̄urasān ile yigirmibiñ er İstanbul'dan yaña yürüdiler (10)ve ikibiñ er daħi Çavuldur Çaga'ya ve ikibiñ er daħi K̄ara T̄oġan'a(11)verdiler ki deñiz kenarında turalar ve K̄aramān taġlarından yaña yürüyeler. (12)Bu yaña H̄asan ve Eyyūb Melik Dānişmend yanında kaldılar. Biz Melik Dānişmend (13)ile bile gideriz didiler.

Üç gün Sivas yazısında oturdılar. (14)Dördüncü gün Sultān T̄urasān yigirmi biñ er ile İstanbul'dan (15)yaña revān oldı. K̄ara T̄oġan ve Çaga'yı bilesince aldı. Evvel (16)bunlar birbirleriyle vedā° idüb ayrıldılar. Melik Dānişmend kendi barıġahına (17)geldi. Süleymān ve Eyyūb kendi barıġahlarına geldiler. Gice gündüz [8b] (1)°İbādete meşġül oldılar.

Ol gice Melik Dānişmend düşünde (2)gördü ki cümle °ālem dübdüz deñiz olmuş. Kendi yārenleri (3)ile bir gemiye biñmiş ve Sultān T̄urasān daħi bir gemiye biñmiş. (4)Her biri bir yaña bir yaña gitti. Lakin gördi kim Sultān T̄urasān (5)gemisi ġark oldı. Melik Dānişmend uyānı geldi, gö(6)rdü kim şabāħ olmuş. T̄urı geldi şabāħ namāzını kıldı. (7)Daħi melūl oturur idi.

Yārenleri gelüb gördiler kim haırı (8)melūl olmuş tırır. Şordılar; ey Server haırıñız niçün (9)perişandır. Melik Dānişmend düş aħvālin haber virdi. (10)Andan eytdi: İnşā'allāhu te°ālā bu illeri fetħ idüb geri (11)döñübde gelirken şehid olavuz gibi didi.

Andan Melik (12)Dānişmend buyurdu ki, Süleymān Sivas ġal°asınıñ t°amirine (13)meşġül ola. Ta kim bu ġal°a Müslümānları, zĀhireleri t̄uracaġ (14)mekānı ola. Andan ġal°a °imāretine meşġül oldılar. Seyyid Battāl Ğāzi (15)mescidini daħi °imāret itdiler. Pes ġal°a °imāreti tamam oldı. Bir gün Melik (16)Dānişmend yalnız atına biñdi. Öyleye dek gitdi. Yolu bir taġa (17)uġradı. Taġın öte yanına nazar kılub gördi bir şahrā [9a](1) dır ki görenleriñ göñlü açılır. Dört yaña şular (2)ve ırmaġlar çağlayup aġardı. Şöyle kim baġ-ı cināndan (3)haber verirdi ve ol şahrāda bir aġaç var idi. (4)Dibiñde bir çeşme revān aġardı. Çün Melik atın (5)sürdi ol araya erdi.

Gördükim ol ağacıñ (6)dibiñde bir alıe bıraub üstüne nae döşenmiş (7)ve ol ağacıñ budağında bir şofra aşılı (8)ve bir tulum şarab daı tayanmış. Yānında (9)bir tanbura tıururdu. Çün Melik ānı gördi (10)derhāl atından indi ol çeşmede ābdest (11)alub namāz kıldı. Atını oa şaldı. Gıtdı (12)ol döşek üstüne otıurdu. Uyu alebe (13)ıdüb Nāgāh at ayakların yere aub (14)kişnedi. Melik Dānişmend uyanub tıuru geldi. (15)Gördü ki ol yazı ortasından toz belürdi. (16)Toz iki pāre oldu. İinde bir atlu ıa(17)geldi. Bir mehābetlü er idi. Şanasın bir nerre-şır idi. Badı, Melik Dānişmend'i yerinde gördi. **[9b]** (1)Nara urup ağırdu. Ne kişisinkim kendi (2)kendiñe tıuzağā düşdüñ. Ne zehre ile geldiñ kim (3)benim heybetimden divler ve arslānlar uğramaz didi.

(4)Çünkü Melik ol yigidi gördi, tıuru geldi. (5)Atına süvār olub aña arşu varub eytdi: (6)Erlik iinde neñ vardır getür görelim didi. (7)Ol eriñ boynunda bir pu aşılımışdı. (8)Melik ānı bildikim kāfirdir. Derhāl ol ere (9)hamle kıldı. Ol er süngisin havāle iyledi. (10)Melik ānı men itdi. İkinci üçünci hamlesiñ (11)men iyledi. Nevbet Melik'e degdi. Bir zamān (12)süngü ile bir zamān ılı ile birbirine hamle (13)ıldılar. El ışsa ol gün aradan yüz yigirmi hamle (14)haā geti. Birbirine zafer bulmadılar.

Çün (15)gıce oldu. Birbirinden ayrıldılar. Ol yigid (16)ol ağā dibiñe gelüb atından indi. Şofrayı (17)öñüne aldı. Şarābı hazır idüb bir mum ıārdı. **[10a]** (1)Çamak adı şemi yadı. Taām yimege meşgöl oldu. (2)Bu yaña Melik daı puñar atına varub atından indi. (3)Ābdest alub namāza tıurdu. Ol yigit gördükim Melik (4)Dānişmend'iñ taāmı yokdur. Derhāl şofrayı ālub Melik (5)Dānişmend'iñ atına geldi. Eytdi; “ey pehlivān taām yiyelim (6)didi. Melik ol taāma el şunmadı. Ol yigit eytdi: “Niün (7)yimezsiñ” didi.

Eytdi; “bu taāma şüci degmişdir. Ānıñ iün (8)yimezim” didi. Ol yigit eytdi: “Sen ayrı yegil” didi. Melik (9)eytdi; “olmaz eger yersem veliyyü'l-niam olursun. İrte seniñ ile (10)uruşub sürşmem gerek ol zamān küfrān-ı nimet olurum” (11)didi. Ol yigit Melik Dānişmend'iñ feşāhatını ve belāgatını (12)acebledi. Daı şordükim “adıñ nedir?” Melik eytdi: “Adım Melik (13)Dānişmend'dir” didi. Eytdi: “Rum'a niün geldiñ?” Melik eytdi: (14) “Bu vilāyeti amak iün geldim” didi. Ol yigit eytdi: (15) “Nice aarsıñ?” Melik eytdi: “Gerekdir ki bu illeri Müslümān (16)ıyleyeyim” didi. Ol yigit eytdi: “Cazulardan mısıñ” didi. (17)Melik eytdi: “Hāşā

kim cazu olam Müslümânım” dedi. **[10b]** (1)Ol yigit bu sözleri işidüb Melik’iñ dinine “aşık oldu. Andan (2)Melik ol yigitiñ adın şordı. Ol yigit “adımı yārın diyeyim” (3)diyüb tırdı kendi maķāmına geldi. Hoş yidi, içdi, yatdı (4)ve uyudu. Bir zamāndan tırdı geldi tınburasın eline aldı çaldı (5)ve çağırdı. Zārı qalub bu bir kaç beyit okuyub hay hay ağladı.

(6) Meded ki bî dil ü bî yār qaldım

Meded ki hasta-i bî-māre qaldım

(7) Meded ki halk içinde rüsvā oldum

Meded ki “aşık elinde zārı qaldım

(8) Meded ki ol peri zātıñ yolunda

Meded müştāk bî didārı qaldım

(9) Meded ki cümle didāre erişdi

Meded sergüşte-i efkäre qaldım

(10)Meded ki kamular yārine irdi

Meded ben çāre-i bî yāre qaldım

(11)Ol gice ol yigit tınburasın çalub ağlardı. Melik daħı (12) şabāha dek Qur’ān-ı “azim hatm itdi.

Çün şabāh oldu. (13)Tırdı gelüb şabāh namāzın edā idüb atına süvār oldu. (14)Bu yaña ol yigit daħı süvār olub meydāna geldiler. Ol yigit derhāl (15)Melik’e hamle alamadı. Tamām her şilāh ile bir bir hamle kıldı. Çā(16)re olmayub birbirini alamadılar. Aħır ol yigit şundi. Melik’iñ kemerin (17)tırdı tamām zor itdi Melik’i alamadı. Üç kez zor itdi. Melik’i (18)bir zerre kadar yerinden ayıramadı. Çün nevbet Melik’e deĝdi. Ayaĝıñ **[11a]** (1)Üzeñgiye berk başdı. Şundi ol yigidiñ kemerin (2)tırdı. Daħı eytdi ki “be nām-ı Hudā, be-nûr-ı pāk Muħammed Muştafā” (3)diyüb ol yigidi getirüb başı üstüne çevirdi (4)daħı yire urdı. Derhāl atından indi. Ol yigidiñ (5)gögsi üstüne çıķdı. Hançer çekdikim başını kese. (6)Ol yigidiñ “aklı gitdi. Melik gördikim bir ay yüzli (7)hüb yigiddir. Melik kıyāmadı ol yigid gözin açdı. (8) “Āh itdi.

Gel Müslümān ol seni āzād ideyim” dedi. (9)Ol yiĝid eytdi: “eger Müslümān olsam yārım elime gire mi” (10)didi. Melik eytdi: “Yārıñ kimdir.” Ol yigid ağlaya(11)raķ “benim sergüzeştim çokdur.” Melik eytdi: “gel Müslümān (12)ol Hāķķ ināyetinde her ne işiñ var ise bitüreyim” (13)didi. Derhāl ol yigid eytdi: “Benim

adım Artuķi'dir (14)ve babam göçgünci tağ halkındandır. On iki (15)biñ er āniñ hükminindedir. Kırk °avradı var (16)idi. Hiç oğlı kızını olmaz idi. Ve gice gündüz Hakk Te°alā 'dan evlād isterdi. Ol zamān kim Seyyid[11b] (1)Baṭṭāl Ğāzi Hindistan'a gitmişti. Kayşer mel°ün çeri çeküb (2)Malāṭiyye'yi ğāret ider. Malāṭiyye'de bir kiři var imiş. Adına (3) °Abdurrahman derler imiş. Katı °ālim ve fāzıl kiři imiş. Kāfirler (4)āniñ ehl-i °ıyālin esir getirürler. Çünkü Kayşer esirleri (5)başş iyler. Anuñ bir kızını ile anasın atama bağışlar. Anası ölür. (6) Kızını yedi yaşında yetim kalur. Āni beslerler. Katı kuvvetli olur. (7)Meydānda aña muķābil olur kimse yoğmuş. Atam āni çobanlar ara(8)sında kor. Tamāmet Rūm çobanları āniñ yigitliğine °aceb (9)kılurlardı. Kırd ve arslān koyun kuzunu yöresine gelemezler(10)di. Bir gün atam ava çıkar ol kıza rast gelür. (11)Āni bir hile ile ele getirüb cem° olur. Hemān anam (12)atamdan yüklü olur. Çün atam āniñ hālin bilür buyurur. (13)Hātunlar arasına getirüb libas giydirirler. Anam beni tamam (14)bir yıl getirür. Āḫir zuhūra gelürem. Beni beslerler. Her kim beni görse (15)iki yaşında şānırlar. Çün yedi yaşına erdim. Atam (16)baña Artuķi deyu ad kor. Ol il halkı baña Artuķi deyu (17)çağırurlar. Vardum şilāḫşörlük öğrendim. Rūmelinde muķābilim (18)yoğdı.

Çün on beş on altı yaşına erdim. Tağda(19)ki kırd ve arslān ve kablan elimden kurtulmazdı. Bir gün atıma [12a] (1) biñdim. Amasya'dan yaña revān oldım. Kullarımdan ayrıldım. (2)Bir yazıya erdim. Ol yazıda birkaç halāyık gördüm. Aralarında (3)bir ay yüzlü kara gözlü servi boylu bir kız gördüm. Hezār (4)cān u dil ile ol kıza °aşıķ oldum. Arkadan bir hādım görmüş (5)geldi. Baña kaķdı ve çok söğdi. Ben eytdim: Noldı, ne var? (6)Hādım eytdi: Revā degildir ki nāmaḫreme baķasın. Andan ben (7)eytdim: Bu kimiñ kızındır. Hādım eytdi: Amasya begi (8)Şaṭṭad'ın kızındır. Ben eytdim: Adı nedir? Hādım eytdi: (9)Bu kızınıñ adı Efrumiyye Bānu'dur didi. Biz bu sözde iken (10)Nāğāh kız karşudan çıķa geldi. Baña muķābil oldu. Ol kıza (11)bir ḫüsn-ü cem°āl gördüm ki dünyāda bir daḫi gördüğim yoğdı. (12)Çünkü ol kız beni gördü. Yanıma geldi. Elinde bir tıruncı (13)var idi. Ol tıruncı baña verdi. Aldım koynuma koydum. (14)Andan ol kız gerü döñüb Amasya'ya giddi. Kal°aya girdi. (15)Bende arķa sıra varub kal°a yöresinde gezdim.

Çün (16)şabāḫ oldu. Ol kızını bir daḫi göremedim. Geri döñüb (17)kendi maķāmıma geldim. Kıvm ü kabilem ağlaşurlar. Ben eytdim: (18)Bu ne ağlamaķdır. Eytdiler: Atañ vefāt iyledi. Señ biñ yaşa (19)didiler. Çün bu ḫaberi işitdim üç gün

yas tıtdım. [12b] (1)Dördüncü gün kız teşvişine düşdüm. Kabilem uluların düşürüb (2)hālimi bildirdim. Bunlarıñ arasında bir pir var idi. Eytdi: (3)adam gönderelim Şāh Şaṭṭad kızını isteyelim didi. Behnam (4)adlu bir hādımim var idi. Ānı tuhfeler ile gönderüb (5)kızı isteyelüm didiler. Hādimi Amasya’ya gönderdiler. Hādım (6)varub tuhfeleri °arz ider. Şaṭṭat tuhfeleri kabul idüb (7)kızı virmege rāzı olur. Behnam gelüb bu haberi bize bildirdi. (8)Bende sevinüb şād oldım. Andan soñra çok māl ni°met (9)alub Amasya’ya °azm itdim. Çün yakın vardım adam (10)gönderdim. Şāha bildirdiler. Çünkü şāh katına vardım. (11)Benim hatırım şordı. Ta°ām getirüb konukluk iyledi. (12)Meclis ārāste olub bezm-i şāhāne kuruldu. Üç gün °ıyş u (13)nüş oldı. Şāh bu sözleri almadı. Birkaç sā°at (14)geçdi. Kendi maḳāmına gitdi. Ben ol gice gāh tırdım (15)gāh oturdım. Uyku gözüme girmedi. Çün irte oldı. Şāha (16)bir adam gönderdim. Şāha bu haberi bildirdim. Şāh cevab (17)verdi kim, benim kimseye verilecek kızım yokdur didi. (18)Ol adam baña bu haber bildirdi. Hācil oldum tırdım. [13a] (1)Kendi maḳāmıma geldim. Endişeye düşdüm ki °acabā kızını nice ele getü(2)rem dirdim.

Andan soñra el harāmılığa urdum. Her gün atuma biñüb (3)Amasya’dan yaña varırdım. Ādem bulsam şoyardım mālını alub kendi (4)maḳāmına gelirdim. Şāh bu haberi duyub kaçar çeri alub üstüme ben. (5)Atuma biñüb çerisini şıdım. ve kimisin kırdım bu minvāl üzre (6)üç kez üzerime çeri gönderdi. Her gelen çeriyi şıdım ve kırdım. Āhır (7)şāh benim üzerime uğurlayın çeri getirirdi gāfilen kavm ü kabilemi gāret (8)kılıb perakende ider. Şāhıñ kaşdı beni ele getürmek idi. Ben (9)ele girmedim. Ol zamāndan beri bu yerde tırorım. Kuş gibi (10)bu ağacıñ üzerinde yatarım deyü bildirdi. Yedi yıldır ol kızını (11)°aşkından tırorum. Yedi yıl içinde ol kızını bir kerre görmedim. (12) Meğerkim şöyle olaki devletiñde ol kız baña naşib ola ben (13)dañi cānımı saña fedā kılam didi.

Melik Dānişmend and içdi kim: (14) “ya Artuķi inşallāh ol kızını seniñ için almayınca ve bu vilāyeti (15)feth itmeyince karār itmeyem.” didi. Andan Melik ve Artuķi atlanub Amasya(16)’dan yaña revān oldılar. Ol arada bir mu°azzam kilise vardı. (17)ve içinde bir deyr vardı. Deyriñ içinde bir kubbeye yapmışlardı. Kızıl (18)mermerden üç direk üzerine biñā etmişler ve anuñ altında ak mermer. [13b] (1)Mermerden bir taht biñā etmişler, taht üstünde bir akşakallı nūrāni (2)bir ruhbān oturur. On ruhbān dañi karşıusunda el kavşırub tıror(3)lar.

Çün Melik Dānişmend ile Artuķi içeri girdiler. Ol on ruhbān (4)kaçdılar. Koca ruhbān kaldı. Melik Dānişmend aña selām verdi. (5) Koca ruhbān °aleyk aldı. Daħi hoş geldiñ yā Melik Dānişmend (6)Gāzi ve ey hānedāniñ nebiresi ve ey iki cihān güneşiniñ nesli (7)ve ey Müslümānlarıñ serveri merħabā, ey Artuķi sende hoş didi.

(8)Melik Dānişmend eytdi: Bizi nerden bildiñ? Koca ruhbān eytdi: Bu gice (9)düş gördüm didi. Eytdi: Yā Melik seni iki cihān güneşi Muħammed (10) Muştafā’niñ ve vaşfın ile göreyim. Benim gördigim āniñ gibi midir didi. (11)Melik başladı Muħammed Muştafā’niñ görqli cem°ālin ve evşāf-ı ħamidesin (12)beyān itdi.

Āniñ vaşfın dile kimse getürmez

Getürse daħi °aql āni yitürmez

(13) Nice diyem āniñ vaşfı nicedir.

Kim āniñ vaşfı °ālemden yücedir.

(14) Yüzi nūrından anuñ güneş ay.

Kul olmuşdur aña her yoħsulı bay.

(15) Tılubdur ol nübüvvetle cihāna

Mehābeti erişdi ins ü cāna

(16) Kılıcı kāfiriñ kānın dökübdür

Hem İslām sancāgını ol çekübdür.

(17) °İmāmü’ d-din oldur nāşirü’ d-din

Zirā seyf ile kıldı zāhiri din.

[14a] (1) Kemāl-i °ilmle fikr ü firāset

Secā°at hem seħāvet hem kerāmet

Mübārek ḫali°i meymün şemāyil

(2) Yenābi°ü’ l-hikem baħr-i fezāyil

Tıtubdur din-i dünyāyı tamāmet

(3) Dinine gir kim olasın selāmet

(4)Kaçan kim Melik bu medħi oķudı. Hemān ruhbān “Şıdķ yā Resūlu’llāh” (5)didi. Andan Ĥāzret-i °Ali’niñ vaşfın şordı.

Melik eytdi: Ĥāzreti Resūl (6)°Ali ħaķķında buyurmuşdur ki; “دمك دمی , لحمك لحمی” (7) demişdir. Yani “ yā °Ali bir ceset bir nefes dimerdir. Koca ruhbān (8) āni daħi işidüb Derħāl bir parmak getürüb Müslümān oldu. (9) اشحد”

” ان لا اله الا الله و اشهدان محماده ورسوله ” deyü. Vardı deyr(10)den ta‘ām getürdi. Melik ve Artuķi yeyüb Haķķ Te‘ālā ya şükr idüb (11)ol gice anda ıaldılar. Melik ıoca ruhbānıñ adın şordı Ruhbān (12)baña Haķķil Zāhid dirler didi.

Çün şabāh oldı. Melik ve Artuķi (13)ruhbānla vedā° idüb Amasiyye’den yaña revān oldılar. Öğle (14)zamānı zamānında şehre yakın erdiler. Gördiler şehir hālidir. ıal°ası (15)şilāh ile bezenmiş. Melik ve Artuķi puşuya girdiler. Nāgāh şehirden (16)bir kişi iki merkeb sürmüş gelür. Rüm dilinde iderler ki; (17)bi-çäre Artuķi’niñ verdiği tuhfeler ve çekdiği [14b] (1)zaħmetler yanına ıaldı. Efrumiyye’yi ayrıklar aldı, diyüb (2)gider. Melik, Artuķi’ye şordı kim şol er ne söyler? Artuķi (3)eytdi: Ey hüdāvend Efrumiyye’yi ayrıklar aldı, düğün (4)iderler deyü. Derhāl Melik ol kişiyi çağır gelsün şoralım. (5)Artuķi varub ol kişiyi Melik Dāniřmend’iñ (6)yanına getürdi.

Melik Dāniřmend Artuķiy’e eytdi: Rüm dilince (7)sor ki bu mülhaķatıñ halkı nereye gitti de. Artuķi eytdi: (8)” bu memleketiñ halkı nereye gitdi?” Ol kişi eytdi; düğüne (9)gittiler. Artuķi eytdi; ne düğünüdü? Ol er eytdi: (10)Şāh Şattat ki Amasiyye begidir ıayşer’iñ °ammisidir. Āniñ bir (11)kıızı vardır Efrumiyye Bānu dirler. Bu zamānda aña muķābil (12)kimse yokdur. ıayşer’iñ bir cihān pehlivānı vardır ki māl ile (13)ve erlik ile nazırı yokdur. Ĥadsiz māl virüb, ıayşer (14)dilinden bir nāme yazub kıızını kendi içün istedi. Begler, (15)vezirler şöyle maşlaħat gördiler kim ol kıızı ol cihān pehlivānına (16)vireler. Lakin Efrumiyye ānı dilemez. Artuķi eytdi; niçün (17)dilemez? Eytdi; Toķat yānında bir pehlivān yigit vardır. [15a] (1)Adı Artuķi’dir. ıatı pehlivān yigitdir. Efrumiyye bir kere avda (2)aña uğramış. Aña °aşıķ olmuş andan ğayrı dilemez. (3)Atası aña ıakdı. Kıızıñ eline ayağına demürler urdı. (4)Gerek gerekmez ol kıızı ol pehlivāna verirler. Ol pehlivā(5)nıñ adı Nasıor’dur. ıayşer’iñ baş pehlivānı (6)olduğı-y-çün aña verirler. Şimdi Amasya yazusunda (7)Çorum’dan yaña şol yeşil çimen üstünde ĥaymeler (8)barıĥāhlar kurulmuşdur. Tamām yedi gündür ki °ıyş ü °işret (9)iderler. Amma bu gice gerekdir ki ol kıızı alalar gideler didi.

(10)Çün Artuķi bu ĥaberi işidüb düşüb °aklı (11)başından gitdi. Çün °aklı başına geldi. Melik eytdi: (12) “Yā Artuķi dağı ıayurma ol Tañrı ĥaķķı-y-çün ol kıızı seniñ (13)içün almayınca ıarār itmem” didi. Artuķi Melik’in ayağına (14)düşdü. Melik āniñ başını ıaldırdı. Derhāl (15)ikisi dağı atlarına süvār olub Amaşya

şuyundan (16)geçdiler. Görürler kim ol yazı içinde haymeler barıgāhlar (17)kurulmuş. Nas̄tor barıgāhında kōsler naʿralar çalınur.[15b] (1)Artuķi eytdi; hemān hamle kılālım. Melik eytdi: Olmaz şāyed kız elimize girmeye. (2)Artuķi eytdi; fermān seniñdir. Ol ovada bir tağ var idi. Ol tağa (3)varub mişeler arasında gizlendiler. Seher vakti oldu. Atlarına süvār (4)olub yol başuna gelüb turdılar. Nāgāh gördüler kim Amaşıyye yolundan (5)iki atlı çıķdı, gelür.

Melik bunlara karşı varub şordı kim, kandan (6)gelirsiñiz. Anlar eytdi: Amaşıyye'den gelürüz. Melik eytdi; ne haber var? Anlar (7)eytdi: Biz Şāh Şattat katına varırız ki haber virevüz. Melik eytdi: Neyi haber (8)veririrsiñiz? Anlar eytdiler: Malātiyye bir asker çıkub Sivas'dağ gelüb (9)Sivas kalasın yapmışlar. Ol çeriniñ serveri var imiş. (10)Birine Sultān Turasān birine Melik Aħmed dirlermiş. Sultān Turasān (11)İstanbul'a gitmiş. Melik Aħmed cazular çerisi ile Artuķi olduğı yazuya (12) gelmişler. Artuķi'yi zebūñ kılub Müslümān itmişler andan ol ikisi Turhāl (13)kalasına dek gelmişler didiler.

Melik Dānişmend eytdi: sizler anları gördüñ mi? (14)Eytdiler: görmedik. Veli siz gördüñüz mü? Melik eytdi: gördük. Onlar eytdi (15)kande gördüñüz? Melik: işte bunda gördük, didi. Kañçeri gitdi. Melik (16)eytdi: bunda turlar niçün görmezsiñiz, didi. Melik eytdi: Benim Melik (17)Dānişmend. Artuķi eytdi: Benim Artuķi didi. İşidince neye uğradıkları(18)nı bilmeyüb yüz kaçmağa tutunca Melik ve Artuķi ol kişileri tutub [16a] (1)İmān ʿarz itdiler, olmadılar. Melik ikisin daħi katl itdi.

(2)Andan Melik ve Artuķi o arada kuşluk neħārin geldiler. Nāgāh (3)kōs naʿralar ününden ʿālem yanķulandı. Gördiler kim Rūm (4)çerisi erişdi. Çeri başladı. Kaliyon-ı Rūmi ve Yanķol-ı (5)Rūmi ve Ğorasān-ı Rūmi erişdiler ki o derbendi giçeler. Ard(6)larınca Nas̄tor'uñ maħāfeleri erişdi. Yöresinde çok (7)kul ve karavaş ve çok hazineler var idi. Nas̄tor bi (8)ħod māl vermiş idi. Bunlar daħi geldiler kim giçeler. Nāgāh Melik (9)Dānişmend Ğāzi ol din canbāzı meşeler arasından çıkub (10)sağ elin şol bögrine ve şol elin sağ bögrine (11)koyub bir raʿd-vāri bir naʿra öyle urdu kim yerler şarşıldı.

(12)Nazm

(13) Şöyle urdı naʿrayı ol nerre şir
Şanaşın gökler yıkıldı geçdi yir

- (14) Һамле ҡıldı ҡәfire ol din eri
Getürüb tekbir añar peygamberi
- (15) Ҙıǵ-ı bürrānı şalar şimşek gibi
Kāfiri döker hazan yaprāk gibi
- (16) Bir yañadan daһi Artuқи delir
Ҙıǵ-ı bürrān elde yürür hemçü şir
- (17) Kāfiri bölük bölük ҡırar döker
Uradıǵı saf ҡoparub söker
- (17) Bir yaña Melik Dānişmend ceng ider
Kāfire bu dünyāyı hem teng ider
- (19) Din içün ceng iderler ol gāziler
Kāfiriñ leşiyle ғoldı yazılar
- [16b] (1) Şöyle ceng oldı orada ey ʿaziz
Kāfiriñ başına ҡopdı rüst-e-һiz

(2)Çün kim Melik ve Artuқи kāfirleriñ içine düşdiler. Kāfiri һadsiz ҡırdılar. Nasṭo(3)r'a һaber oldı. Ol daһi һамle ҡıldı. Melik çeri arasında Һorasān-ı Rūmi'ye (4)erdi. Ҙılıç ile laʿiniñ başını yere düşürdi. Yine naʿra urdı. ʿālem (5)yanқulandı. Kāfir çerisi birbirine ғoқundı. Artuқи daһi Nasṭor'uñ ʿammisi Yanқol-ı Rūmi'ye uǵradı. Bir süngü urdı kāfiriñ göǵsünden arқasına (6)çıkdı. Cānı cehenneme gitdi. Nasṭor çerisi ol iki pehlivānı ortaya (7)aldılar.

Çeri ǵavǵasından Artuқи sesinden Efrumiyye һaberdār oldı. Eytdi kim: Ey һādimler baña at getürün. Artuқи'ye yardım ҡılayım didi. Һādimler (8)bu sözü maһāfe çevresine cemʿ oldılar. Efrumiyye'niñ atası Şāh Şaṭṭaṭ dörtyüz (9)һizmetkār vermişti. Ҙamusı hodca māl ve ғavar yānında ғurub sāz u (10)seleb ǵiymişlerdi. Һaş ҡullardan birisi ileri gelüb eytdi: “yā Efrumiyye (11)Artuқи'niñ ǵün-i firşat. ʿaskerden çoқ ādem ҡırdılar ve bilesince Melik (12)Dānişmend dirler imiş. Bir ҡişi vardır Artuқи ānıñ öñünde Müslümān olub (13)cazular dinine ǵirmiş” diyince Efrumiyye eytdi: “Ben ānı ol vaқit dilerdim (14)ki benim dinimde idi. Çünki ol varub Müslümān olmuş. Ben andan bi (15)zārım. Baña şilāһ getürün ғıkayım ikisin daһi öldüreyim” didi. Ol zamān (16)Efrumiyye on biñ ere һамle ҡılub döndermeǵe ҡādir idi. Derһāl elin aya(17)ǵın çözdiler. Һaş atlardan bir at getirdiler. Süvār olub eline

sümgü alub [17a] (1)Eytdi kim: Benim Efrumiyye Bānu Şāh Şattat kıızı, Muḥammed dininiñ kırnağı Melik’iñ (2)ayağı toprağı diyüb bu şi’ri oqudı:

- (3) Hudāvendüm, penāhım, padişāhım
Ḳamu ḥalkıñ İlähi vü İläh’ım
- (4) Ulu sultānların sultānı sensin.
Ḳamu dermān-denüñ dermānı sensin.
- (5) Günāhkār ḳullarıñdan kalsa °aciz
Ḳomañ maḥrüm bilādı sende hergiz
- (6) Bu demlerde şabr itmez taḥammül
Saña geldim saña kıldım tevekkül
- (7) Saña sıgınan olur mu hiç ki maḥrüm
Ne idem saña ḥālim çünki ma°lüm
- (8) Her iş senden ne kılsañ sen kılursıñ
Neyi neye geregin sen bilirsıñ
- (9) Ulu dergāhıña tutdum ümidim
Ki bu ğavgā içinde olmıyam güm
- (10) Bunu didi ve toldı gözleri yaş
İşini Ḥaḳḳ’a ḳodı ortaya baş

(11)Çün Efrumiyye bu münācātı itdi daḥi eytdi kim ey kāfirler cān elimden (12)ḳande ḳurtarsın diyüb ḥamle kıldı ve ol çeriyi zir ü zeber itdi. Bu (13)yaña Nasṭor’a ḥaber oldu kim Efrumiyye cazular dinine girdi. Anlara yardım kılar (14)didiler. Çün ol mel°ün bu ağıdan acı ḥaberi işitti. °Aḳlı başından (15)gitti. Daḥi eytdi kim şöyle: uruñ kim ol iki ikişiyi öldüresiz didi. Kāfirler (16)bir kezden Melik Dānişmend’iñ üstüne üşdiler. Güneş zevāde idi kim (17)Melik Nasṭor’a uğradı. Nasṭor çağırdı kim “ey pehlivān ḳişisin ki (18)bu çeriyi zir-ü zeber kıldıñ” didi.

Melik eytdi: Benim “Melik Dānişmend [17b] (1)Ġāzi. Birdir oñümde kāfiriñ çoğı azı ḳurtulmaz elime girince (2)kāfiriñ boğāzı” didi. Nasṭor sümgü ile Melik’e ḥamle kıldı. (3)Melik ānı men° itdi. Nevbet Melik’e degdi. Bir na°ra urub erdi. (4)Nasṭor’a şöyle bir peşt urdı kim atından tepesi üstüne (5)düşdi. Kāfirler ğuluv kıldılar at irişdirüb tiz (6)ḳaçırdılar. Andan Melik ve Artuḳı ve Efrumiyye el bir (7)idüb ol çeriyi tağıtdılar. Çünki Melik (8)safları pāre pāre varub °alemdārı aḳtardı. Kāfirler (9)pārekende oldılar.

Andan Melik ve Artuđı ve Efrumiyye Sivas'tan (10)yaña yüridiler. Yolda giderken Artuđı Efrumiyye'ye  it b (11)id b eytdi: "Ey bi-vef  bizi birađd n nite terk itdi " (12) didi. Efrumiyye eytdi: "Y  Artuđı zinh r baňa bi-vef  dime kim (13)senin-  n  ok bel  ve zahmet  ekip bendler  ekdim" didi.

(14)D ndi Melik D nişmend Efrumiyye'ye eytdi: "Nite oldikim gel b (15)bizimle y r oldu " didi.

Efrumiyye eytdi: "Ey Server-i din, (16)bir g n avda Artuğı'ye uğradım elimde bir turun  [18a] (1)var idi. Artuğı'ye verdim. Muĥabbeti g nl me doldı. Bir g n (2)Artuğı atam katına geldi atamdan beni diledi. Atam (3)vermedi. Ėazabına kapıldı. B adehu atamdan ge miŐdim. Bu gice (4)bir d Ő g rd m kendimi bir bağ içindeki d ny da  n n gibi (5)bir bağ g rmemiŐdim. Ol bağ ortasında bir k Ők (6)ve etr fında d rt ırmağ g rd m ki  ağlayub ağarlardı. (7)Biri Şudan ve biri s dden ve biri baldan ve bir d rd ncisi (8)Őar b-ı Őahurdan idi ve ol k Őkde d rt y z derece (9)g rd m. Altundan ve ol dereceden  d ve  anber k okusu (10) alemi mu at ar kılmiŐdı ve ol k Ők n  apusunda iki kişi g rd m (11)ve i eriye nazar kıldım. Bir taĥt g rd m. Ayakları yakutdan ve (12)ferŐleri lalden duvarları altından idi. Ve ol taĥt (13) st nde bir kişi g rd m  im mesi n rdan ve iki b l k

- (14) Őa ı iki yanına aşılmışdı
- (15) Y zi n rundan  n n g neŐ ve ay
- (16)  ul olmuşdur  na her yoĥsul ve bay
- (17) Yatur omzunda misgin Őa ları

- [18b] (1) H cil ider ayı g ni  aŐları
- (2) Hulle giymiş t c urunmuş başına
  - (3) N r ŐoldırmıŐ i ine hem ŐaŐına
  - (4) Y zi ol n rdan daĥi aydın durur
  - (5) Bu  aceb d Őd r  aceb aydın durur
  - (6) Ay Ő retl  hem firişte her biri
  - (7) Şaf Şaf olub  arŐu Őurur c mlesi
  - (8) Ol m b rek ağzını   n kim a ar
  - (9) Nice raĥmetleri Őurmayub Őa ar
  - (10) Der firiştelere ol k nı kerem
  - (11) İŐidiŐiz imdi size ne direm

(12) İki kişi kapuya gelmiş bağar

(13) Aña ideñ ne ise aħvāl ve kār

(14)Andan Efrumiyye eytdi: “ęünkü ol serverden bu sözü işittim. (15)Yüz yere urub istiānet iyledim. Andan bir firişteye şordum ki (16)bu ne yerdir ve ol taħt üzerinde oturan Server kimdir didim. (17)Ol firişte elim tıtdı içeri girdik.

Ol Server baña eytdi: Hoş geldiñ. **[19a]** (1)Ey Artuķi’niñ helāli Efrumiyye didi. Ben yüzüm yere şodum (2)alkış iyledim. Siz kimsiz didim. Eytdi kim benim ol seyyid –i sādāt şefi‘i(3)rüz-ı ‘arasāt Muħammed Muřtafā didi ve bu oturanlar Ĥamza, (4)‘Abbas’dır ve ‘Ali’dir. Cümlesi baña ikrām itdiler. Andan ol Server (5)baña eytdi: “gel Müslümān olkim yārın cennete lāyık olasıñ. (6)Bilmiş ol ki Ĥaķķ Te‘ālā seni Artuķi’ye helāl kılmışdır. Siziñ (7)sebebiñiz ile Rüm açılıb Müslümān ola. Yārın gerekdir yolda (8)giderken iki Server saña karşı gelürler. Biri Melik Dāniřmend biri (9)Artuķi’dir. Şöyle gerekdir ki anlara tābi‘ olub benim dinime yardım (10)idesin. Kıyāmetde cānı cehennemden kırtarasıñ ve ol iki kişiyi (11)görürsüñ kapuda tururlar. Biri Melik Dāniřmend ve biri seniñ (12)helālin Artuķi’dir.” didi.

Andan baña bir kadeħ şerbet verdiler. (13)Aldım içtim. Hemān göñlümden küfr ü zālīmāt çıkub yerine (14)İslām nūru tıldı. Sultān_1 enbiyā řallī ālā ‘aleyhi ve sellim (15)ħazretleriniñ m‘ücizātı berekātıyla Müslümān olub imān getürdüm.” (16)didi.

- [19b]** (1) ‘Ařķla oldum Müslümān ey imām
Tamudan kırtuldu bu cānım tamām
(2) Ben seni cānıma hoş yār kılmışam
Şıdķ ıla bütün Müslümān olmuşam
(3) ęünkü işitdi bu sözi Artuķi
Şād olub sevindiler üç daħi
(4) Efrumiyye parmaķ kıldırdı yine
Söyledi tevħidi hoş girdi dine
(5) Şıdķ ıla gökçek Müslümān oldu ol
İtikādi gāyet āniñ oldu bol
(6) Öpdi elini ikisiniñ daħi
Sevinüb řād oldılar üç daħi

(7)Çünkü ol üç Server şād olub Sivas'dan yaña revān oldılar. (8)Turhāl yazısından geçdiler. Harkil Zāhid olduğu deyre geldiler. (9)Kapuyı kaqdılar. Bir rāhib kapuyı açıp hoş geldiñ yā Artuķi (10)didi. Çünkü içeriye gidiler Harkil Zāhid destibūs idüb (11)hātırların şordı. Andan eytdi: “yā Melik bu gice düşümde (12)Hāzreti Resūl’i gördüm siziñ gelmeñizi haber verdi. Şād oldum.” didi. (13)Daħi turu gelüb ta°ām getürdi. Ol üç Server yiyüb Hāķķ (14)Te°ālā Hāzreti’ne şükr idüb °ibādete meşgül oldılar.

(15) Çalap adın añub işlense işler
Müdām olur hem sa°adet birle işler

(16) Dile kuvvet virüb söyleden hem ol
Birbiri şuyunca söz söyleden ol

(17) Añaram canla hayy u kebiri
Hālim ü rezzāk u sübhān u bāri

[20a](1) Sözüimiz ucı burada kaldı
Bu ruhbān katına üç gāzi geldi

(2) Konuķ oldu o gice anda anlar
Melik, Artuķi, Efrumiyye ey yār

(3) Yediler içdiler ol gice anlar
Be gāyet hem huzūr itdiler anlar

(4) Oқuyānı diñle yāni yazānı
Raħmetiñle yarlıģa ğıl ya ğāni

(5) Bu kitābı oқuyunca ey hoca
Ġāziler rūħuna yüz biñ fātiha

(6)Rāviyān-ı aħbār şöyle rivāyet iderler ki ol üç Server (7) Zāhid katına gelüb karar itdiler. Bu yaña Rūmiler kışsasını (8)şöyle rivāyet iderler ki çün Melik, Artuķi ve Efrumiyye kāfir(9)leri sıyub içlerinden çıkub gitmişlerdi. Nastor ki kāfir(10)leriñ ulusudur. Melik Dānişmend’iñ öñünden kaçub (11)taģa çıkmışdı. Gördü kim Melik gitdi. Kāfirlere çağırdı. (12)Bir yere gelüb çeri yokladılar. Kılıçdan geçmiş yigirmibiñ (13) kāfir hesāba geldi. Her biri da°vā itdilerkim ol (14)üç kişiyi katl ideler. Kāfirler ol gice karar itdiler.

Çün erte (15)oldı. Güneş doğdu kös harbi çaldılar. Kāfirler (16)atlanub Melik ardına düşdiler. Ol gün gitdiler kiliseye (17)erdiler. Kiliseyi ortaya aldılar.

Melik Dānişmend ābdest [20b] (1)almağa kiliseden taşra çıkdı. Gördü ki kâfirler kiliseyi çevirmişler. (2)İçeri girdi Derhâl şilâhların giyinüb kilise taşına çıkdılar. (3)Ol çeri temâşâ kıldılar.

Bu yaña Nas̄tor buyurdıkim bir kişi varsun (4)görsün. Bunlar kilisede mi yoħsa gidmişler mi. Nas̄tor’uñ ‘ammi(5)oğlı var idi. Adına Hacıtor derlerdi. Eytdi. “Ben varayım.” (6)diyüb on kâfir ile kiliseye yakın erdiler. Melik anları (7)görüb ok çıkdı. ‘Iramağın gözleyüb atdı. Ok gelüb (8)Hacıtor’uñ önünde bir taş a değdi. Taş deldi. (9) Hacıtor ānı görüb kendi ümidi kesdi. Melik bir ok (10)dağı gizledi kim Hacıtor amān diledi Melik ānı imāna (11)da‘vet iyledi.

Hacıtor eytdi: “çeride bir hūb oğlum vardır. Eđer (12)şimdi imāna gelürsem Nas̄tor ānı öldürür. Varayım oğlımı (13)getüreyim. Huzuruñda ikimiz imān getirüb Müslümān olalım.” (14)didi. Melik aña destür verdi. Hacıtor on kâfiriyle Nas̄tor’a (15)geldiler.

Nas̄tor şordı kim Melik bunda mıdır? Eytdiler; (16)Bundadır. Eytdi: “niçün tuhub getürmediñiz?” Hacıtor[21a](1) ok hikāyetin duyurdu. “Biz dağı hile ile kurtulduk” didi.

(2)Kâfirler bu haberi alub gönülleri bulandı. Derhâl Nas̄tor (3)buyurdu kiliseyi ortaya aldılar. Melik yārenlerine (4)eytdi: “siz turuñ görüñ bunlara ben neler kılam.” didi. (5)Artuğı, Efrumiyye eytdiler. Biz seniñ kulunuz senden ayrılmazız (6)deyüb anlar dağı süvār olub Melik Dānişmend’iñ ardınca (7)yürüdiler.

Kâfirler şaf bağlamışdı. Derhâl Melik meydāna (8)girdi. Er diledi. Nas̄tor’a çağırdıkim: “dün hıncır (9)ormāna kaç a gibi kaçardın. Gel beri erlik nice olur saña göstereyim.” didi.

- (10) Böyle derken Melik çün ol zamān
Sürdü meydāna atın bir kaltabān
- (11) Adına Avız ānıñ dirler imiş
Hem kâfirler içre begzāde imiş
- (12) Heybetiyle girdi meydāna ol it
Ki katı gürbüz er idi ol pelid
- (13) Na‘ra urub sürdü atın ol la‘in
Hem içi tolu idi kibr-ile kin
- (14) Cebhesi cevşendir müreddeb kamudan

- Demir idi cümleten atı beden
(15) Altın idi at eyer kılıç kıını
Boynuna aşı komuşdı bir puıtı
(16) Süngüsün eline almış ol süvār
Hamle kıldı Melik'e ol nîzevār

[21b](1) Melik ānîñ süngüsün men° iyledi. İkinci hamle geldi yine alamadı. Üçüncide (2)dağı iş başaramadı. Nevbet Melik'e degdi. Melik dağı üç kere hamle kıldı. (3)Avız la°in üçün dağı men° iyledi. Āđır Melik kaçdı kılıcı eline aldı. (4)İrdi Avız'a bir kılıç urdıkim la°ini eyer kaşına dek iki pāre kıldı. (5)Kāfir tarafından gırı kopdı Naştor feryād iyledi cümlemiz bunuñ (6)cān virevüz gibi didi. Andan bir kāfir dağı girdi. Aña dağı amān virmeyüb (7)iki pāre kıldı velhāşıl Naştor gördü kim bir bir girmekle olmaz. (8)Hemān buyurdu çeri bir uğurdan hamle kıldılar.

Bu yañadan Artuğı (9)ve Efrumiyye dağı hamle kılub kāfirleri zir ü zeber kıldılar. Ğāziler çeriye (10)öyle bir giriş girdiler kim çeriye pensebe meşāle itdiler. Bu cenge feleklerde (11)melekler taşsin kıldılar. Hađđ Te°ālā fırsat virüb kāfirleri sürüb (12)Naştor üzerine dökeler. Melik Ğāzi varub °alemdāri ahtardı. (13)Kāfirler şınub kaçmağa yüz tıtdılar. Ol üç serverler yigirmi biñden (14)onbeş biñ kāfir kıldılar.

Ğāziler ol kāfirler kovub giderken (15)Nāğāh Amasiyye tarafından toz belürdi. Yel tozu iki şağ idüb (16)içinden on biñ kāfir çıka geldi. Naştor çerisi ānı görüb (17)ol şınmış çeri geri döñüb ol serverlere üç serverlere hamle (18)kıldılar. Naştor'a haber oldıkim Amasiyye begi onbiñ er ile erişdi. [22a](1)didiler. Çünkim çeri yigirmi beş biñ er oldılar. Melik, Artuğı ve Efrumiyye (2)leşkere öyle girdiler kim şağdan şola şoldan şağa (3)dökerlerdi.

Çünki ađşām oldı. Melik ve yārenler kiliseye (4)vardılar. Anda karar kıldılar. Ol gice Efrumiyye nöbet bekledi. (5)Hađđ Te°ālā ya tazarru° iderdi. Melik ve Artuğı uyudılar rāhat (6)oldılar.

Bu yaña kāfirler dağı kondılar. Naştor Şāh Şağtağ katına (7)geldi. Efrumiyye'den şikāyet kıldı. Şağtağ katı melül ve şikeste (8)oldı. Āyin-i bātılları üzere and içdi. Didi kim: (9)''ne Melik ve ne de Efrumiyye'yi koyum. Üçünüñ dağı işini (10)bitireyim. Andan soñra çerisin kırırım B°agdād-ı Şelāsiyye'yi (11)yağayım didi. Dağı didi kim yā Naştor sen kayırma temāşā (12)iyle yārim bunlara neler

eyleyim.” didi. Şatṭat eytdi: “bu Melik (13)didikleri ne kişidir?” Naṣṭor eytdi: “ne kişi olsun buda (14)Malāṭiyye ehlinden bir kişidir.” didi. Şatṭat eytdi; “şimdi (15)Malāṭiyye ehlinden Rūm’a kaşd kişi var mıdır? Eğer bu gün ben (16)bunları helāk idüb andan şoñra Şelāşiyye’yi ve Şām’ı ta Bağdād (17)kaşuşuna dek ḥarāb itmez isem içdigim andlar beni tutsun (18)ve Kayşer’iñ ekmeği gözime tursun.” didi. Andan barıgāhlarına [22b] (1)girdiler. Yediler içdiler işret itdiler.

Biz geldik bu yaña (2)Melik Artuķi’ye eytdi: “bu gün kāfirlere imdād gelen kim ola.” Artuķi (3)eytdi: “Amasiyye begi Şatṭat ola.” didi. Melik eytdi: “gam degil (4)İnşā’allāhu Te’ālā Ḥaḫḫ ‘ināyetiyle ve Muḥammed Muşṭafā mu’cizāt-ı berekātında (5) anlarıñ daḫi ḥaḫḫından gelürüz.” didi.

Çünkim şabāḥ oldı. (6)Kāfirler atlandılar ruhbānlar zemzeme kıldılar ‘ālemler getürüb şaf (7)bağladılar. Melik ve Artuķi ve Efrumiyye daḫi bunlara muḫābil turdılar. (8)Kāfirlere karşı lüb idüb cevlan gösterdiler. Nāgāḥ Efrumiyye (9)meydāna girdi kāfirlerden Bimkāz derler bir kāfir meydāna girdi süngüsin eline alub Efrumiyye’ye ḥamle kıldı. Efrumiyye ānı men° iyledi. (9)Nevbet Efrumiyye’ye degdi. Kāfiriñ başına bir kılıç indirdi. (10)Kāfir başın kaçırđı. Kılıç at başına irüb yere(11)bırakđı. Kāfir tırıyım deyince Efrumiyye bir kılıç daḫi söyle (12)urdıkim kāfiriñ başı yere düşđi. El kışşa ol gün (13)ygirmi kāfir katlı iyledi.

Şatṭat Naṣṭor’dan şordıkim bu ne (14)afātđır ki meydānda bunuñ gibi işler ider didi. Naṣṭor (15)eytdi kim: “seniñ kıızıñdır” didi. Şatṭat kaşdı derḥāl at [23a] (1)meydāna sürđi. Efrumiyye gördıkim meydāna giren atasıdır. Endişeye (2)düşđikim atamla ben nice uruşam dirken Melik bu yaña çağırub eytdi: “ey (3)bānu yı cihān āḫiret saña atadan yegdir. Korkmağil, şimdi atañ degildir yürü (4)İslām’a da’vet iyle.” didi.

Çün Efrumiyye atasına berāber oldı. Şatṭat ça(5)ğırdıkim “ey bed fi’āl bu ne işđir ki iylediñ. Ol Rūmi Naṣṭor’u terk (6)varub cazuya uyduñ.” didi. Efrumiyye eytdi: “ey ata bilmediñ mi ben bu (7)işi niçün kıldım.” Eytdi; “yok.” Efrumiyye eytdi: “beni ḥabsedip (8)demüre urduñ. Şuçsuz yere çok cefā iylediñ. Ben Artuķi’yi isterim (9)derdim sen inanmazdıñ. Ben gördüm ki bunlar beni isteyü geldi. Lāyık (10)budur ki bende bunlara yār olām didim. İmdi ey ata benim suçımı yüzüme (11)urmıyasın. Gerü seniñ ḫidmetiñe geleyim didi.” Şatṭat bu sözi işidüb (12)şād oldu. Şoñra şādlığı bād oldu. Andan and içüp eytdi ki: (13)’bi Ḥaḫḫ ruhbān ı şalib

seniñ suçını añmayım.” didi. Efrumiyye eytdi: “ey (14)ata getir eliñi öpeyim.” Şatṭat atın depdi. Elini Efrumiyye’ye uzattı. (15)Efrumiyye atasınıñ elin öper gibi oldı. Hemān berk tutdu çekdi. (16)Atdan yere düşürdü. Kendi atına mahmūz urdı. Sürüyü sürüyü Melik [23b] (1)katına getürdi. Derhāl Artuķi ileri gelüb Şatṭat’ıñ elin bağladı. (2)Ġırı kāfirlerden kopdı.

Efrumiyye yine meydāna girdi. Süngüsüne dayanub turdı. (3)Međer Şatṭat’ıñ Ramin adlu bir oğlı vardı. Ćün atasın ol hālde (4)gördi. Şabrı kararı kalmayub meydāna girdi. Ćok münāzara kıldı. Āhir (5)süngüsün eline aldı. Efrumiyye’ye havāle kıldı. Efrumiyye ānı men° iyledi. (6)Bu kez kılıĉ havāle kıldı. Ānı dağı şavdı. Nevbet Efrumiyye’ye değdi. Süngü (7)ile Ramin’ıñ atını düşürdi. Ramin yere düşünce inüb bağladı. Ānı Artuķi (8)katına getürdi.

Kāfirler bu hāli görüb bir uğurdan ol üç servere hamle (9)serverler cān-ı dilden gayret idüb kāfiri bölük bölük idüb yararlar (10)idi. Şol kadar kāfir kırdılar kim küştelerden püşteler peydāh oldı. Ol (11)gün Melik Dānişmend cenk iderken Nasṭor’a uğrayub eytdi: “elimden kande (12)kaĉarsıñ?” deyince Nasṭor eytdi: “ey pehlivān benden ne istersin. (13)Yā Artuķi’den ne iyilik gördüñ. Sen ortādan ĉık saña yüz at vireyim. Hep (14)eyerleri altundan ola. Yüz deve ve yüz kul ve yüz karavaş vereyim hemān ben (15)dādımı Artuķi’den alayım.” didi. Melik eytdi: “ey mel°ün bu didikleriñ (16)cümlesi benimdir inşā’allāh.” didi. “Şimdi seniñ işiñi.” didi. Nasṭor’a hamle kıldı. [24a] (1)Erişüb bir kılıĉ urdu. At başını yere düşürdi. Kāfirler Nasṭor’a at erişdi(2)rüb tiz kaĉırdılar. El kışsa ol üç serverler ol arada öyle cenk (3)itdiler vaşfa gelmez.

Āhirü’l-emir kāfirleri şıdılar yüz kaĉmađa tutmuşlardı. (4)Yine toz belürdi. Gürcistan’dan iki biñ ĉeri ĉıķa geldi. Ululārina (5)Şudıt dirlerdi. Ol sınımış ĉeri gayretlenüb hamle kılmağa başladılar. Melik (6)ol Gürcistan ĉerisine ĉarşu yüridi. Giceye degin ĉok ceng itdiler. (7)Ĥaĉķ Te°ālā °ināyetinde ve MuĤammed m°ucizātında ol serverlere hiç elem erişmedi.

(8)Ćün iki ĉeri birbirinden ayrıldılar. Ol üç Server geri kiliseye (9)vardılar. Zāhid bunlara du°ā kıldı. Andan Melik buyurdu Şatṭat’ı (10)ve Ramin’i kuyuya kodılar. Andan şoñra ābdest alub namāz kıldılar ve ta°ām (11)yediler. Ol gice Artuķi nöbet bekledi.

Bu yaña Rümiler Nasır katına cem° (12)olub Gürcistan beğine ol üç servere ol üç serverden şikāyet kıldılar. (13)Şudıñ la°in da°vā kılub and içti kim: “Mesih baña ğarim olsun ki (14)yārın anlarıñ haqqından geleyim.” didi. Andan içgüye meşğul oldılar. Nasır eytdi: (15)”Şatıat için ne tedārik idelim” deyince Rümilerden Medāris adlu bir la°in (16)var idi. “Ben varayım Şatıat’ı ve Ramin’i kırtarayım.” didi. Nasır aña yedi yüz [24b] (1)Altun virecek oldu. Çün irte oldu. Naqqāreler urdılar. (2)Kāfirler meydāna gelüb şaf bağladılar.

Bu yaña ol üç Server dañi (3)kāfire karşı geldiler. Nāğāh Melik Dānişmend atını meydāna sürdü. (4)Hāzreti Resül’ü ve evlādını medħ idüb bu şi°ri okudu:

- (5) Muħammed’dir bize daim kılāğuz
Ne kim emr itdi biz ānı kılāvuz
- (6) Muħammed kim bir adı Muştafa’dır
Sözi dertlülere °ayn ı şifādır
- (7) Nice zulmet içinde kıalmışa ol
Ki nūrı şū°lesiyle gösterir yol
- (8) Ana uyan içer cennette kevşer
İnanmayan kalur tamuda ebter
- (9) Firiştelev ānıñ cümle müridi
İşāret iyledi aya yüridi
- (10) Henüz kim yoğ ıdı bu cümle °ālem
Ne ins ü cin ne peri ne de ādem
- (11) Hākıkat var idi nūr-ı Muħammed
Beşir ü Şāhid ü Maħmūd Aħmed
- (12) Aña ümmet olān bula ni°amı
Şol inkār idene virür caħimi
- (13) Sizi imāna okuram bu gün ben
Gelirseñiz olursuz sağ u esen
- (14) Müslümān olmazsañız şimdi sizi
Kılıçdan geçüririm cümleñizi

(15)Çün Melik bu medħi okudu ol kāfirleri İslām’a da°vet iyledi. (16)Kimse cevab vermedi. Bu kez at debdi meydāna girüb er diledi. (17)Gürcülerden Avkaş adlı bir kāfir meydāna girüb Melik’e berāber olub[25a] (1)ħamle kıldı. Melik ānıñ

hamlesin red kıldı. Nevbet Melik'e degdi. (2)Bir na'ra itdikim be nām_1 ħudā be nūr_1 pāk Muḥammed Muştafā deyüb Avkaş'a (3)bir kılıç şöyle urdıkim eyer kaşına dek iki pāre kıldı.

Gürcilerden (4)feryād_1 fiğān ħopdı. Ānı görüb kāfiriñ cümlesi bir uğurdan (5)ħamle kıldılar. Melik ānı görüb bir na'ra öyle urdıkı gökleriñ bendi (6)söküldi şanub kāfirler serāsime oldılar. Melik bir buçık sâ'atde (7)yediyüz kāfiri kılıçdan geçirdi. Andan Naştor çerisine ħamle kıldı.

(8)Bu yaña Artuķi ve Efrumiyye kāfirleri güzin ağaçlar yaprak döker gibi (9)dökerler idi. Cenk arasında Naştor Rüm çerisine işāret kıldı. (10)Medaris la'in yüz kişiyile kiliseye yürüdü. Gelüb gördiler ki kiliseniñ (11)ķapuşu berkinmiş. Medaris ħile idüb çağırdı ki Naştor'ı esir getürdik. (12)Ķapuyı açıñ didi. Ruhbānlar Artuķi şanub ķapuyı açınca (13)kāfirler içeri girüb ol on ruhbānı ve Ĥarkil Zāhid'i (14)şehid itdiler. Andan Şaţtaţ'ı ve Ramin'i ķuyudan çıkardılar. (14)Daĥi çeriyi gönderdiler ve anda on ķuyu var idi. Her ķuyuya (15)on kāfir girüb gizlendiler. Gice olıcaķ ol üç serveri (16)ķatlı ideler. Bu yañadan kāfirler Şaţtaţ'ıñ ve Ramin'iñ geldigine sevindiler.

[25b] (1)Çünkü gice oldı. Melik o çeriden ayrıldı. Gördü ki Şaţtaţ kurtulmuş. (2)Ṭurmayub çeriyi cenge ħavāle ider. Melik Artuķi'den şordıkı: “şol kāfir (3)Şaţtaţ degil mi?” didi. Artuķi; “beli odur.” didi. Melik bir na'ra urub (4)eytdi: “Ey mel'ün nice ķurtulduñ” Şaţtaţ eytdi: “nār_1 nūr ķurtardı.” (5)Melik eytdi: “Yüri ben seni yine bulurum.” didi.

Melik andan geçti ribaĥa (6)irdiler. Gördiler ki ribaĥ ķapuşı açıķ. Ĥarkil Zāhid'i ve ol on (7)ruhbānı şehid etmişler. Melik ķatı melül oldı. Ol şehidleriñ namāzını (8)ķılıb defn iylediler. Bu ħāle ħaylı perişān oldılar.

Andan ol gice Efrumiyye (9)nöbet bekledi. Artuķi bir miķdār uyudu. Melik namāza meşgül olmuşdu. (10)Nāgāĥ gördü ki bir ķoşede gözine bir adam göründi. Melik namāzdan (11)fāriğ oldı. Baķdı görmedi. Meger Medaris la'in bir adam göndermişdi ki (12)var gör yatmışlar demişdi. Melik gelüb Artuķi'yi uyardı. (13)Daĥi kiliseniñ dört bucāğını aradılar. Hiç eser bulamadılar.

(14)Nāgāĥ bir ķoşeden öksürmek āvāzı geldi. Melik Artuķi ol (15)araya gelüb nitekim aradılar bulamadılar. Derĥāl şem' yakub aradılar (16)gördiler bir ağzı açıķ ķuyu var. İçeriye nazar kılub gördiler ki (17)pür şilāĥ on kişi vardır. Melik buyurdu

derhāl odun [26a] (1)getürüb ol on kâfiri oda yaqdılar. Andan bir ıstabl (2)var idi. Hâne sakfındañ kâmiş toldurmuşlardı. Ol (3)kâmişdan o kuyuya toldurub oda yaqdılar. Ol (4)aradan gidüb dört köşeyi aramağa başladılar. (5)Kangı kuyuya vardılarsa on adam bulup yandırdılar. (6)Şöyle ki Medaris ile gelen yüz kişiden birisi kurtulamadı. (7)Ol on ruhbânıñ kânın aldılar.

Ol gice geçdi. (8)Şabâh oldı. Nasır Şatıta katına gelüb eytdi; (9)“Medaris şâyed Efrumiyye’yi tutmuş ola berâber yürüyelim.” (10)dedi. Buyurdı tablı u âlem getürdiler.

Bu yaña Melik (11)ve Artuķi ve Efrumiyye süvâr olub kâfirlere karşı tırdılar. (12)Nasır ol serverleri görüb eytdi; “Ey deriğa (13)Medaris’in ahvâli nice oldı ola deyü fikirde iken nâgâh (14)Artuķi çağırdıkim: “Ey mel’ünler ne kim yavuz endişe (15)itdiñiz ise gine kendi başıñıza uğradı. Bu gice (16)ol yüz kişi ile Medaris la’in’i oda yaqdı.” dıdı. [26b] (1)Daħi eytdikim; “Benim Artuķi Melik Dânişmend’iñ kılı. (2)Her kimiñ ölüm arzusu var ise bu gün meydânıma (3)gelsün.” diyüb atını meydâna sürdi. Arķumiyye (4)adlı Medas’iñ bir oğlı var idi. Yavuz heybetli (5)kâfir idi. Süngü ile meydâna girdi. Artuķi’ye (6)hamle kıldı. Artuķi siper ile men’iyledi. (7)Andan kılıç ve gürzin şavdı. Bu kez nevbet (8)Artuķi’ye degdi. Ol mel’ün daħi Artuķi’niñ (9)üç hamlesin şavdı. Âhir la’in kaçdı. (10)Kılıç ile Artuķi’yi çaldı alamadı. Ol kadar (11)çalışdılar kim birbirine zafer bulmadılar. Âhir (12)birbirin kemerin tıtdılar. Yine çäre olmadı. (13)Bu kez atlarından indiler. Atları turmayub kaçtı. Efrumiyye ağladı. [27a](1)Melik eytdi: “yâ Efrumiyye sen kayırma Hâķķ Te’âlâ (2)ana m’uayyindir.” dıdı. Bu kez Artuķi yâ Allâh diyüb (3)Arķumiyye’yi getürüb başı üzere çevirdi. (4)Daħi eytdikim: “be-nâm-ı hüdâ, be nür-ı pâk Muhammed Muştafâ (5)diyüb kâfiri yere urdı. Kâfirler ânı (6)görüb hamle kılınca Melik kâfiriñ yoluñ (7)aldı. Ol kâfir örselenüb tırırken (8)Artuķi ol mel’üna şöyle bir kılıç urdu ki (9)kâfiriñ başı hava yüzine pürân iyledi. (10)Artuķi şıçradı atına süvâr oldı. (11)Bir yañdan Melik daħi hamle kılub ve bir yañ(12)dan Efrumiyye hamle kılub kâfirleri bir birine (13)urub kırdılar.

Ceng iderken Artuķi [27b](1)Şudıt la’in’e uğradı. Şudıt elindeki gürzün (2)havâle kıldı. Artuķi siper ile men’iyledi. La’in (3)ikinci kez hamle kıldı. Artuķi yine şavdı. La’in (4)kaķıyub kılıç ile hamle kıldı. Artuķi başın kaçurub (5)kılıç at başına uğradı. Atıñ başı yere düşüb (6)kâfirler üşüb Artuķi’yi bağladılar daħi Nasır

katına (7)gönderdiler. Melik gördükim bir adamı alub giderler. (8)Efrumiyye feryād kıldı ey Hüdāvend şol alub götürdikleri (9)Artuği deyince Melik bir na'ra şöyle urdıkim kâfirleriñ (10)zehresi çañ oldu. Melik erişüb kâfirleri (11)pârekende kılub Artuği'yi kırtardı. Bir at tutub (12)biñdirdi anda Melik Artuği'yi bağına basub (13)ciğer güşem bu erlik meydânıdır. Ğâh başub Ğâh başılır. (14) Ğam yime didi. Andan üç Server el bir idüb kâfir [28a] (1)Çerisin bölük bölük sürüb kırarlardı.

(2)Ol dem Melik Şudıt la'ine uğradı. Eytidi kim: (3)ey la'in erlik nice olur saña göstereyim diyüb (4)bir na'ra urdı. Şudıt bir zamân serāsime oldu. (5)Yine ʿaqlın devşirib Melik'e güz ile hamle kıldı. (6)Melik kendi güzün karşı tutub güz güz (7)doğundu tıraşası semāya erişdi. El kışşa Şudıt'ıñ (8)üç hamlesin şavdı. Çün nevbet Melik'e degdi. (9)Melik kâsem yād idüb kâfire şöyle bir darb-ı tıg (10)urdıkim siper ile başın eyer kaşına dek iki (11)böldi. Gürciler tarafından feryād u figân kopdı.

(12)Çünkim Nastor Şudıt'ıñ öldüğün görüb kendi (13)cânından ümidin kesdi. Buyurdı çeri ol üç [28b] (1)Serveriñ üzerine hamle kıldılar. Serverler daği eser yel gibi şöyle çaldılar (2)kim başlar kesülüb kanlar döküldi. Feryād u figân kâfirler tarafından (3)kopdı. Ol gün ahşama kadar ceng itdiler.

Ahşam yakın nâğâh (4)gördiler ki toz belürdi. Toz yarılıb içinden şancâklar ʿâlemler (5)çıqub elli biñ kâfir ile Ermen sultânı Mihran erişdi. Çün (6)Nastor'a haber oldu. Sevindi andan iki çeri birbirinden ayrıldı. (7)Yerlü yerüne vardılar. Ol üç Server daği kiliseye vardılar.

Bu yaña (8)Nastor istikbâl idüb Melik'den ve Artuği'den çok (9)şikâyet kıldılar. Mihran da'vâ kıldı ki ol üç serverleriñ (10)tamarın dura. Eger öyle etmezsem nâr-ı nür baña haşım olsuñ (11)didi. Andan kâfir beş yüz kâfir karaqula biñüb sairleri (12)şarâb içmege tırdılar.

Bu yaña ol üç serverler daği ta'âm yiyüb (13) ol gice Efrumiyye kilise damına çıqub növbet bekledi. Gördükim (14)karşudan çeri belürdi. Kiliseye yakın erdiler. Efrumiyye ileri [29a] (1)varub begleriñ adını şordı. Eytidiler Manol'dur. Efrumiyye eytdi. Benim (2)Şâh Şattat kıızı deyince Manol ileri geldi Efrumiyye eytdi: (3) “yâ Manol Melik Dânişmend katından kaçdım. Siziñ katınıza varırdım ol (4)şartla ki benim kaçdım etmeyesiz” didi. Çün Manol bu haberi işidüb (5)şâd oldu. Şoñra şâdlığı yād oldu. Pes bu haberi iki kişi ile (6)Nastor'a bildirdi. Andan Efrumiyye

eytdi; “yā Manol sen yalnız gel kim (7)Melik’i ve Artuķi’yi katl idelim. Manol sevinib kiliseye yakın vardı. La’in (8)gāfil iken Efrumiyye Manol’u tıg ile çaldı. La’in ellerin karşı verdi. (9)La’inin iki eli düşdi. Kāfirler erişüb Efrumiyye’yi ortaya aldılar. (10)Bānu-yı cihān cenge tırdı. Bu yaña Melik ve Artuķi uyanub süvār (11)oldılar. Erişüb perākende kıldılar. Naştor  askeri dağı gelmişlerdi. Şabāh (12)yağın idi kim kāfirleri şıyub Naştor üstüne dökdüler.

Çün kim şabāh oldı. (13)Mihran la’in Artuķi’ye uğradı. Birbirine çok ĥamle kıldılar. Mihran’ıñ Ancaş (14)adlu bir kulu var idi. Artuķi kafasından kılıç ile çaldı. Artuķi (15)döndikim men  ide Mihran la’in Artuķi’niñ yānından urub Artuķi’niñ[29b] (1)Bir kolun düşirdi. Ancaş la’inin kılıcı Artuķi’niñ omuzına (2)erişüb bir parmak oturdu. İki eli işden kaldı. Nāgāh Efrumiyye (3)erişüb Ancaş’a bir darb-ı tıg şöyle urdıkim Ancaş’ıñ (4)başıyla bir kolu havaya perrān oldı. Andan Melik erişüb (5)çeriyi Artuķi’niñ üstünden tağıttı. Getürüb kiliseye (6)bırakdı. Kapuyı bağladı geri ceng yerine vardı. (7)Efrumiyye ile ikisi ceng itdiler. Bu yaña Naştor la’in (8)Artuķi üstüne biraz kāfir gönderdiki varub katl ide(9)ler. Mihran üçbiñ kāfiriyle Artuķi kaşdına yürüdi.

(10)Biz geldik bu yaña Melik Dānişmend  askeri ki Sivas ka’asini (11) imāret iderlerdi. Melik yalnız atına biñüb gitmiş idi. Melik (12)buca kaldığına serverler teşvişe düşmüşlerdi. Melik serverlerinden (13)Süleymān gendüyi ruhbān şeklinde düzüb Melik’i isteyü Toķat’ı (14)arardı.

Rūmiler biribiriyle şöyleşirler ki Melik Dānişmend Artuķi (15)oldığı yazuya varub Artuķi’yi zebūñ kılmış Müslümān [30a] (1)eylemiş. Ĥarkil kaşırında kiliseye girmişler. Çıkub  ālemi ĥarābe (2)virüb geri kiliseye girerler imiş deyü söyleşirler. Çün Süleymān (3)bu ĥaberi işidüb Melik’i isteyü yola girdi.

Biz gelelim Melik (4)ĥikāyetine ve Artuķi aĥvāline ki üçbiñ kāfir seçüb kiliseyi (5)ortaya almışlardı. Artuķi miskin iñleyüb yatardı. Tañrıya münācāt (6)iderdi. Bu yaña kāfirler kemend ile kilise taşına çıkub (7)gördiler kim Artuķi’niñ bir kolu düşmüş yatur. Ĥaķķ Te ālā Ĥazretine münācāt (8)iderdi.

- (9) Didi ey Ĥaķķ ki gizlü aşikārım
 İbādetdir ĥazretine her şimārım
(10) Kađimden sen bilirsiñ  ayıbımızı
Keremden örtücisin  ayıbımızı

- (11) Kamu kalmışlara feryād idensin
Kamu ađlāmiřıñ yaşın virensin
- (12) Nice sūrçüb dūřeni kaldırır sıñ.
Nice bi dād içün dād aldırır sıñ.
- (13) İlähi ben kuluñ şuuna bağma
Vađārım hürmetini oda yağma
- (14) Saña ma°lüm ırur bu müşkil işler
Ol işler kim sen işlersen kim işler
- (15) Uma geldim ümidim hazretiñden
Dilerim gitmeyem maħrüm kapuñdan

- [30b] (1) Ezelden kıldın ey Ma°büd ma°lüm
(2) Saña şığınan olmaz hiç ki maħrüm

(3)ün Artuđi bu müncaatı didi dağı eytdi kim ey °älemleri (4)yaradan Allāh cem°i müşkil işler saña āsāndır. Bu bi-ärenin (5)dağı hāli saña ma°lümdür. Yā Rabbe'l-°ālemin °ināyet senden (6)dirken nāgāh gördikim divār yarıldı. Bir ađ şağallu pir içeri (7)girdi. Yeřil ırnlar giyinmiş idi. Artuđi miskin (8)başın kaldırdı. Ol pir ilerü geldi. Artuđi'niñ (9)zağımların şığadı. Hemān Artuđi hoř oldu. (10)Ol sā°at pir gāyıb oldu. Derhāl geri geldi. Artu(11)ki'niñ ceng yerinde dūřen ılını getirüb yerine (12)kodu dağı du°ā iyledi. Hađđ emriyle fi'l-hāl Artuđi'niñ (13)ıolı dürüst oldu. Hađđ Te°ālāya şükürler iyledi. (14)Andan ol pire şordı kim: “ Sultānım siz kimsiz?” ol [31a] (1)Pir eytdi: “ben Hızırım Hađđ emriyle gelüb saña dermān (2)iyledim. Hađđ Te°ālā řifā erzāni kıldı. İmdi gerekdir ki (3)benim selāmımı Melik Dāniřmend'e degüresin ve iř bu (4)du°ā yı viresin ki bizden aña yādigār ola. Kaçan bir yerde (5)müşgil ola bu du°ā yı oğuya. Hađđ Te°ālā müşgil işleri (6)āsān ide.” didi ol didi. Ol mübārek du°ā budur

الرحيم(7)“ بسم الله الرحمن

(8)اللهم انى اسالك بسمك يا الله يا رحمن

(9)يا رحيم يا حنان يا منان يا محيي ال موثي يا زالامان

(10)يا زال فاضل والاحسان سبحانك لا اله الا انت ال امان برحمتك يا ارحم الراحمين

Hemān Artuķi (11)ıurı geldi gördikim kâfirler damdan aşığı(12)inerler. Şilāhın giyüb hemān tıg çeküb yā Allāh (13)diyüb kırk kâfir depeledi. Çün kâfirler Artuķi’niñ (14) hoş oldıgın görüb taşra çıkub Mihran’a [31b] (1)Daħi haber itdiler kim Artuķi hoş olmuş birden (2)ol kadar çeri kırdıkim havāli içerisi tıldı (3)didiler. Hemān gördiler ki Artuķi yalın kılıç taşra (4)çıkıdı. Kâfirler Artuķi’yi ortaya aldılar.

Bu yaña (5)Efrumiyye kâfirlerle ceng iderken gözi kiliseye (6)düş oldu. Gördi kim kilise önünde ğavġa vardır. (7)Melik’e haber verdi. Melik daħi baķdı gördikim Artu(8)ķi’yi kâfirler ortaya almışlar. Artuķi’niñ daħi (9)elinde kılıç var yalnız ceng eder andan kiliseden (10)yaña yürüdiler. Melik erüşüb bir na’ra öyle çıkar(11)dıkim kâfirler şandılar kim yedi kat gökleriñ (12)bendi söküldü. Bir zamān kendilerini bulmadılar. (13)Bir zamāndan soñra ‘aķılları başlarına gelüb cümlesi (14)pārekende oldılar. Efrumiyye erişüb Mihran çerisiniñ [32a] (1)atlarından bir at getürüb Artuķi’yi biñdirdi. (2)Ol üç serverler çeriniñ arķasından erişüb (3)aç aslān gibi öyle bir girişdiler ki (4)‘askeri penpe meřāle itdiler.

Nāġāh ceng (5)arasında Artuķi Mihran’a uğradı. Çok (6)ceng itdiler. Derħāl Artuķi ġazreti peyġamber (7)‘aleyġiřselām du‘ā sın oķuyub kendisine (8)üfürdi. Daħi varub kâfire bir ġarb-ı tıg (9)şöyle urdu kim eyer kaşına deġin iki pāre (10)iyledi. Ol la‘iniñ iki oġlu var idi. (11)Birine Mihras ve diġerine Göyas derler idi. (12)Gördüler kim Göyas at depdi. Artuķi’ye (13)ħamle kıldı. Artuķi āniñ ġamle men‘c iyledi. (14)Diledi ki bir daħi ġamle kıla. Artuķi atına mahmüz [32b] (1)urub erişüb Göyas’a bir ġarb_ı tıg şöyle(2)urdıkim kâfiriñ başı havaya perrān oldu. Bu kez (3)ķarındařı Mihras meydāna girdi. Bi-‘ināyetullāh (4)āni daħi ġatlı iyledi. Melik āni görüb taħsin (5)iyledi. Çün kim Ermeni beyi Mihran ile oġulları helāk (6)oldılar.

Kâfirler ol sā‘at yüz çevirüb Naştor’a (7)ķaçdılar. Naştor kendi cānından ümidi kesdi. (8)Buyurdu kōs āsāyiř uruldu. Mihran’ın mātemin (9)ıutdılar.

Bu yaña ol üç Server kiliseye geldiler. (10)Melik ve Efrumiyye Artuķi’niñ aħvālini şordılar. (11)Artuķi Hızır ‘Aleyġiřselām’ın aħvālin evvelinden (12)āħirine dek řerħ iyledi. Sevindiler ġaķķ Te‘ālā ya (13)çok şükür kıldılar. Ta‘ām yediler. Du‘ā itdiler.

Melik bir (14)miķdār ġāy’a vardı. Nāġāh düş görüb uyandı. [33a] (1)Duru geldi. Şilāhın giydi. Artuķi ve Efrumiyye (2)şordılar kim: “ey Server saña noldıkim bu vaķit (3)taşra gidersiñ” didiler. Melik eytdi; “yārenlerden (4)gelür adam var gibi

siz duruñ ben gelirim.” didi. (5)Atına süvār olub dağdan yaña vardı. Gördikim (6)ruhbān şeklinde bir kişi erişdi. Donı ve bürigi (7) siyāh idi.

Melik karşıdan çağırdıkim “merhabā (8) yā Süleymān hoş geldiñ” didi. Meger Süleymān toğrı (9)Nastor çerisinden gelir idi. Bu ğalibe leşkeri (10)görüb bunlardan haber alub Melik’i isteyü gelmiş idi. (11)Yolda gelürken Melik’e uğrayub erişüb Melik’iñ (12)ayağına düşdi. Melik āniñ başın yerden (13)kaldırdı ve çeriden haber şordı. Süleymān çeriniñ (14)şihhatde ve Sivas kal’asi ‘imāretinden haber verdi.[33b] (1)Melik şād oldu.

Andan Süleymān eytdi: “benim geldiğimi (2)bu gice neden bildiñ” didi. Melik eytdi; “bu gice düş (3)gördüm. Seyyid Battāl Ğāzi düşümde haber verdi.” didi. (4)Ol ikisi ol aradan kiliseye geldiler. Artuқи ve Efrumiyye (5)Süleymān ile görüşdiler.

Şabāh oldu. Çeriyi ğalebe itdiler (6)andan Süleymān çeriniñ ğalebesin gördü. Melikden destür (7)diledi. Varıym İslām ‘askerini getüreyim didi. (8)Melik eytdi: “kerem kılursun ama bu gice rāhat ol (9)erte gidesin.” deyince Süleymān eytdi; “seniñ başıñ (10)içün giderim.” diyüb taşra çıkdı. Melik dağı (11)süvār olub Süleymān’ı çeri haddından geçürüb Toқat (12)ırmağına dek getürdi. Süleymān dağı Melik’e vedā‘ idüb (13)tağ yoluna revān oldu.

Melik döñüb kiliseye (14)geldi. Ol gün şavaş olmadı. Çün gice oldu rāhat (15)itdiler. Erte oldu Nastor tarafından beşāret çalındı.

[34a] (1)Bu yaña serverler şabāh namāzın kılub taşra çıkdılar. (2)Gördiler kim ‘ālem velvele ile tölmuş. Bunlar dağı şilāhların (3)giyünüb Haққ Te‘ālā ya münācāt itdiler.

- (4) Şu kim ihlāşla geldim saña uş
Gider miyim kapuñdan hiç elim boş
- (5) Çü bildi suçını nefsinden ādem
Ana erzāni kıldıñ bunca ‘ālem
- (6) Hūdā yā bize ol Ādem haқıyçun
Ol Ādem’den gelen adıñ haқıyçun
- (7) Halil’e verdigiñ hulle haқıyçun
Hem aña virdigiñ millet haқıyçun
- (8) Dağı İsmā‘il’in kurbānlığıyçun

- Onuñ qurbānlıǵa fermānlıǵıyçun
- (9) Muṭahhar Yūsuf’uñ gökcekligiçün
Yoluñda şadıķıñ gerçekliçiyçün
- (10) Seniñle Mūsā’niñ nāzı haķıyçun
Ḥalifeñ Dāvūd āvāzı haķıyçun
- (11) İsa’nın bildiǵi hikmet haķıyçun
Anası bulduǵı ʿİsmet haķıyçun
- (12) Muḥammed başdıǵı topraķ haķıyçun
ʿAli’niñ merdliǵı ʿilmi haķıyçun
- (13) Hasan nūş itdiǵi zehriñ haķıyçun
Ḥüseyn katl iden mührüñ haķıyçun
- (14) Ulu sālİKlerin şükri haķıyçun
Ḳamu zākirleriñ zikri haķıyçun
- (15) Şeriʿat kavmiñ yoldāşlıǵıyçun
Ṭariķat kavmiñ qardāşlıǵıyçun
- [34b] (1) Ğazā kılanlarıñ cāni haķıyçun
Şehid olanlarıñ qāni haķıyçun
- (2) Qarañuda dökülen yaşlar içün
Qara baǵırda biten başlar içün
- (3) Ğarib olanlarıñ ḥasretleriçün
Esir olanlarıñ miḥnetleriçün
- (4) Seḥerde ʿāşıķıñ âhi haķıyçun
Her aḥşamiñ seḥergāhi haķıyçun
- (5) Bize ʿavn’u ʿināyet senden ola
Dileriz Rüm ili İslām’la dola
- (6) Budur maḳsūd ey Fettāḥ_u Bāri
Müslümān ola bunuñ ili şārı.

(7)Çünkü Melik Dānişmend bu münācātı itdi. Artuķi ve Efrumiyye (8)derün_1 dilden āmin didiler. El yüze sürdiler. Andan süvār (9)olub kāfirlere qarşu vardılar.

Melik meydāna girdi. Kāfirlerden de (10)bir er meydāna girdi. Mahiran’iñ hısımlarından idi. Adına Aķlıma (11)dirlerdi. Bir taǵa beñzerdi. Süngüsin Melik’e ḥavāle kıldı. (12)Melik āniñ süngüsin iki pāre iyledi. Defʿa kılıç ḥavāle kıldı.

(13)Melik ānı daḥi men° iyledi. Bu kez gürz ḥavāle kıldı. Ānı daḥi (14)red itdi. Nevbet Melik'e degdi. Şöyle bir na°ra urdıkim yerler gümledi (15)ve gökler gürlledi. Erişüb be nām_1 ḥudā be nūr_1 pāk Muḥammed Muştafā (16)diyüb la°ine bir kılıç söyle urdıkim eyer kaşına dek iki pāre (17)iyledi.

Kāfirler bunu görüb Melik Dānişmend'in üzerine (18)üşdiler. Artuḳi, Efrumiyye kāfirlere girüb ol kadar [35a] (1)Kāfir kırdılar ki ḥesābın Allāh bilürdi. Tekbir āvāzındañ (2)ve kāfirler ününden °alem zelzeleye geldi. Şaņasın kıyāmet (3)ḳopmuşdı. Naştor la°in dirdikim şimdi Melik'i tutarlar deyü (4)sevinürdi. Melik ḥāl diliyle Ḥaḳḳ Te°ālā'ya tazarru° idüb (5)yalvarırdı. Naştor gördü ḥalḳıñ güci yitmez taḅl_1 āsāyiş (6)urdurdu. Ol üç Server ribātdan yaña döndiler.

(7)Nāgāḥ Müslümān tarafından kös ve naḳḳāre āvāzı belürdü. (8)İslām °askeri çıka geldiler ve Melik'in ayağına düşdiler. Şadlıḡlar (9)iyleyüb beşāret köslerini dögdiler ve kilise ḳapusına gelüb Melik'in (10)ḥaymesin ḳurub ḥalife °ālemin ve Ebū'l Müslim sancāḡın dikediler. (11)Melik rāyet °ālemin bir sipāhiye viridi. Urulan köslerden °ālem (12)yanḡulandı.

Bu yaña Naştor Müslümānlar ḡulḡulesin görüb °aḳim (13)melül oldu. Naştor'a dört yānından eytdiler. Ġāfil olma (14)gözün aç gibi ḥayli ḳorḳulu ḥaberleri söylediler.

Andan Melik buyurdu (15)Artuḳi için ve Efrumiyye için başka başka barıḡāḥ kırdılar. (16)Zirā Efrumiyye Artuḳi'ye virilmemişdi. Andan Melik serverler ile (17)barıḡāha girüb namāz kıldılar. Ta°ām yidiler du°ā senā kıldılar. (18)Ḥüb āvāzlı ḥāfızlar Ḳur°ān oḳudılar. İki yandan ḳaraḡula biñdiler.

[35b] (1)Bu yaña Naştor Mihriyanos ḳatına varub müşāvere itdiler. Mihriyanos (2)eytdi; “ey Naştor sen ḡam yeme irte olsun ben anları cihāna gelmedik gibi edeyim.” (3)didi.

Çün ḳulle-i ḳafdan ḥurşid tābān baş ḡösterüb bu yaña Melik (4)çerisi şaf bağladılar. Ānı görüb kāfir çerisi daḥi meydāna gelerek (5)ḫurdılar. Ol iki çerinin kārları tamām olduḡdan soñra Mihriyanos (6)meydāna girüb er diledi. Melik çerisinden aña bir er muḳābil oldu. (7)La°in ānı şehid itdi. Bir daḥi girdi o da şehid oldu. El ḳışsa o la°in (8)altı Müslümān şehid itdi. Bu kez Eyyüb biñ Yūnus meydāna girdi. Amma ki (9)merdāne girdi. La°in añada ḥamle kıldı. Eyyüb men° itdi. Bir ḍarb

daği (10)urdu. Kāfiriñ kılıcı Eyyüb'ün kalkanın kesüb indi. Dört parmak (11)Eyyüb'ün omuzuna oturdu.

Melik ānı görünce şabrı kalmadı. (12)Bir na'ra urdu. Diledikim meydāna gire. Gördü ki Efrumiyye meydāna girdi. (13)Mel'ün süngüsün eline aldı ki hamle kıla. Efrumiyye'niñ oğu ve yayı (14)elinde idi. Derhāl bir ok gizledi. Karimin gözleyüb attı. (15)Bi fermān_1 hudā o la'ini gözünden urub ok kafasından çıkub (16)havaya perrān oldu. Müslümānlar tekbir itdiler. Ol mel'ün atından yıkılıb (17)cān verdi. Kāfirler tarafından feryād_u figān kopdı.

[36a] (1)Bu kez İstifanos meydāna girdi. Bir zamān münāzara kılurken Efrumiyye bir ok (2)daği İstifanos'a attı. La'in kalkan aldı. Efrumiyye'niñ okı kalkanından (3)geçüb göğsüne degdi ve arkasından çıkub havaya yürüdü. Ol daği (4)cānı cehenneme gönderdi. Naştor ānı öyle görünce cān kabihinden ümidi kesdi. (5)Daği Şaţţat sükūn itdi. "Tohumuñ kurasın ki bunuñ gibi kız kazandıñ." (6)didi. Andan buyurdu. Çeri bir uğurdan hamle kıldı. Naştor cenge girüb (7)Şaţţat daği o yaña bu yaña segirdüb kāfirleri kızdırdı. (8)Ruhbānlar daği zemzeme ururlardı. Gāzilerde kāfirleri kırub dökerlerdi.

(9)Nāgāh Melik ceng arasında Naştor'a uğradı. Ayağın üzengiden çıkarub (10)bir püşt pā urdu. Naştor'ı atından düşürdü. Kāfirler Naştor'u (11)kapdılar ata biñdirüb kaçırıldılar. Melik andan geçüb 'alemdārı (12)ahtardı. Kāfirler ānı görüb pārekende oldılar. Gāziler kāfirleri (13)öyle kırdılar ki vaşfa gelmezdi. Çünkü kāfirler münhezim olub gāziler (14)gāzā malıyla pay oldılar. Kırk yük mal kırk kul elli karavaş (15)hālife için alıkodılar. Bākisin gāzilere bahşiylediler.

Naştor (16)Amasya'ya kaçdı. Andan Süleymān Melik'e Toqad'ın bāg u bağçelerin şol kadar (17)medh itdi ki bi't-ţabi' meyl idüb irtē Toqad'a varalım uyumayalım düşman (18)kaçdı anları girü bulalım didi. Çün aḡşām oldu. Her biri [36b] (1)yerlü yerine varub 'ibādete meşgūl oldılar ve ol yerde birkaç gün diñlendiler. (2)Kāfir gavğasından rāhat oldılar.

Bir seher İslām 'askeri Toqat'dan yaña revān (3)oldılar. Toqat'a haberler irdi. Cümlesi ḡişāra çıkdılar ve begleriniñ adı Serhāyil (4)idi. İki qarındāşı var idi. Birine Miḡāyil ve birine Nikola derlerdi. (5)Toqad yöresinde anlarıñ daği başka kal'ası var idi. Her biri kal'alarına (6)girdiler. Melik çerisi daği gelüb Toqad öñüne kondılar.

Melik nazar kıldı. (7)Gördi bir şarb Ʒal'adır. Ʒarşusunda bir kilise vardır. Şaņasın bir Ʒal'a (8)tırır. Ol kilise tãında bir şalib ve içinde üç yüz ruhbãn (9)var idi. "Ömürlerinde hergiz et yiyüb şüretleri şeytãna fir'illeri dive (10)beñzerdi. Melik ol div çehrelerin görüb ne"uzubi'llãh didi. (11)Bu yaña Ʒal'a ehli İslãmı görüb baru üstüne gelüb cenge tırdılar. Yedi gün (12)Ʒal'ayi hişãr itdiler.

Bir gice Melik çerisiniñ arasında gavgã (13)belürdi. ArtuƷi'yle Efrumiyye nöbet beklerdi. Gelüb Melik'e haber virdiler ki (14)kãfirler bize şebhün kıldılar didi. Ehl-i İslãm ol gice şabãha dek ceng (15)kıldılar. Şabãh olunca kãfirleri şıyub Nikola üstüne döküdüler. Melik (16)bir na'ra urub erişüb Nikola'yı kılıç ile iki pãre iyledi. Kãfirler (17)Ʒal'aya cãn atdılar. Nikola'nıñ Ʒal'asine vardılar. Müslümãnlar kãfirlere Ʒarışub [37a] (1)Bile girdiler Ʒapuyı Ʒapdurmayub kılıç çaldılar. Ol (2)arada iki biñ yediyüz kãfiri kılıçdan geçirdiler. "Avratdan (3)uşãkdan biñ yedi yüz esir aldılar. Ol mãldan (4)halifeye bir Server ile bi hod māl gönderdiler. O serveriñ (5)adına "Osmãn derlerdi. Mālı alub BaƷdãd'a revãn oldu. (6)Üç dört gün gidüb BaƷdãd'a erdiler.

Halife avdan (7)gelirken yolda bunlara rast geldi. "Osmãn yayaƷ (8)olub halifeniñ ayaƷına düşdü. Andan şehre vardılar. (9)"Osmãn gãzãda olan sergüzeştiñ evvelinden aħirine (9)dek halifeye şerh iyledi. Halife Melik'iñ erligine (10)tahsin kıldı. Andan ol mālı buyurdu hazineye aldılar. (11)Halife buyurdu. "Osmãn'a bir eyü hil'at virdi. (12)Birer hil'at daħi Melik'e vesãir serverlere verdiler (13)ve Melik için bir eyü at ve bir sancãƷ verdiler ve daħi (14)fermãn yazıldıkim "yã Melik Dãnişmend zahmete düşüb māl (15)göndermege muvaƷƷit itmeyesin. Her ne olursa gãzilere (16)başş idesin ve eger māl hãcet olursa biz gönderelim. [37b] (1)Ol illerden ne kadar yer fetħ iderseñ seniñ olsun" (2)deyü fermãn yazılıb tamãm oldu.

Atı ve hil'atleri "Osmãn (3)alub döndi. Yola revãn oldu. Bir gün Melik Ʒatına erişdi. (4)Serverler "Osmãn'a Ʒarşu varub istiķbãl idüb Melik Ʒatına (5)getürdiler. "Osmãn daħi selãmlayub ve halifeniñ verdiƷi hil'atı (6)ve atı ve sancãƷı ve fermãnı Melik huzũrina getürüb vesãir (7)serverleriñ daħi hil'atlerin teslim iyledi ve serverler daħi (8)halifeniñ hil'atlerin giyüb seyrãna çıkdılar. Bir zamãn ırmag (9)ve bãƷ u bãƷçelerin temãşã kıldılar.

Andan Melik eytdi; "ey (10)ArtuƷi bu Ʒal'ayi nice aluruz?" didi. ArtuƷi eytdi; "şarb (11) ve muħkem Ʒal'adır belki hile ile aluruz." didi. Melik eytdi; (12)"bu gice ben ruhbãn donuna girüb Ʒal'aye varayım. Siz de (13)ardımca gelesiz." ArtuƷi eytdi;

“bu alade bir kilise vardır. (14)Anda bir büyük nâkus vardır. Günde beş kez ânı çalarlar. (15)Şöyle kim ânı çalasın. Biz apuya erişüb içeri girevüz.” (16)didi.

Andan Melik uru geldi ruhbân şüretine girdi. (17)al’a apısına erdi. Erdi kâfirler ânı görüb ne kişisin (18)deyü şordılar. Melik eytdi; “ruhbânım. Şâh Şata’dan nâme getürdüm.” [38a] (1)didi. Serhâyil’e bildirdiler buyurdu. Melik’i içerü alub torı (2)Serhâyil atına getürdiler. Serhâyil Melik’iñ add u âmetine hayrân (3)olub eytdi; “ne kişisin daı Nasor andedir?” Melik eytdi; (4) “Nasor ve Şata Yanoniyye’de çeri cem° etmek üzeredir. Yolda (5)gelürken oñüme harâmi çıdı. Mâlımı ve elimde olân nâmeleri aldılar. (6)Nâr ı nûra and verdim diñlemediler. Bilmezim ki cazulardan mıydı.” didi. (7)“Niksar’a daı gideceğim. O daı çeri cem° idüb baña meded erişün (8)didi. Ben varayım ki ol yañdaki beglere daı haber kılayım.” (9)diyüb ayaa alkdı. Serhâyil eytdi; “ey din ulusu bu gice (10)bunda dur ki bizim için nâr ı nûrdan yardım dileyesin. Ola ki (11)seniñ yüzün şuyuna bu cazulara zafer bulavuz.” Melik (12)eytdi; “kaşki gideydim.” Serhâyil eytdi; “hey papas efendi (13)luf ediñ bu gice bunda yatuñ. Cazular dört yaña (14)dağılmışdır. Şâyet yolda rast gelesin.” didi. “Elbette (15)bu gice burada kalmañız hayırludur.” deyü Melik’i biñ tazarrü° ile (16)alı oydılar.

Melik eytdi; “imdi baña bir yer gerekdir. Anda (17)yatayım ve hem ibâdet eyleyim.” didi. Serhâyil Melik’i kiliseye gönderdi. (18)Melik vardı gördikim kiliseniñ apusunda bir direk dikili. [38b] (1)Anda aşılı bir büyük çañ var. (2)Melik kiliseye vardı oturdu. Gelen geldi giden gitti. °Âlem (3)ayârdan hâli olıca el urub çañı çaldı. Çañ sesinden (4)yazı yabân yanulandı. Melik çerisi ta ardında pünhân olmuşdı. (5)Çünkim çañ sesini işidüb al’a apısına erişdiler. Kâfirler (6)burç üstünden cenge durdular.

Melik kiliseden daşra (7)çıub şordıkim: “ne avadır?” Eytdiler kim: “cazular geldi. (8)Ceng iderler.” didiler. Melik eytdi; “ya siz ne urasız. Anlar daı (9)siziñ gibi âdem olıdır.” didi. Duru geldi tez baña şilâh (10)getürüñ. Ben anlara erlik nice olur göstereyim. Serhâyil buyurdu (11)al’a apısını açub beşyüz kâfir Müslümânlara arşu varub (12)cenge başladılar.

Bu yaña âziler bir midâr hamle kıldılar. Girü (13)döñüp açar gibi oldılar. Hatta kâfirler apudan ıraklaşdılar. (14)âzileri odılar. al’adaki kâfirler daı tam°a düşüb taşra çıdılar. (15)Melik gördikim kâfirler hep taşra çıdılar. Ancak Serhâyil

ile (16)kendine müte'alik kâfirler kaldı. Serhâyil eytdi; “bu Müslümânlar bilmez mi kim (17)şalib dürüstdür niçün yüz döndüreler.” deyince Melik eytdi; “l' Janet (18)şalibe gelsün. Andan ne hüner gelür?” didi. Serhâyil eytdi; (19)”hey deli misin? Şimdi seni qurudur.”didi. Melik eytdi; günde biñ [39a] (1)kez şalibe sögerim ve biñ kadarda ruhbân öldürdüm. Hele (2)baña ziyân gelmedi didi. Serhâyil eytdi; meğer sen cazulardan (3)olasın. Melik eytdi; hezâr l' Janet cazuya gelsün diyüb eytdi; “benim Melik Dânişmend Ğâzi. İmdi imân getür yoħsa (4)şimdi seni iki päre kılıram” didi. Serhâyil bu haberi işidüb (5)buna müteğayyir oldu. Melik etegi altında kılıç var idi. Çeküb (6)Serhâyil'i iki päre kıldı. Qal'ade olân kâfirler Melik'e hamle kıldılar. (7)Melik kâfirleri ol kadar kırdıkim qal'ade ancak 'avratdan (8)oğlandan kaldı. Andan Melik qal'a qapusın baqladı.

Bu yaña (9)kâfirleri Artuqi vesâyir ğâziler qaçar gibi olub soñra geri (10)döñüb kâfirleri şölye kırdılarkim cihâna gelmedik gibi olub (11)kâfirler qal'aye cân atdılar. Qapuya gelüb gördilerkim qapu (12)baqlanmış. Ğâziler arqalarından erüb tamâmet kılıçdan geçirdiler. (13)Andan Melik qapuyu açdı. Ğâziler içeri girüb ol kadar (14)mâl ve esir çıkardılar kim haddin Allâh bilürdi. Melik Dânişmend (15)cümlesin din yolunda baş cân terk eden ğâzilere bahş(16)iyledi ve yüz yük mâl ve yüz kul ve qaravaş dahi halife (17)içün gönderdi.

Çün kim mal halifeye ulaşdı. Halife ğâzileriñ (18)hâlınden haberdâr olub Melik Dânişmend'in ferâsetine 'aceb [39b] (1)qalub buyurdi. Ol mâlı hazineye aldılar. Andan halife buyurdu Melik (2)Dânişmend için vesâir ğâzilere hâllu hâlınce hil'atler ve hedâyeler gönderdi. (3)Çün kim hil'atler ve hediyeler Melik'e erişdi. Ğâziler her biri hil'atlerin giyüb (4)çadırlarına girüb oturdılar.

Râviyân_1 şirin zebân ider. Ol serveri (5)pir uşul yegâneü'r-Resül Melik Dânişmend Ğâzi Raħmetullâh 'aleyh Seyyid (6)Baṭṭâl Ğâzi gibi zuhür idüb din yolunda cân baş oynayub nice (7)qal'a feth-i fütüh ile ber-murâd olmuşdur.

Âhirü'l-Emr Toqat qal'asın feth idüb (8)andan ol kiliseye yuridiler. Ol qal'aniñ yânında bir depe üstünde (9) bir büyük kilise var idi. Yüceligi bir minâre gibi idi ve anda üç ruhbân (10)var idi. Ğâyet perhizkârlar idi. Haftada bir kez iftâr iderler idi. (11)Her biri yüz ellişer yaşında idi. 'Ömürleri küfür ile geçmiş idi. Ol üç (12)ruhbân bir anadan toğmuşlar. Bunların büyüğüne Deryanos derler idi. Tâ

şimdiye (13)degin Deryanos Kilisesi dirler idi. Ānıñ yöresinde bir ulu deyr daği (14)var idi. Anda üç yüz altmış ruhbān var idi.

Çün ki Melik ol (15)kiliseye kaçd itdi. Yakın irdiler. Nāgāh kiliseden bir ejderhā çıkub (16)ağzından odlar saçub İslām çerisin şıydı. Ol gün üçyüz (17)Müslümān şehid oldı. Bir nicesi tağdan aşāğı düşüb yandılar.

[40a] (1)Çün gāziler Toḳad’a vardılar ol gice Melik guşsa ile uyḳuya varmış (2)idi. Düşünde ‘Abdulvehhāb Ġāzi’yi gördü. Gelüb eytdi; “yā Melik (3)ol ejderhādan ḳorḳma kim ḳamusı siḳirdir. Ol ruhbānlar itdiler. Gerekdir kim (4)yārın kiliseye varub ḫāzret-i peygamber ‘aleyḤişşelām du‘ā sını diyre ḳarşu (5)okuyub üfüresin. Kendiñe ve çeriñe okuyub üfüresin. Sizlere (6)cazuluk ḳār ḳılmaya.” Çün Melik uyḳudan uyandı. Şād olub sevindi.

(7)Çünkü şabāḫ oldu. Melik buyurdu ‘ālem şancāk getürüb kendileri (8)kiliseye ḫamle ḳıldılar. Ol ejderhā yine çıkub İslām çerisine od şa(9)çmağa başladı. Melik daği Hızır ‘aleyḤişşelām du‘ā sını okumağa meşḡul (10)oldı. Andan ol ejderhāya ḳarşu vardı. Ol ejderhā maḫvoldu. (11)Melik at depdi. Kiliseye erişdi.

Ruhbānlar ānı görüb biri birine (12)baḳışdılar. Eytdiler; bu ḳişi bu kiliseyi alır. Andan yigregi yoḳdur. Bu (13)kilisede bulunan altunı ve gümüşü ve putları düşürüb bir ḫavuz var (14)idi. Aña ḫoldırub üstüne odun yaḳub ateş yaḳdılar. Ol (15)altun, gümüş ve putlar ne ḳadar var ise eriyüb şu gibi olunca ruhbānlar (16)kendülerini ol ateş üstüne bıraḳub yandılar.

Bu yañadan Melik kilise (17)ḳapısına erdi. Bir gürz urdu ḳapuyu yıḳub gāzilerle kiliseye [40b] (1)girdiler. Ol ruhbānlardan aşlā nişān bulamadılar. O ḫavuzı gelüb gördiler (2)kim ol ulu ḫaç ḳıpkızıl olmuş. Sāirleri eriyüb şu gibi olmuş. Melik ve gā(3)ziler ruhbānlar bulunmadığına ‘aceb ḳaldılar. Andan ol kiliseyi arayub ol ḳadar (4)māl buldılar kim ḳıyasın Allāh u Te‘ālā bilürdi. Ol mālı gāzilere baḫş itdiler.

(5)Andan aḫşām oldu. Bir miḳdār rahat oldılar. Melik ol gice düşünde. (6)gördikim pür şilāḫ bir atlu gelüb yere inüb terkisinden bir külüng çıkardı. (7)Ḳaşd ḳıldı kim ol kiliseyi ḫarāb ḳıla. Melik ileri varub eytdi; “siz (8)kimsiz?” Ol ḳişi eytdi; “ben Baḫḫāl Ġāzi’yim.” Andan eytdi; “āferin yā Melik (9)saña ki ḳāfirleriñ devleti bu üç ruhbāndı. Ḥelāk itdiñ.” didi. İmdi (10)ol tağ üstündeki kiliseniñ adı ḫaç deyridir.

Şöyle (11)gerekdir kim ol kiliseyi harāb idesiñ. Andan haç kilisesin harāb edesin ki (12)eşeri kalmayub kāfirleriñ aşlı bundan kesile didi.

Melik uyğudan (13)uyandı. Seyyid Battal rûhaniyesine duªa kıldı. Gördikim şabāh olmuş. Namāz (14)kılub duªa senā kıldı. Andan buyurdıki çeri atlandılar. Melik gördi(15)gi düşi çerisine didi. Andan Deryanos Kilisesi'ni ha deyince ol kiliseyi (16)yere indirdiler. Andan Haç Kilisesi'ne yürüdüler. Leşker kat kat (17)kuşadub kiliseyi ortaya aldılar.

Bu yaña rāhibler daħi şilāh giyüb [41a] (1)çarħ yayların kırub tam üstüne çıkub durdılar. Çünkim gāziler (2)kiliseye kaşd kıldılar. Ruhbānlar çağırdılar kim “kilise yöresine gelmeñ. Bizden ne (3)dilerseñiz virelim.” didiler. Gāziler eslemeyüb kiliseye kaşd kıldılar. Kāfirler (4)çarħ oquyla çok Müslümān şehid itdiler. Gāziler daħi kāfirlere ok (5)sebdiler. Bir sā°atde altmış ruhbān öldürdiler.

Ruhbānlar bu hāli görüb (6)kiliseye girdiler. Anlarıñ bir başları var idi. Adına Papas (7)dilerdi. Durı gelüb şilāh giyüb daşra çıkdı. İslām çerisine (8)hamle kılub şıdı. Andan çeri arasında Artuķi'ye uğradı. Bir (9)gürz ile Artuķi'yi yıkdı. Diledi kim bir daħi ura. Nāgāh Efrumiyye (10)erişdi. Süngüsin Papas la°ine hamle havāle kıldı. Papas āniñ (11)süngüsin def° iyledi. Bu kez papas döñüb Efrumiyye'yi helāk (12)itmek kaşd edince °Osmān erişdi. Kılıç ile Papas'a hamle kıldı. (13)Papas siper ile def° iyledi. Papas geri döñüb °Osmān'ı daħi (14)atından yıkdı. Diledikim helāk ide. Derħāl Melik erişüb bir na°ra (15)şöyle urdu kim papas la°iniñ levni bozıldı. Geri döñüb Melik'e (16)muķābil durdı. Melik'ün hūb cemāline ve kadd u kāmetine °aceb kıldı. [41b] (1)Andan Melik'e güz ile hamle kıldı. Melik men° iyledi. Birbir yine (2)uruşdılar. Aralarından yetmiş hamle haða geçdi.

Çün gice erdi. (3)Papas çeriyi iki yarub kiliseye vardı. Melik daħi barıgāha (4)gelüb Artuķi karaķula biñdi.

Dün nişfinda Papas kırk (5)ruhbānla derbendden geçüb Melik çerisi gāfil iken hamle kıldı. (6)Melik haberdār olub ileri vardı. Gördikim Papas la°in (7)°ālemi fenāya vermiş. Papas nāgāh Artuķi'ye erdi. Artuķi'niñ başına (8)bir güz indirdi. Artuķi başın uğurlayub güz atına değdi. Yere (9)düşdi. Kāfirler guluv kılub Artuķi'yi tutdılar deyre iletdiler.

Meger Papas'ıñ (10)bir atası var idi. Adına Peŗtas derlerdi. Ulu ruhbān idi. (11)Kaşşer'den aña hedāyeler ve māllar gelürdi. Kāfiriñ halifesi idi. İleri (12)gelüb

eytdi; “oğlum zinhār bunı öldürme. Migirdic ƙalʿasinde bende (13)itsünler. Tā ki Melik işi bir yaña ola didi. Derhāl Papas atlanub (14)Artuƙi’yi alub Migirdic ƙalʿasine iletüb anda bend itdi. Daħi döñüb (15)deyre geldi.

Çün şabāh oldu. Papas gerü Melik çerisine gelüb (16)hamle ƙıldı.

Biz geldik. Artuƙi hikāyetine. Miħāyil melʿün ki Migirdic (17)begidir. Artuƙi’ye iki yüz ƙamçı urdu. Şöyle kim ol pehlivāniñ [42a] (1)fiğāni ʿarşa çıƙdı. Andan ƙuyuya ƙoydılar. Melik Ol gice şebhūndan (2)döndi. Artuƙi’niñ tutulduğunu bildi. Derhāl buyurdu. Süvār olub (3)ol kiliseniñ üzerine geldi. Nāgāh Papas ikiyüz ruhbānla çüa(4)geldi. Cümlesi demüre gārƙ olmuşlardı. Her biri bir ayuya (5)beñzerdi. Ellerinde gürzleri var idi. Hamle ƙılub çok Müslümān (6)şehid itdiler. Papas ile yine İslām çerisinden çok Müslümān (7)helāk itdi. Āħir Melik’e erib gürzün havāle ƙıldı. Melik kendi (8)gürziyle ƙāfirin gürzün üç defʿa menʿ iyledi. Nevbet Melik’e degdi. (9)Atına mahmüz urdu. At şıçradı. Papas’a gürzün indirdi. El ƙışsa (10)yine ol gün aradan yüzyigirmi hamle haťa geçdi. Papas mürdesiyle (11)giri kiliseye vardılar. Melik ʿasker ile Dükiyye önünde at üstünde (12)şaf tutub turdılar.

Çün kim nisfü’l-leylde oldu. Nāgāh mʿareke (13)yerinde gavga ƙopdu. ʿOsmān’a varub haber getürdikim gördü kim (14)Gümenek çerisi gelüb barigāhi gāret itdiler didi. Derhāl (15)Müslümānlar ol araya irüb ƙāfirlere hamle ƙıldılar. Gāziler arslān (16)gibi erişüb ƙāfirleri ƙırdılar. Ğiru ƙāfir tarafından ƙopdı Naṭron ki (17)Küçük Gümenek begidir. Nāgāh Melik’e uğradı. Hamle ƙıldı. Melik **[42b]** (1)hamlesin menʿ iyledi. Elƙışsa Melik āniñ üç hamlesin şavdı. (2)Nevbet Melik’e degdi. Erüb ƙāfire bir darb urdu. Ƙāfir atından yere (3)düşdi. Ƙāfirler guluv ƙılub Naṭron’u alub gerü ƙaçırdılar.

Bu yaña (4)ʿOsmān Melik’e erüb haber verdikim Papas Dükiyye ƙalʿasine ƙaşd ƙıldı. (5)Dükiyye begi Reşid Papas ile uruşurlar didi. Melik hışm ile (6)gerü döñüb bir depe üstüne çıƙdı. Dükiyye’den yaña nazar idüb (7)gördikim ikiyüz ruhbān ƙalʿaye çarh oƙu atarlar. İkiyüz ruhbān (8)metres ƙurub ƙalʿaye ƙaşd iderler.

Dükiyye ƙalʿasinden dörtyüz (9)Müslümān var idi. Ulularına Reşid dirler idi. Cānı başıyla ceng (10)iderdi. Melik ol aradan döñüb Haç Kilisesi’ne geldi. Gördikim (11)kilise hāli kalmış tamāmet cenge gitmişler Derhāl Melik atın sürüb (12)kiliseden yaña vardı. Daima ʿādeti şöyle idi kim yānında yüz ādem (13)götürirdi. Çünki ƙapuya gelüb Rum dilince eytdi; “ƙapuyu açın kim (14)Melik bizi zebūn itdi.” Anlar

Papas şanub kapuyı açdılar. Melik (15)yüz kişi ile kiliseye girüb ol altı ruhbānı öldürdüler. Pertas (16)ki Papas'ın babasıydı. Kapuda aşā kodılar. Andan ol yüz Müslümānı (17)ve Eyyüb'ı deyre koyub Melik sāir asker ile papas cengine revān [43a] (1) oldılar. Nāgāh Melik Papas'a uğradı. Biribiriyle ceng itdiler. Otuz hamle arada haṭa geçdi. (2)Āhır Papas girü döñüb kiliseye vardılar. Gördiler kim hāl başka dürlü olmuş. Müslümānlar kilise (3)damından oğ serbdiler. Gırı Papas tarafından kopdu. Ne yapacağıñ bilmediler.

Çün şabāh oldu. Papas gerü gelüb Melik çerisine hamle kılub birbirine urdı. Öğle vaḫti idikim Melik Papas'a (4)uğradı. Yine çok ceng iylediler olmadı. Āhır bir biriniñ kuşağıñ tutdılar. Papas la'in üç kere (5)zor itdi. Melik'i alamadı. Nevbet Melik'e değdi. Melik Dānişmend Ğāzi Tañrı adın yād kılub eytdikim be nām_1 (6) ḫudā be nūr_1 pāk Muḫammed Muştafā deyüb zor itdi. Papas'ı baş üzere çevirüb diledi kim yere ura. Papas (7)hançer çıkarub kuşağın keseyim derken Efrumiyye erişüb Papas'ın boynuna bir darb ı tığ (8)şöyle urdıkim Papas'ın başı yere düşdi. Kendi. Papas'ın gövdesi Melik elinde kaldı. (9)İt leşi gibi yere atdı. Döñüb Efrumiyye'ye āferin kıldı. Andan sāir ruhbānları ortaya alub (10)cümlesin kırdılar. Andan diyre vardılar. Kiliseyi ğāret kıldılar. Anda kuyular vardı. İkiyüz maḫbus (11)Müslümānlar var idi. Taşra çıkarub mālıyla ğani kıldılar. Lakin Artuḫi'yi aradılar bulamadılar. (12)Ol esirlerden ḫaber şordılar görmüş bulunmadı. Melik buyurdu ol kiliseyi ḫarāb kıldılar. Etrafi u eknāfa (13)şāyi'c oldıkim Melik Dānişmend Malatya'dan gelüb Rūm vilāyetin berbāt kılub Haç Kilisesi'n (14)ve Deryanos kilisesin ḫarāb kılub Pertas ve Deryanos'u öldürüb ve Dükiyye kal'asin aldı ve derbendi ḫarāb kıldı (15)didiler. Kāfirler işidüb baş tutdılar.

Rāviyānı aḫbār ve naḫlen āsar şöyle rivāyet (16)iderler kim Melik ol kiliseyi feth itdi lakin Artuḫi'yi bulamayub melül oldu. Çün aḫşām olub yārın(17)dası güneş kulli kaḫdan baş gösterdi. Melik Artuḫi'yi isteyü seyrāna çıkdı. Gıryas (18)deresinden yaña vardı. Bāğlar bāğçeler arasında bir ulu saray gördi. Kapusunda pür şilāh yüz kāfir dururlardı. (19)Melik'i görüb şordılar kim: “ne kişisin?” Melik eytdi; “benim Melik Dānişmend Ğāzi.” didi. Pes Melik'e ol (20)kāfirler hamle kıldılar. Melik daḫi kılıç çeküb ol yüz kāfiriñ otuzun depeledi. Kalānı (21)kaçdılar. Melik anlardan ikisin tutub bağladı. Girü döndü. Dükiyye'ye geldi. Sergüzeşdi [43b] (1)ğāzilere bildirdi. Andan ol iki esiri götürüb şordılar kim: “ne kişilersiz?” (2)Anlar

eytdiler; “Miḥāyil ḳullarıyuz. Papas gelüb Artuḳi’yi esir getürüb ḳuyuya ḳodı” didiler. (3)Andan Melik anları dine da’vet iyledi. Anlar ḳarındāşlar idi. Birbirine baḳuşub (4)imān getürdiler. Melik āniñ birisine ‘Abdullāh ve birine ‘Abdurraḥman deyü ad ḳodı.

(5)Andan Efrumiyye destūr diledikim varub Artuḳi’yi ḥalāş ide. Melik buyurdu iki (6)biñ kişi şilāh giydi. Bunlara Süleymān’ı ve Eyyüb ve ‘Osmān’ı ve Efrumiyye’yi baş idüb revān (7)oldılar. Giryas Deresi’ndeki bāğa geldiler. Kāfirler görüb Miḥāyil’e ḥaber verdiler. Ol ḥinde biñ kāfir (8)gönderdi. Ormanda puşuya girdiler. Müslümānlar ardınca puşudan çıkub Müslümānlara oḳ (9)sepdiler. Ol sâ’at beşyüz Müslümān şehid itdiler. Ḳalāni şınub ḳaçdılar. Efrumiyye daḥi (10)zaḥımnāñ oldu. Melik ḳatına erdiler. Derḥāl Melik, çeri atlandılar. Ol puşu yerine erdiler. (11)Kāfirler oturmuşdu. Ormandan çıkub oḳ sepdiler. Bir sâ’atde yediyüz Müslümān şehid (12)itdiler. Altmış kişi daḥi esir oldu. Melik ḥatrı melül olub gerü döndiler. (13)Müşāvere idüb ‘acabā Miḥāyil’i nice ele getürevüz didiler. ‘Abdullāh ve ‘Abdurraḥman kim (14)yeñi Müslümānlardır. Eytdiler; “ey bizim serverimiz niçin melül olursun. Biz bir gizli yol bilürüz ki (15)toḡru ḳal’aye çıkar. Kāfirler ḥabersiz iken biz sizi ḳal’aye iletelim.” didiler. Melik bu ḥabere şād oldu. (16)Buyurdı çeri süvār olub Haç Kilisesi önünden geçdiler. Yolları taḡdan yazıya (17)erdi. Ol arada ḳondılar. Ol gice anda ḳarar itdiler.

Çünkim şabāḥ olub güneş (18)toḡdı. Melik buyurdu çeri yürüsün ki ḳal’a üstüne varub ḡazā kılaruz der iken [44a] (1)nāḡāḥ ‘Abdurraḥman gelüb eytdi; ḳarındāşım bu gice ehl-i ‘ıyāli taşra çıkarmaḡa ḳal’aye gitti (2)hemde ḥar gelmedi. Bilmezim ki ḥāli nice oldu didi. Melik eytdi; ḡam degil sen hemān yolu (3)göster didi. Melik ve ‘Abdurraḥman ileri yürüyüb çeri artlarınca bir ırmaḳ kenarına (4)vardılar. Andan öte bir ‘azım çeri şaf olub тұrmuşlardı.

(5)Rāvi şöyle rivāyet ḳılır ki ‘Abdullāh ehl ü ‘ıyālin taşra çıkarmaḡa (6)ḳal’aye varub ‘avratına ḥaber verir ki “geliñ sizi taşra çıkarayım. (7)Bunda ḥelāk olmyasız” dir. ‘Avratı bu ḥaberi işidüb kāfirlere (8)ḥaber verir. ‘Abdullāh’ı tutub Melik ḥaberin aşlı ile bilürler. Andan (9)Miḥāyil biñ ḳadar adam puşuya kor. Kendi ‘askeriyle ribaḫ altına (10)ḳonar. Buyurur ‘Abdullāh’ı ḳuyuya ḳorlar. Bu yaña İslām ‘askeri erdi. (11)Miḥāyil āni gördi. Derḥāl İslām çerisine ḥamle ḳıldılar. Bir ‘acāyib (12)ceng ve bir ḡarib şavaş oldiki vaşfa gelmezdi.

(13)Melik ceng arasında Miḥāyil'e uğradı. Bir gürz-i gîrān öyle urdıkı (14)dıraz be dıraz atından yıkıldı. Kāfirler at getirübb ƣal'aye ƣaçırdılar. (15)İslām ƣerisi ƣal'aye dek ƣoğdılar. Beşyüz kāfir kırdılar. Ol ribaƣa (16)irüb oda yaƣdılar. Andan Melik ƣal'aye ƣaşd itdi. Miḥāyil buyurdı (17)elli Müslümān getirüb burƣ başında pāre pāre kıldılar. Andan (18)ƣağırdı ki döñüñ yoksa Artuƣı'yi daḫi ƣatl ideriz deyince ƣār naƣār [44b] (1)geri döndü. Ƣadırına geldi. O gice tedbir itdiler ki ol kāfirler (2)cenge ƣura biz zebūñluk şeklin gösterüb ƣaçar gibi olub beşyüz er (3)puşuya ƣoyalım. Böyle rey edüb andan Melik ƣerisiyle ƣal'a üzere (4)geldiler. Bu yaña Miḥāyil tedbir itdiki irte yüz ƣevirmeyelim deyü ƣol itdiler. (5)Meger Miḥāyil'in kıız ƣarındāşı oğlı var idi. Adına Paniƣ derlerdi. (6)Yüz kişiyile ƣal'ayi o gözedir idi.

O gün geƣti. Irte oldı. Kāfirler (7)ƣal'aden inüb iki ƣeri birbirine ƣarışdı. Ƣok ceng oldu. (8)Āḫir gāziler gālebe idüb kāfiri şıdılar. Miḥāyil'in ƣavmi tamāmen (9)ƣaşra geldiler. Ƣal'ade ancak elli kişiyile Paniƣ ƣaldı.

Andan Paniƣ (10)zindāna geldi ki göre Artuƣı'niñ bendi muḫkem midir. Meger Artuƣı (11)zindānda Kur'an okurdu. Paniƣ Kur'an āvāzın işidüb gönli (12)tamāmiyle yumuşadı. Ƣuyu ağzına gelib oturdı. Artuƣı'ye ne kişisiñ (13)deyü şordı. Artuƣı sergüzeştin ve Melik Dānişmend'in mürüvetin ve erliğin (14)ve Muḫammed dininiñ güzelliğin ol ƣadar söyledi ki Paniƣ işidüb derdle bir (15)kez āḫ itdi. Andan Paniƣ eytdi; “acabā nolaydı yā Artuƣı ben daḫi (16)sencileyin murādıma ereydim.” didi. Artuƣı; “ya saña nolduki böyle (17)āḫ idersin?” didi. Paniƣ eytdi; “Miḥāyil benim dayımdır. Bir kıızı (18)vardır ki ƣatı ḫūblardandır. Ben “āşıkım gice gündüz ƣarārım yokdur.[45a] (1)Atam ānı benim için istedi. Atam Ƣayşer'in şubaşısı idi. (2)Ƣızı baña virmege ikrār itmişdi. Atam öldi. Miḥāyil beni yanına aldı. (3)Şimdi kıızı istemege ƣorƣarım. Şāyet virmeye deyü. O kıızı benim için almağa (4)bir ƣāre olaydı cānımı aña ƣurban kılardım.” didi. Artuƣı eytdi; (5)”ol kıız şimdi ƣandedir?” Paniƣ eytdi; “işte bu ƣal'adedir.” didi. (6)Artuƣı eytdi; “gel saña bir söz diyeyim. Eger öyle ederseñ inşā'allāḫ (7)murādıña erersiñ.” didi. Paniƣ eytdi; “nice etmek gerekdir.” Artuƣı (8)eytdi; “evvelā gel Müslümān ol andan beni ve ƣal'ade olān esirleri (9)ƣurtar. Her birine bir ok ver. Ƣal'a ƣapusın bağlayub Miḥāyil'i ƣal'aye (10)komayalım. Ƣün Melik bu aḫvāli bile. Ol bunuñ gibi (11)ƣal'ayi ve o kıızı saña verir.” didi. Paniƣ bu tedbiri begendi.

Andan (12)Paniç Artuķi'yi bendden kırtardı. Zindāncılar ğavğa (13)edince Paniç ol bekçileri kılıçdan geçirdi. Andan Artuķi'ye (14)şilāh getürdi. Andan şöıra ol zindāna geldiler ki yediyüz esir (15)var idi. Kırk kāfir bekçi komuşlardı. Anlardan bir miķdārı burç (16)başına gitmişlerdi. Qalan bekçileri dağı kırdılar. Esirleri kırtarub (17)cümlesine şilāh verdiler. Ol elli kişı ki Paniç'e yoldaş [45b] (1)komuşlar idi. Anlar burç başına gitmişlerdi. Paniç ol Müslümānlar ile burca (2)yürüyüb o elli kāfire kılıç çaldılar. Andan qal'a içine yürüyüb qande (3)kāfir buldular ise kırdılar.

Bu yaña Paniç böyle edince Miĥāyil kıızı mācerā'yı (4)işidüb vardı. Artuķi'ye eytdi ki; bu gice düşümde Muhammed Muştafā'yı (5)gördüm. Siziñ aĥvālinizi baña ĥaber verdi. Ben āniñ öñünde Müslümān (6)oldum. Çün bu ĥaberi Artuķi ve Paniç işidüb Ĥaķķ Te'ālā ya şükürler (7)iderek münācāt kıldılar.

Nazım

- (8) İlahi Ĥayy u Qayyüm Eĥadsıñ
Şerikiñ yoķdur Allāhü'ş-Şamed'siñ
- (9) °Adem'den °ālemi bünyād kıldıñ
Hem yedi günde icād kıldıñ.
- (10) Çü düzdüñ bu şerefle kāinātı
Ki zātında ola cümle şifātı
- (11) Ĥudāyā rahmetiñ deryāsı bi-ĥad
Dağı qapuñdan itmeñ kimseyi red
- (12) Qamu dertlileriñ dermānı senden
Dağı mü'minleriñ imānı senden
- (13) Qamu zākire mezkūr olduñ sen
Qamu şākire meşķūr olduñ sen
- (14) Bu ğün kırtar bizi nefsi-hevādan
Yārin ayırma ey Ĥaķķ Muştafā'dan
- (15) Hem oldur enbiyāya server olān
Dağı İslām dinine rehber olān.
- (16) Āniñ pāk rūĥına her-dem taĥiyyāt
Er ğör ey °ālemü's-sır ĥafıyyāt

(17)Çün Artuķi bu münācātı tamām itdi. Ol Müslümānlar burç [46a](1)üstünden Melik çerisini temāşā iderlerdi. Bu kere Melik çerisi kendilerin (2)kaçar gibi itdiler. Kāfirler tama°a düşüb ardlarınca vardılar. Ol kadar (3)oldu kim puşu yerin geçdiler Melik çerisi geri dönüb puşuda olanlar daħi (4)çıķub kāfirleri ortaya aldılar. Bir °azim ceng oldiki feleklerde melekler (5)taħsin kıldılar. Haķķ °ināyetinde ve Muħammed Muştafā mu°cizātında kāfirleri şıdılar. (6)Küffār kaçub kiliseye erdiler. Miħāyil cān atdiki ķal°aye (7)gire. Gördü ki ķal°a ķapusı baēlı. Müslümānlar baru üstünde kāfirlere (8)oķ ve taş atdılar. Miħāyil bildi ki ķal°ayi almışlar. Geri döndikim (9)taēa kaça. Tiz Melik ardından erişüb na°ra urub çağırđı ki; (10)°ey mel°ün cān elimden ķande iletessin?" diyerek erişüb (11)Miħāyil'i şöyle çaldı ki eyer ķaşına deēin iki pāre kıldı.

Artuķi (12)vesāir Müslümānlar ānı görüb baru üstünden tekbir getirdiler. Ķal°a ķapusın (13)açarak karşı gelüb görüşdiler. Ğazāñ mübārek olsun ey şāhib-ķırān (14)didiler. Andan Melik ĝāzilerle ķal°aye girüb ĝanimet mālın cem° itdiler. (15) Andan Miħāyil'iñ barıēāhına gelüb ķarār kıldı. Artuķi ve Paniç'i (16)yanına getirdi. Elin öpdiler andan hizmete el baēlayub tırdılar. (17)Şoñra Artuķi Paniç aħvālin ve ķal°ayi fetħe himmet itdigin beyāñ itdi. (18)Melik bu aħvāle vāķıf olub şād oldu ve Paniç'e taħsin kılub (19)Paniç Melik öñünde tekrār imān tāzeledi. Melik Paniç'iñ adını [46b] (1)Muħammed ķodı. Miħāyil'iñ kızını getirdiler. İmān tāzeleyüb vaķ°a aħvālin beyān iyledi. (2)Cümle ĝāziler şād oldılar. Miħāyil'in kızını Paniç'e niķāh idüb virdiler. (3)Andan Melik ol ķal°aniñ mālını ĝāzilere baħşitdi. Andan şoñra buyurdı (4)ol ķal°ayi daħi ħarābe itdiler. Müslümānlar şādlık ile dönüb Toķad'a (5)geldiler. Ol arada nice deyrler ve ķal°aler fetħ idüb mālın ĝānimet itmişdi.

(6)Nasťor ve Şatťat o ķal°aleriñ ve deyrlerin fetħiñ ve bunca ruhbānların kırıldıēı (7)ħaberin işidüb ķatı melül oldılar. Andan nāmeler perākende idüb dört (8)yaña ķaşıdlar gönderdiler.

Manķuriyye ve Ķaştamoniyye ve Gerede ħaddına deēin ve bu yaña (9)Yankoniyye ve Ķarķariyye ve Ħaraşna ve Ħarsanosıyye ve daħi Canık ħaddına deēin ve bu yaña (10)Gürcistan ve Sincar ve Alamān ve Ermen ve Aħlāt ta Bulēar ħaddına deēin yedi (11)milleti Müslümānlar cenēe da°vet itdiler.

Bu ħāl üzere altı ay geçdiki çeri (12)cem° olurdu. Çün altı aydan şoñra cem° olān çeriyi °arż itdiler. İkiyüz (13)seksen biñ er ħazır geldi. Nasťor ve Şatťat ħazine

açub ol çeriye (14)bağışler virdiler. Andan kamu begler Naşor ve Şaţtaţ katına gelüb and içdiler ki (15)Melik ¢askerinden yüz çevirmeyeler.

Biz geldik bu yaña Melik hikâyetine. Toğad (16)öñünde konmuşlar idi. Ol gice Gümenek kâfirleri bunları şebhün kıldılar. (17)Melik uyğudan uyanub silâhın giydi. Derhâl iki çeri birbirine karışdılar. (18)Nâgâh Melik kâfirlerin büyüğü Esiryanos'a uğradı. Gördiki la'cin hânedân (19)hakkına herze ve hezeyân söyler. Derhâl Melik anın üstüne at depdi. [47a] (1)La'cin gürzle Melik'e hamle kıldı. Melik hamlesin red iyledi. İkinci üçüncü (2)hamlesini daği şavdı. Nevbet Melik'e değdi. Melik (3)erişüb Esiryanos'a bir gürz indirdi. La'cin başını uğurladı. (4)Gürz at başını yere bıraktı. Mel'ün yere düşdi. Melik tez döñüb (5)bir gürz daği şöyle urdiki la'cin'in beyni tağıldı. Ğiru kâfir tarafındañ (6)kopdı. Efrumiyye daği ¢alemdârı aktardı. Kâfirler şındılar. Ğâziler (7)Dükiyye yazısına dek koğdılar. Çok kâfir kırdılar. Esiryanos'uß (8)Naşron öldigini bilüb şehirden taşra çıkmışdı. And içdi ki Melik başını (9)kesmeyince karar etmeye.

Bu yaña Melik çerisi mālî ğanimetin cem' itdiler. Toğat'tan şikâyetçi (10)erdiki “ey Melik Sisiyye kavmi bize ğiluv kılarlar. Bize dermân idesiz. (11)Melik bu haberi işidüb and içdi ki “Sisiyye şehrini harâb itmeyince karar (12)etmiyeyim.” didi.

Çün şabâh oldu. Melik çerisi dürlü şöret ve şevketle süvâr (13)olub on iki biñ er ¢azm-i Sisiyye kıldılar. Çün İslâm çerisi irdiler. (14)Naşron'a haber oldu. Naşron'uß çerisi kırkıbiñ kâfir demüre ğark olmuşlardı. (15)İki leşker iki taraftan alây bağladılar. Melik ol şehri gördü. Bir ulu (16)şehirdir. Ğal'asiniñ öñünde bir ¢azim köpri vardır. Altından deryâ misâli bir nehir (17)ağar. Şehrini içine uğrar. Ol şehrin o şehrin öñünde bir deyr vardır ki bir ğal'aye [47b] (1)beñzer. İçinde hesâbsız ruhbânlar var idi. Çünkü Melik bunları temâşâ idüb (2)andan buyurdu. Ğâziler tekbir getirüb hamle kıldılar. İki çeri birbirine katıldı. (3)Erenler na'rasından at süheybinden tabl u nağğäre âvâzından ¢âlem yanğulanmışdı. (4)Müslümânlar kâfirlere ğâlib olub şıymışlardı.

Nâgâh Artuği ceng arasında Naşron'a (5)uğradı. Süngü ile Naşron'u atından yıkdı. Kâfirler at erişdirüb (6)Naşron'u kaçırđılar. Hemân dem kâfir çerisi kaçdı. Müslümânlar māl ğanimeti (7)cem' idüb andan şehri hişâr ederek cenge şurdılar.

Gice olunca ¢Osmân (8)ğarağula biñdi. Nagah Sisiyye şehrinde ğulgüle kopdı. Meger o şehirde üçyüz (9)altmış çañ var idi. Anları çaldılar. Ğvâzı ¢ayyüka erişdi. Ol

şehri (10)Feridun oğullarından Selimşāh yapmışdı. Melik zamānına degin o kavim (11)ışıyān üzere idiler. Kayşer çok çalışdı bunları kendüye döndiremedi.

(12)Ġāziler çañ āvāzını işidince Melik Artuķi katına vardı. İkiside (13)süvār olub şehri seyre gittiler. Bāğlar arasında gördiler ki yigirmi kāfir (14)acele idüb giderler. Melik bunlarıñ yolunu aldı. Bunlar kaçmak dilediler. (15)Melik ve Artuķi anlardan dört kāfir katlidüb kalānını diri tutdılar. (16)Çeriyle geldiler. Şabāh olunca o kāfirleri getürüb haber şordılar. Anlar biz Naṭron (17)ķullarıyuz. Gice bize haber geldi ki Kemāh ve Bayburd begi Miknas bize (18)yardıma gelirler. Biz karşı varub haber idecek idik ki Kemāh (19)ve Bayburd çerisi puşuda turalar. Melik cenge turunca anlar ḥaymelerini [48a] (1)ğāret ideler. Andañ Melik anları dine davet iyledi. Kabul itmediler. (2)Melik buyurdu katliylediler.

Melik buyurdu Artuķi ve Efrumiyye ve °Osmān (3)çeri başı olub şehriñ üzerine vararak ceng ideler. Melik (4)kendisi Kemāh ve Bayburd çerisine karşı vara. Derhāl Melik biñ gāzi ile(5) süvār olub Kemāh çerisine karşı gitgiler. Bir tağ başındañ öte yanına nazar (6)itdiler. Gördiler ki Kemāh çerisi o yazıya ķonmuş. Melik askeriyile aşığıda (7)bir puşu yeri bulub gizlendiler. Bir miķdār askerle Melik karşı vardı. (8)Daḥi askerini tenbih itdi ki: “eger ben naṭra urursam siz daḥi erişüb ḥamle kılıñız.” didi. (9)Melik yalnız kāfirlere erişdi.

Kāfiler Melik’i görüb ķadd u ķāmetin teaccüb (10)ķıldılar. Ne kişisiñ deyü şordılar. Melik hiç cevap virmeyüb toğru (11)Miknas barıgāhına sürdi. Miknas’a haber oldu. Miknas süvār olub (12)Melik’e karşı vardı. Şordı ki: “ne kişisin?” Melik “elçiyim didi. (13)Naṭron tarafındañ gelürem” Miknas “ne ḥaber?” didi. Melik eytdi; “Naṭron saña selām (14)ider. Meded tez erişsün yoksa Melik şehri alır.” didi. La’in Melik ḥaberin (15)işidüb sögmege başladı. Melik kaçadı. “Melik’e niçün sögersin?” didi. (16)Miknas “saña ne taalluķu var?” didi. Melik “ben Melik’im.” didi. Miknas (17)bu aḥvāli anlayub “bire bu cazular başını ķomañ tutuñ.” deyince Melik (18)çayak Miknas’ı şöyle çaldı ki depesindeñ arķasına ķadar iki pāre iyledi. (19)Kāfirlerdeñ ğırı ķopdı. Kāfirler tamāmen atlanub Melik’e ḥamle ķıldılar. [48b] (1)Melik naṭra urunca zemin ve zamān çarḥ-ı āsımāñ lerzeye başladı. (2)Ol biñ ķadar puşuda turan Müslümānlar Melik’deñ yaña yüridiler. Erişüb kāfirlere (3)ḥamle ķıldılar. Şöyle ceng oldu ki bir sātte kāfir askerini şıdılar. (4)Bayburd begi çerisine bire ķomañ derdi.

Miknas'ın Tegin ismindeki (5)karındaşı süngü ile Melik'e hamle kıldı. Melik men'e iyledi ve atına mahmûz urub erdi. (6)Tegin'i çalınca iki päre itdi. Müslümânlar el bir idüb küffârı şıdılar. (7)Melik 'âlemi ve 'alemdârı aktardı. Andañ Bayburd beginiñ karındaşına uğradı. (8)Melik'e hamle kıldı. Melik kılıcını kâfiriñ kılıcına karşı tuttu. Kâfiriñ kılıcı iki päre (9)oldu. Nevbet Melik'e gelince la'ine şöyle urdıki bir el ve bir uyluğı yere düşdi. (10)Kâfir bu hâli görünce cümlesi kaçmağa yüz tutdılar. Ğâziler tekbir getirüb (11)artlarınca çoğdılar ve kırdılar. Döñüb haymelerini ğâret itdiler.

(12)Biz geldik bu yaña Artuķi ve yârenleri hikâyetine. Çün Melik Kemâh (13)çerisi üstüne varub şıdılar. Döñüb Sisiyye'ye geldiler. Şehri hişâr itdiler. (14)Baru üstünden kâfirler çağırdılar ki eger er iseñiz yârın daħi turasız. (15)İşte Kemâh Bayburd çerisi geliyor. Sizden damar getürürler dirlerdi. (16)Ğâziler cengden anlarıñ sözini işitmezlerdi. Ol gün Efrumiyye yüz (17)kâfiri oķ ile öldirdi. Gice olunca barığâhlarına gelüb karar itdiler. (18)Bu yaña çün Melik ol biñ er ile ol kadar mâl hazine götürdü ki haddin (19)Allâh bilür. O din yolunda baş ve cân terk iden ğâzilere ulaşırdı.[49a] (1)Ğâyet zengin oldılar. Andan Miknas ile biñ kadar kâfir başını süngülere (2)dikdiler. Daħi Melik eytdi; ben Sisiyye'den yaña varayım siz daħi yavaş yavaş (3)gelesiz didi ve işmarladı ki “şehirde ğavğa belürince sizde erişiñ” didi.

(4)Melik şehir vaķti tañ karañusunda kal'a kapuşuna erdi. Kâfirler burç başında (5)şordılar ki ne çerisiz. Müslümânlar Kemâh çersiyiz didiler. Melik bize gelüb (6)şebhün kıldı. Derhâl atlandık Melik çerisin kırdık. İşte Miknas geliyor (7)Melik çerisiniñ başlarını süngülere diküb getirdik didiler.

Bu haberi Naṭron'a (8)bildirdiler. Naṭron buyurdu tiz kapuyı açdılar. Melik beşyüz ğâzi ile içeri (9)girdi. Naṭron karşı varub eytdi; Ne haber var? Melik eytdi; işte Miknas'ın (10)begleriniñ başını kesdim bile getürdim ve çerisini şıdım didi ve ben Melik Dânişmend (11)Ğâzi'yim didi ve tığ çeküb Naṭron'u tepesinden çalınca (12)kâfirler ânı görüb feryâd u fiğân kopardılar. O beşyüz ğâzi el bir idüb (13)şehir içinde kâfiri kırmağa başladılar.

Bu yaña Artuķi Efrumiyye vesâir (14)ğâziler şehirde olan ğavğayı işidüb anlarda şehre girerek el (15)kılıca urup kâfirleri zir ü zeber kıldılar. Ol gün aḥşâma dek (16)kılıç urdılar. Ol kadar kâfir kırdılar ki adam gövdesiyle soķaķlar (17)ṭoldı.

Bu kadar kâfir kırılmış iken yine tırmayub ceng iderlerdi. (18)Hiç ita'at göstermezlerdi. Melik buyurdu hiç amāñ virmeñ [49b] (1)Kıatlı idin derdi. Melik çerisi iki gün iki gece kâfirleri kırdı. Āhır kâfirler (2)aciz olub amān dilediler. Melik amān verüb imāna da'vet iyledi. (3)İster istemez kılıç kırkısındañ imān getürdiler.

Andan Melik buyurdu şehri (4)ğāret iylediler. Üçyüzaltmış deyr var idi yıkdılar. Yerlerine mescidler binā itdiler. (5)Şehre kağı imām ve ha'ıb n'āib iylediler. Ta ki bunlara din erkānını öğredeler. (6)Hasan biñ Eyyüb'u ha'kem kodılar bunlara din öğretmek için. Andan Melik gāzilerle (7)Dükiyye'ye revān oldılar. Dükiyye ehli bunlara istikbāl kıldılar. Melik serverler ile (8)ırmağ kenarına kondılar. Bir gün Melik şabāh namāzını kılub tenhā atına biñdi. (9)Haraşna'dañ yaña revān oldı.

Nāgāh Haraşna tarafından toz belürdi. İçinden bir e'ālem (10)çıkdı. O e'ālem dibiñde yüz ādem var idi. İçlerinde bir ulusu var idi. (11)Melik'i bildi. İleri gelüb atındañ indi. Ol atlular dağı inüb Melik'e hizmet (12)kıldılar. Melik eytdi; "ne kişilersiz?" Anlar eytdiler; "kaşıdlarız. Nas'or ve Şa'ta't (13)katından gelürüz." Meğerki elçi Nas'or'uñ ha'cibi idi. İlerü yürüyüb bir nāme (14)çıkarđı. Melik eline şundu. Melik gördiki Rūmi ha'ı ile yazılmış. (15)Girü döñüb Artu'ki katına geldi. Nāmeyi Artu'ki eline verdi. Artu'ki okudı. (16)Demiş ki evvelā nār ı nūr bizim katımızdaki Nas'or ve Şa'ta't'ız. Seniñ katıña ki (17)Melik'siñ. İşittik bu vilāyetlerde çok işler itmişsiñ. İşte ikiyüz (18)seksen biñ çeri cem'e itdik. Cümlesi and içtiler ki sizden yüz çevirmeyeler. (19)Eger helāk olmamağ dilerseñ ve Malā'tya, Şam, Haleb harāb olmiya [50a] (1)Artu'ki'yi bend ile bize gönderesiñ. Efrumiyye'yi dağı meħāfesi, māl ve hazinesiyle gönderüb (2)ve o harāb itdigiñ kal'a ve deyrleri imāret idesiñ. Aldıđıñ māl saña verdik. (3)Bizim sözümüzü tut. Elçimizi sevindir. Saña yüz yük māl ve yüz kul ve yüz (4)deve virelim. Yok dirseñ saña iş ideriz ki e'ālemlerde söylenir. (5)Melik bu ahvāli bilüb buyurdu. Nāmelerini pārelediler. Gelen kişileri dine (6)da'vet itdiler. On kişi Müslümān oldı. Kalānını kırdılar ve bir nāme yazdılar ki: (7) n'evvelā be nām-ı hudā bilesiñ. Bu nāme size vardıkda imān getirüb Müslümān (8)olasıñız il ve vilāyetiñizle elimden kırtulasız. Eger yok dirseñiz ne sizi korum (9)ve ne vilāyetiñizi. Sizleri cihāna gelmedik gibi iderim. Cümleñizi kılıçdañ geçiririm." diyüb (10)nāmeyi elçi eline verdiler ve Nas'or'a gönderdiler. Andan serverler ne tedārik idelüm (11)deyü müşāvere itdiler. O va'kit Melik'iñ ondört biñ

“askeri var idi. (12)Gazā niyetine yürüdiler. Tabl u naqqāre döküb yola girdiler. Halife ʿālemin Ebū Müslim (13)sancāğın getürüb yürüdiler.

Bu yaña Naştor’a kaşid gelüb Melik’iñ (14)nāmesini verdi. Mel’ün gāzaba gelüb Naştor ve Şaţtaţ çağırdılar ki; (15) “ey ehl-i şalib. Bilmiş oluñki Muḥammediler çoğaldı. Dünyāyı başımıza tar itdiler. (16)Bunca zamāndır ki bizi kırub Mesih ümmetini ve dinini bātl iderler. İmdi (17)siz daḥi yoluna baş ve cān ile kılıç uruñ.” didiler. Naştor buyurdu (18)çeriyi ʿarz itdiler. İkiyüzseksen biñ er ḥesāba geldi. Naştor (19)ve Şaţtaţ sevindiler. Andañ güç kıldılar. Çeri muḥaddemi Şāmiyye begi Tuţor idi.[50b] (1)Āniñ ardınca Sinob begi Migirdic āniñ ardınca Mʿamurriyye begi Egirdic andan (2)Naştor ve Şaţtaţ tamāmet kāfir begleriyle revān olub Ḥaraşna (3)yazısına göçdiler.

Yolda Şaţtaţ’a bir cāsus irdiki Melik Dānişmend (4)çerisiyle Turḥāl kaʿasi öñünde konmuşlar didi. Kāfirler böyle rey iylediler ki (5)Tuţor’u biraz leşker ile Melik çerisini şebḥün kıлмаğa göndereler. Tuţor laʿin (6)elli biñ güzide kāfir seçib süvār olub Sisiyye ırmağından geçdiler. Gördiler ki (7)Melik çerisi yazuya konub odlar yakmışlar. Tuţor laʿin çerisin beş bölük (8)idüb beş taraftan Müslümānları şebḥün kıldılar.

Melik namāz kılardı. Çeri (9)ğavğasın işidüb buyurdu. Tez at çekdiler. Cümle gāziler daḥi el bir (10)idüb ḥamle kıldılar. Kāfirler çok idi.

Ceng arasında Tuţor laʿin (11)Eyyüb’e uğradı. Atından yıkdı. Rūmiler erişüb bağladılar. Andan Süleymān’ı (12)yıkdı. Āni daḥi bağladılar. Melik işidüb melül oldu. Andañ raʿd (13)vār bir narʿa urdu ki zemin ve zamān zelzeleye vardı. Kāfiriñ ödi (14)yarıldı.

Bu yaña Tuţor laʿiniñ qarındāşı Nikola Melik’e uğradı. Tıg ile (15)Nikola’ya şöyle çaldı ki eyer kaşına degin iki pāre olub yere düşdi. (16)Kāfirler tarafındañ gırı kopdu. Kāfirler bir uğurdan Melik’e ḥamle kıldılar. (17)Derḥāl Melik bir kāfiri atındañ kapdı. İki pāre edüb bir pāresi (18)elinde kaldı ve qarşusına geleni anuñ ile çalardı. Kimisin mecrūḥ idüb (19)ve kimin öldirir idi.

Tuţor laʿin qarındāşınıñ öldigini bilince İslām (20)çerisine ḥamle kılub çok Müslümān şehid kıldı. Avkaş çeri arasında [51a] (1)Efrumiyye’ye uğradı. Süngü ile Efrumiyye’niñ atın yıkdı. Efrumiyye (2)yayaq kaldı. Kāfirler kemend atub Efrumiyye’yi giriftār itdiler. Dilediler ki (3)bağlayalar. Nāgāh Artuķi erişüb bir narʿa

urdu. Bu kez kâfirler Artuķi'yi (4)ortaya aldılar. Nāgāh Melik erişdi. Avķaş kemendi adamları eline virüb (5)kendisi Melik'e muķābil tırdı. Bir çomağla Melik'i çaldı. Çomağı kaldırıncı (6)Melik Avķaş'ı koltuğı altından şöyle çaldı ki kâfiriñ bir kolu ile (7)başı havaya perrān oldu. Andan Melik Efrumiyye'yi kâfiriñ elindeñ (8)kurtardı. Avķaş'ıñ atını tıttub Efrumiyye'yi atlandırdı. Yine kâfirlere (9)ħamle kıldılar. Tıttor la'in bildi ki Avķaş'ı Melik öldirdi. Feryād kıldı. (10)Bu yaña ol yegrigi ve güzidesi Melik Dāniřmend Ğāzi arslān gibi (11)kime ursa iki pāre kılardı. Nāgāh Tıttor erişüb Melik'iñ yolun (12)bağladı. Bir uzun kâfir idi. Sūngü ile Melik'e ħamle kıldı. Melik red (13)iyledi. La'in kaçdı. Melik'e tığ ħavāle kıldı. Ānı daħi şavdı. Kâfir (14)geçince Melik ānıñ kafasından şöyle çaldı ki la'ini eyer kaşına dek (15)iki pāre kıldı. Tıttor'uñ bir güvegisi var idi. Adına Nařtros (16)dirlerdi. Ķarķariyye beginiñ oğlı idi. O la'in Melik'e sūngü ħavāle (17)iyledi. Kâfir Melik'i şöyle şançdı ki az kaldıkim Melik yıķıla idi. **[51b]** (1)Melik la'in'iñ sūngüsün elinden aldı. Nāgāh Efrumiyye erişüb (2)kâfiri çalınca gögsüne dek iki pāre kıldı. Andan Artuķi daħi erdi. (3)ālemi ve ālemdārı iki pāre kıldı. Kâfirler kaçdılar. Ķuřluķ vaķtinde (4)kâfirleriñ öñi Dükiyye Irmağı'na erdi. Ğāziler kılıç çalār idi. Çār (5)naçār kâfirler kendilerini řuya urdılar. Evvel-i bahār idi. şular (6)taşmış idi. Kâfir boğuldılar. Kimini řu aldı. Çoğını ğāziler (7)kırdılar. Elli biñ kâfirlerdeñ ancak biñ beşyüzi kurtuldu. (8)Kaçup Nařtor katına vardılar.

Bu yaña Melik çerisi orada (9)bulunan mālı ğāret idüb döndiler. Leřker yerine gelüb gördüler kim (10)ordı raħt tār u mār olmuş. Ķullar ķaravařlar kırılmış. Çün Melik (11) ānı gördi. Raħt arasını aradı. Birkaç kâfir buldılar. Andan ħaber (12)aldılar ki Turħāl ķal'asinde yediyüz kiři var imiř. Nařtor ve şaştaş'a (13)bař egmezler imiř. Melik buyurdu ol mecrūħları katlı itdiler. Bu kere (14)ol ķal'a teşvişine düşmüşler idi. Kâfir ardınca giden Müslümānlar geldiler. (15) Eytdiler "birkaç yārenler kâfir elinde esir olmuşdur ki biri Eyyüb, biri (16)Süleymān ve biri "Abdurraħman'dır" deyince Melik melül oldu. Artuķi ve Efrumiyye **[52a]** (1) eytdiler; "sultānımız buyurursañız biz ķuluñuz esirler isteyüverelim. Bu kâfirler (2)vaķitli vaķitsiz bize elem virirler. Eger ķal'a cengine meşğül olursak (3)yārenler elden çıkar." didiler. Melik destür virdi. "Osmān ser'asker (4)olub ikiyüz erle Ķarķariyye'den yaña revāne oldılar. Bu yaña (5)Melik vesāir ğāziler Kařān ķal'asine āazm itdiler.

Kāfirlere Melik (6)erişdi didiler. Qal'a barularından elli çeriyle hazırlandılar. Üçyüz (7)kāfirler dađi qal'aden taşra çıqđı. Serdārlarına Rūyızay dirler. (8)Yavuz mel'un idi. Müslümānlara hamle kıldı. Rūyızay qanđı tarafa (9)var ise Müslümānları tağıdırdı. Çok Müslümān şehid itdi. (10)Nāgāh Rūyızay Melik'e uğradı. Bir gürz havāle kıldı. Melik (11)men' iyledi. İkinci üçüncü hamlesin dađi şavdı. Nevbet Melik'e degdi. (12)Kāfire bir darb urdı. Alamadı. Aşşama degin ceng itdiler. (13)Birbirine zafer bulamadılar. Aşşam oldı. İki çeri yerlerine qondılar. (14)Müslümānlardan Hasan ibn Eyyüb iki biñ er ile qaraqula biñdi. (15)Yatsudan soñra Rūyızay dörtüz kāfir ile Müslümānları şebhün (16)kıldılar. Meredeci erdiki Rūyızay geldi didiler. Melik namāz [52b] (1) kılardı. Melik ve gāziler şabāha dek ceng.

Şabāh olunca kāfirler (2)qal'a önünde şaf bağlayub Rūyızay meydāna girdi ve er (3)diledi. Melik meydāna girüb ol gün yine giceye dek ceng itdiler. (4)Birbirini alamadılar. La'in qal'aye vardı. Melik dađi barıgāhına geldi. (5) Hon yiyüb du'a ve senā itdiler. Bu yaña Rūyızay üçyüz kāfir (6)ile qal'aden çıqub İslām qaraqolını başdı. Ceng (7)arasında Hasan İbn Eyyüb atdan yıqđı. Bu şırada Melik erişdi. (8)Rūyızay süngüsün havāle kıldı. Melik āniñ süngüsün kılıç ile (9)iki pāre iyledi. Bu kez gürz havāle kıldı. Melik āni (10)dađi şavdı. Nevbet Melik'e degdi. Melik bu kāfiriñ mehābetine te'accüb (11)itdi. Haqq Te'alā hazretine tazarru' ve niyāz idüb münācāt (12)iyledi.

(13) Didi ey Hālik ü Rezzāk u Raḥmān

Ki senden erişür bu derde dermān

(14) Bir emr-ile cihānı var idersiñ.

Şıfātıñ sırrını izhār idersiñ

(15) Yaratdıñ 'ālemi çünki 'Adem'den

Daği her yeriñ birin insāniñ qadimden

[53a] (1) Egerçi şimdi ḥalkı çok idersiñ

Bilirem gerü āni yok idersiñ

(2) Melül olānlar sürürü senden

Qarañu giceleriñ nürü senden

(3) Veli bu ben za'ifiñ ḥālin ey Haqq

Görürsüñ hem bilirsüñ qalın ey Haqq

- (4) Eger tağlarca olursa günāhım
Ne ğam çün ħazretin durur penāhım
- (5) Kemālin kudretiñ ħaқыçun ey Ħaqq
- (6) Melik bi-çāre ki sen bir meded kıl
Şıyub küfr ehlini zir i zeber kıl
- (7) Eger olmaz ise senden °ināyet
Tutar yir yüzini küfr ü delālet
- (8) Bu resme Melik iyledi münācāt
Qabul oldu qatında cümle ħācet
- (9) Āniñ göñlüne oldı Ħaqq'dan ilhām
Gider göñlüñde qalmasun ve evhām
- (10) Yüri üstüne ħavf dir Allāh
Göresin nice şıya küfri ol şāh

(11)Çün Melik bu münācāt idüb kāfiriñ üstüne kılıç ħavāle kıldı. (12)La°in kalkānın büründi. Qalkān iki pāre olunca la°in başın uğurladı. (13)Kılıç at başını yere bıraqqdı. Rüyızay la°in qaçdı. Melik erişüb kāfiri (14)öyle çaldıki kāfiriñ başı havaya perrān oldı. Kāfirler Rüyı(15)zay öldigin görünce cümle qal°aye girmek için tağıldılar. Melik (16)yolu tutub cümlesin kırdılar. Üçyüz kāfirden birisi kırtulmadı. [53b] (1)Qal°adaki kāfirler burç üstünden cenge başladılar.

Aĥşam olunca (2)Melik çerisiyle qarārgāha gelüb ħon yedikden soñra Melik eytdi; (3)irte raĥt yerinde qoyub gidelim. Kāfirler raĥt qaşdına taşra (4)çıkarlarsa biz daĥi kafalarından girelim. Ola kim Ħaqq °ināyetinde bu qal°ayi (5)fethederiz deyince ğāziler ħub dediñ ey Server dediler.

Çünki şabāĥ (6)oldı Melik buyurdı. Biñ er atlandı. Melik bilelerince bir tağ (7)ardına puşuya girdiler. Bu yaña Artuqi çeriyle göç kılub Ħaraşna (8)Şuyu'ndan geçüb gitdiler. Kāfirler gördiler kim Müslümānlarıñ raĥt (9)ve esbābları ħāli qaldı. Üçyüz kāfirler qal°aden inüb raĥtı (10)yağma itmege tırdılar. Bu yaña Melik puşudan toğrı qal°a qapusına (11)geldi. Qapuda bulunan beş kāfir gelen °askeri gendülerden (12)şanub qarşu vardılar. Gördiler ki gendülerden degil. Hemān (13)qaçmaq için döndiler. Melik ardlarından erüb ol beş kāfiri (14)öldürdi. Qal°ayi aldı. Qal°a qapuşında biraz Müslümān qoyub kendüsi (15)kāfirlere ħamle kıldı. Kāfirler girmek için döndiler. Gördiler kim (16)qal°a elden çıkmış. Baru üstünden

Müslümânlar taş ve ok atarlardı. [54a] (1)Melik çerisi kâfirin ardın alub kamusun kırdılar. Andan (2)kal'a içine girüb malın gâret itdiler. Melik buyurdı malı (3)çeriye bahş itdiler. Çeri zengin oldılar.

Biz geldik bu yaña Efrumiyye (4)hikâyetine ki Melik esirler ardınca göndermiş idi. Ol gün (5)aşşama kadar sürdiler. Bir yazıya erdiler kim hâdsiz hesâbsız asker (6)konmuşdı. Nasör ve Şatıta barıgâhların çeriniñ orta yerine (7)kurmuşlardı. Osman eytdi; Uşda kâfirlere erişdik. Bir fırsat (8)ile yürüelim ki esirler elimize gire didi ve ol vaçitkim Tuör (9)oğlu Mirk esirleri Nasör katına getirdi. Nasör la'in (10)buyurdı tiz bunları öldürün didi. Cellâdlar gelüb esirleri (11)siyâset meydânına getürdiler. Eyyüb ve Süleymân ve Abdurrahman (12)canlarıñdan ümidleriñ kesüb helâlleşdiler. Meger Nasör'un (13)bir veziri var idi. İleri gelüb eytdi, zinhâr benim (14)sözimi diñle bunları öldürme. Tâkim Melik işi bir yaña (15)ola. Andan öldüresin didi. Yandaki begler bu tedbiri begendiler. (16)Bu kez esirleri zindâna koyub ol gice içgiye meşgûl oldılar. (17)Sarhoş olub ölmüş gibi düşüb yatdılar.

Bu yaña Efrumiyye [54b] (1)Eytdi; "yâ Osman siz bunda turuñ. Ben yalnız Nasör çerisine varayım. Ol ki (2)esirleri kırtaram. Eger kırtarabilürsem girü katıñıza gelirim. Eger beni (3)bilürlerse ben na'ra urarım. Sizde gelüb erişñiz diyüb azm itdi. (4)Sürdü Şatıta barıgâhına geldi. Gördüki bir haymede kırk kişi müvekkil (5)var. Lâkin mest ve harâb yatarlardı. Bunları bu hâlde görünce hançer ile o (6)kırk bekçiniñ başlarını kesdi ve ilerü yürüyüb çadıra girdi. (7)Gördüki ol dört Server bendli otururlar. Efrumiyye'yi görüb (8)şâd oldılar. Abdurrahman Tokâdi eytdi; eşşelât ü vesselâm (9)aleyke yâ Resüllullâh didi. Muqaddemâ düş görüb Abdurrahman (10)serverlere hikâyet itmişdi. Efrumiyye bunlarıñ bendini kesüb alarak (11)tışarı çıkardı. Efrumiyye siz barıgâh kapusunda turuñ. Ben (12)gidüb Şatıta'ı tutayım didi. Nâgâh bir hâdim uyânıb gavğa (13)kıldı. Kâfirler uyanub turdılar. Taşra yârenler tururlardı. (14)Efrumiyye'niñ katl itdiği müvekkilleriñ silâhlarını alub barıgâha (15)giderek Şatıta'a hamle kıldılar. Şatıta uyanub kendini tahtından aşağı (16)atdı. Taşra çıkub çağırdıki bire cazuları komañ deyince çeri (17)cege turdılar. Efrumiyye bir na'ra urdı. Na'rasını tağda Osman işitdi. (18)Ol ikiyüz gâzi tekbir getirerek erdiler. Kâfirlere hamle kıldılar. [55a] (1)Gavğa galebe ayyuka kıkdı. Bir nücum sâ'atde küffârı sürüb Şatıta (2)üzerine dökdiler. Nasör

çerisi daği uyanub cenge tırdılar. (3)Ceng arasında Naştor Efrumiyye'ye uğradı. Efrumiyye Naştor'a bir süngü (4)urub atından yıkdı. Kulları at erişdirdiler. Şamsun begi (5)Naşros Efrumiyye'ye kafasından bir gürz urdı. Efrumiyye men° iyledi. (6)Bir daği hamle ideyim deyince Efrumiyye kâfire bir süngü urdıki gögsünden girüb (7)bağrındañ çıkdı. Kâfir cānı cehenneme virdi. Ğırı Şamsun çerisi tarafından (8)koptı. Kâfir çerisi Efrumiyye'ye bir uğurdan hamle kıldılar. Efrumiyye tıgını (9)eline alub şöyle ceng iyledi ki feleklerde melekler taşsin kıldılar. (10)Şabāh oldu gördiler ki çeri arasında ne Melik var ve ne çeri var. (11)Ancağ ikiyüz kadar kişi var. Naştor ve Şattaş çağırdılar ki bu cazularıñ (12)üstüne yürüñ. Ola ki gālib olasız derlerdi. Kâfirler ok serpmeye (13)başladılar. Yetmiş Müslümān şehid itdiler. Ğāziler gāyet muştarib oldılar. (14)Kâfir çoğdı. Müslümānları şıdılar. Orada bir tağ var idi. Ğāziler (15)tağa revān oldılar. Ol Ğāziler ve Efrumiyye daği mecrūh olmuşlardı. (16)Ol tağı penāh itdiler. Naştor buyurđ ol tağı çevirdiler. Müslümānlar (17)tağdañ kimi taş ve kimi ok ile kâfirleri öldürürlerdi. Küffār o (18)tağıñ etrafını ihāta idüb tıurlardı. O gece Ğāziler birbiriniñ (19)zağımlarını bağladılar. Hağğ Te°ālā Hazretine tazarru° ve zārı kılub derüñ_1

- [55b] (1) Dilden yardım dilediler.
 (2) Çün Efrumiyye çok yemişdi pāre
 Niyāz iderdiñ ol perverdigāra
 (3) Didi ey cümle mağlūkuñ ilāhı
 Ki sensiñ pādişāhlar pādişāhı
 (4) Daği hem cümle mağlūkuñ emiri
 Ki düşmişñ kapuñdur dest giri
 (5) Bilürem bâb ı lütfuñdur küşāde
 Tālib olāñ gelüb irer murāda
 (6) Mü'essirsiniñ sen ey Hağğ her eşerde
 Bu cān u tende ve nūr ı başarda
 (7) Eger şerh itse ihsānıñı diller
 Diyemez biñde birin ānı diller
 (8) Bu dem oldur murādım hazretiñden
 Çu nāşırıñıñ °itā kııl nuşretiñdeñ
 (9) Bizi sen iş bu tã'likdeñ hālāş it

- Bu kâfirleri qahrıyla helâk it
- (10) Umarız sendeñ inâyetler ola
Yardım iriše saâdetler ola
- (11) Biz kuluñ bi-çâre miskin âşiyiz
Kulluğunda kaşra hem kâsiyiz
- (12) Kapuña eksiklik ile geldik uş
Yüzümüz yokdur elimiz dañi boş
- (13) İş bu dergâhındañ yüz döndürmeyiz
Biñ bölük iderler ise dönmeyiz
- (14) Ne olursa din yolunda oluruz
Ger dirilürüz veyâhud ölürüz

(15)Çünkü Efrumiyye bu münâcâtı itdi. Dañi eytdi “ey gâziler elem çekmeñ.
(16)Hakk inâyetinde yârin yâ Melik veyâ Artuķi erişüb kâfirleriñ haqqından
(17)gelür didi. Bunlar bu ta’likde Hakk’dañ yardım dilemekte olsun.

(18)Biz gelelim Melik hikâyetine. Melik Kâşâñ kalâsini aldı. Bünyâdin
(19)kızdırub taş ve toprağını gavırına indirdi ki kâfir anda [56a] (1)Bir daha karar
itmesünler deyü. Lâkin Melik Efrumiyye’niñ ve esir olân (2)serverler hâli naşıl olâ
deyü teşvişde idi. Artuķi ey Hüdâvend (3)eger destür olursa kuluñ varub bir haber
bileyim didi. Melik (4)destür virdi. Artuķi dañi üçbiñ erle azm-i Karķariyye iyledi.
(5)Bir gün bir gece gitdi.

Bu taraftan çün şabâh oldı. Naştor çerisi naqqâreler (6)dökdiler. Yine ol tağı
çevirdiler. Yürüyüş itdiler. Gâziler dañi tağdan (7)oķ taş yağdırdılar. Tağdan menç
iderlerdi. Efrumiyye ve Osmân (8)kâfirleriñ üzerine tağlar gibi taşlar yuvarlayub
yigirmi otuz kâfiri (9)hurd u hâş kıladı. Ol gün yine çok kâfir kırdılar. (10)Kâfirler
dañi oķ ile çok Müslümân şehid itdiler. Efrumiyye gördiki (11)gâziler şıķıldı. Hızır
peygamber aleyhişşelâm duâsını okudu. Gâziler (12)âmin diyüb kâfirlerdeñ yaña
üfürdiler.

Nâgâh toz belürdi. (13)Gördiler ki üçbiñ er ile Artuķi erişdi. Gördiki kâfirler
(14)birkaç Müslümânı ortaya alub ceng iderler. Derhâl tekbir idüb (15)hamle
kıldılar. Şol aç kurd koyuna girer gibi girdiler. Kâfirleri sürüb (16)Naştor üstüne
dökdiler. Naştor eytdi “size noldu ki böyle kaçasınız”. (17) “Üçbiñ miķdârı erle
Artuķi erişüb bizi şıdı” didiler. (18)Naştor bu haberi tıyunca çağırdı ki “bire bu

cazularıñ yolunı baġlañ” (19)deyince cümle ‘asker Artuķı’niñ üstüne yüridiler. Artuķı atına mahmüz (20)urub kâfir çerisini yardı. Naṭron’uñ olduġı yere çıķdı. [56b] (1)Artuķı Naṭron’a şöyle bir gürz urdu ki la‘iniñ kellesi ıar taġān oldu. (2)Kâfirler ġuluv kıldıkim Artuķı’yi tutalar. Artuķı yine na‘ra urub Naṭron’uñ (3)ķarındāşı Girekos’a uğradı. Mel‘ün çarḥ okuyula Artuķı’niñ atını (4)yıķdı. Artuķı yayak ķaldı. Ġâziler taġılmışdı. Her bir Müslümāniñ üzerine (5)yüz kadar kâfir ḥavāle olmuşdı. Artuķı’niñ ḥālindeñ ḥaberleri yoġdı. Girekos (6)la‘in kemend atdı. Artuķı’niñ boynuna geçdi. Artuķı kemendi tutub silkince (7)kâfir atından mu‘allaķ yıķıldı. La‘in örselenü ṭururken Artuķı la‘ine (8)bir darb ı tıġ şöyle urdıki başı döşünden gitdi ve Efrumiyye erişüb (9)Artuķı üstünden kâfirleri taġıdub Naṣtor olduġı yere erdiler. (10)Naṣtor çağırđıki “birķaç cazulardan aşāġımı ķaldıñız.” Kâfirler (11)yine ġayrete gelüb ḥamle kıldılar. Müslümānlar ḥāl dili ile Ḥaķķ Te‘ālā’ya (12)zārılık kıldılar.

İkinci ile aḥşām arasında toz belürdi. (13)Toz içinden dörtbiñ ġāzi ile Melik çıkageldi. Müslümānlarıñ (14)bi-çāreligin görünce bir na‘ra şöyle çıkardıki kâfirler serserem oldu (15)ve eytdi ki: “benim Melik Dānişmend Ġāzi. Yānımda birdir kâfiriñ çoġı azı. (16)Ķurtulmaz elime girince boġāzı” diyüb kâfirleri zir ü zeber kıldı. (17)Güz ġününde ġazel yapraġı nice dökülürse küffārı öyle dokerdi. (18)O ġün Melik na‘rasındañ oķ fişıldısındañ at süheylienden gürz (19)güpürdüsündeñ kılıç şaķırdısındañ maḥşer ġününe döndi. Ana oġluna ve oġul [57a] (1)Anasına ķardāş ķardāşına baķmazdı. Melik giderek ‘ālem dibine irüb (2)Naṣtor’a ḥamle kıldı. Naṣtor Melik’e süngü ḥavāle iyledi. Melik red kıldı. (3)Bu kez Melik atına mahmüz urdı. At ‘ukāb gibi sıçradı. Melik erdi Naṣtor’uñ (4)ķuşāġın tutub zor itdi. Getirüb başı üzre çevirdi. Eytdi; (5) “benim Melik Dānişmend Ġāzi. Dāim ķılarım Ḥaķķ’a niyāzi” didi. Daḥi Ḥazreti (6)Resül’e vesāir serverlere medḥ itdi.

- (7) Sevmişim men Muştafā’yı kim cihāniñ cānidır.
Enbiyāniñ miḥteridir evliyāniñ ḥānidır.
- (8) Ḥaķķ dindi çünkü āniñ şānında levlāke lemā
Cümle maḥlūķāt āniñ ġül yüziniñ ḥayrānidır.
- (9) Ol Bekir ‘Ömer ‘Osmān ‘Aliyyü’l Murteza
Mürdeyi ‘İsa hem cānlarıñ cānānidır
- (10) Bu Melik bi-çāre Ḥaķķ’dan ġayrıya bel baġlamaz
Ki bilür işbu dünyā bāķi degil fānidir.

(11)Melik bu medhi okuyunca Nasır kendi kuşāğın kesüb tamdan düşer kelp gibi (12)yere düşdi. Kāfirler ānı kapdılar. Ata biñüb kaçdı. Melik andañ geçdi. (13)Dañ eytdi: “yürü seni inşā’allāh yine bulurum.” didi. Andañ Emiran ki (14)Ma’muriyye begidir. Ceng arasında Melik’e uğradı. Kılıç havāle iyledi. Melik men° (15)iyledi. İkinci ve üçüncü hāmlisini dañı şavdı. Nevbet Melik’e geldi. Emiran (16)diledi ki kaçā. Melik “yā Allāh” diyüb kāfiriñ başına bir tığ urdıki (17)Emiran’ı eyer kaşına dek iki pāre kıldı. Andan na’ra urub °alemdāra (18)erince °alemdār °alemi biraqub kaçdı. Küffār bu hāli görünce kaçmağa yüz (19)ıttılar. Gāziler ardılarındañ koğub giderken karşıdañ toz [57b] (1)Belürdi. Meğer Kaşamoniyye begi Hişāţbaţ idi. Onbiñ er ile erdi (2)ve Bilālik-i Rūmi bile idi. Nasır eytdi; “bu gelenler bizim kaçdığımızı bilmesün.” (3)deyince o şınmış çeri gayret idüb hāmlere başladılar. Bilālik-i Rūmi gelince (4)kāfirler aña karşı varub itler gibi uluşdılar. Andañ getürüb kondurdılar.

(5)Gice olunca bir yere gelüb Melik’deñ şikāyet itdiler. Hişāţbaţ mest olub (6)and içdiki irtē Müslümānlardañ bir diri qomya. Derhāl turı geldi. Gice (7)İslām çerisine hāmlere kıldı. Gice yarısına dek ceng oldu. Melik Artuķi’ye (8)eytdi; “kāfirler çoğaldılar. Olmıya ki İslām çerisine zafer bulalar. Gerekdir ki İslām (9)çeri arasındañ çıkub raht ve esbābı tağa çıkaralım” didi. (10)Andan Melik katı āvāz ile ezān okudı. Dañı °Arab dilince çeri arasındañ (11)çıkub raht ve esbābı tağa çıkaravuz didi. Gāziler (12)bu nidāyı işidüb ol tağa yüz ıttılar. İslām çerisi kāfirler (13)arasındañ çıktılar. Melik çeri arasında yürüyüb kande bir Müslümān (14)zebūñ olub kāfirler üşmüşlerse Melik kāfirleri tağıdub (15)ol mü’mini kırtarub şancāķ dibiñe götürürdi. Şöyle ki kāfir arasında (16)bir ferd kalmadı. Kāfirler birbirini kırdılar.

Şabāh olunca gördiler ki (17)çeri arasında bir Müslümāñ yok. Kāfirler birbirini kırmış. Nasır buyurdu. “Görün (18)cazular kande gitmişler” didi. Gördiler ki tağa çıkmışlar. Hemān dem kāfirler (19)o tağı çevirdiler. Bir gün bir gice ceng itdiler. Andañ Nasır çeri (20)yoqladı. Kırkbiñ kāfir kırılmış. Girü döñüb barıgāha geldiler. (21) O gice Nasır bu cazulara bir çāre idemedik deyü çok ağladı. [58a] (1)Hişāţbaţ yārına ben bunları mağlūb iderim didi. Bu taraftan Melik dañı (2)çerisiyle namāz kılub birbiriniñ zahımların bağladılar. Şabāh olunca (3)gördiler ki kāfirler tağı yine ortaya almışlar. O gün aħşama deg ceng (4)oldı.

Gice olunca Melik biñ kadar âdem raht üstüne koyub qalañ (5)gâzilerle şebhün kılub kâfirleri kıрмаğa başlādılar. Küffār atlanub (6)iki çeri deñiz gibi birbirine koyuldu. O gice şöyle ceng oldu ki (7)küştelerden püşteler yığıldı. Şabāh olunca gördiler ki âdem gövdesiyle (8)yazı tolmuş. Andañ Melik kendini Naştor tablina urdu. Naştor (9)buyurdu kâfirler Melik’i ortaya aldılar. Melik atına mahmüz urub (10)bir na’ra çıkardı. At şöyle şıçradıki nice kâfir at ayağında helāk (11)oldı. Melik çeri arasından taşra çıkdı. Bilālik-i Rūmi Melik’in (12)öñünü aldı. Elinde süngüsü var idi. Melik’e havāle kıldı. (13)Melik āniñ süngüsini men° iyledi. Mel°ün kaqub erişdiki Melik’i (14)ura. Melik āniñ süngüsini kılıç ile iki pāre iyledi. (15)Nevbet Melik’e değdi. La°in eslemeyüb Melik’e kılıç havāle iyledi. Melik (16)kendi kılıcını karşı tutdu. Kāfirin kılıcı iki pāre oldu. Bu kez Melik (17)bir na’ra şöyle urdıki kâfirler serāsime oldu. Erdi la°ine bir kılıç şöyle (18)urdıki eyer qaşına dek iki pāre oldu. Ol mel°ünüñ Giregi adlı (19)bir oğlı var idi. Atasını öyle görünce meydāna girdi. Melik’e kılıç ile hamle (20)kıldı. Melik men° iyledi. La°in geçüb girü döndiki yine hamle kıla Melik [58b] (1)o kâfiri şöyle çaldıki başı havaya perrān oldu. Kâfirler āni görüb yüzlerinde (2)қан еseri qalmadı. Andan Melik erdi °alemi °alemdarı aqtardı. Kâfirler (3)ürgdi.

Bu yaña Efrumiyye gördiki kâfirler bir yere tob olmuşlar. Efrumiyye bildi ki (4)Şāh Şaṭṭa’tır. Biraz gâziler ile erdi. Kâfirleri tağıdub perākende kıldı. (5)Efrumiyye tiz kemend attı. Şaṭṭa’t bogazına geçince çekdi. Atındañ yıkdı. Dilediki (6)ine bağlaya. Nāgāh Nikola erdi. Biñ kâfirle kemendi kesüb Şaṭṭa’tı kırtardılar. (7)Andañ soñra Nikola bir oq ile Efrumiyye’niñ atını urdu. Efrumiyye yayaq (8)qaldı. Kâfirler ğuluv kıldılarki Efrumiyye’yi tütalar. Nāgāh °Osmān erişdi. (9)Çeriyi Efrumiyye üzerinden tağıtdılar. Bir at tütub Efrumiyye’yi biñdirdiler. (10)Nāgāh Efrumiyye Nikola’ya uğradı. Birbirine hamle kıldılar. Efrumiyye Nikola’ya bir kılıç (11)şöyle urdıki göğsüne degin iki pāre kıldı. Kâfirler āni görünce perākende oldılar. (12)Şaṭṭa’t Haraşna’ya qaçdı. Naştor ve Hişāṭbaṭ āniñ ardına düşdiler. Naştor yolda (13)kendi bahtından şikāyet idüb aqlardı. “Bu bizim ṭāli°imiz onmadı” derdi.

Çünkü (14)kâfirler şındı gâziler māl ğanimeti cem° idüb Melik buyurdu gâzilere bahş(15)itdiler. Melik buyurdu beşāret naqqāresini urub ğon yediler. Du°ā şenā idüb (16)şühedā ervāhıyçün hatm-i şerif tilāvet iylediler. Andan her biri haymesine (17)gittiler. Naştor beglerindeñ yigirmi ve andañ ğayrı ellibiñ kişi daği

esir olmuşdu. (18)O yigirmi begi siyâset meydânına götürüb imân °arz itdiler. Kabul itmediler. Cümlesini (19)kırdılar.

Râviyân-ı aḥbâr ve naklen âsâr ve meḥdişâñ-ı rûzgâr şöyle rivâyet (20)iderki Melik Dânişmend Ğâzi o °azim leşkeri şıyub mâlını aldı. Şol kadar doyum (21)oldıki ḥesâba gelmezdi. İrtesi gün ğâziler Melik katına cem° oldılar. Melik (22)ve ğâziler süvâr olub seyr iderek bir tepe üstüne çıkdılar. Öte yanına nazar (23)itdiklerinde gördilerki bir yazı içine döşenmiş bir mu°azzam şehir ve göz görmemiş [59a] (1)baru kal°asi var. Melik Efrumiyye'den şordıki bu şehriñ adı nedir. Efrumiyye (2)bu şehre Karḳariyye (y°ani Zile) dirler didi. Binâsını İskender Şâh örmüşdür. (3)Bunda İskender çeşmesi vardır didiler. Melik bu kelâmı işidince inşâ'allâh (4)bu şehri daḥi feth idüb kavmini İslâm ederiz didi. Serverler Melik'e du°â kıldılar. (5)Andan dönüb çeri oldığı yere gelüb karar itdiler. On günde anda müşâvere (6)ve sözi bir idüb irteye t°azim ve takrim ile ğazâ için °azm-i Karḳariyye iylediler.

(7)Bu taraftan Karḳariyye begi Emiran'a ne durursun işte Melik erişdi didiler. (8)Şehir halkı birbirine koyuldu. Emiran katına cem° oldılar. Zengin kâfirler kal°aye (9)çıkub fakirler şehirde kaldılar. B°azıları taḡlara taḡıldı. İslâm (10)°askeri erişüb şehri ğâret kıldılar ve çok kâfir kırdılar. Andan şehri (11)ateşe urdılar. Kal°ayi ḥişâr idüb aḥşama degin ceng itdiler. Kâfirler taşla (12)okla çok Müslümân şehid itdiler. Şehre ḥendeḳ kesüb kenarına temürden bıtırâḳlar (13)dökmüşlerdi. At ve âdem varmakḳabil degildi. Elḳışsa dönüb barıḡâha (14)geldiler. Gice Süleymân ve Eyyüb karakula bindiler. Kal°a kavmi şöyle tedbir itdiler ki (15)şebḥün kıllalar. Biñ kadar kâfir demüre ğarḳ olub ḥendeḳe köpri kurarak (16)geçüb şebḥün kıldılar. Müslümânlar daḥi ḥamle kılub iki çeri birbirine katıldı. Bir °azim (17)ceng oldıki vaşfa gelmez. Ceng arasında Emiran la°in Süleymân'a uğradı. (18)Bir ḍarb ile Süleymân'ı yıkdı. Kâfirler bağladılar. Eyyüb'ü daḥi yıkdı. (19)La°in katı bahâdır idi. O gice üçyüz Müslümân şehid oldı. Ğâziler bu ḥâli (20)görünce atlarına süvâr olub cenge başladılar.

Şabâḥ olunca kâfirler dönüb (21)kal°aye gitdiler. Eyyüb, Süleymân ve yüz kişi daḥi esir idüb kal°aye (22)çıkardılar. Kapuyı bağladılar. Bu taraftañ Melik °azim melül oldı. (23)Şabâḥ olunca gördiki o yüz Müslümânı kal°a burcuna aşa ḳomuşlar. Ğâziler kâfirleriñ [59b] (1)üstüne oḳ serpdiler. Öğle vaḳti olunca Melik raḥt katına gelüb öğle namâzını edâ (2)iyledi. Yine süvâr olub kal°a üstüne geldi. Gördiki

kāfirler yigirmi ādem daḥi (3)aşmışlar. Melik Dānişmend’iñ yüregi yanub tutuşdı. Çāresiz kaldılar. (4)Ol gün ikiyüz Müslümān daḥi şehid oldı. Melik ve gāziler Eyyüb ve Süleymān için (5)°azim melül oldılar.

°Abdurrahman eytdi; Toḡat’dañ mancılık getirmek gerekdir didi. (6)Mektüb yazdılar. Toḡad’a °Abdurrahman yüz kadar ādemle gitdi. Toḡad’a erince gördiki (7)ribaḡ harāb olmuş. Şehir kavmi ḡal°aye çıkmışlar. ḡapuya gelüb kendini bildirdi. ḡal°aden (8)bunları içeri alub °izzet ve hizmetle ḡondurdılar. °Abdurrahman şordiki bu şehri (9)kim harāb itdi. Anlar Gümenek kavmi °āsi olup Melik şınmış deyü mürted (10)oldılar. Sisiyye’de ne kadar imām ve ḡaḡib var ise ḡırdılar. Andan Dükiyye şehrini (11)ateş yaḡdı didiler. °Abdurrahman ḡam yimeñ Yārın Melik gelüb anlarıñ ḡaḡkından (12)gelür didi. Andan soñra mancılıkları indirüb ḡırḡ üstād ile yola girdiler. (13)Bir gün Melik ḡatına erdiler. Müslümānlar şād olub ol mancılıkları on yerden (14)ḡal°aye ḡarşu diküb ḡazır itdiler. Erte ceng idelüm deyü kāfirler ḡal°a (15)ḡapusını açub İslām çerisine ḡamle ḡıldılar. Emiran la°in buyurdu. Mancılıklara (16)neft yaḡı urub cümlesini yaḡdılar. Gāziler namāzda idi. Yine ikiyüz (17)Müslümān şehid itdiler. Gāziler namāzdan fāriḡ olub kāfirlere ḡamle ḡıldılar. (18)Bir ceng oldiki gövde gövde üstüne yıḡıldı. Bir sā°atde beşyüz kāfiri (19)ḡılıḡdan geçirdiler. Melik ḡazaba gelüb and içdi ki bu ḡal°aniñ taşlarını (20)deñize dökmedikçe ḡarār itmeyem didi.

O gün kāfirler Eyyüb’ü ve Süleymān’ı berzār itmek (21)içün getirdiler. Melik bu ḡālī görünce bir na°ra urdiki gökleriñ bendi sökülüb (22)yere indi şandılar ve nice zamān kāfirler serāsime oldılar. Melik ḡaḡırdiki (23)eger anlarıñ başındañ bir ḡıl giderse ḡaḡḡ Te°ālā yardım ḡılıb ḡal°añizi fetḡ iderim. [60a] (1)Aşlıñızı dünyādan keserim diyince kāfirler bu sözden vehime düşüb aralarında ḡayli (2)iḡḡilāf oldı. Andan Emiran buyurdu esirleri zindāna ḡodılar. Melik gerü (3)melül ve ḡamkin barıḡāhına geldi. O gice ḡaraḡula biñdiler. Melik barıḡāhında (4)melālet ile otururdu. Bir ḡareket tıydu. Hemān tırı gelüb taşra çıḡdı. (5)Bir kişi ḡaralar giymiş ḡarşudan gelir. Melik ḡatına erdi. Melik ne kişisiñ deyü şordı. (6)Eytdi: “ḡaşıdım peyḡamber ḡatından gelürem ki cihāniñ güneşi beşir ü nezir şırāc-ı (7)münir Muḡammed Muştafā’dan seniñ ḡatıña geldim ki Melik’ siñ” didi. Nazım

(8) Ol Resül ü Hāşim ü Zeynü’l-beşer
Gelmişem getürmişem andan ḡaber

- (9) Sordı ki ne kişisiñ sen deyü aña
Bu su°aliñ hoş cevābın vir baña
- (10) Didi ruhbānım işit adım benim
Baña derler Beter Ağuş ey cānım
- (11) Vardır bunda bizim bir deyrimiz
Adı Restos'dur āniñ biz andayız
- (12) Ol deyrde olurum ben ey hoca
Görmüşemdir bu düşi iş bu gice
- (13) Görmüşem ānı nebidir °aleme
Server oldur ins ü cin ve ādeme
- (14) Adıdır āniñ Muhammed Muştafā
Berķ urur āniñ nūru kafdañ kafa
- (15) °Aşık oldum görünce ay yüzine
Kurbān olayım āniñ ben sözine
- (16) Çünkü gördüm ol mübārek yüzini
Cān ı dildeñ diñledim ben sözini
- (17) Ol beni dinine da°vet iyledi
Tez imān getür deyüben söyledi
- (18) Da°vetini ben āniñ kıldım kabul
Cān-ı dilden aña oldum bende ķul
- (19) Bağladım aña muħabbet ol zamān
Diz çöküb getürdüm öñünde imān
- (20) Didi baña Melik'e var bu gice
Kāl°a yolın göster aña ey hoca
- (21) Tā ki Hāķķ cennet yolını da saña
Göstere yārınki gün işiñ oña
- (22) Çün uyandım böyle didi ey ulu
Deyriñ içi misg ile olmuş tolu
- (23) Rüşen olmuş gündüze beñzer hemān
Bir tırı geldim tāzeleyüben imān
- [60b] (1) İşte geldim katıña seniñ ey cān
Sen daħi °arż iylegil baña imān

- (2) Gelmişem emr-ile hoş gel gidelim
 al a yolını size g sterelim
- (3) Bu s zi Melik işitdi ol zam n
 Egnine giydi şil hın tiz hem n
- (4) ş d olub ağırdı bir  n iyledi
 Yanına g zileri cem  iyledi
- (5) V ki  olan h li anlara didi.
 Işid ben c mlesi ş kr iyledi
- (6) C mle anda cem  olan ehl-i g z t
 Hoş getirdiler Res l'e şalav t

(7) nk  Melik bu haberi işid b buyurdu  Osm n ve  Abdurrahman (8)beşy z kişiyle s z u seleb giyin b ruhb n  nlerince eriden taşra s r b (9)Erastos Deyri'ne geldiler. Bir uğrun apu var idi. Ruhb n  nı adı. (10)Melik g zilerle o diyriine girdiler. G rd ler bir hoş ma mdır. Ferş d şenmiş. (11) Ruhb n iş ret id b iş bu ferşi oparını didi. Ferşi oparub (12)altını azdılar. Dehliz aıldı. Bir ruhb n şem  yadı. Dehlize (13)gir b bir zam n yer altında y ridiler. Bir apuya erdiler. Ruhb n işte (14)apu budur didi. apuyı aub bir eve girdiler ki ii toptolu řil hđdır. (15)Melik “bu ne ma mdır?” didi. Ruhb n “bu ma m al aniğ zırh h nesidir.” (16)didi. apunığ alt eşigini azub opardılar. Bir eve erdiler. (17)K firler al a apusını aub M sl m nlar ile cenge t rdılar. Artui ve Efrumiyye (18)k firlerle arşu ceng iderlerdi. al a tenh  alub k firleriğ bir nicesi (19)uyurlardı. Bu yağa Melik uğrın yoldağ al aye girdi. Hangi (20)evde ses ve hareket var ise apusın bağladılar. Andağ ge b al a apusına (21)erdiler. G rd ler ki y z kişi al a apusında ş ciden bi-hod olub (22) lm ş gibi yaturlar. Melik  Osm n ves ir g ziler ılıla ol y z (23)k firi ırdılar. Melik al a apusınığ kilidini ırub taşra ıkdılar. [61a] (1)G rdiler ki hende  st ne k pri urmuşlar.

Melik feth haberin iki kişi g nder b (2)g zilere bildirdi. G ziler ş d oldılar. Biğ kişi Işl m  alemini al a burcu  st ne (3)ıkdılar. ş yle tekbir get rdiler ki  alem yang landı. Emiran la in g rdiki al aden (4)k s na re  v zı gel r. C nına od d şdi. Ceng yerinden at başın evir b (5)al a apusına geldi. G ziler Emiran'a o atdılar. Artui ve Efrumiyye k firiğ kafasından (6)gir b ırarlardı. Melik daği bu yağadan ol beş y z k firi ortaya alub ırdılar. (7)Bir mid rı kendilerini hendee

atub helāk oldılar. Emiran la°in ƙal°aye girmek (8)içün atını depdi Melik aña ƙarşu vardı. Emiran ejderhā gibi kükreyüb Melik'e (9)süngüsün havāle iyledi. Melik āniñ süngüsün kılıçla iki pāre ƙıldı. Emiran (10)kılıçla hamle ƙıldı. Melik āni daħi men° itdi. Bu kez Melik kāfire bir tıg urunca kāfiriñ (11)başı otuz kırk adım yer yuvarlandı.

Bu taraftan Artuƙi ve Efrumiyye ƙal°aye girdiler. Gāziler (12)şād olub ol ƙadar kāfir ƙırdılar ki ƙan seyl gibi aƙdı. Kāfiriñ kimisi kendi ƙal°aden (13)atar kimisi ƙapuya cān atub yol bulamazdı. Āħir amān dilediler. Ol ƙal°ade biñ (14)ƙadar ƙız oğlān ve iki biñden ziyāde °avrat oğlān var idi. Cümlesini esir itdiler. (15)Cem° itdikleri māl hazineniñ haddini Allāh bilürdi. Melik cümlesin gāzilere (16)baħş itdi ve buyurdi ol ƙal°ayi harāb itdiler. Orada bulunan Gāz (17)Gölü'ne ƙal°aniñ taşlarını döktiler. Zirā Melik bu ƙal°aniñ taşlarını deñize (18)dökeyim diyü and içmişdi.

İslām °askeri Toƙad'a revān oldi. Toƙad (19)ƙavmi bunlara istikbāl iylediler. Melik gördiki Toƙad harāb olmuş. Bunı (20)kim harāb itdi didi. Sisiyye ƙavmi harāb itdi didiler. Melik inşā'allāh (21)anlarıñ haƙƙından yine gelürüm didi. Ol gice ƙarār itdiler. Şabāħ olunca birƙaç serveri (22)reis idüb dediki ben size ādem gönderince gelin didi. Melik atlanub ava (23)biñdi. Dükiyye ƙarşusunda ki Firek Tağı üstüne ƙıƙdı. Öte tarafına indiler.

[61b] (1)Aħşam yakın oldi. Sisiyye'ye geldiler. Sisiyye ƙavmi çeri görünce haber almak için iki (2)kişi gönderdiler. Bunlar gelüb siz ne çerisiz didiler. Artuƙi Ĥaraşna begi Şāħ Şaţtaţ (3)çerisidür ve kendüsi bileidir. Sisiyye'de oturub °asker cem° iderek Toƙad (4)ƙal°asini harāb idecekdir didi. Sisiyye ƙavmi bu haberi işidüb şād oldılar. (5)Melik °ādeti bu idi ki her ƙande gitse kāfirleri aldatmak için °ālem ve şancāƙ (6)başlarına haç yapdırmıştı. Andan Artuƙi ilerü varub Rüm dilince söyledi bunları. (7)Amasiyye begi şanub ƙal°aye ƙıƙardılar. Andan Melik Toƙad'a iki kişi gönderüb (8)ahvāli bildirdi. Hemān °Abdurrahman ve bāki yārenler °azm-i Sisiyye ƙıldılar. Bu yaña (9)Sisiyye ƙavmi Melik'i bir hoş yere ƙondurdılar. Melik bir na°ra ƙıƙardiki kāfirler serāsime (10)oldılar. Melik kılıç çeküb kāfiri kırmağa başladı. Kāfirler hāli bilüb şehirden taşra (11)çıƙdılar ki ƙaçalar. Nāgāh onbiñ er ile °Abdurrahman erişüb anları bir sā°atde (12)kılıçdan geçirdiler ki biri ƙurtulamadı. Anlar daħi Sisiyye'ye girdiler. Tekbir getirüb hamle (13)ƙıldılar. Erteye dek hesābsız kāfir ƙırdılar. Sisiyye ehliniñ mürted olmasına (14)sebeb bu idiki

Ḥaraşna'daḡ Kibriyanos derler bir beg gelüb bunlara iġvā itmişdi. (15)Müslümānlar ol mel'ūnı katl etmişlerdi. Taşra çıkdılar ki Niksar'dan yaña kaçalar. (16)Artuķi anlarıñ bir kaçını öldürünce amān dilediler. Bizim ḡaberimiz yok. Niksar'dan biraz (17)çeri bize aķın itdiler. Anlardan kórķub mürted olduķ didiler ve zārı k'alub aġla(18)dılar. Melik bunlarıñ gözi yaşına teraḡḡum idüb amān virdi ve Sisiiye kavminden (19)bāki kalanları ve bu şehri saklamaķ için 'Abdurraḡman Toķādi'yi biñ kişiyile k'odı (20)ve imām mü'ezzīn ḡaṡip ta'cin iyledi. Bundan şoñra Melik emridüb Dükiyye öñünde (21)barıġāhlar kurdılar. İbrişim ḡālılar ve kumaş döşekler döşediler. Andan Artuķi (22) için Melik barıġāhiñ saġ yānında ve Efrumiyye için şol yānında ḡaymeler kurdılar (23)ve bu ḡaymelerde 'ibādete meşġul oldılar.

Ol gice Melik Dānişmend Ğāzi düşünde [62a] (1)Muḡammed Muştafā'yı gördiki cümle aşḡāb 'Aliyyü'l-Murteza Ḥasan Ḥüseyin Ebū Müslim Cihāngir Aḡmed (2) Ḥarezmi, Seyyid Baṡṡal Ğāzi ve 'Abdülvehḡāb Ğāzi bilesince idi. Melik (3)bunlara ḡizmet itdi. Resül Ḥazretiniñ mübārek elini öbdi. Ḥazreti Resül daḡi (4)Melik'i baġrına başdı ve arķasın sıġayub ḡaṡrın şordı ve Seyyid Baṡṡal Ğāzi (5)eytdi: "Biz Artuķi'niñ düġününe geldik. Gerekdir ki yārın düġün tedārikin kılasın. Zirā (6)intizār ḡaddin aşdı. Efrumiyye Artuķi'niñ naşibidir. Anlardan bir oġul vücūda (7)gelir. Muḡammed dinine yardım idüb kāfiriñ kökünü kese." didi. Melik uyanub (8)şabāḡ namāzını kıldı. Du'ā senā itdikden şoñra Nasṡor'uñ barıġāhiñ kurdurub (9)dürli ziyetle ārāste itdirdi. Taḡtlar kürsiler getürüb ḡālılar döşediler. Şoñra (10)yüz ḡādim ikiyüz k'aravaş ikiyüz k'ul, üçyüz deve, yüzelli k'aṡır, yüz taḡte (11)cāme İstanbul atlāsı yüz daḡi zer-beft kızıl altunla doķunmuş cāme (12)develere ve k'aṡırlara māl ve esbāb yükledüb ḡesābsız ḡizmetkārı (13)ol çadır yöresinde ḡazır oldılar. Kimse bilmezdeki Melik bu tedāriki kimiñ (14)içün iderdi.

Bundan şoñra Melik buyurdi. Ne k'adar k'ös naķķāre var ise (15)çaldılar. Divān k'uruldu. Tamām-ı ġāziler Melik barıġāhına geldiler. Andan Melik (16)buyurdi. Biñ koyun ikiyüz şı'ır ve yüz deve boġazlayub envā'i (17)ni'emet-i müheyyā kıldılar. Ğāziler Melik'e du'ā idüb; "ey ḡudāvend bu k'adar tedārik (18)kimin içündür?" didiler. Melik gice gördiġi vak'āyı ġāzilere bildirdi. (19)Bildiler ki Artuķi'niñ düġünidir. Artuķi bu aḡvāle vāķıf olunca pek ziyāde sevindi. (20)Şoñra ḡonlar yediler şerbetler içdiler K'ur'an-ı 'azim okuyub du'ā senā kıldılar.

(21)Efrumiyye'yi Artuķi'ye niķāh idüb yārenler barigāhlarına vardılar. Artuķi (22)ve Efrumiyye tenhā bir hālvetde cem° oldılar. Artuķi bu ebyātı didi

(23) Şükürler olsun Allāh'a baña maķşūdumu virdi
Bir araya gelüb bu dem elim hoş yārime irdi.

[62b] (1) Baña bunuñ gibi fırsat müyesser iyledi Allāh
Bunu herkes hayālindeñ bu iş hiç ola mı dirdi

(2) Benim tali°im uyurdu görüñ ki nice uyandı
Benim devletimi ol Hāķķ görüñ nice uyandırdı

(3) Ne hoşdur baña bu gice seniñle hoş bir araya
Muħammed şer°iyle geldik buluşduk tañrı buyurdu

(4) °Ayıb olmasiñ ey dilber saña elim uzadırsam
Seniñ °aşkıñ ile bu dem benim kulağımı burdı

(5)Çünkü Artuķi'ye düğün olub ni°metler bişdi ve yendi. İki °āşık cihān ı
(6)nā-gām içinde birbirinden murād aldılar. O gice şabāh olunca begler Artuķi'ye mübārek yāda (7)gelüb düğünün kutladılar. Artuķi dañi bunlara ikram idüb alkışladı.
(8)Üç gün °ıyşdan soñra Melik Artuķi'yle ava gidüb çok şikār getürdiler. (9)Aħşām yiyüb du°ā senā itdiler. Şabāh olunca Melik buyurdu çeri °arz (10)itdiler. Biñi yayak bākisi süvāri onsekizbiñ er hesāba geldi. (11)Melik Hāraşna'dañ yaña varub Nasţor ve Şatţat'ı ele getürelim didi. (12)Ol gice leşker yarak gördiler. Çeri muķaddemi Artuķi oldu. Şabāh olunca Melik Dükiyye (13)ķal°asine beşyüz bekçi koyub Hāraşna'ya revān oldılar.

Geldik bu yaña Nasţor (14)hikāyetine çünki Nasţor Karkariyye ķal°asi katında kaçub Hişāţbaţ ile Yankoniyye'den (15)yaña vardılardı. Dört yaña nāmeler perākende kıldılar. Deñiz kenarına ve Bolu ķal°asine dek ve (16)Mağmuriyye ve Tire şehrine ve Süleymān ribatına ve Hāraşna'ya degin nāmeler ile ķaşıdılar şaldılar. (17)Köyden köye ķal°aden ķal°aye nāme virüb çeri cem° itdiler. Nasţor Şatţat'a dañi (18)bir nāme yazdıki “ey Şatţat niçün varubda öyle fāri° turduñ. Çün (19)nāme saña vara çeri diresin. Biz dañi anda varub arķa bir idüb ola ki (20)Melik'i ortadan kalduravuz dimiş. Çün Şatţat bu aħvāli bilüb dört yaña (21)nāmeler yazub pārekende kıldılar. Şāmiyye ve Sinobiyye ve Canik'e ve bu yaña Trabozin (22)ve Gürcistan ve Ermen ve Aħlāţ haddına degin ki ol il ve vilāyet hep Şatţat hükmünde (23)idi. Çün ol

vilâyetlere haber oldu. Dört yañadan çeri Haraşna'ya yüz tutdı. [63a] (1)Yavaş yavaş gelmekte olsun.

Biz geldik bu yana. Cäsuzlar gelüb Şaţtaţ'a haber (2)getirdiler ki: "Melik girü Sisiyye'yi aldı. Toğad öñünde dernek kıldı ve düğün (3)idüb Efrumiyye'yi Artuķi'ye virdi. Çerisini yokladı onsekizbiñ er hesāba geldi. (4) İşte Turhāl Kāl'asi'ne irişdi. Kaşıdı Haraşna üzerine gelmelidir." didiler. Şaţtaţ bu haberi (5)işidince kendini kaldırub yere urdı. "Aklı dağıldı. Yine kaldırub tahta çıkardılar. (6)Tez nāme yazub kaşıd ile Nasţor'a gönderdi. Nasţor çerisiyle Yanķoniyye öñünde (7)oturub hesābsız çeri dermişdi. Nāme Nasţor'a irince ahvāli bildi. (8)Kendini kaldırub yere urdı. Tutub yine tahta çıkardılar. Eytdi; ey dirığa bu siyah (9)bahtım bulut altına girdi didi ve and içdiki Melik çerisini kırmayınca Şām Malāţiyye (10)ve Bağdād'ı harāb itmeyince karar itmeyem. Eger böyle itmezsem eski ruhbānlardañ (11)ve kendi şaliblerimdeñ bizār olayım didi. Andañ Hişāţbaţ vesāir gelib d'avāyı (12)bāţıl itdilerki ehl-i İslām'ı bir yaña ideler. Andañ Nasţor çerisini "arz itdiler. (13)Seksenbiñ kāfir hazır olmuş Haraşna'dañ yaña yüridiler ki Ahtarān Deñizi'ne (14)beñzerdi. Melik çerisi dañi Turhāl kāl'asindeñ göçdi. Cäsuzlar haber (15)getirdiler ki Şaţtaţ Haraşna öñünde konmuş Nasţor'da geliyor didiler. Melik'iñ (16)Yaħya adlu bir cāsusu var idi. Katı "ayyār idi. Haber getirdiki Şaţtaţ haymesinde çok (17)çeri cem' olmuş didi. Bu taraftañ Şaţtaţ'a müjdeci geldi ki işte Nasţor Hişāţbaţ ve (18)Badeşkeve Frenk ve Sunbaţ ve Lāzkiye Manķuriyye begidir. İşte seksenbiñ (19)erle irişdi didiler. Şaţtaţ bu haberi işidüb beşāret naķķāresini (20)çaldılar. Bu haberi Melik dañi işitdi. Allāh'a tevekkül edib buyurdu (21)çeri Haraşna'dañ yaña yüridiler. Şaţtaţ'a Melik çerisi geldigini bildirince (22)Şaţtaţ bir kaç kullarıyla atlanub bir tepe üzerine çıkdı. Gördilerki (23)Melik çerisiyle gelür. Artuķi öñünce Efrumiyye ardınca "azimet-i tam ile (24)gelürlerdi. Andañ Süleymān ve Eyyüb tamām-ı serverler geçdiler. Melik Ebū'l Müslim "ālemi [63b] (1)ve ħalife sancagıyla çıkageldi. Meydāna şaf şaf olub turdılar.

(2)Nāgāh Artuķi at depüb meydāna girdi. Cevalān gösterdi er diledi. (3)Muħammed Muştafā'yı ve İslām dinini medħ idüb tırdı. Kāfirden bir er meydāna (4)girüb Artuķi'ye ħamle kıldı. Bir zamān uruşdılar. Āħir Artuķi kāfiriñ (5)süngüsün kılıç ile iki pāre iyledi ve la'in'iñ kafasından tığ urunca (6)kāfiriñ başı iki pāre oldi.

Ānıñ ardınca biri daħi kılıç ile ħamle kıldı. (7)Artuķi ħamlesin şavub elini şöyle çaldıkim iki pāre oldu. El kışşa o (8)gün Artuķi yüz kāfir depeledi.

Gice olunca iki çeri dōñüb barıgāhlarına (9)geldiler. Ol gice Efrumiyye ve °Osmān karaķula biñdiler. Şaţtaţ daħi yerine vardı. (10)Şaţtaţ’a yārın Naştor geliyor deyü ħaber geldi. Şaţtaţ sevinüb beşāret naķķāresini (11)çaldırdı. Yaħya varub kāfir içre girdi. Gördiki bir kāfir segirdüb (12)gider ve çağırır ki “ey °İsa’ya tapanlar! Yārın Naştor Ĥişāţbaţ ve Sunbaţ (13)ve Pireşkeve Firenk ve Manguriyye begi seksenbiñ er ile gelirler.” Kāfirler bu ħabere (14)sevinirlerdi. Bu ħarekātđan Efrumiyye ħaber gözlerdi. Yaħya gelüb kāfirleriñ (15)aħvālini Efrumiyye’ye bildirdi. İki Melik katına gelüb aħvāli bildirdiler. (16)Melik eytdi; “Ne°uzübillāh eger bu kadar çeri bir yere gelürse Müslümānlarıñ ħāli (17)ne olur” didi. Efrumiyye ya nice idelim” didi. Yaħya varub Artuķi vesāir (18)serverleri Melik katına getirdi. Müşāvere itdiler. Katı çeri iki kısım olub (19)biri Şaţtaţ ve biri Naştor’a karşı varsun didiler. Melik dizi (20)üstüne gelüb “hey serverler sizden kim erlik gösterüb Şaţtaţ’a karşı varır (21)ve ben Naştor’a varayım” didi. Efrumiyye ve Artuķi ayak üzere (22)ţurub eytdiler; eger buyurursañız ikimiz Naştor’a karşı varalım didiler. Melik (23) “āferin size iyi didiñiz.” didi. Eyyüb ve Süleymān’ı altıbiñ er ile [64a] (1)bunlara koşdı. Naştor’a karşı revān oldılar. Melik biraz bunlar ile yürüdi. (2)İstimālet virüb ve du°ā idüb barıgāhına geldi.

Şabāh olunca naķķāreler (3)kösler dōgüb Melik şancāķ dibinde ţurdı. °Abdurrahman Tokādi vesāir (4)serverler süvār olub Şaţtaţ’a karşı vardılar. Şaţtaţ daħi çerisi ile (5)biñüb şaf bağlayub ţurdılar. Melik Dānişmend Ĝāzi ceng atına binüb (6)meydāna girüb cevelān iyledi ve urduğı na°ra kāfirleriñ üzerine (7)heybet oturdı. Kāfirlerden Hemyān adlu bir dilāver Şaţtaţ katına gelüb meydāna (8)girmege destür diledi. Şaţtaţ eytdi; “sen bir ruhbān kişisin o bir (9)pehlivāndır. Sen aña muķābil olamazsıñ. Sen nār-ı nūra yalvar bunlarıñ (10)gücin ve kuvvetin bağlıyasın” didi. Ruhbān “iy şāh ömrümden seksen (11)yıl geçdi. Altmış yıldır deyirde Şalib’e ve Lāt, Menāt ħizmet iderim. (12)Anlardan himmet umarım. Bu gün meydāna girüb ya bir iş bitirem yāħud (13)buradaki çelipa ve nāķus için kendimi ķurban kılarım” didi. (14)Şaţtaţ çün bu lāfi işitti ruhbaña du°ā itdi.

Pes andan la°in (15)meydāna girdi. Atını donunu ħaçlarla bezemiş °ömründe bir kerre şuya girmemiş (16)bıyığı ağzını örtmüş şakalı it kıyrığı gibi yapālanmış bir

şekli kabihdir ki dimek (17)olmaz. Meydāna girüb Melik’e karşı vardı. Şüretine göre birkaç herze (18)yedi. Sögmege başladı. Melik ānı görüb şöyle bir na’ra urdiki la’in kor(19)kusundan bî hod olub bir zamān kendini bulamadı. Hele yavaş yavaş (20)‘aqlın başına dirüb ey haḥlar beni saklañ dimeğe başladı. Melik ānı (21)göricek bir kılıç şöyle urdiki eyer kaşına dek iki pāre kıldı. Ğırı (22)kāfir tarafından kopdı. Şaṭṭaṭ melül olub afağān itdi.

Bu yaña (23)ğāziler tekbir idüb Ḥazret-i Resül’e şalavat getirdiler. Ol ruhbānıñ [64b] (1)mürid ve şākirdleri var idi. Üstādlarınıñ öldigini görünce bir bir meydāna girdiler. (2)Melik bunları birer ḍarb ile ikişer pāre kılardı. Ol gün altmış rāhibiñ (3)cümlesini birbiri ardınca kırdı. Şaṭṭaṭ ānı görünce kaķıdı. Şaṭṭaṭ çerisi bir kezden (4)Melik üzerine yürüdiler. Melik daḥi amān virmeyüb kırmağa başladı. Herhangi (5)kāfire bir kılıç ursa iki iderdi. Şanasın o gün kıyāmet günü idi. (6)Şaṭṭaṭ gayretlenüb meydāna girdi. Kāfirler şınmağa yakın kalmışlardı. Girü cenge başladılar. (7)Melik o şırada Şaṭṭaṭ ṭablına yürüyüb bir zamān kılıç ve bir zamān gürz ile (8)ceng ider ve her kime bir gürz ursa atıyla ḥurd u ḥam iylerdi. Öyleye dek ḥayli (9)kāfir kırdılar. Muḥammed ‘aşkına din-i İslām yoluna çok dürüşdiler.

Gelelim Artuķi ve Efrumiyye’ye. (10)Altıbiñ çeri ile Melik yanındañ gitmişlerdi. Öyleye yakın bir yazıya vardılar. Yazıda (11)bir toz belürdi. Toz içinden kāfirler çıkdılar. Çeri muḳaddemi Sunbaṭ’ıñ emriyle oñ (12)ikibiñ kāfir Müslümānlar üzerine bir kezdeñ hücum itdiler. Ğāziler daḥi tekbir getirüb (13)ḥamle kıldılar. Biñ er ‘ālem dibiñde ḳodılar. Biñ er daḥi raḥṭ katında ḳoyub dört (14)biñ murābit ve mücāhid Ğāziler “yā Allāh” diyerek din yoluna baş ve cān fedā kılub (15)cenge başladılar. Bir sā‘atde Muḥammed m‘ucizātı berekātında biñ kāfir kat lidüb küffārın (16)yüzünü dönderdiler. Bu ḥālde iken toz yarıldı. Bederus Firenk oñikibiñ (17)kāfirle erişdi. Alay bağlayub yürüdiler. Çarḥ oḳuyla çok Müslümān şehid itdiler. (18)İslām çerisini geri bıraḳdılar. Yine Ğāziler gayret idüb tekbir getirüb kāfirleri bölük (19)bölük iderek yediyüz Firenk’i kılıçdañ geçirdiler. Bu ḥaber Naştor’a erdiki biñ kāfir Sunbaṭ (20)çerisinden ve yediyüz Bederus ‘askerindeñ kırıldı. Naştor bu ḥaberi işidince emridüb (21)yirmibiñ çeriyle Lāz begi varub ḥamle kıla.

Çünkü kāfir çoğaldı. Andañ soñra (22)kırkıbiñ er ile Ḥişāṭbaṭ erdi. Kāfir çerisi seksenbiñ oldı. Deñiz gibi ḳaynadı. (23)Bu kadar kāfir çerisine dörtbiñ Müslümān

neylesün. Kimi hasta kimi zahımlu idi. Artuķi hāl diliyle (24)Hakķ Teāā 'ya münācāt iyledi.

Nazım

- (25) Didi ey ālemin sırrına dānā
Kamu kullar za'if seniñ tüvānā
- (26) Kerim ve hem raħim u bir 'itāsın
Kamu işiñ yerinde bi-ħatāsın
- (27) Tapuñdur hākim muṭlaķ cihāna
Daħi hem yere göge āsımāne
- [65a] (1) Kuluñum kemteriñ uş pür-günāhım
Dimezem ki cihāna pādişāhım
- (2) Beni bu demde kılma zār u giryān
Elim tut kalmışam ben mest ü ħayrān
- (3) Taħayyur bahrına uş ħarka vardum.
Demidir baña yā Rabb eyle yardım
- (4) Penāhım yoķdur ṭābıñdan özge
Yerim yoķ varacaķ ħapıñdan özge
- (5) Çü şaldıñ ben za'ifi bu mekāna
İlla Nuşret ir getir nām-ı nişāna
- (6) Çün Artuķi kıldı Hakķ'a niyāzı
Uruşır kāfir ile cümle ħāzi
- (7) Efrumiyye daħi ħāziler ile
Hemān tekbir getirir cümlesiyle
- (8) Yürüyüb kāfire ħamle kıllarlar
Kime uğradılarsa öldürürler

(9)Çünkü ħāziler cenge iktām itdiler. Efrumiyye daħi ejderhā gibi ceng iderdi. Nāġāh Bederus Freng erişüb Bederus Firenk Efrumiyye'niñ (10)atını düşürdü. Efrumiyye yayaķ kaldı. Elindeki kılıçla kime uğrasa iki (11)pāre kıllardı. Bederus Freng Efrumiyye'ye erişüb süngü ile ħamle itdi. (12)Efrumiyye kılıçla āniñ süngüsün iki pāre itdi ve şıçrayub Bederus'a bir kılıç (13)urunca la'iniñ bir koluyla başı havaya perrān oldu. Efrumiyye Bederus'uñ (14)atına biñüb ħamle kıllınca İslām tamām-ı ħayret geldi. El bir idüb bir sā'atte (15)kāfirleri şıdılar. Nāġāh toz ħopdı. Naştor

geldi. Nas̄toru görünce ūnmiū (16)kāfir çerisi Nas̄tor katına gelüb ahvāli bildirdiler. Nas̄tor gāzaba gelüb (17)emr itdi Müslümānlar üzerine oķ serpdiler. Gāziler daħi cūūa gelüb (18)muħkem dögüşürlerdi. Çeri arasından Artuķi Manguriyye begi Liyadin'e uğradı. (19)Liyadin çağırdı ki Artuķi'yi tutuñ. Artuķi ise ejderhā gibi kükremiūdi. (20)Elindeki kılıçla Liyadin'in yigirmi kulumu bir sāatde yere dūūirdi. Liyadin gāzaba gelüb (21)Artuķi'yi kılıçla çaldı. Artuķi kalkanla men° itdi. Liyadin bir daħi ħamle kıldı. [65b] (1)Artuķi kendi kılıcın kāfirin kılıcına karşı verdi. Kāfirin kılıcı iki pāre (2)oldı. Liyadin gürz ile ħamle kıldı. Artuķi kalkan aldı. Artuķi'ye hiç elem ermedi. (3)Nevbet Artuķi'ye degdi. Ayağın üzengiden çıkarub Liyadin'e bir kılıç urdı. Liyadin kalkanı (4)aldı. Kılıç kalkanı iki pāre iyledi. La°in başın kaçurdı. Kılıç at başın yere bıraķdı. (5)Liyadin atdan yıkıldı. Tiz durı geldikim kaçā. Artuķi eytdi ey layin seni kormuyum. Cān elimden (6)kande kırtarasm deyüb erdi. Kafasından bir kılıç şöyle urdikim göğsüne dek iki pāre (7)kıldı. Sunbaťa ħaber erdikim kardāūın Liyadin'i Artuķi niyledi didiler. Sunbať eytdi; Artuķi (8)mi öldürdü didi. Ne turasız deyü kāfirlere çağırdı. Kāfirler Artuķi üzerine yüridiler. Artuķi (9)ceng arasında derdikim kıoyun ne kadar çok olursa kıurda ol kadar faydadır derdi. (10)Bu yaña Efrumiyye daħi kendüyi Nas̄tor kalbına urdı. Ĥesābsız kāfir kırdı. Ol (11)gün Nas̄tor'uñ seksen kıulın öldürdi. Tamāmet kāfirler ürgdiler.

Nas̄tor feryād (12)idüb çağırdıki bunca er bir kıızla başā çıkamayub °avrat gibi kaçarsız didi. Çeri bu sözi (13)iūidüb gāyretlenüb Efrumiyye'yi araya aldılar. Kıastamoniyye begi Ĥiūārbať çerisiyle (14)Efrumiyye'yi ortaya aldılar. Kāfirler kāfilesi kılıçla Efrumiyye'niñ atın dūūürdiler. Efrumiyye (15)yere dūūünce cemāl-i āfitābı açıldı. ūanasın buluddan çıkmıū ay gibi görününce Nas̄tor (16)la°iniñ °aklı başından gitti. Çağırdı kim hay meded bu benim cānım cānıdır. Zinhār ūaķının (17)buña zaħım irer görmiyesiz didi. Efrumiyye tiz yerinden tırdı. Başı açık kıldı. Ama yine kılıç (18)elinde ceng iderdi. Ĥiūāťbať la°in bir div gibi kāfir idi. Atın depüb irelü vardı (19)kemend atdı. Ĝuluv kılub Efrumiyye'yi tıttub bağlu Nas̄tor'a getürdiler. Nas̄tor buyurdu eline (20)ayağına demür urdılar. Nas̄tor şöyle sevindi ki derisine ūıgmaz oldu.

Efrumiyye'nin Manūur (21)adlu bir ħādimi var idi. Melik ānı Efrumiyye'ye cihaz ile virmiū idi. Kıatı pehlivān idi. Efrumiyye'niñ (22)kafasından ayrılmaz idi. Çün bu ħāli bildi gelüb Artuķi'ye ħaber verdi. Artuķi bu ħaberi (23)iūidince feryād

itdi. Müslümānlar bu ahvāli bilüb kaçdılar. Kāfirler Müslümānlarıñ ardına (24)düşüb biñyedyüz ādemi şehid itdiler. Yedyüzünü dañi esir aldılar. Artuķi gördiki [66a] (1)çeri kaçdı Efrumiyye tutuldu. Yalñız niylesün ondan ziyāde zañımı var idi. °Āķıbet ol dañi (2)kaçdı. Yolda Süleymān erişdi. Süleymān eytdi; ey pehlivān şimdi seniñ cehdiñ bu olsun ki (3)hemān Melik’e eresin. İnşā’allāh u Teālā Melik devletinde Efrumiyye’yi yine kırtarırısın. Eger (4)Nasţor’uñ eline girerseñ amān vermeyüb seni öldürür didi. Hemān cehd ile Melik’e eresin. (5)İNşā’allāh u Teālā Melik devletinde Efrumiyye’yi yine kırtarasın didi. Artuķi bi-ħuzur(6)luğundan Süleymān’a cevab virmeyüb zār zār ağladı.

Bu yaña Nasţor ve Hişāţbaţ ve Sunbaţ (7)kāfirlere çağırıldıkim şöyle uruñ kim bir diri kırtulamaya derlerdi. Kāfirler Müslümānlarıñ (8)ardlarıncā tā Melik ceng itdiği yere çıķa geldiler. Bu yaña Melik dañi çalışırdı. Şaţţat’ıñ (9)°ālemin aķtırmışdı. İkindi vaķtiydi kāfirler yüz kaçmağa tutmuşlar idi. Nāğāh toz belürdi. (10)Toz içinde şımmış Müslümānlar çıķageldi. Ardıncā Nasţor ve Hişāţbaţ ve Sunbaţ erişdiler. (11)Melik üzerine koyuldular. Şaţţat dañi bildikim Müslümānlar şımmış. Zañımlu geldiler. Şaţţat gerü (12)döndü. Girü Müslümānlara ĥamle kıldı.

Nāğāh kāfirleriñ ġavğası Melik’iñ kulağına degdi. (13)°Abdurraħman’a şordı ki bu ne ġavğadır. °Abdurraħman eytdi; bilmezim. Hele siz merdāne duruñ. (14)Muħammed dini °aşķına kılıç uruñ didi. Andan Melik Müslümānlarıñ münhezim olub (15)ve Efrumiyye’niñ tutulduğıñ tıydu. Ġāyet melül oldu. Kaķdığından her (16)kılı bir dikene döndi. Hemān na°ra urub kāfirlere ĥamle kıldı. Ġürzün eline alub (17)erdigin ĥurd u ĥam iderdi. Ġāziler dañi ejderhā gibi dürişürlerdi.

Melik na°ra (18)urub Nasţor °ālemi dibiñe kaşdı yledi. Bir sā°at kılıç ile beşyüz Frengi katlı itdi. (19)Pes iki deñiz gibi çeri biribirine kaşışdı. Öyle bir ceng oldıkim °ālem velveleye vardı. (20)Şaņasın kıyāmet ġünü idi. Ol din yolunda ceng iden ġāziler şöyle bir ceng itdiler ki (21)vaşfa gelmez. At kişnemesinden kılıç şakıldısından erenler na°rasından °ālem yanķulandı. (22)Melik Dānişmend ve Artuķi ise °azablarından önlerin gelene bir ġarb urub iki (23)pāre iderlerdi. Vesāir ġāziler arslān gibi uruşurlardı. Āħir Melik gördikim (23)kāfirler kıрмаğla dükenmez. Vaķit daraldı. Şāyet kāfirler zafer bula deyü ihtiyād idüb [66b] (1)Melik bir yüce yere çıķub ezān okudı. Ġāziler ol tarafa yürüyüb Melik kıtına vardılar. Melik (2)her biriniñ zañımlı olduğın bilüb yüregi acırdı. Artuķi erişüb Melik’iñ ayağına düşüb

(3)Efrumiyye’niñ giriftār oldığına gāyet melūl olub namāzı at üstünde kıldı. Yārenlere Melik (4)buyurdu rahtı esbābı tağ eteğine çıkardılar. Öñüne şaf bağladılar. Dün nişfiydi (5)yemin ü yesār bıraқdılar. Bu yaña kāfirler şabāha degin birbirin kırdılar.

Çün irte oldı. Gördilerki (6)çeri arasında bir Müslümān yok. Birbirin kırmışlar. Nasţor buyurdu tabl-ı āsāyiş çaldılar. (7)Şaţtaţ Efrumiyye’niñ giriftār oldığına gāyet Efrumiyye haqqında çok herze söyledi. (8)Öldürüñ bu şacı biçigi didi. Nasţor men° iyledi. Eytdi; “yā Efrumiyye gel beni kabul et. Benim Nasţor (9)Şāh” didi. Efrumiyye eytdi; “sen ne itsin ki seni kabul kılam” didi. Nasţor eytdi; “yok imdi (10)ben seniñ haqqından gelürem. Sen eyü kişisin beni kabul ider misin” deyu. Buyurdı kendi barıgāhına (11)aldılar. Kendi bir miqdār zehr-i mār içüb sarhoş oldı. Durdı barıgāhına geldi.(12) Gördü ki Efrumiyye taht ayağında bağlu тұrur. Қullarına buyurdu barıgāhı hālvet kıldılar. La°in (13)қаşd itdi ki el uzada. Haqq Teālā °ināyetinde ve Muḥammed Muştafā m°ucizātında la°iniñ elleri тұtmaz (14)oldu. La°in hergāhki diledi қаşd ide. Elleri mu°allaқ olub тұtmaz oldı. (15)Ol gice mel°ün yedi kere қаşd itdi. Haqq °ināyetinde çāre idemeyüb cümle ā°zāsı (16)tұtmayub çalğın oldı. Āḥir la°in қақdı. Eytdi; sen cazu olmuşsun diyüb buyurdı (17)yüz ağaç urdılar. Andan ayağına bir ağır bend urub meḥāfeye bıraқub Sunbaţ’a ışmarladıkim (18)Efrumiyye’yi Manguriyye қal°asine göndere. Sunbaţ ikibiñ kāfir ile Efrumiyye’yi alub revān (19)oldı. Bir günde Manguriyye қal°asine erdi. Efrumiyye’yi zindāna koyub yüz kāfir bekci (20)ve biñ kāfir қal°aye bekçi қodı.

Sunbaţ’ıñ bir atası var idi. Adına Ḥamiran derlerdi. (21)Қal°ayı aña ışmarladı ve қardāşı Liyadin’iñ öldüğün didi. Ḥamiran çok ağladı. Қal°ade yüz (22)maḥbus Müslümān var idi. Vardı buyurdu. Anları getürüb taḅ itdiler. Sunbaţ anda üç gün (23)oturdı. Andañ soñra Nasţor қatına °azm itdi. Geldik imdi bu yaña. Müslümānlar ol tağ eteğinde [67a] (1)Қarār itdiler. Artuқи Efrumiyye için gözyaşı döküb ağlardı. Bir gün (2)bir gice Та°ām yimeyüb çeriyi dolanurdı.

Çün şabāḥ oldı. Ġāziler Melik қatına (3)gelüb namāz kıldılar. Andan şaf bağladılar. Bu yaña Nasţor emritdi. Nāқus arқaladılar. (4)Ruhbānlar zemzeme kıldılar. Āb-ı ma°būdiden yüzlerin yudılar. Süvār olub mevki yerine (5)gelüb şaf тұtdılar. Bu yaña İslām çerisi tekbir getürüb ḥāfızlar ḥüb āvāz ile Қur’ān (6)oқudılar. Gördilerki Artuқи meydāna girdi. Cevalān idüb eytdi; “benim Artuқи. (7)Geliñ size

erlik nice olur göstereyim” dedi. Kâfirler de birer birer otuz kâfir meydâna (8)girüb Artuķi otuzını daħi bir darb ile katl itdi. Andan bir uzun dıraz kâfir meydâna (9)girüb ardınca kulları bir  alem getürüb bile geldiler. Elinde süngüsü var idi. Birkaç (10)oynadub lüb gösterdi ve muķâbil oldu. Artuķi  anıñ adın şordı. (11)Kâfir eytdi; “adım Kaliy an_1 R mi’dir” dedi. Daħi süngüsün Artuķi’ye hav ale iyledi. (12)Artuķi  anıñ süngüsün kılıçla urub iki p re iyledi. Andan kılıç ile  amle kıldı. (13)Artuķi  anı daħi men  iyledi. Nevbet Artuķiye degdi. La in daħi Artuķi’niñ üç  amlesin (14)def  iyledi. Ol g n ikisiniñ aralarında y z yigirmi  amle  a a ge ti. Andan Artuķi (15)Hızır  AleyHişşel m du  sın okuyub kend ye  f rdi. At depdi La iniñ farkına (16)bir darb-ı tığ  oy le urdıkı mel unu eyer kaşına degin iki p re kıldı. La iniñ c nı (17)cehenneme gitti. Kulları fery d id b bir kezden Artuķi’ye  amle kıldı.

Bu ya a M sl m nlar daħi  amle (18)kılıb k firleri Naştor  st ne d kdiler. K firleri  oy le kırdılar kim ne p ştelerden (19)k şteler peyd h oldu. Elmas kılıç Melik D nişmend’iñ elinde idi. K firleriñ (20)k nın seyl gibi akıddılar. Pes ol g n Artuķi ceng arasında Hisa ba ’a (21)uğradı. Bir kılıç urdı. La in ka k nıyla şavdı. Mel unuñ elinde g rz  var idi. (22)Artuķi’ye  amle kıldı. G rz Artuķi’niñ omuzına indi. Az ka dıkim atından yıkılaydı. (23)G ziler g luv kıldılar kim Artuķi’yi ka alardı. La in tiz yine d n b Artuķi’ye [67b] (1)Eli yetmedi. Ama  ok  dem şehid itdi. Artuķi  a lın derdi (2)ve atın depdi kim  amle kıla. Hisa ba  ger  d ndikim Artuķi’ye yine bir darb (3)ura. N g h Melik erişdi.  ıka geldi.  oy le na ra urdıkı (4)k fir ser sime oldu. La in’e g rz indirdi. La in g rzi şavdı. (5)Ol daħi Melik’e  amle kıldı. Melik  anıñ  amlesin red iyledi. Bu kez (6)Melik y  All h diy b bir darb-ı tığ  oy le urdıkı Hisa ba  la ini (7)iki p re kıldı. K firler  anı g r b fery d-ı fiğ n kıldılar. Naştor (8)bu h li g r b kendini yere urdı. T rdı yine atına biñdi. M sl m nlara (9) amle kıldı. K firler  anı g r b c mlesi  amle kıldılar. Bir  azım savaş (10)oldıkim t bire gelmez.

Bu ya a Melik g zilerle tekbir getürüb şol (11)a  kurd koyuna girer gibi girdiler.  ok k fir kırdılar. N g h Kudret-i (12)Ha k  ile g k g rledi, yıldırım şakıdı ve yel esdi ve toz  opdı. Bir karanulu  oldıkim k firler kendilerinden  abersiz oldılar. G ziler ikindi va tine (13)degin kılıç urdular. K firleri şıdılar. N g h Melik ceng arasında Şa ta ’a (14)beraber olub bir kılıç urdu. La in başın ka ırdı. Kılıç at başın yere (15)bıra dı. Şa ta  deposu  st ne mu alla  yıkıldı. Kulları g luv kılıb

(16)alub tez kaçırıldılar. Andan Melik erişdi. ʿālemi ʿalemdārı aqtardı. Kāfirler (17)ānı görüb perākende oldılar. Ğāziler ardınca ʿovdılar. Vay ol çeriye ki (18)yüzleri döne. Ğāziler kāfirleri ʿkovarken toz belürdi. Müslümānlar kendilerinden (19)şandılar. Meger ğāzileriñ rahtı tenhā ʿalub kāfirler ğāret itmege başladılar. (20)Ḥasan bin Eyyüb ki ʿalemdār begidir. ʿālemi alub yürüye. Çün Melik (21)Dānişmend Ğāzi kāfirleri ʿkoğub giderken Behmen Gürci dirlerdi (22)bu melʿün erişüb Müslümānlarıñ rahtıñ ğāret kılıb ve çok [68a] (1)Müslümān şehid iyledi. Melik'e haber oldı. Döñüb çadırlardan yaña yür(2)üdüler. Gördler ki henüz daḫi ğāret iderlerdi. Melik erişüb (3)cege ʿurdılar. Bu yaña Behmen Gürci Nasʿor'a elçi gönderdi ki (4) "işte ben geldim. Kaçmasun gerü dönsün. Ben bunlara yalnız (5)yeterim" didi. Çün kaşid Nasʿor'a erdi. Haberini bildi. Ol (6) şınımış kāfir çerisi gerü döñüb Müslümānlara ʿhamle kıldılar. (7)İslām ʿaskeri iki çeriniñ arasında ʿaldılar. Gürci (8)çerisi öñünde Nasʿor çerisi ardında ol ʿadar Müslümān kırdılar ki (9)vaşfa gelmez. Melik Dānişmend çerisine bakub gördiki ʿarfetü'l-ʿaynda (10)üçbiñ Müslümān şehid olmuş. Ol zamānda Melik Dānişmend Ğāzi (11)yüzün Ḥaḫḫ'a tutub münācāt iyledi.

(12)Nazım

- (13) İlahi biñ bir ismiñ ʿhürmeti için
 ʿKatıñda Muştafa'nın ʿizzeti için
- (14) Muḫahhar enbiyāniñ cānı için
 Münevver evliyā imāni için
- (15) Ğazā idenleriñ cānı ḫaḫḫıyçun
 Şehid olanlarıñ ʿkāmı ḫaḫḫıyçun
- (16) Kelāmıñda nitekim kıldıñ ʿilām
 Ki inned-dine ʿindallāhi'l-İslām
- (17) Bu İslām leşkerine ʿkıl ʿināyet
 Ki kırsıñ ehl_i küfri bi-nihāyet
- (18) Bu ḫalkın bilürem ḫallākı sensiñ
 Daḫi rızḫın viren Rezzāḫ'ı sensiñ
- (19) Her işlerde iden sensiñ taşarruf
 Ne dilerseñ kılarısn bi tekellüf
- (20) ʿKamusı yoluña cān terk idübdür
 Ğazāya ʿkuşaḫın berk idübdür

- (21) İlahi ʿālem içre kullarıñ çok
Veli benden zʿaif kemter kuluñ yok
- [68b] (1) Kamunuñ sesiñ ben fakirim
Bir avuç toprağım horum hakirim
- (2) Budur kim cemʿ olubdur ehl-i İslām
Ġazā için gelübdür kām nā-kām
- (3) Daħi bunlarıñ ufağı irisi
Cehd itmege geldi her birisi
- (4) Şu vakit kim ehli küfre irişüler
Alāylar bağlayuben duruşurlar
- (5) Bularıñ fırsatıñ iyle ziyāde
İrişür hāli küffārıñ fesāde
- (6) Meded iyle bu dem bunlara Allāh
ʿİnāyet kıl bu ġāzilere ey şāh
- (7) Yüzün göge tutup didi yā sübhān
Ki sendendir kamu dertlere dermān
- (8) Çün işitdiler bu sözi serverān
Didiler hoş söyledin ey pehlivān
- (9) Cümle kılmışız fedā biz cān u ten
Cān virelim dine nedir bu beden
- (10) Virelüm cānı bulalım bir rızā
Ne kader işler işi şavılmaz ġazā
- (11) Hakk ʿināyet eyleye yine bize
Vir şalavāt girü gelelim söze
- (12) Diyelim Melik Dānişmend kışşasın
Diñliyen ala bu sözden hişşesin
- (13) Hişşe almakdır bu sözlerden ey yâr
Hişşe alursan olursun baħtiyār
- (14) Nefsle sen daħi kılasın ʿizā
Hayr şer ne ise bulasın cezā
- (15) Her kimin hayr ise dāim pişesi
Vuşlat Hakk'dır ānıñ endişesi

- (16) Hakk'a vuslat bulânın işi tamâm
Düni gün Hakk'la olmak vesselâm

(17)Çünkü Melik Dânişmend bu münâcâtı itdi gâziler cân-ı gönülde tekbir getürdiler (18)dağı kâfirlere hamle kıldılar. Bir sâ'atde yedibiñ Gürci yere dökdiler. Melik ceng (19)içinde Gürciler begi Behmen'e uğradı. Bir gürz la'ine şöyle urdıkim dırâz (20)be dırâz atından yıkıldı. Gürciler 'avul 'alub kapdılar. Gürciler şınub Nasır'ın (21)üstüne dökdüler. Çün şeb i hingâm erişdi olmadı. Yastu vaktine dek (22)urışdılar.

Bu yaña Nasır buyurdu. Tabl-ı âsâyiş urdılar. Döndiler çeri [69a] (1)hesâb itdiler. Yigirmibiñ kâfir eksik geldi. Zâhımluya hod (2)hesâb yogdı. Andan Nasır barıgâhına girdi. Cümle kâfir (3)begleri Nasır katına geldiler. Bu yaña Sunbat dağı Manguriyye (4)yani Çorum'dan gelüb erişdi. Efrumiyye'yi kal'ada bend itdigini bildirdi. (5)Andan kâfirler şarâb içmege tırdılar.

Bu yaña Melik çerisiyle (6)raht katına geldiler. Gördiler ki rahtın ekşeri gâret olmuş (7)ve çok kimse kalmamış. Hatta Melik Dânişmend'in üç yerinde zâhımı (8)var idi. Gâzâya kalmış namâzların kılub hon yediler. Andan (9)'Osmân karakula biñdi. Puşu yerlerin bekledi. Serverler her biri (10)yerlü yerine vardılar. Artuqi bir sâ'at Melik katında eğlendi. (11)Andan soñra barıgâhına varub gördiki Efrumiyye yokdur. (12)Ağlamağa başladı ve çok zarılık kılub gözleriniñ yaşı (13)revân revân oldu ve andan Melik 'ibâdete meşgûl olub (14)yüzün secdeye kodı. Dağı Efrumiyye için Hakk Sübhân (15)u Te'âlâ'dan 'inâyet diledi.

- (16) Ey yaradan 'âlemi ins ü cân
Sen amân virgil bize yâ Zü'l-emân
- (17) Kâfiri etgil ilâhi ser-nigün
'İzzet'in hakkıyçün ey reh-numün
- (18) Zârı kılub böyle didi ol zamân
Secde iken yüzi ol pehlivân
- (19) Bir dem uyku aldı anıñ gözini
Düşde gördi ol Resûl'ün yüzini
- (20) Yöresinde şahâbe tırmuş tamâm
Ayla gün müşteri aña gulâm
- (21) Ol Resûl için Melik gördi 'ayân

- Anda oldu şādımān ol pehlivān
 (22) Didiki olsun şükür ey Hāḫḫ saña
 Rūzı kıldıñ Aḫmed’iñ yüzün baña
 (23) Söyledi andañ Resül ol servere
 Yā Melik sen ğam yeme hiç kāfire
[69b] (1) Saña yārın vire ol Hāḫḫ devleti
 Giyesin kāfirden alub ḫil’atı
 (2) Seni manşūr ide müyessirdir ol ilāh
 Vire maḫşūduñ ne ise pādişāh

(3)Andan Resül Hāzreti Melik’i öpdü baĝrına başdı. Mübārek. (4)aĝzı barından yārelerine sürdü şıĝadı. Cümle cera(5)ḫatleri oñıldı. Andan eytdi; “Yā Melik irtu Artuḫi’yi gönder ki (6)vara Efrumiyye’yi kırtara. Kaçan ki ol siziñle ola kāfirleriñ (7)devletin şindirir ve daḫi evladım tamāmet şaḫābelerimiñ himmeti seniñle (8)biledir didi. Çün Melik uyañı geldi. Gördikim barıĝāhın (9)içi tolu nūr olmuş. Ūd u ‘anber ḫoḫusu dimaĝı (10) mu‘aḫḫar ider. Melik bu ḫāli görüb tekbir getirüb rūḫ ı (11)Resül’e çok du‘ā kıldı. Allāh için şadaḫa verdi. Andan (12)ābdest alub namāza ḫırdı. Namāzı kılub ĝāzilerle süvār (13)olub ĝazāya yürüdiler.

Nāĝāh Naştor barıĝāhından (14)beşāret çalındı. Melik Yaḫya’yı ḫabere gönderdi. Andan (15)düş aḫvālin ĝāzilere ḫaber verdi. Andan Artuḫi ḫır (16)geldi. Melik’e ḫizmet kılub eytdi; “ey ĝāziler serveri (17) bende bu ĝice bir düş gördüm ki bir nūrāni pir gelüb (18)baña selām verdi. Ben ānın ḫadd u ḫāmetine ve ḫusn ü cemāline ḫayrān (19)oldum. Selāmıñı aldım daḫi şordum ki ne kışisin. Eytdi; (20)Hāzret-i Resül’ün ‘alemdāri ‘Abdulvehḫāb’ım didi ve seyyid Battal’iñ yārıyım (21)ve andan eytdi; yā Artuḫi Efrumiyye’yi niçüñ unutduñ. Var yārıñı iste. **[70a]** (1)Uşancāḫ olma didi. Ben eytdim; “ḫüdəvendim Efrumiyye’yi ḫānde bulam.” (2)Eytdi; “Maḫuriyye’de y‘ani Çorum ḫal‘asi’ndedir. Yārın Yaḫya saña ḫaber getirir. (3)Sen ḫorḫma kim Hāḫḫ saña meded kıla” didi.”

Melik ile Artuḫi bu sözde (4)iken Yaḫya gelüb ḫaber verdiki Firenk Begi’niñ bir pehlivānı var imiş. (5)Adına ‘Aḫuş Firenk dirler imiş. Biñ kāfir ile ol gelürmiş. (6)Naştor āniñ için şādlık idermiş. Zirā ‘Aḫuş gibi dünyāya bir er (7) gelmemişdir. Ol kāfirin yüz arşın boyu vardır ve elinde bir deste (8)çöpi vardır. Yüzaltmış batmāndır ve üç ḫaşı vardır vezinde kırḫ batmāndır. (9)Elindeki aĝaca ḫakmışdır. Her kaçan

cenge gire ol taşları ağaca bir zincirle (10)berkidir. Daği başı üzere çevirir. Hüner gösterir dönü verir. Her kime erişirse atıyla (11)kendüyi hürd u hām ider. Vaқта ki döner hārmān gibi yeri ihāta idüb ne kadar kişiye (12)erişse atıyla gendüyi hürd u hām ider. Vaқта ki Melik işidüb elin elini (13)üzerine urdı. Tamāmet mü'minler bir zamān mütehayyir olub fikre vardılar. Andan (14)Melik baş kaldırub eytdi; “hiç korkmayıñ ki Tañrı ‘ināyeti bizimledir.” Artuқи eytdi; (15)ey Server bir çāre ideydik Efrumiyye’yi kırtara idik. Melik eytdi; Hākk Te‘ālā yāri (16) kıla inşā’allāh didi. Andan gāziler at biñüb ‘ālemler kaldırub cem‘iyetle yürüdiler.

(17)Bu yaña Nasţor Şaţtaţ süvār olub meydāna geldiler. Sunbaţ Hışārbad'ıñ (18)qarındāşı Kūşadbad'ı Nasţor kıtına getürüb didiler ki: bu gün Kūşadbad meydāna (19)gire qarındāşınıñ kānın ala. Nasţor eytdi; nola erlik göstersiñ didi. (20)Andan şaf bağladılar.

(Ez iyn cānib) bu yañdan hāfızlar Qur‘ān okuyub gāziler (21)tekbir getürdiler. Melik Dānişmend ve Artuқи ve ‘Osmān ve ‘Abdurrahman ve Süleymān ve Eyyüb ve (22)Hasan biñ Eyyüb tamam-ı gāziler şilāhıyla āraste olub tırdılar. Onikibiñ gāzi (23)qalmışdı. Bākisi şehid olmuşlardı ve ol arada bir tağ var idi. Rahtı [70b] (1)ve esbābı çıkarmayub ikibiñ er raht üstüne koyub ve ‘Abdurrahman'ı añlara serdār koydılar. (2)Bāki onbiñ murābiţ ve mücāhid tağ etegine şaf bağladılar. Nasţor ve Şaţtaţ eytdiler; (3) “bu cazuları bu gün kafasından girelim” didiler. Kūşadbad bunlara āferin didi. Tez buyurdu (4)şalib ‘askeri peyker ‘ālemler kaldırub meydāna dikdiler. Kūşadbad Kaştamonu begi (5) gāzilerden er diledi. Hüseyin nāmında bir İslām ‘askeri meydāna girdi. Kāfir Hüseyin'in (6)hamlelerin red idüp şehid iyledi. Qarındāşı Yakub girdi ānı daği şehid itdi. (7)Andan Süleymān girdi. Süngü ile hamle iyledi. Kāfir men‘ iyledi. Elkışsa Süleymān'ın üç (8)hamlesin şavdı. La‘in kaçub Süleymān'a bir tığ urdu. Süleymān men‘ iyledi. Bu kez (9)Süleymān kaçıdı. Eline gürzün alub hamle kıldı. Kāfir gürzün karşı verdi (10)şavdı. Bu kez Süleymān kılıçla hamle itdi. Derken atınıñ ayağı bir delüğe geçip (11)yıķıldı. Tırınca kāfir diledikim Süleymān'ı helāk ide. Hemān Melik bir na‘ra(12)urub kāfir serāsime oldu. Hemān Artuқи erişdi. La‘in Süleymān'ı biraқub (13)Artuқи'ye muқābil oldu. Süngü ile bir zamān çalışdılar. Birbirine zafer bulamadılar. Bu kez (14)ellerine kılıç aldılar. Kāfir kılıçla hamle kıldı. Artuқи men‘ iyledi. Bir daği urdı. Ānıda (15)men‘ iyledi. La‘in kakub diledikim gürz havāle kıla. Artuқи eytdi; ey nā-bekār (16)nevbet benimdir

niylersün diyüp atın depdi. Yıldırım gibi erdi. Küşadbad'ın başına (17)bir tığ urdı. La'in başın uğurlayub tığ at başın yere bıraktı. La'in (18)düşdi. Naştor kıoman deyü çeriye çağırınca Artuqi kâfirin kafasından bir tığ-ı bürrân şöyle (19)urdıkim beline degin iki päre kıldı. Feryād kâfirlerden kopdu. Derhâl gâziler tekbir (20)getirüb cenge girdiler. Melik arslân gibi cüş-u huruş idüb ceng derdi. Gürciler (21)Melik'in yoluna turunca Melik rahtına mahmûz urub kâfirleri toğrayub giderken (22)Gürcistan begi Behmen'e uğradı. La'in Melik'e herze ve hezeyân söyledi. Melik eytdi; [71a] (1)Ey nâ_bekâr eger er iseñ ilerü gel. Devlet kime yarı kıılır görelim didi. La'in atına debdi. (2)Elinde yalın kıılıç Melik Dânişmend'e hamle kıldı. Melik men'e iyledi. İkinci hamlesin daği (3)şavdı. La'in bu kez gürz ile hamle kıldı. Melik kendü gürzin karşı virdi. Toğundu (4)gürz gürze kopdı tırağa. Ünü erdi Horasan'a Irak'a. Haqq Te'âlâ Melik'i şakladı. (5)Hiç elem gelmedi. Nevbet Melik'e degdi. Erdi bir tığ-ı perrân şöyle urdıkim eyer (6)kaşına degin iki päre kıldı. Feryād Gürcilerden kopdı. Gâziler Gürcüleri (7)şıyub Naştor üstüne dökdiler. Naştor Behmen Gürci'nin öldigin işidüb (8)agladı. Kâfir çerisi zebûñ oldu. Ol gün Müslümânlar pür 'usul onbiñ kâfir kırdılar.

(9)Râviler şöyle rivâyet ederler ki; Melik Dânişmend Gâzi olmasa ve Artuqi'yle Efrumiyye (10)sebeb olmasa idi Rûm vilâyetiñ kâfirlerden kimse alamazdı. Hezâr biñ rahmet (11)Melik Dânişmend'in cânına kim vesâir Artuqi ve Efrumiyye serverleriñ ervâhına olsun(12) ve hezâr katre nûr Hazret-i Resûlûñ Ravza-i Muṭahharasına olsun ki himmet ve 'inâyet idüb (13) bu diyârları ehl-i İslâm iylediler. Elkışsa Melik Dânişmend ceng arasında Rüstem-i zâl (14) idi. Na'ralar urdı ki 'âlem yançulânırdı. At ayağından tozlar âsımâne ermişdi. (15) Nâgâh Melik ceng arasında Sunbat'a uğradı. Kıılıç havâle kıldı. Aradan birkaç hamle (16) hatta geçti. Bu kez Melik Sunbat'a bir tığ urmağ dilerken Sunbat atı başın çevirüb (17)geçdi. Melik kafasından erişdi. La'in'e bir tığ şöyle urdıkim başı kırk adım (18)öte yuvarlandı. Naştor irakdan ânı görüb feryād iyledi ve leşkerine emr itdi. (19)Melik'in üzerine üşdiler. Kendisi korkusundan ilerü gelemeyüb irakda turdı. (20)Melik'in cânı yanmışdı. Din-i Muhammed aşkına merdâne ceng iderdi. Nâgâh Artuqi Melik'in (21)ardından erüb kendüyi Naştor 'âlemine urdı. 'Âlemi 'alemdârı aqtardı. Kâfirler (22)şındı. Gâziler artlarından girdiler. Çok kâfir kırdılar. Bunlar bu hâlde iken Nâgâh Şâmiyye [71b] (1)Yolundan toz belirdi. Bâdı şebâ iki şak idüb içinden 'âlem ve sancâklar çıka(2)geldi. Aṭuş Firenk çerisiyle erdi. Ol şınmış çeri ânı görüb (3)bir

nicesi gerü döñüb İslām çerisine hamle iylediler. Nas̄or'a haber erdiki °Atuş (4)ellibiñ Firenk çerisiyle erişdi didiler. Eytdi; biz ne kadar başardık (5)ise olda ol kadar başarır didi. Andan çerisine çağırđıkim kaçmañ size yardımcı (6)geldi didi. Ruhbānlar dañi yüksek yerlere çıkub zemzeme kılub çağırđılar ki (7)eger kaçarsañız Şalibden bi-naşib olasız didiler. Çün kâfirler bu nidāyı işitdiler (8)bir uğurdan girü döndiler. °Atuş la°in meydāna girdi. °Atuş'ı at çekmezdi. Yayağ (9)ceng iderdi. Ol pehlivān evvel Artuķi'ye uğradı. Atından yıkdı. Artuķi tırı (10)gelüb kaçdı. Andan geçüb Süleymān'a uğradı. Ānı dañi deste çöpüyle yıkdı. Andan (11)Melik'iñ silāhdârı Hasan'a uğradı. Ānı dañi şehid itdi. Melik ānı görüb āh itdi. (12)Derūnundan acıdı yandı. Atası oğlunuñ öldigin görüb bir pir kişi atın (13)depdikim cenge gire. Melik karşı varub Eyyüb'u durdurdu. Kendisi °Atuş'a erdi. (14)°Atuş Firenk'e bir gürz urdı. Gürz °Atuş'un döşüne dokundu. Hiç °aynına almadı. Melik (15)ol darbı bir tağa ursa tağıdırdı. La°in dizi üstüne çöküp tiz yine tırdı. (16)Nazar kılub görđi. Kendüye uran bir Server pehlivāndır ki nazırını yokdur. (beyit)

- (17) Görđi bir server şaņasın ejderha
Ejderhā bulmazdı andan rehā
- (18) Didi kim ey serverān-ı nāmdār
Adıñı digil ey pür hüner
- (19) Melik aña didi kâfir bi behā
Kim benim muhibb-i el Muştāfā
- (20) Heybetle kıadd u kıāmet sende var
Görđigim yok sencileyin nāmdār
- (21) Benim Melik Dānişmend Ġāzi din eri
Kıatl iderim dāimā kâfirleri

[72a] (1)Çün Melik Dānişmend bunu didi. °Atuş Melik'iñ feşāhatına belāgatına ve pehlivānlığına (2)ħayrān kıalub eytdi; sen misiñ olkim Şattat ve Nas̄or şikāyet kıılurlar. (3)Melik eytdi; benim °Atuş bu sözi işitdi. Deste çöpi eline aldı erdi. (4)Melik'e indirdi. Melik kıalkān aldı. Tıraķa °ayyūķa erişdi. Ĥakk Sübhān Te°ālā (5)şakladı. Elem ermedi. °Atuş ol darbı bir tağa ursa hemedānı sürme gibi (6)tozar idi. Bir kıişiniñ Ĥāfızı Allāh ola var kııyās eyle ki ona şāh ola. (7)Nebet Melik'e

degüb erdi bir gürz urdı. Tağa ursa delerdi. °Atuş deste (8)çöpün karşı tutub men° iyledi. Ol gün aḥşama dek ceng itdiler. Birbirine (9)zafer bulamadılar.

°Atuş Melik'e eytdi; gice oldı pehlivān dönelim. Melik eytdi; (10)sen biliñ. Pes iki pehlivān ol dem ayrıldılar. İki çeri daḥi ayrılıb (11)yerlü yerine varub qarār kıldılar. İslāmlar ḥon getürüb yediler du°ā itdiler.

(12)Bu yaña kāfirler daḥi içgüye başladılar. °Atuş'uñ kellesi kızub d°avāyı bātıl (13)itdikim irte Melik'in işini bitire bir yaña ideyim. Benim ardımca Bederus Firenk (14)gelür. Ol gelinceye dek ben āniñ işini bitireyim ki and etmişimdir didi. Nastor (15)sevinüb buyurdu °Atuş'a bir iyü ḥil°at giyürdiler.

Bu yaña Melik Ḥasan'ın namāzın (16)kılıb taḡ başına defn itdiler. Andan Artuḡi Yaḥyā'daḥ şordıkim hiç (17)Efrumiyye'den ḥaberiñ var mı? Yaḥyā eytdi; Rümilerden işittim ki Manguriyye'ye iletüb (18)zindāna koymuşlar. Artuḡi eytdi; yārın ben Manguriyye'ye °azim kılam. Melik şorarsa ḥaber (19)viresin. Beni ḥayır du°ā dan unutmaya didi. Tırı gelüb sāz u seleb giyindi. Süvār olub (20)Manguriyye'ye revān oldu.

Bu yaña çün şabāḥ oldu. Gāziler şabāḥ namāzın edā idüb (21)ḥaymelerin taḡ eteginde koyub meydān yerine gelüb şaf baladılar. Melik çeri öñüne (22)gelüb nazar kılub Artuḡi'yi göremedi. Suāl itdi ki Artuḡi kandedir. Yaḥyā cevap verüb

[72b] (1)Eytdi ki “Ey ḥüdāvend Artuḡi Efrumiyye'yi isteyü gitdi.” Melik eytdi; “Ḥaḡḡ Te°ālā kendi kereminden (2)°ināyet kıla didi. Bu yaña Nastor ve Şatḡat ve °Atuş Firenk ve Gürciler vesāir kāfirler (3)şaf bağladılar. Nazar meydāna şaldılar. °Atuş Firenk baştan ayaḡa dek demüre ḡarḡ (4)olub deste çöpü eline aldı. Meydāna girdi. Ayu gibi baḡırub er diledi ve çok (5)herze yedi. Şöyle kim gāzileriñ yürekleri yandı. Birer birer girdiler. Ol gün la°in yüz (6)ḡāzi şehid iyledi. La°in ḥod deste çöpü urdıḡında on onbeş ādemi (7)birden öldürürdü. Gāziler ānı görüb bir kezden ḥamle kıldılar. Melik nitekim ceḥd iyledi. (8)Şabreyleñ deyü çağırdı. Ol la°in herzeler yerdi. Gāziler şabr idemeyüb din yoluna cān (9)baş fedā kılarlardı. Melik bu ḥālī görüb kendi daḥi ḥamle kıldı. °Atuş yine çok Müslümān (10)şehid itdi. Ol ağacı taşlarıyla çevirüb kırk elli ādem bir kezden helāk iderdi. (11)Nastor ve Şatḡat sevinüb bu cazulara amān virme dilerdi. Küffār bir uğurdan İslām çerisine (12)ḥamle kıldılar. Şöyle ceng oldıkim az kıldı kāfirler Müslümānlardan tamar götüreler. Müslümānlar °Atuş'uñ (13)öñünden kaçarlardı. Güneş şararmış idiki °Atuş tırmayub ḥamle kılardı.

Sürüb gâzileri (14)tağ etegine dökdü. Çün aḥşam oldı. Leşker yerlü yerine varub qarār itdiler. Melik gördikim (15) şad sitti Müslümân şehid olmuş bi-iḥtiyār ağlayub Haḫḫ Teʿālā Hazretine teveccüh idüb ʿināyet (16)dileyüb çok zārılık kıldı.

Didi kim ey Hālik ü perverdigārim

Benim sensin iki ʿālemde varım

(17) Ḳamu ḳalmıḫlarıñ hemrāhı sensiñ

Ḳamu dertlülериñ dermānı sensiñ

Bilirim ānı sırrı Muştafā' nıñ

(18) İçinde münḳāṭı olmaz cihānıñ

Ānın sırrı ḫaḳḳıyçün yā ilāhi

Bize sen eyle dermān kemāhı

(19) Hüdā yā sen ḳavisin ben zaʿifem

Faḳir ḫor miskin naḫifem

Umaram raḫmetiñden ire behre

(20) Bu gün lüṭfuñla ir gör şalma ḳahra

Çün Melik Dānişmend bu münācātı itdi ol dem Yaḫya içerü girüb [73a] (1)Eytdi kim Ḥaraşna'dañ kāfirler zahire geliyor. Biñ yük ikibiñ kāfir ile getirirler (2)didi. Bu ḫaberi Melik tuyub çeriye serverlere ışmarladı. Kendi üçyüz kişiyle (3)yola girüb ol araya geldiler kim kāfirler Ḥaraşna şuyundan geçerlerdi. Melik göz açdırmayub (4)ḫamle kıldı. Bir sâʿatde kāfirleri perākende idüb beş yüzün helāk itdiler. Ḳalānı ḳaçdılar. (5)Melik zāḫireniñ cümlesin alub gâzilere baḫş itdi. Serverler toyum oldılar. Kāfirler (6)işidüb ʿazim melül oldılar. ʿAṭuş and içdikim ey Naştor beg sen hiç ḡam yeme. (7)İrte ben anlardan ṭamar getürem. Cümle zāḫire yine size ḳalur deyüb bir miḳdār efsāne (8)söyledi.

Çün şabāḫ oldı iki çeri birbirine ḫamle kıldılar. Cengiñ içinde Melik (9)kendüyi Naştor ṭablına urub çok ḳullarını ḳırdı. Ol gün aḥşam (10)olunca ceng itdiler. Andan kös āsāyiş çalındı. Bu yaña ʿAṭuş laʿin yine çok (11)Müslümân şehid idüb āḫir sürüb gâzileri tağ etegine dökdü. ʿAṭuş döñünce (12)Melik'e rast gelüb Melik aña ḡurz ḫavāle kıldı. Hemān laʿin deste çöpüne el (13)urunca Melik alub yürüyüverdi. Ġâziler oldıḡı yere geldi. Ḥon yediler duʿā (14)itdiler. Ḳaraḳula biñdiler. Çün şabāḫ oldı. Yine iki leşker saf ṭutub nazar meydāna (15)şaldılar. Nāḡāḫ gâzilerden ʿOsmān meydāna girdi. Cevalān iyledi. Kāfirlerden birbiri (16)ardınca

kırk kâfir helâk iyledi. Gâziler şād oldılar. Tekbir getirdiler. Nāgāh (17)gördüler kim °Atuş Firenk meydāna girüb °Osmān'ın atını yıkdı. Diledikim (18)°Osmān'ı helâk ide. Gâziler hücum itdiler. °Atuş la'in gâzilere (19)meşgûl olunca °Osmān kırtuldu. Bu yaña kâfir çerisi depindi. İki leşker karşıdı. (20)Bir °azim ceng oldu. Kâfirler itler gibi uluşdılar. Ol gün yine giceye dek ceng itdiler.

[73b] (1)Çün gice oldu. Nasör ve Şatıat Melik'den şikâyet itdiler. °Atuş'a serzeniş kıldılar kim Melik'in (2)işin bir yaña itmediñ didiler. °Atuş eytdi; erte āniñ işin bir yaña itmezsem nār ı nūruñ (3)hışmına uğrayayım didi. Andan zehr i mār yediler karşıla biñdiler. Gâzilerden dañi Süleymān biñ (4)Nu°man karşıla biñdi. Kâfirler karşılunuñ serdārına Mizerban dirlerdi. Gice olunca iki (5)karşıla birbirine karşıdı. Kâfir karşılunu şıdılar. Nasör'ün üstüne dökdiler.

Çün (6)şabāh oldu. Toz belürdi. Şalib peyker °ālemler çıkdı. Meger °Atuş'ın karşıdaşı Kibriyanos (7)idi. Yigirmibiñ kâfir ile erişdi. Derhāl hamle idüb Müslümānları şıdılar. Melik'e haber (8)oldu. °Osmān'ı ve °Abdurrahman'ı ve Eyyüb'ü biraz gâziler yardımcı gönderdi. Erişüb ol sâ°at (9)kâfirlere aç aslān koyuna girer gibi girüb kâfirleri şıdılar. Ceng arasında °Osmān Mirziban'a (10)uğradı. Aralarında çok hamle haña geçdi. Nāgāh °Abdurrahman erüb kafasından bir tıg-ı bürrān (11)şöyle urdı ki kâfiriñ başı havaya bürrān oldu. Andan kâfirleri sürüb Nasör üstüne (12)dökdiler. Şatıat bu hāli görüb elli biñ kâfir ile Müslümānlara hamle kıldı. Kâfirler (13)kuvvet bulub Müslümānları şıdılar. Melik'e haber oldu. Tez şilāhın giyüb kâfirlere hamle (14)kıldılar. Birbirine urdı. Kibriyanos Melik'e uğradı. Birbirine hamle kıldılar. Aralarında elli hamle haña (15)geçdi. Birbirine zafer bulamadılar. Āhir Kibriyanos kaçıub Melik'e tıg havāle itdi. Melik men° idüb (16)kâfire bir darb ı tıg şöyle urdikim eyer kaşına dek iki päre kıldı. Kâfirler şınub (17)kaçmağa yüz tıtdular. Gâziler kafalarından girüb sürüsün Nasör'ün üstüne dökdiler. (18)Nasör bu hāli görüb °Atuş'a haber verdikim karşıñ Melik elinde helâk oldu (19)didi. °Atuş la'in āni işidüb bir delirmiş dive gibi İslām çerisiniñ arasına (20)düşdi. Ayu gibi bağırdı. Eşşek gibi ānırdı ve hamle iyledi.

Bu yañadan Melik Dānişmend (21)Gāzi dañi bir ejderhā gibi çeriye yarub o yaña bu yaña geçüb kâfirleri birbirine ururdu. (22)Çün gice oldu. İki çeri birbirinden ayrılub tabl-ı āsāyiş uruldu. °Atuş la'in Kibriyanos [74a] (1)İçün mātem tıtdı. Bu yaña İslām çerisi dañi karşıgāhlarına geldiler. Her birisi °Atuş'dan (2)şikâyet itdiler.

Hon yediler du^{ca} itdiler. ^{ca}Osmān biñ er ile qarākula biñdi. (3)Melik Hakk Te^{ca}ālāya tazarru^{ca} ve niyāza başladı. Nāgāh gözini uyku aldı. Düş gördi. (4)Bir siyah atlu kişi erişdi. Melik āniñ šalābetine hayrān oldı. Melik’e çağırđıkim “niçün (5)melül olursun? Hakk Te^{ca}ālā saña devlet vermişdir. Hiç gam yeme. Dükiyye öñünde Deryanos (6) Deyri’nde Resül aleyhişşelāmıñ saña verdiği du^{ca}ayı okuyub üzeriñe üfür. Dañi ^{ca}Atuş’a (7)karşu var. Çün ol taşları başına kaldırub çevire. Sen dañi yayak olub hemān (8)şıçrayub ^{ca}Atuş’uñ yanına varğil bir tıg ile işin bitür didi. Melik bu haberi (9)işitdi. Şordıkim “ey Server size kim dirler” Eytđi; “yā Melik benim Seyyid Battāl Ğāzi. Diger (10)ğāziler ile İslām çerisine yardımcı geldik” didi. Melik eytdi; ey ceddım himmet ^{ca}ināyet (11)edin deyüb uykudan uyandı. Derhāl kös harbi çaldılar. ^{ca}Ālemler getirüb meydāna (12)gelüb şaf bağladılar. Kāfirler dañi gelip şaf tutdılar. Bu kere Şattat ve Nasör (13)^{ca}Atuş’uñ barıgāhı kapuşuna gelüb hatrın şordılar. Kardāşı için başıñ sağ (14)olsun didiler ve Melik’den şikāyet kıldılar. ^{ca}Atuş turı gelüb deste çöpin (15)getirüb Nasör ve Şattat öñlerince meydān ortasına gelüb turdı ve bir yol ayu (16)gibi bağırđı. Eytđi; “benim ^{ca}Atuş firenk her kim ölüm ^{ca}arzu iderse meydānıma gelsün. (17)Erlık nice olur aña göstereyim” didi.

Bu yaña Melik ^{ca}azim-i meydān itdi. Çün (18)^{ca}Atuş’a yakın erdi. Atından indi. Terkeşin çözdü. Eyer kaşına berkitdi. (19)Atını ^{ca}Osmān’iñ eline verdi. Kılıcın hamāyil kılıb Hızır ^{ca}aleyhisselām du^{ca} sını okuyub (20)kendine üfürdi. Erdi ^{ca}Atuş’a berāber oldı. Çün ^{ca}Atuş Melik’i gördü. (21)Dive gibi hurüş idüb ol ^{ca}amüdü başı üzere çevirdi. Melik’iñ üstüne pertāb [74b] (1) kıldı. Melik Tañrı adın yād kılıb şöyle şıçradıkim ^{ca}Atuş’uñ yanına düşdi. Mel^{ca}ün gördikim (2)Melik kendüye yakın erdi. Hemān taşları yere bıraktı. Yalnız ^{ca}amüdü kaldırub Melik’e indirince (3)Melik altından şıçradı. ^{ca}Amüd yere inice la^{ca}in kaçadı. Hışmıyla ^{ca}amüdü bir dañi kaldırınca Melik (4)tez kāfiriñ kafasından erdi. Eytđi kim; “be nām-ı hudā be nür ı Muhammed Muştafā” diyüb ^{ca}Atuş’a bir darb-ı (5)tıg şöyle urdıkim la^{ca}iniñ başı çevkān öñünden çıkmış top gibi kırk adım yer gitdi. (6)Ğırı Firenk çerisinden kopdı. Şattat çeriye çağırub bir uğurdan kāfirler başına üşdiler.

(7)Bu yaña Ğāziler tekber getirüb hamle kıldılar. Derhāl ^{ca}Osmān Melik’iñ atını öñüne çekdi. Melik dañi (8)süvār olub kāfirleri kırmağa başladı. Şunuñ gibi ceng oldikim leşden at ayağın yere (9)başmazdı. Şon bahārı hava yüzün büridi. Hakk Te^{ca}ālā ’niñ emriyle yel esdi. Yıldırım (10)şakıdı. Kāfirler gördiler kim kıyāmet kopdı

sandılar. Derhâl Eyyüb, Süleymân vesâir serverler (11)°Atuş’un öldigin görüb her biri Melik Dânişmend’in sāye-i devletinde arslân gibi ceng iderlerdi. (12)Tozdan kâfirler birbirin görmez oldu. Melik daği şaflar söküüb kalbler yıkarak °alem ve °alemdârı aqtardı. (13)Kâfirler şındı. Nastor kaçub Haraşana’ya gitdi. Melik Haraşana kapusına dek sürüb kâfirleri kırdı. (14)Nastor la°in korkusundan kal°aye girüb baru üstünden oğ atmağa tırdılar. Andan Melik gerü (15)döñüb mu°areke yerine gelüb toğrı Nastor’uñ barıgâhına indi. Ol arada olan mâlı hazıneyi cem° (16)idüb gâzilere bahş itdi. Ol gün onikibiñ kâfir esir edüb otuz biñ kâfir (17)daği helâk etmişlerdi. Melik buyurdu esirleri bend itdiler.

Çün irte oldu. Esirleri getürdiler. (17)Melik anlara İslâm °arz itdi. Onikibiñ kâfiriñ sekizbiñi imâna geldi. Bâkisin kırdılar. (18)Melik buyurdu çeriye hesâb itdiler. Yigirmibiñ er hesâba geldi. Ol yeñi Müslümânlara Nastor hazinesinden (19)mâl virüb ğani oldılar ve at ton verdiler. Yigirmi yük mâl Dükiyye’ye gönderdiler. Andan leşker [75a] (1)atlânub Haraşana’ya yürüdiler.

Ez iyn cânib

Biz geldik Artuği hikâyetine. Revâyi (2)tütü mağâl ider. Çünkim Artuği ol gün çeri arasından çıkub Manguriyye yolun (3)tütüb gitti. Giderken yolu bir yazuya erdi. Bir şu kenârında inüb âbdest aldı. (4)Namâz kılub yine yola girdi. Giderken göñlünden iyderdi. İlâhi ben ol kal°a yolun bilmezim. (5)Ne kılam ki ol mağâma erişem deyüb bu fikirle Tañrıya münâcât idüb giderdi.

Nâgâh yolu (6)bir köye erişdi. Ol köy öñünde bir ağaç gördü. Dibiñde bir çeşme aâar. Bir tâze yigid (7)bir kara ata biñmiş ol yerde tırub mülükâne tonlar giymiş şilâhın kendüye rast kılmış. (8)Çün Artuği ilerü varub ol yigide Rûm dilince selâm verdi. Diledikim geçe gide. (9)Ol yigid ilerü yürüdi. Eytdi; “merhabâ ey Artuği hoş geldiñ.” Artuği eytdi; “ey yigit (10)beni neden bildin” Ol yigit eytdi; “bu gice düşümde Resül Hazretin gördüm. Şordum ki (11)bu kimdir. Baña eytdiler; bu ol iki cihân fahri Muhammed Muştafâ’dır didiler. Mübârek başına nürdan (12)taç urunmuş. Egnine bir yeşil hulle giyinmiş bir burâka biñmiş, yânında cümle enbiyâ ve evliyâ (13)yürirdi. Tekbir üni °alemi tıtmış idi. İlerü vardım eytdim; cânım saña kırbân olsun. (14)Yârın baña şefâ°at iyle didim. Baña imân °arz itdi. Müslümân oldum. Siziñ buñda geldiğizi (15)ol sultân haber verdi. Uş bu köy benim mülkümdür. Benim adıma Kara Tegin dirler. Benim aşlım (16)Bağdâd’dandır didi. Artuği eytdi; “siz

bunda nice düşdünüz.” Ol yigid eytdi; “benim atam (17)bezirgān idi. Bir gün yolu bu köye uğramış. Bu köyüñ adı Tamasun’dur. Bunda bir ruhbān (18)var imiş. Ānın bir kızı var imiş. Atam ol kıza ‘aşık olub kıızı ruhbāndan dilemiş. (19)Ruhbān eytmış; gel dinimize gir saña vireyim demiş. ‘Aşk hālidir atam diliyle etmiş. (20)Olsun uş gönül ile değil. Bāri ol kıızı atam alır. Ol kıızdan Hakk Te‘ālā iki evlād [75b] (1)verir. Biriniñ adı Altegin ve biriniñ adı Kara Tegin. Atam cehd ider ki ol kıızı Müslümān ide. (2)Çāre olmaz. Bir gice atam bir rüya görmüş. Düşünde Hazreti Muhammed Muştafā iyder; “yā Sa‘id (3)uykudan tır ki ‘avratu Müslümān olur” demiş. Derhāl atam uykudan uyanub ol dem (4)iyder “Müslümānlığıñ mübārek olsun” der. Anam iyder; “neden bildiñ?” Atam düş aḥvālin söyler. (5)Anam eyder; ben daḥi Resūl’allah Hazretin gördüm tamām öñünde Müslümān oldum. Ol zamān Baṭṭal (6)Ġāzi bu köye gelüb ruhbānı öldürmüş. Ruhbānın adına Tamasun dirlermiş. Ol ecilden (7)bu köye Tamasun derler. Bu köy ol zamāndan berü atamıñdır. Rūmiler bu köye dehl itmezler. Bizi kāfir (8)şānırlar. Biz çün din-i İslām üzereyiz. Amma bu gice düşümde iki cihān güneşi Muhammed ‘aleyhisselāmı (9)gördüm. Baña eytdi; “erte köy kıyısına varasın. Bir atlu yigit gelür. Adı Artuḳi’dir. Mü’min (10)ve civānmertdir. Gerekdir ki āniñla yoldaş olub Manguriyye ḳal‘asine varasınız. Efrumiyye anda (11)maḥbusdur. Varub ānı ḳurtarasınız. Ol ḳal‘aniñ begligin saña virse gerekdir. Din-i İslām (12)içün sen daḥi uruşasın didi. Tekrar din ‘ilmi edeb erkānı var ise baña ‘alim itdi. (13)Uykudan uyandım. Tırı geldim. Atıma biñdim. Buraya gelüb saña buluşdum. Muhammed Muştafā’niñ mū‘cizātı (14)zāhir oldı deyüb Artuḳi’yi atından indirüb köye varub ta‘ām getirdi. Öte gün (15)idikim Artuḳi Efrumiyye’niñ guşşasından ta‘ām yememişdi. Birkaç loḳma ta‘ām yediler. Atlarına (16)süvār olub Manguriyye yoluna revān oldılar. Rūm iline āvāze düşmüşdikim Melik Şatṭaṭ’ı (17) ve Nasṭor’u geri bozdu ve ḳande kāfir buldularsa kıyıyor çünkim kāfirler bu ḥaberi (18) tıyub şarb yerlere ve taḡlara ḳaçdılar. Ba‘zısı ḳal‘aye girdiler ve kimisi ulu şehirlere vardılar. (19)Tamāmet Rūm kāfirleri perākende olmuşdu. Çün Artuḳi ve Kara Tegin sürdiler taḡlar (20)ve depeler geçdiler. Ol ḳadar ıssızlık olmuşdikim bir ādem bulamazdılar kim ḥaber soralar.

(21) Çün aḥşama ḳarib Manguriyye Ḳal‘asi’ne erdiler. Gördiler kim ribaṭ ḥarāb olmuş. Şehir ḳavmi [76a] (1) Cümlesi ḳal‘aye çıḳmış şehir ve dükkān ḥarāb olmuş. Āḥir bir virāneye inüb atların baḡladılar. Yayak (2)şehre girüb yürüdiler. Bir

maħleye irüb gördiler kim bir eviñ içinde od ışığı çıkar. (3)Kara Tegin ilerü varub gördikim iki Rūmi bir ʿavrat yir qazarlar. Artuķi ve Kara Tegin içeri (4)girdiler. Rūmiler çağırđıkim; ne kişisiz? Artuķi eytdi; Müslümānlarız. Ol iki (5)kāfir Artuķi ve Kara Tegin'e qazma ile ħamle kıldılar. ʿAvratın elinde bir çerag var idi. Bucağa (6)kaçdı. Artuķi ve Kara Tegin ol iki kāfiri öldirdiler.

Andan ol ʿavrat ilerü gelüb (7)eytdi ki; merħabā yā Artuķi ve Kara Tegin didi. Bunlar eytdiler ki; sen ne ʿavratsın ki bizim (8)adımızı bilürsiñ? ʿAvrat eytdi; ben bu qalʿadenim. Adım Meryem'dir. Ol iki er kim öldirdiñiz. (9)Biris erim ve biri qardāşıdır. Dün gece bir düş gördüm. Manguriyye qalʿasine bir ateş düşdi. (10)Yañar şuʿlesi göge çıkardı. Gördümki ol ateş benim evime geldi. Şuʿlesi evimi pür nūr (11)iyledi. Erim ile erimin qardāşı taşra çıkub yandılar. Feryād itdim. Andan ol ateş qalʿaye (12)erdi. Nice kimseler ol ateşe düşüb yandılar. Bir nicesi şıçrayub ol ateş içinden çıkdılar (13)ve kırtuldılar. Ben eytdim; nite itdikim ol ateş sizi yandırmadı derdim. Baña cevab virmediler. (14)Nāgāh ol ateş benim yānıma geldikim beni yandıra. Ol demde bir yel çıkdı. Ol ateş benim (15)çevremden sürdi giderdi. Ol arada bir tağ gördüm. Şanasın cennet idi. Bir daħi (16)çerag aydını gibi çıkub ʿālemi münevver kıldı. Ol arada bir kaç ādem gördüm. Her biri (17)nūrdan libāslar giymişler. Bunlarıñ arasında bir taht gördüm nūrdan. Ol taht üstünde bir kişi (18)oturmuş imāmesi nūrdan. İki bölük saçı iki yānında aşılmış idi. Misk (19)ʿanber koķusu dimāği muʿaṭṭar kılar. Diledim ki ben daħi ol bağa girem. Ol serveriñ (20)ayağına düşem. Baña eytdiler; “sen buraya gelemezsiñ. Zirā kāfiresiñ.” Yine ben şordum ki (21) “bu ne yerdir, ol Server kimdir?” Bir yigit ilerü gelüb eytdikim; “budur ol seyyid-i sādāt [76b] (1)Şefiʿ i ehl-i ʿaraşāt bihter-i maħlūqāt Muħammed Muşṭafā şalla'allāhu Teʿālā ʿaleyhi ve sellim efendimizdir” didi. (2)Ben eytdim; imān getürem. Ol yigit elim tütub aldı. Ol bağ içine girdik. Ol taht (3)öñüne vardık. Hemān yüz yere urub Ĥazreti Resül'ün öñünde imān getirdim. Resül (4)Ĥazreti baña eytdiki; “ol ateşi gördüñ mü qalʿaye düşmüş idi.” Ben eytdim; “beli.” Ol eytdi ki “ol (5)ateş gāzilerin kılıcıdır. Gerekdir ki bu qalʿaye geleler. Her kim Müslümān ola koyalar olmayānı kıralar. (6) Anlar kim gördüñ ateşe düşüb yandılar. Anlar kāfirlerdir. Yanmayub kırtulanlar Müslümānlardır” (7)didi. Andan Resüllullāh baña eytdi; yārin gece qalʿaden aşığı ingil. Kendü eviñe var. Gerekdir ki (8)iki kişi gele. Biriniñ adı Artuķi digeriñiñ adı Kara Tegin ola. Anları qalʿaye çıkarasın. (9)Eger

öyle iderseñ yārın bizimle bu cennete giresin didi. Andan bir kadeh şerbet getirüb baña (10)ıçirdiler. Hemānkim ānı içdim erkān-ı İslām vücūdumda zāhir oldu. Bu şādlıkda (11)uyānı geldim. Ol şerbetin lezzeti dañi damağımda mevcūd idi. Çok şalavāt u selām Resül Hāzretine (12)getirdim. Çün şabāñ oldu. Erime eytdim; gel beni evime ilet. Gizlü esbābım vardır. Kālāya (13)getireyim ki bu gece kōrkulu düş gördüm didim. Derhāl erim tūrdı. Geldi kārdaşımı dañi iletüb (14)kālā dizdārına varub destūr alub kاپuyı açdırdılar. Dizdār bunlara tenbih itdiki tiz (15)gelesiz ki bunda İslām askerinden maħbuslar vardır. Olmıya kim kālāye gireler didi. Çünkim erim (16)ve kārdaşı üçümüz kālāden çıkub evimize geldik. Burayı kazariken siz geldiñiz. Erimi ve kārındaşımı (17)öldirdiñiz. Hāzreti Resül’ün mu‘cizātı zāhir oldu. Elħamdülillāh ben dañi size erişdim” didi.

Artuķi (18) eytdi; “yā bizi kālāye nice ulaşdırırsıñ” didi. Meryem Hātun eytdi; “kālāide budur ki bu iki (19) maķtülün esbābların gıyesiz ve esbābları getüresiz kālāye girevüz” didi. Andan ol yeri kazuḅ [77a] (1) bir şandık çıkardılar. Artuķi getürdi ve bir çuval buğdayı Kāra Tegin’e verdi. Meryem Hātun (2)bir boğça esbāb getürüb ve şilāhları etegi altına gizleyüb kālā kاپusına (3)gelüb Meryem çağırdı ve kendüyi bildirdi. Üçü dañi içeri girdiler. Toğrı Meryem (4)Hātun’uñ evine vardılar.

Dün yarusında Meryem Hātun bunları zindān kاپusına getirdi. (5)Zindānın ardın delüb içeri girdiler. Gördiler kim zindānda Kur’ān āvāzı gelüb münevver ider. (6)Artuķi bildikim Efrumiyye’niñ āvāzıdır. Bir kuyudan taşra gelür. Ol kuyunuñ ağızında bir ağır (7)taş var idi. Derhāl ol taşı yuvarlādılar. Artuķi Efrumiyye’ye selām verdi. Efrumiyye (8)aleyk alub eytdi; şād geldiñiz ki öte gündir size muntazırım didi. Artuķi eytdi; (9)bizim gelmemizi neden bildiñ? Efrumiyye eytdi; üç gicedir Abdulvehhāb Gāzi gelüb iyder ki; (10)kayurma kızım Artuķi gelir seni kurtarır. Yānınca iki kişi dañi gelür. Biriniñ adı Meryem (11)ve biriniñ adı Kāra Tegin’dir didi. Artuķi kemend bıraķdı. Kuyuya inüb Efrumiyye’niñ (12)bendin çözdü. Tez yukarı çekdiler. Andan Efrumiyye eytdi; bundan ñayrı bir zindān dañi (13)vardır. İçinde çok maħpus vardır. Melik bu vilāyetlere hücüm edince bazirgāndan ve gayriden (14)ele giren Müslümānları tütub ħapsitdiler didi.

Rāviler şöyle rivāyet iderler ki; (15)ol zindān içinde bir kاپuya dañi muħkem kilid urmuşlardı. Meryem Hātun gelüb bismillāh (16)diyüb mübārek elin ol kilide urdu. Kاپu açıldı. Ānı gördü kim Hāzreti (17)Resül’e şalavat getürdi. Andan ol

zindān içinde olan Müslümānlarıñ elleri ayakları (18)demürlü ve başları yalıncağ idi. Derhāl mum yaqdılar. Esirleriñ bendin kesdiler. (19)Zırhhāneden Meryem Hātun girüb esbāb getirdi. Bunlara girdiler. Her biri [77b] (1)Ejderhāya döndi. Andan zindān kapuşına gelüb gördilerkim seksen kāfir zindān beklerdi. (2)Kudret'ullāh ile ölmüş gibi yatub uyurlar idi. Evvelā ol yerde gazā niyetine ol (3)seksen kāfiri kat ltdiler. Andan ol yedi yüz Müslümān tekbir getürüb kal'a içine yürüdüler. (4)Hamiran'ki kal'a begidir. Aña haber oldu kim cazular kal'aye girmiş didiler. Hamiran tez buyurdu (5)varub zindāna ateş urdılar. Y'ani mahbusları yandıralar. Andan şilāh giyüb saraydan (6)taşra gelüb kal'a kavmin cenge havāle kıldı. Çün kāfirler zindāna ateş urdular. Zindān (7)bir dem içinde tutuşdı. Ş'ulesi göge çıkdı. Bu yaña Müslümānlar ol kadar kāfir kırdılar kim (8)haddin Allāh bilürdi. Çün kim şabāh oldu. Kal'a begi Hamiran kullarıyla Artuķi uruşurdu. (9)Nāgāh Hamiran Artuķi'ye uğradı hamle kıldı ve çok herze yedi. Artuķi'niñ başına bir tıg (10)urdu. Artuķi kalkan ile men' iyledi. La'in geçüb geri döñünce sıçrayub Artuķi (11)Hamiran'ın başına bir tıg şöyle çaldıkim beline degin iki pāre kıldı. Çün kal'a (12)kavmi ānı görüb feryād itdiler.

Ol gün aḥşama degin ceng olub çok kāfir (13)kırdılar. Müslümānlardan daḥi çok kişi şehid oldu. Āḥir kāfirler 'āciz kalub amān (14)dilediler. Ol ateş daḥi sākın oldu. Andan Artuķi ol kavmi dine da'vet kıldı. (15)B'azısı imāna gelüb bazısı haraç virecek oldu. Anlar ki haraçgüzārlardı. (16)Hişārdan taşra yere verildi ve yeñi Müslümānlara kal'ade yurd verildi. Kara Tegin'i (17)bunlara beg diküb ve Meryem Hātun'u Kara Tegin'e nikāh itdi. Meryem Hātun ki sebep (18)olmuşdı. Düşünde Hāzreti Resül'ü görüb imāna gelüb ol bir kadeḥ şerbetden 'ilim (19)erkānı aña keşfolmuşdı. Gice gündüz Kara Tegin ile Meryem Hātun mübāhase-i 'ilm iderlerdi. (20)Her kimiñ müşgili olsa Kara Tegin'e ve Meryem Hātun'a suāl idüb müşküllerin hal iderlerdi.[78a] (1)ve ol zindāndan ḥālaş olanlarıñ b'azısı 'ālim idi. Anları ḥatib imām ve müezzin naşb(2)itdiler. Ol erler ki ölmüşlerdi. 'Avratları yeñi Müslümānlara nikāh itdiler. Tamām-ı İslām (3)erkānın yürütdiler. Andan ol kal'ade olan māl ḥazineyi cem' idüb yüz (4)yük māl ve ay yüzlü qaravaşları Artuķi ve Efrumiyye alub kal'aden taşra çıkdılar. (5)Kara Tegin ve Meryem Hātun'a vedā' idüb ve yeñi Müslümānlardan yüz kişi yoldāş alub yola (6)girdiler. Bir mürgzāra erüb kondılar. Ol gice Artuķi ve Efrumiyye ta'ate meşgül oldılar.

- (7) Zikret ol Çalabı Lā ilāhe illallāh
Bulmağ isterseñ Çalabı Lā ilāhe illallāh
- (8) Vaz'ci şerif gulāmı şāh ider
Bi-küllü şey'i çelebi Lā ilāhe illallāh
- (9) Budur hem vāsıta cennete girmeklige
Necātınıñ sebebi Lā ilāhe illallāh
- (10) Şefā vü şıdık-ıla dilegil cennete giresiñ
Nitekim didi nebi Lā ilāhe illallāh
- (11) Şarābı vuşlatı içmek dilerseñ zikr iyle
Dağı Hālik i 'ayni lā ilāhe illallāh
- (12) Kāmu aşhāb ile dūni gün iderdi.
Muhammed-i 'Arabi lā ilāhe illallāh

(13)Pes Artuķi ve Efrumiyye ol yazıda kōndılar. Anda karar itdiler. Çün irte oldu.
(14)Gördiler kim yük atları gitmiş binid atları yerinde tırır. Derhāl Artuķi süvār olub
(15)Efrumiyye'yi hazine katında koyub atları isteyü gitdi. Sürdi yolu bir tağ etegine
(16)erdi. Gördikim yolu şarpdır. At işlemez atından inüb yedegine aldı. Dağı (17)tağa
yüridi. Tağıñ öte yanına erişdi. Bir yazuya erdi. Öyle yazıdır ki göz (18)irdigince
gider. Hoş çayır çimen çeşmeler āb-ı revān olmuş akar. Bir mekāna irdikim
(19)cennetten nişān verir. Artuķi biraz ilerü vardı. Gördikim karşıdan bir atlu gelir.
[78b] (1)Amma 'azim heybetlü gelür. Mülükāne tonlar giyinmiş çıka geldi. Artuķi'yi
görüb çağırđıkim; (2) "ne kişisiñ ki şöyle fāri'c gezersin" diyüb Artuķi'ye hamle
yledi. Artuķi üç hamlesin (3)dağı şavdı. Artuķi dağı hamle kıldı. Ol dağı üç
hamlesin red itdi. Aralarında seksen (4)hamle hağa geçti. Birbirine zafer bulamadılar.
Bu kez şilāhların dōgüb ikisi dağı piyāde (5)olub ol yigid şūndi. Artuķi'niñ kemerin
tutub sağından ve şolundan üç kez zor yiledi (6)alamadı. Artuķi'yi aşlā yerinden
ayıramadı. Nevbet Artuķi'ye degdi. Şıvandı ol yigidiñ (7)kuşağın tutdı. Dağı Hağğ
Te'ālā Hazreti'ne tazarru'c idüb yalvardı.

- (8) Didi ey Hālik ü perverdigārim
Benim sensin iki 'ālemde varım
Kāmu tenhālarıñ hemrāhı sensin
- (9) Kāmu dertlülериñ dermānı sensin
Benim yok olduğum sen var içündür

Dağı ol Ağmed-i Muđtār içündür.

- (10) Zihî hikmetdir sen gör bu hâli
Ki Artuğı nice ider cidâli
Gel imdi sen dağı eâşıkâne
- (11) Şalavât vir Resûl'e şâdıķâne
Ki ânıñ m'ucizâtırdır bu işler
Velakin âdem ânı kaçan işler
- (12) Bilirim ânı sırrı Muştafâ'nıñ
İçinden münkaţırc olmaz cihânın
Hemân Allâh deyüb Artuğı ânı
- (13) Getürdi yere urdı ol civânı
Hemândem gögsi üstüne oţurdu
Çeküb hançeri boğazına getirdi
- (14) Niķâbın kaldırub bağdı yüzine
Ne derler diñle anlarıñ sözine
Baķub Artuğı ol şüreti gördi
- (15) Şanasın buluğdan ayı gördi
Ne görsün bir münevver aya beñzer
Güzel yüzlü kaşları yaya beñzer
- (16) Âhu gözli idi yüzi degirmi
Şakâli derleyüb olmuş degirmi
Karınca ayağı kurulmuş ânı
- (17) Gören kişiniñ severdi cânı
Uzun boylu idi hem servi ķâmet
Ėariminden zebün olmuş melâmet
- (18) Didi kıyma baña ey yâr-ı cânı
Seniñle olmuşum ben yâr-ı cânı
Neden olduñ benimle yâr-ı cânı
- (19) Di söyle tiz işidem ben ânı

Pes Artuğı şordıkim “ne yigitsin adın nedir?” Eytdi; “adım Serkis'dir maķâmım Ma'muriyye'dir. Ma'muriyye Sultânı Kaytal Şâh'ın karındâşı oğluyum ve seniñ [79a] (1)ve seniñ adıñ dağı Artuğı'dir ve helâliñ adı Efrumiyye'dir. Melik

Dānişmend yārenlerindensiz” (2)didi. Artuķi eytdi; “sen bizim adımızı neden bildiñ?” Ol yigid eytdi; “dün gece bir düş gördüm (3)kendimi Mekke şehrinde gördüm. Ol arada bir tağ gördüm. Üstünde bir kiři gördüm. Yüzünüñ nürü (4)berķ ururdu. Āniñ yanında çok serverler gördüm. ‘ālem halkı yüzlerin ol tağa tutub (5)ol serveriñ elin öperlerdi. Diledimki ben dađi ol serveriñ elin öpe idim. Sen Müslümān degilsiñ (6)deyü beni ķomadılar. Andan bir kişiye şordum ki ol Server kimdir ve bu tağ ne tağıdır. Eytdiler ki; (7)bu şehir Mekke-i mükerreme Mekketullāh’dır. Ol tağ Kubeys tağıdır. Ol üstünde tıran Server (8)iki cihān fağri Muđammed Muştafa Sallallāhu Te‘ālā ‘aleyhi vessellem’dır didi. Andan ol yigide suāl (9)itdimki; siz kimsiñiz? Eytdi; benim adım Seyyid Bađtāl Ĝāzi’dır. Ben eytdim; ‘aceb ben dađi Müslümān (10)olsam ol serveriñ elini öpmek müyesser ola mı didim. Andan benim elim alub ol serveriñ (11)yanına ilettdi. Ben yüz yere koyub imān getirdim. Andan Resül Hāzreti baña eytdi; sen erte (12)ava giderken bir kişiye uğrayasın. Çok ceng idesin. Āđir ol seni zebūñ kıla. (13)Ānın öñünde dađi imān getiresiñ didi ve seniñ adını ve helāliñ adını ol sultān (14)đaber verdi. Dađi Ma‘muriyye’niñ ilini şehrini baña sen Müslümānlığa getiresiñ. Yārın kıyāmet günü (15)bizimle bile olasıñ didi. Artuķi bu đaberi alınca yigidiñ göğsünden kalkdı. İmān getirdi. (16)Artuķi bu hāle ĝāyet sevindi. Ol yigidiñ adını Ađmed ķodı. Lakin Rūmiler Serkis dirlerdi. (17)Andan Artuķi eytdi; “yā Ađmed bu gece atlarımız uğırlandı.” Ađmed eytdi; bunda bir yazı vardır. (18)Anda bir đarāmi vardır. Adına Dersuvar Firenk dirler. Dört yüz đarāmisi vardır. Kimi Firenk kimi (19)Çerkesdir. İnşā’allāh siziñ atınızı anlar sürmüş ola. Ol yavuz la‘indir. Gece gündüz İslām (20)kānın döker didi. Çün Artuķi bu cevābı işitdi eytdi; “gel imdi ol yeri baña (21)göster” didi. İki dađi süvār olub ol tağdan inüb sür‘atle sürdiler. Efrumiyye [79b] (1)oldığı mekāna erdiler. Gördiler kim ol arada toz havaya ağmış. Ol rađt đacet bunca đezeyān-ı (2)ĝāret olmuş. Yüz kiři Efrumiyye’yi ortaya alub ceng iderlerdi. Artuķi ve Ađmed erişüb đamle (3)kıldılar. Ol üç Server đarfetü’l-‘aynda ol kāfirleri kırdılar. Şöyle ki ol yüz kāfirden (4)birisi ķurtulmadı.

Andan Artuķi Efrumiyye’ye şordıkim; bu ne hāldir? Efrumiyye eytdi; hemān siz gitdiñiz (5)yüzelli kāfir bir şancāk getirüb erişdiler. Ben daği anlarla çok ceng itdim. Āđir rađt (6)üstünde olan Müslümānlarıñ kimisin şehid ve kimisin esir itdiler. Rağtı ve mālı ĝāret idüb (7)gıtdiler. Bu yüz kāfirlerle cenge kıldım. İşde siz erişdiñiz

didi. Artuķi ʻaceb bu ne kavim ola (8)deyüb raht arasın gezerken bir mecrüh kâfir buldı. Andan haber aldıkim Dersuvar Firenk (9)leşkeri gelüb rahtı ve mâlı gâret itdiklerin tamâm bildi. Andan ol üç Server süvâr (10)olub Dersuvar Firenk'ın ardınca gitdiler. Dersuvar oldığı yazuya erdiler. İkinci zamânı (11)idi. Kâfirler görüb bildiler kim kendülerden değil. Düşman erişdi deyü çağırub ol üç (12)servere hamle kıldılar. Dersuvar'ın gövdesi gâyet büyük idi. Başı künbete beñzerdi. Ol la'in (13)erişüb cenge tırdı. Üç Server çok harâmi kırdılar. Şuña degin ki Dersuvar (14)erişdi. Efrumiyye'niñ atın yıkdı. Andan geçüb Aħmed'i at boynuna bıraķdı. Bu kez (15)Artuķi erişüb Dersuvar la'in'e hamle kıldı. Aradan çok hamle haťa geçdi. Birbirine (16)zafer bulamadılar. La'in gördikim aħşam yakın gün şararmış. Harâmi kaķıyub Artuķi'ye erişüb (17)kılıç indirdi. Artuķi anıñ kılıcın men' idüb ikincide Artuķi kılıncıñ kâfirin kılıncına (18)karşu virdi. La'iniñ kılıncı iki päre oldı. Artuķi gördikim gice oldı. Yüzin Haķķ'a tutub (19)münâcât idüb Muħammed Muştafa'yı sef'e getirüb Dersuvar la'in'e bir gürz şöyle urdıkim beyni [80a] (1)taŗtağan oldı. Cânı cehenneme ışmarladı. Dersuvar'ın atını tutub Efrumiyye'yi biñdirdi. (2)Harâmiler bu hâli görüb bir uğurdan hamle kıldılar. Ol üç Server tekbir getirüb hamle kıldılar. (3)Bir sâ'atte kâfirleri şıdılar. Perâkende itdiler. Andan Dersuvar'ın barıgâhına gelüb gördiler kim (4)yetmiş Müslümân esir olmuş. Cümlesi Manguriyye'den gelen yeñi Müslümânlardır. Ol Müslümânları (5)kurtarub at ton şilâh verdiler. Andan soñra Dersuvar katında ol kadar mâl buldular kim (6)haddin Allâh bilür. Cümlesin cem' idüb atlara ve develere yükledüb yola girdiler. Bâķi hayme (7)çerigâh yerinde qaldı.

Yolda giderken karşudan bir ateş ışığı gördiler. Sürdiler (8)ol araya geldiler. Gördiler ol ateş bir mağaradan gelürdi. Ol mağaranıñ önünde on (9)kâfir pür şilâh oturlardı. Çün ol kâfirler Artuķi'yi görüb şordılar kim; ne kişisiz? (10)Artuķi eytdi; Melik leşkerindeniz. Kâfirler hemân cenge tırdılar. Ol serverler anları katl itdiler. (11)Anlardan birisi amân diyüb kurtarıldı. Artuķi ol kişiden şordıkim; bu mağarada (12)niyeler idiniz? Ol kişi eytdi; esirler vardır biz anları bekler idik didi. Artuķi atdan (13)inüb ol mağaraya girdi. Ol esirleri halaş itdi. Artuķi ve Efrumiyye ve Aħmed geri (14)dönüb Dersuvar'ın urdiyesine varub ol esir olan Müslümânlar için at, esbâb (15)getürüb şabâha dek sürdiler. Atlarını yitürdükleri yere geldiler. Bir hoş maķâm idi. Anda (16)ķondılar. Abdest alub namâz kıldılar. Kuşluk vaķti olunca karşularında

bir depe var idi. (17)Ānıñ ardında ādem ğavğası geldi. Artuķi atlandı, sürdi, ol depe üstüne çıķdı (18) Gördikim bir çeri gider. Aralarında kıızıl altunla bezenmiş bir maħfe var. Üstüne fırfırı atlasdan (19)sāyebān tutub maħfe çevresinde ħadsiz kullar ve ħadimler yürir.

Çün Artuķi bu ħāli [80b] (1)gördi. Sürdi yol kenārına geldi. Ol kadar şabr itdikim ol çeri gelüb geçdi. (2)Ardınca bir atlı erişdi. Artuķi ol atlınıñ yolun alub eytdikim; “bu çeri ne çeridir?” (3)Ol atlı eytdi; “bu Ķaytal’ın kıızıdır. Selāsıl’den gelüb Ma‘muriyye’ye gider. Atası katına varır.” (4)Artuķi eytdi; niçün gider? Atlu eytdi; “bu kıza düşünde bir kişi demiş ki; seni Melik Dānişmend (5)ħelālliğe ala gendüye ħātun kıla demiş. Çün bu düşi görür. Atasına ħaber verir. Atası (6)korķusundan bu kıızı yanına getürdikim Ma‘muriyye’niñ burç barusı muħkem kal‘adır. Anda (7)tura.” Andan Artuķi bu ħaberi alub kızın adın şordı. Ol ħerif eytdi; ol (8)kızın adı Gülnuş Bānu’dur. Artuķi sevinüb gönlünden eytdi; bu kıızı ele getürmek (9)gerekdir ki Melik’e iyi armağandır didi. Andan atluya eytdi; gel İslām ol didi. Kāfir (10)hemān ħamle kıldı. Artuķi kāfiri bir darbeyle katl iyledi. Gerü döñüb Efrumiyye ve Aħmed (11)katına gelüb aħvāli ħaber verdi. Şād olub sevindiler. Artuķi eytdi; andan yigregi yokdur ki (12)biz varub Ħaķķ Te‘ālā ’nıñ ‘ināyetinde ol çeriyi şıyub kıızı ele getirevüz. Eytdiler; (13)vallāh maşlahatdır deyüb atlandılar. Ol arada bir mağra bulub māl ve ħazineyi gizleyüb (14)ol çeriniñ ardınca gitdiler. Gördiler kim bir yazı ortasında giderler. Erişüb ħamle kıldılar. (15)Serdārlarınıñ adına Panos dirlerdi. Aħmed’e uğradı. Çağırdıkim sen bunda niylersin? Aħmed (16)eytdi; Müslümān oldum kāfirlere düşmān oldum. Panos kaçıyub kılıç çeküb Aħmed’e ħamle (17)kıldı. Aħmed ānıñ ħamlesiñ men‘ iyledi. Aħmed tığ-ı bürrānıñ ‘uryān idüb şöyle (18)çaldıkim kāfiriñ başı top gibi yuvarlandı. Artuķi erişüb ‘ālemi ‘alemdarı aķtardı. (19)Kāfirler kaçdılar. Efrumiyye daħi maħfeyi kullarıyla ve ħadimleriyle dönderdi ve ikiyüz kāfir daħi (20)esir itdiler. Yüzi imāna gelüb kıalanın kırdılar. Andan ol mağaraya gelüb māl [81a] (1)ve ħazinelere yükledüb Gülnuş’uñ daħi cümle māl ħazinesiyle Ħaraşna’dan yaña revān (2)oldılar. Yolda giderken Gülnuş Bānu ağlardı. Efrumiyye aña naşihat idüb; niçün (3)ağlarsın Müslümān olursuñ derdi. Gülnuş Bānu iyderdi; ol gün olmasın ki (4)Şalib’den yüz çevirem derdi. Bunlar turmayub giderlerdi. Bu yaña Gülnuş çerisi şınub (5)kaçarak Ma‘muriyye’ye erdiler. Ķaytal’ın sarayı kapusına erüb feryād kılub eytdiler; bir

yazıda (6)giderken Artuķi ve Efrumiyye ve Serkis gelüb bunca  askeri ve bizi kırub ve ikiyüz (7)kadar yoldāşımızı daği esir idüb Gülnuş Bānu’yu māl ve hazinesiyle aldılar girdiler. (8)Bizler güçle kırtulub kaçdık. Dād u feryād bu cazuların elinden didiler. Çün Kaytal (9)bu haberi anlardan işitdi. Kaldırdı gendüyi yere urdı.  Aklı başından gitdi (10)ve yine kendüye geldi. İki pehlivānı var idi. Birine Kiryān ve birine Dimitri dirlerdi. (11)Kızı ele getürmek için bir miķdār çeriye anları baş idüb ardınca gönderdi. (12)Kendi daği dört cānibe nāmeler perākende idüb çeri cem’ine meşgöl oldu. Bu yaña (13)Artuķi ve bāķi serverler daği gelmedeler.

(Ez iyn cānib) biz geldik Melik Dānişmend hikāyetine. (14)Çün şabāh olub Amasiyye’ye revān olmuşlar idi. Gelüb kal’ayi hişār idüb kondılar. (15)Çün ol  azimetle Melik ordusunu kırdı. Nasır ve Şatıat baru üstüne gelüb gördilerkim (16)çadırlar ve barigāhlar birbiri üzerine kurulmuş. Leşkerin hod haddi yok. Kāfirler bu hāli (17)görüb feryād itdiler. Bizim hālimiz nolur deyüb Şatıat’a hücum edüb bunca belāları bizim (18)başımıza seniñ kızın getirdi didiler. Şatıat eytdi; siz ğam yimeñ. İllere ve şehirlere nāmeler (19)göndereyim. Bunca cazuların hakkında gelem didi. Nasır eytdi, nice kez çeri cem’ itdik.[81b](1)Ne başardık ki şimdi daği ne başarak didi. Şatıat eytdi; Canik ilinde bir pehlivān bilirim ki (2)etrāf u  ālemde nazırı yokdur. Nāme gönderelim ānı getürelim. Bu cazulardan dādımızı ol alur didi. (3)Nasır bu söze sevindi.

Biz geldik bu yaña. Melik ve gāziler ittifaķ idüb Nasır’a ve Şatıat’a bir nāme (4)yazdılar ki:

“Evvel be nām ı hudā ikinci be nūr ı pāk Muħammed Muştafā ki andan sonra ey Nasır ve ey (5)Şatıat bilmiş oluñkim ben Rüm’a ānıñ için gelmedim ki māl ve hazine cem’ idem. Dađi dönüb (6)gidem. Biliñ ve āgāh oluñ ki bu illeri fetħ idüb İslām etmek ve şeri’at-ı Muħammedi’yi (8)bütün bu Anaıolı ikliminde icrā itdirmek ve Rümilerden bu diyārları pāk itmek için (9)gelmişem. İmdi nāme size vāşıl olub mefhūmı m’alūmunuz olunca hemān kelime-i şehādeti getirüb (10)imāna gelüb Müslümān olub Tañrının ğazābından ve benim kılcımdan kırtulasınız. Çün yine sizi (11)yeriñizde beg olarak bırakayım. Eger bu nāmeye muħālefet idüb Müslümān olmaıdan çekinir ve tekrār (12)çeri cem’ idüb muħārebe itmege kıyām iderseñiz şöyle biliñ ki biriñizi diri kıomam” diyüb (13)nāmeyi kaşid eline verdiler. Kaşid kal’ā kapusına erdi. Nasır’a kaşid geldi diye bildirdiler. (14)Nasır eytdi; getürün görelim

cazular başı ne demiş didi. Kaşadı Naştor katına getirdiler. (15)Nāmeyi alub okudu. İçindeki haberleri bildiler. Kudurmuş kelp gibi nāmeyi pāre pāre itdiler. (16)Kaşadı burçdan aşağı şalb itdiler. İslām ʿaskeri ānı görüb ğazāba gelüb ƣalʿayi (17)çevirüb cenge tırdılar. Aşağıdan yukarı ok ile çok kāfir helāk itdiler. Çün aħşam (18)oldı. Barıgāha geldiler ƣarār itdiler.

Bu yaña Naştor ve Şatıat dört yaña nāmeler perākende (19)kıldılar. Sinob'a Samsun'a Canik'e ve Harkūmbed'e Ƙarakuşa Niksar'a ta Trabzon haddına degin (20)ve bu yaña Ermen'e Aħlāt'a Ƙarabağ'a Erciliş'e Keffe'ye Bayburd'a Semāh'a Ƙaraħişār'a degin bu şehirlere [82a] (1)ve ƣalʿalere nāmeler gönderdiler. Kaşıdılar nāmeleri alub evvel Niksar'a iletüb Niksar begi daħi sāir (2)şehirlere gönderdi. Canik vilāyetiñde iki pehlivān var idi. Birine Şartın Kūh Nişin (3)ve birine ki ƣardāşına Taııs dirlerdı. Şartın'ın eli altında yüzbiñ er var idi. (4)Canik'den tā Bulğar hūdūdına degin ānıñ hūkmünde idi. Çün nāme anlara erdi okudılar. (5)''Evvel nār ı nūr sāniyen biz ki Şatıat ve Naştor'uz. Siziñ ƣatıñız ki Miħāyil vesāir Rūm beglerisiñiz. (6)Her ƣande kim Mesih'e tapar var ise cemʿ olub gelesiñiz. Şatıat Rūm'ın ģalifesidir. (7)Naştor ki beglerbegisidir. Melik Dānişmend elinden zebūn olub ƣaçub Haraşna'ya (8)girmişlerdir. Zinhār zinhār erişesiñiz. Eger öyle iderseñiz Mesih sizden rāzı ola'' demiş.

(9)Şartın Kūh Nişin nāmede olan ģaberi bildi. Yetmiş biñ er hazır idüb Amasiyye'den (10)yaña revān oldılar. Biñden beşyüzden cemʿ olmağa başladılar. Miħāyil kim Niksar begidir (11)her gelen çeriye istikbāl idüb ƣondurdı. Velħāşıl Niksar üzerinde toğsanbiñ (12)er cemʿ olub onbiñi piyāde ƣalanı atlı idi.

Andan Sisiyye yʿani Gūmenek (13)şehrine erdiler. Sisiyye münāfıƣları ki ƣılıç ƣorğusundan dine gelmişlerdi ve ģākimleri (14)Ĥasan idi. Melik ile ğazāya gidüb ƣarındāşı Ĥālil'i yerine naib naşb etmişdi. Bu Ĥalil (15)ğāyet sālīh ve ʿālim kişi idi. Cebren beş vaƣtı ƣıldırırđı ve mescide varmıyanları taʿzir (16)iderdi ve kimiñ zehresi var idi kim şarāb içeydi Derħāl ģad urdırırđı. Pes münāfıƣlar (17)gördiler kim Miħāyil ģadsiz çeri cemʿ etmiş erişdi. Bunlar eytdiler; Ĥālil bizi ģamr içmege (18)ħasret itdi deyü ittifāƣ idüb şehri gerü kāfirlere teslim itmege ƣarār verdiler. Bir nicesi (19)Melik Dānişmend Ġāzi'den ƣorğdular ise de Melik bu ƣadar ʿaskere cevab viremez diyü anlarında (20)ƣandırdılar. Elƣışsa müttefiğen yine kāfire rücūa ƣarār verdiler.

Çün kim Miḥāyil çerisi erdi. (21)Hālil; bu ne çeridir diyü şordı. Niksar begi Miḥāyil'dir. Toḫsanbiñ er ile Melik'in üstüne [82b] (1)gider didiler. Hālil işidüb Tevekkeltü'alallāh idüb "biz daḫi ğazāya bel bağladık" didi (2)ve buyurdu şehre münādi kıldırdı. Onikibiñ er yaraḫ kıldılar. İçlerinden iki biñ (3)Müslümān ancak çıkabiliyordu. Onbiñi mürted idi. Naçār uruşa tırdılar. Münāfıklar (4)daḫi içlerinden birkaç münāfık gönderüb ittifākların bildirdiler. Miḥāyil işidüb şād (5)oldı. Derḫāl buyurdu Sisiyye kaşdın kıldılar. Hālil tedārik etmişdikim kāfire (6)şebḫün kıla idi. Ol gün geçdi gece oldu. Kāfirlere şebḫün kıldılar. Lakin münāfıklar ceng (7)itmediler. Kāfiler çok idi. Müslümānları şıdılar. Ol ikibiñ Müslümānı ortaya alub (8)Hālil vesāirlerin şehid itdiler. Andan Sisiyye üstüne geldiler. Melik elinde Müslümān olub (9)geri mürtedd olanlar kāfirleri istikbāl idüb şehre getirdiler. Müslümānlar oğlun ve kızın (10)ve avratların kāfirler eline verdiler ve mescidlerin ḫarāb itdiler.

Çün kim bu ḫaber Dükiyye'ye erişdi. (11)Dükiyye kavmi ḫal'aye erişdi. Toldılar sığmayānlar Sivas'a kaçdılar ve bir nicesi Malātiyye'ye (12)vardılar. Abdullāh-ı Toḫādi ḫal'a ḫapusın bağladı. Miḥāyil la'in çün Sisiyye şehrin (13)tamām itdi. Şehri Aḫārib La'in'e işmarladı. Kendi askeriyle Dükiyye'ye geldi. Gördikim (14)Dükiyye kavmi ḫal'aye çıkmışlar. Miḥāyil la'in buyurdu. Ribaḫı oda urdılar. Deryanos Deyri'ne (15)geldiler. Ḳurban kesdiler, istiānet dilediler. Ey ruhbānlar! Himmet idiñ deyüb Ḥaç (16)Deyri'ne geldiler. Gördiler Melik ānı daḫi ḫarāb kılmış. Ḳurbanlar kesüb anda daḫi çok ağlaşdılar. (17)Miḥāyil eytdikim "eger Melik'i alur isem Naştor ve Şaḫḫat destūruyla yine bu deyirleri imāret kılam" didi.

(18)Çün Toḫad kavmi bu ḫesābsız çeriye görüb Ḥaḫḫ Te'ālā'dan mü'minler içün yardım dilediler. (19) Andan Miḥāyil gerü döndikim Dükiyye Ḳal'asin ḫişār eyleye. Nāğāh Şaḫḫat'dan kaşid geldikim bilmiş [83a] (1) "bilmiş olasıñ kim eger erişmezseñ Melik ḫal'ayi alursa ne Şaḫḫat ḫalur ne Naştor demiş" Miḥāyil (2)bu ḫaberi bilüb ḫal'aye ḫişār itmege mecālī ḫalmayan Ḥaraşna'dañ yaña revān oldılar. Turḫāl öñünden (3)geçüb Amasiyye'ye yakın ḫondılar.

Bu yaña Melik ḫal'aye meşğül idi. Ḳal'ade beşāret çalıdı. (4)Yaḫya gelüb Melik'e ḫaber getirdikim Canik tarafından Şartın Kūh Nişin ve ḫardāşı Taḫıs La'in (5)yetmişbiñ kāfirle erdi ve Sınab begi Vaşilyos yigirmibiñ kāfir ile geldi didi. Çün (6)Melik bu ḫaberi tıydu. Ḳalbi perişān oldu. Andan at gözcileri gelib feryād itdiler ki biraz (7)leşker gelüb atımızı sürdüler. Şorduk kimiñ leşkerisiz? Eytdiler; Niksar

begi Miḥāyil çerisiyüz. (8)İşte doḡsanbiñ erle erdi didiler ve Sisiyye'yi daḡı ḡarāb etmişler. Yārın gelürler imiş (9)didiler. Melik bu ḡaberi işidüb elin alınına urub eytdi kim; deriḡa Müslümānları ḡālī tebāḡ (10)olısar didi ve döñüb serverlere eytdi; tedbir nedir nice edelim? Didi. Eyyüb biñ Yūnus (11)eytdi; “ḡal^a öñi ḡoş yerdur. Cümle raḡtımızı ıraḡa iletelim” didi. Melik eytdi; “bize bir yer olsa (12)çeri ve esbāb sıḡışsa. Andan yekriḡi yoḡdur ki ḡaḡ etegine varavüz” deyüb Melik ve Eyyüb (13)atlanub ḡaḡ eteginde bir münāsib yer bulub cümle esbāb ve ḡazineyi ol yere ilettiler ve daḡı (14)dört yañadan zād u zaḡire cem^e idüb ol yere getürdiler.

Bu yaña Nasḡor ve Şaḡḡat gördiler kim (15)Melik ḡal^a üstünden gitdi. Bu kez kendileri ḡaşra çıkub ḡal^a öñüne ḡondılar. Andan ḡaber geldi kim (16)Şartın Kūḡ Nişin ve ḡardāşı Taḡıs ve Sınab begi Vaşilyos geliyor didiler. Şaḡḡat ve Nasḡor (17)anlara ḡarşu varub istikḡbāl idüb birbirisiyle itler gibi yalaşdılar. Cümlesi gelüb Şaḡḡat'ıñ (18)ve Nasḡor'ıñ elin öpdiler. Şaḡḡat ve Nasḡor Melik'den çok şikāyet itdiler. Taḡıs'la Vaşilyos (19)and içdiler kim ruḡbānlardan ve nāḡus şalibinden bizārız. Eger anlardan bir diri ḡorsak deyüb (20)andan bir yere ḡondılar. Andan soñra Miḥāyil ḡoḡsanbiñ kāfirıyla erişdi. Aña daḡı istikḡbāl (21)idüb ḡondurdılar. Miḥāyil daḡı and içdi. “Anlara bir iş ideyim ki kitāblarda yazılıb (22)^eālemlere destān ola” didi. Şaḡḡat'a Nasḡor'a Sisiyye aḡvālin didiler. La^einler [83b] (1)Şol ḡadar sevindiler kim ḡıyāsa gelmez. Barı ol gice herzeler yediler kim ḡesāba gelmez.

Biz geldik bu yaña. (2)Çün kim Melik leşkeriyle ol ḡaḡıñ eteginde üç gün oturdı. Yaḡya ḡaber getürdikim “kāfirler bir yere (3)cem^e oldılar. Ulu ^eazim ḡalebedir ki vaşfa gelmez. Hemān bunuñ gibi çeri cem^e olmuş deḡildir” didi. (4)Melik ol dem yüzini Cenāb-ı Ḥaḡḡ'a tütub isti^eānet diledi.

Ey kerim mü'minlere senden meded

(5) Yüz saña tütüḡ bize sen ḡıl meded

Bu la^ein kāfirleri maḡḡūr ḡıl,

Kāfire ḡāzileri manşūr ḡıl

(6) Biz saña şıḡındıḡ ey Rabb enām

Sen bizim noḡsānımızı eyle tamām

Din yoluna ḡoymuşuz bu cānımız

(7) Sen ^eināyet eyle ey sultānımız

Bize sen dermān ḡıl yā ilāḡ

Melik'e hem gayrıya sensiñ penāh

(8) Bizi bunlara zebūn eylemegil

Din-i İslām'ı za'if eylemegil

Çün Melik Dānişmend Ğāzi (9)bu du'ā yı eitdi. Dañi buyurdu şilāhın getirdiler giyindi. Atına süvār olub eytdi; “varayım (10)kāfir çerisin göreyim” deyüb ‘azm itdi. Bir depe üzerine çıkub bağıdı. Gördikim bir ‘azimet (11)çeri kōnmuşdur kim hayme hayme üstüne kōruluk ol yazı içi tamāmet ‘asker ile tōlmuş. (12)Her yaña bakılsa çeriden gayrı nesne görölmezdi. Ol yazuya Pergama yazısı dirlerdi. Melik ol arada (13)ahşam namāzın kılıb du'ā etdi. Dañi atlandı. Çeriye nazar kıldı. Gördikim her kişi fāri' kendi ‘āleminde (14)kārār kılmışlar. Melik hemāndem atın sürdü. Kāfir çerisi içine girüb bir zamān gitdi. Çadırlar arasında (15) “ne kişisin” diye şoranlara cevap vermezdi. Çün Naştor barıgāhı kōpusına erdi. Naştor kulları (16)çağırdılar kim “ne kişisin at ile bu vakit çeri arasında ne gezersin” didiler. Melik eytdi; kaşidem. (17)Melik kōtından gelürem didi. Naştor'a haber verdiler. Naştor eytdi; “şimdi gicedir kaşid vakti (18)degildir. Bir yere kōnduruñ irte getüresiz” didi. Kulları Melik'e didiler. Melik eslemeyüb eytdi; “işe (19)gelmişem becid giderem” didi. Kulları Naştor'a bildirdiler. Destūr vermedi. Melik becid derdi. Diledikim (20)barıgāha gire. Naştor çağırđıkim destūr yokdur. Zirā barıgāh içinde bir çalğı var idikim āvāzı (21)‘ayyuğa irerdi. Olmadı. Melik Derhāl atını depdi. At ‘ukāb gibi şıçradı. Diledikim at ile barıgāha (22)gire. Naştor'ıñ kulları çomağ ile atıñ başına urdılar. At şıçradı. Melik kağıdı. Kılıç çeküb [84a] (1)iyirmi kāfir depeledi. Naştor; “hay bunu tutun” diyince Melik otuz kāfir dañi depeledi. (2)Andan Naştor kağıyub eytdi kim; “bunca kişi bir adamla başa çıkamaz mı” diyince kāfirlerden (3)Kāylanos adlu bir çeri başı var idi. At çekdiler. Sarhoş idi. Ata biñdi biñ kāfirle hücüm (4)itdi. Süngü ile erdi kim Melik'i şańça. Melik atıñ süngüsün berk tıtdı. Çeküb elinden (5)alub bi yaña atdı. Bu kez Melik erdi. Kāylanos'a bir tığ şöyle urđıkim eyer kaşına dek (6)iki pāre kıldı. Hemān kāfirler Melik'iñ üzerine üşdüler. Melik tārketü'l-‘aynda ol biñ (7)kāfiriñ yüzünü dañi depeledi. Bir ‘azim gavğa oldu kim vaşfa gelmez. Naştor çadırından taşra gelüb (8)bu süvāri tez tutuñ didi. Kāfirler Melik'iñ üstüne üşdüler. Melik ol kaşd ile (9)gelmişdikim Naştor'u ele getire idi. Gördü kim gavğa büyüdü. Dört yānını çeri aldı. Hemān bir na'ra (10)şöyle çıkardıkim nice kāfirleriñ zehresi çañ oldu. Melik Danişmed Ğāzi tekbir getirüb eytdikim; (11) “benim Melik

Dānişmend Ğāzi, ol din canbazı, öñümde birdir kâfiriñ çoĝu azı. Kırtulmaz elime (12)girince kâfiriñ boĝazı” deyüb ħamle kıldı. Kâfirler fi'l-ħāl atlandılar. Kırañlık gice idi. Çoĝu birbirini (13)kırdılar. Melik ol gice şabāħa degin kılıç urdu. Çünkim şabāħ oldu. Atına mahmüz urdu. Çeriye (14)yarub çıkdı yürüyüverdi. Bu yaña Naştor leşkerin yoqladı. Gördü biñbeşyüz kâfir (15)kırılmış. Naştor ol gelen beglere şikâyet idüb eytdikim; “gördüñüz mü ol Melik didikleri (16)adamın fa'ilini. Bunca çeriye neyledi. Ānın sesinden kırkıb birbirini kırdılar” didi. Aralarında (17)Taşıs d'āvā kıldıkim; “Naştor beg sen incinme ben ānın ħaqqından gelirim” didi. Çün güneş kulle-i kâfdan (18)baş gösterdi. Ālem münevver oldu. Kâfir çerisine Taşıs muqaddem olub yürüdüler. Andan Vaşilyos (19) āniñ ardınca Miħâyil āniñ ardınca Naştor andan Şaţtaş yürüdi. Bunlar gelmekte.

(Ez iyn cânib) bu yaña (20)Melik Dānişmend gelüb ol gice itdiği erligi serverlere ħaber verdi. Melik'e taşsin kıldılar. Çok (21)du'ālar kıldılar. Andan Melik buyurdu ol taĝiñ etegine inüb Pergama yazısında şaf tutub (22)şurdılar. Kâfirler daħi erişüb birbirine muqābil oldılar ve illā kâfirler ĝāyet mübālaĝa ile çok (23)idi. Melik buyurdu ħalife ālemin ve Ebū Müslim şancāĝın kıldırub nazār meydāna şaldılar. Melik [84b] (1)Ol çokluk āseri görüb ħāl diliyle Ĥaqq Te'ālā 'ya tazarru ve niyāz kılub isti'ānet diledi. (2)Āni gördilerkim Şartın Kūh Nişin'iñ kırandāşı Taşıs meydāna girdi. At çapdırdı ve şurub (3)eytdi; “benim Taşıs. Her kim ölüm ārzu iderse bu ĝün meydānıma gelsün ve erlik nice olur görsün derdi. (4)Bir dıraz heybetlü mel'ün idi. Elinde ĝürzün oynadub durdu. Müslümānlardan bir Server girdi. Taşıs bir (5)darb ile ol serveri aqtardı. Velħāşıl bir sātde onyedü ĝāziye şehid iyledi. Melik āni (6)görüb ĝāyet kıakıdı. Yüregi yandı. Hemān atın depdi meydāna girdi. L'ub ve cevelān iyledi (7)ve berāber oldu. La'in Melik'i görüb eytdi; “sen misiñ ol ki Naştor ve Şaţtaş şikâyet iderler.” (8)Melik eytdi; “beli. Kendüsiyem.” Ol eytdi; “eyü elime girdiñ. Bu kıadar Mesih ümmetiniñ kıanını şimdi senden alayım” (9)didi. Melik eytdi; şınaşalım ĝörelim devlet kimiñ başına kıonar didi ve atın depdi. Taşıs eytdi; (10) “şur imdi şimdi saña da ĝöstereyim erlik nice olur” deyüb nizesin kıapub Melik'e ħamle iyledi. (11)Melik āniñ süngüsün men' iyledi. İkinci ve üçüncü ħamlelerin şavdı. Çünkim nevbet Melik'e degdi. Melik (12)süngüsün Taşıs'a ħavāle iyledi. Taşıs daħi Melik'in üç ħamlesin şavdı. La'in kıatı (13)pehlivān idi. Yine ikisi berāber olub çok ceng itdiler. Aradan yüzyigirmi ħamle ħaşa ĝeçdi. Bu kez (14)kılıç ile ceng

itdiler. Birbirini alamadılar. Āhîr Taṭîs gürzin eline aldı kim ḥamle kıla. Melik kaḳıyub (15)raʿd-vāri bir naʿra urub eytdi; “ey laʿin cāmı elimden ḳande iletessin? Eger kuş olub havaya (16)uçarsañ senden ṭamar getiririm deyüb eytdi kim; “be-ʿināyet i Ḥaḳḳ mʿucizātı Muḥammed Muşṭafā deyüb atına mahmūz (17)urdu. At şıçradı. Taṭîs’a bir ḳarb ı tıḡ şöyle çaldıkim kāfir ḳalkānıñ büründü. Çine ḳalkānıñ (18)iki pāre idüb tā gögsüne dek yardı. Melik tıḡını çeküb alınca kāfir atıñ üstünden dirāz (19)be dırşz yıkıldı. Cāmı ʿazm-i cehennem itdi. Kāfirler tarafından feryād u figān ḳopdı. Derḥāl bir kāfir daḫi (20)girdi. Melik ḳolu ḳızmış iken ānı daḫi iki pāre iyledi. Bir daḫi girdi. Ānı da öldürdü. [85a] (1)Velḥāşıl birbiri ardınca kırḳ pehlivān öldürdü. Kāfirler ānı görüb meydāna kimse giremedi. (2)Melik çağırđıkim; elimiz ermiş ve öğrenmişken geliñ ne ṭurıyorsañuz sizi bunlara yoldāş ideyim (3)didi. Taṭîs çerisi bu ḥālî görüb ikibiñ kāfir Melik’e bir uğurdan ḥamle ḳıldılar. Melik yine bir kez (4)naʿra urub yalnız ol ikibiñ kāfire ḳaḡan arslān gibi ḥamle iyledi. Ṭarfetü’l-ʿaynda iki yüz kāfir (5)depeledi. Bāḳisi şınub Naşṭor üstüne döküldü. Ol kişiye kim Ḥaḳḳ Teʿālā yardım ide. Bu ḳadar (6)işi işlemek ʿaceb degildir. Melik Dānişmend Ġāzi bir erlik ve hūner gösterdi ki feleklerde (7)melekler taḫsin ḳıldılar. Ol gün kāfirlere ʿazim ḳorḳu düşdü.

Çün aḫşam erişdi. Ṭabl-ı āsāyiş (8)uruldu. İki çeri yerlü yerine vardılar. İki taraftan ḳaraḳula biñdiler. Naşṭor ve Şaṭṭaṭ Taṭîs (9)içün mātem ṭutdılar. Diriḡa nāzenin pehlivāna ḳaza erişüb helāk oldu. Biz ānıñ ḳardāşına (10)ne cevap verelim didiler. Derḥāl nāme yazub ḳara ḫaberi Şartın Kūh Nişin’e bildirdiler. Ḳardāşıñ (11)Taṭîs cāmın Mesih’e ḳurban iyledi didiler. Bu acı ḫaber Şartın’a erişüb feyād u figān edüb (12)çok ağladı. Derḥāl yüz kāfir ile atlandı sürdü. Bu yaña Rūm kāfirleri dʿavā ḳıldılarkim (13)erte İslāmları bir yaña ideler. Bu yaña Melik çerisiyle barıḡāhlarına gelüb Allāh’a duʿā ve ʿibādete başladılar. (14)Ol gice Melik kendisi ḳaraḳula biñdi. Nāḡāh kāfir tarafından beşāret çalındı. Şartın geldigini Yaḫya (15)ḫaber getirdi. Çün kim Şartın gelüb ḳardāşınıñ mātemin ṭutdı. Andan dʿavāyı merd itdi kim; (16)erte ḳarındāşınıñ ḳanın ala hem Müslümānlardan bir diri ḳomıya. Andan şüretine lāyık ḫayli mühmelāt (17)yedi ve herze-gū’luḡ iyledi. Andan biraz zehr i mār yiyüb her biri yerlü yerine vardılar.

Çün şabāḫ (18)oldu. İki taraftan kösler dögdiler. Çeri atlanub birbirine muḳābil alaylar düzüb şaflar baḡladılar. Yā (19)bu gün meydāna kim gire ecel camıñ

kim ie derken gördüler Melik Dniřmend Ėzi meydna girüb lb (20)ceveln iyledi. şilhşrlk iyledi kim iki taraftan dost düşman ferin iylediler. Andan [85b] (1) at başını düşmana karşu çevirüb er diledi. şartın Kh Niřin meydna girmege kařd (2)iyledi. Nařtor eytdi; “řol meydnda tran Melik didikleridir. Ėfil olma. Çok pehlivn ve çok ruhbn (3)kanın akıtmışdır” didi. şartın eytdi; siziņ gözünüz andan krkmuş. Ama ben de nı isterdim ki andan (4)kardřımıņ ve bunca Mesih mmetiniņ kanın alub nı bir gazb ile öldüreyim ki gkdeki kuşlar gř (5)idüb aglaya diyüb “azm-i meydn iyledi. Melik’e muķbil oldu. Eytdi; “sen miřiņ benim karındşımı (6)ldirb yregime tađ uran” didi. “İşte benim nevbet saņa geldi. Hemn ne hneriņ var ise (7)getür görelim” deyince la’in elindeki süngüsin Melik’e havle kıldı. Melik nın süngüsün men (8)iyledi. La’in geçüb yine hamle kıldı alamadı. Melik dağı  hamle kıldı. Biribirine zafer bulamadılar. (9)Aralarında altmış hamle haťa geçdi. hir ikisi dağı piyde olub şartın şndi. Melik’iņ kemerin ttdi. (10)Dağı eytdi kim; şimdi senden kardřımıņ kanın alam deyüb zor etdi. ekib alamadı.  def’a (11)gcini kuvvetini harç itdi. Bir zerre Melik’i yerinden ayıramadı. Nevbet Melik’e degdi. Ol la’in’i kuşağından (12)berk ttdi. Eytdi kim; be nm ı hd ve be nr ı pk Muħammed Muřtaf deyüb getürdi.  kez başı üzerinde devr(13)itdirüb yere urdı. Amn vermemeyb başın kesdi. Ėrı kfir tarafından kpdu. Melik hemndem (14)atına svr olub dağı kfirlere hamle iyledi. Uruřu uruşı kfirleri yardı. Ėzilerden yaņa (15)ıķdı. şartın’iņ başını getirmiş idi. Ėzilere verdi. Ėziler dağı ol başı süngüye taķub (16)tekbir getürüb bir uğurdan hamle kıldılar. Bir garyib ceng oldıkim beyna gelmez. Andan Ėarsanosiyye begi Miħyil (17)erisine buyurdu. Anlar dağı hamle kıldılar.

Bunlar cengde iken ngh toz belürdi. Artuķi ve Efrumiyye (18)ve Aħmed erişüb hamle kıldılar. Kfirleri srb Naştor üstüne dökdiler. Andan yine toz (19)kpdu. Meger Gülnuş Banu’nuņ ardınca gönderdikleri onbiņ Ma’muriyye erisiyle Dimitri erb (20)mü’minlere hamle kıldılar. Melik aħvli bilüb ol onbiņ kfire muķbil oldu. Cenge tırdılar. (21)n aħřam oldu Naştor buyurdu ks urulub karrgha vardılar. Dimitri gelüb Naştor’uņ [86a] (1)Elin pd. Naştor eytdi; “Ėaytal’a noldıkim bu tarağı yd itdi” deyü hayli serzeniş edince (2)Dimitri Gülnuş Banu’nuņ Mslmnlar elinde esir olduğın Naştor’a bildirdi. İşidüb (3)mteħayyir oldu. Andan Efrumiyye’niņ hlaş olduğın didiler. La’in işidüb feryd u fiğn (4)iyledi.

Andan and içdi kim “Şalib’den bi-zārım eger Müslümānlardan bir diri kırsam” didi. Barigāhına (5)girüb kāfir beglerin yanına getürdi. Zehr i mār yediler.

Bu yaña gāziler daği Melik kıatına cem° olub (6)namāz kıldılar. Andan Melik buyurdu hon geldi yediler. Du°ā kıldılar. Andan Artuқи sergüzeştin (7)evvelinden āhirine dek şerh iyledi. Andan serverler işidüb şād olub bunlara āferin (8)kıldılar. Andan gāziler yerlü yerine vardılar. Andan şöıra Melik Dānişmend buyurdu Artuқи’ye ve Efrumiyye’ye (9)ve Aħmed’e birer eyü hil°at giyürdiler. Ğanimet mālın gāzilere bahş iylediler. Giceniñ nışfi geçince (10)Melik Efrumiyye’ye eytdi; “var Gülnuş Bānu’yu getür görelim” didi. Efrumiyye varub getirdi. Melik (11)āniñ cemālın ve kıadd u kıāmetin görüb ħayrān oldu. Ol zamānda Gülnuş Bānu’ya mānend bir kıız (12)daği yok idi. Gülnuş daği Melik’i gördikim kıatı nūrāni ve heybetlü. Ol zamānda Melik Dānişmend (13)Ğāzi gibi ħüb sūretlü kimse yok idi. Melik Efrumiyye’ye eytdi; “bu kııza söyle imān (14)getirsün” didi. Gülnuş Bānu işidüb dedikim; “ben dinimden dönmezim.” Efrumiyye eytdi; “eger Müslümān (15)olmaz isen Melik seni kıabul etmez” didi. Gülnuş eytdi; “kıabul itmezse kendi bilür” didi. (16)Andan Melik buyurdu Gülnuş’ı geri ħaymesine iletüb yüz kışi müvekkil kıodılar.

Ol gice geçüb çün (17)şabāħ oldu. Yine iki cānibden sūvār olub meydān yerine geldiler. Alaylar bağlayub şaflar (18)düzüldü. Nazarı meydān şaldılar. Gördilerkim Efrumiyye °azm i meydān iyledi. Meydān içinde cevelān (19)idüb şilāħşörlük gösterüb ol kıadar hüner °arz iyledikim eger dost eger düşman temāşā kılub (20)taħsin ve āferin etdiler. Andan at başın çeküb kāfirlere kıarşu şöyle çağırdıkim; “ey kelb (21)Nasıor! Sen beni demürleyüb ħapse bıraқdıñ ise gör kim Ħaқķ Te°ālā beni nice ħalāş (22)buyurdu” deyüb er diledi. Çün Nasıor Efrumiyye’niñ āvāzın işitdi. Çerisine çağırdıkim “her kim [86b] (1)Her kim Efrumiyye’yi tutub baña getirirse veyāħut öldürürse māl ile ānı ħani ideyim didi. Kāfirler (2)bu sözi işidüb Efrumiyye’niñ etrāfına üşdüler. Efrumiyye bir dem içinde süngü ile yigirmi kāfir (3)depeledi. Bu kerre Dimitri kıayıub meydāna girdi. Süngüsün Efrumiyye’ye ħavāle iyledi. Efrumiyye (4)āniñ süngüsün men° iyledi. La°in bir daği ħamle iyledi. Kāfiriñ süngüsün kıılıç ile iki pāre (5)iyledi. Bu kez kıılıç ile ħamle kıldı. Efrumiyye kıalkānla şavdı. Geri döndikim yine ħamle kııla (6)Efrumiyye atına üzengi kıaқub erdi ve eytdi; “ey la°in! Cāniñ elimden kıande iletisiñ deyüb (7)kıoltuğı altından bir süngü şöyle urdıkim kāfiriñ öte yānından kııkdı. Üzengide ayağın kıāim (8)kıklub zor idüb ol

kāfiri süngü ile atın üzerinden kaldırub yere şöyle çarpdıkım hürd (9)oldu. Kāfirler ānı görüb Maḥmuriyye çerisi bir uğurdan hamle kıldılar. Efrumiyye daḥi ol onbiñ (10)kāfire hamle kılub önüne gelene amān ve zamān virmeyüb depelerdi. Bu yaña gāziler ānı görüb (11)tekbir getirüb bir uğurdan hamle kıldılar. Şol aç kurd koyuna girer gibi kāfirleri bölük bölük idüb (12)tağdırlar idi.

Velhāşıl kāfirleri şıdılar. Naştor Şaṭṭaṭ laḥinler ānı görüb anlar daḥi hamle (13)kıldılar. Ceng arasında Melik Vaşilyos’a uğradı. Çağırdıkım “sen hod İslām olmuş idiñ. Geri (14)mürtedd mi oldun” didi. Vaşilyos’uñ elinde süngü var idi. Melik’e havāle kıldı. Alamayub kaçadı. Çok (15)herze yedi. El kılıca urdu. Melik daḥi atına mahmüz urub erdi. Nāgāh kāfire bir tığ şöyle (16)urdıkım Vaşilyos eyer kaşına dek iki pāre oldu. Ol aradan geçdi Miḥāyil’e uğradı. (17)Miḥāyil Melik’i görüb eytdi; “ey cazu cān elimden kande iletēsün” didi. Daḥi elinde ki gürzi (18)Melik’e havāle kıldı. Melik kalkānla şavdı. Döndü Melik Miḥāyil’e bir darb ı tığ urdu. Laḥin (19)kalkānın büründü. Kılıç kalkānı iki pāre kıldı. Kāfir başın uğurladı. Kılıç at başını (20)yere bırağdı. Kāfir yere düşünce at erişdirdiler. Ters yüzün kaçırdılar. Melik ol aradan geçüb (21)Naştor “ālemi dibiñe erdi. Gördikim Artuķi ve Efrumiyye ol arada ceng ederler. Naştor çerisine [87a] (1)çağırdı kim; “ey pehlivānlar gayret idin. Ol iki cazuyu öldüresiniz” dir idi. Nāgāh Melik ol (2)araya erişdi. Naştor Melik’iñ önünden kaçdı. Gāziler kafalarından erüb ol kadar kāfir (3)kırdılarkim küştelerden püşteler yığıldı. Melik erişdi. Naştor’uñ “ālem ve “alemdārını aktardılar. (4)Kāfir şınub kaçdılar. Amasiyye’ye gideler. Gāziler kāfirleriñ yolların bağladılar. Şöyle kılıç urdılarkim (5)kāfirleri dönderüb darb-ı dest ile perākende kıldılar. Şaṭṭaṭ döndü naçar Naştor’uñ ardınca revān (6)oldı. Gāziler kafalarından erüb ol kadar kāfir kırdılar kim küşteler püşteler hāsıl oldu.

Çün (7)gice oldu. Gāziler döndiler. Miḥāyil daḥi Niksar’dan yaña kaçdı. Gāziler Melik’iñ yanına cemḥ oldılar. (8)Aḥmed gelmedi. Nitekim istediler bulamadılar. Artuķi ve Efrumiyye Aḥmed için ağlaşdılar. Nāzenin pehlivān (9)düşdimi. Yā kañceru gitdi didiler çok ıztırāba düşdiler. Andan Aḥmed’i isteyü gitdiler. Bu yaña (10)Melik gāzilerle hon yediler. Duḥā senā kıldılar. Melik kendisi karağula biñdi çeriyi şağladı.

(11)Bu yaña Aḥmed kāfirleriñ ardınca gitmişdi. Kāfirleri kıra kıra tā Süleymān ribaṭına erdi. Çün gice (12)karañlık oldu. Girü döndi. Gelürken gördikim

bir çeri °acele ile giderler. Birisi ağlayub iyder; (13) “bir gün Şalib’den hoşnud olmadım. Ruhbānlar bir kere meded kılmadılar. °Ālemde bunca deyrler ve kiliseler (14)°imāret kıldım. Bir gün anlardan devlet ermedi.” Aḥmed gelüb bunlarıñ arasına girdi. Rūm dilince (15)Aḥmed’e şordılar ki “ne kişisin? Kande gelirsin. Yāḥud bizi isteyü mü geldin” didiler. Aḥmed eytdi; (16) “siz ne kişilersiz?” Eytdiler kim; “bu giden Şatṭaṭ’dır. Naştor’uñ ardınca gider” didiler. Aḥmed bu ḥaberi işidüb (17)sevindi. Eytdi kim; “ben Naştor’uñ şilāhdârıyım. Beni āña gönderdikim varub Şatṭaṭ’ı alub gelesin” didi. (18)Şatṭaṭ bu sözi işidüb sevindi. Eytdi kim; Naştor kandedir? Aḥmed eytdi; işte yakındır deyüb (19)Aḥmed bunlara qarışdı. Şatṭaṭ’ıñ yanınca giderdi. Şatṭaṭ Aḥmed’e eytdi; “gördüñ mü bu cazular bize (20)niyledü” deyib herze yimege başladı. Aḥmed şabr idemeyüb atına mahmūz urdı. Şatṭaṭ’ıñ (21)yaqasın sakalıyla berk tutdı. Az kaldıkim boğulacakdı. Atından yere düşirdi. Tez ellerin at [87b] (1)cılbırı ile bağladı. Daḥi yānınca çekdi. Şatṭaṭ’ıñ kulları ānı gördiler kim karanlık gicede güçle seçilürdi. (2)Aḥmed’e ḥamle kıldılar. Aḥmed kılıç çekdi. Şatṭaṭ’ı sol eline alub sağ elinde kılıç yigirmi kāfir depeledi. (3)Na°ra urub çağırdı kim “benim Melik Dānişmend Ğāzi” der idi. Kāfirler Melik adın işidüb kaçdılar. (4)Her biri bir yaña gitdi. Şöyle kim hiç kimse qalmadı. Aḥmed cest oldu. Şatṭaṭ’ıñ ellerini ardından (5)bağlayub bir ata biñdirüb İslāmlardan yaña revān oldılar.

Çün şabāḥ oldu. Aḥmed gördikim (6)qarşudan Artuķi ve Efrumiyye çıkageldiler. Aḥmed’i görüb sevindiler. Aḥmed erişüb bunlara selām (7)verdi. °Aleyk diyüb eytdiler; ey pehlivān kandesin? Seniñ içün çok elem çekdik didiler. Aḥmed (8)cümle sergüzeştin bunlara ḥikāyet iyledi. Sevindiler. Efrumiyye atasın at üstünde bağlu görüb (9)eytdikim; “ey ata! Bāṭıl yola yeter çalışdıñ. Şimdi nikrü gel Müslümān ol. °Azabdan kurtul. Yine taḥtına beg ol” (10) didi. Şatṭaṭ kızından bu sözi işidüb herze yimege başladı ve eytdi; “irte çeri cem° idem (11) yer götürmez °askerle siziñ ḥaqqıñızdan gelürler” didi. Efrumiyye eytdi; “hele sen şimdi şöyle (12)ol bildigiñden qalma. İnşā’allāh u Te°ālā Melik Ğāzi devletinde ve Muḥammed Muştafā m°ucizātında (13)kamuñızı ḥelāk kılavuz” didi. Ol aradan gidüb Melik katına geldiler. Melik ānı görüb şād (14)oldı ve buyurdu Şatṭaṭ’ı getirüb çok naşihat itdiler. Çāre olub imāna gelmedi. Andan Melik (15)buyurdu eline ayağına demür urub üstüne on kişi müvekkil qodılar. Andan ḡanimet mālın (16)cem° idüb tamāmet ḡāzilere baḥş itdiler. Yigirmibiñ esir var idi. Getirüb dine da°vet itdiler.

(17)Onbeşbiñi imāna gelüb beşbiñi kılıçdan geçdi. Çün Şaṭṭaṭ kāfirleriñ kırıldığı görüb çok (18)agladı. Müvekkiller eytdiler; “sen daḥi imāna gelmezseñ seni daḥi bunlar gibi öldürürler” didiler. Andan soñra (19)Toḡat ḡalʿasine ḡaber erdikim Melik Naṣṭor çerisin yine şıydı. Miḡāyil’i kaçırub Şaṭṭaṭ’ı (20)esir iyledi. Ve daḥi Canik’den gelen iki pehlivānki Şartın ve ḡardāşı Taṭıs idi. Anları [88a] (1)anları daḥi depeledi. Vaşilyoskim Sisiyye begidir. Miḡāyil’e uyub mürted oldu idi. Ānı daḥi ḡatlı(2)iyledi. Kalan leşkerden yigirmibiñini esir edüb onbeş biñini Müslümān ve beşbiñini ḡatlı iyledi. (3)ḡalanımı perākende kıldı” didi. Pes Toḡat ḡavmi bunu işidüb beşrāet ṭablın çaldılar ve Melik’e (4)ḡayır duʿālar itdiler. Sisiyye ḡavmi ki mürted olmuşlardı. Bu ḡaberi işidüb yerlerinde ḡurıyu ḡaldılar. ḡande (5)varacaḡlarını bilmezlerdi. Bu yaña Melik ḡazā malından üç yüz yük ḡazine baḡladı ve daḥi Dükiyye ḡalʿasine (6)gönderdi. Yüz yükünü Malāṭiyye fuḡarāsına iletüb baḡşıtdiler. Yüz yükünü daḥi ḡalifeye gönderdiler. (7)Yüz yükü daḥi Toḡat ḡalʿasinde ṭura vaḡt-i ḡacetde lāzım ola didiler. Çün kim bunca ḡazine (8)Toḡad’a erdi. Fermān olundığı üzre yerlü yerine gönderildi.

(Ez iyn cānib). Bu ṭarafdan Naṣṭor (9)leşkeri şımıçak kaçub Yanḡoniyye’ye geldiler. Tamāmet begleri ḡatına cemʿ olub ḡaṭrın suāl (10)itdiler daḥi Şaṭṭaṭ ḡandedir didiler. Naṣṭor eytdi; bilmezim. Nāḡāḡ Şaṭṭaṭ’ıñ ḡulları erişüb (11)feryād itdiler ki “Şāḡ Şaṭṭaṭ’ı Melik ṭutub esir itdi” didiler. Naṣṭor melül olub dört yaña nāmeler (12)perākende kıldıkim yine ʿasker cemʿ eyleye. ḡılayon eytdi; “bir nāmede ḡayṭal’a gönderkim Maʿmuriyye yani Engüri (13)Sulṭānı’dır” didi. Naṣṭor nāme yazdı kim; “sen ki ḡayṭal’sın, bilmiş olasın ki kızını Melik esir (14)kıldı ve Şaṭṭaṭ’ı daḥi esir itdi. Dimitri ḡelāk oldu. Çok pehlivānlar kırıldı. Nevbet saña (15)geldi. Biz daḥi biñ belā ile ḡılayon ile kaçub Yanḡoniyye ḡalʿasine düşdük. Bize meded ḡılasıñ” (16)deyüb nāme ḡaşıd eline virüb ḡayṭal’a gönderdiler.

(Ez iyn cānib) bu yaña çünkim Melik (17)ol çokluḡ ʿaskeri şıydı. Yeñi Müslümānları māl ile ḡani iyledi. At, ṭon, sāz_u (18)seleb verdi. Hoş gördü. Anlar daḥi derûn u dilden mü’minler olub ʿibādete meşḡül (19)oldılar. Andan Melik Efrumiyye’yi Gülnuş’a gönderdi. Varub çok nasihat iyledi. (20)Çāre olub imāna gelmedi. Nāḡāḡ Aḡmed Serkis ki Gülnuş Bānu’nuñ ʿamuca zādesidir. (21) Ol daḥi gelüb çok naşihat itdi. Çāre olmadı. Gelüb Melik’e ḡaber verdiler. Melik şabr(22) itmek gerekdir didi. Andan eytdi ḡaraşna ḡalʿasin nice fetḡ idevüz didi. Serverler

eytdi;[88b] (1)Sultānım rey-i tedbir siziñdir deyince Melik eytdi; Hakk Te'ālā 'ināyet ide deyüb Melik yüz kadar (2) server ile dün yarısında kal'a kapusına erdiler. Pās-bānlar çağırdılar kim ne kişilersiñiz? (3)Efrumiyye ilerü varub eytdi; "Şāh Şattat kullarıyuz. İşte Şattat geliyor" didi. Sevinüb (4)kal'a dizdārı Mihriyanos'a haber oldu. Turı gelüb kapuya geldi. Sordı kim; "kānı Şāh Şattat?" Derhāl (5)Aḥmed ilerü gelüb eytdi; "benim Şāh Şattat. Size noldıkim beni bilmezsiñ" didi. Kapuyı açdılar. (6)Serverler içerü girüb Mihriyanos'u bağladılar. Kapu bekçileri kırk kāfir var idi. Kılıçdan geçirdiler. Efrumiyye (7)ikinci kapuya geldi. "Şattat geldi ne durursuz?" Diye çağırdı. Kapuyı açub segirttilerkim şāha hizmet (8)kılalar. Ol kapucuları daḥi kırdılar. Üçüncü dördüncü kapulariñ daḥi kırdılar. Bu kez kāfirler içerü kapuyı (9)açmadılar. Artuḳi şordıkim kapuyı niçün açmazsiñiz? Eytdiler; kapucuları niye kırdıñiz? Artuḳi eytdi; (10)kapuyı geç açdıkları için Şattat gāzāb kılub anları katlitdi. Andan dizdār kānı deyü şordılar. (11)Artuḳi eytdi; işte bağlıdır. Eytdiler; Mihriyanos ilerü gelsin. Sözümüz var didiler. Mihriyanos'u (12)ileri getürüb; "söyle bunlar kapuyı açsunlar yoksa seni pāre pāre iderem" didi. Mihriyanos çağırdı kim; (13) "tez kapuyı açñ yoksa Şāh Şattat sizi daḥi kırar. Kapuyı geç açdıkları için anları kırdı (14)didi. Bu haberi işidüb kāfirler kapuyı açınca gāziler içerü girüb kāfirlere kılıç koydılar. Andan (15)beşāret haberin çeriye bildirdiler. Cümle gāziler kal'aye girdi. Haraşna'da üçbiñ kāfir kal'a şaklardı. (16)Bu ḥāli görüb cenge tırdılar. Melik ra'd-vāri na'ra öyle urdıkim kāfirler serāsime olub eytdiler; (17)bu Melik şarp kişidir. Bununla kimse başa çıkamaz lākin ölmek yegdir deyüb yine cenge girdiler. (18)Gāziler çok kāfir kırdılar. B'azısı daḥi kendini kal'aden aşaḡı atub helāk oldılar.

Çün kim (19)şabāḥ oldu. Gördiler kim cengle olmaz. Kal'a kavmi amān dilediler. Gāziler katlden el çekdiler. Andan [89a] (1)ol kal'ade ol kadar māl ḥazine çıkardılar ki ḥaddin Allāh bilür ve ay yüzlü bākır kızları ḥūri (2)şıfatlu bi nihāye idi. Her gāzi birer kız oḡlān aldılar ve daḥi māl ile gani oldılar. Deyri (3)yıkub yerine mescid binā itdiler. Kal'aye ḥātib, imām, müezzın koydılar. Ayn ı İslāmı yürütdüler. (4)Andan Melik kal'aye bir yeñi dizdār diküb kal'ayi aña ısmarladı ve daḥi kendi serverler (5)ile döñüb çadırlarına gelüb ārām kıldılar.

Bu yaña Şattat'a didiler ki Melik Haraşna kal'asin (6)aldı ve cümle māl ve ḥazinesin yaḡma kıldı didiler. Bu haberi işidüb figān ve zārı kılub ağladı. (7)Eger bu bendden ḥalaş olursam bunlara neler idem didi. Müvekkiler eytdiler; işte bend

içindesin (8)neye kâdirsin didiler. Şaṭṭaṭ zârı kılub eytdi; “nola eger siz beni Naṣṭor yanına iletēsüz (9)her biriñize beglik vire idim” didi. Müvekkiller bu sözü işidüb tarafeyn oldılar. Bir nicesi (10)gice olsun seni alub kaçalım didiler. Bir nicesi bunun soñu iyi olmaz didiler. Barı (11)bunlar tama°a düşdüler. Yeñi Müslümânlar idi. İblis bunlara igvā virüb yoldan çıkardı. (12)Derhāl at, ton ve yarağ gördüler. Gice olunca alub Yanḳoniyye’den yaña revān oldılar. Ol gice (13)Melik Ğāzi düşünde gördikim kendi çerisi içinden bir hınzır çıkub kaçır. Tamāmet çeri (14)oğ atdılar. Oğ batmadı. Kılıç kesmez. Velhāşıl çeri arasından çıkub gider. Kimse zafer (15)bulamazlar. Çün Melik uyğudan uyandı. Ol düşü °acebledi. Çadırdan taşra çıkdı. Gördü (16)çeri arasında ğavğā var. Şordı. “ne ğavğadır?” Eytdiler; “Şaṭṭaṭ kaçmış.” Melik eytdi; bekçileri (17)nolmuş? Eytdiler; anlar dañi görünmez. Aḫmed ve Artuḳi eytdiler; “ardınca varalım ola ki ele gire.” Melik (18)eytdi; varmayñız ele girmez didi ve gördüğü rüyayı bunlara taḳrir iyledi. Ğāziler Melik’e du°ā itdiler.

(19)Nāğāh Efrumiyye Melik’e gelüb hizmet iyledi ve eytdi; muştuluk ne verirsiñiz ki size bir iyü ḫaberim (20)var. Melik eytdi; “yā Efrumiyye nice ḫaberiñ var söyle işidelim. Muştulukda ḫayrola” didi. Efrumiyye(21) eytdi; Gülnuş Bānu Müslümān oldu ve sizi ḳabul itdi. Melik eytdi; nasıl oldıkim rızā virdi. [89b] (1)Efrumiyye eytdi; “düşünde Ḥazret i Resūlallāh eyitmiş. Şağıña şoluña Naḫar eyle demiş. Ol dañi (2)şağına baḳub cenneti ve ḫūrileri ve sarayları ve ni°metleri görür. Şoluna baḳınca ṭamuyı ve anda (3)kāfirleri yañar görür. Mü°minler cennetde şürür-ı şefāda ve kāfirleri cefāda görür. Andan Resūl āña (4)iyder; gel Müslümān olkim bu cennete lāyık olasıñ der dañi iyderkim; “ey Gülnuş gerekdir kim seni (5)Melik Dānişmend ḫelālliğe ala. Senden bir evlād gele. Ben kim Muḫammed Muştafā āñir zamān peyğamberiyim. Benim dinim (6)yolunda çok ğazālar kılalar sen dañi küfürden ḳurtulub benim şefā°atimden maḫrūm olmıyasıñ” demiş. Çün kim (7)Gülnuş Bānu bu ḫāli görüb imān getirmiş. İşte şimdi Resūl Ḥazretine şalavāt virüb тұrır. (8)Beni hizmetiñe gönderdi. Şimdi nikrū fermān senindir” didi. Melik Efrumiyye’den bu ḫaberi alub (9)tamām-ı şafā idüb şād oldu. Dañi Efrumiyye’ye bir ḫaş ḳaftan giydirdi. Andan buyurdu kim “var (10)Gülnuş Bānu’yı getir görelim” didi. Efrumiyye ḫil°atı giydi. Tez varub Gülnuş Bānu ḳatına vardı. (11)Eytdi; “seni Melik ister gel gidelim” didi. Gülnuş Bānu тұrı gelüb şalını şalını °izz ü nāz ile (12)Melik ḳatına geldi ve içeri girdi. Bānuyu cihān iki ḳat olub ṭapu ḳıldı. Ādab ve erkānı

yerine (13)getirdi. El kavşırub Melike karşı tırdı. Melik Gülnuş Bānu'ya imān  arz itdi. Gülnuş (14)bilātereddud imān getirub eytdikim; Eşhedü enlā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muḥammeden  Abduhu ve Resūluh  (15)didi. Melik Gülnuş'u giru otağına g nderdi.

Ol g n ge di. Erte oldı. Leşker kağısını getirub (16)G lnuş Bānu'yı kenduye nikāḥ itdirdi. Andan serverler Melik ḥuzuruna gelub  bize toy, d g n,  azim, (17)konuğluk gerek  didiler. Melik eytdi;  bāş  st ne. Nem var ise hep siziñdir  didi. Melik'iā (18)ol zamānda otuzbiñ  askeri var idi. Āña g re tedārik g rd ler. Andan soñra ta āmlar pişdi. (19)Bir şahrāya cem  olub oniki  ift mehterḥānlar bir araya gelub k sler ve naqqāreler bir uğurdan kuvvetli (20)kuvvetli  alındı. D g n i un bir araya geldiler.

- [90a] (1)  amu bişmişdi bunca yemekler
 ekilmişdi āña nice emekler
Getirdiler  un ortaya  amusın
- (2) Didiler ki ḥelāldir yiyiñ  amusın
 un dest r oldu ḥona şundılar el
Yediler pes  evirmeleri evvel
- (3) Toyuncaya yediler ānda  amusın
Teselli buldular ḥalkıñ  amusı
Ta āmdan soñra pes du adır
- (4) Du adan soñra ḥamd itmek revādır
Şalavāt virelim hem Muştafā'ya
Ġāziler r ḥu erişsin şafāya
- (5) Du a idub yedi erenler ḥon
El uruben geturdiler  abı  un
 abı  aldırınca ortadan hem
- (6) Şanasın c şa geldi c mle  ālem
 alındı pes ṭabl ı ḥāne
Şedāsı ṭoldı şahrā bāđ u cāne
- (7) Māḥir perdesinden  tdi ṭubā
Kim āña g ş ṭıtdı pervāne
Edub biraz seyr   maḳālāt

- (8) Hālāyık anda olmuşdu at at
Erişdi ün meclis kemāle
Erişib her birisi utlu fala
- (9) Kimi urıya gider idi.
Kalānı daı diñle niyderdi
Duªā ılub Melik'e ikrām iderdi
- (10) Melik daı āña enªām iderdi.
ün gāziler oyuban yūkteydi.
Giyen ilªatı adırına gitdi.
- (11) Erişdi ūnkim giceniñ nişānı
arañlı apladı dūpdūz cihānı
Varub Gūlnuş'ı ol dem getürirler
- (12) Melik Şāh-ıla el ele yetürirler.
Maāllūñ itizāsın söylediler.
Hemān otaı alvet iylediler
- (13) Huzūra vardılar ol gice ey cān
avuşdı cān cāna bir oldı yeksān
Pes andan şāh ı maşrı erdi.
- (14) Tamāmet ġarb ilin yamaya verdi.
ün gedi gice oldu seergāh
Yine tat üstüne adı Melik Şāh
- (15) Yanına geldi gāziler girū hem
Mūbārek yād idūb urdılar hem
Yine on dōkūlūb ol dem yediler
- (16) Melik' iñ dūgūnūn utluladılar

(17)Bari ne sōzū dırāz idelim. Yedi gūn yedi gice dūgūn oldu. Yediler idiler
araşna oñūnde tenaªum (18)idūb şafālar sūrdiler. Andan Melik buyurdu Gūlnuş
Bānu'yı alªaye iletdiler. Bir sarayda (19)oyub alªade biñ kişi gōzci odılar. Andan
Melik buyurdu eri serad etdiler. Otuzbiñ [90b] (1)Er esāba geldi. Andan Yahyā'yı
gōnderdikim vara Naştor'dan aber getüre.

(Ez iyn cānib). Bu yaña Şattat (2)daı Yanoniyye'ye erdi. Naştor ānı gōrūb
ol adar sevindi ki olmaz. Zirā bira kere ādem (3)gōnderūb urtarmaa olmamışdı.

Nasır eytdi; “ey Şattat beg hiç ğam yime. İŖte yine yüz (4)biñ er cem^c iyledim. Āniñ hağkından geliriz” didi. Şattat Ŗād oldu. Andan Nasır Şattat’a Ŗordıkim (5) “nice kurtulduñ?” didi. Ol on müvekkiliñ kendin ħalaŖ itdiĝin ħaber verdi. Andan ĤaraŖna’niñ alınub (6)cümle mālı ve erzākı ĝāret oldıĝın ħaber verdi ve kavminiñ kırıldıĝın didi. Andañ ol on müvekkiliñ beŖi (7)döñüb mürtedd oldu ve beŖini katl iylediler. Dört yaña nāmeler perākende idüb leŖker kaĝı yañadan gele dirken (8)gördiler GülnuŖ Bānu’nuñ atası ki Kaytal Engüri begidir. Ellibiñ er ile geliyor didiler. Nasır ve Şattat (9)ve Kılasyon sevindiler. Kaytal’a istikbāl idüb Melik’den çok Ŗikāyet kıldılar. Kaytal eytdi; “hiç ğam yimeñ ki (10)ben ceng içün geldim” didi. Geri döñüb leŖkergāha ħondılar. Birkaç Rüm beglerini ve cehennem seglerini (11)Kaytal bile getirmiŖdi. Biri ‘Otarı ki KaŖtamonı begidir ve birisi daĝı Ađlātıs ki Gerdun begidir ve biri daĝı (12)Keyzam ki Karĝariyye begidir. Bu beglerle barıĝāha ĝirüb zehr i mār yediler. Çün Ŗabāĝ oldı. Nāĝāĝ Nasır’a (13)ħaber erdikim iŖte Firenkistan’dan Selāhil ħesābsız çeriyle erdi didiler. Nasır ve Şattat istikbāl (14)idüb ĝetirüb ħondırdılar. Andan Nasır Melik’den çok Ŗikāyet iyledi. Anda olan begler tedbir (15)etdiler ki Melik’i bozub andan İstanbul’a varub KayŖere daĝı meded kıldılar. Nasır eytdi; (16) “KayŖer’e noldı?”. Selāhil eytdi; “iŖitmediñiz mi KayŖer’e noldu?” Nasır eytdi; “yok.” Selāhil (17)eytdi; “KayŖer’iñ üzerinde daĝı dūŖman vardır. Ulularına Sultān Turasān derler. KayŖer’iñ cānına (18)cefālar kılor imiŖ ki dil ile vaŖfı olmaz. KaŖdımız āña daĝı meded kıлмаđdır.” Nasır eytdi; “anlar (19)daĝı Müslümānlardan mı?” Selāhil eytdi; “Bađtāl Ĝāzi’niñ torunu imiŖ. Adı Sultān Turasān’dır. (20)İki pehlivānı vardır. Birine Kara Toĝan birine Çavuldur Çaĝa derler ve bir daĝı ħoŖ āvendi vardır. (21)Ĥasan derler. KayŖeriyye’den tā İstanbul ĝapısına dek ne ĝadar Ŗehirler varsa oda urub ħarāb[91a] (1) ħarāb etmiŖler. Deryāyı ĝeçüb İstanbul Ŗehrini almıŖlar. KayŖer’i İskenderiye boĝazında aŖmıŖlar. (2)Rümiler’iñ ĝamusın bi-çāre kırmıŖlar. Mu^cazzam kiliseleri yıĝub yerine mescidler yapmıŖlar ve daĝı (3)üçbiñ ulu ruhbān öldürmüŖler. Hele bir fitnedir Rüm içine bırağdılar. Pes bize lāzım olan (4)bu çeriyye bir yaña idüb andan İstanbul’a varub anlara daĝı yardım kılavuz” didiler. Andan (5)Nasır buyurdu çeriyye ‘arż itdiler. Yüzellibiñ er ħesāba geldi.

(Ez iyn cānib). Bu yaña (6)Melik DāniŖmend Ĝāzi GülnuŖ’u ĤaraŖna ĝal’asına ĝodı. Andan çeriyye ‘arż itdiler. Otuzbiñ (7)er deftere aldılar. Ŗancāĝlar

‘älemler aldırub tekbir getirüb Yanoniyye’den yana revān oldılar. ünküm (8)bu haber Nasır’a erdi. Cānı ormuş kelpler niylesün. Yüzlerinde an eeri almadı. aytal (9)bunları hālın görüb eytdi; “orma kim ben anlardan intikām aluram” didi. Ol gün gedi. (10)Yārıdası oldu. Rūm erisi yüridi. Ta eteine ondılar. Andan kāfir begleri atlanub (11)Melik’in ‘askeri temāā iün bir depe üstüne ıkdılar. Gördüler ki toz havaya direk (12)olmu. ‘Azimet-i tam ile Ahmed Serkis ıkaeldi. Andan ardınca ‘Osmān geldi. Ānı (13)ardınca ‘Abdurrahman geldi. Ānı ardınca Süleymān bi Nu‘man geldi. Ānın ardınca Eyyüb bi (14)Yūnus eridi. Ānı ardınca Artui ve Efrumiyye eridi. Ānın ardınca ‘azimet ve evketle (15)Melik Dānimend Ĝāzi eridi. Kāfirler bu hāl i görüb zehreleri almadı. İslām erisi (16)kāfirlere ğāyet mehābetlü görümdi. İslām erisi alay alay top top gelüb gediler. (17)Ol yazı iine onub derhāl haymeler ve barıāhlar urdılar. ün kāfirler bu ‘azimeti ve bu (18)heybeti görüb kendi maāmlarına geldiler. İslām erisini mehābetine hayrān olub birbirine (19)ikāyet iderlerdi. Bu yana Melik Dānimend Ĝāzi derhāl bir nāme yazdı ki;

(20) Evvel ol be nām ı girdigār

Ne ānı olu ızı ortaı var

Bir ü yārdır andan artık Tarı yok

(21) Melik’i bi pāyāndır hem ulları ok

Sun‘ ider her yaradılmı ser-te-ser

[91b] (1) Ar ı kürsi cinn ins bar u ber

Her ki Hā’ı birliye ki erdir ol

Bilmiyenler müşrik kāfirdir ol

(1) Ol yaratmıdır ne kim var enbiyā

Kim cihāna geldi anlar bi-riyā

Hāa Tarı birliyin bildirdiler

Ta‘atı hem Tarıya kıldurdılar

(2) Her biri söyledi geri sözün

Mutafā’ya yandılar anlar güzin

Dai bildikim bilesin āikār

Ben Melik Ĝāzi’yim öyleki var

(3) Ol Muammed uluyum pür hüner

Vaşfım işiden bırakır bāl u per
Kurtulasız diyesiz birdir o Hakk
Gide siziñ arañızdan hem nifāk

(4) Hem Muhammed Hakk Resül'üdür diyesiz

Benim elimden bu dem kurtulasız
Yoksa böyle demezseñiz siz hemān
Göresiz neler idem size revān

(5) Dağı sözüm bu siziñle bilesiz

Sözümü tutarsañız kurtulasız
Siz dimeñ kim çerimiz çok durur
Ol benim yanımda hiçde yok durur

(6) Ne kadar çok olsa koyun sürüsü

Tez begene kaşabiñ birisi

(8)Çün Melik gāzi bu resme nāme yazdı. Yaħyā'ya virüb kāfirlere gönderdi. Pes nāme kāfirlere erişdi. Mefhūmun (9)bilüb nāmeyi pāre pāre iylediler. Dilediler ki Yaħyā'yı öldürelər. Selāhil kıomadı. “Kaşıdıñ ne şucu var ki (10)öldiresiz” didi. Cevab yazdılar. “Evvel nāmede biz ki Rūm serverleriz. Sen ki Melik'sin. Bilgil ki sen (11)bu işleri sen bize kıldıñ. Yanıña kalur mı ki geliñ Müslümāñ oluñ dersin. Hay hay ki ‘aklını başıña (12)devşir. Saña işler edelim ki cihānda söylene. Sen dağı uyursuñ. Gerekdir ki sizden tamar getürevüz. Andan (13)İstanbul'a sizden bir cazu cefā kıılır imiş. Bize haber geldi. Varub ānı dağı helāk kıılaruz” didiler (14)ve İslām adın dünyādan götürüb ‘ālemi yine Mesih dinine döndirevüz. Hāzır ol kim yārın saña neler (15)kıılavuz didiler. Bu cevābı yazub Yaħyā'nıñ eline verdiler. Çün nāme Melik'e erdi. Buyurdu ol gice kara(16)kııla biñdiler.

Çün erte oldu. Gāziler süvār olub meydāna gelüb şaf bağladılar. Tekbir getirüb kalben (17)eytdiler. Kāfirler dağı meydān yerine şaf bağladılar. Andan nazarı meydāna şaldılar. Nāgāh İslām (18)askerinden ‘Abdurrahman ilerü geldi. Kāfire karşı lüb cevelān iyledi. (19)Er diledi. Kāfirlerden birisi meydāna girdi. ‘Abdurrahman'a süngü ile hamle iyledi. ‘Abdurrahman men' (20)idüb erdi. Kāfire bir süngü şöyle urdıkim kāfiriñ gögsünden girüb arkasından çıkdı. Bir dağı girüb [92a] (1)bir dağı girüb aña dağı amān virmeyüb depeledi. Elkışşa birbiri ardınca yigirmi kāfir girdi. Yigirmisin (2)dağı depeledi. Melik aña āferin iyledi. Kāfirler ānı görüb

birbirine bakışdılar. Keyzam gāyet (3)bahadır pehlivān idi. Atını ve gendüyi haçlar ile bezemişdi. Meydāna girüb ʿAbdurrahman’a (4)bir süngü urub atından yıkdı. Andan Süleymān meydāna girdi. Laʿin bir taş nize ile ānı (5)daği melʿün yıkdı. Aḥmed Serkis meydāna girdi. Keyzam ānı bildi daği eytdikim (6) “sen bunda niylersin? Niçün cazuya uyduñ? Şalib’i terk iylediñ” didi. Aḥmed eytdi; “İʿanet (7)Şalib’e ve daği aña uyana” didi. Keyzam gāzāba gelüb nize ile Aḥmed’e ḥamle kıldı. Aḥmed (8)ānıñ nizesin kılıç ile çalub iki pāre kıldı. Laʿin geçüb yürüyüverdi. Aḥmed (9)laʿiniñ kafasındañ erüb bir tıg-ı bürrān şöyle urdıkim başı havaya kuş uçar gibi gitdi. (10)Cānını cehenneme irsāl iyledi. Melik Aḥmed’iñ böyle darb uruşun görünce “āferin dest bazuki” (11)didi. Ol laʿiniñ dörtyüz kılı var idi. Bir uğurdan Aḥmed’e ḥamle kıldılar. Aḥmed daği bir (12)dem içinde ellisin kılıçdan geçürdi. Kalanı kaçub Nasṭor üstüne döküldiler. (13)Nasṭor Kayṭal’a eytdi; bu kavim ile nice idelim didi. Kayṭal eytdi; bir bir girmekle olmaz. (14) Bir uğurdan ḥamle kılmak gerekdir didi. Nasṭor buyurdu bir uğurdan ḥamle kıldılar. Gāziler (15)daği bir kezden tekbir getirüb ḥamle kıldılar. Bir ʿacāyib ceng oldıkim vaşfa gelmez. Melik çeri (16)arasında kağan arslān gibi uruşurdu. Artuқи ve Efrumiyye şaflar söküb kalbler (17)yıkarlar idi. Selāhil Firenk Kılāyon ve Aqlātıs çerileriyle ḥamle kılarlardı. Başlar (18)kesildi, sineler söküldü. Küştelerden püşteler ḥāşıl oldu.

Gice erdi. İki çeri (19)biribirinden ayrılıb ḥaymelerine geldiler. Melik buyurdu ḥon getirdiler. Yediler duʿā ve senā (20)kıldılar. Andan Melik, gāziler süvār olub kāfirlere şeb-ḥūn kılmağa ʿazm idüb altıbiñ er [92b] (1)raht katında koyub yigirmidörtbiñ er revān oldılar. Dört taraftan kāfirlere aқın kıldılar. (2)Kāfirler gördilerkim galebe vardır. Atlanub ḥamle kıldılar. Bir dem içinde kāfirleri zir ü zeber kıldılar. Melik (3)Dānişmend’iñ naʿrasından kāfirler serāsime olmuşlardı. Nāgāh Artuқи Kılāyon’a uğradı. Laʿin çünki (4)Artuқи’yi gördü. Bir darb ile Artuқи’niñ artını yıkdı. Diledikim cānına kaşd ide. Melik erişüb (5) Kılāyon’a bir kılıç şöyle urdıkim eyer kaşına dek iki pāre kıldı. Laʿin düşüb cānını cehenneme (6)irsāl iyledi. Melik tez yine Kılāyon’uñ atını tutub Artuқи’yi bindirdi. Artuқи atlanub hemān (7)Nasṭor çerisine ḥamle kıldı. Nasṭor ve Şattat ve Kayṭal çağırdılkim birkaç cazularla (8)başa çıkamaz mısız dilerdi. Ol gice şabāha dek uruşdılar. Şabāh olunca gördilerkim ol (9)yazı içi ādem gövdesiyle tolmuş. Ādem kānı seyl gibi aқardı. Müslümānlar tekbir getirüb ḥamle (10)kılarlar idi. Sürüb Nasṭor ve Şattat üstüne

dökdiler. Nasör ve Şat̄at cān korkusundan (11)āsāyiş kösin çaldırdılar. Diledilerkim girü döneler. Bu yaña gāziler ğayret idüb din yoluna (12)çalıştırdılar. Derhāl yine Müslümānlar şaf bağladılar. Kāfirler canlarıñdan ümidlerin kesdiler. Naçār olub (13)kāfirler daħi şaf bağladılar. Kaytal ve Nasör ve Şat̄at çeriniñ kalbgāhında tırdılar. (14)Otarıc ve Aqlātıs raht üstünde tırdılar. Nazar meydāna bıraktılar. Ānı gördiler. Efrumiyye (15)mevdāna girdi. Biraz cevelān idüb ceng hūnerlerinden hūnerler gösterib yüzün kāfirlerden yaña (16)çevirüb at başın çeküb tırdı eytdi; benim Efrumiyye Melik Danişmed Ğāzi’niñ kırnağı (17)Muħammed Muştafā’niñ ayağı toprağı. Ey birin kāfirler her kañğıñız ölüm ‘arzu iderse (18)bu gün mevdānıma gelsin. Erlik nice olur göstereyim didi. Nasör işidüb çağırđıkim (19)her kim şu kıızı tutub baña getürirse māl ile ğani ideyim ve daħi mülkimi aña bağışlayayım deyince (20)bir pehlivān var idi. Ziyāde mehīb idi. Adına Aqlātıs dirler idi. Nasör’dan bu sözi [93a] (1)İşidüb ‘azm-i mevdān iyledi. Efrumiyye’ye berāber olunca eytdi; “bu ne işdir ki kıılırsıñ. Tamāmet (2)Rüm’u cazular eline verdiñ harāb kıldıñ. Yārın Mesih’e ne cevab verirsin ve ruhbānlara (3)ne yüz ile baķarsın” didi. Efrumiyye eytdi; İ’anet Şalib’e ve aña tapanlara gelsin didi. (4)La’in bunu işidüb kaçıldı. Nîzesin eline alub Efrumiyye’ye havāle kıldı. Efrumiyye ānıñ (5)nîzesin men’ iyledi. İkinci hamlesin daħi şavdı. Efrumiyye daħi hamle kıldı. Ol görüb (6)birbirine zafer bulamadılar. Bu kez Aqlātıs eline gürz alub hamle iyledi. Efrumiyye siper (7)karşu verdi. Siper tār u mār olub Efrumiyye başın uğurladı. Gürz at başın yere bıraktı. (8)Efrumiyye atdan ayrıldı. La’in kaşd itdikim dōne bir gürz daħi ura. Efrumiyye Derhāl kılıç (9)çeküb Aqlātıs’ıñ atın ayağına çaldı. At yıķıldı. La’in yerinden tırdıca Efrumiyye (10)mel’ūnuñ başına öyle bir gürz urdıkim kāfiriñ beyni tar tañan oldu. Kāfirleriñ şādlığı (11)māteme tebdil oldu.

Bu yaña gāziler tekbir getirüb Efrumiyye’ye at erişdirdiler ve hamle kıldılar. (12)Artuķi ve Efrumiyye arka bir idüb çerinin kalbgāhına (13)hamle kıldılar. Kāfirleri bölük bölük idüb (14)hamle kıldılar. Kaytal Şat̄at’a çağırub eytdi; “İ’anet saña ki bunıñ gibi tohum eküb ‘ālemi harāb (15)kıldırdıñ” didi. Bu yaña Müslümānlar bir ‘azim ceng itdiler ki ‘ālem zelzeleye vardı. Ğāzileriñ ünü (16)ve kāfirleriñ feryād u figānından kılıç şakırdısından ok fışlıtısından gürz güpürtürsünden (17)at süheylinde bilā teşbih maşer gününe dönmüşdü. Nasör ve Şat̄at korkularından bir yerde (18)tıramazlardı. Ol gün şöyle ceng oldıkim başlar kesildi.

anlar döküldü. Sineler söküldü. (19)Leşden at ayağın yere basmaz oldu. Ata oğluna oğul atasına ardāş ardāşına bakmaz idi. (20)Şöyle kim zemin ü zamān fenāya varmışdı. Dögüşe dögüşe Artui ve Efrumiyye alem dibiñe erişdiler. (21)aşd itdilerkim alem i alemdāri aktaralar. Nāgāh Aşard Artui’niñ yolun baqladı. afasından **[93b]** (1)Efrumiyye erişüb Aşard’a bir tıg şöyle urdu kim eyer aşına dek iki pāre kıldı. Şattat (2)āni görüb şabrı ararı almayub Artui’ye nize ile hamle kıldı. Efrumiyye atasın görüb (3)ıraqdan temāşāya tırdı. Artui ayın atası Şattat ‘a berāber olub cenge tırdılar. Bu yaña (4)Melik ceng ide ide alem dibiñe erdi. Gördikim Şattat Artui ile muābil olmuş nize (5)havāle kıldı. Artui men iyledi. Lain geince Artui derhāl atını sürüb afasından (6)erişüb kemend atdı. Şattat’ın boynuna geti. eküb atdan yıkdı. Gāziler erişüb (7)Şattat’ı baqladılar. aytal āni görüb ağırdıkim bunuñ yolun baqlañ didi. Kāfirler guluv (8)kıldılar Şattat’ı urtaralar. Hemān Efrumiyye tıg eküb kāfirleri perākende iyledi. Artui Şattat’ı (9)sürüyi sürüyi raht atına getirdi. Eline ayağına demir urdılar. Üstüne müvekkil (10)oyub yine kāfirlere hamle iyledi. aytal gördikim Şattat yine esir oldu. Lain (11)aıyub ok herze yedi ve Müslümānlara hamle iylediler. Nāgāh Abdurrahman Tokādi’ye erdi (12)atından yıkdı. Diledikim öldüre. Hemān Melik erişib bir nara urub eytdikim; “benim Melik (13)Dānişmend Gāzi. o āni arimiñ benim” diyüb hamle kıldı. Melik āniñ süngüsüñ kılıçla (14)alub iki pāre iyledi. Lain geüb gitdi. Melik āniñ afasından erüb bir arb-ı tıg (15)şöyle urdıkim eyer aşına dek iki pāre kıldı. ırı kāfir tarafından opdu. Nasır’uñ (16)akati ak olub niydesin bilemedi. Nāgāh Ahmed erişdi. Alemler alemdāri aqtardı. (17)Kāfir erisi bu hāli görüb tağıldılar. Nasır Yankoniyye’den yaña açdı. Gāziler (18)kāfirleriñ ardınca varub ol adar kāfir kırdılar kim kıyāsın Allāh bilürdi. Derhāl (19)Efrumiyye kāfirleriñ yolun baqladı. Artui gāziler ile kāfirleri araya alub kırdılar. **[94a]** (1)Nasır yalnız başına urtuldu. Bāi alan kāfirler amān dilediler. Otuzbiñ kāfir bölük (2)bölük baqladılar. Esir olmadık kāfir almadı. Sürüb ol esirleri barıgāha getirdiler. Andan (3)animet mālın cem idüb Melik togrı Nasır barıgāhına indi. Lain gāziler kāfirler (4)ardınca gitmişti. Melik buyurdu. Ol taqlar gibi cem olan māl ve hazineyi gāzilere bahş(5)itdiler. Getirülen mālı hesāb itdiler. Üçyüz yük hazineyi araşna’ya gönderdiler. (6)aytal’ıñ barıgāhın Melik Gülnuş’a gönderdi. Atāniñ barıgāhıdır. Yine seniñ olur (7)didi. Andan Melik buyurdu Şattat’ı getirdiler. Melik eytdikim “ol

gün ne ise kaçdıñ. (8)Bu gün cān elimden kande iletesiñ? Eger imāna gelmezseñ seni bu defa öldürürüm” dedi. Çün (9)Şaṭṭat Melik’den bu acı kelāmı işitdi. Feryād idüb didikim; “ol yetmez mi ki malımı kızımı (10)hazinemi aldıñ. Bu kez beni dinsiz mi öldürürsün. Niçe kim ben diriye Şalibden yüz (11)döndürmezim dedi. Melik gördikim La’in’e söz kār itmez. Buyurdu yine eline ayağına demür (12)urdılar. Şāyed imāna gele deyü bir müddet daḥi amān verdiler. Andan ḥon geldi yediler. Duca (13)idüb karakula biñdiler. Şabāha dek çeriye gözetdiler. Çeri ḥuzūra varub diñlediler.

(14) Çün gāzā meclisin kıldık tamām/ vir şalavat Muştafa’ya vesselām

Kim neler olmuş cihānda uş

(15) Ne gāzālar eylemiş gāziler uş

Sende cān ile gāzā eyle gör

Cehd idüb nefsi Müslümān ede gör

(16) Neden geldiñ niye geldiñ ānı bil

Āniñ şükriñ bir nicesin daḥi kı

Kānı Ādem kānı Ḥavva ki nitdi

(17) Ecel aḡusını yutdu gitdi.

Kānı ol kuvveti çok Müslümānlar

Ḳamu ölüm elinden kıldı āhlar.

(18) Nebidir ger velidir ger Melik’dir

Bu cālem bir nefes gölgelikdir.

Göñül virme iñende bu cihāna

(19) Bilirsiñ ki fenādır bu zamāne

Saña sermāyedir cōmrün görirsiñ

Naşihat bu yeter benden alırsiñ

(20) Ḳanı Melik şimdi ol gāzilerle

Neler kılmış gör Melik gāzilerle

Giceler kudret diliyle ol ḥudā

[94b] (1) Uyuma dir nefis ile eyle gāzā

İşidemezsiñ saña ol çağırır

Seni kendünden yañaya kığırır

(2) Ne dilerseñ dile virem dir saña

- Ger teveccü kılar iseñ sen baña
Saña böyle dir тұrur iken Çalab
- (3) Nice kulsuñ ānı itmezsiñ taleb
Ol iki cihān güneşi Muştafā
°Āleme rahmet olan kaf'dan kaf'a
- (4) Nefis gāzāsına ekberdir didi.
Nefis gāzāsıdır gāzālar başı
Nice ümmetsiñ Muḥammed ḥāli şol
- (5) Tutmadiñ Ḥaḳḳ'dan yaña hiç toğrı yol
Sen yatır gāfil uyursiñ her gice
Bilmezim āḫir ḥāliñ nolur ey ḥevāce
- (6) Şöyle nā-pāk gövde gibi yatasıñ
İyi günü yādli gün şaņasın
Anca yatasıñ ki olasıñ türāb
- (7) Nice yıllar āniñ üstünde gurāb
Ey diriğa kendiñi sen bilmediñ
Geçdi °ömrüñ nefse gāzā kılmadıñ
- (8) Ol ki bir maḥbubuna °aşık olur
Yüzünü görmezse bir sāt ölür
Seni yoğdan var ideni sevmediñ
- (9) Ḥazretine irmek için ivmediñ
Ol degil mi saña viren °aql u cān
Virmedi mi hem saña din ü imān
- (10) Âdem oldur gidince qoya bir ad
İylük ile ide ḥalk ānı yād
Bu dükenmez sözi buñda qoyalım
- (11) Gerü Melik kışşasını diyelüm
Kim neler kılmış cihānda ol şafā
Vir şalavāt rüh ı pāk Muştafā

(12)Rāviyān ı aḥbār ve muḥaddiṣān ı rüzigār şöyle rivāyet ederler ki; Melik Dānişmend Ğāzi °asākir i İslām'a buyurdu. (13)Yanḳoniyye'den y°ani Çorum'dan yaña revān oldılar. Çünkim ḳal°aye erdi. Taşrada bulunan kāfirler ḳaçub ḳal°aye

(14)girdiler. Ğāziler erüb kal'ca karşusunda konub haymeler barıgāhlar kurub bir dem arām itdiler. (15)Nastor'a haber oldu. Burç başına çıkub gördikim Çorum ovasın tamāmet asker tutmuş. (16)Andan Melik buyurdu çeri atlanub dört yañadan kal'ayı muhāsara iylediler. Nastor gördikim (17)hāl böyledir. Bir ulu sarayı var idi. Şaņasın bir kal'ca idi. Etrāfına hendek kesdirüb içini (18)şu ile tıdurdılar. Saray tamında dört köşede mancılık kurub tama çıkub kâfirleri (19)cege havāle kıldı. Kâfirler çarh okı ile çok Müslümān şehid iylediler. Ğāziler [95a] (1)dañi aşığıdan yukarı çok kâfir kırdılar.

Çün aħşam oldu. Karargāha geldiler. Namāz kıldılar. (2)Du'ā senā itdiler. Melik askerın yokladı. Sekızyüz Müslümān şehid olmuş. Buyurdu şühedāyı (3)cem' idüb namāzların kılub defnetdiler. Andan karaçula biñdiler.

Çün şabāh oldu. (4)Kâfirler yine baru üstüne çıkub cenge tırdılar. Melik buyurdu sabıka-i esir olan otuzbiñ (5)kâfiri getirüb arz ı imān itdiler. Anlar imāna gelmeyüb Melik'e sögdiler. Melik buyurdu bir miqdārını (6)kıırınca kal'adaki kâfirler çağırdılar ki ölmekden dirilik yegdir. Müslümān oluñ didiler. Anları işidüb (7)ıyigirmibiñ kâfir imāna geldi. Toğuzbiñ esir kaldı. Kimi ruhbān ve kimi ihtiyār idi. Melik (8)eytdi; bunlar tırsun belki bize gerek ola didi.

Andan Melik barıgāha girüb Artuķi ve Efrumiyye'yi (9)çağırub eytdi; "ey Efrumiyye atan Müslümān olmaz ve haraca dañi rāzı olmaz. Eger koyuvirsek (10)bir fitne dañi zuhūr ider. Eger öldirirsek seniñ hatrıñ kalur. Muhammed şer'in komuş (11)günahkār oluruz" didi. Çün Efrumiyye Melik'den bu kelāmı işitdi. Eytdi, "yā Melikü'z zamān benim (12)anam ve babam ve başım din yoluna Muhammed çehar-yār aşkına fedā olsun. Bu gice atam katına (13)varayım. İcāzetinle aña naşıhat edeyim. Kabul iderse hoş ve illā kabul itmezse ırte (14)nekim dilerseñiz öyle idesiz" didi. Melik sâkin oldu.

Çün gice oldu. Efrumiyye (15)atası katına vardı. Şatıat kızın görüb çok herze ve hezeyān söyledi. Ben bu muşibetleri (16)seniñ için çekdim. Yoħsa bunlarla benim ne işim var idi. Efrumiyye eytdi; ey ata (17)gel Müslümān ol. Hakk dinini kabul eyle sözimi tut didi. (manzüm)

(18) Din Muhammed dinidir bilgil yakın
İnanan olur cehennemden emin
Gelibdir levlāke levlāk

- (19) Sen olmasañ yaratılmazdı eflāk
Oldurur bilgil şefa°at eyleyen
Ümmeti olana rahmet eyleyen
- (19) Gel şelavāt vir inan Muḥammed’e
Kurtara benden seni āzād ide.
Ger bu dem aña inanmayasıñ
- (20) Cānıñı başıñı kırtaramıyasıñ
Şaṭṭaṭ ol dem der ki bu ne söz olur
İşbu kıızda ne kıatı berk yüz olur
- [95b] (1) Kim meger İsa ile Meryem yüzün
Pes çevirdiler ola anlar gözin
Baña hışm iyledi beñzersin Mesih
- (2) Ki bu kıız söyler bunca kıabiḥ
Şöyle ki ben dinimden dönmezim
Yürü var git ben ögüdüñ almazım

(3)Andan Efrumiyye eytdi; yārın Melik seni boğazıñdan aşar murdār olursuñ didi. Çıkdı gitdi. Melik’e (4)gelüb eytdi; “ey Server zinhār ol la°in’e amān verme kim İslām’ı kıabul degildir didi. Melik eytdi; (5) “biraz şabr eyle. Biz ānıñ ḥaḳkıñdan geliriz” didi. Andan Efrumiyye kendi ḥaymesine geldi.

Ol gice geçdi irte oldu. (6)Melik buyurdu ġāziler atlandılar. Kıal°aden yaña yürüdiler. Bu yaña Nasṭor kıullarıyla yine saray ṭamına çıkdılar. (7)Ġāziler kıal°ayı çevirüb yine cenge ṭurdılar. Yanķoniyye kāfirleri yine çok Müslümān şehit itdiler. (8)Melik kıakdı ol ṭokuzbiñ esiri getirüb kıal°aye karşı kıırdılar. Kāfirler bu ḥāli görüb fiġān (9)kııldılar. Ol kıal°ade biñyediyyüz Müslümān ṭutsaḳ olmuşdu. Nasṭor la°in getirüb burçdan (10)aşāğı aşa kıodılar. Müslümānlar ānı görüb ağlaşdılar. Melik buyurdu tez Şaṭṭaṭ’ı getürdiler. Melik (11)aña eytdi; gel Müslümān ol seni yeriñe yine beg dikeyim didi. Çāre olmadı. Buyurdu daraġacı diküb (12)Şaṭṭaṭ’ı ayaġından aşa kıodılar. Belki kıorķa imāna gele diyü. Çāre olmadı. Söġmege başladı. (13)Andan Melik buyurdu kāfirlere karşı oḳ ṭıtdılar. Evvel oḳla kıızı Efrumiyye ġazā niyetine diyüb (14)urdu. Şaṭṭaṭ’a ol kıadar urdılar ki Şaṭṭaṭ’ıñ teni kıirpiye dönüb kıalbur gibi delik delik oldu. (15)Ol murdar la°iniñ cānı cehenneme gitdi.

Bu yaña Naştor ānı gördikim dağı yüregi titredi. Buyurdu (16)baru üstünden Müslümānlara oğ atmağa başladılar. Çün gice oldu. Girü döndiler barıgāha geldiler. (17)Çeriyi yokladılar. Biñ kişi Şehid olmuş. Melik buyurdu Őühedāyı cem° idüb namāzların kıldılar. (18)Andan ıal°a fethin tedbire Şer°i kıldılar. Artuğı ey Server seniñ devletiñde yārın inřā'allāh bu ıal°ayı (19)alırız derken ıal°ade beřāret ıalıñdı. Yađyā bir yerde puşuya girmiş idi. Nāgāh bir kişi haber getirdikim “Rüm'dan (20)ve Çerkes'den ve Firenk'den ve ıaştamonu ĥaddından ve Bolu kenārından ve Canik şamsun tarafından yetmişiki milletdeñ (21)çeri cem° olmuş. Naştor'a yardıma gelirler” didi. Andan ben ol kişiye şordımki “ya sen ıande gidersin?” (22)Eytdi kim “Ma°muriyye tarafına giderim. Ĥaber idem Melik şaştaş'ı öldürdü ve ıaytal'ı depeledi. Vardım [96a] (1)Varam ıaytal'ın oğlu Biřaluř'a haber idem. Ma°muriyye çerisin cem° idüb Naştor'a yardıma geleler” (2)didi. Çün bu sözi işitdim. ıolaylandım. ıulağı tozına bir yumruk şöyle urdumki seniñ (3)himmetiñle beyni tağıldı geberdi. İşte ĥizmetiñe geldim” didi. Melik bu ĥaberi işidüb eytdi; (4) “N°eüzübillāh bu çeri bir yere gelirse kāfirler yine kuvvet tutarlar. Bir çāre kılmak gerek ki bu ıal°ayı (5)ĥarāb kılavuz kāfir çerisi erişmeden” didi. Aĥmed Serkis eytdi; Ey Server i Ėāziyān! Yārın (6)çeri atlansun. Cenge meşğül olsunlar. Çün gice ola biz ıal°ayı alavuz didi.

Melik Aĥmed'iñ (7)tedbirin besd idüb çün řabāĥ oldu. Namāz kıldılar. Çeri ıal°a üstüne varub cenge (8)ıurdılar. Aĥmed ĥaymesinde oturub bir nāme yazdı Rūmi dilince: “Titi miti bu nāme benden (9)ki Serkis'im. Seniñ ıatıñda ki Naştor'sun. şöyle bilkim ben itdiğim işlere piřmān oldum. Dilerim (10)ki geri siziñ ıatıñıza varam. Āniñ içün ki Melik beni maĥalle almadı. Gözine göstermedi ve andan şofıra (11)°ammim ıaytal'ı ve şaştaş'ı öldürdü. Benim göñlüm bunlardan ürgdi. Dilerim ki bu gice Melik'iñ başın (12)kesem. Dağı seniñ ıatıña iletem. Eger böyle idersem benim günāhım yüzime urmayasıñ. İmdi nāme saña (13)varınca tiz cevab yazub bildiresiñ. Ben dağı iř üstüne olam didi. Derĥāl atlandı. Ceng (14)yerine geldi. Terkisinden bir ođ ııkardı. Ođuñ demirin geçirüb ođa bağladı ve ođu ıal°a (15)içine atdı. Çün ođu bulub Naştor'a getirdiler. Naştor nāmeyi okuyub aĥvāli bilüb sevindi. (16)Tiz cevab yazdılar ki; “Ey Serkis sen bilürsiñ ki Salib Ĥađđ'dır. Melik bir cazudur. ıaytal ve şaştaş (17)gibi begleri öldürdü. İmdi gerekdir ki merdāne olub Melik'iñ başını kesüb benim ıatuma getiresin. (18)Ma°muriyye'yi saña verem ve

daği Rüm’uñ ser’askeri kılam. El bir idüb bu cazuları aradan getürevüz (19)ve daği kendi kızım Masiyye Bānu’yı saña virem” deyü nāmeyi yazub oğ ile atdılar. (20)Aħmed ‘askerden ‘ırak yerde tırdı. Çün nāme gelüb yanına düşdi. Aħmed nāmeyi alub Melik’e getirüb (21)bu yaña kāfirleriñ gönli hoş oldı. Çün gece oldı. Kāfirler Melik’iñ elinden ve şerrinden korğduklarından (22)kurtulurız diye seviniyorlar idi. Bu yaña gāziler qarargāha gelüb oturdılar. Melik Aħmed’e eytdi; (23) “Nasır ile niylediñ?” Admed Melik’e tedbir tedārigi bildirdi. Melik Aħmed’ taħsin iyledi.

Çün dün (24)buçuğı oldı. Aħmed gāzilere buyurdu. Ğavğa galebe itdiler. Bu yaña kāfirler burç üstünde [96b] (1)ħazır tıurlar idi. Ğavğayı görüb sevindiler. Aħmed Melik’iñ başın kesmişdir deyü. Bu yaña Aħmed bir nice server beşyüz (2)ğāzi ile süvār olub kaçarak çeri arasından çıkub kal’a kapısına erdiler. Aħmed Rüm dilince çağırdıkım; (3) “kapuyı açın benim Aħmed Serkis. Melik Ğāzi’niñ başın getirdim. Birkaç cazular baña kaşd itdiler. Baña meded kılıñız.” (4)Deyince Nasır buyurdu kapuyı açdılar. Ğāziler içerü girdiler. Nasır atlandı. Saraydan taşra çıkdıki Serkis’i istiğbāl (5)ide. Melik çün kal’aye girdi. ‘Osmān yüz kadar gāzi ile kapucuları kırdılar. Melik serverler ile (6)saray kapısına gelüb Nasır’a erişdiler. Çün Nasır serverleri görüb eytdi; “yā Serkis! Ben bu gece ruhbānlara (7)çok māl verdim ki seniñ günāhiñ bağışladılar. Kānı Melik’iñ başı ki oda yaşam.” didi. Melik hemān bir na’ra (8)urub eytdi ki; “yā Nasır! İşte başımı beli getirdim deyüb kendüyi bildirince Nasır ol dem neye uğradıgım (9)bilemedi. ‘Aklı başından gitdi. Çünkü ‘aklı başına geldi. Melik daği erişüb eytdi; “Ey Nasır tez imāna gel yoħsa (10)başıñı keserim.” didi. La’in “bire komañ bu cazuyu” deyüb kullarını çağırdı. “Tez bunu öldürün” didi. Melik (11)gördikim İslām’ı kabul degildir. Bir tığ şöyle urdıki eyer kaşına degin iki pāre kıldı. La’in cānını (12)cehenneme verdi. Kāfirler bu ħāli görüb bir kezden cenge tırdılar. Taşradağı Müslümānlar daği kal’aye girüb aħşama dek (13)ceng itdiler. Ol gece ve irtesi gün daği kāfirlere kılıç urdular. Ğħir kāfirler amān dilediler. İmāna gelmege rāzı (14)oldılar. Andan soñra Melik buyurdu amān verdiler. Andan Melik Nasır sarayına girdi. Gördikim bir kal’aye (15)beñzer. Andan buyurdu. Nasır’uñ hazinesin açdılar. Mālını gāzilere bağıştdiler. Ol ħāle iken şehir çerisinden (16)iki kaşid gelüb Melik Dānişmend’e muştuladı ki oğlunuz vücūda geldi deyü. Melik eytdi; adı Ğāzi (17)Beg olsun. Cümle serverler ve gāziler şād oldılar ve kaşıdlara

hayli ilgām ve ihsānlar iyledi. Bundan soñra (18)Melik yüz yük māl Dükiyye kal^oasine gönderdi. ^oAbdurrahman ol hazineyi alub revān oldu gitmekde.

Bu yaña (19)Melik Nasör barigāhında karar itdi. Bir gece Rümiler tedbir itdiler kim Melik’e ve gāzilere ziyāfet idüb (20)zehirleyeler. Nasör’uñ bir hilekār veziri var idi. Adına Girekos derlerdi. Melik katına gelüb hizmet (21)kıldı. Eytdikim; “yā Melikü’z-zamān! Dileriz ki bu gece gāzilere konukluk edeviz. Melik eytdi; maşlahatdır. (22)Girekos vezir turdu. Mağāmına vardı. Zehir tedārik itdi. Bu kerre Melik düşünde gördikim Resülullāh (23)saraya gelmiş. Saray içi nūr ile tolmüş. Şahābe-i güzün çevresinde turırlar. (24)Melik ol dem münācāta başladı. ^oArz ı hācet iyledi.

- [97a] (1) Ol dem gördü uykuda gözü
Ol Muhammed Muştafā görklü yüzü
Yüzyigirmidörtbiñ peygamberi
Üçyüzonuç
- (2) Mürseliñ serveri
Getürmiş nürdan ^oālemler ki yüçe
Ne diyeyim ki ānıñ vañfinı niçe
Başları ^oayyuka çıkmış rayeti
- (3) Yazılı “naşr min Allāh” āyeti
^oĀlemi başdan başa nūr iyledi
Hep yıkılmış yeri ma^omūr iyledi.
Gördü Melik ol nebiler şāhını
- (4) Din ^oimādı her dü ^oālem māhını
Yüz yere sürüb önünde ağlardı
Kāfir elinden şikāyet eylerdi.
Dir Resül aña kayurma yeme ğam
- (5) Göresin Kerim nice kıılır Kerem

Andan soñra Resül Hāzreti buyurdıkim “yā Melik Dānişmend biz senden rāzıyız Tañrı sizden rāzıdır. (6)Din yolunda taşşirlik itmediñ. İmdi tiz tur bu mağāmdan taşra çık kim Hākk Te^oālā bu şehre hışm iyledi. Gerekdir ki bu deyr bu saraylar (7)harāb olur. Zirā bu kāfirler din_i İslām’dan rücu^o idüb mürted olub saña kaşd itdiler ki zehir vireler. Hākk Te^oālā (8)bu kāfirleri kahreyleye” dedi. Melik bu

heybetten uyandı. Şehir ve saray ditremege başladı. Derhâl Melik tırdı. Tonun (9)giydi ve nidâ itirdi. “Tiz tıruñ. Taşra çıkıñ ki bu şehir harâb olısar” didi ve cemi° eşyâların ve esbâbların kaldırdılar. (10)Hiç kimse kalmayub taşra çıkıub kurtuldılar. Kudret i ilâhi birle ol gice karañu giçe idi. Halk birbirini görmezdi. (11)Girekos Rûmiler’e çağırdıkım; “siz bir kez tıruñ bunlar gitsünler ki şehir kapuşın bağlarız. Anları bir dañi (12)şehre komayalım. Bu heves ile kâfirler şehirde kaldılar. Müslümânlar taşra çıkıldılar.

Çün seher vañti oldu. Yer (13)depremege başladı. Kâfirleriñ başına bir tırağa koptıkım kâfirleriñ feryâd u figâni âsimâne çıkdı. Nasör’uñ (14)sarayı tamâmet aşığı geçti. İçinde ne kadar kâfir var ise helâk oldu. Kıyâmet kâfirleriñ başına koptu. (15)Nâgâh bir tırağa dañi oldu. Şehriñ cümlesi yere geçti. Cümle kâfirler helâk oldılar. Çün erte oldu. Göz (16)gözi gördü. Gâziler bakub gördüler ki şehriñ deyri divârı cümle yıkılmış. Harâb olmuş.

Râviler şöyle (17)rivâyet iderler ki kırk gün kırk gice ol şehre hışım yağmuru yağdı. Taşları dañi türâb oldu. (18)Üstüne seyl gelüb kum ile örttü. Niçe biñ kâfir yer altında kaldılar. Melik ol hışımı görüb geçüb (19)Süleymân ribatına erdi. Ol yerlerde olan kavim Melik katına gelüb Müslümân oldılar. Melik buyurdu ol yeri (20)imâret kıldılar. Ol mağaralar ki kâfirler Nasör ve Şatıat hükmüyle örünmüşlerdi. Müslümânlar bulmayalar diye. Ol mağaraları (21)bulub açtılar. Gümüş toprağı çıkardılar. Zirâ ol Gümüş Kavmi gördiler ki dünyâ Melik’e yüz tutdı. Pâdişâh oldu. (22)Nasör ve Şatıat’ıñ devri döndi. Yeñi Müslümân olanlar gelüb Melik’e gösterdiler. Melik buyurdu ol mağaraları açub gümüş (23)toprağı çıkarub işe mübaşir oldılar. Her gün ol yerden iki batman gümüş Melik hazinesine alurlar idi. Melik dañi (24)gâzilere bahş ider idi.

Çünkü gâziler Süleymân ribatına geldiler. Şimdi aña Gümüş Şehri derler. Andan soñra gördilerkim (25)ol hışım yağmuru sâkin oldu. Cümle gâziler Melik katına gelüb hizmetine tırdılar. Bu zelzeleyle bu şehrin [97b] (1)harâb olmasına sebep ne idi didiler. Melik eytdi; “ol gice ki ben Nasör sarayında yatardım. Düşümde Hazreti (2)Resûlullâh’ı gördüm. Baña emritdi ki bu şehriñ kavmi âşidir. Seniñ başına kaşd itdiler. (3)Hakk Te°âlâ anlara hışım iyledi. Bu şehri yere geçirüb kavmin helâk eylese gerekdir” didi. Ol şehir kavmi °âşi ve mücrim (4)oldukları içün

bu şehre Çorum deyü ad verdiler. Çün Melik bu ahvâli yârenlere bildirdi. Gâziler Melik'e du'â iylediler. (5)Ol şehriñ kavmine Çorumlu derler.

Andan Melik buyurdu Amasiyye'den yaña revân oldılar. Çünkim yakın erdiler. Şehir kavmi (6)Melik'e istiğbâl kıldılar. Gülnuş Bānu'nuñ hādimleri taşra çıkdılar. Ğāzi Beg'i Melik'e getürdiler. Melik oğlancıgun (7)görüb şād oldu. Haraşna kavmine ve evliyāullāhdan medfūn olanlara oğlu tevdiyelerde şükranesine çok māl (8)verdi. Andan Gülnuş Bānu gelüb Melik'in elini öpdü. Melik'i alub saraya girdiler. Öte gün şehri Haraşna'da (9)karār itdiler.

(Kelām-ı Manzūm)

- Zamān ola kim bunı söyleyeler
Bu kışşaları dört yaña yayalar
Eyü yavuz kişiniñ adı çıkar
(10) Veli cehd iyleseñ dañi adı çıkar
Eyü olsa hoşdur bir kişide
Şoñunda kim kalır işide
Zihi devlet ki hoş adı ānıla
(11) Yavuz adı kalan katı yıkıla
Eger 'ālemde qosan bir nişānı
Seniñ kim görse akub o kāni
Süleymān'a kılmadı vefā 'ālem
(12) Qanı Davud qanı Nuḥ qanı Âdem
Qanı Mūsa ve 'İsa qanı Aḥmed
Celilullāh Maḥmūd u Muḥammed
Cihāniñ zinette hiç beqā yok
(13) Ki bundan hergiz kimseye vefā yok
Didiler memleket assı qalaydı
Süleymān'a gerek bāqi qalaydı
Misālin belki bir gündür cihāniñ
(14) Sebātın kimse bulmaz çünki āniñ
Kitāb olub yazılan kışşalardan
Bilir misiñ murād nedir bilir misiñ
Du'ā idüb itmām idelüm

- (15) Dağı bir kışşaya andan gidelim
Bir gice şehr-i Ğaraşna'da ey cān
Yatur iken anda Melik pehlivān
Gördü bir düş diñleki ne görür
- (15) Gördü gelmiş Seyyid Bađđāl tırır
Melik'e şarşu varıb didi tır
Ne yatarsıñ şöyle kıldıñ mı Ğuzür
Ğavmi Sisiyye Dükiyye şavmi ile
- (16) Manguriyye şavmi dağı cem'°i-le
Kāfir elinde şatı zaĞmetdedir
Bunda bu ne Ğoş Ğuzür ile uyur
Dört yānı ki göz kulak urmayasın
- (17) Ol Müslümānları şayurmayasın
Tır uyuma anlara yetiş ey yār
Tāki senden rāzı ola girdigār
Ne yatarsıñ ne yatarsıñ tırı tır
- (18) Tayatasın ki çalına şur.

Çünkü Melik Dāniřmend Ğāzi düşünde Seyyid Bađđāl'ı görüb elini öptü. Seyyid Bađđāl dağı (19)āniñ gözlerinden öpdü ve bağırına başdı. Eytdikim “ciger güşem. Gerekdir ki AĞmed'i Serkis'i Ma'cunuriyye'den yaña gönderesin. Ol ili fethide. (20)Süleymān'ı dağı řāmiyye tarafına gönderesin. Sen dağı Dükiyye'den yaña gidesin” didi. Melik uyandı. Gördü řabāĞ olmuş. Tırı geldi. Namāz (21)ķıldı. Ğulnuş Bānu'ya ve Ğāzi Beg'e vedā' idüb çal'aden aşağı indi. Otağa geldi. Ğāziler şarşu gelib selām tırdılar.

(22)Andan Melik ile bargāĞa girüb otırdılar. NāĞāĞ gördüler ki bir şaşıd ermişdi. Melik'e bir nāme şandı. Açub okudu. (23)Yazmışlar ki “bu nāme bizden ki Ğara Tegin'iz. Sizleriñ şatındaki Melik Dāniřmend Ğāzi'siñiz. Bilmiş olasıñız ki Ma'cunuriyye çerisi (24)bize aķın kıldılar. Ğaytal'ıñ oğlu Biřaluř bize her Ğün zaĞmet verir. Meded kılasıñız ve illa çal'a elden çıkar.” [98a] (1) dimiş. Bunlar bunu okuyub āĞir idince nāĞāĞ gördilerki “AbdurraĞman Toķadı barıĞāĞ şapusına geldi. İçeriye (2)girüb külāĞın yere urdu. Melik şordıkim; “saña noldu?” “AbdurraĞman eytdi; “Sisiyye münāfıķları (3)Ğarsanosıyye kāfirleriyle elbir idüb “ālemi fenāya verdiler”

didi. Hazineyi Tokad'a iletürken gördüm ki şehir harāb (4)olmuş. Harsanosiyye begi Mihāyil çerisiyle ve kardāşı Ğavras ve daħi Bidaros adlı bir la'in elli biñ kāfirle (5)Tokad'ı hişār idüb uruşurlar idi. Beni görüb hazineyi ğāret idüb yanımda olan Müslümānları şehid (6)itdiler. Ben daħi zāhımlı oldum. Kaçarak Biḥamdullāhi Te'ālā hizmetine erişdim didi. Melik eytdi; Seyyid Baṭṭāl Ğāzi'niñ (7)rūhuna du'ālar kıldılar. Derḥāl Melik buyurdu beşbiñ er ile Aḥmed'i Ma'muriyye'den yaña gönderdi. Manḡuriyye (8)kavmine daħi yardım eyleye. Anlara zād u zāhire ve elli yük hazine verdi. Hezār rahmet Melik Dānişmend Ğāzi'ye (9)ve Aḥmed'e degüre ve Haḡḡ Te'ālā cemāliyle müşerref iylesün. Ol gice Melik karar iyledi.

Erte oldu. Beşbiñ (10)erle 'ālem ve şancāk ve hazine ile 'Osmān'ı daħi Kaşamonu tarafına gönderdi. Ol vakit ol şehre Astepoliyye derler (11)idi. Çünkim ol ili ğāziler feth idüp adına Kaşamoniyye didiler. 'Osmān revān oldu. Eflonıs Ḳal'asi'ne erüb (12)ol kal'ayi aldı. İçine girüb karar kıldı. Ğāh olurduki ol kal'aden çıkub Kaşamoniyye vilāyetin urub girü ol (13)kal'aye girdi. Bu resm ile 'Osmān ol ili açdı. Ol şehriñ adı Eflonıs iken 'Osmāncıḡ oldu. Hezār Rahmet (14)'Osmān cānına olsun. Andan Melik beş biñ erle şancāk ve 'ālem ve bi-nihāye hazineyle Süleymān'ı Şāmiyye tarafına (15)deñiz kenārına gönderdikim Melik devletinde ol illeri feth ideler.

Çün Melik bu serverleri ğāzāya gönderdi. Bāḡi (16)kalan 'askeri 'arz itdiler. Yigirmibiñ er ḥesāba geldi. Derḥāl yaraḡ kılub alub ve Artuḡi ve Efrumiyye ve 'Abdurrahman (17)Tokādi ve sāir serverler yaraḡ itdiler. Melik buyurdu kös ve naḡkāre çalub rengārenk 'ālemler kaldırdılar. Yigirmibiñ (18)er Dükiyye'den yaña revān oldılar. Çün Dükiyye'ye yakın erdiler. Yaḡyā biñ 'İsa haber getirdikim Dükiyye'ye tiz (19)meded kıliñ. Yoḡsa harāb kıldılar didi. Çünki Melik bu haberi tuydu kāfirlere şebḡün kılmak tedārikin itdiler. (20)Melik buyurdu çeri dört taraftan kāfirlere şebḡün kıldılar ve çok kāfir kırdılar. Ol gice şanasın kāfirleriñ (21)başına kıyāmet ḡopdı. Ğāhir kāfir çerisi atlanub kuvvet tuttular. Az kaldı Müslümānları şıyalar. Nāḡāḡ Melik Ğāzi erişüb (22)bir na'ra ra'd-vāri şöyle urdıkim kāfirler serāsime olun bildiler kim Melik Ğāzi erişdi. Cümle kāfir ehli şaşdılar. (23)Ḳal'a kavmi daħi Melik'iñ na'rasın işidüb tekbir getürdiler ve beşāret na'rasın çaldılar. 'Abdullāḡ kim kal'a begidir (24)buyurdu. Ḳal'a kapusın açdılar. Beşyüz erle kal'aden taşra çıkdılar. Kāfirlere ḡamle iylediler. Bir 'azim ceng oldıkim (25)vaşfa gelmez.

Nāgāh Melik ceng arasında Mihāyil'e uğradı. La'ın Melik'e üç kez hamle kıldı. Melik'i almadı. La'ın bu kez eline [98b] (1)gürzün alub diledi kim yine hamle kıla. Hemān Melik at depdi. Erdi la'ine bir darb ı tığ şöyle urdiki eyer kaşına (2)dek iki pāre kılub kâfi toñuz tamısı gibi atıñ iki yanına şalını kıaldı ve andan cānı cehenneme gönderdi. (3)Bu yaña Artuķi daħi Bidaros'a erişüb la'iniñ gögsüne bir süngü şöyle urdıkim la'inin arķasından çıķdı. Zor (4)idüb ol la'ini sāz u seleble at üstünden kıaldırub yabana atdı. Ol gice şabāħa dek ceng itdiler.

Çün (5)şabāħ oldu. Efrumiyye erişüb  alemi  alemdāri aķtardı. Kāfirler yüz kaçırmaĝa tutdular. Ğavras Ğarsanosıyye'den yaña (6)kaçdı. Tamāmet kāfir çerisi perākende oldu. Sisiyye ħalkı Melik geldiĝin bilüb Sisiyye'de Müslümānlardan biñ kişi (7)var idi. Ğamusını Sisiyye öñünde şehid itdiler.

Biz geldik bu yaña Melik ħikāyetine ki kāfirleri şıyub ve begleri ħelāk (8)itdi. Sāirleri esir olub aħşama yaķın döñüb barıĝāħa geldi. Sekizbiñ kāfir esir olmuş idi. Üstlerine (9)müvekkil kodılar. Andan kal'aye Dükiyye begi  Abdullāħ gelüb Melik Dāniřmend'iñ elini öpdü. Melik eytdi; "seni niçe soralım? Kāfirler (10)saña çok zaħmet vermişler" didi.  Abdullāħ Sisiyye kāfirleriñden çok řikāyet kıldı. Melik and içdi kim; 'tā ol yeri ħarāb (11)etmeyince ķarār etmiyem.' Andan ħon geldi yediler. Du a vü řenā kıldılar. Aħşam namāzın edā itdiler. Ol gice Artuķi (12)ķaraķula biñdi.

Çün kim güneş kulle-i ķafdan baş gösterdi. Şabāħ oldu. Melik buyurdu. Ol esirleri getirdiler. Yıgirmisi (13)içlerinde ulu beglerden idi. Ğatta Mihāyil'iñ  ammisi oĝlu Tāriķ daħi esir olmuşdu. Melik bunları dine (14)da vet itdi. Tāriķ eytdi; "biz Mesih dininden bunca kerāmet gördük. Niçe dönelim. Eger diniñ Ğaķķ din ise (15)sen daħi bir nesne göster ki Müslümān olavuz" didi. Melik eytdi; "ne dilersiz?" Eytdi; "du a edesin ki Sisiyye (16)ırmaĝı kesile. Akmaz ola kim Müslümān olavuz" didi. Melik biraz fikre vardı. Andan başını kıaldırub (17)eytdi; "bu ĝün baña mühlet olsun. İnřā'allāħ u Te alā yārn didiĝiñiz olmazsa cümleñizi āzād ideyim" didi. (18)Eytdiler: Nola? Melik geri barıĝāħına geldi. Ol ĝün oruĝ tıtdı. Ğaymesi içine girdi. Ol ĝün ol gice  ibādete meřĝül (19)oldılar. Başın secdeye ķoyub Ğaķķ Te alā'dan yardım dilediler. Seħer vaķtı olunca gözüni uyķu ĝalebe (20)iyledi. Eyniz  indi. Düş gördi. Beřāret oldu.

Düşü içre geldi Muřtafā

Şadr-ı  alem i m aden řıdķ u řafā

- (21) Didi aña ey ʿaziz serveri
Zār ider aşhāb siziñ için vārı
Bu kāfirleriñ didiğinden gam yeme
Saña Hāḫḫ’ dandır ʿināyet dāimā
- (22) Bu duʿāyı okuyub kıl taleb
Gör ne kudret gösterir Qādir Çalab
Daḫi yārenlere virgil bunu
Buñ deminde okuya anlar ānı
- (23) Qānde olsa guşsa ile mübtelā
Bu duʿā ile ḫācetiñ dile
Bu duʿāyı verdi peygamber āña
Uyanu geldi Melik kaldı ḫona
- (24) Eli içinde gördü bir pāre ḫarir
Qoḫar idi şöyle misk ile ʿanber
Pes açub gördü duʿā nāmdār
Şād oldu görüben ānı o yār
- (25) Didi ey Qādir ü Hāllāḫ u Mevlā
Hāḫḫiḫat sensiñ ol Sultān’ ı āʿlā
Didi iki ʿālem şānı ʿ pāk
Seni bir bilmeziñ başına Hāḫḫ
- [99a] (1) Hūdāvendim, penāhım, pādişāhım
Qamu ḫalḫın ilāhı ilāhım
Bu demlerde şabır kılmaz taḫammül
Saña geldim daḫi kıldım tevekkül
- (2) Saña şıgınan olur mu hiç maḫrüm
Ne idem ki saña olmaya maʿlüm
Melik dir bunu gözleri ḫolup yaş
Sevindiğinden aḫlar aḫıdur yaş
- (3) Şükür kıldı ḫamd idüb mevlāya
Şalavāt verdi ol dem Muştafā’ya

Çünkim Melik Danişmen Ğāzi ḫazret i (4)Resül’üñ mübārek cemālin gördü.
Resül buyurmuşdu kim; “yā Melik bu duʿāyı oḫu. daḫi ol ırmaḫa üfür. Hemān ırmaḫ

(5)bağlanub akmaya demişdi. Çünkim şabāh oldu. Güneş ʿāleme nūrun müzeyyen kıldı. Bir yeşil harir üzerine yazılmış (6)bu duʿâyı elinde buldu. Ol mübārek duʿā budur:

بسم الله الرحمن الرحيم
لا اله الا الله دعيم الباقي لا اله
(7) الا الله غافر الحظايا لا اله الا الله
لا اله الا الله موسي سمع الدعايا لا اله الا الله واسع الغفران
(8) كلهم الله عيسى لا اله الا الله
روح الله لا اله الا الله ادم صفى الله
لا اله الا الله محمد رسول
(9) لا اله الا الله يا دال امان لا اله الا الله
الله يا منزل ال فرقان
يا ارحم الراحمين

(10)Pes Melik şād u ḥandān şabāh namāzın kılıb duʿā ḥaberin gāzilere bildirdi. Cümle ehl-i İslām sevindiler. (11)Melik atına süvār olub esirlerden yaña revān oldılar. Kāfir begleriniñ yanına gelüb eytdi; “istedigiñiz (12)işi uş şimdi göresiz” didi. Anlar eytdiler; “öyle iderseñ ʿahdımıza tırub Müslümān olavuz” (13)didiler. Andan Melik buyurdu ol esirleriñ bendlerin çözdüler. Yayağ ırmağ kenārına varub gāziler daḥi bile vardılar. (14)Andan Melik başın açub yüzün dergāha tütub şıdğ ile duʿā yı oğudu. Gāziler āmin didiler. (15)Duʿā tamām oldu. Ḥaqq Teʿālānın emriyle şu kesildi. Ol kavim aşığı yukarı segirttiler. Irmağın şuyundan neşv ü (16)nemā bulamadılar. Amma zinhār olmiya kim Tañrı ismine şirk getüresiñiz. Çünkim gördüler nehir ʿazim kesildi. Belürsiz oldu (17)ol esir olan begler ve sâir esir bir ağızdan imāna geldiler. Andan Melik iş bu nehirden Müslümānlara çok nefʿ olub (18)deyü ol duʿā yı yine oğuyub üfürdü. Ol nehri ʿazim kemakān zuhūr idüb ağıdı. Ol yeñi Müslümānlariñ cümlesine (19)şilāh, at, ton verdi ve ağır hazine açub bunları ğani kıldı ve hoş gördü. Nāgāh ol yañadan ikibiñ kāfir (20)gelüb Melik’iñ elçisin sürdü. Bu ḥaber Melik’e erişdi. Gāyet bi ḥuzūr oldu. Derḥāl Ḥazret i Resül’üñ (21)duʿā sını oğudu daḥi Sisiyye kavmine edā itdi. Ḥaqq Teʿālā duʿāsın müstecāb kılub ol gice vakʿasında (22)gördikim bir ak şakallu nūrāni köca geldi. Eytdikim; “ben ʿAbdulvehhāb Gāzi’yim. Çerini buradañ kıldır. Yüce dağlara çık. (23)Zirā Ḥaqq Teʿālā Sisiyye kavmine ḥişim itdi. Bu gün gerekdir ki

anları helāk eyleye.” Melik uyandı. Bu ahvāli çeriye (24)bildirdi. Göçüb tağa gittiler. Yārındası öğleye qarib gün yüzü bulutlandı. Gürültü oldu. Giceye degin (25)yıldırımlar şakıdı. Dün nişfi olunca Nūh tūfānı kopdu. Yağmurlar yağdı. Tağlar gibi seyler kopdu. [99b] (1)Sisiyye kavmi uyur iken şehriñ içinde ne var ise seyle gitti. Ancak beşyüz er kaldı. Anlarda tövbe idüb (2)Müslümān olmuşlardı. Veli kâfirlerden korqub âşikâr idemezlerdi.

Çün ol kıyāmet gicesi geçdi. Erte oldu. (3)Yağmur dindi. Melik’e haber oldıkim Sisiye kavmini seyl aldı deyü. Melik işidüb şād oldu. Seyl haberi (4)daği Rūm’a yayıldı. ʿālem halkı ʿaceblediler. Ol şehre seylden korqu yok idi. Ne ʿaceb seyl almış deyü söylediler. (5)Kurtulan ancak bir maħle idi. Anlar Melik huzūruna gelüb imān tazelediler. Andan Melik Dükiyye kavmine eytdi; (6) “şimdi nigrü sizlere korqu yokdur” didi. Buyurdu mescidler ve medreseler biñā itdiler. Bu yaña Süleymān Şāmiyye tarafına (7)varmıştı. Gerü geldi. Melik andan haber şordı. “Bir nice yeri açtım bir nicesin harāb kıldım. Nāgāh işitdim ki (8)Canik tarafından hesābsız çeri cemʿ olmuş. Müslümānlar üzerine gelirmiş. Çün bu haberi işitdim. İşte hizmetiñe (9)geldim” didi. Melik eytdi; “Harsanosıyye’den yaña var. Gerekdir ki ol mağāmi açmak gerek didi. Andan çeri ʿarz itdiler. Kırkıbiñ (10)er hesāba geldi. Onbiñ er Dükiyye kalʿasına kodıkim Haraşna kapısına dek gözedeler. Otuzbiñ erle Niksar’dan yaña (11)revān oldılar. Çeri muğaddemi Artuķi idi. Sisiyye’den göçdiler. Ol yazuya kondılar ki şimdi āña Cincife dirler.

(12)Ez iyn cānib. Bu yaña Ğavras ki Melik elinden kaçdı. Maṭrobid’e erdikim Canik begi idi. Melik’iñ pehlivānlığın (13)bildirdi. Maṭrobid kaçıdı. Canik ve Trabuzin çerisin ve Ermen ve Gürci sipāhisin cemʿ itdi. Daği gelüb (14)Niksar ırmağı kenārına kondılar. Nāgāh cāsus gelüb Melik’iñ haberin getirdi ki otuzbiñ erle Cincife yazısında (15)konmuşlardı didi. Andan kâfirler bu tedbire eytdilerki Müslümānlar çerisine şebhūn kıllalar. Yigirmibiñ kâfir Niksar önünde (16)kodular. Seksenbiñ kâfir ile Maṭrobid revān oldu. Çünkim yakın erdiler. Yaħyā haber getirdikim “ğāfil olmayıñ. Seksen (17)biñ kâfir erişdi” didi. Derhāl Melik buyurdu kim çeri puşuya koyalar. Kendi şöyle turdu. Çün gicenin bir bahşı (18)geçdi. Kâfirler erüb gāzilere aķın kıldılar. Çün iki çeri birbirine karışdı. Puşudaki gāziler daği çıkub (19)tekbir getirüb hamle kıldılar. Çok kâfir kırdılar. Önünden Artuķi ve Efrumiyye ve Süleymān Eyyüb ʿAbdurrahman kâfir çerisine (20)işler itdiler kim vaşfa gelmez.

Melik daği çeriniñ kalbgāhına erişdi. Tığ zağmıyla  alemi  alemdarı yıkdı. Mađrobid (21)bu hāli g r b Melik'in  n nden kaçdı. Melik ardınca vardı. La'in kaçarak Harsanosiyye yānında bir taş var idi. (22)Ānıñ ardına gizlendi. İrağdan Melik ānı g rd . Atını s rd  ol araya. Bir na'ra urub bir tığ Öyle çaldı ki (23)taşı peynir gibi iki pāre kıldı. La'in Şıçradı y r y verdi. Melik ardından eriş b La'in'e bir arb ı tığ Öyle [100a] (1)urdıkim kāfiriñ başı iniş aşağı kırk adım yer gitdi. Kāfirler perākende oldılar. Ğavras'a haber oldıkim “Melik atañı (2) ld rd ” didiler. La'in bu haberi işid b ağlayarak kaub Niksar'a erişdi.

Bu yaña Melik Ğāzi kāfir çerisini (3)şıydı. Mālmın ğanimet itdi. Ğāziler bu fethe sevindiler. Daği ol tağdan in b Harsanosiyye karşusunda bir yazıya (4)ķondular. Ğaymeler ve barıgāhlar ķurdular. Birkaç g n rađt oldılar. Kaşıdımız ne mağalde kaldığın sizlere  ayan ve beyān (5)edelim. Şol vaķte ki  ařķ ile  ařķāne, Őıdķ ıla řādıķāne Res l Ğazreti'niñ pāk r huna řalavāt viresiz. (6) Bu yaña Mađrobid'in oğlu Ğavras La'in d rt yaña nāmeler perākende kıldıkim eri cem' id b Melik'e cevap vere.

Ol g n (7)geçdi. Erte oldu. Melik buyurdu. naķķāreler aldılar. Tamāmet çeri atlandı. Niksar Őuyun ge b řehriñ  zerine geldiler. (8)şehir kavmi bunları g r b cenge t rdılar. Kāfirleri Şıyub kal'aye tıkadılar. Kāfirler daği ok M sl mān şehid itdiler. (9)R m'da Harsanosiyye'ye beñzer bir şehir daği yok idi. Ő yle kim manendi İstanbul idi. İstanbul'uhn bir  ali deyri (10)var idi. Nāmına Ayaz Őofiyeye derlerdi. Niksar'da daği bir ruhbān var idi. Nāmına řematorĝos derler idi. Bir ulu (11)deyr var idi kim. Adına řematorĝos deyri derlerdi. Ol deyri kal'a gibi yapıdımış idi. řematorĝos ruhbānın eli altında (12)yediy z ruhbān vardı kim c mlesi anda olurlar idi. Kāmu da'vetleri bilirlendi. Cazuluķ ve sihir tılsımāt gibi. (13) Ő ylekim divleri ve cinleri teşhir id b ol deyri anlara yapıdımışdı. Deyr altında bir lağım itdir b Niksar'dan (14)ta İstanbul'a enince giderler idi. Ayaşofya'ya varub āyin i bağılları  zere hareket id b geri gelirler (15)idi. Ta şimdiye dek o lağımın eseri zāhirdir derler.  nkim Melik Dāniřmend Harsanosiyye kāfirleriñ s r b (16)kal'aye koydu. Kendisi at s r b řematorĝos Deyri'niñ kapusına geldi. Ruhbānlar tam başına ıķub Melik'in  st ne (17)ok atub ve taş d kdiler. Melik Dāniřmend kalķan b r nd . Ğ rzin eline alub deyr kapusına kaşd edicek (18)şehir kavmi feryād itdiler kim Melik bu deyri harāb ederse tamāmet R m harāb olur dey b kal'aden taşra gel b (19)Melik

Ġāzi'ye hücüm itdiler. Melik geri döñüb kâfirlere hamle kıldı. Artuķi ve Efrumiyye ve sair ġāziler yine ol (20)kâfirleri şıdılar.

Çün yine aħşam oldu. Kös āsāyiş urdular. Geri menzilġāha geldiler. Namāz kıldılar. Ĥon yediler. (21)Andan Melik eytdi; “Ey serverler bunuñ gibi sarb yer görmedim. Tamāmı taşlıķtır. At yürür yeri yokdur. Evleriniñ (22)her biri bir ġal'aye beñzer. Ādemi ġadsızdır. Biz ne tedbir idevüz kim bu şehri feth ide idik” didi. Artuķi ileri (23)gelüb eytdi; “ey Şāhib-ķırān! Biz atalarımızdan şöyle işidirdik kim nitekim Şematorġos deyri vardır. Niksar'ı (24)kimse alamaz. Zirā ki Şematorġos bu şehri tılsımla bağlamışdır. Şehriñ kilidi ol deyrdir. Ol deyr ġarāb [100b] (1) olmayınca bu şehir daħi alınmaz demişlerdir derler idi” didi. Melik eytdi; “ne çāre etsevüz ki deyr ġarāb ola” didi. (2)Artuķi ve Efrumiyye eytdiler; “Tanrı Te'ālā 'ināyetinde ve seniñ devletinde biz ikimiz bu şehri alavuz inşā'allāh u Te'ālā” didiler. (3)Melik anlara taħsin itdi.

Pes Artuķi ve Efrumiyye çadırlarına varub Rüm dilince Trabzon begi aġzından bir nāme (4)yazdılar: “Ġavras ġatına kim evvel titi miti benden saña kim Puħil'im. Seniñ ġatıñdan kim Ġavras'sıñ. İşitdim Melik Niksar (5)üstüne gelmiş. Maṡrobid'i öldürmüş ve şehri ġişār etmiş. İşte Trabzon'da bir Şalib vardır ki Mesih devrinden (6)kalmış. Ānı saña gönderdim ki Şematorġos deyrinde ġoyasız ki cazular saña zafer bulamıyalar. Andan soñra ben daħi (7)ġesābsız çeri cem' idüb Şalib ardınca erişirüm” deyüb nāme tamām oldu.

Pes Efrumiyye ol (8)nāmeyi alub bu ġile ile kendüyi daħi bir ġoş ruhbān şekline āraste kılub bir güzel ruhbān oldıkim dil (9)ile t'abir olmaz. Artuķi bi-iħtiyār güldü. Efrumiyye ṡurı gelüb ġal'a ġapusına vardı. Kâfirler şordılar kim (10) “ne kişisin?” Efrumiyye eytdi; “ruhbānım, Trabzon'dan gelirem. Ġavras'a nāme getirdim” didi. Ġavras'a ġaber oldu. (11)Buyurdu açtılar. Efrumiyye iġerü girdi. Tiz yine ġapuyı bağladılar. Efrumiyye Ġavras'a varub Rüm dilince selām (12)verdi. Ġavras Efrumiyye'niñ ġüb cemāline ġayrān oldu. Tamāmet kâfirler eytdilerkim “zihi ruhbān kim budur” (13)didiler. Andan nāmeyi okudular. Şād oldılar. Efrumiyye'den şordılar ki “böyle gökçek ruhbān niçe geldi ki yalñızsıñ?” (14)Efrumiyye eytdi; “Mesih Şalibin getirdim bu şehri şaķlasın deyü. Ol beni şaķlamaz mı?” Rümiler Bu kelāmı (15)Efrumiyye'den işidüb taħsin kıldılar. Daħi eytdilerkim “Şalib ne vaķitle gelir?” Eytdi kim “şabāħ vaķtinde. (16) İkiyüz kişidir ki Salib ile gelürler. Hem ol

Salib ağırdır. Ancak bir deve çeker” didi. Kâfirler sevindiler (17)andan sonra Ğavras buyurdıkim; “bunu tiz deyre iletiñ ki ruhbânlar dañi göreler” didi.

Andan Efrumiyye’yi deyre (18)iletdiler. Ruhbânlar İstikbâl idüb Şemaţorgos katına getürdiler. Şemaţorgos bir koca ruhbân idi ki (19)şakalı uzayub gögsi üstüne inmiş ve gözü egilmiş, yüzi buruşmuş, bıyıkları ağzını örtmüş, (20)bir zişt şekil. Tonu, pelâsı murdâr. Şöyle kim bir ayuya beñzerdi. “Ömrü yüz yılıdan aşmış, bu kadar (21) “ömründe bir kere parmağın şuya batırmamış, sakalı fitil fitil olmuş. Bir mehib şekil olmuşdu ki (22)şeytan süretine durmaga andan sabıķ alırdı. Bari ol keşiş Efrumiyye’yi görüb hayrân (23)oldu. Andan Efrumiyye nâmeysi āña dañi gösterdi. Okuyub ruhbânlar şād oldılar. Andan Efrumiyye eytdi; “yine ben varayım ki anlara haber kılayım tiz geleler. Cazular tuymaya.” [101a] (1)dedi.

Çün destür oldu. Eytdiler “şakin ki cazulara uğramıyasın” didiler. Efrumiyye eytdi “ben dañi anlardan (2)ķorkaram” deyüb taşra çıķdı. Hakk Te’ālā’mñ ‘ināyetinde bu işi düzdi. Kōşdu bir kimse vāķif olamadı. Geri (3)Melik yanına gelüb nâme ahvālin bildirdi. Melik āña tahsin idüb buyurdu. Derhāl iki yüz pehlivān atlandılar. (4)Artuķi, °Abdurrahman bir deve tonatdılar. Üstünde Şalib var şansınlar diye. Bile alıp şehir kapuşuna (5)erdiler. Kıpuyı çaldılar. Ruhbân ulusu ayı gibi böğirdi. Geldi kıpuyı açñ deyü. Kıpuyı açdılar. Gördikim (6)ikiyüz kişi şilāhla tururlar. Hoş geldiñiz. Haç Şalib kanı didiler. Müslümānlar Derhāl tığ çeküb (7)ķapuda olanları kırdılar. Diyre koyuldular. Bir sâatde çok kâfir kırdılar. Deyriñ içi küşteler püşteler bağladı. (8)Ğāziler kılıcıdır iner, çıkar feryād u figān ruhbānlardan kopardı. Derhāl yüz kadar ruhbân lağıma girdiler. Kudretullāh (9)Lağımın ilerüsi bağı idi. Demür kıpusu var idi. Ol kıpuyı açamadılar. Ol arayı otlak etmişler. (10)Tavānına kadar ot ve tamış ile tıdirmuşlardı. Artuķi gördi buyurdu od urdular. Kāmış tıtuşdu. (11)Ğāziler lağımñ ağzını almışlardı. Yüz ruhbân Şemaţorgos bile yanub kül oldılar. Ğāzileriñ tekbir (12)āvāzın kal’aden kâfirler işidüb burç başına çıkdılar. Gördlerkim Ğāziler deyri almış ruhbānları kırmışlar. (13)Ğavras bu hāli görüb feryād idüb eytdi “kim deyri elden gitmiş kal’a dañi elden gider” didi.

Bu yaña Melik çerisi (14)yürüdüler. Kal’a üstüne gelüb kıpuyı açñde çok kâfir kırdılar. Kıpuyı dañi açdılar. Şehre koyuldular. (15)Ğavras kal’aye girdi. Şehir halkı deyri alınub Şemaţorgos ve ruhbānların kırdığın bilüb canlarıñdan ümidlerin (16)kesdiler ve eytdiler; “biz cānımız Mesih yoluna kurbān idelim. Yatub kimisi tam

üstünde ve kimisi soğaklarda tırub (17)ok ve taş ile cenge tırdular. Bir azim ceng oldıkim beyāna gelmez.

Kelām-ı Manzūm

- (18) Yine İslām askeri cūş iyledi
Cān baş kıydın ferāmuş iyledi
Din yolunda canlarıñ terk eyleyüb
- (19) Belde erlik kuşagın berk eyleyüb
Şaldılar kılıçları şimşek gibi
Sürdiler kâfirleriñ üzerine arslān gibi
- (20) Kimisi kılıç ile idüb pāre
Tograyub leşin dökerdi yerlere
Kimin ok ile kıldılar helāk
Kimi korqudan itdi zehre çak
- (21) Kesilüb başlar söküldü sineler
Leşden ayak başmazdı ineler
Ol erenler serveri sultān ı din
Pür şilāh Melik Dānişmend āhenin
- (22) Ol soğakları urur birbirine
Mecrūh ider hem öldirir.

Pes Müslümānlar tekbir getirüb birbirine urdılar. (23)Kâfirler dağı tam üstünde ok ve taş ile çok âdem şehid itdiler. Ğāziler girü döndi. Melik eytdi; “size (24)noldıkim şavaşdan gerü döndüñüz?” Eyttiler; “ilerü varılmaz. Hāyli âdem şehid oldu” didiler. Melik ānı işitdi. (25)Kakıdı dağı atını ileri sürdü. Kâfirler Melik’i taşa tıtdılar. Çāre olmadı. Melik buyurdu neft-zenler şehriñ [101b] (1)Evlerine od urdılar. Dört yañadan şehir tıtuşdı Şöyle kim ateş gökyüzüne direk direk oldu. Şanasın ol (2)gün kıyāmet günüydü. Ğavras bu hāli gördü. Kaqdı eytdi kim; “bu kişiniñ elinden aciz kaldık. Atamı ve qarındāşımı (3)öldürdü. Ol yetmezmi kim şimdi gelmiş benim kaşdı ider. Ol nāzenin deyri harāb kıldı. İmdi benim tākātım taq (4)oldu. Gerekdir ki ben dağı āniñla ceng idem. Ya ölem yāhud bu belādan kırtulam” didi. Ğavras La’in’iñ iki (5)oğlu var idi. Biriniñ adı Nikola ve biriniñ adı Yorgi idi. Anlar eytdiler; “ey ata! biz dağı seniñle bile (6)gideriz” didiler. La’in buyurdu. İki biñ kâfir atlanub kaladen taşra çıkdılar. Müslümānlara hamle kıldılar. Bir azim (7)ğavğa oldıkim

galebesi  ayyuqa  ıkkı. Bir dem içinde dört yüz  dem Şehid oldu. Bu haber Melik'e degdi. Derh al at depdi. (8)Na'ra urub ileri yürüdü. G ziler İsl m gayretin yerine getirdiler. Hücüm idüb bir s atde k firleri Şıyub altıyüz (9)k fir kırdılar. G vras gerü dönüb kaçdı. Diledikim  al'aye gire. Melik ardından erdi. La'in  al'aye giremeyb karşuda (10)bir tağ var idi. Ol tağa kaçdı. G ziler ol tağı  evirdiler. La'in geri dönüb hayli  dem Şehid itdi.  Abdull h kim (11)Melik D nişmend'in  alemd rı idi. G vras  na uğradı.  azaull hdır ol la'in'in elinde Şehid oldu. Bi raħmetull h u (12) aleyh rhiyn F tiha.  Abdurraħman gördikim  ard Őı Şehid oldu.  Abdurraħman hrŐ itdi. Ol la'in'in  aŐına (13)yürüdü. Erdi la'ine gürz hav le  ıldı. La'in men' itdi. G vras  Abdurraħman'a  ılı indirdi.  ılı  alkana erdi.  Abdurraħman (14)başın uğurladı.  ılı at başın yere bıradı. N g h Melik erişdi. Bir kez Şöyle na'ra urdıkim  arh-ı  sım n (15)zemin  zam n lerzeye geldi. Tam met k firler ser sime oldılar.  ağırdı ki "benim Melik D nişmend G zi. Birdir önümde k firi'n (16)oğu azı" deyince G vras'in iki oğlu bildi Melik'e hamle  ıldılar. Melik'e  ılı indirdi. Melik siper ile men' iyledi. Bu kez (17)Melik erdi G vras'a  ılı indirdi. G vras  alkan brndi. Melik'in  ılıcı ol bol d  alkanı iki p re  ıldı. K firi'n (18)tuğun kesdi. Daħi eyer  aŐına dek iki p re  ıldı.

 olun  uvvetl hem muħkem bilegin

Ayağ baŐdıca el versin dilegin

(19) Dilediği'nce Hağ versin mur dın

Yir i gök trduca trasın

Hemişe devleti'n p yende olsun.

(20) Saňa yavuz saňan Őer Őende olsun.

nnde Şöyle kim  anı dökülsün

 ılıcın  arbıyla başın kesilsn

(21)n Melik G vras'ı depeledi. İki oėlu  orularından parmaė  aldırub Mslm n oldılar. Ves ir k firler daħi am n (22)dilediler. Melik buyurdu g ziler am n verdiler ve el  ekdiler. Bir yaňa od Őlesi bir yaňdan  eri g vgası  sım ne (23)ermiŐdi. Andan Őnra  al'ea kavmi  apuyu açdılar. Melik içerü girüb tam met  al'ea kavmi gelüb Melik önünde im n [102a] (1)getürdiler. G vras'in hazinesin g zilere baŐıyiledi. Yüz yk m l daħi Toėad'a gönderdi Ő yet gerek ola deyü. (2)Andan Őnra leŐkeri  arŐ itdiler.  ırkbi'n  eri  es ba geldi. On biňini Artuėı ile

Efrumiyye'ye verdi kim (3)Cabusiyye, Hayruriyye ve Şāmiyye ve Canik haddına degin siz açın didi. Andan on biñ erle °Abdurrahman (4)ve Süleymān'a verdi kim Ermeniyye ve Şuğriyye vilāyetiñi ta Bulgar haddına degin anlar feth ideler. Çünkim ol serverleri (5)ğazāya gönderdi. Kendi ol gice anda karar itdi. °İbādete meşğül oldu.

Çünkim şabāh oldu. Melik buyurdu (6)çeri atlanub Canik'den yaña revān oldu. Üçüncü günü Halkūmbed kalasine erdiler. Qala° begi işidüb (7)buyurdu çeri cem° itdiñ didi. Begiñ adı Miḥāyil ve kardāşı adı Fāşil idi. Fāşil °acāyib heybetlü er idi. (8)Miḥāyil kalade kalub Fāşil'i altibiñ kāfirle kaladen çıkub gelüb bir yerde puşuya girdiler. Bu yañdan (9)Müslümānlar geldiler giçeler. Kāfirler puşudan çıkub gāzileriñ üzerine ok sepdiler. Biñ kadar ādem şehid itdiler. (10)Müslümānlar başıldığın Melik'e didiler. Melik atın depdi. Na°ra urdu. Ol puşuya erişdi. Rāviler (11)şöyle rivāyet iderler kim ol gün Melik'ün na°rasından nice kāfirleriñ ödü yarıldı. Helāk oldılar. Nāgāh (12)Fāşil la°in puşudan çıkıdı. Elinde kılıç var idi. Diledikim Melik'e çala. Fāşil kolun kaldırdığı gibi Melik çüst (13)kāfiri koltuğı altından bir kılıç şöyle çaldikim Fāşil'in bir kolu ile başı havaya perrān oldu. Kāfirler döñüb (14)kaçdılar. Gāziler kafalarından Halkūmbed Qalasi kapusına dek koğdular. Çünkim Miḥāyil çerisiniñ şindiğın (15)ve kardāşınıñ helāk olduğun bildi. Qala kapusını açdırdı. Qala karşusunda gāziler kāfirlere kılıç (16)ururlardı. Serverleriñ bir nicesi kalaye kaşd itdiler. Kāfirler taşla okla men° ederlerdi. Çün gice (17)oldu. Gāziler kalae karşusunda kondılar. Biñ kadar esir almışlardı. Üzerlerine müvekkil kodılar.

- (18) Tañrıdan rahmet hezārān biñ senā
Ol Muhammed Muştafa'nıñ cānına
Ol ki kıldı bu sözü hoş dāşitān
Rahmet okuñ siz āña ey dositān
- (19) Ey Kerim sen diñleyeñi şād kıl
Rahmet idüb tamudan āzād kıl.
Kim ki diler rahmeti çok kazana
Fātiha okuya bunu yazana

(20)Çünkim Melik Dānişmend Gāzi ol kalae yi hişār iyledi. Bunlar bunda (Ez iyn cānib) Bu yaña Melik Artuķi'ye °ālem ve şancāk (21)virüb onbiñ er ile Cabusiyye ilini açalar. Çünkim ol illeri feth itdiler. Kimini katl idüb kimini haraca

kesdiler. (22)Bu haber Trabzon begi Puthil La'in'e erişdi kim Ğavras ve Şemaşorgos öldü. Deyr ħarāb oldu diye. Puthil La'in (23)°azim periřān oldu. Zira Ğavras āniñ °ammisi idi. Buyurdu dōrt yaña nāmeler perākende kılub çeri cem° (24)idüb Melik'e kařd kıla. Pes gönderdi. Nāmeler yerlü yerine vāřıl olub Ğürcistan begi Ehron [102b] (1)La'in otuz biñ kāfirler erişdi. Aħlāt begi Bederus daĥi yigirmibiñ kāfirle erişdi. İklis La'in ki (2)Ermen begidir. Trabzon'a °azim itdi. Puthil La'in'e ħaber oldu. Gelen begleri istiķbāl idüb ķondurdu. °Iyř u nūřa (3)meřģül olub zehr-i mār yediler. Pes kāfirler begi Puthil La'in gelen la'inlere Melik'den řikāyet iyledi. Ehron Ğürci (4)eytdi; "bizim aramızda bir pehlivān er yoķ mu ki vara Melik'iñ iřin bir yaña ide" didi. Puthil la'iniñ bir pehlivānı (5)var idi. Adına Ķaraburç derlerdi. Bir mehib kāfir idi. Şöle kim Rūm'da aña muķābil yoķdu. Ol meclisde (6)bile idi. Turi gelüb and içdikim Nařron ħaķķı ve deyri ħaķķı içün ben varım. Melik iřin bir yaña ideyim didi. (7)Nāġāĥ çeri arasında ġavġa belürdü. Puthil şordıkim bu ġavġa nedir? Eytdiler; "yüz kiři geldi. Ķarakuř Ķal°asi'n (8)Artuķi ile ħarāb itdiler" didiler.

Bunlar bu sözde iken nāġāĥ bir kaşıd erdi kim bir nāme getirdi. Oķudular. (9) Demiř kim; "benim ķatımdan kim Miĥāyil'im seniñ ķatıñdan kim Puthil'siñ. Bil ve āġāĥ ol ki Melik Ĥalkūmbed ķal°asin ĥiřār (10)itdi. Ķardāřım Fāřil'i öldürdü. Gerkdir ki baña meded kılasıñ ve illā ķal°ayi ħarāb ider demiş ve andan (11)Ĥarsanosiyye aĥvālin ve Ğavras'iñ öldüğün ve oġullarınıñ Müslümān olduğun bildirmiş. Puthil eytdi; (12) "bu kavimle nice etmek gerek?" Ķaraburç eytdi; "biraz çeri veriñ. Ben Artuķi üstüne varayım. Ğavras'ın oġullarına (13)nāme yazıñ. Ola kim tövbeye gele geri Mesih dinine döneler" didi. Andan Puthil'e bu sözleri didi. Puthil didi;

- (14) Ey begler, ey vezirler bu ne ĥāldir? Bu ne şom tāli° olur?
Meger °İsa ile Meryem yüzini
Çevirdi bizden yumdu ġözini
- (15) Āniñçün ki ķulluġun idemeziz
Mesih'iñ didigi yola giremeziz
Bu iřiñ řonu neye vara °aceb
Nice çekeriz biz bunca şa°ab
- (16) Eger böyle gider ise tamāmet
Çekeriz bu belāyı tā rüz kıyāmet

İşitdi begler çün bu kelâmı

Didiler âña ki korkduñ olamı

(17) Bunuñ gibi sözi söylemek olmaz

Bunu halka böyle dimek olmaz

Bitire görelim işiñ ne ise

Yazılan gelir başa ne ise

(18)Pes andan kâfirler çeriye yokladılar. Yüzbiñ kâfir hesâba geldi. Andan soñra Rüm ve Çerkes her ne ise otuzbiñ (19)kâfir seçüb Qaraburç'a ve Bederus Firenk'e verdiler. Anlar Artuqi'ye beraber varalar. Andan Ğavras'ın oğullarına nâme (20)yazdılar kim; "benim katımdaki Puthil'em. Seniñ katındaki Nikola ve Yorgi'siñ. Bilmiş olasız ki yüzbiñ çeri cem° itdim. (21)Ehron Gürci, İklis ve Bederus ve Qaraburç bir yere geldiler. Gerekdir ki Melik üstüne varalar. Melik'iñ biñ (22)cânı dañi var ise biri kırtulmaya. Eger siz dañi dilersizkim olmıyasız. Geri Mesih dinine giresiz. Ol Müslümânlar ki [103a] (1)katıñızda duranları öldürüñ ki bizim elimizden kırtulasız. Çün nâme tamâm oldu. Bir kaçıdıñ eline verdiler. Harsanosıyye'(2)den yaña revân oldu. Bu yaña Qaraburç ve Bederus Firenk otuzbiñ kâfirle gitdiler. Bir iki günden soñra kâfirleriñ (3)câsusları Qaraburç'a haber verdiler kim Müslümânlar çerisi uşta tağ ardında konmuşlar deyü kâfirler (4)anı işidüb dün buçuğuna dek sürdüler. Erişüb şebhün kıldılar. Müslümânlar dañi cenge tırdılar.

Pes (5)ol gice gâziler çok ceng itdiler. Kâfirler çok idi. Ğâziler şındılar. Niksar'dan yaña kaçdılar. Gelüb (6)şehir önünde kondılar. Ğavras oğulları nüzül u ni°met idüb gâzilere konukluk itdiler. Andan gâzileriñ zañımın (7)bağladılar. Çün gice oldu. Puthil'den Ğavras oğullarına nâme geldi. Çün kim haberi bildiler. Din i İslâm'dan (8)yüz çevirüb mürtedd oldılar. Tedbir itdiler kim kaldedki Müslümânları kıralar. Andan kılıç çeküb Müslümânları (9)kırdılar. Dilediler kim Artuqi ile Efrumiyye'yi tutalar. Taşra çıkub tağa varub mişe arasına (10)girdiler. Şabâh olub göz gözi gördi. Nikola'ya haber geldi kim; "uş Qaraburç geldi ve yânında Bederus Firenk (11)biledir" didiler. Nikola la°in şād olub emritdi. Anlara karşı çıktılar. Öñlerine düşüb sinmiş (12)çeriniñ üstüne gittiler. Qaraburç kâfirlerle ol tağı çevirüb ortaya aldılar. Ögleye dek ceng oldu. (13)Ğâziler cânlarıñdan ümidin keddiler.

Nâgâh toz belürdi. İçinden °Abdurrahman ile Süleymân çıkageldiler. Vardıkları (14)vilâyeti fetih idüb gerü gelirler idi. Ol araya gelüb na°ra urub hücum

itdiler. Karaburç buyurdu. (15)Ġavras'ın oğulları Müslümānlara hamle kıldı. °Abdurrahman Ġavras'ın oğluna berāber oldu. La°in °Abdurrahman'a hamle kıldı. (16)°Abdurrahman men° iyledi. La°in'in süngüsü iki pāre oldu. °Abdurrahman erişüb Yorgi'ye bir darb ı tıĝ şöyle urdıkim (17)La°in'in başı iniş aşıĝı otuz adım yuvarlandı. Andan Süleymān Karaburç'a karşı varınca Bederus (18)mel°ün bir ok attı. Süleymān'ın atın urub düşürdü. Süleymān yayaĝ kıldı. Ġāziniñ birisi Yorgi'niñ (19)atını tutub Süleymān'a getirdi. Atlandırdılar. Ġavras'ın öbir oğlu Nikola'ya haber erdikim kıardāşın öldü. (20)La°in feryād idüb andan buyurdu. Mürtedler bir uĝurdan hamle kıldılar. Ġāzileri sürüb Artuĝı üstüne (21)dökdüler. °Abdurrahman ve Süleymān taĝa çıkdılar. Bu hāle aĝlaşdılar. Haĝĝ'dan yardım dilediler. Melik'i bize sen (22)irgör didiler. Kāfirler dört yañdan ceng iderlerdi. Karaburç dem-be-dem çağırub Melik'i ödürdük. Siz (23)ne başarısñız derdi. Bunları nevmīd iderdi. Artuĝı eyderdi ki; inanman. Kāfirler yalan söyler derdi. [103b] (1)Çün gice oldu. Kös āsāyiş urub kāfirler taĝ eteginde kıondular. Bunlar bunda.

(Ez iyn cānib) Bu taraıdan (2)Melik Dānişmend Hālkūmbed öñünde kıonmuşdu. Miĝāyil dem-be-dem “sen bu vilāyeti fethedemezsin” der idi. (3)Melik and içüb “tā bu vilāyeti fethedüb ĝarāb etmeyince gitmezim” derdi. Çün gice oldu. Kıondular namāz kıldılar. (4)Ta°ām yediler. Giceniñ bir baĝşı geçmişdi. Puthil ve Ehron ve İklis la°inler erişüb yetmişbiñ kāfir dört (5)yañdan ĝāzilere şebĝün kıldılar. Eyyüb kıarakula biñmişdi. Gelüb aĝvāli Melik'e bildirdi. Derĝāl ĝāziler cenge (6)girdiler. Melik ceng arasında İklis La°in'e erüb bir darb ile İklis'i iki pāre iyledi. Ehron Ġürce (7)erişüb bir süngü urdu. Melik ĝāfildi. Uyluĝuna bir zaĝım urdu. Melik acısından döndikim la°ini ĝelāk (8)eyleye. Kāfir kıaçtı. Puthil ānı ĝörüb baĝırdıkim; “er gibi ölüñ” deyince kāfirler bir uĝurdan hamle kıldılar. Bir °acāyib (9)ceng oldu kim vaşfa gelmezdi. Nāĝāh Puthil La°in ceng arasında Eyyüb'e rast gelüb bir darb urub atın düşürdü. (10)Tekrar bir darb ile Eyyüb'ü daĝı şehid iyledi. Melik bu ĝāli ĝörüb at başın çevirdi. Harsanosiyye'den yaña (11)revān oldılar.

Çün şabāĝ oldu. Melik ĝördikim dörtbiñ ĝāzi kıalmış. Nāĝāh Yahya gelüb Harsanosiyye (12)aĝvālin bildirdi. Melik ta°cil idüb sürdüler. Dün buçuĝuna dek kāfir çerisine erdiler. Melik uyluĝundaki (13)zaĝımı muĝkem baĝladı. Daĝı tekbir getirüb kāfirlere hamle kıldılar. Nāĝāh ceng arsında Karaburç kāfire uĝradı. (14)Karaburç Melik'ın öñünden şavuldu. Daĝı °Abdurrahman'a uĝradı. Çok ceng

itdiler. Āhîr La°in °Abdurrahman'ı (15)şehid iyledi. Raḥmetullāhı aleyh rūhu için Fātiha. Melik Danişmed ānı işidüb °azim melül oldu. (16)Daḥi atını Qaraburç üzerine sürdü. Erdi bir kılıç şöyle urdu ki tā eyer kaşına dek iki pāre kıldı. (17)Süleymān daḥi Ğavras'ın oğlu Nikola'ya erişdi depeledi. Qulları figān kopardılar. Andan Bederus La°in erişüb (18)zāhımlı kıldı. Bu kez Melik erişüb Bederus'uñ depesine bir darb ı tığ şöyle urdıkim eyer kaşına dek iki (19)pāre kıldı. Şabāḥ yakın idikim kāfirler şınub kimi şehre ve kimi tağıldılar kaçdılar. Melik kafalarından sürüb (20)qal°a kapusına geldi. Qal°a kapucuları köyde idiler. Şāyed Ğavras oğulları şıgına gelevüz deyü kapuyı açık komuşdı. (21)Kapucular şordılar kim; “ ne kişilersiz? Melik eytdi; Ğavras oğullarıyuz diyüb içerü girdi. Bir na°ra urub kapucuları (22)kırdı. Qal°a kapusın aldı. Ğāziler qal°aye girdiler. Kāfirler gördüler ki ğāziler qal°anıñ kapusın aldı. Cān atub (23)aşağı qal°a kapuşuna yüridiler. Taşra çıkub tağlara kaçdılar. Ba°zısı kedini qal°a burcundan atub [104a] (1)helāk oldılar. Andan Melik buyurdu qal°aye od urdular. Divarları ḥarāb oldu. Andan Melik dönüb şühedāyı (2)cem° idüb namāzların kılub defnitdiler. Eyyüb'ün meyyitin Canik'den getirüb °Abdurrahman ile bir yere defn(3) itdiler. Zirā kim birisi veziri biri °alemdārı idi.

Andan gördikim Artuqi'niñ zāhımı çokdur. Efrumiyye'niñ (4)zāhımı ziyāde olduğundañ ğayri ḥamili var idi. Rūḥları şād ı mend olsun. Melik gördü öyledir. Anlara (5)terehḥüm idüb eytdikim; “siz variñ Toqat qal°asine giriñ. Birkaç gün eyüce olasız. Bizler görelim aḥvāl (6)nice olur. Ben bir kez daḥi Canik'den yaña varayım. Ol ki Puthil La°in'den ve Ehron Gürci'den tamar getürem didi. (7)Artuqi ve Efrumiyye firāka tuymayub ağlaşdılar. Daḥi birbiriyle veda° idüb ḥelālleşdiler. Andan birkaç (8)Müslümānla revān olub Toqad'a erdiler.

Serverlerden Melik katında ancak Süleymān ve Yaḥya qaldı ve Melik (9)Dānişmend'in Mübārek adlu rikabdārı qaldı. Bāki ğāziler şehid olmuşlardı. Velḥāşıl altıbiñ ğāzi qaldı. (10)Qalanına Melik destür verdi. Dükiyye ve Sisiyye ve Ḥaraşna taraflarına gönderdi. Kendi ol gün qarār (11)idüb şabāḥ oldu. Atlanub altıbiñ er ile Canik'den yaña revān oldılar. Bu yaña Puthil La°in ve Ehron (12)Gürci'ye ḥaber oldıkim Melik yine gelür didiler. Ol aradaki derbende puşuya girdiler. Melik çerisiyle gelüb ol (13)derbendi geçtiler.

Nāğāḥ kāfirler puşudan çıkub ğāzileriñ kafasından aldılar. Melik gerü dönüb ḥamle kıldı. (14)Sañasın bir kurd koyun sürüsüne girdi. Şöyle kim kāfirleri bölük

bölük idüb tağıdırı. Melik ol gün (15)ziyāde bahadırılık iyledi. Lakin kazāullāh ile Melik'in uylugundaki zahım açılıb kan revān olmuşdu. (16)Cenge kerim olduğundañ zahım ahvālin unutmıştu. Nāgāh Puthil La'in Melik'e hamle kıldı. Melik ānıñ (17)süngüsün kılıç ile iki pāre iyledi. Yānından geçerken Melik belinden şöyle bir darb urdıkim (18)orta yerinden iki biçdi. Şöyle kim belinden aşağısı at üstünde kaldı.

Andan ol kāfirler bir uğurdan (19)Müslümānlara ok serpdiler. Melik Dānişmend'in ise onyedı yerinde zahımı var idi. Ama ol arada yine (20)çok Müslümān şehid oldu. Melik döndü. Çerisine nazar kıldı. Gördikim ancak biñ ādem kalmış. Kalānı (21)hep şehid olmuş. Melik gāyet melül oldu.

Meger Canik Begi'niñ bir kulu var imiş. Adına Manol dirler. (22)Çarh oku ile atar. Kazāullāh Melik'in pehlusına urır. Öte tarafına geçe. Melik gördü ki iş (23)haddın aşdı. Kazāya rızā virüb at boynundan düşdi. Gāziler guluv kılub aldılar kaçdılar. [104b] (1)Kāfirler ānı görüb derbend öñin aldılar. Gāziler gāyet idüb bir miqdār ceng idüb ol arada yüz kadar ādem dañi (2)şehid itdiler. Ol arada Melik gendüye gelüb gözün açdı. Başın kaldırdı. Süleymān'a şordıkim bu ne hāldir? Süleymān (3)ağlayarak eytdi; Ey Hūdāvend gözün aç. Gör kim ne hāl oldu.

Melik gördü Müslümānları hazān yaprağı gibi dökmüşler. (4)Melik gāyet idüb bir na'ra urdı. Ehron Gürci Melik'e hamle kıldı. Melik ānıñ hamlesin men' itdi. Melik (5)Ehron'un kafasından erişüb bir darb ı tıg şöyle urdıkim la'in şaka kırbası gibi atıñ iki yanına (6)salını kaldı. Manol ānı görüb Melik'e hamle kılayım derken Süleymān bir ok atub mel'unun gögsünden urdu. (7)Arkasından havaya perrān olub la'in cānını cehenneme virdi. Kāfirler bu hāli görüb kaçdılar. Müslümānlara yol açdılar. (8)Ol derbendi geçdiler. Ol sınımış kāfirler geri döñüb derbende geldiler. Kaşd kıldılar kim Müslümānlarıñ ardınca varalar. (9)Fikir itdiler kim begleri öldi. Başları yokdur. Geri döñüb tağıldılar.

Bu yaña gāziler sürüb Harsanosiyye (10)y'ani Niksar'a erdiler. Gördüler kim şehir harāb olmuş. Ādemi zād yok. Kuş dañi uçmazdı. Ögle vañti idi kim (11)geldiler. Āzım sıcağ gün idi. Kal'aye karşı divar bend kondular. Melik Dānişmend Gāzi'niñ etrafın altmış (12)gāzi almış idi. Melik Gāzi gözün açdı. Müslümānlar eytdiler; "Ey Hūdāvend gidelim. Olmıya kim kāfirler gelüb bizden (13)şamar getüreler." Melik Gāzi; "Ey yārenler benim işim tamām oldu. Vañtim

yetdi. Bu sâat düşümde Hazret i Resül (14)°aleyhişşelâm gelüb baña cenneti gösterdi. Daği eytdi kim; “Yâ Melik seniñ ömrüñ tamâm oldu. Maşlahat âhire erdi. (15)Bu dünyâ kime bâki kaldıki saña qala. Bu dünyâyâ gelen kişiniñ eceli bilesince gelmişdir didi.

(16)Kelâm-ı Manzûm

- (17) Qazâ gökden inmege tıtdı mı yüz
Şağır olur kulaqlar kör olur göz
- (18) Yavuz göz görmesiñ her giz yüzüñüz
Qazâdan şaklasın Tañrı özüñüz
- (19) Didiler gâziler ey Server gözüñ aç
Qırıldı leşkeri hep qaldı birkaç
- [105a] (1) Bu dehrin iki dürlü °âdeti var.
Haqıqat zaħmetiniñ raħatı var
Nitekim değme lütfuñ cevri vardır.
- (2) Pes imdi her işiñ bir gavrı vardır.
Bizim bu cevrimiz erdi kemâle
Qavuşdıra Cemilullâh cemâle
- (3) Din ehli cevri çok çekdiler hep
Rızâ gencine erdiler cümle hep
Belâ erdikçe şabır kıldılar çok
- (4) Vefâsı iş bu dehrin gördiler yok
Size ben gördiğim şerh ideyim uş
Qulaq uruben ânı diñleñiz hoş
- (5) İşidiñ hem bir °acâyib m°ucizât
Kim Muħammed Muştafâ ol pāk zat
Görürüm bir nūr tecelli iyledi.
- (6) Kim şu°â’ı °âlem için toyladı.
Yüzyigirmidörtbiñ peygamber °âlem
Çıqageldi her °âlem dibiñde hem
- (7) Bir peygamber var idi ey din eri
Ver şalavât şād kıl peygamberi
İlle bir °âlem dibiñde Muştafâ

- (8) İki cihānıñ faħrı ol ƙan şafā
Başı g kde ol  alem yādlağ olur
Çevre yānında Melāike  opdolu
- (9) Didi baña ol Res l bilgil beni
Kim alub gitmege geldim ben seni
Din yolunda ħizmetiñ oldu tamām
- (10) Bu cemā at saña geldi yā imām
Kim bu g n seni alıp gideler
Cennet-i ā lāsına ileteler
- (11) Varuben anda mağāmiñ g resin
İtdiğĩ gazānıñ ecrin bulasıñ
Cehd i gayrette eksik  omadıñ benim i un
- (12) Hem  alıřdıñ din i un imān i un
Ey ciger g šem hi  eksik  omadıñ
Seni beni ħořn d ve rāzı iylediñ
- (13) İş bu dem gerek ki vefāt idesiñ
Uyanub serverleriñ terk idesin
Diyesin anlara bu yerde seni
- (14) Defn ideler iş bu yerde hem seni
Defn ed b bu yerde seni gideler
R huña bi-ħad du alar ideler.
- (15) Bu vilāyeti gir  kāfir  uta
A dığın yerleri kāfirler  rte
Ol sebebden seni bunda  oyalar
- (16) şanma kāfirler  abriñi duyalar
řoñra  abriñ bu yerde b nyād ola
Bu ili yine M sl mānlar ala
- (17) Hem seniñ nesliñ bu ili a alar
Yapalar mescid  imāret  ılalar
Bu yeri yine gel ben alalar
- (18)  st ne  ubbe  imāret  ılalar
Bunda  almağdan kerāmet bula.

- Kim bu il cümle Müslümānlık ola
- (19) Bu sözü işitti ġāziler tamām
Cümle ağlaşdılar anda ey hemām
Pes Melik anlara ol dem buyurır
- (20) Kim bilin bu yerde yatmışımdır
Bu yeri hemān tez ġazıñız
Bunda bir dehliz açılır görüñüz
- (21) Meyyitimi anda ġoyasıñız benim
Yöñümü Canık'e ġarşu ġoñ benim
Benim ġorġumdan ol kāfirlere
- (22) ġorġu düşe gelmiyeler bu yere
Gelüben bunda meġān tutmayalar
Bu şehir tamām Müslümān olalar
- (23) Beni defn eyleyüb gidesiz
ġabrimi daġi belürsiz idesiz
İdesiñiz yārenler benden selām
- [105b] (1) ġāzi Beg oġluma daġi vesselām
Diyesiñiz babañ didi kim zinhār
Kāhil olmiya ġazā kıla ey yār
- (2) Cehd idüb bu ilde kāfir ġomıya
ġılıç ura ehl-i İslām oraya
ġün Melik kıldı vaşiyetin tamām
- (3) Hoş ġalıñ didi yārenlere imām
Şehādet getirdi dir lā ilāhe illallāh
Daġi didi Muġammed Resüllullāh ol pādişāh
- (4) Bunu diyüb rüġu pervāz iyledi.
°Ālemi °uġbāya intikāl iyledi
ġāziler bir yere geldi negi var
- (5) Nevha ġılıb iylediler āh u zār
Ağlaşub başlarına ġoydılar türāb
Oldu göñülleri ġam ile ġarāb
- (6) Gözlerinden döktdiler ġan ile yaş

- Urdular taşu başa, başlara taş
Yandılar yakıldılar hier ile hep
- (7) Şaldılar hasretle cāna tāb u teb
Her ne deñlü var ise yāreni kirām
Kara tonlar giydiler hep hāş u °ām
- (8) Ağlayub dirler idi ey sultānımız
Ey bizim cān içre cāndan cānımız
Bizi fūrkat birle mecnūn iylediñ
- (9) Bağrımız deldiñ ciger hūn iylediñ
Böyle deyüb kazdılar ol yerde sin
Çalışdılar gāziler hep birbirin
- (10) Didigi dahmeyi anda buldular
Rūhuna āniñ du°alar kıldılar.
Tez kefenlediler āni ol zamān
- (11) Kıldılar namāzın dañi tamām
Defn idüb āni kabre koydular
Yapdılar āni muhkem kıldılar
- (12) İtdiler āni belürsüz ol zamān
Üstüne Qur°ān okudular ey cān
Okuyub mersiye hep ağladılar
- (13) Gāziler anda ciger dağladılar
İtmez olduk sözini biz istimā°
Bize kıldıñ beñzer ey cānım vedā°
- (14) Elvedā° ey mümkünātın rif°atı
Elvedā° ey kāinatıñ devleti
Elvedā° ey serverimiz māhımız
- (15) Elvedā° ey Melik°imiz şāhımız
Senden ayrı olān °ömr ü nefes
Cān ise kılmayalım °ırak heves
- (16) B°azısı serpā berehne ğor u zār
Düşdiler anda tağlara bi qarār
Anda onyedi aşhāb ı kirām

- (17) Tuymayub firāka anlar cān verdiler tamām
Tiz olur anlarında defn itdiler
Haqq'a ısmarlayub gitdiler

Rāviyān ı aḥbār ve naḳlen (18)āṣār ve muhaddiṣān ı rüzgār şöyle rivāyet ve böyle ḥikāyet iderler kim çünkim Melik Dāniṣmend Ğāzi Ḥazretleri ve yārenleri ol gāzileri defn(19)itdiler. Ve üzerini belürsiz idüb tākim kāfirler bulub taşra çıkarmayalar. Andan sāir gāziler Dükiyye'den yaña revān oldılar.

Bu yaña (20)kāfir begleri Melik Dāniṣmend Ğāzi Ḥazretleri'niñ vefātın bildiler. Puḥil La'iniñ ve Kiraklis adlu bir oğlu var idi. (21)Gürcistan'dan ve Firenk'den çeri cem' idüb kāfirler ile el bir idüb ıanğı şehirde kim Müslümān var ise geri aldılar. Artuḳi (22)ve Efrumiyye Melik Dāniṣmend'in vefātın işidüb çok ağlaşdılar. Anda Efrumiyye'niñ bir oğlu vücūda geldi. Adını (23)Ḥilfat koydular. Āniñ için kim tāli'leri muḥālif olub 'aksine idi. Artuḳi Ḥaraşna'da idi. Ğāzi Beg'i ta'ziye idüb (24)çok ağlaşdılar. Gülnuş Bānu Melik Dāniṣmend'in vefātına ol kadar ağladıkim ol acıdan rence mübtelā olub āḥir vefāt (24)iyledi. Ğāzi Beg Artuḳi ile Gülnuş Bānu'ya mātem tutdular. Henüz mātem tamām olmadan Kiraklis La'in çeri ile gice (25)erişüb Müslümānlara şebḥūn verdi. Çok ḥelāk itdiler. Müslümānlar daḥi çok kāfir kırdılar. Ğāziler şindiler. (26)Gördiler kim kāfirler galebe oldu. İmāna gelenler daḥi ölmekden dirlik yegdir deyüb geri mürtedd oldılar. Qadimi gāziler ol ḥāli görüb (27)Dükiyye'den yaña kaçdılar. Kāfirler ḥod muḳaddemā Dükiyye Qal'asi'n ḥile ile alub Müslümānları şehid etmiş idiler.

(28)Artuḳi ve Efrumiyye Ğāzi begi alub Ḥaraşna'daḥ Dükiyye tarafına erdiler. İşitdiler kim Dükiyye'de Süleymān daḥi şehid olmuş, Dükiyye'yi [106a] (1)yine kāfirler almış. Tamām bu aḥvāllere melül ve maḥzūn olub yine ağlaşdılar. Andan Sivas tarafına revān oldılar. Gelib gördiler kim (2)Sivas'ı daḥi alub içindeki Müslümānları daḥi şehid etmişler. Sivas daḥi elden çıkmış. Andan Malātiyye'ye (3)revān oldılar. Çün yakın erdiler. Malātiyye ḥalkı işidüb bunlara istiḳbāl idüb alub şehre getürdiler. (4)Melik Dāniṣmend için yās ve mātem tutdular. Rūhuna ḥatimler okuyub ta'āmlar yediler.

Andan Artuḳi ve Efrumiyye (5)Ğāzi Beg'i alub Baḡdad'a ḥalife yanına revān oldılar. Toḡru ḥalife sarayına vardılar. İçeri girüb du'ā ve senā kıldılar. (6)Andan Artuḳi ve Efrumiyye vilāyet i Rūm'da olan vak'a sergüzeştini evvelinden āḥirine dek

şerh ü beyân itdiler. (7)Halife Melik rûhuna duâ lar kıldı. Andan taâmlar yedirüb rûhuna hatimler okudılar. Andan Horasan'dan yaña nâme (8)yazub gönderdi. Anda Selçukiler var idi. Ol zamânda Horasan'da sultân Tura idi. Çün nâme Melik Tura'ya (9)erdi. Okuyub mefhûmun bildikim halife kendüyi Rûm'a da'vet kılmış ki gelüb Rûm'u geri fetih ide. Melik (10)Tura 'azimetle göçüb Bağdâd'a geldi. Ehl-i Bağdâd istikbâl idüb kondurdular. Halife nüzül u ni'met verüb ağır ziyâfet iyledi. Süleymân Şâh halifeye hizmet gösterdi. Halife âña istimâlet kıldı. Daği eytdi kim; "Rûm'a varınca (11)er gibi olub pehlivânlık gösteresiz. Ola kim ol il vilâyetler yine Müslümânlık olub karar tuta" didi. Süleymân (12)Şâh halifeden himmet taleb iyledi. Halife Melik zâde Gâzi Beg'e tamâm ı terahhum idüb Süleymân Şâh'ın kız karındasını (13)alıverüb 'ağd ü niğâh iyledi daği toy, düğün itdiler. Andan Süleymân Şâh'ı ve Gâzi Beg'i halife yanına okuyub (14)düğünlerin mübârekleyüb andan halife buyurdu ser-leşkerligi Gâzi Beg'e verdiler. Artuği'yi Süleymân Şâh'a vezir itdi. (15)Zira ki vilâyet i Rûm'un ahvâlin hub bilirdi. Andan halife Gâzi Beg'e mal hazine ve tuğ, 'âlem, tabl u hâne, (16)at ve kaçır ve hayme, çadır bağışladı. Andan; yürüñ imdi Allâh u Te'âlâ siziñ işiñiz rast kıla. Mu'in ü zahiriñiz (17)ola didi. Duâ kıldı. Uğur esenligi ile bunları Rûm'a gönderdi. Pes Süleymân Şâh halife destûru ile (18)ğazâ niyetine Rûm'dan tarafa revân oldılar.

Ez iyn cânib

Bu yaña Kirakilis La'in ve Kaliyan ki Rûm begleridir. Yürüyüb (19)Rûm'u Müslümânlar elinden alub Malâtiyye'ye yürüdiler. Âhîr Malâtiyye'yi daği aldılar. Emir'ül Mü'minin 'Aliyyü'l Murtaza Keremullâh'u (20)vechiniñ 'imâr kıldığı mescidiñ cümlesin harâb itdiler. Yerine deyrler ve kiliseler yaptılar. Bu ahvâle (21)Müslümânlar melül ve mahzûn oldılar. Bu huşûşa Artuği guşşasındañ hasta olub ahîrî'l-emr vefât iyledi. (22)Rağmetullâh u 'aleyh. Rûhu şâd menzili âbâd olsun. Hağğ Te'âlâ cemâliyle müşerref eyleye. Âmin mü'in bi hürmeti (23)seyyidü'l mürselîn. Efrumiyye Artuği için çok zârı kılub mâtem tutdu. Efrumiyye'niñ bir hâdimi var (24)idi. Efrumiyye'yi şâyed mürtedd ola deyü korğub zehir virüb öldirdi. Hezarân rûhuna biñ kerre rağmet [106b] (1)ola. Din yolunda çok gâzâlar kılmışdı. Rûh ı şerifesi için Fâtiğâ vü şalavât. Melik zâde Gâzi Beg daği (2)Artuği'niñ ve Efrumiyye'niñ mâtemlerinden fâri' olub Rûm'a yürüdiler. Melik Gâzi Beg Artuği'niñ oğlu (3)Hilfat için tâpeler tutub hoş r'âyet kıldırdı. Andan Hağğ Te'âlâ Melik Gâzi

Beg'e Süleymān Şāh (4)kız karındāşından bir oğul verdi kim ol vaķit Rūm serhaddına gelmişlerdi ve Rūmiler'i şıymışlardı. Ki ol gice Ğāzi (5)Beg'in oğlu vücūda geldiği için adını Melik Yağıbaşān kōdılar.

Çün Süleymān Şāh dağı Rūm'da çok ğazālar (6)kılıb çok kāfir kırdılar. Andan Kayşeri'ye erdi. Kayşeri'yi dağı alub geçüb tahtına oturdı. Andan çerisine buyurdu (7)ol ile aķın itdiler. Süleymān Şāh Melik Ğāzi Beg'i ve Hılfat'ı çeriye serdār idüb, "Ha cānım!" Diyüb gönderdi. (8)Çün Rūm'a yüridiler. Ğāzi Beg ve Hılfat nice nice kāfir pehlivānlarını katl idüb ve bunca beglerin öldürüb çok iller (9)feth itdiler. Araklis ve Kaliyan La'cin ile Niksar öñünde ceng idüb mel'ünları şıyub ikisin dağı (10)katl itdiler. Ol vilāyeti girü Melik Ğāzi ve Hılfat aldılar. Andan Süleymān Şāh'in 'ömrü dağı āhir olub dünyādan (11)gider kıldı. Āniñ yerine Kılıç Arslān oturdı. Āniñ dağı devri geçdi. Dünyādan göçdi. Yerine Melik Ğāzi Beg (12)oturdı. Biñālar itdi. Atası Melik Dānişmend Ğāzi için zāviyeler ve şühedā için Gūr hāneler biñā itdi. Melik Ğāzi Beg (13)devri dağı geçdi. Yerine Melik Yağıbaşān oturdı. Artuķi'niñ oğlu Hılfat ile Rūm'da çok ğazālar kıldılar kim (14)adları ānılub rahmet okunur. Andan Hılfat ve Yağıbaşān Haraşna'ya gelüb Hılfat'in dedesi Şattat'in kilisesin (15)medreseye tebdil itdiler. El'ān Haraşna y'ani Amasiyye'de Hılfat medresesi dimekle meşhūrdur ki kiliseden medreseye (16)tebdil etmişdir. Bu Melik Yağıbaşān hayırlı Melik idi. Tekrār beldeleri t'amir idüb tā Sivas'a kadar bünyādlar (17)etmişlerdir. El'ān ol medreseler mevcūddur dağı añılub söylenür. Hezār biñ rahmet Melik Dānişmend cānına (18)ve Melik Ğāzi ve Yağıbaşān cānlarına degsin. Andan Artuķi ve Efrumiyye ve Hılfat rūh ı revānlarına ve rahmet el Şelçuķi (19)cānlarına degsin.

Çünkim anlarıñ dağı devrānı geçüb dünyādan göçdiler. Andan Süleymān Şāh'in (20)evlādlarından Rükne'd-din oturdı. Andan Horezmiyān zühūr itdi. Andan Keykāvus oğlu 'Alāa'd-din oturdı. Andan (21)Kubā'd-din oturdı. Andan soñra 'İzze'd-din andan Rükne'd-din oturdı. İşte Melik Dānişmend Ğāzi Hāzretleri'niñ (22)ķışşası tamām oldu. Cümlesinin rūhları şād menzilleri ābād olub Hāķķ Te'ālā cemāliyle müşerref eylesün.

(23)Āmin āmin bi-ħürmet-i taha ve yāsin ve bi-ħürmeti seyyidü'l mürselin.

(24)Temetti'l kelām yetdi ve'l lām

(25)Sene 1 Şevval 928

[107a]

(1)Muharririn Birkaç Sözü

(1)Melik Danişmend Gazi'nin hayat-ı muharebelerinden bahis ve gayet eski yazma bir kitab

1 Mart 1325 tarihinde (2)mekteb-i iptidaiden yeni çıktığım bir zamanda elime geçti. Okudum istinsah etmek hevesine düşdüm. Arkadaşım (3)kankorvânzade hafız Osman Efendi'nin dahi yardımını ile yazmağa başladık. Bazı defada dayı(4)zadem Sabri Muhammed Efendi'den dahi istifâde itdik. Bazı sahifelerini de ana yazdırdık. Yarısını (5)geçti. Kitab sahibi bir ihtiyar acûze kadın idi. Artık kitabımı veriniz okudacağım dedi. Tacize (6)başladı. Bende okuduktan sonra yine bize vermesine vaad itdirüb verdim ise de karı öldü. O (7)kitabı bir daha bulmak ve almak istedi isek de katiyen bulduramadık. Öylece kaldı. Aradan çok (8)seneler geçti. Seferberlik belâsını askerde geçirdim. Vatanıma avdetde kütüphaneye hafız kâtib oldum. Sonra sene (9)1341 de mâli kütübhaneye yapıldı. Oraya tayin edildim. Orada vazife ile meşgul iken 927 (10)senesinde Çorum kışlasına gelen 28. Alay zâbitanından Nazmi Tuğrul beğ kütüphaneye devama başladı (11)ve Çorum hakkında bir tarihi yapmağa azim iylediğini mütalaa edeceğini ve Çorum'a dair kütübhanede bir eser olup (12)olmadığını sual itdi. Bende mezkûr nâ-tamam tarihten bahsitdiğimde görmek istedi. Evden getirdim. Mütalaa (13)itdi. Çok beğendi. Nihayet bunun tamam_1 bir nüshâsını bulmaklığımızı rica itdi. Ve bizede yeniden bir heves (14)geldi. Çorum'u aradım. Sual etmediğim kimse kalmadı. Nihayet Tuluk oğlu Mustafa Efendi nâm (15)bir kimsede bulduk. Hem Nazmi beğ istifade itdi. Hemde bu vesileyle benim nâ-tamam kitab itmam (16)edildi. Bu nüshasının tarih-i istinsahı 1322 diye yazılıdır ve Karaca köylü oğlu (17)İsmail bin Süleyman yazdığı kaydedilmiştir. Şu tarihe bakılır ise bu nüshada benim (18)evvelce istinsah itdiğim nüshadan istinsah edildiği zannediliyor. Bunu okuyanlardan (19)ricam beni de hayır duâ ile yâd etmeleridir. Sene 1 Şubat 928 Çorum Sığrıçı Mahlesinden Tekkeli hevace.

(20)Milli kütübhâne hâfız kâtib Hasan Eşat

II. YUSUF BAHRİ KAYIŞZÂDE NÜSHASI'NIN TRANSKRİPSİYONU

[1a]

- (1) Şāhib-kırān
- (2) Zamān_1 katl-i küffarān
- (3) Melik Dānişmend
- (4) Ğāzi'niñ kitābıdır.
- (5) Bismillāhirrahmānirrahim

(6)Hazā kitāb-ı ğazavāt şa'idü'l-ḥayāt şehidü'l memāt Niksāri Melik (7)Dānişmend Ğāzi °Aleyh Raḥmetü'l-bāri Ḥazretleri'niñ fi sebilillāh itdigi (8)fütühâtdır. Aşlından °aynen istinsāḥ olunmuşdur

(9) "NAZİM"

- (10) Evvel Allāh'ı getürelim dile
Diyelim Allāh'u ekber derd-ile
- (11) Daḥi andan başlayalım söze biz
Allāh adınsız her iş olmaz temiz
- (12) Şoñra Melik kışşasın diyelim
Nazm-ı diḳḳat idüb şerḥ idelim
- (13) İşidüb ol ğāziler evşāfını
Ḥoş müzeyyen ola bu cān gülşeni
- (14) Vir şalavāt şevk ile peygambere
Ol günahkār ümidi servere
- (15) Dertlere dermāndır āniñ şefḳati
Vir şalavāt sen āña bul devleti

- [1b]
- (1) Āline aşhābinā sen gönder selām
Cān içinde anlara eyle maḳām
  - (2) Neslidir Melik Dānişmend āniñ
Söyle evşāfını şād ola cānın
  - (3) Söyle evşāfını sen ḳo yādigār
Añılasın ol bahāneyle ey yār
  - (4) Diyeler raḥmet bunu söyleyene
Cem° idüben kitāb iyleyene
  - (5) Her kim bunu oḳuyuben diñleye

- Umaram Hakk āña rahmet eyleye
- (6) Diye rahmet cem° idüb yazanlara
Meclisi nazm idüb turanlara
- (7) Du°ā idelim andan giçe burada
Dilerim Hakk rahmet eyleye orada
- (8) Hakk kuluña kulu du°ā sıyla ey yār
Ol Resül'ü biliñ ki yarlıgār
- (9) Her kim burda du°ā ide baña
Ben daħi iylemişimdir āña
- (10) Geliñ imdi hoş şalavāt virelim
Söze andan başlayalım girelim
- (11) Gāzileriñ rūhını şād idelim
Anlarıñ rūhunu ābād idelim
- (12) Diyelim Allāh'u ekber ey cüvān
Hamd idüb Hakk'a diyelüm dāsītān
- (13) İşidesin sen Melik kışşasını
Şād ola cānın alub hişşesini
- (14) Rāviler şöyle rivāyet iylemiş
İşid imdi ne demiş ne söylemiş

(15) “NESİR”

(16)Rāviyān ı aħbār şöyle rivāyet ider ki: Çünki Baṭṭāl Gāzi kışşası tamām oldu. [2a] (1)ve °Abdulvehhāb ve bāki gāziler dünyādan naql itdiler. Malātiyye halkına (2)haber erdi. Mātem tonlarını giydiler. Andan bir yere cem° oldılarkim: “Bu şehirden bir sözi (3)geçer kimse kalmadı.” diyince anlardan birisi eytdi: “Bunda bir ulu kişi vardır. (4)Hāzret-i (Muḥammed)'i ve evlādını sever. Adına Eyyüb biñ Yūnus derler. Gāyet (5)dindār kişidir.” didi. Eytdiler kim: “Baṭṭāl Gāzi'niñ kıızı oğlunu okuyunuz (6)gelsün” ve daħi Emir °Ömer'in bir oğlu var idi. Adına Sultān Ṭurasān (7)dirlerdi. Baṭṭāl Gāzi'niñ kıızı oğlunuñ adına (Melik Aħmed) dirlerdi. (8)Katı °akıl ve kāmil kopydılar. Āñinçün laķabin (Dānişmend) kopydılar.

(9)Gice gündüz Melik Aħmed Sultān Ṭurasān ile Çehar bāgi dirlerdi. (10)Bir mübāh yerdir. Anda varub şilāhşörlük ta'lim idirlerdi. (11)Be-gāyet pehlivān oldılar. Sultān Ṭurasān bāgda kalub Melik Aħmed (12)şehre gelüb şabāħa dek °ilim taşşil

iderdi. Her bir ‘ilim ki ‘ilim içinde (13)örtülü idi. Y‘ani aňlayamazdı. Rüyasında Hazret_i Res‘ulullġh (14)gelüb ta‘lim ederdi. Malātiyye halkı Eyyüb’den su‘al itdiler kim: “Melik Aġmed ile (15)Sult‘an Turas‘an k‘andedir?” didiler. Eyyüb eytdi: “Sarayındadır.” [2b] (1)Andan Süleym‘an biñ Nu‘man dirlerdi. Bir er vardı. Sult‘an Turas‘an’la (2)Melik Aġmed’i çağırmaġa gönderdiler. Süleym‘an Biñ Nu‘man yolda giderken Melik (3)Aġmed’le Sult‘an Turas‘an’a uğradı kim Çehar Bāġı’ndan gelirlerdi. Çün Süleym‘an (4)bunlara karşı varub sel‘am virdi. Melik Aġmed ‘aleyk alub eytdi: “Y‘a Süleym‘an (5)bizi oġumaġa mı geldiñ?” Süleym‘an eytdi: “Neden dirsiz.” didi. Melik Aġmed eytdi: (6)”bu gice düşümde iki cih‘an güneşi (Muġammed) Muştaf‘a’yı gördüm. (7)Baña buyurdu kim “niçün ġaz‘a kılılmazsın?” Ben eytdim: “şehir halkı baña meded (8)kılılmazlar” didim. Res‘ul Hazreti eytdikim: “y‘arın size bir ulu kişi karşı gelüb (9)sizi şehre da‘vet eder. Adı Süleym‘an’dır. Var kim siziñ eliñizden çok (10)işler k‘opırsardır” didi. Ben eytdim: “ ey ceddım baña ‘in‘ayet iyle” didim. (11)Baña eytdi kim: All‘ah’u Te‘‘al‘a siziñledir.” didi.

Andan Sult‘an Turas‘an daġı (12)eytdikim: “Ben daġı bu gice dedem Batt‘al Ġ‘azi’yi gördüm ve elini öpdüm. (13)Yüzini benden çevirdi. Ben eytdim: “ey ceddım baña göñlüñ mü kaldı” didim. Eytdi: (14) “niçün ġaz‘a kılılmazsın? Müslüm‘anlıġ şartın yerine getüresin” didi. Ben eytdim: (15) “Ey ceddım yalnızım. Seniñ y‘arenleriñden kimse k‘almadı kim baña yardım kılalar.” [3a] (1)Eytdi: “Tañrı ‘in‘ayeti seniñledir.” didi. Andan seniñ geldigini didi. (2)Evvel idi kim saña uğradım” didim. Andan Süleym‘an bunları alub şehre geldi. (3)Receb ayınıñ Āzine Günü idi. Hazret-i Res‘ullull‘ah hicretinden üçyüzaltmış (4)yıl geçmişti. Çün şehre yakın irdiler. Şehir halkı bunları istikb‘al (5)idüb Sult‘an Turas‘an ile Melik Aġmed’iñ ellerini öpdiler. Toġrı (6)Āzine Mescidi’ne geldiler. Melik Aġmed minbere çıktı. Huţbeyi oġuyup nam‘azı (7)kıldırdu. Du‘‘a ve şen‘a itdiler. Andan şehir halkı cümle ‘aġ‘az itdiler kim: (8)”Ey Sult‘an Turas‘an ve Ey Melik Aġmed! Biliñiz kim k‘afirler düny‘ayı tutdu. (9)Müslüm‘anları zir ü zeber kılıb hel‘ak ider. Gerekdir ki biz daġı el bir idüb (10)k‘afirleri Müslüm‘anlar üzerinden def‘ idelim.” Melik Aġmed eytdi: “artık tedbir budur ki (11)”Emirü’l Mü’min” ġalife ġazretleriñin dest‘uruyla müb‘aşeret oluna.” Çünkim (12)bu tedbiri yaptılar. Derġal Eyyüb ve Süleym‘an ġazırlıklar görüp Malātiyye’den (13)Baġd‘ad’a rev‘an oldılar. N‘aġah bir güne Baġd‘ad’a irdiler. Toġrıca (14)ġalifeniñ sarayına vardılar. ġalife ava gitmişti Üç gün soñra ġalife avdan

(15)geldi. Malāṭiyye'den ādem geldiğin bildirdiler. Ḥalifeden destūr oldu. [3b]
(1)Eyyūb ve Süleymān ḥalife ḥuzūruna ḥazır olub Malāṭiyye kavminiñ selāmın
(2)°arz idüb du°ā itdiler.

(3) “NAZİM”

- (4) Eya Şāhım ḥalife-i zamānsın
Ki cümle °āleme emn ü emānsın
- (5) Malāṭiyye cemā°ati tamāmet
Du°ā itdiler şāhım be-ğāyet
- (6) Didiler kim: Emirü'l-mü'mininden
Ola destūr ḥalife ḥazretindeñ
- (7) Āniñ emriyle bizde varavuz
Kırıp kāfirleri ğazā kılavuz
- (8) Zirā evvel ulū'l-emre tanışmak
Gerekdir ki: müti° olup konuşmak
- (9) Siziñ destūruñuzla iş ideler
Varubeñ kāfirle urışalar
- (10) Şehādet mertebesin bulalar
Varalar Rūm'a ḥoş ğazālar kıllalar
- (11) Ḥalifedeñ murādımız budur hem
Şehā şevketiñizle tola °ālem

(12) “NESİR”

(13)Ez iyn cānib: Ḥalifeyi rūy-ı zemin bu aḥvāli bildi ve eytdi kim: “Ḥayır murādıñıza (14)Ḥaḳḳ Te°ālā erişdire. Amma Şam elinde Anṭakiyye, °Akka, Ṭrablus (15)ve Ḳars-ı Şeriġa ve Nablus kenārını Firenkler tutmuşdur. Gerekdir ki o illeri [4a] (1)feth ideler. Andan soñra Rūm'a varalar.”

Andan Eyyūb ve Süleymān (2)eytdiler: “Ey ḥalife-i zamān Malāṭiyye şehrinde iki yigid ḳopdılar. Ġāyet pehlivān (3)ve dindār kişilerdir ve siziñ nesliñizdendir. Biriniñ adı Sultān Ṭurasān (4)ve biriniñ adı Melik Aḥmed'dir. Biri Battāl Ġāzi'niñ kıızı oğlu digeri (5)Emir °Ömer'iñ kıızı oğludur. Bu zamānda erlik içinde bunlara muḳābil kimse (6)yoḳdur. Malāṭiyye ḥalkı dilerki ol iki kişiye destūr verile ol (7)illeri açalar ve hem ellerinden gelür.” didiler.

Çün halife ānı işitdi. (8) Bir veziri var idi. Adına Sa‘d-ı Aḥter dirlerdi. Āña buyurdı kim bunların (9) tāli‘ine nazar kıla. Sā‘d-I Aḥteri felek nücūm ilminde māhir idi. Uşurlābın (10) meydāna getürüp dürc i daḳāyıkdañ yigirmi menāzildeñ oniki burçdañ idi. (11) Yıldızdañ ḥesāb kılardı. Yoḳlayup gördikim bunlarıñ tāli‘i ḡāyet kuvvetdedür. (12) Andan ḥalifeye eytdi: “Ol iki kişiyeye destūr ver kim varub ol illeri (13) fetḥ ideler. Şöyle kim ol iki kişi olmazsa ol iller kāfir elinde (14) ḳalır. Zirā nitekim Ebū’l-Müslim Mervi ‘Aleyh Raḥmetü’l-bāri Yezidileri ḥelāk (15) iyledi. Gerekdir ki Melik Aḥmed’le Sultān Ṭurasān daḡi kāfirleriñ kökünü [4b](1) keseler.” didi.

Ḥalife vezirdeñ bu ḡaber-i meserreti aldı. Hemān buyurdu. (2) Sultān Ṭurasān ile Melik Aḥmed için fermān buyurdu kim İslām çerisine (3) serdār olup ḡalife fermānıyla iş bu (āyeti kerime berekātıyla نصر من الله وفتح قريب) dır. Andan ḡazāya bel baḡlayalar. Çün kim fermān yazıldı. (5) Ḥalife ḡazreti bir iyü ḡil‘at Sultān Ṭurasān için ve biri daḡi Melik Aḥmed (6) için buyurdu. Andan soñra ḡilāfet için iki ‘ālem ve yigirmi çift naḳḳāre (7) ve altun kösler ve Battāl Ḡāzi’niñ sancāñın ve Ebū Müslim ‘ālemin bile virdi (8) ve kırḳ ḡāfiz daḡi revān muḳarrib ḡub āvāzlı er ḳoşdı ve biñecek için (9) ikiyüz at ve dörtyüz ḳul yüz yük ḡazine Sultān Ṭurasān ve Melik Aḥmed (10) için buyruldu. Tekrār bel baḡlayalar ve ol illeri açalar. Ḳaçan kim (11) mal, çeri ḡācet olursa yine virelim didi.

Andan ol emvali (12) ve ḡazineyi alub ‘azm-i Malāṭiyye kıldılar. Yevmen fe yevmen gidüp birḡün Malāṭiyye’ye yaḳın (13) geldiler. Şehre ḡaber oldu. İstikbāl idüp Süleymān ile Eyyüb’u alup (14) şehre getirdiler ve eṭrāf-ı eknāfda olan illere münādi gönderüp (15) Azine Mescidi’ne cem‘ oldılar. Beşāret köslerin çaldılar. Ḥalifenin fermānı okudılar. [5a] (1) Hedāyeyi ‘arz idüp ol iki serverler ḡalife ḡil‘atin giydiler. Kırḳ ḡün (2) asker cem‘ oldu. Ḥesāb itdiler kırḳbiñ er ḡazır oldu. Bir ḡün ‘aynü’l şabāḡ (3) İslām çerisi esb-i süvār olup Rüm’dan yaña revān oldılar. Çeri muḳaddemi (4) Çavuldur Çāḡa idi. Beşyüz erle yola revān oldılar. Āniñ ardınca Ḳara (5) Toḡan ve Ḥasan biñ Meşiyeye ve Eyyüb biñ Yūnus revān oldılar. (6) Andan Melik Aḥmed ve Sultān Ṭurasān revān olup Albis şuyuna dek geldiler. (7) Albis ırmaḡı ulu bir ırmaḡdır. Aşlı duzaḡdandır.

Rāviler şöyle rivāyet (8) iderler ki: “Dünyāda iki dürlü ırmaḡ vardır. Biriniñ aşlı uçmaḡdandır. (9) Şuyunuñ dadı Kevşer dadına benzer. Şeker mişālidir. Adı

Fırat'dır. Nitekim Haqq Te'ālā (10)Kur'ân-ı 'aziminde buyurur. "Ve esḳaynāküm māen firāten" dir. (11)Ol bir ırmağ kim duzaḳdandır ve dadı zaḳḳuma rengi ḥumūma beñzer. Adı Albis (12) Irmağı'dır." Çün İslām çerisi ol arada ḳondılar. Ol gice anda ḳarār (13)itdiler. Çün irte oldu. Güneş ḳulle-i ḳafdan baş gösterüp 'ālem münevver oldu. (14)Sultān Turasān'la Melik Aḥmed gelüp bir miḳdār seyrān idüp atın sürüp (15)Sivas ḳal'asına iriḫdiler. Gördüler kim "Seyid Baṭṭāl Ğāzi" 'Aleyh Raḥmetü'l-bāri [5b] (1)Şemmas mālıyla 'imāret ḳıldığı ḳal'adır kim ḥarāb olmuş. İçindeki Müslümānlar ḳırılıp (2)süñükleriyle ḳal'a burçları ṭolmuş. Melik Dānişmend şordıkim "bu ḳal'a-yı böyle kim (3)ḥarāb itmiş?" Süleymān biñ Nu'man ilerü gelüp "ben atamdañ şöyle işitdim ki: ol (4)vaḳit kim " Seyid Baṭṭāl Ğāzi" bu ḳal'ayı 'imāret idüb Mūsa biñ Cūde'yi (5)bunda ḥaḳem ḳoydu. Rümiler daḫi ḫile ile bāzırgān süretinde beşyüz deveye (6)şandıklar yükledüb her şandıkda pür şilāḥ bir kāfir ḳoymuşlar. Andan Sivasdos-ı (7)Rumi ki Serḥāyil ḳarındāşıdır. Gümenek ve Toḳad begleridir. Ḳal'a ḳatına (8)gelirler. Müslümānlar bunları görüp ḳapuyu ḳaparlar. Sivasdos la'in ḳapuya (9)yaḳın varub iyder "biz ḫalife leşkeriyüz Kıfçağ ilinden gelirüz ardımızdan (10)Rümiler gelürler kim malımızı ḡaret idüb bizi esir ide" diyü ḫile itmişler. (11)Ol vaḳit ḳal'a begi Mūsa biñ Cūde ḫasta idi. Bir nayibi varmış. Aḥmed Selim (12)dirlermiş. Ḳal'ānın ḳapısını açup develeriyle şandıkları ḳal'aya girmişler. (13)Bunlarıñ ardınca Serḥāyil gelüp ḳal'ayı ortaya aldılar. Rüm çerisi taşradan (14)cenge ṭurdılar. Sivasdos la'in daḫi iḳerüdeñ şandıkları açup biñ kāfir (15)çıkub ḳapuya yürürler. Ḳapuyu açup Rüm çerisi iḳerüye ṭolar. Sivasdos la'in [6a] (1)Daḫi İslām ḡāzilerini ḳırarlar. Ḳal'ayı ve daḫi Baṭṭāl Ğāzi'niñ mescidini ḥarāb iderler. (2)'Abdulvehḫāb Ğāzi bu ḫāleti görür. Gelüb 'Abdüsselām'a ve Aḥmed-i Turrān'a ve Muḫammed biñ (3)Fellāḥ'a ḫaber virir. Ğāziler gelüb kāfirler ile ceng idüb düşmānı zebūñ iderler. (4)Andan Serḥāyil la'in Canik beyi Maṭrıd'a ḳaşıd gönderir. Ḳaşıd erişüb (5)nāmesin Maṭrıd'a şunar. Nāmede bunu yazmış ki: "evvel nār ı nūr benden (6)saña ki Serḥāyil'em. Seniñ ḳatıñdanki Maṭrıd'sın. Çünki nāmem saña vara. (7)Gerekdir ki çeri gönderesiñ ki düşmanları aradan ḳaldıralım" demiş. (8)Çünki Maṭrıd ol yazı ile bu ḫāli bildi. Dört oğlu vardı. Biriniñ (9)adı Niḳola, biriniñ adı Kūsude ve biriniñ adı Ğavras ve dördüncüsüne (10)Miḫāyil dirlerdi. Şol sā'at mel'ün buyurdu. Ḥazırlık yaptılar. (11)Niḳola ve Kūsude'yi ḳırḳbiñ kāfir ile gönderdi. Āḫir Sivas'a erdiler. (12)Gördüler kim 'Abdülvehḫab vesāir ḡāziler

Sivasdos ile ceng iderler. (13)Derhāl Niķola ve Kūsude kırķbiñ kāfirle ğāzilere hamle kıldılar. (14)Çok Müslümān şehid itdiler. İslām çerisi katı za‘if oldu. Elhāşıl (15)°Abdülvehhāb ve bāki ğāziler ol ceng de şehit oldılar. Rıdvanu’llāhi Te‘ālā °Aleyhim Ecma‘in. **[6b]** (1)Çünkim kāfirler °Abdülvehhāb’iñ şehid oldığın gördiler. Serhāyil’e haber virdiler. (2)Mel‘ün bu haberi işidüb ğal‘adan aşığı indi ve eytdi: “Çok zamāndan cazulariñ (3)ulusudur. Oda yandıralım. Yāhūd Qayşer’e başını armağan gönderelim.” diye (4)ķaşd idince ol şehidler iñ rūhı Hāķķ Te‘ālā Hazretine tazarru‘ iderler. Derhāl (5)Hāķķ Te‘ālā ’n iñ ğudretiyle yıldırım şaķır. °azim yağmur yağar. Nuħ Tūfānı gibi aķar. (6)Ol kāfirleri Tarfetü’l-‘aynda seyl getürüb Albis ırmağına döker. (7)Ol ğün kırķbiñ kāfiri bir sā‘atde Hāķķ Te‘ālā helāk ider. Bu ğadar (8)kāfirden bir ferd ğurtulmaz. Niķola ve Kūsde dağı kırķbiñ kāfir ile helāk (9)olurlar. Mihail La‘in anda Aħmed-i Turran ardınca gider. İrişüb ānı şehid (10)ider. Gelüb görür ki bir ferd ğalmamış. Seyl Müslümānlar gövde örtmüş. (11)Her Azine gicesinde şehid tepesinde nūr ı arş direklenürdi. Ol kāfirlerden (12)Turas adlu bir rāhib ğalır. Seyl aħvālin gelür Serhāyil’e bildirir. Serhāyil’iñ cānına (13)ķorķu düşer. Çerisin alub Gümenek’e ğaçar. Ol zamāndan beri bu ğal‘a şöyle (14)viran yatar didi. Çünkim (Melik Dānişmend Ğāzi) ol din (15)canbazı bu fıraķ sözleri diñledi. Bir kez āh idüb şehidler rūhuna du‘ā kıldı. **[7a]** (1)Eytdi kim: “İnşā’allāh u Te‘ālā Cenāb_ı Hāķķ’iñ ‘ināyeti ve (Muħammed) Muştafā sall’allāhu (2)Te‘ālā °Aleyhi ve sellim efendimiziñ m‘ucizātı ve bu āyet_i kerime berekātıyla kim نصر من الله و فتح قرييب و (3)بشر المؤمنینdir. Bu ğal‘ayı mü‘minler için geri binā (4)idüb mescidleri ihyā idelim.” didi. (5)Andan “bu illeri kim Canik’den yañadır deñiz kenārını ve bu yaña Ma‘muriyye y‘ani (6) Anķara’ya dek açalım dedi. Dağı seyrāndan döndi. Çeri ğondığı yere (8) geldiler. Ol gice ğarār itdiler. Çün şabāh oldu. Ğāziler (Melik Dānişmend) (8)ķatına gelüb oturdılar. Rey ü tedbir kılub eytdilerkim: evvel ğanığı tarafa gidelim? (9)didiler. Sultān Turasān eytdi: “evvel Kōnşantiniyye’den yaña yürüyelim ki (10)ceddim mescidi andadır. Çün anda varub Qayşer’i öldürüb tahtını alavuz. Qayşer ölünce cümle il vilāyet bizim olur” dedi.

Melik Dānişmend eytdi: “Eger bu ğadar leşker bir uğurdan bir yola giderlerse (13)maşlaħat olmaya. Gerekdir ki bu çeriyi iki baħş idüb yürüyevüz (14)ta kim Qayşer’iñ iki çeriyeye cevap virmege mecāli olmaya. Bu rey üzerine (15)ķarār itdiler kim çeri iki taraftan yürüyeler. Andan (Melik Dānişmend) eytdi:**[7b]** (1)”Bu

illeri dağı iki bahş idelim. Bir yaña (Dükiyye) y°ani Tokat ve (Sisiyye) (2)y°ani Gümenek ve (Harsanosiyye) y°ani Niksar'dan ve Canik'den yaña ve (Haraşna) (3)y°ani Amasya (ve Şāmiyye) y°ani Şamsun (ve Sinobiyye) yani Sinob (ve Karkariyye) (4)Turhāl'dan yaña ben yürüyüm. İnşā'allāhu Te°ālā bu illeri ben feth iderem.” didi. (5)Andan Süleymān, Kara Tođan, Hasan, Eyyüb ve Sultān Turasān suāl itdiler kim (6) “Yā (Melik Dānişmend) bu şehirleri gördüñüz mü?” “Hāyır. Bu gice düşümde°Abdulvehhāb (7)ve Seyid Battāl Ğāzi'yi gördüm. Geldiler. Elimi tutub bu şehirleri baña gösterdiler. (8)ve adların didiler.” Andan Eyyüb biñ Yunus ki Sultān Turasān'ın veziridir buyurdu. (9)Çeriyi iki bahş itdiler. Sultān Turasān'la yigirmi biñi İstanbul'dan yaña yürüdiler. (10)ve ikibiñ er dağı Çavuldur Çāğa'ya ve ikibiñ er dağı Kara Tođan'a virdiler ki (11)deñiz kenārında ve Karamān tağlarından yaña yürüyeler. Bu yaña Hasan ve Eyyüb (12)(Melik Dānişmend) huzūrunda kaldılar. Biz Melik ile gideriz didiler. (13)Üç gün Sivas yazısında oturdılar. Dördüncü gün Sultān Turasān yigirmibiñ (14)erle İstanbul'dan yaña revān oldılar. Kara Tođan, Çāğa'yı berāberine aldılar. (15)Ol gün bunlar veda° idüb ayrıldılar.(Melik Dānişmend) dağı barıgāhına **[8a]** (1)geldi. Hasan, Eyyüb, Süleymān kendi barıgāhlarına gelüb °ibādete meşğül oldılar. (2)Ol gice (Melik Dānişmend) vaķ°asında gördikim cümle °ālem dübdüz deñiz (3)olmuş. Kendi yārenleriyle bir gemiye biñmiş ve Sultān Turasān dağı bir gemiye (4)biñmiş her biri bir yaña gitdi. Lakin gördi kim Sultān Turasān gemisi garķ oldu. (5)(Melik Dānişmend) ol heybetden uyandı. Gördü kim şabāh olmuş. Şabāh (6)namāzını kıldı dağı melül oldu. Yārenleri gelip gördiler kim (Melik Dānişmend'in) (7)hātrı melül. Suāl itdiler kim: “Ey Server hātrıñız niçün melüldür? (8)(Melik Dānişmend) düş aĥvālını didi. Andan eytdi: İnşā'allāhu Te°ālā bu illeri (9)feth idüb girü bu illerde şehit olavuz gibi didi. Andan (Melik Dānişmend) (10)buyurdikim Süleymān Sivas kal°asiniñ tāmirine meşğül ola. Ta kim bu kal°a (11)Müslümānlarıñ süknası y°ani zaĥireleriniñ mekânı ola. Andan kal°a °imāretine (12)meşğül oldılar. Seyid Battāl Ğāzi'niñ mescidin dağı °imāret itdi. Pes (13)kal°a °imāreti tamām oldu. (14)Bir gün “ Melik Dānişmend” yalnızca seyrāna gitdi. Öğleye kadar gitti. Ulu (15)bir tađa uğradı. Tađıñ öte tarafına nazar kılub gördi. Bir şahrādır ki görenlerin **[8b]** (1)göñlü açılır. Dört yaña şular ve ırmaķlar çağlayub aķardı. Şöyle kim bađ ı (2)cināndan haber virirdi. Ol şahrāda bir ađaç vardır. Dibinde bir çeşme revān (3)olurdu.

Çün (Melik Dānişmend) atın sürüb oraya vardı. (4)Gördikim ol ağacıñ dibinde bir hāl serilmiş ve ol ağacıñ budağında (5)bir şufra aşılı ve bir tulum şarab daği var. Yānında bir tanbura daği vardır. (6)(Melik Dānişmend) bu hāli müşāhede itdikde Derhāl atından indi. (7)Ol çeşmeden ābdest alub namāz kıldı ve atını da ota şaldı. Kendisi (8)ol döşek üstüne geçüb oturdu. Nāgāh bir uyku ğalebe idüb hıvvāb-ı (9)rahta vardı. Ol anda (Melik Dānişmend’iñ) atı ayağlarını yere urub (10)kişnedi. (Melik Dānişmend) uyanub tırdı. Gördikim ol yazı (11)ortasında bir toz belürdi. Toz iki pāre oldı. İçinden bir atlu çıka(12)geldi. Bir mehābetlü er idi. Şanasın bir nerre div idi. Bağdı. (13)(Melik Dānişmend’i) yerinde gördi. Na^era urub çağırdı. “ ne kişisin ki (14)kendi ayağıñ ile benim servekātıma ne cesāretle geldiñ? Benim heybetimden buraya (15)divler, arslanlar uğrayamaz didi.

Çünki (Melik Dānişmend) ol [9a] (1)yigidi gördi. Atına süvār olub āña karşı gelüb eytdi: “erlik içinde (2)neñ var getür görelim.” didi. Ol eriñ boynunda bir haç aşılımışdı. (3)(Melik Dānişmend) bildi kim kāfirdir. Derhāl ol er nize ile hamle kıldı. (4)Melik āniñ nizesin men^e itdi. İkinci, üçüncü hamlesin daği men^e itdi. (5)Nevbet (Melik Dānişmend’e) geldi. Bir zamān nize-i can-sitān ile bir zamān (6)tığ-ı bürrān ile bir zamān gürz-i ğîrān ile birbirine hamle kıldılar. Elkışsa (7)ol gün aradan yüzuyigirmi hamle haça geçdi. Birbirine zafer bulamadılar.

(8)Çün gice oldı. Birbirinden ayrıldılar. Ol er ağaç dibine gelüb atından indi. (9)Şufrayı öñüne aldı. Şarab hazır idüb bir mum çıkardı. (10)Yağub ta^eām yemeye meşğül oldı. Bu taraftan (Melik Dānişmend) daği (11)pıñar katına gelüb atından indi. Ābdest alub namāza tırdı. (12)Ol yigit gördikim (Melik Dānişmend) iñ ta^eāmi yokdur ki yiye. Derhāl (13)sufrayı getürüb (Melik Dānişmend)iñ katına gelüb eytdi: “Ey pehlivan! (14)Buyuruñ ta^eām yiyelim” didi. Melik ol ta^eāma el şunmadı (15)ve eytdi: “Niçün yemezsiñ?” Melik eytdi: “bu ta^eāmi yer isem veliyyü’n-ni^eam [9b] (1)olursun. İrte seniñle uruşsam gerek ol zamān küfrān-ı ni^emet (2)olurum didi. Ol yigit Melik’iñ feşāhat ve belāgatına hayran oldı. (3)Daği suāl itdi kim adıñ nedir? Melik eytdi: “adım (Melik Dānişmend) dir.” (4)Eytdi: “Rūm’a niçün geldiñ?” Melik eytdi: “bu vilāyeti açmak için geldim.” (5)Ol yigit eytdi: “niçe açarsın?” Melik eytdi: “gerekdir ki bu illeri Müslümān idem.” (6)Ol yigit eytdi: “cazulardan imişsin.” Melik eytdi: “hāşā ki cazu olam (7)Müslümānım.” didi. Ol yigit bu sözleri işidüb (Melik Dānişmend) iñ dinine (8)^eaşık oldı. Andan Melik ol yigidiñ adını sordı. Ol

yigit adımı yārın (9)diyeyim deyüb tırdı. Girü kendi maķāmına geldi. Hoş yedi ve içdi. (10)Şoñra yatdı uyudı. Bir zamāndan şoñra tırdı geldi. (11)Tamburasın eline aldı ve çaldı. Çağırđı zār-ı kılub bu birkaç beyiti (12)okuyub hay hay ağladı.

(13) “BEYİT”

- (14) Meded ki bî-dil bî-yār kaldım
Meded ki hasta i bî-mār kaldım
(15) Meded ki halk içinde hor oldım
Meded ki aşk elinde zār kaldım

[10a]

- (1) Meded ki ol peri-zātın yolunda
Uş müştāk bi-didār kaldım
(2) Meded ki cümle didāra irişdi
İken ser-güşte i efkār kaldım
(3) Meded ki kamular yārine irdi.
Bu ben bî-çāre bî-yār kaldım

(4) “NESİR”

(5)Çünkü ol gice ol yigid tamburasın çalub ağladı. Melik dağı (6)tā-be-şabāh Qur’ān-ı ‘azimi hatmiyledi. Çün şabāh oldı. (Melik Dānişmend) (7)tırdı gelüb şabāh namāzın edā idüb atına süvār oldı. Bu yaña ol yigit (8)dağı atına süvār olub meydāna geldi. Ol yigit Derhāl Melik’e hamle kıldı alamadı. (9)Tamām her şilāhla birbirine çok hamle kıldılar. Çāre olub birbirin alamadılar. (10)Āhır ol yigit Melik’iñ kemerin tıtdı. Tam zor itdi. Melik Dānişmed’i alamadı. (11)Üç kez zor itdi. Melik Ğāzi’yi zerre kadar yerinden ayıramadı. (12)Çün nevbet Melik’e geldi. Bir ayağın üzengiye berk başdı. Şündü (13)ol yigidiñ kemerin tıtdı. Dağı eytdi kim: “be-nām-ı Ğudā ve be nūr-ı pāk (Muhammed) Muştafā (14)şall’allah u ‘aleyhi vesellim” deyüb ol yigidi getirüb başı üstüne çevirdi. (15)Dağı yere urdı. Derhāl atından indi. Ol yigidiñ gögsi üzerine çıkdı. [10b] (1)Hançeri çekdi ki başın kese. Gördikim bir ay yüzlü hūb yigittir. Melik kıyamadı. (2)Ol yigid gözün açdı. Melik eytdi: “gel Müslümān ol seni āzād ideyim.” (3)didi. Ol yigit eytdi: “eger Müslümān olursam yārım elime gire mi?” Melik eytdi: (4)”Yārın kimdir?” Ol yigit ağlayarak eytdi: “benim sergüzeştim çokdur.” Melik eytdi: “gel Müslümān (5)ol Hakk ‘ināyetinde her ne işin varsa bitireyim.” didi. Derhāl parmak kaldırub (6)imān getirdi. (Melik

Dānişmend) ānın gögsi üzerinden kılķub indi. (7)Dağı eytdikim: “seniñ adın nedir ve yāriñ kimdir?” Ol yigit eytdi: “benim adım Artuķi’dir (8)ve babam göçgünci tađ halkındandır ve onikibiñ er āniñ hūkmündedir ve (9)kırķ ‘avratı var idi. Hiç ođlu ve kıızı olmazdı ve gice gündüz Hakk (10)Te‘ālā dan evlād isterdi. Ol zamān Battāl Ğāzi Hindistan’a gitmişdi. (11)Kayşer la‘in çeri çeküb Malātiyye’yi ğāret ider. Malātiyye’de bir kişi var imiş. (12)Adına ‘Abdurrahman derler imiş. Kātı ‘ālim, fāzıl kişi imiş. Kāfirler āniñ ehl_i ‘ıyālin (13)esir götürür. Çün kim Kayşer esirleri başş iyler. Āniñ bir kıızı ile anasın (14)atama bağışlar. Anası ölür kıızı yedi yaşında yetim kalur. Ānı beslerler. (15)Kātı kuvvetlü kōpar. Hayme tutub götürmekde āña muķābil kimse yok imiş. Atam [11a] (1)Āñı çobanlar arasında kōr. Tamāmet Rūm çobanları āniñ çabuķluđuna ‘aceb kalur. (2)Kurd ve arslān koyun, kuzı yöresine gelmez olur. (3)Atam bir gün ava çıkar. Ol kıza rast gelir. Hile ile ele getirir. Cem‘ olur. (4)Hemān atamdan anam yüklü kalır. Çün atam āniñ hālın bilür. Buyurur. (5)Hātunlar arsına getirir. Libas giydirirler. Anam beni tamām bir yıl getirür. Āhir zuhūra (6)gelirim. Beni beslerler. Her kim beni görse iki yaşar oğlan şanı. Çün yedi (7)yaşıma erdim. Atam baña Artuķi diyü ad kōr. Ol il halkı baña Artuķi (8)diye çağırılar. Vardım şilāşörlük öğrendim. Rūm ilinde muķābilim (9)yok idi. Çün onbeş, onaltı yaşıma erdim. Tađdaki kurt (10)ve arslān, kaplān elimden kurtulmazdı. Bir gün atıma biñdim. (Haraşna) (11)yani Amasya’dan yaña vardım. Kullarımdan ayrıldım. Bir yazuya erdim. (12)Ol yazıda birkaç hālāyık gördüm. Aralarında bir ay yüzlü, kara gözlü, (13)servi boylu bir kıız gördüm. Hezār cān u dil ile ol kıza ‘āşık oldum. (14)İraķdan temāşā iderdim. Bir hādım görmüş geldi. Baña kaķıdı (15)ve çok söğdü. Ben eytdim: “Noldı? Ne var?” Hādım eytdi: “Revā [11b] (1)değildir ki namaħreme baķasın.” Andan ben eytdim: “bu ne kıızdır?” Hādım iyder: “Şāh(2) Şaţtaţ Amasiyye beginiñ kıızdır.” Ben eytdim: “Adı nedir?” Hādım eytdi: “Efrumiyye (3)Bānu’dur.” Biz sözde iken kıız karşudan erişdi. Baña muķābil oldu. (4)Ol kıızda bir hūsn ü cemāl gördüm ki dünyāda bir dağı gördüğüm yok. Çünkim (5)ol kıız beni gördü. İleri geldi. Elinde bir tūruncu var idi. Baña atdı. (6)Çıķub kal‘aya gitdi. Ben ol gice kal‘a yöresinde yürüdüm. Gāh ağlardım. (7)Çün şabāh oldu. Artık ol kıızı göremedim. Giri dönüb (8)kendi maķāmıma geldim. Gördüm ki kavm ü kabilem ağlaşılar. Ben eytdim: (9)”bu ne ağlamakdır?” Eytdiler: “Ataā vefāt iyledi. Sen biñ yaşa.” didiler. (10)Çün bu haberi işitdim. Üç gün yas ve mātem tutub dördüncü (11)gün kıız

teşvişine düşdüm. Kabilem uluların devşirüb hālimi bildirdim. (12) Bunlarıñ arasında bir ihtiyar var idi. Eytdi: “Ādem gönderelim Şāh (13) Şaṭṭaṭ’ dan kızını isteyelim.” didi. Behnam adlı bir hādım var idi. (14) Ānı çok tuhfeler ile gönderüb kızını istedim. Çünkü hādım varub (15) kızını isteyüb tuhfeleri ‘arz ide. Şāh Şaṭṭaṭ tuhfeleri kabul idüb **[12a]** (1) kızını baña virmege rāzı olur. Behnam gelüb bu haberi bildirdi. Sevinüb şād (2) oldım. Andan soñra çok māl ve ni‘met gördüm. Turı geldim. Haraşna’ya (3) ‘azım itdim. Çün yakın erdim. Ādem gönderdim. Şāh’a bildirdiler. (4) Çünkim şāh katına vardım. Benim hatırım şordı. Çün getirüb (5) konuqluğ iyledi. Meclis-i āraste olub bezm-i şāhāne kuruldu. (6) Üç gün ‘ıyş u nüş oldu. Şāh bu sözleri añmadı. Birkaç devir (7) dañi döndü. Şah turub kendi maķāmına gitdi. Ben ol gice gāh (8) turdum, gāh oturdim. Gözüme uyku girmedi. Çün irte oldu. (9) Şāha bir ādem gönderdim. Haberi bildirdim. Şāh (10) cevap verdikim: “ benim kimseye virecek kızım yokdur.” Ādem baña bu haberi getürdi. (11) Hıacil oldım turdum. Kendi maķāmıma geldim. Endişeye düştüm ki ‘aceb (12) kızını ne ile ele getiririm dirdim. Andan soñra Şāha bir dañi ādem gönderdim. (13) Bu kez cevab virüb eytdi kim: “ benim āña virecek kızım yokdur”. Bu haberi dañi (14) işitdim. Kātı melül oldım. Andan soñra el harāmilige urdum. Her gün (15) atıma biñüb Amasiyye’den yaña varırdım. Bir ādem bulsam şoyardım. **[12b]** (1) İlini bulsam sürerdim. Alub kendi maķāmıma getürirdim. Şāh bu haberi duyub (2) kaķır. Çeri alub üstüme gelir. Ben atıma biñüb çerisin şıdım ve kimisin kırdım. (3) Bu menvāl üzre üç kez üzerime çeri gönderdi. Her gelen çeriye tār u mār itdim. (4) Āhır Şāh gāfilen üzerime çeri gönderir. Kāvım ü kabilemi perākende kılub gāret (5) iyledi. Şāhıñ maķşadı beni ele getirmek idi. Ben ele girmedim. Ol zamān (6) dan beri ben yalnız bir cān burada olurum. Gündüz av avlarım. Gice gelüb (7) bu yerde karar iderim didi. Bildirdiği ol kızını ‘aşkından yañarım. Bu (8) yedi yıl içinde ol kızını bir kerre göremedim.

Meger şöyle ola kim seniñ (9) devletiñde ol kız baña vāşıl ola. Ben dañi cānımı saña fedā kılam” didi.

(10) (Melik Dānişmend) and içdi kim: “Yā Artuķi! İnşā’ allāh u Te‘ālā ol kızını seniñ (11) için almayınca ve bu vilāyeti feth etmeyince karar etmem” didi. Andan Melik ile (12) Artuķi atlara binüb Amasiyye tarafına revān oldılar. Ol arada bir mu‘azzam (13) şehir ribaṭı var idi ve içinde bir deyr var idi. Deyriñ içinde bir kubbe var. (14) Kızıl mermerden üç direk üzerine binā etmişler ve ānıñ altında ak

mermerden (15)bir taht biñā etmişler. Taht üzerinde bir ak şakallu ruhbān oturur. [13a] (1)On ruhbān daħi āniñ karşusunda el kavşırub tırdılar. (2)Çün (Melik Dānişmend) ve Artuķi içeri girdiler. Ol on ruhbān kaçdılar. (3)Koca ruhbān kaldı. Melik Ğāzi āña selām verdi. Koca ruhbān ʿaleyk (4)aldı. Daħi “hoş geldiñ yā Melik Dānişmend Ğāzi ve ey hānedān nebiresi (5)ve iki cihān güneşiniñ nesli güzidesi ve ey Müslümānlarıñ serveri. Merħabā ey (6)Artuķi sen daħi hoş geldiñ.” didi. Melik Ğāzi eytdi: “bizi neden bildiñ?” (7)Koca ruhbān eytdi: “bu gice düş gördüm. Gördüğim düşü saña diyeyim rast mıdır (8)didi ve eytdi: Yā Melik evvel sen iki güneşi (Muħammed) Muştafa’nıñ vaşfin eyit (9)göreym benim gördüğim āniñ gibi midir?” Didi. (Melik Dānişmend) başladı (10)(Muħammed) Muştafa’nın cemālin ve evşāf-ı ħamidesin beyān iyledi.

(11) “MEDĤ U ŞĀNE

- (12) Āniñ vaşfin degme kimse getürmez
Getürse degme kimse yitürmez
- (13) Nice diyem āniñ vaşfi nicedir
Kim āniñ vasfi ʿālemden yücedir
- (14) Yüzi nūrundañ āniñ güneş ay
Kul olmuşdur āña hep yoħsul u bay
- (15) Tılubdur ol nübüvvet cihāna
Muhabbeti erişdi ins ü cāna

- [13b] (1) Kılıcı kāfiriñ kānın dökübdür
Hem İslām sancağın ol çekübdür.
- (2) Ĥemādü’ d-din oldır nāşırü’ d-din
Zira seyf ile kıldı zāhiri din
- (3) Kemāl’i ʿilm ile fikr ü ferāset
Şecāʿat hem seħāvet hem kerāmet
- (4) Mübārek tāliʿi meymūñ şemāyil
Yenābiʿü’l-hikem baħrü’l fezāyil
- (5) Tıtubdur dini dünyāyı tamāmet
Dinine gir kim bulasın selamet

(6) “NEŞİR”

(7)Kaçan kim (Melik Dānişmend) bu medhi okudu. Ruhbān: “Şiddik Yā Resüllullāh.” (8)didi. Andan Hāzret-i ‘Ali’niñ vaşfını şordı. Melik eytdi: Hāzret-i Resül (9)Aliyyü’l Murtaza hakkında buyurmuşdur ki:

“بشرك بشرى (10), روحك روحى , دمك دمی , لحمك لحمى” buyurmuşdur. Y‘ani etiñ etimden, kanıñ kanımdan, cāniñ (11)cānımdan dimekdir ki yā ‘Ali ikimizde bir cesed bir nefes. Koca ruhbān āni işidüb (12)Derhāl parmak kaldırdı.

“اعبده ورسوله (13) اشحد ان لا اله الا الله و اشحدان محمد”

deyüb tırı geldi. Vardı deyrden ta‘ām getirdi. (14)Melik ve Artuķi yediler. Haķķ Te‘ālā’ya şükr idüb anda kaldılar. Melik ruhbaña (15)adın şordı. Baña Harķil Zāhid dirler didi.

Çün şabāh oldı. [14a] (1)Melik ve Artuķi ruhbaña veda‘ idüb Amasiyye’den yaña revān oldılar. (2)Öyle zamānında şehre yakın irdiler. Gördüler kim şehir hālidir. Kal‘ası silāhla (3)bezenmiş. Melik ve Artuķi bir puşu yerinde biraz ārām kıldılar. (4)Nāgāh şehirden bir Rüm iki merkeb sürmüş gelür. Rum dilince iyder: “biçāre (5)Artuķi birçoķ zahmet çekdiği kendüye kaldı. Efrumiyye’yi ayrıklar alır (6)deyüb gider.” Melik Artuķi’ye şordı ki: “şol er ne söyler?” Artuķi (7)eytdi: “ey Hüdāvend! Bu gice Efrumiyye’niñ düğünü var. Gelin iylemişler.” (8)didi. Derhāl Melik ol kişiyi tutub ol dereye getürüb (9)Artuķi Rüm dilince ol ere şordı kim: “bu şehriñ kavmi kande gittiler?” (10)Ol er eytdi: “Dügüne gitdiler.” Artuķi eytdi: “Ne düğündür?” (11)Ol er eytdi: “Şāh Şaţţat ki Haraşna begidir. Kayşer’iñ ‘ammisidir. (12)Āniñ bir kıızı vardır. Efrumiyye Bānu dirler. Bu zamānda āña muķābil (13)kimse yokdur. Kayşer’iñ bir cihān pehlivānı vardır ki malıyla ve erlik ile (14)naızırı yokdur. Hadsiz māl verüb Kayşer dilinden Şāh Şaţţat (15)kızını kendi içün istedi. Begler, vezirler şöyle maşlahat gördiler kim [14b] (1)Ol kıızı cihān pehlivāna vereler. Lakin Efrumiyye Bānu āni dilemez.” (2)Atuki eytdi: “niçün dilemez?” Eydi: “Toķat yānında bir pehlivān yigit var. (3)Adı Artuķi’dir. Ķatı pehlivān yigitdir. Artuķi’ye Efrumiyye şikārda (4)rast gelmiş birbirlerine ‘aşık olmuşlar. Andan ĝayrı kimseyi dilemez. Atası (5)āña kaķıdı. Kıızıñ eline, ayağına temür urdu. Ol kıızı ol pehlivāna (6)verirler. Ol pehlivāniñ adı Naştör’dur. Kayşer ta‘alluķı olduğıçün (7)āña verirler. Şimdi Amasiyye yazusunda Çorum’dan yaña şol yeşil (8)çimen üstünde haymeler ve barıgāhlar kurulmuşdur. Tamām yedi gündür ki (9) ‘işret iderler. Amma bu gice gerekdir ki ol kıızı ala gideler.” didi. (10)Çün bu haberi Artuķi işidüb düşüp ‘aķlı

başından gitdi. (11)Çün ‘aklı başına geldi. Melik eytdi: “Yā Artuķi henüz daħi almamışlardır. (12)Kayırma yā Artuķi ol Tañrı haķıçün bu ‘ālemi yoķdan var iyledi. (13)Ol kıızı seniñ için almayınca karar etmem.” didi. (14)Artuķi Melik Dānişmend’iñ ayağına düşdü. Melik āniñ başını kaldırdı. (15)Derhāl ikisi daħi süvār olub Amasiyye şuyundan geçdiler. Gördüler kim [15a] (1)Ol yazı içinde haymeler barıgāhlar kurulmuş. Nasır barıgāhında kös (2)ve naķķāreler çalınur. Artuķi eytdi: “Hemān hamle kılalım.” Melik eytdi: “Olmaz. (3)Şāyet kıız elimize girmeye.” Artuķi eytdi: “fermān seniñdir.” (4)Ol arada bir tağ var idi. Varub bir mişe arasında gizlendiler. Seher (5)vaķtinde atlarına biñüb yol başına gelüb tırdılar. Nāgāh gördilerkim Amasiyye (6)yolundan iki atlı erdi. Melik bunlara karşı varub şordıkim: “ķanden gelürsüz?” (7)Anlar eytdi: “Ĥaraşna’dañ gelürüz.” Melik eytdi: “Ne ĥaber?” Anlar eytdi: “Biz Şāh Şaţta’a (8)varırız ki ĥaber virevüz.” Melik eytdi: “ne ĥaberi verirsüz?” Anlar eytdi: “Malātiyye’den (9)bir ‘asker çıkub Sivas’a gelüb Sivas kal‘asın yapmışlar. Ol çeriniñ (10)iki serveri varmış. Birine Sultān Tırasān ve birine Melik Aĥmed dirlermiş. (11)Sultān Tırasān İstanbul’a gitmiş. Melik Aĥmed cazular çerisiyle Artuķi oldığı (12)yazuya gelmişler. Artuķi’yi zebün kılub Müslümān iylemişler. Andan ol ikisi (13)‘azm_i Ĥaraşna idüb Kaşan yani Turĥāl Kal‘ası’na dek varub hālā Ĥaraşna’ya (14) gitmişler.” didi. (Melik Dānişmend) eytdi: “Siz Melik Aĥmed’le Artuķi’yi gördüñüz mü” (15)Eytdiler: “Görmedik. Veli siz gördüñüz mü?” Melik eytdi: “Gördük.” Anlar eytdi: “ķande [15b] (1)gördüñüz?” Melik eytdi: “İşte bunda.” Eytdiler: “ķançeru gitdiler?” Melik eytdi: “işte bundadırlar (2)niçün görmezsiniz” didi ve eytdi: “Benim Melik Dānişmend” ve Artuķi eytdi: “Benim Artuķi” (3)deyince la‘inler neye uğradıklarını bilüb kaçmak dilediler ve Artuķi ol kişileri tıttub (4)imān-ı ‘arz itdiler. Olmadılar. Melik ikisin daħi katlı itdi. Andan Melik ve Artuķi (5)ol arada kuşluk vaķtine degin karar itdiler. Nāgāh kös naķķāreler ününden (6)‘ālem yanķulandı. Gördilerkim Rüm çerisi erişdi. Çeri başı Kalyon-ı (7)Rūmi ve Yanķol-ı Rūmi ve Ĥorasan-ı Rūmi erişdiler ki ol derbendi giçeler. (8)Artlarınca Nasır’uñ meĥafeleri irişüb yöresinde kul ķaravaş var idi. (9)Nasır ĥod ĥadsiz māl vermişdi. Bunlar daħi geldiler kim giçeler. Nāgāh Melik (10)Dānişmend Ĝāzi ol din canbazı mişelistan arasından çıkub sağ elin (11)şol güzergāhına ve şol elin sağ güzergāhına koyub ra‘d-vāri (12)bir na‘ra şöyle çıkardıkim gün ve mekān titredi.

(13) “BEYİT”

- (14) Şöyle urdı naʿrayı ol nerre şir
Şaņasın gökler yıkıldı geçdi yir
(15) Hamle kıldı kâfire ol din eri.
Getirüb tekbir añar ol peygamberi

- [16a] (1) Tıg-ı bürrânı şallar şimşek gibi
Kâfiri dökerdi hazân yaprak gibi
(2) Bir yañadan dañi Artuği delir
Tıg_1 bürrân elde yürür hemçü şir
(3) Kâfiri bölük bölük kırar döker
Uğradığı şafı kıparub söker
(4) Bir yaña Melik Dānişmend ceng ider
Hün_1 kâfirden yeri sürh reng ider.
(5) Din için ceng itdiler gâziler
Kâfiriñ başıyla tıldı yazılar.
(6) Baş u leşden püşteler her taraf
Oldı bi-kıyâmet nice begler telef
(7) Şöyle ceng oldı ey ʿaziz
Kâfiriñ başına kıptu rüst-e-ğiz

(8) “NESİR”

(9)Çün kim Melik Aħmed ve Artuği kâfirleriñ içine düşdiler. Kâfirleri bi-ğod
(10)kırdılar. Nasır’a haber oldı. Ol dañi hamle kıldı. Melik çeri (11)arasında
Horasan_1 Rūmi’ye irdi. Kılıç ile laʿiniñ başın yere bıraktı. (12)Yine naʿra urdı.
ʿĀlem yanğulandı. Kâfir çerisi birbirine tokandı. (13)Artuği dañi Nasır’un ʿammisi
oğlu Yanğol_1 Rumi’ye uğradı. Bir süngü (14) urdı. Kâfirin göğsünden girüb
arkasından çıkdı. Nasır çerisi (15)ol iki pehlivānı ortaya aldılar. Çeri gāvğasından
ve Artuği sesinden [16b] (1)Efrumiyye Bānu haberdār oldı. Eytdi ki: “Ey deriğa baña
bir at getirüñ (2)çıķayım. Artuği’yi yarı kılayım.” didi. Çün hādimler bu sözi işidüb
(3)meħafelik çevresine cemʿ oldılar. Efrumiyye’niñ atası Şāh Şattat (4)dört yüz
hizmetkār vermişdi. Kamusı hōdça māl ve tavar yanında turub (5)saz u seleb
giyinmişlerdi. Haş kullardan birisi ileri gelüb eytdi: “Yā Efrumiyye (6)Artuği’niñ
günü toğdı. Fırşat bulub ʿaskerden çok ādem kırdılar (7)ve bilesince Melik

Dānişmend dirlermiş bir kişi vardır. Artuķi ānın öñünde (8) Müslümān olub cazular dinine girmiş.” Diyince Efrumiyye eytdi: “Ben ānı ol (9) dilerdim ki benim dinimde idi. Çün ki ol varub azdular dinine girmiş. (10) Ben andan bi_zārim baña şilāh getirüñ. İkisini daħi çıķub öldüreyim.” didi. (11) Ol zamān Efrumiyye on biñ ere ħamle kılub döndürmege kādır idi. (12) Derħāl elin ve ayağın çözdiler. Ħaş atlardan bir at getürdiler. Süvār (13) olub eline süngü alub eytdi kim: “benim Efrumiyye Bānu, Şāh Şatṭat kızı, (14) (Muħammed) Muştafa dininiñ kurbānı, Melik’iñ ayağı toprağı deyüb bu şi’ri (15) okudu:

[17a] (1) Şİ’İR

- (2) Ħüdāvendim, penāhım, pādişāhım
 Ħamu ħalkın ilāhıdır ilāhım
- (3) Ulu sultānlarıñ sultānı sensin
 Ħamu dermanlarıñ dermānı sensin
- (4) Günahkār kullarından kalsa ‘āciz
 Ħomazsıñ maħrum lütfu issi hergiz
- (5) Bu demlerde şabır itmez taħammül
 Saña geldim, saña kıldım tevekkül
- (6) Saña sıgınan hiç olmaz mahrum
 Ne iderim ki saña degildir ma‘lum
- (7) Her işi senden ne kılsan ne kılursın
 Neyi neye gereğın sen bilürsin
- (8) Ulu dergāh ıla tıttım ümidim
 Ki bu ğavğa içinde olmıyam kem
- (9) Bunu didi tıldı gözlerine yaş
 İşini Ħaķķ’a kıdı ortaya baş

(10) “NESİR”

(11) Çün Efrumiyye bu münācātı okudu. Daħi eytdikim: “Ey kāfirler cān (12) elimden kınde iletisiz?” deyüb ħamle kıldı. Ol çeriye zir ü zeber itdi. (13) Bu yaña Nasṭor’a ħaber erdikim Efrumiyye cazular dinine girdi. Anlara yardım (14) kıılır didiler. Çün mel‘ün bu acı ħaberi işitdi. ‘Aķlı başından (15) ğitdi. Daħi ol kişiyi öldürüñ didi. Kāfirler cümleden Melik Dānişmend’iñ [17b] (1) üstüne üşdiler. Güneş zevalde idi kim Melik Nasṭor’a uğradı. (2) Nasṭor çağırdı kim: “Ey pehlivān! Ne kişisin ki bunca

çeriyi zir ü zeber kıldıñ? Didi. (3)Melik eytdi kim: “ benim adım Melik Dānişmend Ğāzi’dir. Önümde kāfirleriñ (4)çoğu azı olmaz elime girince kāfirleriñ boğazı” didi. (5)Nasır süngü ile hamle iyledi. Melik men° itdi. Nevbet Melik’e geldi. Bir na°ra urub (6)Nasır’a şöyle urdıkim dıraz be dıraz yıkıldı. Kāfirler guluv idüb, (7)at erişdirüb ters yüzün kaçırıldılar. Andan Melik ve Artuķi, Efrumiyye (8)el bir idüb ol çeriyi tağıtdılar. (9)Çünki Melik Dānişmend şafları pāre pāre °ālemi ve °alemdāri aķtırdı. (10)Kāfir perākende oldılar. Andan Melik ve Artuķi ve Efrumiyye Sivas’dan (11)yaña yürüdüler. Yolda giderken Artuķi Efrumiyye’ye eytdi: “ Ey bi-vefā! (12)Bizi bir uğurdan terk itdiñ.” Didi. Efrumiyye eytdi: “ Yā Artuķi! Zinhār (13)baña bi-vefā dime kim seniñ için çok belā ve zahmet ve bendler çekdim” didi. (14)Döndü Melik Dānişmend Efrumiyye’ye eytdi: “Nite oldı kim gelüb bizimle yār olduñ?” (15)didi. Efrumiyye eytdi: “ Ey Server! Bir gün avda Artuķi’ye uğradım. [18a] (1)Elimde bir turunç var idi. Artuķi’ye verdim. Göñlümde muħabbeti kaldı. (2)Bir gün Artuķi atam katına geldi. Atamdan beni diledi. Atam beni (3)virmedi. Ğuşşası beni mübtelā kıldı. Bende atamdan geçmiş idim. (4)Bu gice bir düş gördüm. Kendimi bir bağ içinde gördüm ki dünyāda ānıñ (5)gibi bir bağ görmemişimdir. Ol bağ ortasında bir (6)köşk gördüm. Etrāfında dört ırmaķ gördüm ki çağlayub (7)aķarlardı. Biri şudan biri südden ve biri °aselden dördüncüsü (8)şarāb_1 tahurdan idi. Ol köşkde dörtyüz derece gördüm. (9)Altun, zincirden °üd, °anber koķusu °ālemi mu°attar kılmışdı. (10)Ol köşküñ kapuşunda iki kişi gördüm ve içeriye nazar kıldım. (11)Bir taht gördüm ayakları yāķutdan, ferşi l°alden divarları (12)altundan idi ve ol taht üstünde bir kişi gördüm. °İmāmesi (13)ve iki bölük saçı iki yanına aşılımışdı.

(14)“NAZİM”

- (15) Yüzi nūrından ānıñ güneş ay
 Ğul olmuşdur āña yoħsul u bay
- [18b] (1) Yatar omuzunda miskin saçları
 Ğacil ider ayı günü kaşları
- (2) Ğulle giymiş, taç urunmuş başına
 Nūr toldırmış, içine taşına
- (3) Yüzi ol nürdan daħi aydın turır.
 Bu °aceb düşdür ve °aceb aydan turır
- (4) Ay şüretlü firişte her biri

- Şaf şaf olub turrılar her biri
 (5) Ol mübârek ağzın açar
 Niçe rahmetleri tırmayub şaşar
 (6) Dir firiştelere ol kân u kerem
 İşidiñiz size imdi ne direm
 (7) İki kişi kapuya gelmiş baqar
 Āgāh idiñ ne ise ahvāl u kār

(8) “NEŞİR”

(9)Çün Efrumiyye bu beyiti oqudu ve eytdi: “ Ey Server Ġāzi! Çün ol serverden (10)bu sözi işitdim. Yüz yere urdum istiānet diledim. (11)Andan bir firişteye şordim ki : “bu ne yerdir’ ol taht üzerinde oturan (12)Server kimdir”? Ol firişte elim tutdı içeri girdik. Ol Server baña eytdi: (13)” hoş geldiñ ey Artuķi’niñ helāli Efrumiyye” didi. Ben yüz yere koydum (14)alkış iyledim. “Siz kimsiz?” didim. Eytdi kim: “ benim ol seyyidü’s-sadāt ü şefi° i (15)ehl_i °araşāt. (Muḥammed) Muştafā’yım ve bu oturanlar Ḥamza şāhib-kıran [19a] (1)°Abbās ve °Aliyyü’l Murtaza’dır. Cümlesi baña ikram itdiler. Andan ol Server (2)baña eytdi: “ Gel Müslümān ol, yārın cennete lāyık olasın ve bilmiş ol kim Artuķi (3)saña naşib olmuşdur. Siziñ sayeñiz ile gerekdir ki Rūm açılıb Müslümānlık (4)ola. Yārın gerekdir ki yolda iki server saña karşı gelürler. (5)Biri (Melik Dānişmend) ve biri Artuķi’dır. Onlara tābi° olub benim dinime yardım (6)idesin ve kıyāmetde cāniñ oddan kırtula. Ol iki kişi ki görürsün (7)kapuda turrular. Biri Melik Dānişmend ve biri helāliñ Artuķi’dır”. (8)Andan baña bir kadeḥ şerbet virdiler. İçdim hemān gönülümde küfr ü zalimāt (9)çıķub yerine İslām nūri tıldı. Sultān-ı Enbiyāniñ mu°cizāt ı (10)berekātıyla Müslümān oldım didi.

(11) “NAZİM”

- (12) °Aşkla Müslümān oldım ben ey imām
 Tamudan kırtıldı bu cānım tamām
 (13) Ben seni cānıma hoş yār kılmışam
 Şıdkı bütün ki Müslümān olmuşam
 (14) Çün ki işitdi bu sözi Artuķi
 Şād olub sevindiler üçü daḥi
 (15) Efrumiyye parmaķ kıldırdı yine
 Söyledi tevḥidi girdi dine

[19b](1) Sıdık-ıla gökçek İslâm oldu ol

İctikâdı gâyet âniñ oldu bol

(2) Öpdi elin ikisiniñ dağı

Sevinüb şâd oldılar üçü dağı

(3) “NESİR”

(4)Çünkü ol üç Server Sivas’dan yaña revân oldılar. Kaşan yani Turhâl yazısından
(5)geçdiler. Harķil Zâhid olduğı diyre irdiler. Kapuyı kağdılar. Râhib kapuyı açub
(6)”hoş geldiñ yâ Artuķi” didi. Çünkü içeri girdiler. Harķil Zâhid gelüb destbûs
idüb (7)hatırların şordı. Andan eytdi: “Yâ Melik bu gice düşümde Hâzreti Resûl’ü
(8)gördüm. Siziñ gelmeñizi haber verdi. Şâd oldım.” didi. Dağı turu geldi. (9)Ta’am
getirdi. Ol Server yediler. Haķķ Te’âlâ Hâzretine şükridüb andan (10)ol gice ‘ibâdete
meşğül oldılar.

(11) “NAZİM”

(12) Çalab adın añub işlense işler

Medâm olur hem sa’âdetle işler

(13) Dile kuvvet virüb söyleden ol

Birbiri şuyınça şoyladan ol

(14) Añaram cân hay ile ekber

Hâlim ü Rezzâķ u Sübhân ü Bâri

(15) Sözüme ucı burada kaldı

Bu ruhbân katına üç gâzi geldi.

[20a] (1) Konuķ oldu ol gice anda anlar

Melik, Artuķi, Efrumiyye ey yâr

(2) Yediler, içdiler, ol gice anda

Be_gâyet hem huzûr itdiler anda

(3) “NESİR”

(4) Ez İyn Cânib: Biz geldik Rûmiler kışşasına

(5)Râvi tütü maķâl iderki: Çün Melik ve Artuķi ve Efrumiyye kâfirleriñ içlerinden
(6)çıkub gitmişlerdi. Naşor ki kâfirleriñ büyüğüdür. Melik Dânişmend’iñ
(7)öñünden kaçub tağa çıķmış idi. Gördikim Melik gitdi. Kâfirleri çağırdı.
(8)Tanbura çaldılar. Yine bir yere geldiler. Bütün çeriye dirüb yoķladılar. Yigirmi biñ
(9)kâfir kılıçdan geçmiş. Her biri d’avâ kıldılar kim ol üç erden tamar getüreler.

(10)Kâfirler ol gice karar itdiler. Çün irte oldı. Kös harbi urdılar. (11)Kâfirler atlanub Melik'in ardına düşdiler. Ol gün gıtdiler. Ribağa (12)irdiler. Ribağı ortaya aldılar. Çün şabâh oldı. Güneş kulle-i kâfdan (13)baş gösterüb âlem münevver oldı. Melik Dânişmend âbdest almağa ribağdan (14)taşra çıktı. Gördikim kâfirler ribağı çevirmişler. İçeri girdi. Derhâl (15)şilâhların giyüb ribağ tamına çıkub ol çeriye temâşâ kıldı.

Bu taraftan [20b] (1)Nasır didi kim: “ bir kişi varsun görsün. Bunlar ribağ içinde mi yoğsa gitmişler mi!” (2)Nasır'ın ammisi oğlu var idi. Adına Haçator dirdiler. “ben varayım” deyüb (3)on kişiyle ribağa yakın irdiler. Melik anları görüb bir ok çıkardı. Gizledi (4)dağı gariş gözleyüb atdı. Ok gelüb Haçator'ın önünde bir taş urub (5)ol yileğine dek taş batdı. Haçator anı görüb kendi cânından ümidi kesdi. (6)Melik bir ok dağı gizledi kim ata. Haçator amân diledi. Melik anı imâna (7)da vet iyledi. Haçator eytdi: “çeride bir hüb oğlum vardır. Eger şimdi imâna (8)gelürsem Nasır anı öldürür. Varayım ol oğlumu alub getüreyim. Huzûrunda (9)ikimiz dağı imân getirüb Müslümân olalım” didi. Melik ana karşı destür (10)virdi. Haçator on kâfir ile Nasır'a geldiler. Nasır şordikim: “Melik (11)bunda mıdır?” Eytdiler: “bundadır”. Eytdi: “yâ niçün tutub getirmediğiniz?” (12) Haçator ok hikâyesin didi. “Biz dağı hile ile kurtulduk.” didi. Kâfirler (13)bu haberi işidüb gönülleri bulandı. Derhâl Nasır didi ribağı ortaya (14)aldılar. Melik yârenlerine eytdi: “siz tûruñ, görüñüz ki bunlara ben ne kılarım” didi. (15)Artuğı ve Efrumiyye eytdiler: “biz seniñ kuluñuz, senden ayrılmazız” deyüb anlar dağı süvâr [21a] (1)olub Melik Dânişmend'in ardınca yürüdüler. Kâfirler şaf bağlamışdı. (2)Derhâl Melik meydâna girdi. Er diledi. Nasır'a çağırdı kim: “Dün hıncır gibi (3)ormana kaçardıñ, gel beri erlik nice olur göstereyim.” didi.

(4) “NAZİM”

- (5) Böyle der Melik pes ol zamân
Sürdü atın meydâna kalıtabân
(6) Adına Avız anıñ derler imiş
Kâfirler içre begzâde imiş
(7) Heybetiyle girdi meydâna ol it
Key katı gürbüz er idi ol pelid
(8) Na'ra urdu sürdü atın ol la'in

Hem içi tolu kibr ile ol la'in

(9) Cübbe vü cevşen mürettebdır kıamudan

Demir idi atı cümle beden

(10) Altun idi at, eyer, kıılıç kıını

Boynuna aşı kıomuşdı putını

(11) Nizesin eline almış ol süvār

Hamle kııldı Melik'e ol tiz var

(12) "NESİR"

(13)Melik Dānişmend ānıñ nizesin men° iyledi. İkinci, üçüncü de daħi iş başaramadı.

(14)Nevbet Melik'e degdi. Melik Ğāzi daħi üç kez hamle kııldı. Avız la'in üçin daħi

şıdı. (15)Āħir Melik kıaķdı. Kıılıncın eline alub Avız'a bir kıılıç şöyle urdıkim la'ini

eyer [21b] (1)kıaşına dek iki pare kııldı. Kāfir çerisinden bir ğıru kıopdı. Nasır la'in

(2)feryād iyledi. "Cümlemiz bunuñ elinde cān virevüz" gibi didi. Andan bir kāfir

daħi (3)ğirdi. Ānı daħi iki pāre iyledi. Nasır ğördikim bir bir ğirmekle olmaz.

Hemān çeri (4)bir uğurdan hamle kııldı.

Bu yaña Artuķi, Efrumiyye daħi hamle kıılıb kāfirleri (5)zir ü zeber kııldılar.

Bu yaña Artuķi ve Efrumiyye çeri arasına düşdiler. (6) °Azim ceng oldı. Feleklerle

melekler taħsin kııldılar. (7)Hāķķ Te°ālā fırsat ve nuşret verüb kāfirleri sürüb Nasır

üstüne döktiler. (8)(Melik Dānişmend Ğāzi) erişdi. °ālemi ve °alemd°rı aķtardı.

Kāfirler şınıb perākende (9)oldılar. Ol serverler yigirmi biñ kāfiriñ ardınca kıoğub

giderken Nāĝāh Amasiyye (10)tarafından tozlar belürdi. Bād ü şeb'ā karşı varub iki

şak iyledikde içinden (11)onbiñ kāfir çıķa geldi. Nasır ve çerisi ānı ğörüb ol şınımış

çeriye ğayrete (12)ğetirüb ğirü dönderdiler. Üç servere hamle kııldılar. Nasır'a haber

oldıkim (13)Haraşna begi onbiñ er ile irişdi didiler. Bu şüretle çeri otuzbiñ balık

(14)olub deñiz gibi kıaynadılar. Ol üç Server kükreyüb cān u ğönülden uruşub

(15)çalışırlardı. Çeriye sağdan şola, şoldan sağa ururlardı.

[22a] (1)Çünkü gice oldı. Melik ve yārenleri ribāta irdiler. Ol gice Efrumiyye

nöbet (2)bekledi. Hāķķ Te°ālāya tazarru° iderdi. Melik ve Artuķi uyuyub rahat

(3)oldılar. (4)Bu yaña kāfirler daħi kıondılar. Nasır Şāh Şaţţat kıatına ğelüb

Efrumiyye'den şikāyet (5)kııldı. Şaţţat kıalı melül ve şikeste ve şermend olub āyin i

bātılları üzere and içdi. (6)Şaţţat and içüb dir ki:

(7) "NAZİM"

- (8) Lāt, menāt mehlelāt hāḳḳı
Nasṭor'a derd gele Menāt hāḳḳı
- (9) Ulu putlar ve Hıristo hāḳḳı
Hüber ü Huzulā ve Nedveste hāḳḳı
- (10) Sa°sı günlüg-ile tünsi hāḳḳı
Vefyüz itdikleri yir hāḳḳı
- (11) Ateş kedāyı Nemrüd hāḳḳıyçün
Şellelü mellelü lā Merdūd hāḳḳı
- (12) Şedd_i zünnār hem çelipa hāḳḳı
Mercimek sirke ile gipe hāḳḳı
- (13) Keşişin zār-ı giryesi hāḳḳı
Kalağı ile pelāsı hāḳḳı
- (14) Müridleriñ koltuğunda haç
Keser papas tutdığı hāḳḳı
- (15) Cünüb olan papaslar hāḳḳı
Yunmadık yüzleriniñ paslār hāḳḳı
- [22b](1) Put yolunda ölenler için
Bu içdiğim ulu andlar için
- (2) İrte olsun çeriyi atlandırayım
Ne ānı ne azdırānı koyayım
- (3) Dünyāyı başlarına tar ideyim
Üçin daḫi berdār ideyim

(4)Çün Şāh Şaṭṭaṭ bu andları içdi. Daḫi dedikim: “Yā Nasṭor sen kızma. Temāşā iyle. (5)Yārın ben bunları tār u mār ideyim. Bu Melik didikleri kimdir? “ Nasṭor eytdi: (6)”ne kişi olursa olsun. Bu da Malāṭiyye ehlerinden bir kişidir” didi. Şaṭṭaṭ eytdi: (7)”Malāṭiyye ehlerinden Rüm'a kaçd ider kişi var mıdır? Eger ben bunları helāk idüb (8)andan soñra Malāṭiyye ve Şam'ı tā Bağdād çapısına dek harāb itmezsem bu içdiğim ulu (9)andlar beni çıtsun ve Kayşer'in ni°meti gözime çırsun” didi. (10)Andan barıgāhlarına girdiler. Yediler, içdiler, konukluk idüb çok zehr_i mār içdiler.

(11) Biz geldik bu yaña. Melik Artuḳı'ye eytdi “bu gün aḳşama yakın kāfırlere mededci iren (12) kim ola” didi. Artuḳı eytdi: “meger Amasiyye begi ola”

didi. (Melik Dānişmend) eytdi: (13) “gam degil, inşā’ allāh u Te’ālā Hakk ‘ināyetinde (Muhammed) Muştāfā sallallāhu āaleyhi ve sellim mu’cizātıyla(14)anlarıñ dañı haqqından gelürüz” didi.

Çün şabāh oldı hürşid-i cihān [23a] (1)kulle-i kafdan baş gösterdi. Nūr ile ‘ālemi tenvir iyledi. Kāfirler atlandı. (2)Ruhbānlar zemzeme kıldılar. ‘Alemler getirüb meydāna geldiler. (3)Bu tarafda üç server dañı bunlara muķābil tūrdılar. Kāfirlere qarşı cevelān itdiler. (4)Nāgāh Efrumiyye meydāna girdi. Bimğaz dirler bir kāfir meydāna girdi. Nīzesin (5)eline alub Efrumiyye’ye ĥamle kıldı. Efrumiyye men° idüb kāfiriñ başına bir kılıç (6)urdu. Bimğaz başın uğurladı. Kılınç at başına rast gelüb yere bıraķdı. (7)Mel’ūn kāfir yere yıķıldı. Tūrayım diyince Efrumiyye Bānu bir kılınç dañı urdıkim (8)kāfiriñ başı yere düşdü.

(9)Elķişsa yigirmi kāfiriñ cānını cehenneme gönderdi. Şatṭat Nasṭor’dan şordıkim: (10)”bu ne afatdır ki meydānda bunuñ gibi işler ider?” didi. Nasṭor eytdi: (11)”Seniñ kızıñdır.” Şatṭat kaķıdı Derhāl at meydāna sürdi. Efrumiyye Bānu (12)gördükim meydāna giren atasıdır. Endişeye düşdükim: “atam ile niçe uruşurum?”(13) dirken Melik çağırub eytdi: “ Ey Bānu-yı cihān āhıret saña atandan yegdir. (14)Korkma şimdi atañ değıldir. Yūri İslām’a da’vet iyle” didi. (15)Çün Efrumiyye atasına berāber oldı. Şatṭat çağırdıkim: “ Ey bed-fi’āl! Bu ne [23b] (1)işdir ki iylediñ? Nasṭor’ı terk iylediñ, varub cazuya uyduñ?” didi. (2)Efrumiyye eytdi: “Ey ata bildiñ mi benim bu işi niçün kıldığım?” Eytdi: “Yok.” Efrumiyye (3)eytdi: “Beni ĥabs itdiñ, demüre urduñ, suçsuz yere çok cefā iylediñ. (4)Ben Artuķi’yi isterim dirdim sen inanmazsıñ. Ben gördüm ki bunlar beni istiyü (5)geldi. Lāyık budur ki bende bunlara yār olam didim. (6)İmdi ey ata benim suçumu yüzüme urmıyasıñ. Geri seniñ ĥizmetiñe geleyim” didi. (7)Şatṭat bu sözi işidüb şād oldı. And içüb eytdi kim : “Bi-Hakk ruhbān (8)ve şalib seniñ suçunu añmayım” didi. (9)Efrumiyye eytdi: “Ey ata getir eliñi öpeyim” didi. Şatṭat’ıñ elini öper gibi oldı. (10)Hemān berk tūtdı çekdi atdan yere düşürdi. Kendi atına mahmūz urdu. (11)Derhāl Melik ķatına getürdi. Derhāl Artuķi ileri gelüb Şatṭat’ıñ elini (12)bağladı. Kāfirlerden bir ğırı ķopdı. Efrumiyye yine meydāna girdi. (13)Süngüsüne tayanub tūrdı. Meger Şatṭat’ıñ Ramin adlu bir oğlu var idi. (14)Atasın ol ĥalde gördü. Kararı ķalmadı meydāna girdi. Çok münāzara (15)kıldı. Āħir nīzesin eline aldı. Efrumiyye’ye ĥamle kıldı. Efrumiyye men° iyledi. [24a] (1)Kılınç ĥavāle itdi. Efrumiyye ānıda men° itdi. Nevbet

Efrumiyye'ye geldi. (2)Nîze ile Ramin'in atını düşürdü. Ramin yere düşünce inüb bağladı. (3)Ānıda Artuķi'niñ yanına getirdi. Kāfirler bu hāli görüb ol üç servere (4)hamle kıldılar. Serverler cān u dilden ğayret idüb kāfirleri bölük bölük itdiler. (5)Şol kadar kırdılar kim küştelerden püşteler oldı. Ol gün Melik Dānişmend Ğāzi (6)haykırub ceng iderken Nas̄tor'a uğradı. "Ey seg birin! Cān elimden (7)kande veresin?" deyince Nas̄tor eytdi: " Ey pehlivān benden ne istersin? Yā Artuķi'den (8)saña ne iyilük gele? Sen ortadan çık. Saña yüz at vireyim. Hep eyerleri kızıl altundan (9)ola. Yüz deve, yüz kul, yüz qaravaş vireyim. Hemān ben dādımı Artuķi'den (10)alayım." didi.

(11)Melik eytdi: "Ey mel'ūn! Bu didikleriñ cümlesi benimdir inşā'allāhu Te'ālā " didi. "Şimdi (12)seniñ işiñ bitireyim" didi. Nas̄tor'a erişüb kılınc indirdi. Kılıç at başın (13)yere bıraktı. Kāfirler at irişdirüb Nas̄tor'u ters yüzün kaçırđılar. (14)Elkışsa ol üç Server bir arada şöyle ceng itdiler kim vaşfa gelmez. Āh̄ir anca mı (15)kāfirleri şıdılar. Beri taraftan yine bir toz belürdi. Gürcistan'dan ikibiñ çeri [24b] (1) çıkageldi. Başlarına Şudıt dirlerdi. Ol şınmış çeri ğayrete gelüb yeñiden (2)hamle kıлмаğa başladılar. Melik Dānişmend Gürcistan çerisine toĝru yürüdi. Giceye deĝin ceng (3)itdiler. Hakk Te'ālā 'ināyeti ve (Muhammed) Muştafā'nıñ m'ucizātı berekātıyla ol serverlere hiç (4)elem irişmedi. Çün iki çeri birbirinden ayrıldılar. Ol serverler giri ribağa vardılar. (5)Zāhid bunlara du'ā kıldı. Andan (Melik Dānişmend) buyurdu Şat̄ta'ı ve Ramin'i kuyuya koydılar. (6)Andan ābdest alub namāz kıldılar ve ta'ām yidiler. Ol gice Artuķi nöbet bekledi.

(7)Bu yañadan Rümiler Nas̄tor katına cem' olub Gürcistan beyine ol üç serverden (8)şikāyet kıldılar. Şudıt la'in d'avā kılıb and içdikim: "Mesih baña ğarim olsun kim (9)yārın anlarıñ haqqından gelmezsem" didi. Andan içgüye meşĝül oldılar. (10)Nas̄tor eytdi: "Şat̄ta için ne tedārik görelim?" deyince Rümiler'den Medaris adlu (11)bir la'in var idi. "Ben varayım, Şat̄ta ve Ramin'i kurtarayım" didi. Nas̄tor āña (12)yediyüz altun virecek oldı.

(13)Çün irte oldı. Nakķāreler urulđı. Kāfirler meydāna gelüb şaf bağladılar. (14)Bu yaña üç Server daħi kāfirlere karşı geldiler. Nāĝāh (Melik Dānişmend) Ğāzi (15)atını meydāna sürdü. H̄azreti Resül'ü ve evlādını medh idüb bu şi'iri okudı.

[25a](1) "ŞİİR"

(2) Muhammed'dir dāim bize kılavuz

- Ne kim emritdi bize ānı kılaruz
- (3) Muḥammed kim bir adı Muṣṭafā' dır
Sözi dertlülere °ayn_1 şifadır.
- (4) Niçe zalimat içinde kalmıſa ol
Ki nūr ı ſu°lesiyle gösterir yol
- (5) Āña uyan içer cennette kevſer
İnanmayañ kalur amuda ebter
- (6) Firiſteler āniñ cümle müridi
İſāret iyledi Ay'a yürüdi
- (7) Henüz kim yok idi cümle °ālem
Ne cin ne peri ne Ādem
- (8) Hakkıkat var idi nūr ı Muḥammed
Beſir ü ſahid ü Maḥmūd u Aḥmed
- (9) Āña ümmet olana çok ni°amı
ſol inkār idene var caḥimi
- (10) Sizi imāna okurum bu gün ben
Gelürseñiz olursunuz ſağ u eſeñ
- (11) Müslümān olmazsañız ſimdi sizi
Kılınçdan geüririm cümleñizi

(12) “NEſİR”

(13)ün Melik Dāniſmend bu medḥi okudu. Ol kāfirleri İslām'a da°vet iyledi.
(14)Kimse cevab vermedi. Bu kez at depdi meydāna girdi ve er diledi.
(15)Gürcilerden Avaş adlu bir la°in meydāna girdi. Melik'e berāber olub ḥamle kıldı. Melik āniñ [25b] (1)ḥamlesin ſavdı. Nevbet Melik'e degdi. Bir na°ra urdı ve eytdi kim: “be-nām ı ḥüdā (2)ve bi nūr ı pāk (Muḥammed) Muṣṭafā deyüb Avaş la°ine bir kılınç ſöyle çaldı kim atınıñ eyer (3)aşına dek iki pāre kıldı. Gürcilerden feryād u fiğān kopdı. Ānı görüb (4)bir uğurdan ḥamle kıldılar. Melik daḥi bir na°ra öyle urdıkim gökleriñ bendi söküldü (5)ſanub kāfirler serāsime oldılar. (Melik Dāniſmend) nücum-ı sā°atde yediyüz kāfiri (6)kılınçdan geçirdi. Andan Naſtor erisine ḥamle kıldı. Bir yañadan Artuḳi ve Efrumiyye (7)kāfirleri Ḥazirān yaprağı gibi dökerlerdi. Bu arafdan Medaris la°in yüz kiſi ile ribaṭa(8)gelüb gördiler kim ribaṭıñ apusın berkitmiſler. Medaris ḥile idüb çağırdı kim: “Naſtor'u (9)esir

getirdik, kapuyu açın” dedi. Ruhbānlar Artuķi şanub kapuyu açınca kāfirler (10)içeri girüb ol on ruhbānı ve Harķil Zāhid’i şehid itdiler. (11)Andan Şaţtaţ ile Ramin’i kuyudan çıkardılar. Daħi çeriye gönderdiler. Anda on kuyu (12)var idi. Her kuyuya on kāfir girüb gizlendiler. Gice olunca ol üç serveri katl ideler. (13)Bu yañadan kāfirler Şaţtaţ ile Ramin’in geldigine çok sevindiler.

(14)Çünkim gice oldu. Melik ol çeriden ayrıldı. Gördükim Şaţtaţ kurtulmuş. Turmayub (15)çeriye cenge havāle ider. Melik Artuķi’den şordı kim: “şol kāfir Şaţtaţ degil mi?” [26a] (1)Didi. Artuķi eytdi: “beli, oldır”didi. Melik Dānişmend hayķırub eytdi: (2)“Ey la’in niçe kurtulduñ?” Şaţtaţ eytdi: “nār ı nūr kurtardı” dedi. (3)Melik eytdi: “yüri ben seni yine bulam” deyüb ribaţa irdiler. Gördilerkim ribaţ (4)kapusu açık. Harķil Zāhid ile ol on ruhbānı şehid itmişler. Melik katı melül oldu. (5)Ol şehidlerin namāzın kılub defn itdiler. Bu hāle perişān oldılar. (6)Andan ol gice Efrumiyye bir miķdār nöbet bekledi. Artuķi uyudu. Melik (7)namāza meşgöl oldu. Nāgāh gördükim bir güşede bir ādem var. (8)Melik namāzdan fāri° oldu. Baķdı görmedi. Meger Medaris La°in bir adam göndermiş (9)idi ki :”var gör yatmışlar mı?” Melik gelüb Artuķi’yi uyardı. Daħi deyriñ dört (10)cānibin aradılar. Hiç eser bulamadılar. Nāgāh bir güşe öksürük āvāzı geldi. (11)Melik ve Artuķi ol araya gelib bulamadılar. Derhāl şem° yaķdılar. Aradılar (12)gördiler. Bir ağız açık kuyu var. İçerüsine nazar kılub gördiler kim pür şilāh on (13)kişi turır. Melik Dānişmend Ğāzi buyurdu Derhāl odun getirüb (14)ol on kāfiri od’a yaķdılar. Meger anda bir ıştabl var idi. (15)Şaķfına dek kāmış taldırmuşlardı. Ol kāmışdan ol kuyuyu taldırdılar. [26b] (1)Ol aradan gidüb bir kuyuya daħi geldiler. Anda daħi on kişi bulub anları daħi (2)yaķdılar. Bu def°a ihtiyātları fazla olub dört köşeyi aramağa geldiler. (3)Kāngı kuyuya geldilerse içinde onar ādem bulub yaķdılar. (4)Şöyle ki Medaris ile gelen yüz kişiden birisi kurtulamadı. Ol on ruhbānların (5)kanım aldılar. Ol gice geçti. Şabāh olub ħurşid-i ālem kulle-i kāf°dan (6)baş gösterüb nūruyla ālemi müzeyyen kıldı. Nasır Şaţtaţ katına gelüb (7)eytdi: “Medaris şāyed Efrumiyye’yi tutmuş ola berāber yürüyelim” deyüb tabl u ālem (8)getürdiler. Bu yañadan Melik ve Artuķi ve Efrumiyye süvār olub kāfirlere karşı tırdılar. (9)Nasır ol serverleri görüb eytdi: “Ey deriğa! Medaris’in ahvāli nice (10)oldı ola?” dirken Nāgāh Artuķi çağırdı kim: “ Ey mel°unlar! Her ne yavuz endişe (11)itdiñiz, yine kendi başıñıza uğradı. Bu gice ol yüz kişiyile Medaris (12)la°in’i oda yaķdık. Benim Artuķi. Melik Dānişmend

Gāzi'nin kulu. Her (13)ölmek arzusu var ise bu gün meydānıma gelsin.” Deyüb atın meydāna (14)sürdü. Meger Medaris'in Ergumiyye adlu bir oğlu var idi. Yavuz (15)heybetli kâfir idi. Nîze ile meydāna girdi. Artuķi'ye hamle kıldı. Artuķi siper [27a] (1)İle men° itdi. Andan kılınç ve gürz ile hamle kıldı ise de Artuķi yine men° itdi. (2)Bu kez nevbet Artuķi'ye degdi. Ol mel°un daħi Artuķi'niñ üç hamlesin men° (3)iyledi. Mā-hāşıl ol kadar çarpışdılar ki birbirine zafer bulamadılar.(4)Āħir birbiriniñ kemerin tutub alamadılar. Bu def°a yere inüb atları tırmadı kaçdı. (5)Efrumiyye ānı görüb ağladı.

Melik eytdi: “Yā Efrumiyye sen kayırma! Hakk Te°ālā (6)ānıñ mu°ayyinidir.” Didi. Bu kez Artuķi (Yā Allāh) deyüb Ergumiyye'yi kaldırub (7)başı üzere çevirdi. Daħi eytdi kim: “ be nām ı hüdā ve nūr ı pāk (Muħammed) Muştafā” (8)deyüb kâfiri yere çaldı. Kâfirler ānı görüb hamle kıldılar. Melik Dānişmend gelenleriñ (9)yolun aldı. Artuķi ol la°ine bir kılınç şöyle urdıki kâfiriñ başı havaya bürrān (10)oldı. Artuķi şıçradı atına süvār oldu. Bir yañadan Efrumiyye daħi (11)hamle kılub kâfirleri birbirine urdılar. Şudıt la°in eşnāy-ı cengde Artuķi'ye (12)uğradı. Elindeki gürzin havāle kıldı. Artuķi siperle men° iyledi. (13)Artuķi ikinci hamlesin daħi şıydı. La°in kaçıyub erişdi. Kılınç ile hamle kıldı. (14)ve başın uğurladı. Kılınç atıñ başına uğradı yere bıraktı. Kâfir üşüb (15)Artuķi'yi bağladılar ve Nasır katına gönderdiler. Melik gördü kim Efrumiyye [27b] (1)feryād kıldı ve didi kim: “Ey hüdāvend! Şol alub gitdikleri Artuķi'dir” diyince (2)(Melik Dānişmend) bir na°ra şöyle urdıkim nice kâfirleriñ zehresi çal oldu. (3)Derhāl erişüb, kâfirleri perākende kılub Aruķi'yi kurtardı ve bir at tutub (4)biñdirdi. Şöyle kim bir uçar kuşa döndü. Andan Melik Artuķi'yi bağrına başub (5)eytdi: “ciger güşem! Bu erlik meydānıdır. Gāh başub gāh başılır. Gām yime.” Didi. (6)Andan üç Server el bir idüb kâfir çerisini bölük bölük kırarlardı. Ol dem (7)Melik Şudıt la°in'e uğradı. Eytdi kim:”Ey la°in! Erlik nice olur saña göstereyim” didi (8)ve bir na°ra urdı. Şudıt bir zamān serāsime oldu. Yine °aqlın toparlayub (9)Melik'e gürz ile hamle kıldı. Melik kendi gürzin karşı tutub tokundu gürz gürze (10)koptu tıraka. Ünü erdi Ĥorasan'a °Irak'a.

(11)Elkışsa Şudıt'ın üç hamlesin şavdı. Nevbet Melik'e degdi. Melik kâsem yād edüb (12)erdi. Bir darb_1 tıg şöyle urdıkim siperi ve başı iki pāre oldu. Feryād Gürcilerden (13)koptı. Çün kim Nasır Şudıt'ın öldiğın bilüb kendi cānından ümidin kesdi. (14)Çerisine “hepiniz birden hamle kılın” didi. Ol üç servere hamle kıldılar.

(15)Serverler dađi eser yel gibi şöyle çalışdılar kim başlar kesilüb, kanlar dökülüb, sineler söküldü. [28a] (1)Feryād u figān kāfirler tarafından opdu. Ol gün giceye degin ceng itdiler. (2)Aķřama yakın Nāgāh toz belürdü. Toz yarılıb içinden řancāklar belürdü ve alemler (3)ıķub ellibiñ kāfir ile Ermen Sultān Mihran erişdi. (4)ün Nasřor’a ĥaber oldu. Sevindi. Andan iki eri birbirinden ayrılıb yerli yerine vardılar. (5)Ol üç Server dađi ribāta vardılar. Bu yaña Nasřor ve řaťtať Mihrānı istikbāl (6)idüb (Melik Dāniřmend) Ĝāzi ĥazretlerinden ve Artuķi’den çok řikāyet kıldılar. (7)Mihran dava kıldı kim ol üç serverden tamar getüre. Eger öyle itmezsem nār ı nūr baña (8)ĥařım olsun didi. Andan kāfirlerden beř yüz kāfir araĥula biñüb sāirleri (9)zehr-i mār içmege tırdılar.

(10)Bu yaña ol üç server dađi taām itdiler. Ol gice Efrumiyye ribať tımına (11)ıķub nöbet bekledi. Nāgāh gördü kim arřudan eri belürdi. Ribaťa (12)yakın irdiler. Efrumiyye ileri varub begleriniñ adın řordı. Eytdiler:”Manol’dur.” (13)Efrumiyye eytdi: “benim řāh řaťtať kıızı” diyince Manol ileri geldi. (14)Efrumiyye eytdi: “Yā Manol! Melik Dāniřmend atından açdım. Siziñ atıñıza (15)varırım. Ol řarť ile ki benim açdım itmeyesiz.” didi. Çün Manol bu ĥaberi iřidüb [28b] (1)řād oldu. řoñra řādlığı bād oldu. Pes bu ĥaberi iki kiři ile Nasřor’a bildirdi.

(2)Andan Efrumiyye eytdi: “Yā Manol! Sen yalnız gel kim Melik’i ve Artuķi’yi atlı idelim. (3)Manol sevinüb ribaťa yakın erdi. Manol ĥāfil iken Efrumiyye Manol’u tıĥla çaldı. (4)Laçin ellerin arřu verdi. Lainin iki eli dışdı. Eriřüb kāfirler Efrumiyye’yi (5)ortaya aldılar. Bānu-yı cihān cenge tırdı. Bu yaña Melik Dāniřmend ve Artuķi uyanub (6)süvār oldılar. Eriřüb perākende kıldılar. Nasřor askeri dađi gelmişlerdi. řabāĥ yakın (7)idi ki Nasřor’uñ üzerine döktiler. Çün řabāĥ oldu. Mihran lain Artuķi’ye uğradı. (8)Birbirine çok ĥamle kıldılar. Mihran’ıñ Ancař adlı bir ulu vardı. Artuķi’yi afasından (9)kılınçla çaldı. Artuķi döndikim men ide. Mihran lain Artuķi’niñ yānından çaldı. (10)Artuķi’niñ bir olunu dışürdü. Ancař lainin kılını Artuķi’niñ omuzuna erişüb (11)bir parmak otırdı. İki eli işden çaldı. Nāgāh Efrumiyye erişüb Ancař’a (12)bir arb ı tıĥ şöyle urdıkim Ancař’ın başıyla bir olu havaya perrān oldu. (13)Andan Melik erişüb Artuķi’yi alub ribaťa getirdi ve apuyı baĥladı. (14)Geri ceng yerine vardı. İki ceng

itdiler. Bu yaña Nastor la‘in Artuķi üzerine (15)biraz kâfir gönderdi ki varub katl ideler. Mihran üçbiñ kâfir ile Artuķi aşdına [29a] (1)Yürüdü.

(2)Ez iyn canib: biz geldik bu yaña Melik Dânişmend’iñ ‘askerine ki Sivas al‘asini ‘imâret idüb (3)alışurken Melik yalnız seyrâna biñüb gitmişdi. Bunca vakıtdir gelmedigine. serverler teşvişe (4)düşmüşlerdi. Melik Dânişmend’iñ serverlerinden Süleymân kendüyi ruhbân şekline düzüb (5)Melik’i bulma için Tokad’a erdi. Rûmiler birbiriyle söyleşirlerki Melik Dânişmend, Artuķi (6)oldıı yazuya varub Artuķi’yi zebûñ kılmış ve Müslümân eylemiş. Turas aşrında (7)ribaa girmişler. ıkub ‘âlemi harâbe virüb geri ribaa giderlermiş diye söyleşürler. (8)Çün Süleymân bu haberi işidüb Melik’iñ iş bu yola girdigini öğrendi.

(9)Ez iyn canib: biz geldik Melik Dânişmend hikâyesine. Artuķi aşdına üçbiñ (10)kâfir ribaı ortaya almışlar idi. Artuķi miskin ise yalnız iñleyüb yatardı. (11)Zarı kılub Tañrı Te‘âlâya münâcât iderdi. (12)Bu yaña kâfirler kemend ile ribaa tamına ıkub gördiler kim Artuķi’niñ bir kolu düşmüş. (13)İñleyüb yatarken Hâ Te‘âlâ Hâzretlerine münâcât iderdi.

(14) “MÜNÂCÂT”

- (15) Didi iy Hâ ki gizlim âşikârim
‘Ayandır hâzretine her şimârım
- [29b] (1) adimden bilici ‘ayıbımızı
Keremden örtücisin ‘ayıbımızı
- (2) amu almışlara feryâd irensin
amu taılmıñın yaşın dindirensin
- (3) Niçe sürçüb düşeni aldırırsın
Niçe bî dâd için dâd aldırırsın
- (4) İlâhi ben uluñ suçuna bama
Vaârım hürmetini oda yama
- (5) Uma geldim ümidiñ hâzretiñden
Dilerim maħrûm gitmiyeyim atıñdan
- (6) Ezelden ıldın ey ma‘bûd ma‘lûm
Saña şıınan hiç olmaz maħrûm

(7) “NEŞİR”

(8)Çün Artuķi bu münācātı didi. Daħi eytdi kim: “Ey ʿālemleri yaradan Allāh! Cemʿi müşkil (9)işler saña āsān. Bu biçāreniñ ħāli daħi ħazretiñe maʿlūmdur. Yā Rabbe'l ʿālemin, ʿināyet (10)senden” derken nāgāh gördikim divar yarıldı. Bir ak şaķallu pir içeri girdi. (11)Yeşil ũonlar giymiş idi. Artuķi miskin başın kaldırdı. Ol pir ileri geldi. Artuķi'niñ (12)zāhımların şıgadı. Artuķi hoş oldu. Derħāl o pir ğayb oldu. (13)Biraz soñra geri geldi. Artuķi'niñ ceng yerine düşen kolunu getirüb yerine koydu. Daħi (14)duʿā iyledi. Ĥaķķ'ın emriyle Derħāl Artuķi'niñ kolu dürtüst olub Ĥaķķ'a şükürler kıldı. (15)Andan ol Pire şordı kim: “Sultānım siz kimsiñiz?” didi. Ol eytdi: “ben Hızır ʿAleyhişşelām'ım. [30a] (1)Ĥaķķ Teʿālā'nıñ emriyle gelüb saña dermān iyledim. Ĥaķķ Teʿālā şifāsın erzāni kıldı. (2)İmdi gerekdir ki benim selāmımı Melik Dānişmend'e diyesin ve iş bu duʿāyı viresin ki (3)bizden āña yādigār ola. Kaçan bir yerde müşkil ola bu duʿāyı okuyasız. (4)Ĥaķķ Teʿālā müşkil işleri āsān ide.” didi. Ol mübarek duʿā budur:

(5) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْـَٔلُكَ بِسْمِ اللّٰهِ یَا رَحْمٰنَ یَا رَحِیْمَ یَا حَنَّانَ یَا مَنَّانَ

یَا مَحِیْبِیْ اَلْمَوْتِیْ یَا زَالِیْمَانَ یَا فَا ضَلَّ وَا لِحْسَانَ سَبْحَانَكَ لَا اِلٰهَ

اِلَّا اَنْتَ اِلَّا اَمَانَ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ (8)

deyüb ğayb oldu. (9)Artuķi daħi hemān tırı geldi. Şilāħın giydikim gördi kāfirler ũamdan aşıağı (10)inerler. Artuķi hemān tıĝ çeküb “Yā Allāh!” deyüb kırķ kāfir depeledi.

(11)Çün kāfirler Artuķi'niñ hoş oldıĝın görüb taşra çıķub Mihran'a (12)eytdiler kim: “Artuķi bizden ol kadar ādem kırdıkim ħavlı içi ũoldı didiler. (13)Hemān gördüler kim Artuķi'niñ yalın kılınç elinde taşra çıķdı. Kāfirler Atuki'yi (14)ortaya aldılar.

(15)Bu yaña Efrumiyye kāfirlerle ceng iderken gözü ribaũdan yaña düş oldu. [30b] (1)Gördikim ribaũ öñünde ğavĝa vardır. Melik'e ħaber verdi. Melik daħi baķdı gördikim (2)Artuķi'yi kāfirler ortaya almışlar. Artuķi'niñ daħi elinde kılınç var. Yalñız ceng ider. (3)Andan ribaũdan yaña yüridiler. Melik erişüb bir naʿra şöyle urdıkim kāfirler şandılar kim (4)yedi kıat gökleriñ bendi söküldü. Bir zamān kendilerin bulamadılar. ʿAķılları başlarına (5)gelüb perākende oldılar.

Efrumiyye erişüb Mihran çerisinden bir yaħşı at tıttub Artuķi'ye (6)erişdirdi. Artuķi süvār olub şol aç kıurd kıoyuna girer gibi girdi. (7)Nāgāh ceng arasında Artuķi

yine Mihran'a uğradı. Çok ceng itdiler. Derhāl Artuķi (8)Hāzret-i Peygamber'iñ du'āsını okuyub kendüsine üfürdi. Daħi erüb kāfire bir ɗarb-ı (9)tıg şöyle urdu kim eyer kaşına degin iki pāre iyledi. Ol la'inin iki oğlu (10)var idi. Birine Mihras digerine Giryas dirlerdi. Gördilerkim ataları (11)öldi. Giryas at depdi. Artuķi'ye hamle iyledi. Artuķi āniñ hamlesin (12)red itdi. Girü döndikim bir daħi hamle kıla. Hemān Artuķi atına mahmūz (13)urdu. Erişüb Giryas'a bir ɗarb-ı tıg şöyle urdikim kāfiriñ başı havaya (14)perrān oldu. Bu kez ıarındāşı Mihras meydāna girdi. Bi'ināyetullāh u Te'ālā (15)āni daħi helāk iyledi. Melik āni görüb Artuķi'yi medħ iyledi.

[31a] (1)Çün kim Ermen begi ve oğulları geberdiler. Kāfirleriñ ol sā'at yüzleri döndü. (2)Nas̄or kendi cānından ümidin kesdi. Didi kōs āsāyişin urdular. (3)Mihran'iñ mātemin tıtdular. Bu yaña ol üç server ribaṭa geldiler. Melik ve Efrumiyye (4)Artuķi'niñ aħvālin şordılar. Artuķi Hāzreti Peygamber 'Aleyħisselām aħvālin evvelinden (5)tā āhirine dek şerħ iyledi. Sevindiler. Hākk Te'ālā'ya çok şükürler kıldılar. Melik (6)bir miqđār uyudu. Nāgāh vak'a görüb uyandı. Tırı geldi. Şilāħın giydi. (7)Artuķi ve Efrumiyye suāl itdiler kim: "Ey Server! Size noldıkim bu vakit ṭaşra gidersiz?" (8)didiler. Melik eytdi: yārenlerden gelür ādem var gibi "siz ṭuruñ" didi ve atına (9)süvār olub ol ṭağdan yazıya irdi. Gördü kim ruhbān şeklinde bir kişi erişdi. (10)Tıonı ve bürügi siyah idi. Melik ıarşudan çağırdı kim: "Merħabā yā Süleymān. Hoş geldiñ" didi. (11)Meger Süleymān ṭoğru Nas̄or çerisinden gelirdi. Bu gālebe leşeri görüb ve bunlardan ḫaber alub (12)Melik'i isteyü gelirdi. Melik'e uğradı. Erişüb Melik'iñ ayağına düşdi. (13)Melik andan başın yerden ıaldırdı ve çeriden ḫaber şordı. Süleymān çeriniñ şıḫhatde (14)ve Sivas ıal'asiniñ 'imāretinden ḫaber verdi. Melik şād oldu. Andan Süleymān eytdi: (15)"benim geldiğim neden bildiñiz?" didi. Melik eytdi: "Düş gördüm. Bu gice düşümde [31b] (1)Seyit Baṭṭāl Ğāzi ḫaber verdi" deyüb ikisi ol aradan gidüb ribaṭa geldiler. (2)Artuķi ve Efrumiyye Süleymān'la görüşdiler. Andan Süleymān çeriniñ gālebesin görüb Melik'den (3)destür diledi. Varayım İslām 'askerin getüreyim didi. Melik eytdi: "kerem kılursun, amma (4)bu gice raħat ol. Erte gidesin" deyince Süleymān eytdi: "seniñ başıñ için giderem" deyüb ṭaşra ııkıdı. (5)Melik daħi süvār olub Süleymān'ı çeri ḫududundan geçirüb Toḫat ırmağına ıadar getirdi. (6)Süleymān daħi Melik'e veda' idüb ṭağ yoluna revān oldu. Melik döñüb geri ribaṭa geldi. (7)Ol gice raħat itdiler.

Çün irte olub güneş kulle_i kafdān baş gösterdi. (8)Nastor tarafından beşāret çalındı. Bu yaña serverler şabāh namāzın kılub taşra çıkdılar. (9)Gördilerkim ʿālem velvele ile tolmuş. Bunlar daħi şilāhların giyüb cenāb_1 bāriye münācāt itdiler.

(10) “MÜNĀCĀT”

- (11) Şevkim ıslahla tutdu saña yüz
Gider mi hāzretinden göñlü yavuz
- (12) Çü bildi suçunu nefsinden Ādem
Āña erzānı kıldıñ bunca ʿālem
- (13) Hudā yā bize ol Ādem haqqıyçün
Ol Ādem'den gelen adıñ dem haqqıyçün
- (14) Hālıl'e verdigiñ hūllet haqqıyçün
Hem āña verdigiñ millet haqqıyçün
- (15) Daħi İsmā'ıl'ın kurbānlığıyçün
Ānıñ kurbānlığına fermānlığıyçün
- [32a] (1) Muṭahhar Yusuf'ın gökçekligiyçün
Yolunda şādıķıñ gerçekligiyçün
- (2) Saña Mūsa'nıñ zārı haqqıyçün
Halifeñ Davud āvāzı haqqıyçün
- (3) (Muḥammed) başdıķı toprak haqqıyçün
ʿAli'niñ terk ü ʿilmi haqqıyçün
- (4) Ḥasan nūş itdigi zehir haqqıyçün
Ḥüseyn'i katl iden mührün haqqıyçün
- (5) Ulu salikleriñ şükrü haqqıyçün
Kamu zākirleriñ zikri haqqıyçün
- (6) Şeriʿat kavminiñ yoldaşlığıyçün
Ṭariķat ehliniñ kardāşlığıyçün
- (7) Ġazā kılanlarıñ cānı haqqıyçün
Şehid olanlarıñ kanı haqqıyçün
- (8) Karañuda dökilen yaşlar haqqıyçün
Daħi bağırda biten yaşlar haqqıyçün
- (9) Ġarib olanlarıñ ḥasretligiyçün
Esir olanlarıñ miḥnetleriyçün

- (10) Seherde ʿāşıklar āhı haqqıyçün
Her aqşamıñ sehergāhı haqqıyçün
- (11) Bize ʿavn u ʿināyet senden ola
Dileriz Rüm ili İslām ile tola
- (12) Budur maqşūdumuz Fettāh u Bāri
Müslümān ola bu iliñ tamāmı

(13)Çün Melik Dānişmend bu münācātı itdi. Pehlivānlar daħı derün ı dilden āmin didiler. El yüze (14)sürdüler. Andan süvār olub kāfirleriñ qarşısına vardılar. Melik meydāna girdi. (15)Kāfirlerden bir er meydāna girdi. Mihran’ıñ hışımlarından idi. Adına Aqlıma dirlerdi. **[32b]** (1)Bir tağa beñzerdi. Nîzesin Melik’e havāle kıldı. Gelürken Melik süngüsün iki pāre kıldı. (2) Kılınçla hamle kıldı. Melik ānı daħı menʿ itdi. Bu kez gürz havāle kıldı. Ānı daħı menʿ itdi.

(3)Nevbet Melik’e geldi. Bir naʿra şöyle urdıkim ol şahrālar güreledi ve gümledi. Erişüb be (4)nām ı hüdā ve be-nūr ı pāk (Muhammed) Muştafā deyüb laʿine bir kılınç şöyle çaldı kim eyer qaşına kadar iki (5)pāre iyledi.

(6)Bu yaña Artuķi ve Efrumiyye ol kadar kāfir kırdılar kim hesabın Allāh u Teʿālā bilür. Tekbir āvāzından (7)ve kāfirler ününden ʿālem zelzeleye vardı. Sañasın kıyāmet kopmuşdu. Nasır laʿin (8)derdi ki: “şimdi Melik’i tutarlar.” diye sevinürdi. Melik Dānişmend Ğāzi hāl diliyle ceng (9)iderdi. Nasır gördi çeriniñ gücü yetmez. Tabl ı āsāyiş uruldu. (10)Ol üç Server ribatdan yaña döndüler. Nāgāh Müslümānlarıñ kös naqqāreleri (11)belürdi ve İslām ʿaskeri çıkageldiler. Gelüb Melik’iñ ayağına düşdiler. (12)Şādıklar iyleyüb beşāret köslerin çaldılar. Ribat kapusına gelüb Melik’iñ haymesin (13)kurub ve halife ʿālemin ve Ebū’l Müslim sancāğın dikdiler. Melik rāyet ʿālemin bir sipāhiye (14)verdi. Kösler urub ʿālemi tenvîr iyledi.

(15)Bu yaña Nasır Müslümānların gülgülesin görüb melül oldı. Nasır’a dört yañadan **[33a]** (1)Eytdiler: ğāfil olma, gözün aç diyü hayli korķu haberleri söylediler. (2)Andan Melik buyurdu Artuķi ve Efrumiyye için ayrıca bir barıgāh kırdular. Zirā (3)Efrumiyye Artuķi’ye verilmemişti. Andan Melik serverleriyle barıgāha girüb namāz kıldılar. (4)Taʿām itdiler. Duʿā ve şenā kıldılar. Hıub āvāzlu hāfizlar Qurʿān okudular. Andan karağula (5)biñdiler. Bu yaña Nasır Mihriyanos katına varub müşāvere kıldılar. (6)Mihriyanos eytdi: “yā Nasır sen ğam yime. Erte olsun ben anları cihāna gelmedige döndereyim” (7)didi. Çün kim kulle-i kaşdan

Hürşid i t̄abān baş gösterüb bu yañadan Melik çerisi (8)şaf bağladılar. Ānı görüb, kâfir çerisi dañi meydāna gelüb t̄urdılar.

Ol iki çeriniñ (9)kârları tamām olduqdan soñra Mihriyanos meydāna girdi ve er diledi. İslām (10)°askerinden bir er āña muķābil oldu. La°in ānı şehid iyledi. Bir dañi girdi. (11)Ānı dañi şehid itdi. El kışsa ol la°in altı ġāziyi şehid itdi. (12)Bu kez Eyyüb biñ Yūnus meydāna girdi. La°in nīze ile ħamle kıldı alamadı. Bu kez (13)kaķıyub kılinçla ħamle kıldı. Kāfiriñ kılıncı Eyyüb’uñ kaķkānın kesüb Eyyüb’uñ omuzuna (14)dört parmaķ oturdı. Melik āna şabrı qalması. Beri taraftan Efrumiyye meydāna (15)girdi. La°in nīzesin eline aldıkim ħamle kıla. Efrumiyye’niñ elinde oķ yay var idi. **[33b]** (1)Derħāl bir oķ gizledi. Ėaşmını gözledi atdı. Bi mār ı ħudā ol la°ini gözünden vurub (2)oķ kafasından çıkub havaya perrān oldu.

Müslümānlar tekbir āvāzın āsımāne çıkardılar. (3)Ol atdan yıķılıb cān verdi. Küffār taraftan feryād ü figān kopdu. (4)Bu kez İstifanos meydāna girdi. Bir zamān münāzara kılrken Efrumiyye bir oķ dañi (5)gizleyüb İstifanos’a attı. La°in kaķkan aldı. Efrumiyye’niñ oķu kaķkandan (6)geçüb gögsüne ve arķasından çıkub havaya perrān oldu. Ol dañi cānı cehenneme (7)gönderdi. Nas̄or ānı öyle görüb cānından ümidin kesdi. (8)Dañi Şaţtaţ’a sögüb eytdi:” toħumuñ qurusun ki bunuñ gibi kıız kazandıñ” didi. (9)Andan çerisin tahrik idüb bir uġurdan ħamle kıldılar. Nas̄or dañi cenge (10)girdi. Şaţtaţ dañi o yaña bu yaña segirdüb kâfirleri qandırub (11)kırdırdı. Ruħbānlar dañi zemzeme ururlardı. Ėāziler dañi kâfirleri (12)kırub dökerlerdi.

(13)Nāġāh Melik ceng arasında Nas̄or’a uġradı. Ayaġın üzengiden (14)çıkarub bir püşt-pā Nas̄or’a öyle urdıkim Nas̄or mu°allaķ atından (15)yere düşdi. Kâfirler Nas̄or’u kaķdılar. Atına biñdirüb kaķırdılar. **[34a]** (1)(Melik Dānişmend) Ėāzi andan geçüb pey-a-pey üç kerre birbiri üzerine na°ralar urdu. (2)Nerre diveler gibi ceng iderdi. Derħāl °alemdāra erdi. Tıġ ile °ālemi ve °alemdārı iki pāre (3)kıldı. Kâfirler ānı görüb perākende oldılar. Ėāziler kâfirleri öyle kırdılar kim vaşfa (4)gelmez. Çün kim kâfirler münhezim oldu. Ėāziler ġazā mālıyla toym oldılar. (5)Kırķ yük māl, kırķ kul, elli qaravaş ħalife için alaķoydular. Bāķisin ġāzilere (6)başıyıldı. Nas̄or Amasiyye’ye kaķdı. Andan Süleymān Melik’e Toķat’a kadar bāġ (7)ve bāġcesin şol kadar medħ itdi ki bi’t-ṭabi° meyil idüb: “irte Toķad’a varalım, (8)ivmeyelim. Düşman kaķdı. Anları soñra buluruz” didi. Çün aķşam oldu.

(9)Her biri yerlü yerine varub ʿibādeteye meşğul oldılar. Ol yerde birkaç gün (10)diñlendiler. Bir seher İslām ʿaskeri Toğat’dan yaña revān oldılar. Toğad’a (11)haber olunca cümlesi hişāra çıkdılar ve begleriniñ adı Serhāyil idi. İki kardāşı var idi. (12)Birine Miğāyil birine Niğola dirlerdi. Toğat yöresinde anlarıñ dağı başka (13)kalʿeleri var idi. Her biri kalʿelerine girdiler. İslām leşkeri dağı Toğat (14)önüne kondılar.

(15)(Melik Dānişmend) nazar kıldı. Gördü bir şarp kalʿadır. Tağın başının [34b] (1)karşusunda bir deyr vardır. Sañasın bir kalʿadır. Ol deyrinñ tamında bir şalib (2)ve içinde üç yüz ruhbān var idi. ʿÖmürlerinde hergiz et yimeyüb süretleri şeytana (3)fiʿilleri dive benzerdi. Melik ol div çehreleri görüb “Eʿuzübillāh” didi. (4)Bu yandan kalʿa ehli şilāha girüb baru üstüne gelüb cenge tırdılar. Yedi gün (5)kalʿayı hişār itdiler. Bir gece Melik çerisiniñ içinde gavğa belürdi. Artuği ve Efrumiyye (6)nöbet beklerlerdi. Gelüb Melik’e haber verdiler. Kāfirler bize şeb-hün kıldılar didi. (7)Ehl-i İslām ol gece şabāha kadar ceng itdiler. Şabāh olunca kāfirleri şıyub Niğola üstüne dökdüler. (8)Melik bir naʿra urub Niğola’yı kılınç ile urub iki pāre iyledi. Kāfirler kalʿaye cān (9)atdılar. Niğola’nıñ kalʿasına derbendpes dirlerdi. İslāmlar kāfirlere qarışub bile girdiler. (10)Kapuyı kapatdırmayub kılınç urdılar. Ol arada ikibiñyedyüz kāfiri kılınçdan geçirdiler. (11)ʿAvratdan, oğlandan biñyedyüz esir çıkardılar.

Gāzilerinñ içinde bir serdār var (12)idi. Adına ʿOsmān dirlerdi. Hazırlık görüb yüzon nefer ādem bunca mālı alub (13)Bağdād’a revān oldılar. Birkaç gündün gidüb Bağdād’a erdiler. Hālife ava binmişdi. (14)Giderken yolda bunlara rast geldi. ʿOsmān yayak olub hālifeniñ ayağına düşdü. (15)Andan şehre girüb ʿOsmān gāzāda olan sergüzeşti evvelinden āhirine dek hālifeye şerh iyledi. [35a](1)Hālife Melik Gāzi’niñ erliğine tahsin kıldı. Andan ol mālı buyurdu hazineye aldılar. (2)Hālife buyurdu ʿOsmān’a bir iyü hilʿat verdiler. Birer hilʿat dağı Melik Dānişmend’e vesāir (3)serverlere verdiler. Melik için bir iyü at ve bir sancāk verdiler. Dağı fermān (4)yazıldıkim “yā Melik Dānişmend! Zahmete düşüb māl göndermege muqayyed olmıyasın. (5)Her ne olursa gāzilere bahş idesin ve eger māl hācet olursa bundan gönderelim” (6)didi ve ol illerden ne kadar fetih iderseñ seniñ olsun diye fermān yazıldı. (7)At ve hilʿatı ve fermān-ı ʿālīşān-ı ʿOsmān alub Bağdād’dan çıkub yola revān oldı. (8)Günlerde bir gün Melik katına erişdi. Serverler ʿOsmān’ı istikbāle

çıķub (9)Melik ķatına getürdiler. °Osmān dağı selāmlayub ve ĥalifenin verdiği ĥil°atı (10)ve atı, sancağı ve fermān-ı āliřanı Melik ĥuzūruna getirüb vesāir serverlerini (11)dağı ĥil°atların teslim iyledi. Serverler dağı ĥalifenin ĥil°atın giyüb (12)seyrāna çıķdılar. Bir zamān ırmaķ ve bāđ ve bāđçelerin temāřa ķıldılar. (13)Andan Melik eytdi: “ey Artuķi bu ķal°ayı niçe alırız” didi. Artuķi (14)eytdi: “gerçi ķal°a küçükdür velakin řarp ve muĥkem ķal°adır. Meger ĥile ile (15)alırız” didi. Melik eytdi: “ bu gice ben ruhbān tonuna girüb ķal°aye varayım. [35b] (1)İllā ki niçe idesiz kim ardımca gelesiñiz” didi. Artuķi eytdi: “ bu ķal°ade bir deyr (2)vardır. Anda büyük bir nāķus vardır. Günde beř nevbet ānı çalarlar. (3)şöyle kim ānı depredesin. Biz ķapuda işidüb içeri gireriz” didi.

Andan (4)Melik tırı geldi. Ruhbāna temessül idüb ķal°a ķapusına erdi. Kāfirler ānı (5)görüb ne ķiřisiñ didiler. (6)Melik eytdi: “ruhbānım, řāĥ şattat°tan nāme getürdüm” didi. Serĥāyil’e bildirdiler. (7)Buyurdu. Melik’i içerü alub toğru Serĥāyil ķatına getürdiler. Serĥāyil Melik (8)Dāniřmend’in ķadd u ķāmetine ĥayrān olub eytdi: “ ne ķiřisin, Nařtor ķandedir?”(9) Melik eytdi: “Nařtor ve şattat (Yankoniyye’de)⁷⁷ çeri cem° etmek üzeredir. (10)Gelürken öñüme ĥarāmi çıķdı. Mālımı ve elimde olan nāmeleri aldılar. (11)Nār ı nūra and verdim dinlemediler. Bilmezim ki cazulardan mı idi.” Didi. (12)şattat, söyle Ĥarsanosiyye y°ani Niksar çerisin cem° idüb baña meded erişsün (13)didi. Ben dağı Canik°den yaña varayım ki ol tarafdaki beglere ĥaber vireyim didi. (14)Andan Serĥāyil eytdi: “Ey din ulusu! Bu gice bunda tır ki bizim içün nār ı nūra (15)yalvarub yardım dileyesin. Ola ki seniñ yüzüñ şuyuna cazulara zafer [36a] (1)bulavuz didi. Melik eytdi: “ kaşki gide idim.” Serĥāyil eytdi: “ hey papas (2)efendi! luř ediniz bu gice bunda ķalıñız. Cazular dört yaña tağılmışdır. (3)řāyed yolda rast gelesiñiz. Elbetde bu gice bunda ķalmañız ĥayırludur.” diye Melik’i (4)biñ tazarru° ile alı ķoydılar. (5)Melik eytdi: “imdi baña bir yer gerekdir ki anda yatam ve hem °ibādet iyleyim.” Didi. (6)Serĥāyil Melik’i deyre gönderdi. Melik vardı gördikim deyrin ķapusında (7)bir direk var. Anda aşılı bir büyük çañ vardır ki ĥüsrevāni kúpe beñzerdi. (8)Melik deyre geldi otürdi. Gelen geldi. Giden gitdi. °Ālem ađyārdan (9)ĥālī olunca el urub nāķusu depretdi. Çañ sesinden yazı (10)yaban tıldı.

⁷⁷ Eserin bu sayfasında müstensih tarafından Yankoniyye’nin Çorum’un eski adı olduğuna açıklık getirilmiştir.

Melik çerisi tağ ardına pünhân olmuşlardı. Çünkim (11)ol m°ahür olan işâreti tuyub kal°a kapusına erişdiler. (12)Kâfirler burç üzerindeñ ceng itmege başladılar. Melik deyrden taşra (13)çıkub şordı kim: “ne gavğadır?” eytdiler kim: “cazular geldi ceng iderler” (14) didiler. Melik eytdi:”yâ siz ne turursuz? Anlar dañi siziñ gibi âdemoğlu” (15)deyüb turdu. Tiz baña şilâh getürüñ. Ben anlara erlik nice olur [36b]

(1)Göstereyim. Serhâyil didi kal°a kapusın açub, beşyüz kâfir Müslümânlar karşı varub (2)bu yaña gâziler bir miqdâr hamle ider gibi olub geri döñüb kaçır gibi oldılar. (3)Hatta kâfirler kapudan ıraklaşdılar. Gâzileri koğdılar. Kal°adaki kâfirler dañi (4)ıtama°a düşüb taşraya çıkdılar. (5)Melik gördikim kâfirler hep taşra çıkdılar. Ancak Serhâyil ile kendüye müte°allik (6)kâfir kaldı. Serhâyil eytdi: “ bu Müslümânlar bilmez mi kim Şalib dürüstdür. (7)Niçün yüz dönderirler.” deyince Melik eytdi: “ İ°anet Şalibe. Andan ne hüner gelür” (8)didi. “Hey deli misin? Şimdi seni kurudur” didi. (Melik Dânişmend) (9) Gâzi eytdi: “günde biñ kez Şalibe sögerem ve yüzden ziyâde Şalib (10)şıdım ve biñ kadar ruhbân öldürdüm. Hele baña ziyân gelmedi” didi. (11)Serhâyil eytdi: “meger sen vazılardan olasın.” Melik eytdi: “hezâr İ°anet (12)cazuya” deyüb eytdi: “benim Melik Dânişmend Gâzi. İmdi imân (13)getür. Yoğsa seni iki päre kıluram” didi. Serhâyil bu haberi işidüb (14)levni müteğayyir oldı. Melik Dânişmend’iñ etegi altında kılınç var idi. (15)Çeküb la°ini iki päre kıldı. Kal°ada olan kâfirler Melik’e hamle kıldılar. [37a] (1)Melik kâfirleri ol kadar kırdıkim kal°ada ancak °avrat, oğlan kaldı. (2)Andan Melik kal°a kapusını bağladı.

Bu yaña Artuği ve gâziler kaçır gibi (3)oldılar. Dañi girü döñüb kâfirleri şöyle kırdılar kim cihâna gelmedik gibi olub (4)kalan kâfirler kal°aye cân atdılar. Kapuya gelüb gördilerkim kal°a kapusu bağlanmış. (5) Gâziler arķalarından erüb kılınçdan geçirdiler. (6)Andan Melik kapuyı açdı. Gâziler ol kadar mâl ve esir çıkardılar kim haddin (7)ancağ Allâh u Te°âlâ bilür. (8)(Melik Dânişmend) cümlesin din yolunda baş ve cân terk iden gâzilere (9)bağşıyledi ve yüz yük mâl ve yüz kul ve yüz karavaş dañi ģalife (10)içün gönderdi.

Çün kim bu zikr olunan ģalifeye erdi. (11)ģalife gâzileriñ ģalinden ģaberdâr olub (Melik Dânişmend) Gâzi’niñ (12)ferâsetine °aceb kalub buyurdu ol mâlî ģazineye aldılar. Andan ģalife (13)buyurdu Melik Dânişmend vesâir gâzilere ģallü

hâlince hil'atler ve hediyeler(14) gönderdi. Çün kim hil'atlar ve hediyeler Melik'e erişdi. Gâziler her biri (15)hil'atlerin giyüb çadırlarına gelüb qarâr iylediler.

Rāviyān ı şirin maḳāl [37b] (1) ider. Ol Server pür uşul yegāneü'r-Resul (Melik Dānişmend) (2) Ğāzi Raḫmetullāh u °Aleyh Ḥazretleri Seyyid Baṭṭāl Ğāzi gibi zuhūr idüb, din yolunda (3)baş ve cān oynayub, nice fetihler yapub Āḫirü'l-Emr Toḳat ḳal'asin daḫi feth(4) idüb meḡer ḳal'anin yanında bir tepe üstünde bir küçük deyr var idi. (5)Yüceligi bir mināre boyu gibi idi ve anda üç ruhbān var idi. Ğāyet (6)perhizkārlar idi. Haftada bir kez ifṭār edirdilerdi. Her biri yüzelli (7)ve altmış yaşlarında idi. °Ömürleri küfr ile geçmişti. Ol üç ruhbān bir anadan (8)toḡmuşlardı. Bunlarıñ adlarına Deryanos dirlerdi. Ol vaḳte ḳadar Deryanos (9)deyri dirlerdi. Ānıñ yanında bir ulu deyr daḫi var idi. Anda üçyüzaltmış (10)ruhbān var idi. Melik bir gün ol küçük deyre yürüdü. Yakın (11)erdiler. Nāḡāh deyrden bir ejderhā çıkub, aḡzından odlar saçub (12)İslām çerisini şıdı. Ol gün üç yüz Müslümān şehid oldı ve bir nicesi (13)taḡdan aşaḡı düşüb bir nicesi yandı.

Çün gâziler Toḳad'a varub (14)ol gice Melik ḡuşsa ile uyḡuya varmışdı. Düşünde °Abdülvehhab (15)Ğāzi'yi gördü. Gelüb eytdi: “ Ey Server! Ol ejderhādan ḳorḳma kim ḳamusı [38a] (1)sihirdir. Ol ruhbānlar iderler. Gerekdir kim yārın deyre varub Hızır (2)Aleyhişşelām'ıñ du°āsın deyre qarşı oḳuyub üfüresin ve kendiñe ve çerine daḫi (3)oḳuyub üfüresin. Sizlere cazuluḳ kār ḳılmıya. (4)Çün Melik uyḡudan uyandı. Şād olub sevindi.

Çünkim şabāḫ oldı. (5)Melik buyurdu °ālem ve şancāḳ getürüb deyre ḫamle ḳıldılar. Ol ejderhā yine (6)çıkub od saçmaḡa başladı. Melik daḫi Hızır Aleyhişşelām'ıñ du°āsın (7)oḳumaḡa başladı. Andan ejderhāya qarşı vardı. Ol ejderhā (8)derḫāl maḫvoldı. Melik at depdi. Deyre erişdi. Ruhbānlar birbirine (9)baḳub eytdiler: “ bu kişi bu deyri alır. Andan yigregi yokdur.”(10) Bu deyrde olan altun ve gümüş ve putları devşirüb bir ḫavuz. Āña (11)ṭoldırub üstüne odun yaḳub ateş itdiler. Ol altın ve gümüş ve (12)şalib ne ḳadar var ise eriyib şu olunca ruhbānlar kendilerini ol ateşin (13)üstüne bıraḳub yandılar.

Bu yañadan Melik deyr ḳapusına erdi. (14)Gürz ile ḳapuyı yıḳub gâzilerle deyre girdiler. Ol ruhbānlardan (15)aşlā nişān bulamadılar. Ol ḫavuza gelüb gördilerkim bir ulu ḫavuz [38b] (1)ḳıpkızıl olmuş. Eriyüb şu gibi olmuş. Melik ve gâziler ol deyri arayub ol (2)ruhbānları bulamadılar. Ol ḳadar māl buldular ki ḳıyāsın

Allāh u Te‘ālā bilir. (3)Ol mālī gāzilere bahşıylediler. Andan akşam oldu. Bir miqdār rahat (4)itdiler. Melik ol gice düşünde gördikim pür şilāh bir kişi atından inüb terkisinden (5)bir külüng çıkardı. Kaşd kıldıkim ol deyri harāb kıla. Melik Dānişmend (6)ilerü varub eytdi: “ sen kimsiñ?” Ol kişi eytdi: “Baṭṭāl Gāzi’yim.” Deyüb (7)eytdi: “ Yā Melik! Kāfirleriñ devleti bu üç ruhbāndır ki helāk itdiñ. (8)İmdi ol üstündeki deyriñ adı Haç Deyri’dir. Şöyle gerekdir ki (9)bu deyri harāb idesiñ. Andan Haç Deyri’n harāb idesin ki eser qalmayub (10)kāfirleriñ aşı bundan kesile.” Didi. Melik huābdan sidār olub Seyyid (11)Baṭṭāl’ıñ rūhuna du‘ālar iyledi. Gördikim şabāh olmuş. Namāz kılub (12)du‘ā ve senā kıldılar. Andan buyurdu çeri atlandı. Gördiği (13)rüyāyı ‘askere haber verdi. Andan Deryanos deyriye geldiler. (14)Melik buyurdu. Hāy diyince ol deyri yere indirdiler. Andan Haç (15) Deyri’ne yürüdüler. Leşker kat kat kuşadub deyri ortaya aldılar. [39a] (1)Bu yaña rāhibler daḥi şilāh giyüb, çarḥ yayların qurub tam üstüne çıkub (2)ṭurdılar. Çünkim gāziler deyre kaşd kıldılar. Ruhbānlar çağırdılar kim “deyri (3)yöresine gelmeñ. Bizden ne dilerseñiz virelim.” didiler. Gāziler hiç tuymayub (4)deyre kaşd itdiler. Kāfirler çarḥ okuyla çok Müslümān şehid itdiler. (5)Gāziler daḥi kāfirlere ok serpdiler. Bir sē‘atde altmış ruhbān öldürdiler. (6)Ruhbānlar bu hāli görüb deyre girdiler. Anlarıñ bir papasları var idi. (7)Ṭurı geldi. Şilāh giyinüb taşra çıkdı. İslām çerisine ḥamle kılub (8)şıdı. Artuқи’ye uğradı. Bir gürzle yıkdı. Diledikim bir daḥi ura (9)Nāgāh Efrumiyye erişdi. Süngüsün papaz la‘ine ḥavāle kıldı. (10)Papaz āniñ süngüsün def‘ idüb papas döñüb Efrumiyye’yi helāk (11)itmege kaşd edince ‘Osmān erişdi. Kılınc ile papasa ḥamle iyledi. (12)Papaz men‘ idüb ‘Osmān’ı daḥi atından yıkdı. Diledikim helāk (13)ide. Derḥāl Melik erişüb bir na‘ra şöyle urdıkim papas la‘inin levni (14)bozuldu. Geri döñüb muqābil olub Melik’iñ hūb cemāline ve qadd ü (15)qāmetine ‘aceb qaldı. Andan Melik Gāzi’ye gürz ile ḥamle kıldı. Melik [39b] (1)Men‘ idüb birbiriyle uruşdılar. Aralarında yetmiş ḥamle ḥaṭa geçti.

Çün gice (2)erdi. Papas çeriyi iki yarub diyre vardı. Melik daḥi barıgāha (3)gelüb Artuқи qarağula biñdi. Dün nişfinda papas kırk ruhbānla (4)derbenden geçüb İslām çerisi gāfil iken ḥamle kıldılar. Melik gāfil olmayub (5)Derḥāl süvār olub ileri vardı. Gördikim papas la‘in ‘ālemi fenāya vermiş. (6)Papaz nāgāh Artuқи’ye uğradı. Artuқи’niñ başına bir gürz indirdi. (7)Artuқи baş uğurlayub gürz ile Artuқи’ye erüb yere düşdü. Kāfirler (8)ğuluv kıldılar kim Artuқи’yi ṭutalar. Papas

erişüb bir darbe ile Artuķi'yi (9)yıķdı. Derhāl baēladılar. Alub diyre getürdiler. Meger papasıñ bir atası (10)var idi. Adına Barıtas dirlerdi. Ulu ruhbāndı. Kayşer'den āña (11)hediyeler ve māl gelürdi. Kāfirleriñ ĥalifesi idi. İleri gelüb: (12)"gel oēul bunu öldürme. Miēirdiē Çal'asi'nde bend itsünler. Tā ki Melik (13)Dānişmend'iñ işi bir yaña ola." didi. Derhāl papas atlanub Artuķi'yi (14)alub Miēirdiē Çal'asi'ne iletüb anda bend itdi. Daēi döñüb (15)diyre geldi. Çün şabāē oldı. Papas geri Melik çerisine gelüb [40a] (1)Ĥamle kıldı.

Ez iyn canib: Biz geldik Artuķi ĥikāyesine. Miĥāyil mel'ün ki (2)ķal'a begidir. Artuķi'ye ikiyüz kırbaē urdı. Şöyle kim ol pehlivāniñ (3)fiēāni 'arşā çıktı. Andan kıuyuya indirdiler.

(4)Bu yaña Melik Dānişmend ol gice şebĥūndan döndü. Artuķi tutuldugun bildi. (5)Derhāl buyurdu. Süvār olub ol deyriñ üzerine geldiler. Nāēāē papas (6)ikiyüz ruhbānla çıkageldi. Cümlesi demüre ēarķ olmuşlar. Her biri bir ayuya (7)beñzerlerdi. Ellerinde gürzleri vardı. Ĥamle kılub çok İslām şehid (8)itdiler. Papas Melik'e erüb gürzün ĥavāle kıldı. Melik kendi gürzüyle (9)papasıñ gürzünü üç def'a men' iyledi. Nevbet Melik'e erdi. Atına mahmüz (10)urdu. At şıçradı. Papasa gürzin indirdi. El kışşā ol gün (11)arada yüzyigirmi ĥamle ĥaēa geēti. Papas geri diyre vardılar. Melik 'askeriyle (12)Dükiyye öñünde at üstünde şaf tutub tırdılar. (13)Çünkim nişfü'l-leyl oldı. Nāēāē ma'reke yerinde ēavēā kıpdı. 'Osmān varub (14)ĥaber getürdi kim Sisiyye y'ani Gümenek çerisi gelüb barıēāēi ēāret iderler (15)didi. Derhāl Müslümānlar ol araya erüb kāfirlere ĥamle kıldılar. [40b] (1)Ġāziler arslān gibi erişüb kāfirleri kırdılar. Naēron ki küçük Sisiyye'niñ (2)begidir. Nāēāē Melik Dānişmend'e uğradı. Üē kerre ĥamle iyledi. Melik (3)men' idüb nevbet Melik'e degdi. Kāfire bir darb urub atından yıķıldı. (4)Kāfirler ēuluv kılub Naēron'u alub kaçdılar. Bu yaña 'Osmān Melik'e erüb (5)feryād kıldıkim: papaz Dükiyye Őal'asi'ne kaşd iyledi. Dükiyye begi Reşid papasla (6)uruşdılar. Melik ĥışımla girü döñüb bir depe üzerine çıktı. Dükiyye'den (7)yaña nazar kılub gördikim ikiyüzüñ yüz ruhbān ķal'aye çarĥ atarlar. (8)Yüzü daēi metres kıurub ķal'a kaşdın iderler. Dükiyye ķal'asinde (9)dörtyüz Müslümān var idi. Ulularına Reşid dirlerdi. Cān u gōñüldeñ (10)ceng iderdi. Melik ol aradan döñüb Ĥaç Deyri'ne gelüb gördikim (11)deyr ĥāli ķalmış. Tamāmet ķal'a cengine gitmişler. Derhāl Melik atın sürüb

(12)deyrden yaña geldi. Dāim ādeti bu idi ki şilāhınıñ üstüne bir pehlivān hamāyıl
(13)kılurdı.

Çün kim deyre geldi. Altı ruhbān qalub qapu beklerdi. (14)Rūm dilince eytdi:
“qapuyı açıñ. Melik bizden tamar getürdi” didi. Anlar (15) Papas şanub qapuyı
açdılar. Melik yüz kişi ile deyre girüb ol [41a] (1)Altı ruhbānı öldürdüler. Baritas
kim Papas’ın babasıdır. Qapuda aşā qodılar.

(2)Andan Melik ol yüz İslāmı ve Eyyüb’u deyride qoyub sāir askerlerle Papas
(3)cengine yürüdü. Nāgāh Melik Papas’a uğradı. Birbiriyle çok ceng itdiler. (4)Arada
otuz hamle haqa geçdi. Āhir Papas gerü döñüb deyre vardılar. (5)Gördilerkim hāl beri
yüzden olmuş Müslümānlar deyr taminan oq (6)serpdiler. Kāfirlerden bir ğırı
kopdu. Ne ideceklerin bilemediler. Çün şabāh (7)oldı. Geri döñüb Melik çerisine
hamle kılub birbirine urdu. (8)Öyle vaqti idikim Melik Ğāzi Papas’a uğradı. Çok
ceng itdiler. (9)Olmadı. Āhir birbiriniñ kuşağın tıtdular. Papas la’in üç kerre (10)zor
iyledi. Alamadı. Nevbet Melik’e degdi. Melik Dānişmend Ğāzi (11) Tañrı adın yād
idüb be nām ı hüdā ve be nūr ı pāk (Muhammed) Muşafā deyüb (12)zor iyledi.
Papas’ı baş üzerine çevirüb diledikim yere ura. Papas (13)hançer çıkarub kendi
kuşağın keseyim dirken Efrumiyye erişüb Papas’ın (14)boynuna bir kılıç şöyle
çaldıkim başı döşünden gitdi. Papas’ın gövdesi (15)Melik’in elinde qalub it leşi gibi
yere bırağdı. Döñüb Efrumiyye’ye [41b] (1)āferin didi. Andan sāir ruhbānları ortaya
alub cümlesin kırdılar. (2)Andan deyre varub deyri ğāret itdiler. Ol deyride quyular
vardı. Quyularda (3)ikiyüz mahpus Müslümān var idi. Taşra çıkarub māl ile ğani
kıldılar. (4)Lakin Artuqi’yi bulamadılar. Ol esirlerden haber şordılar. Bir görmüş
bulunmadı. (5)Andan Melik buyurdu ol deyri harāb itdiler. Etrāfa şāyi° oldıkim
Melik (6)Dānişmend Malātiyye’den gelüb Rūm vilāyetiñi harāb idüb Baritas’ı ve
Deryanos’u (7)öldürüb Dükiyye qal’asin aldı. Derbendi harāb kıldı didiler.
(8)Kāfirler işidüb yas tıtdular.

(9)Rāviyân-ı aħbār ve naqlen āşār şöyle hikāyet ederler ki: Çünkim Melik
Dānişmend (10)ol deyri fetħ itdi. Lakin Artuqi’yi bulamayub melül oldı. Çün
yārındası (11)güneş kulle-i kafdan baş gösterüb nūrunu āleme arz itdi. Melik
(12)Artuqi’yi isteyüb seyrāna çıqdı. Giryas deresinden yaña vardı. Bāğlar,
(13)bāğçeler arasında bir ulu saray gördü. Qapusında pūr şilāh yüz kāfir
(14)tırırlardı. Melik’i görüb şordılar ki: “ ne kişisiñ?” Melik eytdi: “benim

Dānişmend (15)Ġāzi” deyince ol kāfirler Melik’e hamle kıldılar. Melik dağı kılınç çeküb ol yüz [42a] (1)kāfirin otuzun depeledi. Qalanı kaçdılar. Melik anlardan ikisini yakaldı (2)ve tutub bağladı. Geri döndü Dükiyye’ye geldi. Sergüzeşti ğāzilere bildirdi. (3)Andan ol iki esiri getirüb şordılar kim: “Ne kişisiñiz?” Eytdiler: “Miĥāyil (4)kullarıyuz. Papas gelüb Artuķi’yi esir getirüb kuyuya koydu” didiler. (5)Andan Melik anları dine da°vet iyledi. Anlar kardāşlar idi. Birbirine bakışub (6)imān getürdiler. Melik ānın birine °Abdullāh ve birine °Abdurrahman diyü ad koydu.

(7)Andan Efrumiyye destür diledi kim varub Artuķi’yi ĥalāş ide. Melik (8)buyurdu. İki biñ kişi şilāh giydiler. Bunlara Süleymān, Eyyüb ve °Osmān’ı (9)ve Efrumiyye’yi baş idüb revān oldılar. (10)Giryas deresindeki baĝa erdiler. Kāfirler varub Miĥāyil’e ĥaber verdiler. (11)Ol ĥinde Miĥāyil dünyānıñ çerisini dermişdi. On biñ kāfir gönderdi. (12)Puşuya girdiler. Müslümānlar ardınca puşudan çıkub Müslümānlara oķ (13)atdılar. Ol sē°at beşyüz Müslümān şehid itdiler. Qalanı şınub (14)kaçdılar. Efrumiyye dağı zahımnān oldı. Melik Dānişmend katına geldiler. (15)Derĥāl Melik buyurdu. Çeri atlandılar. Ol puşu yerine erdiler. [42b] (1)Kāfirler oturmuşlar idi. Hemān kāfirler şol ormandan çıkmış ĥıncır gibi taşra (2)gelüb oķ atdılar. Tar bir maĥāl idi. Yine Müslümānları bozdular. Bir sē°atte yediyüz (3)İslāmı şehid itdiler. Altmış kişi dağı esir oldı.

(4) (Melik Dānişmend)in ĥatrı melül olub girü Dükiyye’ye geldiler. Müşāvere (5)idüb °acebā Miĥāyil’i nice ele getiririz didi. °Abdullāh ve °Abdurrahman ki yeñi Müslümān (6)olmuşlar idi. Eytdiler:”Ey bizim serverimiz! Niçün melül olursuñ? Biz bir gizli (7)yol biliriz ki toĝru kal°aya çıkar. Kāfirler ĥabersiz iken biz sizi kal°aya iletelim.” (8)Didiler. Melik bu söze şād oldı ve buyurdu. Çeri süvār olub Ĥaç (9)Deyri öñünden geçdiler. Yolları taĝdan yazuya erdi. Ol arada (10)kondılar. Ol gice anda qarār itdiler.

Çün şabāĥ olub güneş kulle-i kafdān (11)baş gösterüb °ālemi münevver iyledi. Melik buyurdu: “Çeri yürüsün ki kal°a (12)üstüne varub ĝazā kılarız” derken Nāĝāĥ °Abdurrahman yeñi Müslümān olandır. (13)Melik’in katına gelüb “karındāşım °Abdullāh bu gice ehl-i °ıyālın taşra çıkarmaĝa (14)gitti. Henüz gelmedi. Bilmezim kim ne ĥāl oldı.” Melik eytdi: “ĝam degil, sen hemān (15)yol göster” didi. Melik ve °Abdurrahman ileri yürüyüb çeri ardlarınca bir ırmaķ [43a] (1)kenārına vardılar. Andan öte bir °azim çeri şaf olub turmuşlardı.

(2)Rāvi şöyle rivāyet kılar kim: “Abdullāh meger Ehl-i ‘ıyālın taşra çıkarmağa kal‘aye (3)varub ‘avratına haber verir. “Geliñ sizi taşra çıkarayım bunda helāk olmıyasız.” (4)der. “Avratı bu haberi işidüb kâfirlere haber verir. “Abdullāh’ı tutub Melik haberin (5)aşlı ile bilirler. Andan Miḥāyil biñ kadar ādem puşuya qor. Kendi (6)‘askeriyle ribaṭ altına konar. “Abdullāh’ı kuyuya qorlar. Bu taraftan İslām (7)leşkeri erdi. Miḥāyil ānı görüb Derḥāl İslām çerisine hamle (8)kıldılar. Bir ‘acāyib ceng ve ğarāyib şavaş oldıkim vaşfa gelmez. Melik (9)ceng arasında Miḥāyil’e uğradı. Bir ğürz ü ğrān öyle urdıkim Miḥāyil (10)atından yere yıkıldı. Kâfirler at erişdirüb ters yüzle kaçırıldılar. (11)Kal‘aye degin ğāziler beşyüz kâfir kırdılar. Ol ribaṭa erüb oda (12)urdular. Andan Melik kal‘aye kaşd itdi. Miḥāyil didi. Elli esir (13)İslām getirüb burç başında parçaladılar. Andan çağırdılar ki (14) “döñün yoksa Artuḳi’yi de katlederiz” deyince Melik çār u Nā-çār (15)geri döñüb çadırına geldi. Ol gice tedbir itdiler ki ol vaḳitki **[43b]** (1)Kâfirlerle cenge turalım. Zebūñluk şeklin gösterüb kaçır gibi olub beşyüz er (2)puşuya koyalım deyüb andan Melik Dānişmend çerisiyle kal‘a üzerine geldiler. (3)Bu taraftan Miḥāyil’de tedbir itdi kim “erte yüz çevirmeyelim” diye kavlı itdiler. Meger (4)Miḥāyil’iñ kız qarındāşı oğlu var idi. Adına Paniç dirlerdi. Ancak elli (5)kişi ile Paniç kaldı.

Pes andan Paniç zindāna geldi kim göre Artuḳi’niñ (6)bendi muḥkem midir! Meger Artuḳi zindānda Qur‘ān okurdu. Paniç Qur‘ān (7)āvāzın dinleyüb ğöñlü tamām yumuşadı. Kapu ağzına gelüb oturdu. (8)Artuḳi’ye “ne kişisiñ” diye şordı. Artuḳi serğüzeştin ve Melik Dānişmend’iñ (9)mürüvetin ve erligin ve (Muḥammed) dininiñ ğörglögün ol kadar medḥ iyledikim (10)Paniç işidüb derd ile bir kez āh İyledi. Andan Paniç eytdi: “ ‘acabā nolaydı (11)yā Artuḳi ben daḥi sencileyin murādıma ereydim” didi. Artuḳi eytdi: “saña (12)noldıkim böyle āh idersin” didi. Paniç eytdi: “Miḥāyil benim dayımdır. (13)Bir kıızı vardır ki katı hūblardandır. Ben āña ‘āşık olmuşumdur. Gice gündüz (14)karārım yokdur.” Didi. “Atam Kayşer’iñ şubaşısı idi. Kıızı baña diledi. (15)Baña vermege ikrār etmişdi. Atam öldü. Miḥāyil beni yanına aldı. Şimdi **[44a]** (1)kıızı istemege qorqarım didi. Ol almağa benim içün bir çāre olaydı. (2)Ben cānımı Melik’e fedā iderdim” didi. Artuḳi eytdi: “o kız şimdi kandedir?” (3)Paniç: “kal‘adadır” didi. Artuḳi eytdi: “saña bir söz diyeyim. Eger öyle (4)iderseñ İnşā‘allāh u Te‘ālā murādına erersin” didi. Paniç eytdi: “Nice (5)itmek gerekdir” didi. Evvelā gel Müslümān ol. Andan beni ve kal‘adaki (6)olan esirleri

kırtar. Her birimize Őilāh ver. al'ea apusını baqlayub Miĥāyil'i (7)al'eye omayalım. ün Melik bu aĥvāli bile bu al'ea ile ızı saña verir didi. (8)Pani bu tedbiri begendi ve Artui'yi kırtardı. Zindāncılar ava edince (9)Pani ol oniki bekiyi ılından eirdi. Andan Artui'ye Őilāh verdi. (10)Andan ol b¼y¼k zindāna geldilerkim yediy¼z İslām esir var idi. (11)ırk kāfir beki omuŐlardı. Anlar bur başına gitmişlerdi. Ol (12)bekileri daı ırdılar. Esirleri kırtarub c¼mlesine Őilāh verdiler. (13)Ol elli kişi kim Pani'e yoldaş omuŐlardı. Anlar bur başına gitmişlerdi. (14)Pani ol M¼sl¼mānları alub burca y¼r¼d¼ler. Ol elli kāfire ılı koydular. (15)Andan al'ea iine d¼Ő¼p ande kim kāfir buldular ise ırdılar. Bu taraftan Miĥāyil'in [44b] (1)ızı Pani'in mācerāsın iŐid¼b Artui atına geldi ve eytdi: "bu gice (Muĥammed) (2)Muştafa'yı g¼rd¼m. Siziñ aĥvāliñizi baña l¼tfundan ĥaber verdi. Ben ¼n¼nde (3)M¼sl¼mān oldım" didi. Bu ĥaberi Artui ve Pani iŐid¼b Ĥa Te'ālā'ya (4)Ő¼k¼rler id¼b m¼nācāt ıldı.

(5) "M¼NĀCĀT"

- (6) İlähi Ĥayy u ayyum Eĥadsıñ
Őerikiñ yokdur Allāhü'Ő-Şamed'siñ
- (7) ¼Ādem'den ¼ālemi b¼nyād ıldıñ
Hem yedi g¼nde hep icād ıldıñ
- (8) ¼ d¼zd¼ñ bu Őerefde kāinātı
Ki zātında ola c¼mle Őıfātı
- (9) Ĥ¼dā yā raĥmetiñ deryāsı bî-ĥad
Daı apuñda yokdur kimseye red
- (10) amu dertleriñ dermānı senden
Daı m¼'minlerin imānı senden
- (11) amu zāirlere mezk¼r olan sen
amu Şakirlere meŐk¼r olan sen
- (12) Bu g¼n kırtar nefsi-hevādan
Yārın ayırma ey Ĥa Muştafa'dan
- (13) Hem oldır enbiyāya server olan
Daı İslām dinine rehber olan
- (14) Āniñ pk r¼hına her dem taĥiyyāt
İr gör ¼ālim¼'s-sırr ve'l-ĥafıyyāt

(15) “NESİR”

(16)Çün Artuķi bu münācātı tamām itdiler. Ol Müslümānlar burç üstünde Melik’iñ[45a] (1)Çerisin temāşā idirlerdi. Bu kerre Melik çerisi geri döñüb puşuyu kāfirler (2)geçince puşudaki İslāmlar daħi çıķub kāfirleri ortaya aldılar. Bir °azim (3)ceng oldıkim feleklerde meleklerde taħsin itdiler. (4)Hāķķ °ināyetinde ve (Muħammed) Muştafā’niñ mu°cizātıyla kāfirleri bozub ribāta ķadar (5)ķoğdular. Miħāyil cān atdı ki ķal°aye gire. Gördiki ķal°a ķapusu bağlıdır. (6)Müslümānlar ķal°aniñ burç barusından oķ ve taş atdılar. Miħāyil bildikim (7)ķal°ayi almışlar. Giri döndikim tağa ķaķa. Melik Dānişmend tiz ardından (8)erişüb çağırdı kim: “Ey la°in! Cān elimden ķande ķurtarasın” deyüb (9)erişdi. Miħāyil’i şöyle çaldıkim eyer ķaşına dek iki pāre ķıldı. (10)Artuķi vesāir Müslümānlar ānı görüb ķal°aniñ burcu üstünden tekbir getirdiler. (11)Derhāl ķal°a ķapuşun aķub ķarşu gelüb görüşdiler. Ğazāñ mübārek (12)ola ya şāħib-ķırān didiler. Andan Melik ġāzilerle ķal°aye girdiler. (13)Ğanimet mālın cem° idüb Melik Dānişmend Miħāyil’iñ barıėāhına gelüb ķarār (14)iyledi. Artuķi Paniç’i getirüb Melik Dānişmend’iñ elini öpdüler. (15)Anda ġizmete el bağlayub tırdılar. Artuķi Paniç aħvālin ve ķal°ayi [45b] (1)Fetħe himmet itdigin beyān iyledi. Melik bu aħvāle vāķıf olub şād oldı (2)ve Paniç’i taħsin iyledi. Paniç daħi Melik öñünde tekrār imān tāzeledi. Melik (3)Paniç’iñ adın Muħammed koydu. Miħāyil’iñ kızın getürdiler. İmān tāzeleyüb (4)vāķ°a aħvālin beyān iyledi. Cümle ġāziler şād oldılar. Miħāyil’iñ kızın (5)Paniç’e nikaħ idüb verdiler.

(6)Andan Melik buyurdu ol ķal°adaki mālı ġāzilere baħşidüb ķal°ayi ġarāb ġarāb (7)itdiler. İslāmlar şādlık ile döñüb Toķad’a geldiler. Ol arada (8)nice deyrler ve ķal°aler fetħidüb mālın ġanimet etmişlerdi. Beri tarafından (9)Nasťor ve Şatťat ol ķal°aleriñ ve deyrleriñ fetħi ve bunca ruhbānlarıñ ġelāk (10)oldıėını işidüb ķatı melül oldılar. Andan nāmeler yazub dört yaña (11)ķaşıdler gönderdiler. Manķuriyye’ye, Ķaştamoniyye, Gerede ġaddına degin (12)bu yañadan Yanķoniyye ve Ķarķariyye ve Ğaraşna ve Ğarsanosıyye Canık ġudūduna (13)degin ve bu yaña Ğürcistan, Sincar, Alman, Ermen, Aħlāt tā (14)Bułėar ġudūduna degin yedi milleti İslāmlar ile cenge da°vet itdiler. Bu ġāl üzere (15)tam altı ay geçdi. Çeri cem° olurdu. Çün altı tamām oldı. Cem° olan [46a] (1)Çeriyi °arż itdiler. İkiyüzseksenbiñ çeri ġazırdır. Bunuñ üzerine Nasťor (2)ile Şatťat ġazine açub ol çeriye baħşışler verdiler. Andan ķamu

begler Naştor (3)ve Şaţţat katına geldiler. And içüb Melik ¨askerinden yüz çevirmeyeler. Bunlar bunda olsun.

(4)Ez iyn canib: biz geldik Melik Dānişmend hikāyesine:

(5)Tokat öñünde konmuşlardı. Ol gice Gümenek kâfirleri bunlara şebhün kıldılar. (6)Uykudan uyanub Derhāl şilāhların giyüb iki çeri birbirine karşıdılar. (7)Nāgāh Melik kâfirleriñ büyüğü olan Esiryanos’a uğradı. Gördikim la’in (8)hānedān hakkında herze hezeyān söyler. Derhāl Melik āniñ üstüne at (9)depdi. La’in gürzüyle Melik’e hamle kıldı. Melik hamlesin red iyledi. (10)İkinci, üçüncü hamlesin daği şavub nevbet Melik’e gelince Esiryanos’a (11)bir gürz indirdi. La’in başın uğurlayub gürz at başın yere bıraktı. (12)La’in yere düşdü. Melik tez döñüb bir gürz daği şöyle urdikim la’iniñ (13)beyni tağıldı. Kâfirlerden gırı kopdu. Efrumiyye daği erişüb (14)◦alemdārı aktardı. Kâfirler şindiler. Ğāziler Dükiyye yazısına dek (15)kovdular ve çok kâfir kırdılar.

Bu yaña Naştron Esiryanos La’iniñ [46b] (1)öldügün bilüb şehirden taşra çıkmışdı. And içdikim Melik’in başın almayınca (2)karār etmeye. Bu yaña Melik çerisi māl ğanimeti cem◦ edince Tokat’dan şikāyetçi (3)erdi kim “ey Melik! Sisiyye kavmi bize ğuluv kıldılar. Dermān idesiz” didiler. (4)Melik bu haberi işidüb and içdi kim: “Sisiyye şehrin feth itmeyince karār etmiyem.” didi. (5)Ol gün geçüb erte oldu. Melik Dānişmend’in çerisi şehret ve şevketle süvār (6)olub onikibiñ er azm-i Sisiyye’ye kıldılar.

(7)Çün İslām çerisi erdi. Naştron’a haber oldu. Kırkıbiñ kâfir demüre ğarķ (8)olmuşlardı. Çün iki leşker tarafeynden saflar bağladılar. Melik Dānişmend (9)ol şehre nazar kıldı. Gördü bir ulu şehirdir. Ğal’anin öñünde bir köprü vardır. (10)Altından nehir akar deryā misāli. Şehriñ içine uğrar. Ol şehriñ öñünde bir deyr (11)vardır ki bir Ğal’aye beñzer. İçinde heşābsız ruhbānlar vardır. (12)Çün Melik bunları temāşā idüb buyurdu. Ğāziler tekbir getürdi. Hamle kıldılar. (13)İki çeri birbirine katıldılar. Erenler na’rasından, tabl u naķķāre āvāzından (14)◦ālem yanķulanmışdı. Müslümānlar kâfirlere galebe olub Artuķi ceng (15)arasında Naştron’a uğradı. Süngü ile Naştron’u atından yıķdı. Kâfirler at [47a] (1)erişdirüb Naştron’u kaçırđılar. Kâfirler tamāmen şındı. Müslümānlar māl ğanimet (2)cem◦ idüb şehri hişār idüb cenge tırdılar. Çün gice oldu. ¨Osmān (3)ķarağula biñdi. Nāgāh Sisiyye şehrinde bir ğulgüle kopdu. Meger ol şehirde üçyüz (4)altmış nāķus var idi.

Anları depretdiler. Āvāzı ‘ayyuğa erişdi. (5)Ol şehri Feridunoğullarından Selim Şāh yaptırmışdı. Melik Dānişmend’iñ (6)zamānına degin ol kavim ‘iṣyān üzere olurlardı. Qayşer nitekim cehd itdi. (7)Bunları gendüye döndüremedi.

Çün kim gāziler nākus āvāzın işitdiler. (8)Melik ve Artuķi katına geldiler. İkişi daħi süvār olub şehri seyr itmege gitdiler. (9)Nāgāh bāğlar arasında gördilerkim yigirmi kāfir ‘acele idüb giderler. Melik (10)bunlarıñ yolun aldı. Bunlar kaçmak dilediler. Melik ve Artuķi anlardan (11)dördünü öldürüb ikisini daħi diri tutdılar. Çeriye geldiler. Çün şabāħ (12)oldı. Ol kāfirleri getirüb haber şordılar. Anlar eytdi: “biz Naṭron (13)kullarıyız. Bu gice bize haber erdikim Kemāħ ve Bayburd begleri Miknas bize (14)yardıma gelirler. Biz karşı varub haber ideriz ki Kemāħ ve Bayburd çerisi puşuda (15)ṭuralar. Kaçan kim Melik cenge ṭura. Anlar ḥaymelerin gāret ideler. [47b] (1)Andan Melik bunları dine da‘vet itdi. Kabul etmediler. Melik emriyle katlolundular. (2)Andan Artuķi ve Efrumiyye ve ‘Osmān çeriye baş olub şehriñ üzerine varub (3)ceng ideler. Melik Kemāħ ve Bayburd leşkerine karşı vara. Derḥāl Melik biñ (4)gāzi ile süvār olub Kemāħ çerisine karşı gitdiler. Bir tağ başına çıkub öte (5)ṭarafa nazar kıldı kim Kemāħ çerisi ol yazuya ḵonmuş. Melik Dānişmend ‘askerini bir puşuya (6)gizleyüb kendi bir miqdār ‘askerle karşı vardı. Andan ‘askerine eytdi: “siz (7)bunda ṭuruş. Ne vakit benim na‘ramı işidirseñiz gelüp ḥamle kılıñ” didi. (8)Andan yalnız ‘azm idüb kāfirlere erişdi. Kāfirler Melik’i görüb ḵadd u kāmetine ‘aceb (9)ḵaldılar. Şordılarkim: “ne kişisiñ?” Melik hiç cevap virmeyüb atını ṭoğru (10)Miknas barıgāhına sürdi. Miknas’a ḥaber oldı. Miknas süvār olub Melik’e karşı (11)vardı. Şordıkim: “ne kişisiñ?” “Kaşıdım, Naṭron katından gelirim.” (12)Miknas eytdi: “ne ḥaber var?” Melik eytdi: “saña Naṭron selām idüb meded tez (13)erişsün” didi. “Yoksa Melik şehri alur.” didi. La‘in Melik ḥaberin işidüb (14)sögmege başladı. Melik Dānişmend “Melik’e niçün sögersiñ?” didi. “Saña ne ta‘alluḵu (15)var?” didi. Melik eytdi: “ey la‘in benim Melik Dānişmend Gāzi” didi. Miknas

[48a] (1)bu aḥvāli bilüb “bire ḵomañ bu cazular başını tez tutuñ” deyince Melik Miknas’ı (2)şöyle çaldıkim depesinden tā eyer ḵaşına dek iki pāre kıldı. Kāfirlerden (3)ğırı ḵopdu. Kāfirler tamāmen atlanub Melik’e ḥamle kıldılar. Bir na‘ra şöyle çıkardıkim (4)zemin ü zamān çarḥ-ı āsımān zelzeleye geldi. Ol biñ gāzi puşuda ṭururlardı. (5)Erişüb ḥamle kıldılar. Şöyle ceng oldıkim bir sā‘atde kāfirler şındılar.

Melik erdi. (6)“ālemi ve “alemdarı aktardı. Andan Bayburd beginiñ karındāşına uğradı. (7)Melik’e tıg ile hamle kıldı. Melik red idüb bir tıg şöyle çaldıkım kelemvāri iki (8)böldü. Andan Miknas’ıñ karındāşı dañi bir tıg daha çıkardı. Kāfirler (9)bu hāli görüb cümle māl barıgāhı bıraķub kaçdılar. Ğāziler ardınca koğub (10)kırdılar. Döñüb haymelerin ğāret itdiler.

(11)Ez iyn canib: biz geldik ol pehlivānlara. Çün Melik Kemāñ çerisi üzerine (12)gitdi. Ğāziler dañi Gümenek şehrini hişār itdiler. Burç baru üzerinden (13)çağırdılar kim: “eğer er iseñiz yārn dañi turasıñız.” İşte Kemāñ ve Bayburd (14)begi gelür. Sizden tamar getürecekler” didiler. Ğāziler cengden anlarıñ (15)sözlerin işitmezler idi. Ol gün Efrumiyye yüz kāfiri oķ ile öldürdü.

[48b] (1)Çün akşam oldı döndüler. Nāğāh Melik Dānişmend dañi biñ ğāzi ile çıka (2)geldi. Ol kadar māl ve hazine getürdikim hesābın Allāh u Te“ālā bilürdi. (3)Din yolunda baş ve cān terk eden ğāzilere taķsim idüb ğāyet toyum oldılar. (4)Andan Miknas’ıñ ve biñ kadar kāfirin başlarını nizeye dikdiler. Melik eytdi: (5)”ben Sisiiye’den yaña varayım. Yavaş yavaş siz dañi gelesiz.” dedi. (6)Andan ısmarladı kim: “kañça şehirde ğavğa belüre. Siz dañi erişesiñiz.” dedi (7)ve seher vaķtı tañ karañusunda kal“a kapusına erdi. Kāfirler burç başından (8)şordılarkim “siz ne çerisiñiz?” Melik eytdi: “Kemāñ çerisiyiz. Melik bize gelüb (9)şebhün kıldı. Derhāl atlandık Melik’iñ çerisini kırdık. İşte Miknas (10)gelür. Melik çerisiniñ başlarını süngülere diküb getirdiler” dedi. (11)Bu haberi Naṭron’a bildirdiler. Naṭron didi tez kapuyı açdılar. Melik (12)Dānişmend Ğāzi beş yüz ğāzi ile içeri girdiler. Naṭron karşı varub (13)eytdi: “ne haberdir?” Melik eytdi: “ işte Miknas’ıñ ve begleriniñ başını kesüb (14)bile getürdüm ve çerisin şıdım” dedi ve eytdi: “benim Melik Dānişmend Ğāzi” (15)deyüb tıgın çeküb Naṭron’a şöyle çaldı kim hıyar gibi böldü. Kāfirler [49a] (1)ānı görüb feryād kopardılar. Ol beşyüz ğāzi mücāhidāne el bir idüb (2)şehir içine düşüb kāfirleri kırmağa başladılar. (3)Bu yaña Artuķi ve Efrumiyye vesāir ğāziler şehirde olan ğavğayı işidüb (4)anlar dañi şehre girüb el kılınca urub kāfirleri zir ü zeber kıldılar. (5)Ol gün akşama değin kılınç urub ol kadar kāfir kırdılarkim ādem gövdesiyle (6)soķaķlar tıldı. Bunca kāfirler kırılmış iken yine tırmayub ceng idirlerdi. (7)Hiç itā“at göstermezlerdi. Melik buyurdu hiç amān vermeyüb katl idiñiz (8)derdi. Ğāziler iki gün iki gece kāfirleri kırdılar. Ğāhir kāfirler “āciz (9)olub amān dilediler. Melik amān virüb dine da“vet iyledi. (10)Gerek

gerekmez kılınç korkusundan imān getürdiler. Andan Melik buyurdu şehri (11)gāret itdiler. Anda üçyüzaltmış deyr var idi. Yıkub yerine mescidler (12)binā itdiler. Şehre kağı, imām, haţib, na'ib atadılar. Tā kim bunlara din (13)erkānı öğredeler. Hasan biñ Eyyüb'u bunlara haķem kodılar.

Andan Melik gāzilerle (14)Dükiyye'ye revān oldılar. Dükiyye ehli bunlara istiķbāl itdiler. Melik serverler ile (15)ırmaķ kenārına ķondılar. Bir gün Melik şabāh namāzın kılıb tenhā atına biñdi. **[49b]** (1)Dağı Haraşna'dađ yaña revān oldu. Nāgāh Haraşna tarafından toz belürdi. İçinde (2)bir ʿālem dibinde yüz kāfir var idi. İçlerinde bir ulusu var idi. Melik'i bildi. (3)İlerü geldi ve atından indi. Ol atlular dağı inüb Melik'e hizmet kıldılar. (4)Melik eytdi: “ne kişilersiz?” anlar eytdiler: “kaşıdılar. Naştor ve Şaţtaţ katından gelüriz.” (5)Meger kim ilçi Naştor'uñ hācibi idi. İleri yürüdü. Bir nāme çıkardı. Melik (6)eline şundi. Melik gördikim Rūmi haţ yazılmış. Geri döñüb Artuķi katına (7)geldi. Nāmeyi Artuķi'niñ eline verdi. Artuķi okudu. Demiş kim: “ ol nār ı nūr bizim (8)katımızdan ki Naştor ve Şaţtaţ'ız. Seniñ katıñdan kim Melik Dānişmend. İşitdik. (9)Bu vilāyetlerde çok iş etmişsiñ. İşte ikiyüzseksenbiñ çeri cem' itdik. (10)Kamusı and içdiler kim sizden tamar getüreler. Eger dilerseñ olmıyasın. Cāniñ elimden (11)ķurtarasın. Malatya, Haleb, Şam harāb olmıya. Artuķi'yi bend ile bize gönderesiñ. (12)Efrumiyye'yi dağı mehafesi ve māl hazinesiyle gönderüb ve ol harāb itdiğiñ ķal'aleri (13)yine biz ʿimāret idelim. Aldığıñ māl saña verdik. Tut bizim sözümüzü (14)sevindir elçimizi. Saña yüz yük māl ve yüz ķul ve yüz deve verelim. Yok (15)dersen saña bir iş ederiz ki ʿālemde söylenir.” Demiş. Çün Melik Dānişmend **[50a]** (1)Bu ahvāli bilüb buyurdu. Nāmelerin parça parça itdiler ve ol gelen kişileri (2)dine da'vet itdiler. On kişi ancak İslām oldu. Kalānın kırub yalnız bir (3)kāfir ķaldı ki nāme götürmek içün ve bir nāme yazdılar kim: “evvel be nām ı hüdā. (4) Andan bilesin ki benim katımdan ki Melik Gāzi'yim. Seniñ katıñdan kim Naştor ve Şaţtaţ'sın. (5)Eger imān getirüb İslām olursañız iliniz vilāyetiñizle ķurtulasız. Yok (6)derseñiz ne sizi ve ne vilāyetiñizi ķorum. Sizleri cihāna gelmedige dönderüb (7)cümleñizi kılınçdan geçiririm” deyüb nāmeyi kaşid eline verdiler. Naştor'a gönderdiler. (8)Andan serverler ne tedārik idelim diye müşāvere itdiler. Ol vakit Melik'iñ (9)ondörtbiñ ʿaskeri var idi. Gāzā niyetine taĭbl-u naķķāre döğüb yola (10)girdiler. Halife ʿālemin ve Ebū Müslim şancağın getirüb yürüdüler. Bu yaña Naştor'uñ (11)kaşıdı Melik'iñ nāmesini ilettdi. La'inle gāzāba

gelüb Naştor'la Şaţtaţ (12)çağırdılar kim: “Ey ehl-i şalib! Bilmiş oluñuz kim Muhammediler çoğaldı. Dünyâyı (13)başımıza tar itdiler. Bunca zamândır ki bizi kırub Mesih ümmetin ve dinin bâtil (14)iderler. İmdi siz dağı baş ve cân ile kılınç urun” deyüb Naştor (15)didi çeriye ‘arz itdiler. İkiyüzseksenbiñ er hesâba geldi. [50b] (1)Naştor ve Şaţtaţ sevindiler andan güç kıldılar. Çeri mukaddemi Şâmiyye begi Toţuz idi. (2)Āniñ ardınca Sinobiyye begi Migirdiç andan Ma‘muriyye begi Egirdiç andan Naştor (3)ve Şaţtaţ tamâmet kâfir begleriyle revân olub Haraşna yazusından göçdiler.

(4)Yolda giderken Şaţtaţ'a bir câsus erdikim Melik Dânişmend çerisiyle Turhâl kal'asi (5)öñünde konmuşlar didi. Kâfirler bu reyi itdiler kim Toţuz biraz leşkerle (6)Melik çerisine şebhün kıllalar. Toţuz la'in ellibiñ güzide kâfir seçüb süvâr (7)olub Sisiyye ırmağından geçdiler. Gördilerkim Melik çerisi odlar yakmışlar. (8)Toţuz la'in çerisiyle beş bölük olub beş taraftan Müslümânlara şebhün kıldılar.

(9)Melik namâz kılardı. Çeri gavğasın işidüb buyurdu. Tez at çekdiler. (10)Cümle gâziler el bir idüb hamle kıldılar. Kâfirler çok idi. Ceng arasında Toţuz (11)la'in Eyyüb'e uğradı. Atından yıkdı. Rûmiler üşüp bağladılar. Andan Süleymân'ı (12)yıkdı. Āni dağı bağladılar. Melik işidüb melül oldu. Andan ra'd-vâr (13)şöyle bir na'ra urdikim zemin ü zamân çarĥ-ı âsimân zelzeleye vardı ve niçe (14)kâfirin ödü yarıldı. Melik gâzâb ile ceng iderken Toţuz'uñ bir qarındâşı var idi. (15)Āña uğradı. Tıĥ ile Niĥola'ya şöyle çaldıkim eyer kaşına degin iki päre [51a] (1)olub tomuz gibi atıñ iki yanına aşılı kalub cânı cehenneme gitdi. Kâfirler tarafından (2)ġırı kopdu. Bir uğurdan Melik'e hamle kıldılar. Derhâl Melik bir kâfiri atından kapub (3)iki parça edüb bir parça elinde kaldı ve qarşısına geleni āniñla çalardı. (4)Kimin saĥat idüb kimin öldürürdü. Toţuz La'in kardâşınıñ öldigin bilüb (5)İslâm çerisine hamle kılub çok İslâm şehid itdi. Avkaş çeri (6)arasında Efrumiyye'ye uğradı. Süngü ile Efrumiyye'niñ atın yıkdı. Efrumiyye (7)yayaĥ kalub Efrumiyye'yi kemend atub yıkdılar. Dilediler kim bağlayalar. Nâgâh (8)Artuĥi erişüb na'ra urdu. Bu kez kâfirler Artuĥi'yi ortaya aldılar. (9)Nâgâh Melik erişdi. Avkaş kemendi adamlarına verüb kendi Melik'e muĥâbil (10)oldı ve çomaĥıyla hamle kıldı. Kâfir çomaĥı kaldırınca Melik Avkaş'ı (11)koltuĥu altından şöyle çaldıkim kâfiriñ bir kolu başıyla havaya perrân oldu. (12)Andan Melik kâfirleriñ elinden Efrumiyye'yi kırtardı. Avkaş'ıñ atın tutub (13)Efrumiyye'yi atlandırdı. Yine kâfirlerle hamle kıldılar. Toţuz bildikim

(14)Avkaş'ı Melik öldürdü. Feryād iyledi. Bu yaña ol Server gāziyān (15)Melik Dānişmend heft ejder gibi kime erse iki biçirdi. Nāgāh Toțuz erişüb [51b] (1)Melik'in yolun bağladı. Bir uzun boylu la'in idi. Melik'e süngü ile hamle kıldı. (2)Melik red iyledi. La'in kaçıyub Melik'e tıg havāle kıldı. Melik ānı dağı şavdı. Nevbet (3)Melik'e gelince şöyle bir kılınç çaldıkim gögsüne dek iki yardı. Toțuz'uñ güyegüsi var (4)idi. Adına Națros dirlerdi. Karkariyye beginiñ oğlu idi. Ol la'in (5)Melik'e süngüsün havāle kıldı. Kāfir Melik'i şöyle şaңdıkim az Melik yıkıla yazdı. (6)Melik kāfiriñ elinden süngüsün kapub elinden aldı. Nāgāh Efrumiyye erişdi. (7)Kāfire şöyle bir kılınç çaldıkim gögsüne kadar iki parça iyledi. Națros'uñ da (8)cānı cehenneme yuvarlandı. Artuķi dağı  alemi ve  alemdārı iki pāre kıldı. Kāfirler (9)yüz kaçmağa tutdılar. Kuşluk vaķtı idi. Kāfirleriñ öñü Dükiyye ırmagına (10)erdi. Gāziler kılınç ile peşlerinden koşdular. Kāfirler çār u Nā-çār kendilerini (11)şuya urdular.

Evvel-i bahār idi. Şular taşmış idi. Kāfirleriñ çoğu (12)ırmakda boğuldular. Bākisın dağı gāziler kılınçdan geçirdiler. Ellibiñ kāfirden ancaķ (13)biñ beş yüz kāfir kalmışdı. Kaçub Națor katına vardılar. (14)Bu yaña Melik ve İslāmlar gördüler kim  alem tolu māl olmuş. Melik buyurdu (15)gāret idüb döndüler. Leşker yerine geldiler. Gördüler kim ordu tağılmış.

[52a](1)Raht tār u mār olmuş. Kullar, karavaşlar kırılmış. Çün Melik ānı gördü. Raht (2)arasını aradılar. Birkaç mecrūh kāfir buldular. Andan haber aldılar ki Turhāl kavmi imiş. (3)Yedi kişi Turhāl kal'asi'nde olurlarmış. Națor'la Şațtat'a dağı baş egmezler imiş. (4)Melik buyurdu. Ol mecrūhları katlitdiler. Bu kez ol kal'a teşvişine düşdüler. (5)Müslümānlar azar azar erişmişlerdi. Meger ol kāfirleriñ ardınca varmışlardı. (6)Andan eytdiler: "Birkaç yārenler kāfir elinde esir olmuşdur ki Eyyüb ve Süleymān (7)ve  Abdurrahman'dır" deyince Melik işidüb melül oldu. Artuķi ve Efrumiyye ayak (8)üzere turub eytdiler: " Ey bizim sultānımız! Buyurasıñız biz kulluñuz esirleri (9)istiyü varalım. Bu kāfir bize vaķitli vaķitsiz bize elem verirler. (10)Eger kal'a cengine meşgöl olursaķ yārenlerimiz elden çıkar." didiler. Melik (11)eytdi: "iyü tedbir itdiñiz" deyib destūr verdi. (12) Osmān ser- asker olub ikiyüz erle atlanub Karkariyye'den yaña revān oldılar. (13)Bu yaña Melik sāir gāzilerle Kaşan Kal'asi'ne  azimrāh itdiler. Bu yaña kāfirler (14)haber aldılar kim Melik erişdi

didiler. al'adan barularını al'at ı harble bezediler. (15)Dağı cenge tırdılar. Üçyüz kâfir al'aden taşra ıkdılar.

Rüyızay ki [52b](1)Serdârlarıdır. Yavuz la'in idi. Gâzilere hamle kıldılar. Rüyızay angı (2)yaña varsa gâzileri bölük bölük idüb tağıdırdı. Çok Müslümân şehid (3)ıtdiler. Nâgâh Rüyızay Melik'e uğradı. Gürzün havâle kıldı. Melik men' (4)iyledi. İkinci, üçüncü hamlesin dağı men' idüb nevbet Melik'e degdi. (5)Kâfire bir darb urdu alamadı. Akşama degin ceng itdiler. Birbirine zafer bulamadılar. (6)İki çeri yerlü yerine vardılar.

(7)Hasan biñ Eyyüb ikibiñ er ile arađula biñdiler. Ol yañadan Rüyızay la'in (8)yatsudan soñra dörtyüz kâfir ile al'aden ıkub Müslümânlara şebhün kıldılar. (9)Bu yaña Melik namâz kılardı. Rüyızay geldi didiler. Melik gelüb şabâha dek (10)ceng oldı. Çün şabâh oldı. Kâfirler al'a öñünde şaf bağladılar. (11)Rüyızay meydâna girüb er diledi. Melik meydâna girüb muâbil oldı. (12)Ol gün akşama dek ceng itdiler. Birbirini alamadılar. La'in gerü döñüb (13)al'aye vardı. Melik dağı barıgâha gelüb du'a ve şenâ itdiler. (14)Bu yaña Rüyızay al'aden üçyüz dinç kâfir alub gelib arağolı (15)başdı. Ceng arasında Hasan biñ Eyyüb'e uğradı. Bir darbe ile atından yıkdı. [53a] (1)Derhâl Melik erişdi. Rüyızay döñüb Melik âniñ süngüsün kılnç ile (2)ikiye biçdi. Bu kez gürz ile hamle kıldı. Melik âni dağı şavdı. Nevbet Melik'e (3)degdi. Melik kâfiriñ mehabetine te'accüb idüb Haqq Te'âlâ'dan isti'ânet dileyüb (4)münâcât kıldı.

(5) "MÜNÂCÂT"

- (6) Didi Hâlik ü Rezzâk u Raĥmân
Senden erişür derdime dermân
- (7) Bir emir ile cihâni var idersiñ
Şıfatıñ sırrını izhâr idersiñ
- (8) Yaratdıñ 'âlemi çünki 'Âdem'den
Dağı her birin insâniñ adimden
- (9) Egerçi şimdi ĥalkı çok idersiñ
Bilürem girü âni yok idersiñ
- (10) Melül olanlarıñ şordı senden
arañu giceleriñ nûru senden
- (11) Veli bu ben za'ifiñ ĥâlin ey Haqq

- Görürsün hem bilirsin muṭlaḳ
- (12) Eger ṭaḡlarca olursa günāhım
Ne ḡamdır çün ḡazretiñdir penāhım
- (13) Kemālin ḳudretiñçün ey Ḥaḳḳ
Ben ḳuluña vir fırşat
- (14) Melik biçāreye sen meded ḳıl
Şıyub küfr ehlini zir ü zeber ḳıl
- (15) Eger olmazsa senden °ināyet
Ṭutar yeryüzünü küfr ü ḡalālet
- [53b] (1) Bu resme Melik iyledi münācāt
Ḳabul oldu ḳatında ḡacāt
- (2) Böyle deyüb ḳılıç çekdi pehlivān
Kāfiriñ üzerine ḡamle ḳıldı hemān
- (3) “NEŞİR”

(4)Çün Melik Dānişmend Ġāzi bu münācātı tamām idüb kāfire ḳılınç ile ḡamle ḳıldı. (5)La°in ḳalḳan büründü. Ḳalḳan iki pāre olub la°in başın uğurladı. (6)Ṭıḡ at başın yere bıraḳdı. La°in ters yüzün ḳaçdı. (7)Melik arḳasından erişüb kāfiri şöyle çaldıkim başı havaya perrān oldu. (8) Çünkim Rüyızay’ıda geberdiñce kāfirler görüb tār u mār oldılar kim ḳal°aye (9)gireler. Melik kāfirleriñ yolun baḡladı. Ḳılınç çeküb kāfirleri ḳırdılar. (10) Ol üçyüz kāfirden birisi ḳurtulmadı. Ḳal°adeki kāfirler burç üstündeñ (11)cenge başladılar. Çün aḳşam oldu. Melik çerisi ile gelüb (12)ārām itdiler. Andan Melik eytdi: “erte olsun raḡtı yerinde ḳoyub gidelim. (13)Olakim kāfirler raḡt ḳaşdına ṭaşra çıḳalar. Biz daḡi arḳalarından gidelim. (14)Ḥaḳḳ °ināyetinde bu ḳal°ayi feth idevüz” dedi. Ġāziler ḡüb buyurduñ yā (15)Server” dediler.

Çün şabāḡ oldu. Melik buyurdu. Biñ er atlandı. [54a] (1)Melik bilelerince bir ṭaḡ ardına puşuya girdiler. Bu yaña Artuḳi çeriyle göçüb Ḥaraşna (2)şuyundan geçüb yazuya düşüb gitdiler. Kāfirler gördilerkim Müslümānlarıñ raḡt (3)u esbābı ḡālī ḳaldı. Ol üçyüz kāfir ḳal°aden inüb raḡtı yaḡma itmege (4)ṭurdılar. Bu yaña Melik puşudan çıḳub ṭoḡru ḳal°a ḳapusına erdiler. (5)Ḳal°ade ancak beş kāfir ḳalmışdı. Şandılar kim gelen kendilerindendir. (6)Ḳarşu varub gördiler kim kendülerinden deḡil. Hemān döndiler kim ḳaçalar. (7)Melik ardlarıncı bile girdi. Ol beş kāfiri

öldirdi ve (8)kal'ayı alub kal'a kapısına birkaç âdem koydu. Dağı kendüsi gerü (9)döñüb kâfirlere hamle kıldı. Kâfirler döndiler kim kal'aye gireler. Gördiler kim (10)kal'a elden çıkmış. Baru üstünden ok taş atarlardı. (11)Gâziler kâfirleriñ kamusun kırdılar. Andan kal'a içine girüb mâlların gâret (12)itdiler. Melik buyurdu. Çeriye bahşitdiler.

(13)Biz geldik bu yaña Efrumiyye hikâyesine. Melik Dânişmend esirler ardınca (14)göndermişdi. Ol ahşama degin gidüb bir yazuya erdiler kim hâdsiz (15)asker konmuş idi. Nasır ve Şatıat barıgâhını çeriniñ orta yerinde [54b] (1)kurmuşlardı. °Osman eytdi: “ işte kâfirlere erişdik. Bir fırsat ile (2)yürüyelim ki esirler elimize gire” dedi. Ol vakit kim Totuz'ın oğlu (3)emiriñ esirlerini Nasır'ın katına getirdi. Nasır La'in dedi tez bunları (4)öldürün. Cellâdlar gelüb esirleri siyâset meydânına getirdiler. (5)Eyyüb ve Süleymân, °Abdurrahman cânlarından ümidlerin kesüb helâlleşdiler. (6)Meger Nasır'ın bir veziri var idi. İlerü gelüb eytdi: “zinhâr benim (7)sözümü diñle bunları öldürme. Zindâna koy. Tâ kim Melik işi bir yaña (8)ola. Andan öldüresiñ.” dedi. Kâfirler bu tedbiri begenüb gâzileri (9)zindâna koyacak oldılar. Ol gice içgüye meşgûl olub sahoş oldılar (10)ve ölmüş gibi yatdılar. Bu yaña Efrumiyye Bânu eytdi: “ yâ °Osman siz bunda turun. (11)Ben Nasır çerisine varayım. Ola kim esirlerden bir haber bilirem, eger kurtara(12)bilürsem gerü katınıza gelirim. Eger beni bileler. Na'ra urarım siz dağı gelüb (13)erişesiñiz” dedi. Sürdü Şatıat barıgâhına geldi. Gördikim bir (14)haymede kırk kişi müvekkil koymuşlar. Lakin mest-ü harâb yatarlar. Çün bunları (15)bu hâlde gördü. Hançeri çeküb ol kırk bekçiniñ başların kesdi. [55a] (1)Andan ilerü yürüyüb çadır içine girdi. Gördikim ol dört Server bend ile (2)oturub tururlar. Efrumiyye'yi görüb şâd oldılar. °Abdurrahman (3)“eş-şelât ü ve's-selâm °aleyke yâ Resûlallâh” didi. Muqaddemâ düş görüb (4)serverlere nakl itmişdi. Andan Efrumiyye bendlerin kesüb taşra çıkdılar. (5)Efrumiyye eytdi: “siz barıgâh kapusunda turun. Ben gireyim. Şatıat'ı tutayım.”(6)didi. Nâgâh bir hâdim uyanub gavga kıldı. Kâfirler uyanub turu (7)geldiler. Taşrada yârenler tururlardı. Efrumiyye kim katlitmişlerdi. (8)Anlarıñ silâhların alub barıgâha girüb Şatıat'a hamle kıldılar. (9)Şatıat hırslanub taşra çıkdı ve çağırub eytdikim: “bire komañ bu (10)caduları” deyince çeri uyandı cenge turdılar. Efrumiyye bir na'ra (11)urdu. Na'rasın tağıñ ardından °Osman işidüb ol ikiyüz gâzi (12)tekbir getirüb erdiler. Kâfirlere hamle kılub gavga ve galebe °ayyuğa

çıktı. (13)Nücüm ı sâ'atde kâfirleri sürüb Şaţtaţ üstüne dökdiler. (14)Nasţor çerisi dağı uyanub cenge tırdular. Nâgâh ceng arasında (15)Nasţor Efrumiyye Bânu'ya uğradı. Efrumiyye Nasţor'a bir süngü [55b] (1)Urdu. Atdan yıktıldı. Kulları at erişdirüb kaçırđılar. (2)Naţros ki Şamsun begidir. Arkasından Efrumiyye'ye bir gürz urdu. (3)Efrumiyye men° iyledi. Bir dağı urayım dirken Efrumiyye kâfire bir süngü (4)şöyle urdikim gögsünden girüb bağrından çıktı. Cânın cehenneme sipâriş iyledi. (5)Şamsun çerisinden bir ğırı koptu. Efrumiyye'ye ğamle iylediler. (6)Efrumiyye tığın alub şöyle ceng itdikim feleklerde meleklerde tağsin (7)itdiler. Çün şabâh oldu. Gördilerkim ne çeri var ne Melik var. Ancak (8)çeriniñ içinde ikiyüz kadar kişi ola. Nasţor ve Şaţtaţ ğaykırdılar kim (9) "iş bu cadulariñ üstüne yürüyüñ. Olakim tamar getüresiz" didi. (10)Kâfirler ok serpmeye başladılar. Yetmiş Müslümân şehid itdiler. Ğâziler (11)ĝâyet muğdarib oldılar. Çün kim kâfirler çok idi. Ğâziler şındılar. (12)Ol arada bir tağ var idi. Ol tağdan yaña revân oldılar. (13)Ğâziler ve Efrumiyye mecrüĝ olmuşlardı. Ol tağı penâh edindiler. (14)Nasţor didi ol tağı çevirdiler. Müslümânlar ol tağda kimi taş ve kimi (15)okla kâfirleri men° idirlerdi. Kâfirler ol tağın çevresin ihâta iylediler. [56a] (1)Ol gice ĝâziler birbirleriniñ zağımını bağladılar. Efrumiyye çok yara almışdı. (2)Cenâb ı Ğaqq'a çok tazarru° ve niyâz idüb yardım istediler.

(3) "MÜNĀCĀT"

- (4) Didi ey cümle ğalkın İlähi
Ki sensiñ pâdişâhlar pâdişâhi
- (5) Dağı cümle mađlûkuñ emiri
Ki düşmüşleriñ penâhi ve hem dest-giri
- (6) Bilürem bâb ı lutfuñdur ĝüşâde
Tâlib olan gelüb irer murâda
- (7) Mü°essirsiñ sen ey Ğaqq her eşerde
Bu cân u tende ve nür-ı başarda
- (8) Eger şerĝ itse ihsâniñi diller
Diyemez biñde birin ânı diller
- (9) Bu dem oldır murâdım ğazretiñden
Nâşirsiñ °itâ kıll nuşretiñden
- (10) Bizi sen bu tarlığdan et ğalâş
Bu kâfirleri ğahrıñla mağhür et

- (11) Umarız senden  in ayetler ola
Yardım erişe sa adetler ola
- (12) Biz  ulu  bi are  aŐiy z
 ulluğunda  aŐr u hem  asiy z
- (13)  apu a eksiklikle geldik uş
Y z m z yokdur daği elimiz boş
- (14)  Őbu derg hi ndan y z d nd rmeziz
Bi  p re iderlerse de d nmeziz
- (15) Ne olursa din yolunda oluruz
Ki diril r z  l r z

[56b] (1)  n kim Efrumiyye bu m n c tı eytdi ve didi kim: “ey g ziler! Elem  ekme . H k   in ayetinde (2)y r n Melik ve Artu i eriŐ rler. K firleri n h k ndan gelir z” diyerek H k ’dan yardım (3)dilediler.

(4)Ez iyn canib: bu  arafdan Melik D nişmend Kaşan  al asini alınca k firler bir daği (5) ar r itmesi  diye taş ve  oprağı yere urdular ve h r b itdiler. (6)Amma bu ya adan Melik Efrumiyye’ni  ve ol esir olan serverleri n h li noldı (7)ola diye teşvişde idi. Artu i eytdi: “ey H d vend! Eger dest r (8)olursa ben  ulu  varub bir haber alayım.” Didi. Melik D nişmend dest r verdi. (9) Artu i daği   bi  er ile  azim-i  arkariyye iyledi. Bir g n bir gice  lĖar id b (10)gitdi.

Bu ya a   n Şab h oldu. Nas r  erisi na  reler d gdiler. (11)Ol tağı  evirdiler. Y r y Ő itdiler. G ziler daği tağdan k firlere o  ve (12)taş yağdırdılar. Efrumiyye ve  OŐm n k firleri n  zerlerine tağlar gibi (13)taşlar yuvarlayub yigirmi otuz k firi atıyla  onuyla h rd u-haş  ırlardı. (14)Ol g n yine  ok k fir  ırdılar. K firler daği o la  ok M sl m n Şehid itdiler. (15)Efrumiyye g rdikim g ziler az  aldı. H zreti peyĖamber  aley iŐŐel mi  du asın o udı. **[57a]** (1)G ziler  min didiler ve k firlerden ya a  f rd ler. N g h toz bel rdi. (2)G rdilerkim   bi  g zi ile Artu i erişdi. (3)G rdilerkim la inler bir a   l m  ortaya alub ceng iderler. Der al tekbir alub (4)hamle  ıldılar. Şol a   urd  oyuna Őaldırır gibi girdiler. K firleri s r b (5)Nas r  st ne d kdiler. Nas r eytdi: “size noldı kim b yle ka arsı ız” (6)didi. Eytdiler: “   bi  mi d r er ile Artu i geldi. Bizi Şıdı” (7)dediler. Nas r bunu işidince  ağırdıkim: “bre bu cadulari n  n n (8)bağla .” C mle  asker Artu i’ni   n ne y r d ler. Artu i atına mahm z (9)urdu. K fir  erisin yardı. Ol

araya erdikim Mirk orada olurdu. (10)La'in çarh okuyula Artuķi'niñ atın yıķdı. Yaya ķaldı. Ğāziler (11)tağılmışdı. Her bir ğāziniñ başına yüz kāfir üşmüşdü. Artuķi'niñ (12)hālinden haberleri yok idi. Toțuz'uñ oğlu Mirk la'in kemend attı. Artuķi'niñ (13)boynuna geçdi. Artuķi kemendi berk tutub silkti kim kāfir (14)atından mu'allak yıķıldı. La'in derhāl yukarı ķalkınca Artuķi Mirk'e (15)bir darb ı tığ şöyle urdıkim başı gitdi. Nāĝāh Efrumiyye yetişub [57b] (1)Artuķi üstünden kāfirleri tağıdub Nasțor'uñ oldığı yere erdiler. (2)Nasțor çağırdıkim: "birkaç cazulardan aşağı mı ķaldıñız." Kāfirler yeñiden (3)ĝayrete gelüb hamle ķıldılar.

(4)Müslümānlar hāl diliyle Hāķķ Te'ālā'ya zārılık ķıldılar. İkindi ile aķşam arasında (5)toz belürdi. Toz yarıldı. İçinden dörtbiñ ĝāzi ile Melik (6)Ğāzi ıķıageldi. Gördikim ĝāziler biçāre ķalmıřlar. Hemān bir na'ra (7)şöyle ıķıardı kim sañasın gökleriñ bendi sōkülüb bir bir toķundu. (8)Bütün kāfiler serāsime oldılar. Andan eytdi kim: " benim Melik Dāniřmend Ğāzi (9)yānımda birdir kāfiriñ çoğu ve azı. ķurtulmaz elime girince boĝazı" deyüb (10)küffārı zir ü zeber ķıldı. Şol güz gününde yaprak nice dōkülürse öyle (11)dōkerdi. Ol gün Melik'iñ na'rasından maşşer gününe dōnmüřdü. (12)Melik giderken 'ālem dibiñe erdi. Nasțor Melik'e hamle ķıldı. Nasțor'uñ (13)hamlesin men' idüb atına mahmüz urdu. At şıçrayub erdi. Nasțor'uñ (14)ķuřađından ķapup zor itdi ve başı üzere çevirdi. Eytdi: (15) "benim Melik Dāniřmend Ğāzi. Dāim Hāķķ'a ķılarım niyāzı" deyüb dağı Hāzret-i [58a] (1)Resül'ü vesāir serverleri medđ itdi. Mürdeyi İsa hem canlarıñ canānıdır

(2) "NAZİM"

- (3) Sevmişim ben Muřtafā'yı kim cihāniñ cānıdır
Enbiyāniñ mihteridir evliyāniñ cānıdır
- (4) Ol 'Aliyyü'l-Murtaza Hāsan-ı Rıza ve Hüseyn-i Kerbelā
Mürdeyi 'İsa hem cānlarıñ cānānıdır
- (5) Bu Melik biçāre Hāķķ'dan ĝayrıya bel bağlamaz
Kim bilir işbu dünyā bāķi degil fānidir

(6)Çün kim Melik Dāniřmend bu medđi okudu. Nasțor ķuřađın kesüb tamdan (7)düşmüş kelb gibi yere düşdü. Kāfirler ānı ķapdılar. Ata biñüb ķaçdı. (8)Melik andan geçdi ve eytdi kim: "yürü inřā'allāh seni yine bulurum" didi. (9)Andan Emiran'ki Ma'muriyye begidir. Ceng arasında Melik'e uğradı. (10)Ķılınç havāle ķıldı. Melik men' itdi. İkindi, üçüncü hamlelerin dağı (11)şavdı. Nevbet Melik'e

degince la'ın diledi kim kaçça. Melik yā Allāh! deyüb (12)kāfirin başına bir darb-ı tığ şöyle urdıkim Emiran'ı eyer kaçına dek iki (13)pāre iyledi. Andan na'ra urub 'alemdāra erince 'alemdār 'ālemi biraķub (14)kaçdı. Kāfirler bu hāli görüb yüz kaçmağa tıtdular.

(15)Ġāziler ardlarınca koğub giderken karşıdan toz belürdi. Meger Kaştamoniyye begi **[58b]** (1)Hişarbād onbiñ er ile erişdi ve Bilālik-i Rūmi daħi bilesince (2)idi. Naştor eytdi:”bu gelen begler bizim kaçdığımızı bilmesinler.” diyince ol (3)şınmış çeri ğayrete gelüb hamle kılmağa tırdular. Çün Hişarbād geldi. Kāfir (4)karşu varub itler gibi uluşdular e getürüb kondurdılar. (5)Andan divan idüb Melik'den çok şikāyet itdiler. Hişarbād mest (6)olub and içdikim irte İslāmlardan bir diri koymıya. Derhāl mest ile (7)tırdı. Kendi çerisiyle gelüb ğāzilere hamle kıldılar. Dün yarısına kadar (8)ceng oldu. Melik Artuķi'ye eytdi:”kāfirler çoğaldı. Olmıyakim İslām (9)çerisine zafer bulalar. Gerekdir ki çeri arasından çıkub raħt ve esbābı (10)tağa çıkaralım. Andan Melik katı āvāz ile ezān okudu. (11)Daħi 'Arab lisānınca çağırđıkim çeri arasından çıkub şancāk dibiñe cem' (12)olasınız didi. Ġāziler bu nidāyı işidüb ol tağa yüz tıtdular. (13)Melik çeri arasında yürüyüb kande kim bir Müslümān zebūñ olub kāfirler üşmüşler (14)idi. Melik kāfirleri tağıdub ol mü'mini kurtarub şancāk dibiñe (15)getürürdi. Şöyle kim kāfir arasında bir ferd kalmadı. Şabāħa dek **[59a]** (1)Kāfirler birbirlerini kırub kılınçdan geçürdiler. Çün kim şabāħ oldu. Güneş (2)kulle-i kafdan baş gösterdi. 'āleme ziyā verdi. Gördiler çeri arasında (3)bir ferd Müslümān yok. Kāfirler hep birbirlerini kırmışlar. Naştor didi: (4) “görün cadular kande gitmişler” didi. Gördiler kim tağa çıkmışlar. (5)Hemān dem kāfirler ol tağı çevirdiler. Bir gün bir gice ceng itdiler. (6)Naştor çeriyi yokladı. Kırkıbiñ kāfir kırılmış. Gerü döñüb barıgāha (7)geldiler. Ol gice mest olub ağladı kim: “bu cadulara çāre idemedik” (8)deyince Hişarbād d'avā kıldı kim: “yārın ben bunları tamāmen öldürürüm.” didi.

(9)Bu yaña Melik daħi ğāzilerle namāz kılub birbiriniñ zaħımını bağladılar. (10)Çün şabāħ olub güneş yeryüzünde düş oldu. Gördiler kim (11)kāfirler yine tağı ortaya almışlar. Ol akşama dek ceng oldu. (12)Çün karañu oldu. Melik biñ kadar ādem raħt üstünde koyub (13)kalan ğāzilerle dört yaña şebħün kılub kāfirleri kırmağa başladılar. (14)Kāfirler atlanub iki çeri deñiz gibi birbirine koyuldu. (15)Ol gice şöyle ceng oldu kim mişli hiç görülmemiş.

Çün şabâh oldı. **[59b]** (1)Gördüler kim âdem gövdesiyle yazı yaban tolmuş. Andan Melik kendini (2)Nasır tabl'ına urdu. Nasır didi kâfirlere Melik'i ortaya aldılar. (3)Melik atına mahmûz urub bir na'ra urdu. At şöyle şıçradı kim nice küffarân at (4)ayağı altında helâk oldı. Andan Melik çeri arasından taşra çıktı. (5)Bilâlik-i Rûmi Melik'in öñünü aldı ve süngü ile hamle kıldı. Melik men° iyledi. (6)Bir dahi süngü ile hamle kılınca Melik kılınca berâbere verdi. Süngü iki pâre oldı. (7)Melik'e nevbet gelmişdi. La'in tekrar kılınç indirdi. Melik kendi kılının (8)karşu verdi. Kâfiriñ kılınca iki pâre oldı. Bu kez Melik şöyle na'ra urdu kim (9)kâfir serâsime oldı ve erub la'ine bir darb ı tığ urdu kim eyer kaşına dek (10)la'ini ikiye böldü. Bu kez Melik Ğâzi'yi ol la'iniñ bir oşlu vardı. (11)Atasın öyle görünce meydâna girüb Melik'e kılınç ile havâle itdi. Melik men° (12)iyledi. La'in geçüb gitti. Gerü döndü kim yine hamle kıla. Melik ol la'ini (13)şöyle çaldı kim başı havaya perrân oldı. Kâfirler âni görüb (14)yüzlerinde kan eseri kalmadı. Andan erdi. Melik âlemi ve âlemdarı aktardı. (15)Kâfirler ürgdüler. Bu yaña Efrumiyye gördikim kâfirler bir yere top olmuşlar. **[60a]** (1)Efrumiyye bildi kim Şâh Şattat'tır. Biraz kâfirlerle giderler. Hemân Efrumiyye biraz (2)ğâzi ile erdi. Kâfirleri tağidub perâkende kıldılar. Efrumiyye tez kemend (3)atub Şattat'ın boğazına geçirdi. Atından yere düşdü. Diledi kim ine bağlyıya. (4)Nâgâh Niçola erdi. Biñ kâfir ile kemendi kesüb Şattat'ı kurtardılar. (5)Andan Niçola bir ok ile Efrumiyye'niñ atını urub düşürdü. Efrumiyye (6)yayağ kıldı. Kâfirler guluv kıldılar kim Efrumiyye'yi tutalar. Nâgâh Süleymân ve °Osmân (7)ve Artuکی erişüb çeriye tağitdılar. Bir at tutub Efrumiyye'yi biñdirdiler. (8)Nâgâh Efrumiyye Niçola'ya uğradı. Birbirine hamle kıldılar. Efrumiyye erdi. Niçola'ya (9)bir darb-ı tığ şöyle urdikim gögsüne degin iki pâre kıldı. Kâfirler âni görüb (10)perâkende oldılar. Şattat Haraşna'ya kaçdı. Nasır ve Hişarbâd âniñ (11)ardına düşdüler. Nasır yolda giderken kendi bahtından şikâyet idüb ağlardı. (12) "Bu bizim tâli°imiz oñmadı." derdi. Çün kim kâfirler şındı. Ğâziler mâl ganimetini (13)cem° itdiler. Melik buyurdu Ğâzilere bahşitdiler. Beşâret nakkâresin (14) urub ta°âm yediler. Andan çok du°a ve şenâ itdiler. Şühedâ rûhları için (15)hatm-i şerif tilâvet itdiler. Andan her biri çerisine gitdiler. Nasır'ın beglerinden **[60b]** (1)yigirmi kişi ve kara °askerden altıbiñ kâfir esir olmuşdu. Ol begleri siyâset (2)meydânına getirüb imân °arz itdiler. İmân kabul itmediklerinden dolayı boyunları Şeriat'ı (3)Ahmediyye kılıncayla biçildiler.

(4)Rāviyān_1 Aḥbār şirin maḳāl ider. Melik Dānişmend Ğāzi ol  azim leşkeri şıyub (5)mālların ğanimet iyledi. Ol g n ge di. Yārındası ğāziler Melik  atına cem  (6)oldılar. Melik y renleriyle s v r olub biraz seyr n id b bir depe  st ne (7) ı kub  b r  arafına nazar iyledi. G rd  kim bir mu azzam bir Şehir vardır ki yazı i ine (8)d şenmiş yatar. Ol Őehriñ ortasında barusı mu kem bir  al a vardır kim (9)met'i g r lm ş degil. Melik Efrumiyye'den Şordı kim: “bu hangi Şehirdir?” Cevab (10)verdiler kim: “bu Şehir  arkariyye y ani Zile'dir. Bin sın İskender Ő h  urmuşdur. (11)Bunda bir  eşme vardır. Adına İskender  eşmesi dirler” didiler.   n Melik (12)bu cevapları aldı. “İnş 'all h u Te al  bu Şehri da i fethed b  avimini İsl ma (13)getirev z” didi. Serverler Melik'e du a  ıldılar. Andan d n b  eri olduğı (14)yere gel b  ar r itdiler. Anda m ş vere  ıldılar. S z  bir yere  oydular. (15)  n erte oldu. G  b ta zim ile ğaz ya  azm itdiler.  arkariyye'ye rev n [61a] (1) oldılar. Bu ya a  arkariyye begi Emiran'a haber oldıkim:’ ne t rursuñ? İŞte Melik (2)erişdi” dediler. Şehir halkı birbirine  oyuldu. Emiran  atına cem  oldılar. (3)K firler  al aye  ı kub fakirleri Şehirde  aldılar. B azısı da tağlara (4) ekildiler. İsl m  askeri eriş b Şehri ğ ret itdiler ve  ok k fir  ırdılar. (5)Andan Şehre od urdular.  al ayi hiş r id b a şama degin ceng itdiler. (6)K firler o  ve taşla  ok İsl m Şehid itdiler. (7) al ayi hendek kes b ken rına demirden pıtra lar d km şlerdi. At ve  dem (8)varmak  abil degildi.

(9)El ıŐsa d n b barığ ha geldiler. S leym n ve Eyy b  arağula biñdiler. Bu def a (10) al a  avmi tedbir itdiler kim Őeb  n  ılalar. Biñ  adar k fir demire ğar  (11)olub hendeye k pr   urup M sl m nlara Őeb  n itdiler. M sl m nlar da i (12) amle  ılub iki  eri birbirine  atıldı. Bir  azim ceng oldu kim vaşfa gelmez. (13)Ceng arasında Emiran la in S leym n'a uğradı. Bir darb ile S leym n'ı yı dı. (14)K firler t tub S leym n'ı bağladılar. Andan Eyy b erdi. Bir darb ile  nı (15)da i a tardı. K fir la in  atı bahadır idi. Ol gice   y z ğ zi Şehid oldu. [61b] (1)Ğ ziler bu h li g rdiler. T rı gel b s v r oldılar kim cenge başladılar.   n (2)şab h oldu. K firler d n b Eyy b'u ve S leym n'ı ve y z  işi da i esir alub (3) al aye  ı dılar ve ol y z  işiyi şab h olunca  al a burcuna aş   odular. (4)Melik mel l olub emritdi. Ğ ziler k firlere o  serpdiler.

(5)  n  gle va tı oldu. Ğ ziler gel b ra tlarında  gle nam zı ed  id b (6)yine s v r olub  al a  st ne geldiler. G rd ler ki k firler yigirmi adam da i getir b (7)aş 

kodular. Melik Dānişmend'in yüregi yandı ve tutuştu. Çaresiz (8)oldılar. Ol gün çeriden ikiyüz gāzi daği şehid itdiler. (9)Melik vesāir gāziler Eyyüb ve Süleymān için melül oldılar. °Abdurrahman (10)ileri gelüb eytdi:°Ey Server! Toğat'dan mancınık getürmek gerekdir” didi. (11)Mektub yazub Toğad'a yüz ādemla °Abdurrahman revān oldı. Toğad'a (12)gelüb gördikim ribat hārāb olmuş. Şehir halkı kal°aye çıkub tururlar. (13)°Abdurrahman toğru kapuya geldi ve kendini bildirdi. Kal°a açılıb (14)içeri girdiler. °İzzet ve hürmetle kondurdılar. °Abdurrahman şordıkim “bu şehri kim hārāb (15)itdi?” Anlar eytdi. “Gümenek kavmi gerü °āsi olub Melik şımmış deyü [62a] (1)İşidüb mürted oldılar. Sisiyye'de ne kadar imām ve hatib varsa kırdılar. (2)Andan Dükiyye'ye gelüb şehre ateş urub yakdılar” didiler. (3)°Abdurrahman eytdi: “gam yimeyiñiz kim Melik yārın gelüb anlarıñ haqqından gelür.”didi. (4)Andan soñra mancılıkları indirüb kırk üstād ile alub yola girdiler. (5)Bir gün gelüb Melik katına erişdiler. Gāziler şād olub mancınıkları (6)kal°aye karşı on yerden döküb hazır oldılar. Erte ceng idelim (7)didiler. Ol gice yine kāfirler kal°aden çıkub İslām çerisine hamle kıldılar. (8)Emiran la°in didi. Mancınıklara neft urub cümlesin yakdılar. (9)Gāziler namāzda iken yine ikiyüz Müslümān şehid itdiler. (10)Gāziler namāzdan fāriğ olub hamle kıldılar. Bir °azim ceng oldı kim gövdeler (11)birbiri üzerine yıkıldılar. Bir sēat de beşyüz kāfiri kılıncdan geçürdiler. (12)Melik gāzaba gelüb and içdikim:”bu kal°aniñ taşlarını deñize dökmeyince (13)karār etmem.”didi. Ol gün kāfirler Eyyüb ve Süleymān'ı getürdüler kim (14)berdār ideler. Melik bu hāli gördü. Şöyle bir na°ra urdikim gökleriñ (15)bendi sökülüp yere indi şandılar ve nice zamān kāfirler serāsime oldılar. [62b] (1)Melik çağırdı kim”eger anlarıñ başından bir kıl giderse Haqq Te°ālā yarı kıllarsa kal°añizi (2)virān idüb aşlıñızı dünyādan keserim.” Kāfirler bu sözden katı vehme (3)düşüp aralarında hayli ihtilāf oldı. (4)Emiran didi. Esirleri geri zindāna kodular. Melik melül ve gamnāñ (5)barıgāhına geldi. Çün akşam oldı. Karağula biñdiler. Melik yalnız (6)barıgāhında melālet ile otururdu. Soñra varub oturur iken (7)bir hareket tuydu. Hemān turı gelüb taşra çıkıdı. (8)Gördikim bir ādem qaralar giymiş qarşudan gelir. Melik katına geldi. (9)Melik şordıkim “ne kişisiñ?” Eytdi: kaşıdım peygamber katından gelürem ki cihānda (10)beşir ü nezir, sirāc-ı münir, (Muhammed) Muştafā'dır. Seniñ katıña kim Melik Dānişmend'siñ (11)didi.

(12) “NAZİM”

- (13) Ol Resül Hâşimi Zeynü'l-beşer
Gelmüşem götürmişem andan haber
- (14) Ruhbânım işit adım benim
Baña dirler Beter Âğuş ey cānum
- [63a] (1) Vardır bunda bizim bir deyrimiz
Adı Destos'dur āniñ biz andayız.
- (2) Ol deyrde olurdum ben
Görmüşem bu gice bu düşü ben
- (3) Görmüşem āni nebidir ʿāleme
Server oldır ins ü cinn Ādem'e
- (4) Adıdır āniñ (Muḥammed) Muştafā
Berk urur āniñ nūru her yaña
- (5) ʿĀşık oldım görünce ay yüzüne
Kurban olayım āniñ ben sözine
- (6) Çünkü gördüm mübârek yüzünü
Cān u dilden diñledim āniñ sözünü
- (7) Ol beni dine daʿvet iyledi.
Tez imān getür deyüben söyledi
- (8) Daʿvetini ben āniñ kıldım kabul
Cān u dilden bende oldım āña kul
- (9) Bağladım muḥabbet āña ol zamān
Diz çöküb getürdüm öñünde imān
- (10) Didi baña Melik'e var bu gice
Kalʿa yolun āña göster bu gice
- (11) Tā ki Ḥaḫḫ cennetde yer saña
Göster yārın ki gün işiñ oña
- (12) Çün uyandım böyle didi ey ulu
Deyriñ içi misk ile olmuş tolu
- (13) Düş olmuş gündüze beñzer hemān
Turu geldim tāzeleyüben imān
- (14) Uşda geldim ḫatıña ey cān
Sen daḫi ʿarż eylegil baña imān

(15) Gelmişem Resül'ün emriyle gel gidelim
Kal'a yolun saña göstereyim

- [63b] (1) Bu sözi Melik işitdi hemân
Eğnine giydi silâhın ol zamân
(2) Şād olub çağırdı bir ün iyledi.
Yanına gâzileri cem° iyledi.
(3) Vak°ā olan hâli anlara didi.
İşidüben cümlesi şükr iyledi.
(4) Cümle anda cem° olan ehl-i izzet
Hoş getürdiler Resül'e şalavât

(5) “NESİR”

(6)Çün Melik Dānişmend bu haberi işidüb şād oldu. Emriyledi °Osmān ve
(7)°Abdurrahman beşyüz kişiyle silâhların giyüb ruhbān önlerince çeriden taşra
(8)çıkub Erasos deyrine geldiler. Bir uğrın kapu var idi. Ruhbān (9)ānı açdı. Melik
gâzilerle deyre girdiler. Gördüler bir hoş maķāmdır döşenmiş. (10)Ruhbān eytdi.
İşbu ferşi kıparıñ didi. Ferşi kıparub altını kızdılar. (11)Bir dehliz açıldı. Ruhbān bir
şem° yakdı. Dehlize girüb bir zamân yer altında (12)girdiler. Āhir bir kapuya erdiler.
Ruhbān işte kapu budur deyüb kapuyu açdı. (13)Bir eve girdilerkim içi tobtolu
silâhdır. Melik şordıkim: “bu ne maķāmdır?” (14)Ruhbān eytdi: “Bu maķām kal'a
zırh hānesidir.” didi. Kıparunıñ alt eşigin (15)kıparub kızdılar. Bir eve daħi girdiler.
Bu yaña yine kâfirler yine kal'a kıpusın açub [64a] (1)Müslümānlar ile cenge
turdılar. Artuķi ve Efrumiyye kâfirlere karşı turub (2)ceng iderlerdi. Kal'a tenhā
kalub kâfirleriñ bir nicesi uyurlardı.

(3)Bu yaña Melik gizli yoldan kal'aye girüb kıngı evde ses ve hareket var ise
(4)kıpuyı üstlerine bağladılar. Andan geçüb kal'a kıpusına erdiler. (5)Gördiler kim
yüz kişi kal'a kıpusında ölmüş gibi yaturlar. Ġâziler kılınç (6)çeküb ol yüz kâfiri
kırdılar. Melik kal'a kıpusınıñ kilidin kırdı. (7)Taşra çıkub gördiler. Hendek üstüne
köprü kırmuşlar. (8)Melik fetih haberin iki kişi ile gâzilere bildirdi. Ġâziler şād olub
(9)biñ kişi °ālemi alub kal'aye getirüb burç üstüne kıkırdılar ve tekbir (10)getürdiler.
Şöyle kim °ālem yanķılandı. Emiran La°in gördikim kös (11)naķķāre āvāzı kal'aden
gelür. Cānına od düşdi. (12)Ceng yerinden at başın çevirüb sürdü. Kal'a kıpusına

geldi. Gâziler ānı görüb (13)la'ini oka tıtdılar. (14)Artuķi ve Efrumiyye kāfirleriñ arķalarından alub kılınçla öldürürlerdi.

(15)Bu yañadan Melik daħi na'ra urub ol beş yüz kāfiri ortaya alub kırdılar. **[64b]** (1)Bir nicesi kendilerini ħendeķe atub ħelāk oldılar. Emiran la'in atın depdikim (2)ķal'aye gire. Melik āña karŗı varub bu def'a la'in ejderhā gibi kükredi. (3)Nizesin Melik'e ħavāle iyledi. Melik o kāfiriñ nizesin kılınç ile iki pāre kıldı. La'in tıg ile ħamle (4)kıldı. Ānı daħi men' itdi. Bu kez Melik eriŗub (5)la'ine bir arb-ı tıg Şöyle urdıkim kāfiriñ baŗı otuz kırķ adım yuvarlandı. (6)Bu yaña Artuķi ve Efrumiyye ķal'aye girdiler. Çün kim Őabāħ oldu. (7)Gâziler ol ķadar kāfir kırdılar kim ķan seyl gibi aķdı. Kāfirleriñ kimisi (8)kendüyi ķal'aden atdı. Kimisi ķapuya cān atub yol bulamadı. Āħir amān (9)dilediler. Gâziler çok esir alub ol ķal'ade biñ ķadar kız ve oğlan (10)ve ikibiñden ziyāde 'avrat, oğlan vardı. Cümlesin esir idüb (11)ol ķadar ħazine cem' itdiler kim ħesābın ancak Allāh u Te'ālā bilür. (12)Melik cümlesin ħâzilere baŗı idüb buyurdu. Ol ķal'ayi ħarāb idüb (13)ol arada Ėaz Gölü vardı. Taŗların ol göle döktiler. (14)Melik Dāniŗmend'iñ andı yerine geldi. Şöyle oldu kim ol ķal'aniñ yerinde (15)binādan eŗer ķalmadı. Cümlesin Ėaz Gölü'ne döktiler.

Andan İslām 'askeri **[65a]** (1)Toķad'a revān oldılar. Toķat ķavmi iŗidüb bil-cümle istiķbāle ıķdılar. (2)Melik gördikim Toķat Őehri ħarāb olmuŗ. Suāl itdikim burayı kim ħarāb (3)itdi. Toķat ahālisi Sisiyye ķavminden Őikāyet idüb anlar ħarāb itdi. (4)Melik bunu iŗidüb "İnŗā'allāh u Te'ālā anlarıñda ħaķķında gelirim." didi. (5)Gice geçüb ün Őabāħ oldu. Güneŗ nūrunu 'āleme 'arż itdi. (6)Bir nice güzide serverleri baŗ idüb iŗmarladıkim:" vaķta ki size ādem (7)gönderdigimde gelesiz." didi. Çün bu tedbiri idüb Melik atlanub (8)ava biñdi. Dükiyye karŗusunda bir tađa vardı. Ol tađa Firenk (9)tağı dirlerdi. Melik av yapa yapa ol tađıñ üzerine ıķdı (10)ve öte yanına indiler kim güneŗ Őararmıŗ aķŗam yaķın idi. (11)Sisiyye ķavmi gördilerkim eri belürdi. İki kiŗi götürdülerkim var (12)gör ne çeridir diye. Ol iki ādem gelüb ħaber Őordı kim ne erisiz? (13)Artuķi cevap verdikim Ėaraŗna begi Őāħ Őaţtaţ erisidir. Őaţtaţ (14)kendisi daħi bilebilir. Geldi kim bunda oŗurub 'asker cem' ide. Tā kim (15)Toķad ķal'asin ħarāb ide didi. Bu ħaberi Sisiyye ir gördiler. **[65b]** (1)İŗidüb Őād oldılar. Melik'in 'ādeti bu idi kim her ķande gitse birķa (2)ħa yaptırımıŗdı. Ānı bile götürürdü. Ėile murād olunduķda ol ħaları (3)'ālem baŗlarına taķarlardı kāfirleri aldatmaķ içün. Andan Artuķi ileri (4)varub Rūm dilince Őöyleŗdi.

Bunları Haraşna begi sanub kal'aye çıkardılar. (5)Melik Dükiyye'ye iki kişi gönderüb ahvâli bildirdi. Hemân °Abdurrahman ve bâki (6)serverler azm-i Sisiyye kıldılar.

(7)Bu yaña Sisiyye kavmi Melik'i vir hoş yere kondurdular. Hemân dem Melik (8)bir na'ra ra'dı öyle çıkardı kim kâfirler seräsime oldılar. Derhâl (9)Melik kılınç tartub kâfirleri kırmağa başladılar. Ol kadar kırdılar kim (10)yollar tutuldu. Kâfirler hâli bilüb şehirden taşra çıkdılar. (11)Y°ani kim kırtulalar. Nâgâh onbiñ er ile °Abdurrahman erişdi. Kâfirler (12)anı görüb perâkende oldılar. °Abdurrahman bir sâ°atde anları kılınçdan geçürdi. (13)Andan Sisiyye'ye girdiler. Tekbir getirüb hamle kıldılar. Kâfirlerden bir gırı kopdu.

(14)Bu yaña Melik dañi şehriñ ortasında irteye dek kılıç urdu. (15)Hesâbsız kâfir kırdılar. Sisiyye ehliniñ mürted olmasına sebep bu idi kim [66a] (1)Haraşna'dan bir bölük gelmişdi. Adına Kibriyanos dilerdi. Müslümânlar ol (2)la°ini katlitdiler. Şehir halkı taşra çıkdılar ki kaçalar. Artuqi bunlarıñ (3)bir kaçını öldürünce amân dilediler. Bizim haberimiz yok. Niksar'dan biraz çeri (4)bize aqın itdi. Anlardan kırkup mürted olduk didiler. Dañi zârı kılub (5)agladılar kim Melik anlarıñ gözü yaşına terahhum idüb amân verdi. (6)Andan Sisiyye kavminden bâki kalanlara biñ kişi nâzır koydu kim bunları ve bu (7)şehri gözedüb şaklayalar. °Abdullâh Tokâdi'yi bunlara haqem (8)kılub imâm ve hañib ve mü°ezzin t°ayin iyledi. Andan Melik Dükiyye (9)öñünde barigâhlar kırdırub ibrişim halılar ve zarif döşekler (10)serdiler. Melik geçüb oturdu.

(11)Andan Melik buyurdu. Artuqi için sağ yânında hayme kırub sol (12)yânında Efrumiyye için barigâh kırdular. Herkes °ibâdete meşgûl oldılar. (13)Melik Dânişmend Gâzi ol gice rüyâsında Hâzreti (Muhammed) Muştafâ'yı (14)gördü. Cümle aşhâb ve °Aliyyü'l Murtaza ve kahramân Hâzret-i Hamza ve Hasan, Hüseyin (15)ve Ebü Müslim, Ahmed i Zemçi ve Mızrab ı Cihângir, Seyyid Battâl Gâzi ve °Abdulvehhâb Gâzi [66b] (1)Bir yere cem° olmuşlar. Melik Gâzi bunlara karşı varub hizmet itdi. Resûl Hâzreti'nin (2)mübârek elini öpdü. Hâzret-i Resûl dañi Melik'i bağına başdı ve arkasın şıgayub (3)hañrın şordı. Melik eytdi: "nite oldı ki bizi şormağa geldiñiz?"didi. (4)Seyyit Battâl Gâzi cevap virüb eytdiler kim:"bizler Artuqi'niñ düğününe geldik. (5)Gerekdir ki irtedüğün hazırlıgın kılasıñ."didi. Zirâ intizâr haddin aşdı. (6)Efrumiyye anıñ naşibidir. Anlardan bir

evlād vücūda gele. (Muḥammed) dinine (7)yardım kılub kāfirleriñ kökünü keseler.”
Didi. (8)Çün kim Melik uyandı. Gördikim şabāh olmuş. Tırı geldi. Namāz kıldı.
(9)Duā ve şenā kıldıktan soñra buyurdu. Nas̄or’uñ barıgāhın kırub (10)ziynetle
āraste idüb tahtlar kürsüler getirüb ḥālılarla bezediler.

Andan (11)yüz ḥadim, ikiyüz kıravaş, ikiyüz kıul, üçyüz deve, yüz (12)elli
astar, yüz tahte came atlas-ı İstanbuli yüz tahte daḥi came-i zer beft (13)kıızıl altunla
toķunmuş bunca develer ve kıatırlara māl ve esbāb yükletdiler (14) ve ḥesābsız
ḥizmetkārılar ol çadır yöresinde ḥazır olmuşlar idi. (15)Hiçbir ferd bilmezdi ki Melik
bu tedāriki kimin içün ider. Andan Melik buyurdu. [67a] (1)Ne kıadar kös ve naķķāre
var ise bir uğurdan çaldılar. Divan kıuruldu. (2)Tamāmet gāziler cem° oldılar.

(3)Andan Melik Dānişmend buyurdu. Biñ kıoyun, yüz deve, ikiyüz şığır
boğazladılar (4)ve envāci ni°met her ne gerekse ḥazır ve müheyyā kııldılar. Andan
gāziler Melik’e duā (5)idüb eytdiler: “ Ey Ḥüdāvend! Bu tedārik kimiñ içündür?”
didiler. (6)Melik gice gördiği vakıayı gāzilere bildirdi. Bildiler kim Artuķi’niñ
(7)düğünüdür. Artuķi bu aḥvāle vākıf olunca dünyālar kıadar Server ḥāşıl (8)oldı.
Çünkim düğüne başlandı. Ta°āmlar pişüb kıurtatırıldı. (9)Yiyüb şerbetler içülüb
Kıur’an-ı °azim okutub duā ve şenā kııldılar. (10)Efrumiyye’yi Artuķi’ye nikaḥ
itdiler. Āḥir’ül-Emr yārenler barıgāhlarına (11)vardılar. Artuķi ve Efrumiyye tenḥā
kıaldılar. Bir ḥalvete cem° oldılar. (12)Artuķi bu ebyātı söyledi.

(13) “NAZİM”

(14) Şükürler olsun ki Allāh’a baña maķşūdum verdi.

Bir araya gelüb bu dem elim ḥoş yārime erdi.

(15) Baña bunuñ gibi fırsat verdi Allāh

Bunu kimse ḥayātında ola mı derdi.

[67b] (1) Benim tāli°im uyurdu görünce uyandı.

Benim devletimi ol Ḥaķķ görüñ nice uyandırdı.

(2) Ne ḥoşdur baña bu gice seniñle bir araya

(Muḥammed) şeri°atıyla buluşduk Tañrı buyurdu

(3) °Ayıb olmasun ey dilber elim uzadsam

Seniñ °aşkıñ elyevm bu dem kıulağımı burdu

(4) “NESİR”

(5)Çün kim Artuķi'ye düğün olub ni°metler pişüb yendi. İki °aşıķ cihān ı nā gam içinde (6)murād aldılar. Ol gice geçdi şabāh oldu. Begler ve gāziler Artuķi'ye mübārek (7)yād gelüb düğünün kütuladılar. Artuķi daħi bunlara ikrām idüb (8)alkışladı. Üç gün Artuķi barigāhında °ıyşa meşğül oldu. (9)Üç gün geçince Melik Artuķi'yi barigāhına okudu. Ava biñdiler. Çok (10) şikār getirdiler. Ol gice geçüb şabāh oldu. Melik buyurdu çeriyi (11)°arz itdiler. On sekiz biñ er hesāba geldi. Melik gāzilere eytdi: (12)°Haraşna'dağ yaña varub Naştor'u ve Şattat'ı ele getirelim” dedi. (13)Zirā bir nice gündür ki gāzadan geri kaldık didi ve emritdi ol gice °asker (14)hazırlık görüb şabāh oldu. Melik Dükiyye Kal°asına beşyüz er bekçi koyub. (15)bāķi gāzilerle çeri muqaddemi Artuķi'yi idüb Haraşna'dağ yaña revān [68a] (1) oldılar. Bunlar gelmekde olsun:

(2)Ez iyn cānib: bu taraftan Naştor Karkariyye Kal°asinden kaçub Hişarbād (3)ile Yanķoniyye'den y°ani Çorum'dan yaña vardılar. Dört cānibe nāmeler (4)perākende iylediler. Deñiz kenārına, Bolu Kal°asine, Mankuriyye haddına degin ve Ma°muriyye ve (5)Tire şehrine, Süleymān ribatına ve Haraşna'ya dek nāmeler şaldılar. (6)Köyden köye, kal°aden kal°aye nāmeler verüb çeri cem° ideler. Hişarbād (7)ile Naştor bir nāme daħi yazdılar ki:”ey Şattat! Niçün varub şöyle gāfil (8)oturduñuz. Çün nāme saña vara çeri cem° idesiñ. Biz daħi anda varub (9)arķa bir idüb ola ki Melik Dānişmend Gāzi'yi ortadan kaldıravuz.” dimiş. (10)Şattat bu ahvāli bilüb dört yaña nāmeler perākende kıldı. Şāmiyye ve Sinobiyye (11)ve Harkümbed ve Canik ve bu yaña Trabzon ve Gürcistan ve Ermen ve Ahlāt (12)haddına degin ki ol vilāyetler Şattat hükmünde idi. (13)Çün ol vilāyetlere nāmeler vardı. Dört yañadan çeri Haraşna'ya toğru (14)bölük bölük gelmekde.

Bu yaña bir cāsus gelüb haber itdiler kim: “Melik (15)geri Sisiyye'yi aldı. Dükiyye önünde dernek kıldı. Düğün idüb [68b] (1)Efrumiyye'yi Artuķi'ye verdi. Çerisin yokladı. Tam onsekizbiñ er hesāba geldi. (2)İşte Turhāl Kal°asine erişdi. Kaşıdlari Haraşna üstüne gelmekdedir.”didiler. (3)Şattat bu haberi işidüb kendüyi kaldırub yere urdu. °Aklı tağıldı. Begler (4)tahtına çıkarub tez bir nāme yazub:”bilki yā Naştor Melik Gāzi Sisiyye'yi geri (5)almış. Düğün idüb Efrumiyye'yi Artuķi'ye vermiş. Melik her işkim etmişdi.” (6)Yazub kaşıd eline verüb gönderdi. Naştor Yanķoniyye önünde oturub (7)hesābsız çeri dermiş idi. Nāme Naştor'a erdi. Nāmeyi okuyub ahvāli bildi. (8)Kendüyi yere urdu. Tutub tahtına çıkardılar. Ey deriğā! Bu

siyah bahtım bulūd (9)altına girdi didi. Andan and içdikim tā Melik çerisini kırmayınca daħi (10)Malātiyye ve Şam, Bağdād'ı harāb etmeyince qarār etmiyem. Eger böyle etmez isem (11)eski ruhbānlardan ve şaliblerimden bi-zār olayım didi. Andan Hıřarbād (12)vesāir kilāb d'avāyı bātıl itdiler ki Ehl-i İslāmı bir yaña ideler. Andan (13)çeriyi 'arz itdiler. Seksenbiñ kāfir hazır olmuş. Harařna'dań tarafa yürüdiler. (14)Ahtaran Deñizi'ne beñzerdi. Melik daħi Turhāl Qal'asi'nden göçüb cāsuslar (15)haber getürdiler kim Şatıat Harařna öñünde konmuş Nasıor'a muntazırdır didiler.

[69a] (1)Melik'in bir cāsusu vardı. Ğāyette 'ayyār idi. Haber getürdikim Şatıat haymesinde (2)'azim çeri cem' olmuş didi. (3)Bu yaña Şatıat'a bir müjdeci geldi kim uş Nasıor ve Hıřarbād ve Badeskeve (4)Firenk ve Sunbat ve Lāzelkem Mankuriyye begidir. Seksenbiñ er ile erişdiler. (5)Şatıat bu haberi işidüb beşaret naķkāresin çaldırdı. (6)Bu haberi Melik daħi işidüb Allāh'a tevekkül idüb buyurdu. Çeri Harařna'ya revān (7)oldular. Şatıat'a İslām 'askerin geldigin bildirdiler. (8)Şatıat birkaç kullarıyla atlanup bir depe üstüne çıķdı. Gördikim Artuķi (9)çıķageldi. Āniñ ardından Efrumiyye 'azimet-i tam ile gelüb geçdiler. (10)Andan Süleymān, Eyyüb tamāmet serverler gelüb geçdiler. Andan Süleymān, Eyyüb, tamāmet serverler gelüb geçdiler. Nāgāh bi ğabar (11)daħi nemayān olub bād ı seb'a karşu varub iki řaķ edince gör didilerkim (12)Melik Dāniřmend Ğāzi Ebū Müslim 'ālemi ve halife şancağıyla çıķageldi. (13)Meydāna řaf tutub tırdular. Ğāzileriñ göñlü kaynayub meydān 'arzuladı.

(14)Nāgāh gördüler kim Artuķi at depdi meydāna girdi. Cevelān idüb er diledi (15)ve (Muħammed) Muştafa'yı ve din_i İslām'ı medħ idüb at başın çeküb tırdı. [69b] (1)Bir kāfir meydāna girüb la'in süngü havāle iyledi. Artuķi tığ ile süngüsün iki pāre (2)iyledi. Kāfir at yeliyle geçince Artuķi pehlivān la'iniñ arkasından erüb bir tığ (3)şöyle çaldıkim başı iki pāre oldu. Āniñ ardınca bir kāfir daħi girdi. (4)Āni da iki pare iyledi. Velhāřıl ol gün Artuķi pehlivān kāfirden yüz kişi (5)katl iyledi.

Çün gice oldu. İki çeri döndüler. Barığāhlarına geldiler. (6)Ol gice Efrumiyye ve 'Osman karāğula biñdiler. Leşkeri tılandılar. (7)Şatıat daħi barığāhına gelüb nāgāh Şatıat'a bir haber geldikim Nasıor yāriñ erişür didiler. (8)Şatıat sevinüb beşaret naķkāresin çaldırdı. Melik Yaħya'yi gönderdi ki (9)vara haber getüre. Yaħya

varub kâfirler içine girdi. Gördikim bir kâfir segirdüb (10)gider. Çağırır ki:”Ey ʿİsa’ya tapanlar! Şād oluñ kim Nas̄tor seksenbiñ er ile (11)yārın erişür. Dañi Hişarbād ve Sunbağ ve Badeskeve Firenk ve Lāzelkem Manķuriyye (12)begidir. Cümlesi bile gelirler.”didi. Kâfirler bu habere sevinürlerdi.

Derhāl (13)Yaħya gelüb Efrumiyye’ye bildirdi. İkiisi dañi Melik katına gelüb ahvāli bildirdiler. (14)Melik eytdi:”neʿuzübillāh. Eger bu kadar çeri bir yere gelirse müslümānlarıñ hāli (15)ne olur.”didi. Yaħya varub Artuķi vesāir serverleri Melik katına [70a] (1)getirdi. Müşāvere itdiler kim çeriye iki kısım idüb bir kısmı Nas̄tor’a (2)ve bir kısmı Şaṭṭağ’a varalar. Ola ki Haķķ ʿināyetiyle kâfirleri perakende idevüz (3)didi. Andan Melik dizi üstüne gelüb eytdi: (4) “Ey serverler! Sizden kim ola ki Nas̄tor’a karşı vara. Ben Şaṭṭağ’a karşı (5)ṭuram.” Artuķi pehlivān ve Efrumiyye Bānu ayak üzere ṭurub eytdiler: (6) “Ey bizim serverimiz! Eger buyurursānız biz ikimiz Nas̄tor’a karşı varalım.”didiler. (7)Melik eytdi:”aferin size maşlahatdır. İyü didiñiz. Hüb söylediniz” deyüb (8)Süleymān ve Eyyüb altıbiñ er ile bile koşdu. Nas̄tor’a karşı revān (9)oldılar. Melik biraz bunlar ile yürüdü. Bunlara vedāʿ idüb (10)geri barıgāhına geldi.

Çün güneş kulle-i kafdān baş gösterdi. (11) ʿĀlemi nūr ile münevver iyledi. Kösler döğülüb Melik sancāķ dibiñde (12)ķarār iyledi. ʿAbdurraħman vesāir serverler Şaṭṭağ’a karşı geldiler. (13)Şaṭṭağ dañi çeriyle biñüb nāķus çaldılar ki sesi eṭrāf ı ʿāleme giderdi. (14)Kâfirler dañi şaf bağlayub ʿaceb meydāna kim gire derken İslāmdan bir er (15)girdi. Cevalān idüb şöyle naʿra urdıkim ol şahrālar bir zamān inledi. [70b] (1)Kâfirler üzerine bir ʿazim heybet oṭurdu ve eytdi: “her kim beni bilürse bilsün. (2)Bilmeyenler āgāh olsun. Benim (Melik) Dānişmend Ğāzi” deyüb ol kadar (3)şilāhşörlük ʿarz itdikim iki ṭarafta ṭuran bahadırlar hayrān kaldılar. (4)Bu yaña kâfirlerden bir ruhbān Şaṭṭağ katına gelüb meydāna girmege destūr diledi. (5)Şaṭṭağ eytdi: “sen bir ruhbān kişisiñ. Ol pehlivāndır. Sen āña muķābil (6)olamazsıñ. Sen hemān nār ı nūra yalvar. Bunlarıñ gücün kuvvetin bağlasın.”(7)didi. Ruhbān eytdi: “ey şah ben ceng için geldim ki ʿömrüm seksen (8)yıl oldı. Altmış yıldır ki şalibe hizmet iderem. Anlardan himmet umarım. (9)İmdi bu gün dilerim ki meydāna girem. Şalib yoluna çalışam. Yā bir iş (10)idem. Şalib benden hoşnüd ola. Yāħud çelipa nāķus için kendimi (11)ķurban kılayım.” didi. (12)Şaṭṭağ bu sözü işidüb ruhbaña duʿā kıldı.

Pes la'in meydāna (13)girdi. Şöyle kim atını ve tonunu haç ile bezemişdi. °Ömründe bir kez (14)elini şuya degürmemiş, bıyığı ağzını örtmüşdü. Şakalı it kuyruğu (15)gibi yapağılanmış bir şekli-kabihtir ki olmaz. Melik'e karşı herzeler yedi. [71a](1)Melik şöyle gāzaba geldikim her bir kılı bir dikene dönüb eşvābın deldi. (2)Bir na'ra urub arslān gibi kükredi. La'iniñ korkusundan °aklı gidüb (3)°Ey putlar! Beni şaklayıñ." dimege başladı. Melik la'ini görünce erişdi. (4)Bir tığ şöyle çaldıkim eyer kaşına dek iki pāre kıldı. (5)Rāhip la'in tomuz gibi atıñ iki yanına aşılı kıldı. Kāfirlerden bir (6)ğırı kopdu. Şaṭṭaṭ hayli melül oldu. Gāziler tekbir getirüb (7)Resül'e şalavāt verdiler. (8)Melik Dānişmend ol gün arslān gibi kükredi. Meydāna geleni hıyar gibi togradı.

(9)Ol rāhibiñ müridleri var idi. Ol hāli görüb bir bir meydāna geldiler. (10)Melik bunları birer darb ile altmış rāhibiñ cümlesin kırdı. (11)Şaṭṭaṭ āni görüb kaķıdı. Küffār bir kezden Melik'iñ üzerine yürüdiler. (12)Melik daḫi kırmağa başladı. Şöyle kim ol gün kıyāmet kopdu. (13)Şaṭṭaṭ gāyretlenüb meydāna girdi. Kāfirler şınmağa başlamışlardı. (14)Geri cenge başladılar. Melik ol demde Şaṭṭaṭ ṭablına düşdü. (15)Yürüyüb bir zamān tığ ı bürrān ile ve bir zamān gürz-i gîrān ile ve bir [71b] (1)zamān nîze-i cānsitān ile ceng idüb her kime bir tığ ursa iki pāre iderdi. (2)Hesābsız kāfir kırdılar. Bunlar cengde olsunlar

(3)Ez iyn cānib: Bu yaña Artuķi vesāir serverler Melik katından d°avāyı merd idüb (4)ayrıldılar idi. Altıbiñ erlerle gidüb ögleye yakın bir (5)yazuya erdiler. Nāgāh bir toz peydā oldu. Kāfirler çıkageldiler. (6)Çeri muḫaddemi Sunbaṭ gāzileri görüb söyledi onikibiñ kāfir bir kezden (7)İslāmlara ḫamle kıldılar. Gāziler daḫi tekbir getirüb ḫamle kıldılar. (8)İkibiñ er °ālem dibiñde ḫalub dörtbiñ mücāhid "Yā Allāh!" deyüb (9)din-i Muḫammed yolunda baş ve can fedā idüb cenge başladılar. (10)Bir sā°atde biñ kāfiriñ defterin dürdüler. Kāfirleriñ yüzün dönderdiler. (11)Bu hāilde iken toz belirdi. Bederus Firenk onikibiñ kāfir ile (12)erişdiler. La'inler çarḫ oķuyla çok müslümān şehid itdiler. (13)İslām çerisin geri bıraķdılar. Yine gāziler gāyret idüb tekbir getirüb (14)kāfirleri bölük bölük idüb yedi yüz Firenki kılınçdan geçirdiler. (15)Bu Naşor'a erdi ki biñ kāfir Sunbaṭ çerisinden ve yediyüz Bederus [72a] (1)çerisinden kırdılar. Kaçan Naşor La'in bu acı ḫaberi işitdi. Tez oluñ didi. (2)Yigirmibiñ çeri ile Lāz begi gelüb ḫamle kıldılar. Andan soñra kırķbiñ er (3)Hışarbād ve Naşor erişdi. Kāfirler tamām seksenbiñ olub deñiz gibi (4)ķaynadı.

Bu kadar kâfir çerisine dörtbiñ gâzi neylesün. (5)Gâziler hasta ve zahımlu oldılar. Artuқи cân u dilden Haqq dergâhına (6)münâcât ve tazarru° iyledi.

(7) “MÜNÂCÂT”

- (8) Didi ey °âlemiñ sırrına dâna
Kamu kullar za°if seniñ tüvânâ
- (9) Kerim ve Raḥim ve hem °İtâsıñ
Kamu işin yerinde bi-ḥaḥâsıñ
- (10) Ḥaḥâ begder Haḫem mutlak cihâna
Daḥi yere hem göge ve âsımâna
- (11) Kılunum kemterim uş pür-günâhım
Dimezem ki cihâna pâdişâhım
- (12) Beni bu demde kılma zâr u giryân
Elim tut ben kalmışam mest ü ḥayrân
- (13) Taḥayyür baḥrına uş ğarka vardım
Demidir baña yâ Rabb eyle yardım
- (14) Penâhım yokdur tapuñdan özge
Varacak yerim yok kapuñdan özge
- (15) Çün şaldıñ ben za°ifi bu mekâna
Ola Nuşret er gör nâm ü şâna

- [72b] (1) Çün kıldı Artuқи Haqq’a niyâzı
Uruşur kâfirlerle cümle gâzi
- (2) Efrumiyye daḥi gâziler ile
Hemân tekbir getirir cümlesiyle
- (3) Yürüyüb kâfirlere ḥamle kıldılar.
Kime uğrarsa iki biçdiler

(4) “NEŞİR”

(5)Çün ki gâziler cenge iḫdâm itdiler. Efrumiyye ceng iderken nâgâh Bederus Firenk (6)erişüb çarḥ okuyula Efrumiyye’niñ atın düşürdü. Efrumiyye yayaḫ kaldı. (7)Kılınç çeküb erişdigini iki pâre iderdi. Bederus erdikim süngü (8)ile ura. Efrumiyye kılınç ile süngüsün iki pâre kıldı. La°in geçince (9)Efrumiyye şıçrayub la°inin koltuĝu altından şöyle bir çarb urdıkim la°iniñ (10)bir koluyla başı havaya

perrān oldu. Efrumiyye şıçrayub Bederus'ıñ atına (11)biñdi. Daħi ħamle kıldı. Ğāzilere tamām-ı ğayret düşüb el bir idüb (12)bir sâ'atde kâfirleri şındirdiler. (13)Yine toz koptu. Nasţor la'ın çıkageldi. Ānı görüb şınmış çeri (14)bir yere gelüb derildiler. Nasţor kıatına gelüb bildirdiler. La'ın kaçayıub (15)bir uğurdan ħamle kıldılar. Müslümānlara yağmur gibi ok serpdiler. **[73a]** (1)Ğāziler daħi cüş ve ħurūşa gelüb muħkem uruşurlardı. Nāĝāħ çeri arasında (2)Artuķi Manķuriyye begi Liyavin'e uğradı. Çerisine la'ın çağırdıkim Artuķi'yi (3)tutuñ deyü. Artuķi ise ejderhā gibi kükreyüb elinde kılıç bir sâ'atde (4)Liyavin'iñ kulların kırdı. Liyavin'iñ bu ħāle gözleri kıana döndü. (5)Erişüb Artuķi'ye çaldı. Artuķi kılınçla men' iyledi. Kâfiriñ kılınçını iki pāre (6)oldı. La'ın bu kerre gürz ile ħamle kıldı. Artuķi kıalkan aldı. Hiç elem (7)irmedi. Nevbet Artuķi'ye degdi. Ayaĝın rikabında kıāyim kıldı. (8)Liyavin'e bir kılınç urdu. Liyavin kıalkan aldı. Kılınç kıalkānı iki pāre (9)idüb la'ın başın uğurladı. Kılınç at başın yere bıraktı. Liyavin (10)atdan yıkıldı. Tez tırı geldikim kaçā. Artuķi eytdi: "Ey la'ın seni (11)ķor muyum? Cān elimden kıande iletesiñ" deyüb erdi. Bir đarb-ı tıĝ şöyle (12)urdu kim göĝüne dek iki pāre kıldı. (13)Sunbať'a ħaber erdikim "ķardāşın Liyavin'i gel gör. Artuķi niyledi" didiler. (14)Sunbať eytdi: "Ey deriĝa! Liyavin ħelāk mı oldu?" didi. "Bre ne (15)turursuñuz!" diye kâfirlere çağırdı. Kâfirler Artuķi'ye yürüdüler. **[73b]** (1)Artuķi iyderdi ki: "kıoyun ne kıadar çok olsa kıurda ol kıadar fāide (2)verir" didi.

Bu yaña Efrumiyye daħi kendüyi Nasţor kıalbınā urdu. (3)Ĥesābsız kâfir kırdı. Nasţor'ıñ seksen kıulunu öldürdü. Tamāmet (4)kâfirler ürgdüler. Nasţor feryād idüb çağırdı kim: "bunca er bir kıız ile (5)başa çıkamayub 'avrat gibi kaçarsıñız." diye baĝırdı. Kâfirler bu sözü (6)işidüb ğayrete gelüb Efrumiyye'yi ortaya aldılar. Kıaşamoniyye begi (7)Ĥişarbād çerisiyle ħamle kıldılar. La'ın ansızın kılınçla Efrumiyye'niñ atını (8)düşürdü. Efrumiyye yere düşüm cemāl-i afitābı açıldı. (9)Nasţor buluğdan çıkmış ay gibi görünce "aklı gidüb çağırdı: "ħay (10)o benim cānımıñ cānıdır. Zinhār şakınıñız. Zāħım erişdirmeyesiniz." didi. (11)Efrumiyye yerinden tırı geldi. Başı açık kıaldı. Ĥişarbād la'ın (12)dive gibi idi. Atın depdi. İleri vardı. Efrumiyye'ye kemend attı. (13)Kâfirler daħi baĝlayub Efrumiyye'yi Nasţor'a getirdiler. La'ın didi Efrumiyye'niñ (14)eline ve ayaĝına demür urdular. Nasţor şöyle sevindikim derisine (15)şıĝmaz oldu.

Meger Efrumiyye'niñ Mansur adlı bir hādimi var idi. [74a] (1)Melik ānı Efrumiyye'ye cihāzıyla vermişdi. Qatı pehlivān idi. (2)Efrumiyye'niñ arqasından ayrılmazdı. Çün bu hāli görüb gelüb (3)Artuqi'ye bildirdi. Çün bu haberi işidüb feryād kıldı. (4)Müslümānlar bu hāli bilüb kaçdılar. Kāfirler bunlarıñ ardına düşüb (5)çok müslümān şehid itdiler. Ol arada biñyedyüz gāzi şehid oldı. (6)Yedyüz müslümān dañi esir oldılar.

(7)Artuqi gördü kim çeri kaçdı. Efrumiyye tutuldu. Artuqi bir cān (8)ne yapsıñ. Çok ceng etmişdi ve çok cehd itdi kim Nas̄or'a (9)veya Hıšarbād'a erişe. Fırşad el vermedi. Kendisiniñ dañi (10)ondan ziyāde zāhımı vardı. °Āķıbet ol dañi kaçdı. Yolda (11)Süleymān eytdi: “ yā pehlivan! Şimdi seniñ cehdin bu olsun ki kurtulasıñ. (12)Eger Nas̄or'uñ eline gireseñ amān vermeyüb seni öldürür. Hemān (13)cehd eyle ki Melik'e erişesiñ. İnşā'allāh u Te°ālā Melik devletinde yine Efrumiyye'yi (14)kurtarasıñ”didi. Artuqi bi-ñuzurlugundan cevap vermedi. (15)Hay hay ağlardı.

Bu yaña Nas̄or ve Hıšarbād ve Sunbať [74b] (1)kāfirlere çağırdılar kim şöyle idiñ kim bir diri kurtulamaya dirlerdi. (2)Kāfirler gāzileriñ ardınca tā Melik'in ceng itdiği yere geldiler. Bu yaña (3)Melik dañi çalışırdı. Şaťtať'in °ālemin aktarmışdı. (4)İkinci vaqti idikim kāfirler yüz kaçmağa tutmuşlardı. Nāgāh toz belürdi. (5)Toz içinde şınmış müslümānlar çıkageldiler. Ardınca Nas̄or ve Hıšarbād (6)ve Sunbať erdiler. Melik'in üzerine koyuldular. Şaťtať dañi bildikim müslümānlar (7)şınmış. Zāhımlı gelirler. Şaťtať ters yüzün dönüb geri müslümānlara ħamle (8)kıldı.

Kāfirleriñ ğavġası Melik'in sem°ine erüb °Abdurrahman'a şordı: (9)” bu ne ğavġadır” didi. °Abdurrahman eytdi: “bilmezim. Hele siz merdāne ħuruñuz. (10)Muħammed dini °aşķına kılınç uruñ” didi. Melik müslümānlarıñ münhezim olub (11)Efrumiyye esir olduğunu tuydu. Ġāyet melül olub kaçıdığında (12)her kılı bir dikene döndü. Hemān na°ra urub ħamle kıldı. (13)Gürzün eline alub erdiğini ħurd u ħaş iderdi. Ġāziler dañi (14)ejderhā gibi uruşurdu. Melik na°ra urub Nas̄or °ālemi yanına (15)erişüb merdāne ħamle kıldı. Tamam beşyüz Firenki katlı itdi. [75a] (1)Pes iki çeri deñiz gibi birbirine qarışub şöyle ceng oldı kim vaşfa gelmez. (2)At kişnemesinden cebe cevşen çağıldısından ve kılınç şakırdısından ve gürz (3)güpürdüsünden, oķ fişiltısından erenler na°rasından °ālem velveleye (4)düşmüşdü.

(5)Melik Dānişmend ve Artuķi ise ğazabdan öñüne gelene bir  arb urub ikincisine (6)ihtiyaç  almazdı. Ves air serverler arsl n gibi  arpışırlardı. (7)Tam met pehliv nlar d n bucuğuna dek ceng itdiler.

 hir Melik g rd  kim (8)k firler kırılma la d kenmez. Vaķit daği  araldı. Ő yet k firler (9)zafer bula diye ihtiya  id b bir y ce yere  ıkub ez n okudu. (10) ziler ol  arafa y r y b Melik katında derildiler. (11)Melik her birini  zahımn n olduğın bil b y reği acıdı. Artuķi (12)eriş b Melik'ın ayağına  apandı. Efrumiyye'ni  girift r olduğuna ğ yet (13)mel l olub nam zı at  st nde  ıldılar. Andan Melik buyurdu (14)raht ve esb bı  ağ etegine  ıkardılar. Yemin   yesar berkitdiler.

(15) n Şab h oldu. K firler g rdiler kim aralarında bir y d kimse yok. [75b] (1)Hem n birbirini kırmışlar. Nas or eytdi.  abl ı  s yiş  aldılar. (2)Őa ta Efrumiyye'ni  girift r olduğuna beğ yet sevindi. Efrumiyye ha ķında (3) ok herzeler s yledi.  ld r n bu sa ı b cuği didiler. (4)Nas or men  id b eytdi: “Y  Efrumiyye gel beni  abul et. Benim Nas or Ő h.”didi. (5)Efrumiyye eytdi: “sen ne itsin ki seni  abul  ılam.” Nas or eytdi: (6) “uyuma imdi ben seni  ha ķından gelirim.”didi. “sen iy  kişisi . Elbette (7)beni  abul idersi .”didi ve emr itdi Nas or'un barığahına getirdiler. (8)Kendi bir mi d r zehr i m r i b sarhoş oldu. Barığahına geldi. (9)G rd  kim Efrumiyye taht ayağında bağlıdır.  ullarına didi. Barığahı (10) alvet itdiler. La in  aşd itdikim el uzada. Ha ķ in yeteinde ve (Mu ammed) (11)Muştafa m uciz tıyla la ini  elleri  utmaz oldu. Yedi defa  aşd (12)itdi. Ha ķ in yeteiyle  are idemey b c mle  z sı mefl c olub  utmaz (13)oldı.  hir la in  akıdı. Sen  od cadu olmuşsun dey b (14)emr itdi. Efrumiyye'ye y z degnek urdular. Andan ayağına bir ağır bend (15)urub Sunba 'a işmarladılar kim Efrumiyye'yi Man uriyye  al asine g ndere. [76a] (1)Sunba  ikibi  k fir ile Efrumiyye'yi alub rev n oldu. (2)Bir g n Man uriyye  al asine erdi. Efrumiyye'yi zind na koyub başına y z k fir (3)bekçi koydı ve bi  k firde  al aye belçi koydılar.

Sunba 'ın bir atası var (4)idi.  amiran dirlerdi.  al ayi  na işmarladı ve kard şı Liyavin'ın (5) ld ğ n didi.  amiran  ok ağladı.  al ade y z ma pus m sl m n (6)vardı. İleri getir b şalb itdiler. Anda Sunba   c g n (7)o urdu. Andan so ra Nas or katına  azimr h etdi.

(8)Ez iyn cānib: Bu yaña müslümānlar ol tağ eteginde karar itdiler. (9)Artuqi Efrumiyye için gozyaşı döküb ağlardı. Bir gün bir gicedir (10)taam yememişdi. Çün sabāh oldı. Gāziler namāz kılub Melik katına (11)geldiler. Andan şaf bağladılar. (12)Bu yaña Naştor daği emr itdi nākus ırğaladılar. Ruhbānlar zemzeme (13)kıldılar. Āb-ı mabudiyyeden yüzlerin yudular. Süvār olub muareke yerine (14)gelüb şaf tutdular. Bu yaña İslām çerisi tekbir getirüb hāfızlar (15)hüb şedā ile Qur'an okudular. Gördüler kim Artuqi meydāna girdi. **[76b]** (1)Cevelān idüb eytdi: "benim Artuqi! Geliñ erlik nice olur size göstereyim."(2)didi. Kāfirlerden otuz kāfir meydāna girdi. Artuqi otuzunu daği (3)birer darb ile katl itdi. Andan bir dirāz kadd kāfir meydāna girdi. (4)Ardınca kulları bir alem getirüb bile geldiler. Elinde süngüsü var idi. (5)Birkaç la'in uyandı ve muqābil oldı. Artuqi āniñ adın şordı. (6)Kāfir eytdi: "adım Kaliyān-ı Rūmi'dir" deyüb süngüsün Artuqi'ye havāle kıldı. (7)Artuqi āniñ süngüsün kılıçla iki pāre iyledi. Andan kılınç ve gürz ile (8)hamle kıldı. Āni daği men° itdi. Nevbet Artuqi'ye degdi. La'in Artuqi'niñ (9)üç hamlesini şavdı. Hāşılı aralarında yüzyigirmi hamle haşa geçdi. Andan (10)Artuqi Hızır Aleyhişşelām duāsını okudu ve gendüye üfürdü ve at depdi. (11)La'in'iñ başına bir tığ şöyle çaldı kim mel'ūnu eyer kaşına dek iki pāre kıldı. (12)La'in cānını cehenneme gönderdi. Kulları feryād idüb bir uğurdan Artuqi'ye (13)hamle kıldılar.

Bu yaña müslümānlar daği hamle kıldılar. Kāfirleri sürüb Naştor (14)üstüne döküdüler. Beri taraftan Melik Dānişmend elmas tıgıyla kāfirleriñ (15)kānını seyl gibi akıdırdı. Pes Artuqi ceng arasında Hışarbād'a uğradı. **[77a]** (1)Bir tığ urdu. La'in kalkān karşı verdi. La'in Artuqi'ye bir gürz urdu. (2)Artuqi'niñ omuzuna indi. Az kaldı kim atdan yıķıla yazdı. (3)Gāziler guluv itdiler. Artuqi'yi kapalardı. La'in tez yine döñüb Artuqi'ye (4)eli yetmedi. Amma çok ādem şehid itdi. (5)Artuqi aqlın derüb atın depdikim yine hamle kıla. Hışarbād geri (6)döndikim Artuqi'ye hamle kıla. Nāgāh Melik erişdi. Şöyle bir na'ra (7)urdu kim la'in serāsime oldı. Erdi la'ine gürz indirdi. La'in şavdı. (8)Ol daği Melik'e gürz ile hamle kıldı. Nāgāh Melik erişdi. Melik red idüb "Yā Allāh" deyüb (9)bir tığ-ı bürrān şöyle çaldıkim Hışarbād iki pāre oldı. (10)Kāfirler āni görüb feryād u fiğtn kıldılar. Naştor bu hāli görüb (11)kendüyi yere urub tırdı. Atına biñüb gāzilere hamle kıldı. (12)Kāfirler āni görüb gayretlendiler. Bir azim şavaş oldı.

Bu yaña (13)Melik gâzilerle tekbir getirüb şol aç kırt kıoyuna girer gibi girdiler. (14)Nâgâh Kudret i Hakk ile gün bulutlandı. Yıldırım şakıdı (15)ve yeller esdi ve tozlar kıopdu. Bir karanlık oldu kim kâfirler [77b] (1)Kendilerinden bî-haber oldu. Gâziler ikindi vaktine kadar kıılınç urdular. (2)Bu def'a daği kâfirler şindiler. Nâgâh Melik ceng arasında Şatıat'a rast (3)gelüb bir tıg urdu. La'in başını uğurladı. Kıılınç at başını yere bıraktı. (4)Şatıat La'in tepesi üzerine mu'allaq yıkıldı. Kıulları gıuluv kılub ters (5)yüzün dönderüb kaçırđılar. Andan Melik erişüb 'alemi 'alemdârı (6)iki pâre kıldı. Kâfirler ânı görüb perâkende oldılar. (7)Gâziler ardınca kıoğdular. Vay ol çeriye kim yüzleri döne. Gâziler (8)kâfirleri kıoğarken toz belürdü. Müslümânlar kendilerinden şandılar. (9)Meger Behmen Gürcü dirlerdi. Bir mel'un erişüb müslümânlarıñ rahtın gâret (10)itmege başladı. Hasan biñ Eyyüb ki 'alemdâr begidir. 'Alemler alub bir tepeye çıkđı. (11)La'in çok müslümân şehid itdi. Melik'e haber olub döñüb çadırlardan (12)yaña yürüdüler. Gürciler kim henüz daği gâret iderlerdi. (13)Melik erişüb cenge tırdılar. Bu yaña Behmen Gürci Nasıor'a kıasıd gönderdi kim: (14) “ kaçmasun. Ben geldim geri dönsün. Ben bunlara yalnız yeterim.”didi. (15)Çün kıasıd Nasıor'a erişüb haber verdi. Ol şınmış kâfirleri geri dönderüb [78a] (1)müslümânlara hamle kıldılar. İslâm 'askeri iki çeriniñ arasında kıaldılar. (2)Gürci çerisi öñünden Nasıor çerisi ardından tırfetü'l-ayn da üç (3)biñ gâziyi şehid itdiler. (4)Melik Dânişmend çerisine bakıub yüzün tıtub münâcât iyledi. Gâziler cân (5)u göñülden âmin didiler. Andan tekbir getirüb kâfirlere hamle kıldılar. Bir sâ'atde (6)yedi biñ Gürci'yi yere serdiler. Melik Dânişmend ceng içinde Gürciler (7)begi Behmen'e uğrayub bir gürz şöyle urdu kim la'in serâsime olub yıkıldı. (8)Gürciler gıuluv kılub Behmen la'ini kaçırđılar ve Gürciler daği şınüb Nasıor'uñ (9)üstüne döküldüler. Şeb-i hengâm erişdi. Yatsu vaktine deg (10)uruşdular. Nasıor didi tıbl u âsâyiş urulub döndüler. (11)Çeriyi hesâb itdiler. Yıgirmibiñ kâfir eksik. Yaralılarıñ hesâbı yok. (12)Andan Nasıor barıgâhına girdiler. Kâfirler Nasıor kıatına cem' oldılar. (13)Bu yaña Sunbat daği Mankıuriyye'den gelüb erişdi. Efrumiyye kıal'ade (14)bend itdiğın bildirdi. Andan kâfirler zehr i mâr içmeğe meşgöl oldılar.

(15)Bu yaña Melik çerisiyle raht kıatına geldiler. Gördüler kim rahtıñ ekşerisi [78b] (1)gâret olmuş ve çok kimseler şehid olmuş. Hatta Melik Dânişmend'iñ daği üç yerinde (2)zâhımı vardı. Derhâl namâzı kıazâ idüb ta'am yediler. Andan 'Osman (3)kıarağula biñdi. Puşu yerlerini gözledi. Serverler hep yerlü yerine (4)vardılar.

Artuķi bir s̄at kadar Melik atında eğlendi ve gerü barıgāhına (5)geldi. Gördikim Efrumiyye yokdur. Ağlamağa başladı ve çok zārılık ılub (6)gözleriniñ yaşı revān oldu. Andan Melik ibādete meşgūl olub (7)yüzün secdeye oydu. Dağı Efrumiyye için Ha Sübhān u Teali'den ināyet iyledi.

(8) “MÜNĀCĀT”

- (9) Ey yaradan ālemi ins-ile cān
Sen amān ver bize yā Zū'l-emān
- (10) Kāfiri etgil İlāhi ser-nigūn
İzzetiñ haı için ey reh-numūn
- (11) Zāri ılub böyle didi ol zamān
Secdede iken yüzü ol pehlivān
- (12) Bir dem uyku aldı āniñ gözini
Düşde gördü ol Resūl'ūñ yüzini
- (13) Yöresinde şahābiler urmuş tamām
Ay ile gün āña müşteri gulām
- (14) Ol Resūl'ü Melik gördü ayān
Anda oldu şādımān ol pehlivān

- [79a] (1) Didi kim şükür olsun ey Ha saña
Rūzı ıldıñ Ađmed'iñ yüzün baña
- (2) Söyledi anda Resūl ol servere
Yā Melik sen ğam yeme hiç kāfire
- (3) Saña yārın vire ol Ha devleti
Giyesin kāfirden alub hilatı
- (4) Seni manşūr ider seyreder ol İlāh
Vere maşūduñ ne ise ol pādişāh

(5) “NEŞİR”

(6)Andan Resūl hazreti Melik'i baęrına başdı. Mübārek aęzı barını yārelerine (7)sürdü. Cümle yāreleri oñuldu. (8)Andan eytdi: “Yā Melik irte Artuķi'yi gönder kim vara Efrumiyye'yi urtara. (9)açankim ol siziñle bile ola. Kāfirleriñ devletini şindirir ve dađı evlādım ve tamāmet (10)şahābelerimiñ himmeti seninledir” didi. (11)Çün Melik uyandı. Gördikim haymeniñ içi nūr ile olmuş. Ūd u anber (12)okusu dimaęı muatar ider. Melik bu hāli görüb tekbir getirüb (13)Rūh ı

Resül'e şalavât verdi. (14)Andan âbdest alub gâzilerle namâz kıldılar. Andan süvâr olub gazâya (15)yürüdüler.

Nâgâh Nas̄tor'uñ barıgâhında beşâret çalındı. [79b] (1)Melik Yahya'yı gönderüb haber getüre. Andan düş aĥvâlin gâzilere haber verdi. (2)Andan Artuķi tırı geldi. Melik'e hizmet kılub eytdi: (3)"Ey gâziler begi! Bende bu gice düş gördüm ki bir nûrâni pir gelüb baña selâm verdi. (4)Ben ânıñ kıdd u kâmetine ĥayrân ve Ĥüsn ü cemâline °aşıķ oldım. Selâmıñ alub şordım ki (5)ne kişisiñ? Eytdi: "ben Ĥazreti Resül'üñ °alemdârı °Abdülvehhâb'im ve Seyyit Baṭṭâl'ıñ (6)yârıyım didi ve eytdi Yâ Artuķi niçün Efrumiyye'yi unuttuñ. Var yârın (7)iste dedi. Ben eytdim. "Ey Ĥüdâvendim Efrumiyye'yi kande bulam? Eytdi: (8)"Mankuriyye Kıal°asi'ndedir. Yârın Yahya saña haber getirir. Hiç kırķma. Var iste ki (9)Ĥaķķ Te°âlâ saña meded kıla."didi.

Melik ile Artuķi bu sözde iken Yahya (10)erişüb haber verdi kim Firenk beginiñ bir pehlivâni var imiş. Adına °Aṭuş dirler (11)emiş. Ellibiñ kâfir ile ol gelürmüş. Nas̄tor ânıñ için şâdlık idermiş. (12) °Âleme °Aṭuş gibi pehlivân gelmemiş derler. Ol kâfiriñ yüz arşun boyu (13)vardır ve elinde bir deste çöpü vardır. Tam yüz altmış batmandır (14)ve üç taşu vardır. Vezinde kırķ batmandır. Elindeki ağaca takmışdır. (15)Her kaçan cenge gire ol taşları ağaca bir zincir ile berkidüb başu üzerine çevürir [80a] (1)ve hüner gösterir. Andan her kime erişse atıyla kendüsini ĥurd u ĥâş ider. (2)Vaķta ki düz ĥarman gibi yeri ihâta idüb ne kıdar kişiye erişse atı ile gendüyi (3)ĥurd u ĥâm ider.

(4)Vaķta ki Melik işidüb elin eline urdu. Mü'minler bir zamân müteĥayyir olub fikre (5)vardılar. Andan Melik başını kıldırub eytdi: "hiç kırķmayıñ ki Tañrı °inâyetiyle (6)ânı da kıtl ideriz."didi. (7)Artuķi eytdi: "Ey Server bir çâre ideydik. Efrumiyye'yi kırtara idik." Melik (8)eytdi: "Ĥaķķ Te°âlâ yârı kıla İnşâ'allâh."didi. (9)Andan gâziler atlara biñüb °âlem kıldırub cema°atıyla yürüdüler. Bu yaña Nas̄tor (10)ve Şaṭṭaṭ süvâr olub meydâna geldiler. Sunbaṭ Ĥişarbâd'ıñ kıarındâşı (11)Kuşarbad'ı Nas̄tor kıatına getürb eytdi: "diler ki Kuşarbad meydâna gire, kıarındâşınıñ (12)kânımı ala." Nas̄tor eytdi: "N'ola erlik gösteresiñ"didi. Andan şaf (13)bağladılar.

(14)Ez iyn cânib: ĥâfızlar Kıur°ân okuyub gâziler tekbir getürdiler. Melik Dânişmend (15)ve Artuķi ve °Osman ve °Abdurraĥman ve Süleymân ve Eyyüb ve

Hasan biñ Eyyüb tamam-ı gâziler [80b] (1)silâhıyla âraste olub turdular. Onikibiñ gâzi kalmışdı. (2)Bākisi şehid olmuşlardı. Ol arada bir tağ var idi. Rahtı ve esbâbı (3)çıkırub ikibiñ er raht üstüne koyub ‘Abdurrahman’ı anlara serdâr koydu. (4)Bāki onbiñ murābit ve mücāhit tağ eteginde saf bağladılar.

(5)Nas̄tor ve Şaṭṭaṭ eytdiler: “bu cadularıñ bu gün kafasından girelim.”didiler. (6)Küşerbad bunlara âferin didi. Tez emritdiler şalib peyker ‘âlem kaldırub (7)meydāna dikdiler. Küşerbad Kaşamonu begi ile gâzilerden Hüseyin nāmında (8)bir er meydāna girdi. Kāfir Hüseyin’iñ hamlelerin red idüb şehid iyledi. (9)Karındāşı Y°akub girdi. Ānı dañi şehid itdi. Andan Süleymān girdi. Süngü (10)ile hamle kıldı. Elkışsa Süleymān’iñ üç hamlesin şavdı. (11)La°in kaçıyub Süleymān’a bir tığ urdu. Süleymān men° iyledi. (12)Bu kez Süleymān kaçıdı. Eline gürzin alub hamle kıldı. Kāfir gürzin karşı (13)virüb şavdı. Süleymān kılıcıyla hamle edeyim dirken atınıñ ayağı bir delige (14)geçüb yıkıldı. Yerinden turunca kāfir diledikim Süleymān’ı helāk ide. (15)Hemān Melik bir na°ra urub kāfir serāsime oldu. Hemān Artuķi erişdi.

[81a] (1)La°in Süleymān’ı koyub Artuķi’ye berāber oldu. Süngü ile bir zamān çalışdılar. (2)Birbirine zafer bulamadılar. Bu kez ellerine kılınç aldılar. Kāfir kılınçla hamle kıldı. (3)Artuķi men° iyledi. Bir dañi urdu. Ānı da men° iyledi. La°in kaçıyub (4)gürz ile hamle kıldı. Artuķi eytdi: “ey nā-bekār nevbet benimdir neylersiñ” (5)deyüb atın depdi. Yıldırım gibi erişüb Küşerbad’iñ başına bir tığ urdu. (6)La°in başını uğurlayub tığ atınıñ başını yere bıraķdı. La°in düşdü. (7)Nas̄tor komayıñ diye çerisine çağırınca Artuķi kāfiriñ kafasından bir tığ-ı (8)bürrän şöyle urdıkim beline degin iki yardı. Cānı cehenneme gitdi. (9)Kāfirlerdeñ feryād kopdu. Derhāl gâziler tekbir getürdiler ve cenge girdiler. (10)Melik arslān gibi cüş u hurüş idüb ceng iderdi.

Gürciler (11)Melik’iñ yoluna turunca Melik atına mahmüz urub kāfirleri toğrayub giderken (12)Gürcistan begi Behmen’e uğradı. La°in Melik’e herze ve hezeyān söyledi. (13)Melik eytdi: “ey nā-bekār eger er iseñ devlet kime yāri kılar (14)görelim.”didi. La°in atın depdi. Elinde yalın kılınç Melik’e hamle kıldı. (15)Melik men° iyledi. İkinci hamlesin dañi men° iyledi. La°in bu kez gürz ile hamle kıldı. [81b] (1)Melik kendi gürzin karşı verdi. Toķundu gürze kopdu tıraķa. (2)Ünü erdi Horasan-ı ‘Irak’a. Haķķ Te°ālā Melik’i şaķladı. Hiç elem gelmedi. (3)Nevbet Melik’e geldi. Erdi bir tığ-ı bürrān şöyle çaldı kim eyer kaşına dek iki päre (4)kıldı.

Gürcülerden feryād u fiğān kopdu. Ğāziler Gürcüleri şıyub Naştor (5)üstüne dökdiler. Naştor Behmen Gürci’niñ ödügün işidüb ağladı. (6)Kāfir çerisi zebūñ oldu. Ol gün müslümānlar bir lahzada onbiñ kāfir kırdılar.

(7)Rāviler şöyle rivāyet ederler ki Melik Dānişmend Ğāzi olmasa ve Artuķi’yle Efrumiyye (8)sebeb olmasa idi Rūm vilāyetlerini kāfirlerden kimse alamazdı. (9)Hezār biñ rahmet Melik Dānişmend’iñ cānına ve Artuķi ve Efrumiyye vesāir serverleriñ (10)ervāhına olsun. Ve Hezār katre nūr Ğāzret i Resūl’ün ravza –i muṭahharasına (11)olsun ki himmet ve ‘ināyet idüb bu diyarları ehl-i İslām iylediler.

(12)Elķişsa Melik Dānişmend ceng arasında Rüstem-i Zāl idi. Na‘ra urduğı (13)vaķit cihān şarşılır ve yanķulanırdı. At ayağından tozlar āsımāne ermişdi. (14)Nāğāh Melik ceng arasında Sunbaṭ’a uğradı. Kılınç ile birbirine ḥamle kırdılar. (15)Aradan birkaç ḥamle geçdi. Melik bu kez Sunbaṭ’a bir tığ urmak dilerken [82a] (1)Sunbaṭ at başın çevirüb kaçdı. Melik arkasından erişdi. La‘ine (2)bir tığ şöyle urdukim başı kırk adım yuvarlandı. Naştor arkadan (3)ānı görüb feryād iyledi ve leşkerine emritdi. Melik’iñ üstüne üşdüler. (4)Kendisi korkusundan ileri gelemeyüb irakda ṭururdu. Melik’iñ derūnı (5)yanmışdı. Din i Muḥammed ‘aşķına merdāne ceng iderdi. Nāğāh Artuķi Melik’iñ (6)ardından erişib kendisini Naştor ‘ālemine urdu. ‘Ālemi ve ‘alemdārı (7)aķtardı. Kāfirler şindi. Ğāziler ardlarından girdiler. Çok kāfir kırdılar.

(8)Bunlar bu hālde iken Nāğāh Şāmiyye yolundan tozlar belirdi. Bād-ı şeb’ā (9)ol tozu yarub içinden ‘ālem ve şancāklar çıkageldi. (10)‘Aṭuş Firenk çerisiyle erdi. Ol şınmış çeri ānı görüb bir nicesi (11) geri döndü. İslām çerisine ḥamle iylediler. Naştor’a ḥaber erdi kim (12) “‘Aṭuş ellibiñ Firenk çerisiyle erişdi.” didiler. Eytdi: “biz ne kadar (13)başardık ise ol daḥi o kadar başarır.” didi. Andan çerisine (14)çağırdı kim: “kaçmayıñ size yardımcı erişdi.” didi.

Ruhbānlar bir yüksek (15)yer üstüne çıkub zemzeme kılıb çağırdılar ki eger kaçarsānız şalibden [82b] (1)Bî-naşib olasıñız didiler. Çün kāfirler bu nidāyı işitdiler. Bir uğurdan girü (2)döndüler. ‘Aṭuş la‘in meydāna girdi. ‘Aṭuş’u at çekmezdi. Yayak (3)ceng iderdi. Ol pehlivān evvel Artuķi’ye uğradı. Atından yıķdı. Artuķi (4)ṭurı gelüb kaçdı. Andan geçüb Süleymān’a uğradı. Ānı daḥi deste çöpüyle (5)yıķdı. Andan Melik’iñ silāhdārı Ḥasan’a uğradı. Ānı daḥi şehid itdi. (6)Melik ānı görüb āh etdi. Derūndan acıdı. Atası oğlunun öldügün (7)görüb bir pir kişi idi. Atın depdi kim

kāfire hamle kıla. Melik karşı varub (8)Eyyüb’u dönderdi. Kendisi ‘Atuş’a erdi. ‘Atuş Firenk’e bir gürz urdu. (9)Gürz ‘Atuş’uñ döşüne tokundu. Hiç ‘aynına almadı. Melik ol darbu (10)bir tağa ursa idi tağıdırı. La‘in dizi üstüne çöküb tez yine (11)turdu. Nazar kılub gördü. Gendüye uran bir Server pehlivandır ki nazırı yokdur.

(12) “NAZİM”

(13) Gördü bir server şanasın ejderhā
Ejderhā andan bulmazdı rehā

(14) Didi kim ey serverān-ı nām-dār
Adıñı digil ey pür hüner

(15) Melik āña didi kāfir bî-bahā
Kim benim muhibb-i āl-i Muştafā

[83a] (1) Heybetle kıadd u kıamet sende var
Gördüğüm yok sencileyin nām-dār

(2) Benim Melik Dānişmend Ğāzi din eri
Kıatlı iderim dāima kāfirleri

(3) “NESİR”

(4)Çün Melik Dānişmend bunu didi. ‘Atuş Melik’in feşāhatına ve belāgatına ve pehlivānlığına (5)hayrān kıalub eytdi: “sen misiñ Şattat ve Nasıtor şikāyet kıılurlar?” (6)Melik eytdi: “benim.” ‘Atuş bu sözü işidüb deste çöpü eline aldı erdi (7)Melik’e indirdi. Melik kıalkan aldı. Tarrāka ‘ayyuğa erişdi. Hakk Sübhān (8)şakladı. Elem ermedi. ‘Atuş ol darbu bir tağa ursa (9)hemedānı serme gibi toz ederdi. Bir kişiniñ hāfızı Allāh ola. Var kıyās (10)eyle ki ol ne şāh ola. Nevbet Melik’e degüb erdi. Bir gürz urdu. (11)‘Atuş deste çöpün karşı tutub men‘ iyledi. Ol gün akşama kıadar (12)ceng itdiler. Birbirine zafer bulamadılar. ‘Atuş Melik’e eytdi: “gice oldı (13)pehlivān dönelim.”didi. Melik:” sen bilirsini”dedi ayrıldılar. İki çeri (14)dağı ayrılıb yerlü yerine varub kıarār itdiler. İslāmlar ta‘āmların yiyüb (15)du‘ā lar itdiler. Bu yaña kāfirler dağı içgüye başladılar. ‘Atuş’uñ [83b] (1)kellesi kıızub d‘avā-yı bātil itdi kim Melik’in işini bir yaña ideyim. Benim ardımca (2)Bederus Firenk gelür. Ol gelinceye degin ben āniñ işin bitürem ki and içmişimdir (3)didi. Nasıtor sevinüb didi ‘Atuş’a bir iyü hil‘at giydirdiler.

(4)Bu yaña Melik Hasan’ın namāzın kılub tağ başında defn ettiler. Andan Artuқи (5)Yahya’dan şordıkim: “hiç Efrumiyye’den haberiñ var mı?”Yahya eytdi:

“Rümilerden işitdim ki (6)Mankuriyye’ye iletüb zindāna koymuşlar.” Artuķi eytdi: “yārın ben Mankuriyye’ye (7)°azim kılam. Melik şorarsa haber viresiñ. Beni hayır du°a dan unutmasıñ.”(8)didi. Silāhlarını giyindi ve atına süvār olub Mankuriyye’den yaña yalñızca (9)revān oldu.

Çün şabāh oldu. Ğāziler şabāh namāzın edā idüb (10)hāymelerini tağ eteginde koyub meydān yerine gelüb şaf bağladılar. (11)Melik çeri öñüne gelüb nazar kıldı. Artuķi’yi göremedi. Suāl itdi ki: “Artuķi (12)ķandedir.” Yaħyā cevap verüb eytdi ki: “ Ey Ğüdāvend! Artuķi Efrumiyye’yi (13)istiyü gitdi.” Melik eytdi: “Ėaķķ Te°ālā kendi kereminden °ināyet kıla.”didi. (14)Bu yaña Nastor ve Şatṭat °Aṭuş Firenk ve Gürciler vesāir kāfirler daħi şaf (15)bağladılar. Nazarı meydāna şaldılar. °Aṭuş Firenk baştan aşāğa [84a] (1)Ėadar temüre Ėarķ olmuş ve deste çöpün eline alub meydāna girdi. Ayu gibi bağırub (2)er diledi ve çok herze yedi. Şöyle kim Ėāzileriñ yürekleri yandı. (3)Birer birer girdiler. Ol gün la°in yüz Ėāziyi şehid itdi. La°in deste çöpü (4)urduğunda onbeş ādemi birden öldürürdü. Ğāziler ānı görüb (5)bir uğurdan Ėamle kıldılar. Melik nitekim ceħd iyledi. Şabredinüz diye çağırđı. (6)Ol la°in herzeler yerdi. Ğāziler şabridemeyüb din yoluna baş ve cān (7)fedā edirlerdi. Melik bu Ėālī görüb kendi daħi Ėamle kıldı. (8)°Aṭuş yine çok müslümān şehid itdi. Ol ağacı taşlarıyl çevirüb (9)ķırķ elli ādemi birden Ėelāk iderdi. Nastor ve Şatṭat sevinüb bu (10)cadulara amān verme” dirlerdi. Küffār bir uğurdan İslām çerisine (11)Ėamle kıldılar. Şöyle ceng oldıkim az ķaldı kāfirler müslümānlardan ṭamar (12)getüreler. Müslümānlar °Aṭuş’uñ öñünden kaçarlardı. (13)Güneş şararmış idi ki °Aṭuş ṭurmayub Ėamle kılardı. Sürüb (14)Ėāzileri tağ etegine dökdü. Çün akşam oldu. İki leşker (15)yerli yerine varub ķarār itdiler. Melik gördikim Ėadsiz çeri şehid olmuş. [84b] (1)Bī ihtiyār ağlayub Ėaķķ Te°ālā Ėazretine teveccü idüb ve °ināyet dileyüb çok zārılık kıldı.

(2) “MÜNĀCĀT”

- (3) Didi ey Ėālīķ ü perverdigārim
Benim sensiñ iki °ālemde vārim
- (4) Ėamu ķalmışlarıñ hem-rāhı sensiñ
Ėamu dertlülериñ dermānı sensiñ
- (5) Bilirem ānı sırrı Muşṭafā’ın
İçindeki münķātı olmaz cihānıñ

- (6) Ānıñ sırrı haqqıyçün yā ilāhi
Bize sen eyle dermān-ı kemāhi
- (7) Hudā yā sen kavisiñ ben za'ifem
Fakir ĥor miskin naħifem
- (8) Umarım raħmetiñden ire behre
Bu gün lütfuñla ir gör şalma ħahra

(9) “NESİR”

(10)Çün Melik Dānişmend bu münācātı itdi. Ol dem Yahyā içeri girdi (11)ve eytdi kim: “Ĥaraşna'dañ kāfirlere zaħire gelür. Biñ yük ikibiñ kāfir getirir.”(12)didi. Bu ĥaberi Melik tıyub çeriye serverlere ışmarladı. (13)Kendi üçyüz kişi ile yola girüb ol araya geldiler kim kāfirler Ĥaraşna şuyundan (14)geçerlerdi. Melik göz açdırmayub ĥamle kıldı. Bir sâ'atde kāfirleri (15)perākende idüb beşyüz yüzün ĥelāk itdiler. Ķalanı kaçub gitdiler. [85a] (1)Melik zaħireniñ cümlesin gāzilere baħşıyledi. Serverler toyum oldılar. (2)Kāfirler işidüb °azim melül oldılar. (3)°Atuş and içdi kim: “ Ey Nasır Beg! Sen hiç ġam yeme. İrte ben anlardan (4)ıamar getürem. Cümle zaħire yine size kalur” deyüb bir miğdār efsāne söyledi.

(5)Çün şabāħ olub iki çeri birbirine ĥamle kıldılar. Cengiñ içinde Melik kendüye (6)Nasır tarafına urub çok ħulların kırdı. Ol gün aħşam olunca ceng (7)itdiler. Andan kös āsāyiş çalındı. Bu yaña °Atuş la'in yine çok (8)müslümān şehid itdi. Āħir gāzileri sürüb tağ etegine dökdü. (9)°Atuş dönünce Melik'e rast gelüb āña ġürz ĥamle kıldı. Hemān (10)la'in deste çöpüne el urunca Melik alub yürüiverdi. Gāziler oldığı (11)yere geldi. Ta'am yediler. Du'a ve şenā kılub ħarağula biñdiler. (12)Çün şabāħ oldı. İki leşker şaf tıub nazarı meydāna şaldılar.

Nāğāħ (13)gāzilerden °Osmān meydāna girdi ve cevelān iyledi. Kāfirlerden birbiri (14)ardınca kırık kāfiri meydānda ĥelāk iyledi. Gāziler şād olub (15)tekbir getürdiler. Nāğāħ gördilerkim °Atuş Firenk meydāna girüb °Osmān'ıñ [85b] (1)atın yıkdı. Diledi kim °Osmān'ı ĥelāk ide. Gāziler hücum itdiler. °Atuş la'in (2)gāzilere meşğül olunca °Osmān ħurtuldu. Bu yaña kāfir çerisi depdi. (3)İki leşker birbirine ħarışdı. Bir °azim ceng oldı. Kāfirler itler gibi uluşdular. (4)Ol gün yine giceye deg ceng itdiler. (5)Çün gice oldı. Nasır ve Şaıtaı Melik'den şikāyet itdiler. °Atuş'a (6)serzeniş itdiler. Melik'ıñ işini bir yaña itmediñ didiler. °Atuş eytdi: “ırte (7)āniñ işin bir yaña itmezsem nār ı nūruñ ĥışımına uğrayım.”didi. Andan (8)zehr i mār içüb

 araġula bi ndiler. G zilerden daġi S leym n bi  Nu man (9) araġula bi ndi. K firler  araġulunu  serd rına Mirzeb n dirdiler. (10)Gice olunca iki  araġul birbirine  arı dı. K fir  araġulunu  ıdılar. Nas r'u  (11) st ne d kd ler.   n  ab h oldu. Toz bel rdi.  alib peyker (12) alemler  ıkdı. Meger  A u 'u   arında ı Kibriyanos idi. Yigirmibi  (13)k fir ile eri di. Der al  amle id b m sl m nları  ıdılar. (14)Melik'e  aber oldu.  Osm n ve  Abdurrahman ve Eyy b biraz g zilerle yardımcı g nderdi. (15)Eri  b ol k firlere a  kurt koyuna girer gibi gir b k firleri  ıdılar. [86a] (1)Ceng arasında  Osm n Mirzeb n'a uġradı. Aralarında  ok  amle ge ti. N g h (2) Abdurrahman er b kafasından bir tıġ-ı b rr n  oye urdıkim k firi  ba ı havaya (3)perr n oldu. Andan k firleri s r b Nas r'u   st ne d kd ler. (4) at at bu  ali g r b ellibi  k firle m sl m nlara  amle  ıldılar. K firler (5) uvvet t y b m sl m nları  ıdılar. (6)Melik'e tez  aber oldu. Sil hın giy b k firlere  amle  ıldı birbirine urdu. (7)Kibriyanos Melik'e uġradı. Birbirine  amle  ıldılar. Aralarından elli  amle  ata ge ti. (8)Birbirine zafer bulamadılar.  hir Kibriyanos  akıy b Melik'e tıġ hav le  ıldı. Melik (9)men  id b k fire bir  arb-ı tıġ  oye urdıkim la ini eyer  a ına dek iki p re (10)iyledi. K firler  ımb y z  a maġa t tdılar. G ziler arkalarından gir b (11)ve s r b Nas r'u   st ne d kd ler.

Nas r bu  ali g r b  A u 'a (12) aber verdikim   arında ı  Melik elinde hel k oldu."didi. (13) A u  La in  nı i id b bir delirmi  dive gibi  omurdanarak  l m (14) erisini  arasına d  d . Ayu gibi baġırdı. E ekler gibi  nırdı.  amle (15) ıltub atladı. Bu ya adan Melik D ni mend G zi daġi bir ejdeh  gibi  eriyi [86b] (1)yarub o ya a bu ya a ge  b k firleri birbirine urdu.

  n gice oldu. (2) ki  eri birbirinden ayrulub  abl-u  s yi  uruldu.  A u  La in  ard  ı (3)Kibriyanos i  n yas t ttu. (4)Bu ya adan  l m  erisi daġi  ararg hlarına geldiler. Her birisi  A u 'dan  ik yet (5)itdiler. Ta am yiy b Te ali'ye  amd u  en lar iylediler. (6) Osm n bi  g zi ile  araġula bi ndi. Melik  a k Te ali'ye tazarru  ve niy za ba ladı. (7)N g h g zini uyku aldı. D   g rd . Bir siyah atlu ki i eri di. (8)Melik anun  al betine  ayr n oldu. Melik'e  aġırdıkim:  Ni  n mel l olursu .  a k Te al  (9)sa a devlet vermi dir. Hi   am yeme. D kiyye  n nde Deryanos deyrinde (10)Res l  aley   el mi  sa a verdiġi du a yı okuyub  zeri e  f r. Daġi  A u 'a (11) ar ı var.   n ol  a ları ba ına  aldırub  evire.   n sen daġi (12)yaya  olub hem n  ı rayub  A u 'u  yanına varġil. Bir tıġ z hımıyla i ini

(13)bitür.”didi. Melik bu haber bilüb şordıkim: “ Ey Server! Size kim dirler?”
(14)Eytdi: “ Yâ Melik! Benim Seyit Battâl Gâzi. Biz daği gâzileriz. İslâm çerisine
(15)yardımcı geldik.” Didi. Melik eytdi: “ Ey Server himmet ve ‘inâyet idiñiz” deyüb
[87a] (1)uykudan uyandı. Derhâl kös ve naqqäre çaldılar. ‘älemler getirüb meydâna
(2)gelüb şaf bağladılar. Kâfirler daği gelüb şaf tıtdılar. (3)Bu kerre Şaţtaţ ve Nasţor
‘Aţuş’uñ barigâhı kapusına gelüb hatrın şordılar. (4)Kardâşı içün başıñ sağ olsun
didiler ve Melik’den çok şikâyet itdiler. (5)‘Aţuş turı gelüb deste çöpü getirüb Nasţor
ve Şaţtaţ önlerince meydân (6)ortasına gelüb turdı ve bir kere ayu gibi bağırdı. Eytdi:
“benim ‘Aţuş (7)Firenk. Her kim ölüm arzu iderse meydânıma gelsin. Erlik nice olur
göstereyim.” (8)Didi.

(9)Bu yaña Melik ‘azim-i meydân itdi. Çün ‘Aţuş’a yakın erdi. Atından
(10)indi. Terkişin çözdü. Eyer kaşına berkitdi. Atını ‘Osmân’ıñ eline verdi.
(11)Kılıncın hamayıl kılıb Hızır Aleyhişşelâmiñ du‘â sını okuyub kendüye üfürdü.
(12)Erdi ‘Aţuş’a berâber oldu. Çün ‘Aţuş Melik’i gördü. (13)Dive gibi huruş idüb ol
‘amüdi başı üzere çevirdi. Melik’iñ (14)üstüne pertâp kıldı. Melik Tañrı adın yâd
kılıb şöyle (15)şıçradı kim ‘Aţuş’uñ yanına düşdü. Mel‘ün gördikim Melik gendüye
[87b] (1)yakın erdi. Hemân taşları yere bıraktı. Yalnız ‘amüdi kaldırub Melik’e
indirince (2)Melik altından şıçradı. ‘Amüd yere inince la‘in kağıdı. Hışımla ‘amüdi
bir daği (3)kaldırınca Melik tez kâfiriñ kafasından erdi. Eytdi kim : “be nâm ı hudâ
ve be nür ı pāk (4)(Muhammed) Muştafâ deyüb ‘Aţuş’a bir darb ı tıg şöyle urdıkim
la‘inin başı (5)çevgân öñünden çıkmış gibi top gibi kırk adım yere gitdi. Firenk
çerisinden (6)bir gırı kopdu. Şaţtaţ çeriye çağırub bir uğurdan kâfirler başına üşdüler.
(7)Bu yaña gâziler tekbir getirüb hamle kıldılar. Derhâl ‘Osmân Melik’iñ atını öñüne
çekdi. (8)Melik daği süvâr olub kâfirleri kırmağa başladı. Şunuñ gibi ceng oldıkim
(9)kâfir leşinden at ayağın yere başmazdı. Kan buharı hava yüzünü bürüdü. (10)Hakķ
Te‘âlâ ’nıñ emriyle yel esdi. Yıldırım çağıdı. Kâfirler gördiler kim kıyâmet kopdu.
(11)Derhâl Eyyüb ve Süleymân vesâir serverler ‘Aţuş’uñ öldüğün görüb her biri
(12)Melik Dânişmend’iñ sâye-i devletinde arslân gibi ceng idirlerdi. (13)Tozdan
kâfirler birbirin görmez oldu. Melik daği şaflar söküb ‘âlem (14)ve ‘alemdârı aqtardı.
Kâfirler şindi. Nasţor kaçub Haraşna’ya gitdi. (15)Melik Haraşna kapusına degin
sürüb kâfirleri kırdı. Nasţor la‘in korkusundan [88a] (1)kal‘aye girüb baru üstünden
oķ atmağa turdılar. (2)Andan Melik gerü dönüb ma‘reke yerine gelüb toğrı Nasţor’uñ

barıgāhına indi. (3)Orada bulunan māl ve hazineyi cem° idüb gāzilere bahşitdi. (4)Ol gün on ikibiñ esir alub otuzbiñ kâfir daħi helāk etmişlerdi. Melik (5)buyurdu. Esirleri bend itdiler.

Çün irte oldı. Esirleri getirdiler. (6)Melik anlara İslāmiyeti °arz itdi. Onikibiñ kâfirden sekizbiñi imāna gelmişdi. (7)Bākisini kılınçdan geçirdiler. Melik buyurdu. Çeriye hesāb itdiler. Yigirmibiñ er (8)hesāba geldi. Ol yeñi müslümānlara Nasţor hazinesinden māl virüb ğani oldılar (9) ve at ve ton verdiler ve yigirmi yük māl Dükiyye'ye gönderdiler. (10)Andan Melik buyurdu. Leşker atlanub Haraşna'ya yürüdüler.

(11)Ez iyn cānib: Biz geldik Artuķi hikāyetine: Rāvi Tūti maķal ider. (12)Çünkim Artuķi ol gün çeri arasından çıkub Manķuriyye yolun tutub gitdi. (13)Giderken yolu bir yazuya erdi. Bir şu kenārında inüb ābdest alub namāzın (14)kılub yine yoluna girdi. Giderken gönlünden iyderdi. “İlāhi ben ol ħal°ayı (15)ve yolunu bilmezim. Ne kılam ki ol maķāma erişem diye bu fikriyle Tañrı Te°ālā'ya [88b] (1)münācāt idüb giderdi. Nāgāh yolu bir köye erişdi. Ol köy öñünde (2)bir ağaç gördü. Dibiñde bir çeşme akar. Bir nāzenin yigit bir ħara ata biñmiş ol yerde (3)tırır. Mülükāne tonlar giymiş ve silāhın gendüye yakışdırmışdı.

(4)Çün Artuķi ilerü varub ol yigide Rüm dilince selām verdi. Diledikim giçe gide. (5)Ol yigit ilerü yürüdü. Ve eytdi: “ merħabā ey Artuķi hoş geldiñ.” Artuķi (6)eytdi: “ey yigit beni neden bildiñiz.” Ol yigit eytdi: “ bu gice düşümde Resül (7)Hāzretin gördüm. Şordım ki bu kimdir. Baña eytdiler: “ bu ol iki cihān faħri Hāzret i (8)(Muħammed) Muştafā'dır didiler. Mübarek başına nürdan taç urunmuş egnine bir yeşil (9)hülle giyinmiş ve bir buraĝa süvār olmuş. Bilesince cümle enbiyā ve evliyā yürüdü. Tekbir ünü (10)°ālemi tutmuşdu. İleri vardım. Cānım saña ħurbān olsun. Yārın baña (11)şefā°at eyle didim. Baña imān °arz itdi. Müslümān oldım ve siziñ (12)geldiginizi ol sultān ħaber verdi. Uş bu köy benim mülkümdür. (13)Benim adıma Ķara Tegin dirler. Benim aşlım Baĝdat'dandır” didi. Artuķi eytdi: (14) “ siz bunda nice düşdüñüz.”

Ol yigit eytdi: “benim atam bāzırgān idi. (15) Bir gün yolu bu köye uğramış. Bu köyüñ adı Tamasun'dur. Bunda bir ruhbān [89a] (1)var imiş. Āniñ bir kıızı varmış. Atam ol kıza °aşıķ olub kıızı ruhbāndan (2)dilemiş. Ruhbān eytmış: “ gel dinimize gir saña kızımı vereyim” demiş. °Aşķ hāli atam (3)diliyle etmiş. Olsun göñlü

ile degildir. Barı ol kıızı atama verirler. (4)Ol kıızdan Hakk Teâlā iki evlād verir. Biriniñ adı Tegin ve biriniñ adı Kara Tegin. (5)Atam cehd ider ki ol kıızı müslümān ide. Çāre olmaz. (6)Bir gice atam bir rüyā görmüş. Düşünde (Muhammed) Muşafā'yı görür. İyder: (7) “Yā Sa'id! Uyğudan tır ki avratıñ müslümān olur demiş. Derhāl atam (8)uyğudan uyanub vālideme iyder: “müslümānlığın mübārek olsun.”der. (9)Anam iyder: “neden bildiñiz” Atam iyder: “ düşümde Resül Hāzretini gördüm. Andan (10)haber aldım.”der. Anam iyder: “ben daği Resül Hāzretini gördüm. Tamām öñünde müslümān (11)oldım.” Ol zamān ki Battāl Ğāzi bu köye gelüb ol ruhbāni öldürmüş. (12)Ruhbāniñ adına Tamasun dirlermiş. Ol ecilden bu köye Tamasun dirler. (13)Bu köy ol zamāndan beri atamıñdır. Rümiler bu köyü dehl etmezler. Bizi kāfir (14)sānırlar. Biz hod din-i İslām üzereyiz. Amma bu gice düşümde iki cihān (15)güneşi Hāzreti (Muhammed) Muşafā'yı gördüm. Baña eytdi: “erte köy [89b] (1)kırañına varırsıñ. Bir atlu yigit gelür. Adı Artuği'dir. Mü'min ve civānmerddir. (2)Gerekdir ki āniñla yoldaş olub Manğuriyye kal'asine varasıñız. Efrumiyye (3)ol kal'ade mahbusdur. Varub āni kurtarasıñız. Ol kal'ayi daği (4)feth idesiñiz. Ol kal'aniñ begligin saña verse gerekdir. (5)Din-i İslām için sen daği uruşasıñ” didi. Ne kadar din 'ilmi ve edeb erkāni (6)varsa baña bağışladı. Uyğudan uyanub tırı geldim. Atıma biñdim buraya (7)geldim. Saña buluşdum. (Muhammed) Muşafā'nıñ mu'cizātı zāhir oldı” deyüb Artuği'yi (8)atından indirüb ta'am getirdi. Üç gün idikim Artuği Efrumiyye'niñ guşşasından (9)ta'am yememişdi. Birkaç loğma ta'am yediler. Atlarına süvār olub Manğuriyye (10)yoluna revān oldılar. Rüm iline āvāze düşmüşdikim Melik Şatṭat'ı ve Nasṭor'u (11)geri bozdu. Qande kāfir buldılarsa kıyıyor. Çün kim kāfirler bu haberi tıyub (12)şarp yerlere ve tağlara kaçdılar. B'azısı kal'aye girdiler ve kimisi ulu şehirlere vardılar. (13)Tamāmet Rüm kāfirleri perākende olmuşdu. Çün Artuği ve Kara Tegin sürdüler. (14)Tağlar ve tepeler geçdiler. Ol kadar işsizlik olmuşdikim bir ādem bulamazlardıkim (15)haber şoralar.

Çün akşama qarib Manğuriyye kal'asine erdiler. Gördilerkim ribat [90a] (1)harāb olmuş. Şehir kavmi cümlesi kal'aye çıkmış. Şehir ve dükkān harāb olmuş. Āhir bir virāneye (2)inüb atlarını bağıladılar. Yayağ şehre girüb yüridiler. Bir mahalleye erüb gördilerkim (3)bir eviñ içinde od ışığı çıkar. Kara Tegin ileri varub gördükim iki Rūmi (4)bir avrat yer qazarlar. Artuği ve Kara Tegin içeri girdiler. Rümiler çağırdıkim “ne kişisiñiz?” (5)Artuği eytdi: “müslümānlarız.” Ol iki kāfir

Artuķi ile ara Tegin'e azma ile amle ıldılar. (6)avratıñ elinde bir erāk var idi. Bucāga açdı. Artuķi ve ara Tegin (7)ol iki kāfiri öldirdiler. (8)Andan ol avrat ileri gelüb eytdiki: “merħabā yā Artuķi ve ara Tegin.”didi. (9)Bunlar eytdiler: “sen ne avratsıñ ki bizim adımızı bilürsiñ.” Avrat eytdi: “ben bu aladenim. (10)Adım Meryem'dir. Ol iki er kim öldirdiñiz. Birisi erim ve biri erimiñ ardāşdır. (11)Dün gice bir düş gördüm. Manuriyye alasine bir ateş düşdi. Yanar şulesi (12)göge ıķardı. Gördümki ol ateş benim evime geldi. Şulesi evimi pür nūr iyledi. (13)Erim ile ardāşı taşra ıķub yandılar. Feryād itdim. Andan ol ateş (14)alaye erdi. Nice kimseler ol ateşe düşüb yandılar. Bir nicesi şıçrayub (15)ol ateş içinden ıķdılar ve urtuldılar. Ben eytdim: “nite oldıkim ol ateş [90b] (1)sizi yandırmadı. Cevab vermediler. Nāgāh ol ateş benim yānıma geldikim beni yandıra. (2)Ol demde bir yel ıķdı. Ol ateşi benim evremden sürdi ıķardı. (3)Ol arada bir tağ gördüm. Ziyāsı cennet gibi idi ve bütün ālemi münevver ıldı. (4)Ol arada birkaç ādem gördüm. Her biri nūrdan libaslar giyinmişler. Bunlarıñ arasında (5)bir taht gördüm nūrdan. Ol taht üstünde bir kişi oturmuş. İmāmesi nūrdan. (6)İki bölük saçı iki yānında aşılmışdı. Misk ve anber oķusu dimāğı muatar (7)ıllar. Diledimki ben daħi ol bāga girem. Ol serveriñ ayağına düşem. Baña eytdiler: (8) “sen buraya gelemezsiñ. Zirā kāfirsiniñiz. Yine ben şordım ki bu ne yerdir. Ol Server (9)kimdir.” Bir yigit ileri gelüb eytdikim: “budur ol seyyid-i sādāt, şefii rüz (10)ehl-i araşāt bihter-i maħlūķāt (Muħammed) Muştafā şall'allāhu teālā aleyhi ve sellim'dir.”didi. (11)Derħāl imān getürdüm. Ol yigit elim tutub aldı. Ol bāğ içine girdik. (12)Ol taht öñüne varub hemān yüz yere oyub azret-i Resül'üñ öñünde imān (13)getirdim. Resül azreti baña eytdi: “ol ateşi gördüñmü alaye düşmüşdür.” (14)Ben eytdim: “beli.” Ol eytdi: “gāzileriñ ılıncıdır. Gerekdir ki bu alaye geleler. Her kim müslümān (15)ola oyalar. Olmayanı ıralar. Anlar kim gördüñ ateşe düşüb yandılar kāfirlerdir. [91a] (1)Yanmayub urtulānlar müslümānlardır” didi. Andan Resüllullāh baña eytdi: “yārın gice (2)aladen aşāğı ingil. Kendi eviñe var. Gerekdir ki iki kişi gele. Biriniñ adı Artuķi (3)diğeriñiñ adı ara Tegin'dir. Anları alaye ıķarasıñ. Öyle iderseñ yārın (4)bizimle bu cennete giresiñ”didi. (5)Andan bir adeħ şerbet getirüb baña içürdiler. Hemānkim ānı içdim. Erkān-ı İslām (6)bütün vücūdumda zāhir oldu. Bu şādlıķdan uyānı geldim. Ol şerbetiñ (7)lezzeti daħi damağımda mevcūtdur. Resül azretine oķ şalavāt getirdim. (8)Çün şabāh oldu erime eytdim. Gel beni evim ilet.

Gizlü esbâbım vardır. (9)Kal'aye getüreyimki bu gice kôrku duş gördüm didim. Derhâl erim tırı (10)geldi. Kardâşını dağı alub kal'a dizdârına varub söyledi. Ol dağı destür (11)virüb kapuyı açdırdılar. Kal'a dizdârı bunlara tenbih itdikim tez gelesiniz ki bunda (12)İslâm askerinden mağpuslar vardır. Olmıya kim kal'aye gireler didi. (13)Çün kim erim ve kardâşı üçümüz kal'aden çıkub evimize geldik. Burayı kazarken (14)siz gelüb erimi ve kardâşını öldirdiñiz. Hazret-i Resül'ün sözü ve mu'cizâtı (15)zâhir oldu. Elhamdülillâh ben dağı size erişdim" didi.

Artuğı eytdi: **[91b]** (1) "yâ bizi kal'aye nice ulâşdırırsıñ."didi. Meryem Hatun eytdi: "kâ'ide budur ki (2)bu iki maqtülün eşvâblarını giyersiñiz ve burada ki eşyâlarında getüresiz. Kal'aye (3)gireriz."didi. Andan ol yeri kazub bir şandık çıkardılar. Artuğı getürdi (4)ve bir çuval buğday Kara Tegin'e verdi. Meryem Hâtun'da bir boğça esbâb getirüb ve silâhların (5)etegi altına gizleyüb kal'a kapusına geldiler. Meryem çağırdı ve kendüyi bildirdi. (6)Kapı açılıb üçü dağı içeri girdiler. Toğruca Meryem Hâtun'ın evine vardılar.

Dün (7)yarısında bunları Meryem Hâtun zindân kapusına iletđi. Zindânın ardını delüb (8)içeri girdiler. Gördilerkim zindândañ Kur'an âvâzı gelüb her tarafı münevver ider. (9)Artuğı bildikim Efrumiyye'niñ âvâzıdır. Bir kapudan taşra gelür. Ol kapunın (10)ağzında bir ağır taş var idi. Derhâl o taşı yuvarladılar. (11)Artuğı Efrumiyye'ye selâm verdi. Efrumiyye "aleyk deyüb eytdi:" şâd geldiñiz ki (12)üç gündür size muntazırım."didi. Artuğı eytdi: "bizim gelmemizi neden bildiniz?" (13)Efrumiyye eytdi: "üç gicedir ki "Abdulvehhâb Ğâzi gelüb iyder ki: ğam yeme Artuğı (14)gelüb sizi kırtarır. Yâınca iki kişı dağı gelür. Biriniñ adı Meryem digeriniñ adı (15)Kara Tegin'dir."didi. Artuğı kemend bıraktı. Kuyuya inüb Efrumiyye'niñ bendini çözdü. **[92a]** (1)Tez yukarı çekdiler. Andan Efrumiyye eytdi: "bundan ğayrı bir zindân (2)dağı vardır. İçinde çok mağbus vardır. Melik bu vilâyetlere hücum edince (3)bâzırgândan ve ğayrıdan ele giren müslümânları tutub habsitdilerdi.

(4)Râviler şöyle rivâyet ederler ki ol zindân içinde bir kuyu dağı vardır. Bir muhkem (5)kilid urmuşlardı. Meryem Hâtun gelüb "bismillâh yâ Allâh" deyüb mübârek elini (6)ol kilide urdu. Kapı açıldı. Anı görüb Hazreti Resül'e çok şalavât (7)getürdiler. Andan ol zindân içinde olân mağbusların elleri ve ayakları demirli (8)idi ve başları dağı yalnızca idi. Derhâl mum yakdılar. Esirlerin (9)bendlerin

kesdiler. Meryem Hātun hānesinden varub esbāb getirüb bunlara giydirdiler. (10)Her biri bir ejderhāya döndü. Andan zindān kapusına gelüb gördilerkim seksen (11)kāfir zindān beklerdi. Kudretullāh ile ölmüş gibi yatub uyurlardı. (12)Evvelā ol yerde gāzā niyetine ol seksen kāfiri katlitdiler. Andan ol yediyüz (13)müslümān tekbir getürdiler ve kal'a içerisine yürüdiler.

(14)Hamiran ki kal'a begidir. Āña haber oldıkim cadular kal'aye girmiş didiler. (15)Hamiran tez söyledi. Varub zindāna ateş urdılar. Y'ani mahpusları yakalar. [92b] (1)Andan şilāh giyüb saraydan taşra gelüb kal'a kavmin cenge havāle kıldı. (2)Çün kāfirler zindāna ateş urdılar. Bir dem içinde zindān tutuşdu. Şu'lesi (3)göge çıkdı. Bu yaña müslümānlar ol kadar kāfir kırdılar ki haddini ancak Allāh u (4)Te'ālā bilür. Çün kim şabāh oldı. Kal'a begi Hamiran kullarıyla Artuķi (5)uruşurdu. Nāgāh Hamiran Artuķi'ye uğradı. Hamle kıldı ve çok (6)herze yedi. Artuķi'niñ başına bir tıg urdu. Artuķi kal'adan men' iyledi. (7)La'in geçüb geri döñünce Artuķi şırayub Hamiran'ın başına bir tıg şöyle çaldıkim (8)beline dek iki pāre oldı. Çün kal'a kavmi ānı görüb feryād itdiler. (9)Müslümānlardan daħi çok kimse şehid oldı. (10)Āħir kāfirler 'aciz kalub amān dilediler. Ol ateş daħi sakin oldı. (11)Andan Artuķi ol kavmi dine da'vet itdi. B'azısı imāna gelüb b'azısı haraç (12)verecek oldı. Anlar ki haraçgüzārlardır. Hişārdan taşra yer verildi (13)ve yeñi müslümānlara kal'aden yurd verildi. Kara Tegin'i bunlara begi diküb Meryem (14)Hātun'uda Kara Tegin'e niķāh itdi. Meryem Hātun ki sebep olmuşdu. (15)Düşünde Hāzreti Resül'ü görüb imāna gelüb ol bir kadeh şerbetden ilim [93a] (1)erkānı ana keşf olmuşdu. Gice ve gündüz Kara Tegin ile Meryem Hātun (2)mübāhase-i 'ilm iderlerdi. Her kimiñ müşkili olursa Kara Tegin ve Meryem Hātun'dan (3)haber şorub müşkillerini hallederlerdi. (4)Ol zindāndan halāş olanlarıñ b'azıları 'ālim idi. Anları daħi haķib, (5) imām ve mü'ezzın, naşb itdiler. (6)Ol erler ki ölmüşlerdi. 'Avratlarını yeñi müslümān olanlara niķāh itdiler. (7)Tamām İslām-ı erkānın yürütdiler. (8)Andan ol kal'ade olan māl ve hazıneyi cem' idüb yüz yük māl ve ay (9)yüzlü karavaşları Artuķi ve Efrumiyye alub kal'aden taşra çıkdılar. (10)Kara Tegin'e ve Meryem Hātun'a vedā' idüb ve yeñi müslümānlardan yüz kişi yoldāş (11)alub yola girdiler. Bir mürgzār yere erüb kondılar. (12)Ol gice Artuķi ve Efrumiyye t'ate meşgöl oldılar.

(13) Zıkr it ol Çalabı Lā ilāhe illa'llāh

Bulmak isterseñ Çalabı Lā ilāhe illa'llāh

(14) Vazi°ü şerif ü ğulām u şāh ider

Bi külli şeyy i Çalabı Lā ilāhe illa'llāh

[93b] (1) Budur hem vāsıta cennete girmeklige

Necātınıñ sebebi Lā ilāhe illa'llāh

(2) Şafā vü şıdķ-ıla cennete giresiñ

Nitekim didi nebi Lā ilāhe illa'llāh

(3) Şarāb-ı vuşlatı içmek dilerseñ zıkr iyle

Daħi ħalkı °aynıñ Lā ilāhe illa'llāh

(4) Kāmu aşħābıyla dūn ve ğūn iderdi.

Muħammed-i °Arabi Lā ilāhe illa'llāh

(5)Pes Artuķi ve Efrumiyye ol yazıda kōndılar. Çün erte oldı. Gördilerkim (6)yük atları gitmiş bend atları yerinde tūrır. Derħāl Artuķi süvār olub (7)Efrumiyye'yi ħazine katında kōdı. Atları isteyi ğidüb sürdi. (8)Yolu bir taĝ etegine erdi. Gördikim yolu şarpdır. At işlemez. Atından (9)inüb yedegine aldı. Daħi taĝa yürüdi. Taĝıñ öte yanına erişdi. (10)Bir yazıya erdi ki ğöz erdigince ğider. Hoş çayır çimen çeşmeler āb u revān (11)olmuş aķar. Bir mekāna erdikim cennetten nişān verir. (12)Artuķi biraz ileri vardı. Gördikim karşıudan bir atlı ğelür. Amma °azim heybetli (13)ğelür. Mülükāne tonlar ğiymiş çıķa ğeldi. Artuķi'yi ğörüb çağırđıkim: (14)"ne kişisin ki şöyle fāriĝ gezersiñ"deyüb Artuķi'ye ħamle kıldı. Ol daħi [94a] (1)üç ħamlesin red iyledi. Aralarında seksen ħamle ħata ğeçdi. Birbirine (2)zafer bulamadılar. Bu kez silāħlarını döküb ikisi daħi piyāde oldılar. Ol yigit (3)şüñdi. Artuķi'niñ kemerin tutub şaĝından ve şolundan üç kerre zor iyledi (4)alamadı. Nevbet Artuķi'ye degdi. Artuķi ol yigidiñ kuşaĝıñ tutdu. (5)Daħi Ħaķķ Te°ālā ħazretlerine tazarru° idüb yalvardı.

(6) "MÜNĀCĀT"

(7) Didi ey Ħālik ü perverdigārım

Benim sensiñ iki °ālemde varım

(8) Kāmu tenhālarıñ hem-rāhı sensiñ

Kāmu dertlüleriñ dermānı sensiñ

(9) Benim yok oldıĝım sen var içündür

Daħi ol Aħmed-i Muħtār içündür.

- (10) Daḫi ḫikmetdir sen gör bu ḫāli
Ki Artuḫi nice ider cidāli
- (11) Gel imdi sen daḫi ‘āşıkāne
Şalavāt vir Resūl’e şādıḫāne
- (12) Ki āniñ mu‘cizātıdır bu işler
Velakin ādem āni kaçan işler
- (13) Bilirim āni sırrı Muştafā’niñ
İçinde münḫaṭı‘ olmaz cihāniñ
- (14) Hemān Allāh deyüb Artuḫi āni
Getürdi yere urdı ol civāni
- [94b] (1) Hemān-dem gögsü üstüne oṭurdu
Çeküb ḫançer boğazına getürdi.
- (2) Niḫābın ḫaldırub baḫdı yüzine
Ne dirler diñle atalarıñ sözine
- (3) Baḫub Artuḫi ol şüreti görđi
Şanasın buluṭdan ay görđi.
- (4) Ne görsün bir münevver aya beñzer
Güzel yüzlü ḫaşları yaya beñzer
- (5) Āhu gözlü idi yüzüi degirmi
Şaḫalı derleyüb olmuş degirmi
- (6) Ḳarınca ayağı ḫurulmuş āni
Gören ḫişiniñ severdi cāni
- (7) Uzun boylu idi hem serv ü ḫāmet
Ġariminden zebūñ olmuş melāmet
- (8) Didi ḫıyma baña ey yār-ı cāni
Seniñle olmuşum ben yār-ı cāni
- (9) Neden olduñ benimle yār-ı cāni
Di söyle tiz işidem āni

(10) “NEŞİR”

(11)Pes Artuḫi şordıkim: “ne ḫişiniñ adıñ nedir?” Eytdi: “adım Serkis’dir. Maḫāmım Ma‘muriyye’dir. (12)Ma‘muriyye sultāni Ḳayṭal Şāh’iñ ḫarındāşı oḫluyum ve seniñ adıñ daḫi Artuḫi’dir (13) ve ḫelāliñiñ adı Efrumiyye’dir. Melik Dānişmend

yärenlerindensiniz.”didi. (14)Artuķi eytdi: “sen bizim adımızı neden bildiñ.” Ol yigit eytdi: “dün gice bir düş (15)gördüm. Kendimi Mekke şehrinde buldum. Ol arada bir tağ gördüm. Nūra ğarķ [95a] (1)olmuşdu. Ol tağ üstünde bir kiři gürdüm. Yüzünüñ nūru berķ ururdu. (2)Āniñ yanından çok serverler gördüm. Bütün halk yüzlerini ol tağa tutub (3)ol serveriñ elini öperlerdi. Diledim ki ben dađi ol serveriñ elini öpe idim. (4)Sen müslümān degilsin diye beni koymadılar. Andan bir kişiye şordumki: “ol Server kimdir (5) ve bu tağ ne tağıdır?” Eytdiler ki: “bu şehir Mekketullāh’dır. Ol tağ Kubeys Tağı’dır. (6)Ol üstünde tūran Server iki cihān faħri (Muħammed) Muştafa şallallāhu Teālā aleyhi (7)vessellemdir.”didi. (8)Andan ol yigide suāl itdimki:” siz kimsiz?” Eytdi: “benim Seyit Baţtāl Ğāzi.” Ben (9)eytdim: “aceb ben dađi müslümān olsam ol serveriñ elini öpmek müyesser ola mı didim. (10)Andan benim elimi alub ol serveriñ yanına iletdi. Ben yüz yere koyub imān (11)getürdim. Andan Resūl Ğazreti baña eytdi: sen erte ava giderken bir kişiye (12)uğrayasın. Çok ceng idesin. Āħir ol seni zebūñ kıla. Āniñ öñünde (13)dađi imān getiresin dedi ve seniñ adını ve helāliñ adını ol ulu sultān (14)ħaber verdi. Dađi Ma‘muriyye’niñ altı şehrini sen müslümānlıĝa getiresin. Yarın kıyāmet (15)gününde bizimle bile olasıñ didi. Artuķi bu ğaberi alınca ol yigidiñ göğsünden [95b] (1)İndi. Ol yigit tūri geldi ve imān etdi. Artuķi bu ğāle ĝāyet sevindi. (2)Ol yigidiñ adını Aħmed koydu. Lakin Rūmiler Serkis dilerdi.

(3)Andan Artuķi eytdi: “Yā Aħmed! Bu gice atlarımız uğurlandı.” Aħmed eytdi: “bunda bir yazı (4)vardır. Anda bir ğarāmi var. Adına Dersuvar Firenk dirler. Dört yüz ğarāmisi vardır. (5)Kimi Firenk kimi çerkes. İnşā’allāh siziñ atlarıñızı anlar sürmüş ola. Ol yavuz (6)la‘indir. Gice ve gündüz İslām ğanın döker.”didi. Çün Artuķi bu cevābı işidüb (7) “gel imdi ol yeri baña göster” didi. İki daği süvār olub ol tağdan inüb (8)sur‘atle yürüdiler. Efrumiyye’niñ oldıĝı meķāna erdiler. Gördiler kim ol arada (9)toz havaya aĝmış. Ol raħt ve bunca ğezāin ĝāret olmuş e yüz kişi Efrumiyye’yi (10)ortaya alub ceng iderler. Artuķi ve Aħmed erişüb ğamle kıldılar. (11)Ol üç Server tārketü’l-‘aynda ol kāfirleri kırdılar. Şöyle ki ol kāfirden (12)birisi kurtulmadı. Andan Artuķi Efrumiyye’ye şordukim: “bu ne ğāldir.” (13)Efrumiyye eytdi: “ siz gitdiñiz. Yüzelli kāfir bir şancāk getirüb erişdiler. Ben daği (14)anlarla çok ceng itdim. Āħir raħt üstünde olan müslümānlarıñ kimisin şehid (15)ve kimisini esir iylediler. Raħtı ve mālı ĝāret idüb gitdiler. Bu yüz kāfirle cenge kıaldım. [96a]

(1)İşte siz erişdiñiz.”didi. Artuķi “aceb bu ne kavim ola deyüb raht arasın (2)gezerken bir mecrüh kâfir buldu. Andan haber aldıkim Dersuvar Firenk leşkeri gelüb (3)raht ve mâlı gâret itdiklerini tamâm bildirdi.

(4)Andan ol üç Server süvâr olub Dersuvar Firenk’iñ ardınca gittiler. Dersuvar (5)oldığı yazuya erdiler. İkinci zamânı idi. Kâfirler görüb bildiler kim kedülerinden (6)degil. Düşman erişdi diye çağırub ol üç servere hamle kıldılar. (7)Dersuvar’iñ gövdesi gâyet büyük idi. La’inin başı kümbete beñzerdi. Ol (8)la’in erişüb cenge tırdı. Üç erver çok harâmi kırdılar. Şuña degin ki (9)Dersuvar La’in erişdi. Efrumiyye atını yıkdı. Andan geçün Aħmed’i at (10)boynuna bıraktı. Bu kez Artuķi erişüb Dersuvar La’in’e hamle kıldı. Aradan (11)çok hamle hața geçdi. Birbirine zafer bulamadılar. La’in gördükim akşam yakın. (12) Gün şararmış. Harâmi kaķıyub Artuķi’ye erişüb kılınç indirdi. Artuķi (13)anıñ kılincın men° idüb ikincide Artuķi kılincın kâfiriñ kılincına karşı (14)verdi. La’iniñ kılincı iki parça oldu.

Artuķi gördükim gice oldu. (15)Yüzin Hakk’a tutub tazarru° idüb (Muħammed) Muştafâ “aleyhişşelâmi şefi° [96b] (1)getirüb didi kim: “ Be nâm-ı hudâ ve be-nür-ı pāk (Muħammed) Muştafâ deyüb Dersuvar La’iniñ üstüne (2)hücüm idüb bir darb-ı gürz şöyle urdıkim la’inin beyni darma tağan oldu (3) ve cânı cehenneme armağan oldu. Dersuvar’iñ atını tutub Efrumiyye’yi biñdirdi. (4)Harâmiler bu hâli görüb bir uğurdan hamle kıldılar. Ol üç Server tekbir getirüb hamle (5)kıldılar. Bir sâ°atde kâfirleri şindirdiler. Andan Dersuvar Frenk’iñ barıgâhına (6)gelüb gördilerkim yetmiş müslümân esir olmuş. Cümlesi Manķuriyye’den gelen yeñi müslümânlardır. (7)Ol müslümânları kırtarub at ve ton silâh verdiler. (8)Andan sonra Dersuvar’iñ barıgâhında ol kadar mâl buldular ki hesâbını ancak Allâh u Te°âlâ (9)bilür. Cümlesin cem° idüb atlara ve develere yükledüb yola girdiler. (10)Yolda giderken karşıdan bir ateş ışığı görüb oraya sürdiler. Gördiler ki ol ateş (11)bir mağaradan gelür. Ol mağaraniñ önünde on kâfir pür silâh otururlardı. (12)Çün ol kâfirler Artuķi’yi görüb şordılar kim: “ ne kişisiñiz?” Artuķi eytdi: “Melik (13)leşkerindeniz.” Hemân kâfirler cenge tırdılar. Ol serverler anları daħi katlitdiler. (14)Anlardan birisi amân dileyüb kırtuldu. Artuķi ol kişiden şordıkim “bu (15)mağarada niyerdiniz.” Ol kişi eytdi: “esirler vardır. Biz anları bekleriz.”didi. [97a] (1)Artuķi atından inüb ol mağaraya girdi. Ol esirleri halâş itdi. Artuķi (2)ve Efrumiyye ve Aħmed geri döñüb Dersuvar’iñ barıgâhına varub ol

esir olan müslümānlar (3) içün at ve esbāb getirüb şabāha kadar sürdiler. Atlarını yitürdikleri yere geldiler. (4) Bir hoş maḳām idi. Anda ḳondılar. Abdest alub namāz kıldılar. (5) Ḳuşluk vakti olunca ḳarşularında bir depe vardı. Āniñ ardında ādem ḡavḡası geldi. (6) Artuḳi atlandı sürdü. Ol tepe üstüne çıḳdı. Gördikim bir çeri gider. (7) Aralarında kızıl altunla bezenmiş bir maḥfil var. Üstüne kırmızı atlasdan sāyebān (8) tutub meḥafe çevresinde ḥadsiz ḳullar ve ḥadimler yürürlerdi. (9) Çün Artuḳi bu ḥāli gördü. Sürüb yol kenārına geldi. Ol ḳadar şabr itdikim (10) ol çeri gelüb geçdi. Ardınca bir atlı erişdi. Artuḳi ol atlıniñ yolun alub (11) eytdikim: “bu çeri nedir?” Atlı eytdi: “bu Ḳaytal kızıdır. Selāsıl’den (12) gelüb Ma‘muriyye’ye gider. Atası ḳatına varır.” Artuḳi eytdi: “niçün gider?” Atlı eytdi: (13) “bu kıza düşünde bir kişi demiş ki gerekdir ki Melik Dānişmend seni ḥelālliğe ala. (14) Gendüye ḥātun ḳıla demiş. Çün bu düşü görür atasına ḥaber verir. (15) Atası ḳorkusundan bu kıızı yanına getürdirkim Ma‘muriyye burç barusı muḥkem bir ḳal‘adır. [97b] (1) Anda tura. Andan Artuḳi bu ḥaberi alub andan kızıñ adını şordı. Ol ḥerif (2) eytdi: “ol kızıñ adı Ḡulnuş Bānu’dur.” Artuḳi sevinüb ḡöñülde eytdi: “bu kıızı (3) ele getürmek gerekdir ki Melik’e iyü bir armaḡandır.” didi. (4) Andan atluya eytdi: “gel müslümān ol.” Kāfir Derḥāl ḥamle kıldı. Artuḳi bir ḍarbe (5) ile ḳatlı itdi. Geri döñüb Efrumiyye ve Aḥmed ḳatına gelüb aḥvāli ḥaber verdi. (6) Şād olub sevindiler. Andan yigregi yokdur ki biz varub Ḥaḳḳ Te‘ālā’niñ (7) ināyetiyle o çeriyi bozub kıızı ele getirelim ve Melik’e alalım. Eytdiler: “Vallāh maşlaḥatdır.” (8) deyüb atlandılar. Ol arada bir maḡara bulub māl ve ḥazineyi gizleyüb ol (9) çeriniñ ardınca gitdiler. Gödilerkim bir yazı ortasında giderler. Derḥāl erişüb (10) ḥamle kıldılar. Serdārlarınıñ adına Panos dirdiler. Aḥmed-i Serkis’e uğradı. (11) Çaḡırdıkim “sen bunda neylersin?” Aḥmedi eytdi: “müslümān oldım. Kāfirlere düşmān (12) oldım.” Panos ḳaḳıyub ḳılınç çeküb Aḥmed’e ḥamle kıldı. Aḥmed āniñ ḥamlelerini (13) men‘ itdi. Bu kez Aḥmed tıḡ-ı bürrānıñ ‘üryān idüb şöyle çaldıkim kāfiriñ (14) başı top gibi yuvarlandı. Artuḳi erişüb ‘ālemi ve ‘alemdārı aḳtardı. (15) Kāfirler ḳaçdılar. Efrumiyye daḥi meḥafeyi ḳullarıyla ve ḥādimleriyle dönderdi [98a] (1) ve ikiyüz kāfir esir itdiler. Yüzü imāna gelüb ḳalanın ḳırdılar. (2) Andan ol maḡaraya gelüb māl ve ḥazinesini yükledüb Ḡulnuş’uñ daḥi cümle māl ve ḥazinesiyle (3) Ḥaraşna’dan yaña revān oldılar. Yolda giderken Ḡulnuş Bānu ağlardı. (4) Efrumiyye Bānu’da āña naşihat idüb “niçün

ağlarsıñ. Müslümân olursuñ” derdi. (5)Gülnuş Bānu iyderdi: “ol gün olmasunki şalibden yüz çevirem.”derdi. (6)Bunlar tırmayub gider idiler.

(7)Bu yaña Gülnuş çerisi bozulub kaçarak Ma°muriyye’ye erdiler. Kaytal’ıñ sarayı kapusuna (8)varub feryād kılıb eytdiler: “ biz yolda giderken Artuķi, Efrumiyye, Serkis gelüb (9)bunca °askeri ve bizi kırub ve ikiyüz kadar yoldāşımızı daħi esir idüb Gülnuş (10)Bānu’yu māl ve hazineyiyle alub gitdiler. Bizler güç ile kurtulub kaçdık. Dād-u (11)feryād bu cadularıñ elinden.”didiler.

(12)Çün Kaytal bu haberi bunlardan işidüb °aklı başından gitdi ve yine gendüye gelüb (13)iki pehlivānı var idi. Birine Giryan digerine Dimitri dirlerdi. Kıızı ele (14)getürmek için bir miqdār çeriye anları baş idüb ardınca gönderdi. Kendi daħi (15) dört cānibe nāmeler perākende idüb çeri cem°ine meşgöl oldu. [98b] (1)Bu yaña Artuķi ve bāķi serverler gelmededirler.

(2)Ez iyn cānib: biz geldik Melik Dānişmend hikāyetine. Çün şabāħ olub Amasya’ya revān (3)olmuşlardı. Gelüb kal°ayı hişār idüb kondılar. Çün ol °azimetle Melik (4)ordusunu kurdu. Nasıtor ve Şatıat baru üstüne gelüb gördilerkim (5)çadırlar ve barıgāhlar birbiri üzerine kurulmuş. Leşkeriñ hod haddi yoķdur. (6)Kāfirler bu hālī görüb feryād itdiler. Bizim hālimiz ne olur deyüb Şatıat’a hücum idüb (7) “bunca belāları bizim başımıza seniñ kıızıñ getürdi” didiler. (8)Şatıat eytdi: “siz ğam yimeyiñ. İllere ve şehirlere nāmeler gönderiyim. Bunca cazuların (9)ħakķından geliyim.” didi. Nasıtor eytdi: “niçe kez çeri cem° itdi. Ne başardıñız ki (10)şimdi daħi ne başaralım.”didi. Şatıat eytdi: “Canik ilinde bir pehlivān (11)bilirem ki etrāf-ı °ālemde nazırı yoķdur. Nāme gönderelim ānı getirelim. Bu (12)cadulardan dādımız ol alur”didi. Nasıtor bu söze sevindi.

(13)Biz geldik bu yaña. Melik ve ğāziler ittifāk idüb Nasıtor ile Şatıat’a bir nāme (14)yazdılar ki: “evvel be nām-ı hūdā ikinci nūr ı pāk. (Muħammed) Muştafā ve °Aliyyü’l Murtaza. (15) Andan soñra ey Nasıtor ve ey Şatıat bilmiş oluñ kim ben Rūm’a ānıñ için [99a] (1)gelmedim ki māl ve hazine cem° idem. Daħi geri döñüb gidem. Bil ki bu illeri (2)feth idüb İslām’a döndermek için geldim. İmdi nāme size vāşıl (3)olunca imāna gelüb müslümān olub Tañrıñıñ ğazābından ve benim kılincımdan kurtulmak dilerseñiz (4) hoş yine sizi yeriñize beg kılam. Eger muħalefet iderseñiz şöyle biliñiz ki hiç biriñizi (5)diri kıomam” deyüb kaşıda nāmeyi verdiler. Çün kaşid kal°a kapusına erdi. Nasıtor’a (6)kaşid geldi diye bildirdiler.

Nasır eytdi: “getiriñ görelim cadular başı ne demiş.”(7)deyüb Nasır katına getirdiler. Nāmeyi okuyub haberi bildiler. Kıdurmuş kelp gibi (8)nāmeyi pāre pāre idüb kaşdı dañı burçdan aşığı şalb itdiler. (9)İslām “askeri ānı görüb ğazaba gelüb kal“ayı çevirüb cenge tırdılar. (10)Aşığıdan yukarıya ok ile çok kāfir helāk itdiler. Çün akşam (11)oldı barıgāha geldiler.

(12)Bu yaña Nasır ve Şatıat dört yaña nāmeler perākende idüb Sinobiyye ve Samsun’a (13)ve Canik’e ve Harkumbed’e Karakuş’a, Niksar’a, Trabzon haddına degin (14)bu yaña Ermeniyye, Ahlat’a, Karabāğ’a, Erciş’e, Keffe’ye, Bayburd’a (15)ve Semāh’a, Karahişār’a degin bu şehirler ve kal“alere nāmeler gönderdiler. [99b] (1)Kaşid nāmeyi alub evvel Niksar’a iletüb Niksar begi dañı sār şehirlere gönderdi.

(2)Canik vilāyetinde iki pehlivān var idi. Birine Şartın Kūh Nişin digesine Taş dirdilerdi. (3)Şartın’ın eli altında yüzbiñ er var idi. Canik’den tā Bulğar hūdūduna degin (4)ānıñ hükümünde idi. Çün nāme anlara erdi okudılar. Evvel nār ı nūr bu nāme (5)bizden ki Nasır ve Şatıat’ız. Siziñ katıñızdan ki Mihāyil vesāir Rūm beglerisiñiz. (6)Her kande Mesih’e tapan var ise cem“olub gelesiñiz. Şatıat Rūm’uñ halifesidir. (7)Nasır ki begler begisidir. Melik Dānişmend elinden zebūñ olub kaçup Haraşna’ya (8)girmişlerdir. Zinhār erişesiñiz ki Mesih sizden rāzı ola demiş. (9)Şartın Kūh Nişin nāmede olan haberi bildi. Yetmişbiñ er hazır idüb (10)Amasya’dan yaña revān oldılar. Mihāyil kim Niksar begi’dır. Her gelen çeriye istikbāl (11)idüb kondurdu. Velhāşıl Niksar üzerinde toksanbiñ er cem“olub (12)onikibiñi piyāde kalanı atlu idi.

Andan Sisiyye y“ani Gümenek şehrine (13)irdiler. Sisiyye münāfıkları ki kılınç korkusundan İslām olmuşlardı. (14)Gümenek hākimi Hasan idi. Melik ile ğazāya gidüb kardāşı Halil’i yerine (15)nāib naşb etmişdi. Bu Hālil ğāyet şālīh ve “ālim kişi idi. Cebren beş vakit [100a] (1)Namāzı kıldırırđı ve mescide gelmeyenleri ta“zir iderdi. Kimiñ zehresi var idi kim (2)şarāb iče idi. Derhāl had ururdu. Pes münāfıklar gördilerkim Mihāyil hādsiz (3)çeri cem“etmiş erişdi. Bunlar eytdiler: “Halil bizi hamır içmege hasret itdi” diye ittifağ itdiler kim (4)şehri gerü kāfirlere vereler. Bir nicesi de Melik’den korkarız didiler. Āhir buraya (5)karār verdiler kim Melik bu kadar “askere cevap veremez deyüb elkışsa yine kāfire rücū“ (6)itmegi ihtiyād itdiler.

(7)Çün kim Miḥāyil çerisi erdi. Ḥalil bu ne çeridir diye şordı. Niksar begi Miḥāyil'dir. Toḡsan (8)biñ er ile Melik üstüne gider didiler. Ḥalil işidüb Tevekkeltü °ala'llāh deyüb (9)biz daḡi ḡazāya bel bağladık didi ve buyurud şehre münādi çağırdı. (10)Onikibiñ hazırlık gördiler. İçlerinde ikibiñ müslümān ancak var idi. Onbiñi (11)mürted idi. Nā-çār uruşa tırdılar. Münāfıklar daḡi içlerinden birkaç münāfık (12)gönderüb nifaḡların bildirdiler. (13)Miḥāyil işidüb şād oldu. Derḡāl Sisiyye kaşdın kıldılar. Ḥalil tedārik (14)etmişdikim kāfire şebḡün kıla idi.

Ol gün geçdi. Gice oldu. Kāfirlere (15)şebḡün kıldılar. Lakin münāfıklar ceng itmediler. Kāfirler çok idi. müslümānları [100b] (1)şıldılar. Ol ikibiñ müslümāni ortaya alub Ḥalil'i vesāirlerini tamāmen şehid itdiler. (2)(innā lillāhi ve innā ileyhi rāci°ün). Andan Sisiyye üzerine geldiler. Melik elinde müslümān (3)olup geri mürted olanlar kāfirleri istikbāl idüb şehire getirdiler. Müslümānlarıñ oḡlun (4)ve kızın ve °avratlarını kāfirlere verdiler ve mescidleri ḡarāb itdiler. Çünkim bu ḡaber (5)Dükiyye'ye erişdi. Dükiyye kavmi ḡal°aye erişüb tıldılar. Şıḡmayanlar Sivas'a kaçdılar. (6) ve bir nicesi Malatıyye'ye vardılar. °Abdullāh Toḡad ḡal°a ḡapusını bağladı. Miḥāyil la°in (7)çün Sisiyye şehirini tamām itdi. Şehri °Aḡarip la°in'e ısmarladı. Kendi °askeriyle (8)Dükiyye'ye geldi. Gördikim Dükiyye kavmi ḡal°aye çıḡmışlar. Miḥāyil la°in didi (9)ribaḡı oda yaḡdılar. Deryanos deyrine geldiler. Ḳurban kesdiler. İsti°ānet (10)dilediler. “Ey ruhbanlar! Himmet edin” deyüb Ḥaḡ Deyri'ne geldiler. Gördilerkim Melik āni daḡi (11)ḡarāb kılmış. Ḳurbanlar kesüb anda daḡi çok aḡlaşdılar. (12)Miḥāyil eytdi kim: “eger Melik'i alur isem Naştor ve Şatḡat destūruyla yine bu deyrileri (13)°imāret kılam” didi. Çün Toḡad kavmi bu ḡesābsız çeriyi görüb (14)Ḥaḡḡ Te°āli'den mü'minler için yardım dilediler. Andan Miḥāyil geri döndikim (15)Dükiyye ḡal°asin ḡişār eyleye.

Nāḡāḡ Şatḡat'dan kaşid geldikim: “bilmiş olasin. [101a] (1)Eger erişmezseñ Melik ḡal°ayi alursa ne Şatḡat ḡalır ve ne Naştor ḡalur.” demiş. (2)Miḥāyil bu ḡaberi bilüb ḡal°ayi ḡişār itmege mecāli ḡalmayub Ḥaraşna'dañ yaña revān (3)oldılar. Turḡal öñünden geçüb Amasiyye'ye yaḡın ḡondılar. (4)Bu yaña Melik ḡal°aye meşḡül oldu. Ḳal°ade beşāret ḡalındı. Yaḡya gelüb (5)Melik'e ḡaber getirdikim: “Canik tarafından Şartın Kūh Nişin ve ḡardāşı Taḡıs La°in (6)yetmişbiñ er ile kāfir erdi. Sinob begi Şelyos yigirmibiñ kāfir ile geldi (7)didi. Çün Melik bu ḡaberi tıydu. Ḳalbi perişān oldu. (8)Andan at gözcileri gelib feryād itdiler ki biraz leşker gelüb

atımızı sürdürdiler. (9)Şorduk kimiñ leşkerisiñiz. Eydiler: Niksar beyi Miḥāyil çerisiyüz. İşte (10)toḡsanbiñ erle erdi didiler ve Sisiyye’yi daḡı ḡarāb etmişler yārın gelürlermiş. (11)Melik bu ḡaberi işidüb elin eline urub eytdikim: “Deriḡa, müslümānlar ḡālī tebāḡ (12)olısar.”didi. Döñüb serverlere eytdi: “tedbir nedir, nice idelim.”didi. (13)Eyyüb biñ Yūnus eytdi: “ḡal’a öñü ḡoş yerdir. Cümle raḡtımızı ıraḡa iletelim.”didi. (14)Melik eytdi: “bize bir yer olsa çeri ve esbāb şıḡıḡa. Andan yūḡregi yoḡdur ki (15)taḡ etegine varalım.”deyüb Melik ve Eyyüb taḡ eteginde münāsib **[101b]** (1)Bir yer bulub cümle esbāb ve ḡazineyi ol yere ilitdiler ve daḡı dört yañadan zād u zaḡire (2)cem° idüb ol yere getürdiler. Bu yaña Nasḡor ve Şatḡat gördilerkim Melik ḡal’a (3)üstünden gitdi. Bu kez kendileri taşra çıkub ḡal’a öñüne ḡondılar. (4)Andan ḡaber geldikim Şatḡın Kūḡ Nişin ve ḡardāşı Taḡıs ve Sinob begi Şalyos gelür (5)didiler. Şatḡat ve Nasḡor anlara ḡarşı varub istiḡbāl idüb birbirleriyle (6)itler gibi uluşdılar. Cümlesi gelüb Şatḡat ve Nasḡor’uñ elin öpdüler. (7)Şatḡat ve Nasḡor Melik’den çok şikāyet itdiler. Taḡısla Şalyos and (8)içdiler kim ruḡbānlardan ve nāḡus şalıbden bi-zārız anlardan bir diri ḡorsak deyüb (9)andan bir yere ḡondılar.

(10)Andan soñra Miḥāyil toḡsanbiñ kāfir ile erişdi. Āña daḡı istiḡbāl idüb (11)ḡondurdular. Miḥāyil daḡı and içdi. Anlara bir iş ideyim ki kitāblarda (12)yazılıb °āleme destān ola didi. Nasḡor’a ve Şatḡat’a Sisiyye aḡvālin didiler. (13)La°inler şol ḡadar sevindiler kim kıyasa gelmez. Ol gice herzeler yediler kim ḡesāba gelmez. (14)Biz geldik bu yaña. Çünkim Melik leşkeriyle ol taḡıñ eteginde üç gün oturdi. (15)Yaḡya ḡaber getürdi kim kāfirler bir yere cem° oldılar. İllā °azim ḡalebedir ki vaşfa gelmez. **[102a]** (1)Hemān bunuñ gibi çeri cem° olmuş degildir didi. Melik ol dem yüzünü Cenāb-ı Ḥaḡḡ’a (2)ḡutub isti°ānet diledi.

(3) “MÜNĀCĀT”

- (4) Ey Kerim mü’minlere senden meded
Yüz saña ḡutduk bize sen ḡıl meded
- (5) Bu la°in kāfirleri maḡhūr ḡıl
Kāfire ḡāzileri mañşūr ḡıl
- (6) Biz saña şıḡındıḡ ey Rabbe’l-enām
Sen bizim noḡşanımız eyle tamām
- (7) Din yoluna ḡoymuşuz bu cānımız
Sen °ināyet eyle ey sultānımız

- (8) Bize sen derman kıl yâ ilâh
Melik'e hem gayrıya sensin penâh
- (9) Bizi bunlara zebûn iylemegil
Din-i İslâm'ı za'if eylemegil
- (10) "NESİR"

(11)Çün Melik Dânişmend Ğâzi Hâzretleri bu du'â yı itdi. Daĥi buyurdu silâhın getirdiler. (12)Giydi atına süvâr olub eytdi: "varayım kâfir çerisini göreyim."deyüb 'azimrâh (13)itdi. Bir tepe üzerine çıkub gördikim bir 'azimet çeri konmuşdur kim hayme hayme üstüne (14)kurulub ol yazınıñ içi tamâmet 'askerle tölmuş. Her yaña baksañ çeriden (15)gayrı nesne görünmezdi. Ol yazuya Pergama yazısı dirlerdi. Melik ol [102b] (1)arada akşam oluncaya degin qarâr itdi. Akşam namâzın kılub du'â itdi. Daĥi (2)atlandı. Çeriye nazar kıldı. Gördikim her kişi fâriğ kendi 'âleminde qarâr kılmışlar. (3)Melik hemândem at sürdü. Kâfir çerisi içine girüb bir zamân gitdi. (4)Çadırlar arasında ne kişisiñ diye şoranlara cevap vermezdi. Çün (5)Nasţor barıgâhı kapusına erdi. Nasţor kulları çağırdılarkim "ne kişisin? (6)At ile bu vakit çeri arasında gezersiñ." didiler. Melik eytdi: "kaşıdım. (7)Melik katından gelirim."didi. Nasţor'a haber verdiler. Nasţor eytdi: "şimdi (8)gicedir. Kaşıd vakiti degildir. Bir yere konduruñ. Erte getiresiñiz."didi. (9)Kullar Melik'e didiler. Melik eytdi: "işte gelmişim. Becid giderim."didi. Kullar (10)Nasţor'a bildirdiler destur vermedi. Melik becid derdi. Diledikim barıgâha (11)gire. Nasţor çağırdıkim destur yokdur. Zirâ barıgâhı içinde bir çalgı (12)var idikim âvâzı 'ayyuğa ererdi. Olmadı Melik Derhâl atını depdi. (13)'Ukâb gibi şıçradı. Diledi kim at ile barıgâha gire. Nasţor kulları (14)çomağ ile atıñ başına urdular. At şıçradı. Melik kaşadı. Kılıncın çeküp (15)yiğirmi kâfir depeledi. Nasţor hay bunu tutuñ diyince Melik otuz kâfir [103a] (1)daĥi depeledi. Andan kaşıyub eytdi: "bunca kişi bir adamla başa çıkamaz mı"(2)deyince kâfirlerden Kaylânos adlu bir çeri başı var idi. At çekdiler. Sarhoş (3)idi. Ata bindi. Biñ kâfir ile süvâr olub süngü ile erdi ki Melik'i şança. Melik (4)âniñ süngüsün berk tutdu. Çeküb elinden alub yabana atdı. (5)Bu kez Melik erdi. Kaylânos'a bir tığ urdikim eyer kaşına dek iki päre kıldı. (6)Hemân kâfirler Melik'iñ üzerine üşdüler. Tarfetü'l-'ayn'da ol biñ kâfiriñ (7)yüzünü daĥi tepeledi. Bir zim gavğa oldıkim vaşfa gelmez. (8)Nasţor çadırından taşra gelüb "bu süvâriyi tez tutun"didi. Kâfirler (9)Melik'iñ üstüne üşdüler. Melik ol kaşd ile gelmişdi ki

Nasr'ı ele getireydi. (10)Gördükim gavga büyüdü. Dört yānını çeri aldı. Hemān bir na'ra (11)şöyle urdıkim niçe kâfirleriñ zehresi çañ oldu. Andan Melik Dānişmend (12)Ġāzi tekbir getirüb eytdikim: “benim Melik Dānişmend Ġāzi ol din canbazı. (13)Öñümde birdir kâfiriñ çoğı ve azı. Kurtulmaz elime girince kâfiriñ (14)boğazı.”deyüb hamle kıldı. Kâfirler Derhāl atlandılar. Bir karanlık gice (15)idi. Kâfirleriñ çoğı birbirini kırdılar. Melik ol gice şabāh dek kılınç urdu.

[103b] (1)Çün kim şabāh oldu. Atına mahmūz urdu. Çeriye yarub çıkdı (2)yürüyüverdi. Bu yaña Nasr leşkerini yokladı. Gördü biñbeşyüz (3)kâfir kırılmış. Nasr ol gelen beglere şikāyet idüb eytdikim: “gördüñüz mü ol (4)Melik didiklerinin fa'alini. Bunca çeri āniñ sesinden korkub birbirini kırdılar.”didi. (5)Aralarında Taṭıs d'avā kıldıkim “Nasr beg sen incinme. Ben āniñ haqqından gelirim.”(6)didi. Çün güneş kulle-i kafdan baş gösterüb 'ālemi münevver kıldı. (7)Kâfir çerisine Taṭıs muqaddem olub yürüdüler. Andan Vaşilyos, andan (8)Miḥāyil āniñ ardınca Nasr andan Şaṭṭaṭ yürüdü. Bunlar gelmekte olsun.

(9)Ez iyn canib: (10)Bu yaña Melik Dānişmend gelüb ol gice itdiği erligi serverlere haber verdi. Melik'e (11)taḥsin kıldılar ve çok du'alar kıldılar. Andan Melik buyurdu ol tağıñ etegine (12)inüb Pergama yazısında şaf tutub ṭurdular. Kâfirler daḥi erişüb birbirine (13)muqābil oldılar ve illa kâfirler gāyet mübālağa ile çok idiler. (14)Melik buyurdu. Ḥalife 'ālemin ve Ebū Müslim şancağın kaldırub nazarı meydāna (15)şaldılar. Melik ol çok 'askeri görüb lisān-ı ḥāl ile Ḥaqq Te'ālā'ya

[104a] (1)Tazarru' ve niyāz kılub isti'ānet diledi. Gördükim Şartın Kūh Nişin karındaşı (2)Taṭıs meydāna girdi. At çapdırdı ve ṭurub eytdi: “benim Taṭıs. Her kim ölüm (3)'arzu iderse bu gün meydānıma gelsün ve erlik nice olur görsün.”didi. (4)Bir dıraz heybetlü mel'ün idi. Elinde gürzün oynadub ṭurdu. (5)Müslümānlardan bir Server girdi. Taṭıs bir darbeyle ol serveri aṭardı. Elḥāşıl (6)bir sā'atde on yedi gāziyi şehid iyledi. (7)Melik ānı görüb gāyet kaḫıdı ve yüregi yandı. Hemān atın depdi. (8)Meydāna girüb cirid kılub cevelān iyledi ve berāber oldu. (9)Taṭıs La'in Melik'i görüb eytdi: “sen misiñ ol ki Nasr ve Şaṭṭaṭ şikāyet ederler. (10)Melik eytdi: “ta kendüsiyim.”Mel'ün eytdi: “iyü elime girdin. Bu kadar Mesih ümmetiniñ (11)kanımı şimdi senden alayım.”didi. (12)Melik eytdi: “şınaşalım görelim devlet kimiñ başına konar.”didi ve atın depdi. (13)Taṭıs eytdi: ṭur imdi şimdi saña da göstereyim erlik

nice olur.”deyüb (14)nîzesin apup Melik’e amle ıldı. Melik anıñ süngüsün men° iyledi. (15)İkinci, üçüncü amlesin daı şavdı.

Çün ki nevbet Melik’e degdi. Melik [104b] (1)Süngüsün Taıs’a avāle iyledi. Taıs daı Melik’iñ üç amlesin şavdı. (2)Çünkü la°in atı pehlivān idi. Yine ikisi berāber olub çok ceng itdiler. Aradan (3)yüzyirgimi amle aa geti. Bu kez ılınç ile cenge başladılar. Daı birbirin alamadılar. (4)hır Taıs la°in gürzün eline aldı kim Melik’e amle ıla. Melik akıyub ra°d-vāri (5)bir na°ra urub eytdi: “ey la°in cānı elimden ande iletessin. Eger kuş olup (6)havaya uarsañ daı senden amar getiririm deyüb eytdi kim: “be-gāyet i a ve mu°cizāt ı (7)(Muammed) Muafā deyüb atına mahmūz urdı. At şıçradı. Taıs La°in’e bir arb-ı tıg (8)şöyle aldıkim kāfir alkānın büründü. Cebe alkānı iki pāre idüb tā (9)gögsüne deg yardı. Melik tıgını çeküb alınca kāfir atıñ üstünden yııldı. (10)Cānını cehenneme gönderdi. Kāfirler tarafında feryād u figān °ayyua ıdı. (11)Derāl bir kāfir daı girdi. Melik olu ızmış iken ānı daı iki pāre iyledi. Bir (12)daı girdi. Ānı daı iki pāre iyledi. Birbiri ardınca kırık kāfir pehlivānını öldürdü. (13)Kāfirler ānı görüb kimse meydāna girmez oldu. (14)Melik aırdıkim: “elimiz öğrenmişken gelin ne urursuñuz. Sizi daı bunlara yoldaş (15)ideyim.”didi. Taıs erisi bu ālî görüb ikibiñ kāfir Melik’e bir uğurdan [105a] (1)amle ıldı. Melik yine bir kez na°ra urub yalnız ol ikibiñ kāfire aan (2)arslān gibi amle iyledi. arfetü’l-°ayn da ikiyüz kāfir tepeledi. Bāisi şınüb (3)Nasor üstüne döküldiler. (4)Bir kişiyeye kim a Te°ālā yardım ide bu adar işi işlemek °aceb degildir. (5)Ol gün Melik Dānişmend Ĝāzi bir erlik ve bir hüner gösterdi ki felekler, meleklerde tasin (6)ıldılar. Kāfir erisine °azim oru düşdü.

(7)Çün aşam oldu. abl-ı āsāyiş urulub iki taraf yerlü yerine vardılar. (8)İki taraftan araula biñdiler. Nasor ve Şattā Taıs için mātem tıtdular. (9)Deria nāzenin pehlivāna azā erişüb elāk oldu. Biz ānıñ ardāşına (10)ne cevab verelim didiler. Derāl nāme yazub ara aberin Şartın Kūh Nişin’e (11)bildirdiler. “ardāşın Taıs cānını Mesih’e urbān iyledi” didiler. (12)Bu acı aber Şartın’a erişüb feryād u figān idüb çok aladı. Derāl (13)yüz kāfir ile atlandı ve sürdi. Bu yaa Rūm kāfirleri d°avā ıldılarkim (14)erte İslāmları bir yaa ideler.

(15)Bu yaa Melik erisiyle bariāhlarına gelüb Allāh’u Te°ālā’ya °ibādete meşgūl oldılar. [105b] (1)Ol gice Melik kendisi araula biñdi. Nāgāh kāfir

tarafından beşâret çalındı. (2)Şartın La'ın geldigini Yahya haber alub Melik' bildirdi. (3)Çünkü Şartın gelüb kardâşınıñ mâtemin tutdı. Andan d'avâ-yı merd itdi kim (4)irte kardâşınıñ kanın ala ve hem müslümânlardan bir diri qomaya. Andan şüretine lâyıq (5)hayli mühmelât ve herzeler yedi. Andan bir zehr-i mâr yiyüb her biri yerlü yerine vardı.

(6)Çün şabâh oldı. İki taraftan kösler dögdiler. Çeri atlânuv birbirine muqâbil (7)alaylar düzüv şaflar bağladır. Eya bu gün meydâna kim gire ecel câmın (8)kim içe dirken gördiler. Melik Dânişmend Ğâzi meydâna girüb cevelân iyledi. (9)ve silâhşörlük gösterdikim iki taraftan dost ve düşmân âferin yâd dilediler. (10)Andan at başın düşmana karşı çevirüb erdiledi. (11)Şartın Kûh Nişin meydâna girmege kaşdı iyledi. Nasır eytdi: “şol meydânda (12)türan Melik didikleridir. Ğâfil olma. Çok pehlivân ve çok ruhbân kanın (13)akıtmışdır.”didi. Şartın eytdi: “siziñ gözleriñiz andan qorqmuş amma (14)ben de ânı isterdim ki andan kardâşınıñ ve bunca Mesih ümmetiniñ kanın alub (15)ânı bir gazabla öldüreyim ki gögde kuşlar nevh eyleye.” Deyüb ‘azim-i meydân iyledi. [106a] (1)Melik'e muqâbil oldu eytdi: “sen misiñ benim kardâşım öldürüb yüregime tağ (2)uran.” didi.

(3)Melik eytdi: “işte benim. Nevbet saña geldi. Hemân ne hüneriñ var ise getir görelim deyince la'ın (4)elindeki süngüsün Melik'e havâle kıldı. Melik ânıñ süngüsün men' iyledi. La'ın (5)geçüb yine hamle kıldı alamadı.

(6)Melik daği üç hamle kıldı. Birbirine zafer bulamadılar. Aralarından altmış hamle hağa geçdi. (7)Âhîr ikisi daği piyâde olub Şartın la'ın şüdi Melik'iñ kemerin tutdı. (8)Daği eytdi: “şimdi senden kardâşımın kanın alam.”deyüb zor itdi. (9)Üç def'a gücü ve kuvvetini harç itdi. Bir zerre Melik'i yerinden ayıramadı. Nevbet (10)Melik'e degdi. Ol la'ini kuşağından berk tutdı ve eytdikim: “be nâm-ı hudâ ve (11)be nür-ı pâk (Muhammed) Muştafâ deyüb getürdi. Üç kez başı üzere düş (12)idüb daği yere urdu. Amân virmeyüb başını kesdi. (13)Kâfirler tarafından bir gırı kopdu. Melik hemândem atına süvâr olub daği kâfirlere (14)hamle iyledi. Uruşu uruşu kâfirleri yardı. Ğâzilerden yaña çıkdı. (15)Şartın'ın başını getürmişdi. Ğâzilere verdi. Ğâziler daği ol [106b] (1)La'iniñ başını süngüye taqub tekbir getürdiler ve ol süngüye dikdiler. Ğâzileriñ (2)cümlesi bir uğurdan hamle kıldılar. Bir garâyib ceng oldikim beyâna gelmez. (3)Andan Harsanosiyye begi Miğâyil çerisine buyurdu. Anlar daği hamle kıldılar. (4)Bunlar cengde iken Nâgâh toz belürdi. Artuqi,

Efrumiyye ve Aḥmed erişüb (5)ḥamle kılub kâfirleri sürüb Naştor üstüne dökdiler. (6)Andan bir daha toz kopdu. Meger Gülnuş Bānu’nuñ ardınca gönderdikleri onbiñ (7)Ma‘muriyye çerisiyle Dimitri erüb mü’minlere ḥamle kıldılar. (8)Melik aḥvâli bilüb ol onbiñ kâfire muķâbil oldu ve cenge tıruşdılar.

(9)Çün akşam oldu. Naştor didi kôs urulub qarârgāha vardılar. (10)Dimitri gelüb Naştor’uñ elini öpdi. Naştor eytdi: “Ḳaytal’a noldıkim bu taraf (11)yād itdi” diye ḥayli serzeniş edince Dimitri Gülnuş Bānu’nuñ müslümānlar elinde (12)esir olduğunu Naştor’a bildirdi. İşidüb müteḥayyir oldu. Andan Efrumiyye’niñ (13)ḥalaş olduğunu bildirdiler. La‘in işidüb feryād u fiğān iyledi. (14)Andan and içdi kim “şalibden bi-zārım eger müslümānlardan bir diri kırsam” didi. (15)Andan barıgāha girüb kâfir beglerin çağırdı. Zehr-i mār yediler.

Bu yaña [107a] (1)Ġāziler daḥi Melik kıtına cem‘ olub namāz kıldılar. Andan Melik buyurdu. Ta‘ām geldi yediler. (2)Du‘ā ve senā kılub Allāh’u Te‘ālā’ya çok şükür itdiler. (3)Andan Artuķi sergüzeştin evvelinden āḥirine dek şerḥ iyledi. Andan serverler işidüb (4)şād olub bunlara āferin kıldılar. Andan ġāziler yerlü yerine vardılar. (5)Andan soñra Melik Dānişmend buyurdu. Artuķi ve Efrumiyye’ye ve Aḥmed’e birer iyü ḥil‘at (6)giyürdiler ve ġanimet mālın ġāzilere baḥşıylediler.

(7)Giceniñ nişfi geçince Melik Efrumiyye’ye eytdi: “var Gülnuş Bānu’yu getür görelim.”didi. (8)Efrumiyye varub getürdi. Melik āniñ cemāl-i āfitāb arasına ve kıdd-u kıametine ḥayrān (9)oldı. Ol zamānda Gülnuş Bānu’ya mānend bir kıız daḥi yok idi. (10)Gülnuş daḥi Melik’i gördikim kıtı nūrāni ve ḥürmetlü, heybetlü. Ol zamānda Melik Dānişmend (11)Ġāzi gibi heybetlü ve ḥüb suretlü hiçbir kimse yok idi. (12)Melik Efrumiyye’ye eytdi: “bu kıza söyle imān getirsiñ.”didi. Gülnuş Bānu işidüb (13)didi kim: “ben dinimden dönmezim.” Efrumiyye eytdi: “eger müslümān olmazsañ Melik seni (14)ķabul etmez.”didi. Gülnuş eytdi: “ķabul etmezse kendi bilir.”didi. Andan Melik (15)buyurdu Gülnuş’u geri ḥaymesine iletüb yüz kışı müvekkil kıydular.

Ol gice geçüb [107b] (1)Çün şabāḥ oldu. Yine iki cānibden süvār olub meydān yerine geldiler. Alaylar baġlayub (2)şaflar düzöldü. Nazarı meydāna şaldılar. Gördilerkim “Efrumiyye Bānu” ‘azim-i meydān (3)iyledi. Meydān içinde cevelān idüb, silāḥşörlük gösterüb ol kıadar hüner (4)‘arz iyledi kim eger dost eger düşmān temāşā kılub taḥsin ve āferin kıldılar. (5)Andan at başın çeküb kâfirlere kırşı çağırdı

kim: “Ey kelp Nas̄tor sen beni demürleyüb (6)hapse bıraıdın ise görkim Haıı Te‘ālā beni niıe kırtardı.”diyüb er diledi. (7)Çün Nas̄tor Efrumiyye’niñ āvāzın işitti. Çerisine çağırdıkim: “her kim Efrumiyye’yi (8)tutub baña getirirse veyāhud öldürürse māl ile ānı ğani ideyim.”didi. Kāfirler (9)bu sözü işidüb Efrumiyye’niñ etrāfına üşdiler. Efrumiyye bir dem içinde süngü (10)ile yigirmi kāfir tepeledi. Bu kerre Dimitri kaçuyub meydāna girdi. Süngüsün (11)Efrumiyye’ye havāle iyledi. Efrumiyye ānıñ süngüsün men‘ iyledi. La‘in bir daıı hamle iyledi. (12)Kāfiriñ süngüsün kılnıı ile iki pāre iyledi. Bu kez kılnıı ile hamle kıldı. (13)Efrumiyye kılkānla şavdı. Geri döndükim yine hamle kıla. Efrumiyye atına üzengi (14)kaıub erdi ve eytdi: “ey la‘in cānıñ elimden kande ala gidesiñ.”deyüb (15)kıltuıı altından bir süngü şöyle urdıkim kāfiriñ öte yānından kııdı. [108a] (1)Üzengide ayaıın kām kılub zor idüb ol kāfiri süngü ile atıñ üzerinden (2)kıldırub yere şöyle çaldıkim la‘in ğurd u ğāş oldu. Kāfirler ānı görüb (3)Ma‘muriyye çerisi bir uıurdan Efrumiyye’ye hamle kıldılar. Efrumiyye daıı ol onbiñ (4)kāfire hamle kılub öñüne gelene amān virmeyüb tepelerdi. (5)Bu yaña ğāziler ānı görüb tekbir getirüb bir uıurdan hamle kıldılar. Şol aç kıurd (6)kıoyuna girer gibi kāfirleri bölük bölük idüb taııdırlardı. (7)Elġāşıl kāfirleri şındirdiler. Üçler, yediler, kırklar himmet itdiler. (8)Nas̄tor, Şatıat ānı görüb ol la‘inler daıı hamle kıldılar. Ceng arasında (9)Melik, Vaşilyos nām la‘ine uıradı. Çaıırdıkim “sen ğod İslām olmuşduñ (10)girü mürted mi oldun” didi. Vaşilyos’uñ elinde süngü var idi. Melik’e (11)havāle kıldı. Alamayub kaçadı. Çok herzeler yedi. El kılnıca urdı. (12)Melik daıı atına mahmüz urub erdi kāfire bir tıı şöyle çaldıkim Vaşilyos (13)eyer kaşına değin iki pāre oldu. Ol aradan geçdi. Bu kez Miġāyil’e uıradı. (14)Miġāyil Melik’i görüb eytdi: “ey cazı cān elimden kande iletisiñ.”didi. (15)Daıı elindeki ğürzi Melik’e havāle kıldı. Melik kılkānla şavdı. [108b] (1)Döndü Melik Miġāyil’e bir darb-ı tıı şöyle urdıkim la‘in kılkān büründü. Kılnıı kılkānı (2)iki pāre kıldı. Kāfir başın uırayıb kılnıı at başın yere bıraıdı. Kāfir yere düşünce (3)at erişdirüb tersi yüzün kaçırđılar.

(4)Melik ol aradan geçüb Nas̄tor ‘ālemi dibiñe vardı. Gördükim Artuıı ve Efrumiyye ol (5)arada ceng iderler. Nas̄tor çerisine çağırdıkim: “ey pehlivānlar ğayret idiñ. Ol (6)iki cazıyıtı tııtıñ ve öldüresiñiz.”didi. Nāğāh Melik ol araya erişdi. (7)Nas̄tor Melik’iñ öñünden kaçdı. Ēāziler kıfalarından erüb ol kıadar kāfir kırdılarkim (8)ġesāba gelmez. Melik erişdi. Nas̄tor’uñ ‘ālem ve ‘ālemdān kııktardı.

(9)Kāfirler şinüb kaçdılar. Amasiyye'ye gideler. Ğāziler kāfirleriñ yolun bağladılar. (10)Şöyle kılınç urdılarkim kāfiri dönderüb darb-ı destle perākende kıldılar. (11)Şaţţat döndü. Nā-çār Naştor'uñ ardınca revān oldu. Ğāziler arkalarından (12)erüb ol kadar kāfir kırdılar ki hesābın ancak Allāh'u Te'ālā bilir.

(13)Çün gice oldu. Ğāziler döndiler. Miḥāyil daḥi Niksar'dan yaña kaçdı. Ğāziler (14)Melik'iñ yanına cem' oldılar. Aḥmedi Serkis gelmedi. Nitekim istediler bulamadılar. (15)Artuḳi ve Efrumiyye Aḥmed için ağlaşdılar. Nāzenin pehlivān düşdimi **[109a]** (1)Yā kaççerü gitdi didiler. Çok ıztırāba düşdiler. Andan Aḥmedi istiyü gitdiler. (2)Bu yaña Melik ğāzilerle ta'am yediler. Du'a ve şenā kıldılar. Melik kendisi karağula (3)biñdi. Çeriyi şakladı. Aḥmed kāfirleriñ ardınca gitmişdi. Kāfirleri kıra kıra (4)tā Süleymān ribaţına erdi.

(5)Çün gice karañuluk oldu. Geri döndü. Gelirken gördikim bir çeri 'acele ile giderler. (6)Birisini ağlayub iyderdi: "bir gün şalibden hoşnüd olmadım. Ruhbānlar bir kerre meded (7)kılmadılar. 'Alemdede bunca deyrler ve kiliseler imāret kıldım. Bir gün anlardan devlet (8)ermedi. Aḥmed gelüb bunlarıñ arasına girdi. Rūm dilince Aḥmed'e şordılar ki (9) "ne kişisiñ, kanden gelürsün yāḥud bizi istiyü mü geldin" didiler. Aḥmed (10)eytdi: "siz ne kişilersiñiz." Eytdiler kim: "bu giden Şaţţat'dır. Naştor'uñ ardınca gider."(11)didiler. Aḥmed bu haberi işidüb sevindi. Eytdi kim"ben Naştor'uñ silah(12)dāriyım. Beni āña gönderdikim varub Şaţţat'ı alub gelesiñ."didi. (13)Şaţţat bu sözü işidüb sevindi. Eytdi kim: "Naştor kandedir." Aḥmed (14)eytdi: "işte yakındır."deyüb Aḥmed bunlara karşıdı. Şaţţat'ıñ yanınca giderdi. (15)Şaţţat Aḥmed'e eytdi: "gördüñ mü bu cadular bize niyledi."deyüb herze yimege başladı. **[109b]**(1)Aḥmed şabredemedi. Derḥāl atına mahmūz urub Şaţţat'ıñ yakasın şakalıyla berk (2)ıttı. Az kaldı kim boğulacaktı. Atından yere düşürdü. Tez (3)ellerin at cılbırıyla bağladı. Daḥi yānınca çekdi. (4)Şaţţat'ıñ kulları ānı gördilerkim karañlık gicede insan güçle seçilirdi. Aḥmed'e (5)ḥamle kıldılar. Aḥmed kılınç çekdi. Şaţţat'ı sol eline aldı. Sağ elinde kılınç (6)yigirmi kāfir tepeledi. Na'ra urub çağırdıkim "benim Melik Dānişmend Ğāzi" (7)der idi. Kāfirler Melik adın işidüb kaçdılar. Her biri bir yaña gitdi. Şöyle kim hiç (8)kimse kalmadı. Aḥmed Şaţţat'ıñ ellerib ardından bağlayub Şaţţat'ı daḥi bir (9)ata biñdirüb İslāmlardan yaña revān oldılar.

Çün şabāḥ oldu. (10)Aḥmed gördikim karşıdan Artuḳi ve Efrumiyye çıkageldi. Aḥmed'i gördüb sevindiler. (11)Aḥmed erişüb bunlara selām verdi. 'Aleyk

alub eytdiler: “ey pehlivān kandesin. (12)Senin için çok elem çekdik.”didiler. Ahmed cümle sergüzeştin bunlara hikāyet iyledi. (13)Sevindiler. Efrumiyye atasını at üstünde bağılı görüb eytdi kim:” Ey ata! (14)Bātil yola yeter çalışdın. Şimdi nikrū gel müslümān ol āazabdan kırtul. Yine (15)tahtına beg ol.”didi. Şattat kızından bu sözü işidüb herze yimege başladı. [110a] (1)ve eytdi: “irte çeri cem° idemki yer götürmez. Sizin hakkınızdan gelir.”didi. (2)Efrumiyye eytdi: “hele sen şimdi ol bildigiñden geri kalma. İnşā’allāh’u Te°ālā (3)Melik Ğāzi devletinde ve (Muhammed) Muştafā mu°cizātında kamuñızı helāk kılarız.”didi. (4)Ol aradan gidüb Melik katına geldiler. Melik ānı görüb şād oldu (5) ve buyurdu Şattat’ı getirüb çok naşihat itdiler. Çāre bulamadılar. İmāna gelmedi. (6)Andan Melik buyurdu eline ve ayağına demir urub üzerine on kişi müvekkil kıldılar. (7)Andan ğanimet mālın cem° idüb tamāmet ğāzilere bahşitdiler. (8)Yigirmibiñ esir var idi. Getirüb dine da°vet itdiler. Onbeşbiñi imāna gelüb (9)beşbiñini kılinçdan geçirdiler. Çün Şattat kāfirlerin kırıldığı görüb çok ağladı. (10)Müvekkiler eytdiler: “sen dañi imāna gelmezseñ seni dañi bunlar gibi öldürürler.”didiler. (11)Andan soñra Toĝad Ķal°asine haber erdikim: “Melik Nasör çerisin yine şıdı. (12)Miñāyil’i kaçırub Şattat’ı esir iyledi. Ve dañi Canik’den gelen ol iki pehlivān ki (13)Şartın ve Ķardāşı Tañıs idi. Anları dañi tepeledi. Vaşilyoskim Sisiyye (14)begidir. Miñāyil’e uyub mürted oldu idi. Ānı dañi katl iyledi. Ķalan (15)leşkerden yigirmibiñini esir idüb onbeşbiñi müslümān olub beşbiñini [110b] (1)katl itdi. Ķalanın perākende kıldı didiler. Pes Toĝad Ķavmi bunu işidüb (2)beşāret tañlın çaldılar ve Melik’e ħayır du°ālar itdiler. (3)Sisiyye Ķavmi ki mürted olmuşlardı. Bu haberi işidüb yerlerinde Ķorıyu Ķaldılar. (4)Ķande varacaklarını bilmezlerdi.

(5)Bu yaña Melik ĝazā mālından üçyüz yük ħazine bağıladı ve dañi Dükiyye Ķal°asine (6)gönderdi. Yüz yükünü Malātiyye fuĶarāsına iletüb bahşitdiler. Yüz yükünü dañi (7)ħalifeye göndereler. Yüz yükü dañi Toĝat Ķal°asinde tura. Vaĝt-i ħacette (8)lāzım ola didiler. Çün kim bunca ħazine Toĝad’a erdi. Fermān olundığı (9)üzere yerlü yerine gönderildi.

(10)Ez iyn cānib: bu tarañdan Nasör çerisi bozulunca kaçub YanĶoniyye’ye geldi. (11)Tamāmet begleri katına cem° olub ħatın şordılar. Dañi Şattat kandedir (12)didiler. Nasör eytdi: “bilmezem.” Nāĝāñ Şattat’ın Ķulları erişüb feryād (13)itdiler ki Şāñ Şattat’ı Melik tutub esir itdi didiler. Nasör melül olub (14)dört

yaña nāmeler perākende kıldıkim yine ‘asker cem’ eyleye. Kılāyon eytdi: “bir nāme (15)daği Qaytal’a gönder kim Ma‘muriyye y‘ani Engüri sultānıdır.”didi. Nasır [111a] (1)nāme yazdıkim:” senki Qaytal’sıñ. Bilmiş olasın ki kızını Melik esir kıldı ve Şatıat’ı (2)daği esir kıldı. Dimitri helāk oldu. Çok pehlivānlar kırıldı. Nevbet saña (3)degdi. Biz daği biñ belā ile Kılāyon ile berāber kaçub (Yankoniyye) y‘ani (4)Çorum kal‘asine düşdük. Bize meded kılasıñ”didi ve nāmeyi kaşid (5)eline verib Qaytal’a gönderdiler.

(6)Ez iyn cānib: Bu yaña çünkim Melik ol çokluk ‘askeri şındirdi. (7)Yeñi müslümānları māl ile ğani iyledi. At, ton vesāire verdi. (8)Anlar daği derūn u dilden mü’min oldılar. Andan Melik Efrumiyye’yi Gülnuş (9)Bānu katına gönderdi. Varub çok naşihat iyledi. Çāre olub (10)imāna gelmedi. Nāgāh Aħmed Serkis ki Gülnuş Bānu’nuñ ‘amuczādesidir. (11)Ol daği çok naşihat iyledi. Çāre olmadı. Gelüb Melik’e haber verdiler. (12)Melik şabritmek gerekdir didi.

(13)Andan eytdi: “Haraşna kal‘asini niçe fethideriz.”didi. Serverler (14)eytdi: “sultānım rey ve tedbir siziñdir.”deyince Melik eytdi:”Hakı Te‘ālā (15)‘ināyet ide”deyüb Melik yüz kadar Server ile dün yarısında kal‘a [111b] (1)kapusına erdiler. Pasbānlar çağırdılar kim: “ne kişilersiz.” Efrumiyyeilerü varub (2)eytdi: “Şāh Şatıat kullarıyuz. İşte Şatıat gelür.”didi. (3)Sevinüb kal‘a dizdārı Mihriyanos’a haber oldu. Turu gelüb kapuya geldi. (4)Şordıkim “kanı Şāh Şatıat?” Derhāl Aħmed ilerü gelüb eytdi: “benim Şāh Şatıat. (5)Size noldı kim beni bilmezsiñiz.”didi. Kapuyı açdılar. Serverler içeri girüb (6)Mihriyanos’u bağladılar. Kapu bekçileri kırık kāfir var idi. Anları kılınçdan geçirdiler. (7)Efrumiyye ikinci kapuya erişdi. Şatıat geldi diyü segirdiler kim Şāha hizmet (8)kılalar. Ol kapucuları daği kırdılar. Üçüncü, dördüncü kapuların bekçilerini daği (9)kırdılar. Bu kez kāfirler içeri kapuyı açmadılar. (10)Artuķi şordıkim: “kapuyı niçün açmazsiñiz?” Eytdiler: “kapucuları niye kırdıñız.” (11)Artuķi eytdi: “kapuyu geç açdıkları için Şatıat ğazaba gelüb anları katl(12)itdi.” Andan dizdār kāni diye şordı. Artuķi eytdi: “işte bağıdır.” (13)Eytdiler: “Mihriyanos ileri gelsin sözümüz var.”didiler. Mihriyanos’u ileri (14)getirüb söyle bunlara kapuyı açsunlar. Yoksa sizi pāre pāre ideriz didiler. (15)Mihriyanos çağırdı kim “tez kapuyu açıñ. Yoksa Şāh Şatıat sizi daği kırar [112a] (1)Kapuyı geç açdıklarıyçün anları kırdı.”didi. Bu haberi işidüb kāfiler kapuyı (2)açınca ğāziler içeri girüb kāfirlere kılınç koydılar.

(3)Andan beşhret haberin çeriye bildirdiler. Cümle gâziler içeri girdi. Haraşna'da (4)üçbiñ kâfir kal'ayi şaklardı. Bu hâli görüb cenge turdular. (5)Melik ra'cd vār bir na'ra öyle urdıkim kâfirler serāsime olub eytdiler: “(6)bu Melik şarp kişidir. Bunuñla kimse başa çıkamaz. Lakin ölmek yegdir deyüb (7)cenge başladılar. Gâziler çok kâfir kırdılar. B'azısı dañi kendini (8)kal'aden aşağı atub helāk oldılar. Çünkim şabāh oldı. (9)Gördüler cengle olmaz kal'a kavmi amān dilediler. Gâziler katlden (10)el çekdiler.

(11)Andan ol kal'ade ol kadar māl, hazine çıkardılar ki haddin ancak Allāh'ı (12)Te'ālā bilür ve ay yüzlü bikir kızları hūri şıfatlı bi nihāye idi. (13)Her gâzi birer kız oğlān aldılar ve dañi māl ile gani oldılar. Deyri (14)kıyub yerine mescid binā itdiler. Kal'aye hañib, imām, müezzın koydular. (15)Ayn-ı İslıtmı yürütdüler. Andan Melik kal'aye yeñi bir dizdār diküb [112b] (1)kal'ayi āña ısmarladı ve dañi kendi serverler ile döñüb çadırlarına (2)gelüb ārām kıldılar.

Bu yaña Şattat'a didiler ki Melik Haraşna Kal'asi'ni aldı (3)ve cümle māl ve hazineñi dañi aldı didiler. (4)Bu haberi Şattat işidüb figān ve zārı kılub ağlardı. Eger bundan (5)kurtulursam bunlara neler ideydim didi. Müvekkiller eytdiler: “işte bend içindesiñ. (6)Neye kādirsiñ” dediler. Şattat zārı kılub eytdi: “ne ola eger siz beni (7)Nastor katına iletesiñiz. Her birinize beglik veririm.”didi. (8)Müvekkiller bu sözi işidüb tarafeyn oldılar. Bir nicesi gice olsun seni alub (9)kaçalım didiler. Bir nicesi bunuñ şoñu iyü olmaz didiler. Barı bunlar tama'a (10)düşdiler. Yeñi müslümānlardan idiler. İblis bunlara ağı urub yoldan (11)çıkardı. Derhāl, at, ton hazırlık gördiler. Gice olunca alub (12)Yankoniyye'den yaña revān oldılar.

(13)Ol gice Melik Dānişmend Gâzi düşünde gördikim kendi çerisi içinden bir hıznır (14)çıkub kaçır. Tamāmet çeri oğ atarlar. Oğ batmaz kılınç kesmez. (15)Elhāşıl çeri arasından çıkub gider kimse āña zafer bulamazlar. Çün Melik [113a] (1)uykudan uyandı. Ol düşü 'acebledi. Çeriden taşra çıkdı. (2)Gördikim çeri arasında gavğa var. Şordıkim ne gavğadır? Eytdiler: (3)” Şattat kaçmış.” Melik eytdi: “bekçiler olmuş.” Eytdiler: “anlar dañi görünmez.” (4)Ahmed ve Artuği eytdi: “ardınca varalım. Ola ki ele getirevüz.” Melik eytdi: “(5)varmañız kim ele girmez.”didi. Gördüğü rüyayı bunlara takrir iyledi. (6)Gâziler Melik'e du'ā itdiler.

(7)Bu taraftan nāgāh Efrumiyye Melik'e gelüb hizmet itdi ve eytdi: “muştuluk (8)ne verirsiñiz ki size bir eyü haberim var”didi. Melik eytdi: “niçe

haberini (9)var söyle işidelim. Muştulukda hayır ola.”didi. Efrumiyye eytdi: “Gülnuş (10)Bānu müslümān oldu ve sizi kabul itdi.”didi. (11)Melik eytdi: “naşıl oldıkim rızā verdi.” Efrumiyye eytdi: “düşünde (12)Hāzret-i Resüllullāh eytmış: “şağıña ve şoluña nazar eyle demiş. Ol daği şağına (13)bağub cenneti ve hürileri ve sarayları ve ni°metleri görür. Şoluna bakınca (14)tamuyı ve anda kâfileri yanar görür. Mü’minleri cennette surür ı şefāda (15)ve kâfirleri daği cefāda görür. Andan Resül āña iyder “gel müslümān [113b] (1)olkim bu cennete lāyık olasıñ”der. Daği iyder kim “Ey Gülnuş! Gerekdir ki seni (2)Melik Dānişmend helālliğe ala. Senden bir evlād gele. Ben ki Hāzret-i (Muhammed)im. Benim (3)dinim yolunda çok ğazālar kılasın. Daği küfürden kırtulub benim şefā°atimden mahrūm (4)olmıyasıñ”buyurmuş.

(5)Çünkü Gülnuş Bānu bu hāli görüb derhāl imān getirmiş. İşte şimdi Resül (6) Hāzreti’ne şalavāt getirüb oturır. Beni hizmetiñe gönderdi. Şimdi nigrü fermān (7)seniñdir.” didi. Melik Efrumiyye’den bu haberi alub tamam-ı şefā idüb şād oldu. (8)Daği Efrumiyye’ye bir haş kaftan giyürdi. Andan buyurdükim: “var Gülnuş (9)Bānu’yu getir görelim” dedi. Efrumiyye hil°atı giydi. Tez varub Gülnuş (10)Bānu katına vardı. Eytdi: “Seni Melik ister. Gel gidelim”didi. (11)Gülnuş Bānu tırı gelüb şalımlı şalımlı °izz ü nāz ile Melik katına geldi (12)ve içeri girüb Bānu’yı cihān iki kat olub tapu kıldı. Edeb ve erkānın (13)yerine getirdi. El kıavşırub Melik’e karşı tırdı. (14)Melik Gülnuş Bānu’ya imān °arz itdi. Gülnuş Bānu bilā-tereddüd imān getirüb (15)eytdi kim (اشحد ان لا اله الا الله و اشحدان محمد اعبده و رسوله) didi. [114a] (1)Melik Gülnuş Bānu’yu geri otağına gönderdi.

Ol gün geçdi irtedildi. (2)Leşker kıadısmı getirüb Gülnuş Bānu’yu gendüye nikağ itdirdi. (3)Andan serverler Melik huzūruna gelüb “bize toym, düğün °azim kıonukluk gerek” (4)didiler. Melik eytdi: “baş üstüne. Nem varsa hep siziñdir.”didi. (5)Melik’iñ ol zamānda otuzbiñ °askeri var idi. Āña göre tedārik gördüler. (6)Andan sonra ta°āmlar pişdi. Bir şahrāya cem° olub oniki çift mehterhānelar (7)bir araya gelüb kösler ve naqqāreler bir uğurdan kuvvetli kuvvetli çalındı. Düğün (8)içün bir araya geldiler.

(9) “NAZİM”

- (10) Kıamu pişmişdi bunca yemekler
Çekilmişdi āña bunca emekler
(11) Getirdiler çün ortaya kıamusın

- Didiler helâldir ki kâmusın
- (12) Çün destür oldu ta'âma şundılar el
Yediler pes çevirmeleri evvel
- (13) Toyunca yediler anda kâmusı
Teselli buldular halkıñ kâmusı
- (14) Ta'âm'dan soñra pes du'â dır
Du'âdan soñra hamd itmek revâdır
- (15) Şalavât virelim hem Muştafâ'ya
Ġâziler rûhı erişsün şafâya
- [114b] (1) Du'â idüb yedi anlar hon
El uruben getürdiler kabı çün
- (2) Kabı kaldırınca ortadan hem
Sañasıñ cûşa geldi cümle e'âlem
- (3) Çalındı pes tabl-ı hâne
Şadâsı töldi şahrâ bâğ u câna
- (4) Muğayyir perdesinde utandı turna
Kim âña gûş tutdı pir ü tüvâna
- (5) İdüb biraz seyr ü maqâlât
Halâyık anda olmuşdı kat kat
- (6) Erişdi çün meclis i kemâle
Erüb her birisi kutlu ñala
- (7) Kimi turuben gider idi.
Qalânı daği diñle niyderdi.
- (8) Du'â kılub Melik'e ikrâm iderdi.
Melik daği âña in'âm iderdi.
- (9) Çün ġâziler toyuben yüki yitdi
Giyen hil'atı çadırına gitdi
- (10) İrişdi çünkim giceniñ nişanı
Qarañlıq kapladı dübdüz cihâni
- (11) Varub Gülnuş'u ol dem getürdiler
Melik Şâh'la el ele verdiler
- (12) Mağaliñ iqtizâsın söylediler

Hemān otāğı ḥālvēt iylediler

- (13) Huzūra vardılar ol gice ey cān
Kavuşdu cān cāna bir oldı yeksān
(14) Pes andan şāh-ı maşrık itdi.
Tamāmet ğarb ilin yağmaya verdi.
(15) Çün geçdi gice oldı seḥergāh
Yine taht üstüne ağdı Melik Şāh

- [115a] (1) Yanına geldi ğāziler geri hem
Mübārek bād idüb tırdılar hem
(2) Yine ta'am dökülüb ol dem yediler
Melik'in düğünün kutlulādılar

(3)Bāri ne sözü dıraz idelim. Yedi gün yedi gice düğün oldı. Yediler içdiler.

Haraşna (4)öñünde tena'um idüb şafā sürdüler.

(5)Andan Melik buyurdu. Gülnuş Bānu'yu kal'aye iletdiler. Bir sarayda koyub kal'ade biñ (6)kişi gözcü kodılar. Andan Melik buyurdu çeriyi 'arz itdiler. Otuz (7)biñ er ḥesāba geldi. Andan Yaḥyā'yı gönderdikim vara Nasṭor'dan ḥaber getüre.

(8)Ez iyn cānib: Bu yaña Şatṭat daḥi Yanḳoniyye'ye erdi. Nasṭor ānı görüb (9)ol kadar sevindiki olmaz. Zirā birkaç kerre ādem gönderüb Şatṭat'ı kırtarmağa (10)çāre bulamamışdı. Nasṭor eytdi: "ey Şatṭat beg hiç ğam yeme. (11)İşte yine yüz biñ er cem' iyledim. Ānñ ḥaḳḳından geliriz."didi. (12)Şatṭat şād oldı. Andan Nasṭor Şatṭat'a şordikim "niçe kırtulduñ." (13)Ol on müvekkiliñ kendini ḥalās itdiğini ḥaber verdi. Andan Haraşna'nıñ alınub (14)cümle māl ve erzākı ve ḥazineyi ğāret olduğını ve kavminiñ daḥi kırıldığını söyledi. [115b](1)Andan ol on müvekkiliñ beşi döñüb mürted oldı ve beşini katlitdiler. (2)Dört yaña nāmeler perākende idüb leşker ḳanğı yañadan gele dirken gördiler. Gülnuş (3)Bānu'nuñ atası ki Ḳayṭal Engüri begidir. Ellibiñ er ile gelür didiler. (4)Nasṭor, Şatṭat, Ḳılḳyon sevinüb Ḳayṭal'a istikbāle gidüb Melik'den (5)çok şikāyet kıldılar. Ḳayṭal eytdi: "hiç ğam yemeyiñiz ki ben ceng için geldim."(6)didi. Geri döñüb leşkeri ḳarārgāha ḳondurdılar. Birkaç Rüm beglerini (7)y'ani cehennem itlerini Ḳayṭal bile getürmüşdü. Biri 'Otariç ki Ḳaşṭamonu begidir. (8)Diğeri daḥi Aḳlātıs ki Gerdun begidir ve biri daḥi Keyzām ki Ḳarḳariyye begidir. (9)Bu beglerle barıgāha girüb zehr-i mār yediler.

Çün şabāh oldu. (10)Nāgāh Naṣtor'a haber erdikim işte Firenkistan'dan Selāhil ḥesābsız çeri ile erdi (11)didiler. Naṣtor ve Şattat istikbāl idüb getirüb kondurdılar. Andan (12)Naṣtor Melik'den çok şikāyet iyledi. Anda olan begler tedbir itdiler ki (13)Melik'i bozub andan İstanbul'a varub Kayşer'e daḥi meded kıllalar. (14)Naṣtor eytdi: "Kayşer'e noldı." Selāhil eytdi: "işitmediñiz mi Kayşer'e ne oldu." (15)Naṣtor eytdi: "haberimiz yokdur." Selāhil eytdi: "Kayşer'in üzerinde daḥi düşman vardır." [116a] (1)Ulularına Sultān Turasān derler. Kayşer'in cānına cefālar kılmış ki dil ile vaşfi (2)olmaz. Kaşdımız āña daḥi meded kılmaktır. Naṣtor eytdi: "anlar daḥi müslümānlardan mı?" (3)Selāhil eytdi: "Baṭṭāl Gāzi'niñ torunu imiş. Adı Sultān Turasān'dır. (4)İki pehlivānı vardır. Birine Kara Toğan digesine Çavuldur Çağa derler ve bir daḥi (5)hoş-āvendı vardır. Hasan derler. Kayşeriyeye'den tā İstanbul kapısına dek ne kadar (6)şehirler var ise oda urub ḥarāb etmişler. Deryāyı geçüb İstanbul şehrini (7)almışlar. Kayşer'i İskenderiyye boğazında aşmışlar. Rūmilerin kamosını biçāre kırmışlar. (8)Mu'azzam kiliseleri yıkup yerine mescidler yapmışlar ve daḥi üçbiñ ulu ruhbān öldürmüşler. (9)Hele bir fitnedir Rūm içine bıraktılar. Pes bize lāzım oldıkim bu çeriye bir yaña (10)idüb andan İstanbul'a varub anlara daḥi yardım kılavuz didiler. Andan (11)Naṣtor didi çeriye 'arz itdiler. Yüzelli biñer ḥesāba geldi.

(12)Ez iyn cānib: Bu yaña Melik Dānişmend Gülnuş Bānu'yu Ḥaraşna kal'asına koydu. (13)Andan çeriye 'arz itdiler. Otuzbiñ er deftere aldılar. (14)Şancāklar, 'ālemler kıldırılıub tekbir getirüb Yanḳoniyye'den y'ani Çorum'dan yaña (15)revān oldılar.

Çün kim bu haber Naṣtor'a erdi. Cānı korkmuş kelpler niylesün. [116b] (1)Yüzlerinde ḳan eşeri ḳalmadı. Kaytal bunların ḥālin görüb korkmayıñ kim ben anlardan (2)intiḳām alırum didi.

Ol gün geçdi. Yārıncası oldu. (3)Rūm çerisi yürüdü. Tağ etegine ḳondılar. Andan kāfir begleri atlanub Melik'in (4)'askerini temāşā için bir tepe üstüne çıkıldılar. Gördüler toz havaya direk direk (5)olmuş. 'Azimet-i tam ile Ahmed Serkis çıkageldi. Āniñ ardınca 'Osmān geldi. (6)Āniñ ardınca 'Abdurrahman geldi. Āniñ ardınca Süleymān biñ Nu'man geldi. Āniñ ardınca (7)Eyyüb biñ Yūnus erişdi. Āniñ ardınca Artuḳi ve Efrumiyye erişdi. (8)Āniñ ardınca 'azimet ve şevketle Melik Dānişmend Gāzi erişdi. Kāfirler bu ḥāli görüb (9)zehreleri çāk oldu. İslām çerisi

Kâfirlere gâyet mehabetlü göründü. (10)İslâm çerisi alay alay top top gelüb geçdiler. Ol yazı içine konub (11)Derhâl haymeler ve barıgâhlar kırdular. Çün kâfirler bu °azimeti ve bu heybeti görüb (12)kendi maķāmlarına geldiler. İslām çerisinin mehābetine hayrān olub birbirlerine hikāyet (13)iderlerdi. Bu yaña Melik Dānişmend Ğāzi Derhāl bir nāme yazdı (14)kâfir beglerine gönderdi ve şöyle yazdı ki:

(15) Evvel ol be nām-ı girdigār.

Ne āniñ oğlu kıızı ortağı var.

[117a](1) Bir yārdır andan artık Tañrı yoķ
Melik'i bi pāyāndır kıulları çoķ

(2) Şan°idir her yaratılmış ser-te-ser
°Arş u kürsi cin ü ins ü baħr-u ber

(3) Her ki Hāķķ'ı birliye ki erdir ol
Bilmiyenler müşrik kâfirdir ol

(4) Ol yaratmışdır ne kim var enbiyā
Kim cihāna geldi anlar bî-riyā

(5) Hāķķa Tañrı birliğin bildirdiler.
Ta°atı hem Tañrıya kıldırdılar.

(6) Her birisi söyledi gerçek sözün
Muştafa'yı itdiler anlardan güzin

(7) Daħi yazdıkim bilesiñ āşikār
Ben Melik Ğāzi'yim şöyle ki var

(8) Ol (Muħammed)iñ ümmetiyim pür hüner
Vaşfim işiden birağur bal-u per

(9) Diyesiñiz kıurtuluñ birdir o Hāķķ
Gide siziñ arañızdan küfr ü nifāķ

(10) Hāķķ (Muħammed) Hāķķ Resül'dür diyesiz
Benim elimden bu dem kıurtulasız

(11) Yoķ böyle demezseñiz siz hemān
Göresiz neler idem size revān

(12) Daħi sözüm bu siziñle bilesiz
Sözümü kıutarsañız kıurtulasız

(13) Siz dimeyiñ kim çerimiz çoķdur

Ol benim yānımda bir çöp ki yokdur

(14) Ne kadar çok olursa koyunuñ sürüsü

Tez begene kaşabiñ birisi

(15)Çün Melik Ğāzi bu resme nāmeyi yazdı Yahya'ya virüb kāfirlere gönderdi.[117b] (1)Pes nāmeyi kāfirlere erişdirdi. Mefhūmun bilüb nāmeyi pāre pāre itdiler. Dilediler ki (2)Yahya'yı öldürel. Selāhil komadı. Kaşidiñ ne şuçı var ki öldüresiz didi. (3)Cevab yazdılar. Ol nāmede eytdiler: “biz ki Rūm serverleriyüz. Sen ki Melik'siñ. (4)Bilgil kim bu işleri bize kıldıñ. Yanıña kalurmı ki geliñ müslümān oluñ dersiñ. (5)Hay hay ki °aqlıñı başına devşir. Saña işler idelim ki cihānda söylene. (6)Dañı uyarşañ gerekdir ki sizden tamar getirevüz. Andan İstanbul'a sizden bir cadu (7)var imiş. Kayşer'iñ cānına cefā kılmıuş. Bize haber geldi varub ānı dañı helāk (8)kılavuz ve İslām adını dünyādan götürüb °ālemi yine Mesih dinine döndürevüz. (9)Hāzır ol kim yārin saña neler kılavuz.”didiler ve nāmelerini Yahya'nıñ eline verdiler.

(10)Çün nāme Melik'e erdi. Buyurdu ol gice karağula biñdiler. Çün erte oldı. (11)Ğāziler süvār olub meydāna gelüb şaf bağladılar. Tekbir getirdiler. Kāfirler dañı meydān (12)yerine gelüb şaf bağladılar. Nazar-ı meydāna şaldılar. Nāgāh İslām °askerlerinden (13)°Abdurrahman erdi. Kāfirlere karşı cevelān idüb er diledi. Kāfirlerden bir er (14)meydāna girdi. °Abdurrahman'a süngü ile hamle kıldı. °Abdurrahman men° idüb erdi kāfire (15)bir süngü şöyle urdıkim kāfiriñ göğsünden girüb arkasından çıkdı. Bir dañı[118a] (1)Girüb āña dañı amān vermeyüb elkişşa birbirini ardınca yigirmi kāfir öldürdü. (2)Melik āña āferin iyledi. Kāfir ānı görüb birbirine bakışdılar. Keyzam ğāyet bahadır (3)pehlivān idi. Atını ve gendüyi haçlar ile bezemişdi. Meydāna girüb °Abdurrahman'a (4)bir süngü urub atından yıkdı. Andan Süleymān meydāna girdi. La°in ta°n u nize ile (5)ānı dañı mu°allağ yıkdı. Añmed Serkis meydāna girdi. Keyzam ānı bildi. Dañı eytdi kim: (6)”sen bunda neylersiñ niçün cadulara uyduñ şalibi terk iylediñ.”didi. (7)Añmed eytdi: “la°net şalibe ve dañı āña uyaña.”didi. Keyzam ğazaba gelüb nize ile (8)Añmed'e hamle kıldı. Añmed āniñ nizesin kılinçla çalub iki pāre kıldı. La°in (9)geçüb yürüyüverdi. Añmed la°iniñ kafasından erüb bir tığ-ı bürrān şöyle (10)urdıkim başı havaya kuş uçar gibi gitdi ve cānını dañı cehenneme armağan etdi. (11)Melik Añmed'iñ böyle darb uruşun görünce āferin dest-bazuki didi. (12)Ol la°iniñ dört yüz kulu vardı. Bir

uğurdan Ahmed'e hamle kıldılar. (13)Ahmed daği bir dem içinde ellisini kılınçdan geçirdi. Kalanı kaçub Nasör (14)üstüne döküldiler. Nasör Kaytal'a eytdi: "bu kavim ile nice idelim."didi. (15)Kaytal eytdi: "bir bir girmekle olmaz. Bir uğurdan hamle kılmak gerekdir."didi. [118b] (1)Nasör didi bir uğurdan hamle kıldılar. Gâziler daği tekbir getirüb cümleten hamle kıldılar. (2)Bir "acâyib ceng oldıkim vaşfa gelmez. Melik çeri arasında kağan arslân gibi uruşurdu. (3)Artuği ve Efrumiyye şaflar söküb kalbler yıkarlardı. Selâhil Firenk, Kılâyon (4)ve Aklâtıs çerileriyle hamle kılarlardı. Başlar kesildi. Sineler söküldü. Küştelerden (5)püşteler hâşıl oldı. Gice erdi. İki çeri birbirinden ayrılıb haymelerine geldiler. Melik (6)buyurdu ta"âm yediler. Du"â ve senâ kıldılar. Andan Melik gâzilerle süvâr olub kâfirlere (7)şebhün kılmağa "azim idüb altubiñ er raht üzerinde koyub kâfire yigirmidörtbiñ (8)er revân oldılar. Dört taraftan kâfirlere akın kıldılar. Kâfirler gördiler kim galebe vardır. (9)Atlanub hamle kıldılar. Bir dem içinde kâfirleri zir-ü zeber kıldılar. Melik Dânişmend'in na"arasından (10)kâfirler seräsime olmuşlardı. Nâgâh Artuği Kılâyon'a uğradı. La"ın çünkü Artuği'yi gördü. (11)Bir darb ile atını yıkdı. Diledikim kaşd ide. Melik erişüb Kılâyon'a bir kılınç şöyle urdikim eyer (12)kaşına dek iki päre kıldı. La"ın düşüb cânın cehenneme gönderdi. Melik tez Kılâyon'uñ (13)atın tutub Artuği'yi biñdirdi. Artuği atlanub hemân Nasör çerisine hamle kıldı. (14)Nasör, Şattat ve Kaytal çağırdılar kim birkaç cadularla başa çıkamaz (15)mısıñız dirlerdi. Ol gice şabâha dek uruşdular. Şabâh olunca gördiler kim [119a] (1)ol yazı içi âdem gövdesiyle tolmuş. Âdem kanı seyl gibi akardı. (2)Müslümânlar tekbir getirüb hamle kılarlardı. Sürüb Nasör ve Şattat üstüne (3)döküldiler. Nasör ve Şattat cân korkusundan âsâyış kösü çaldırdılar. (4)Dilerdiler kim geri döneler. Bu yaña gâziler gayret idüb din yoluna çalışırlardı. (5)Derhâl yine müslümânlar şaf bağladılar. Kâfirler de canlarıñdan ümidlerin keddiler. Kâfirler de cânlarıñdan ümidlerin keddiler. (6)Nâ-çâr olub kâfirler daği şaf bağladılar. (7)Kaytal ve Nasör ve Şattat çeriniñ kalpgâhında tırırlardı. "Otard (8)ve Aklâtıs raht üstünde tırdılar. Nazar-ı meydâna bıraktılar. Ānı gördiler kim (9)Efrumiyye meydâna girdi. Biraz cevelân idüb ceng hünelerinden hünere gösterüb (10)ve yüzün kâfirlerden yaña çevirüb at başın çeküb tırdı (11)ve eytdi: "benim Efrumiyye. Melik Dânişmend Gâzi'niñ kırnağı ve (Muhammed) Muştafa'nıñ (12)ayağı toprağı. Ey birin kâfirler her kañıñız ölüm "arzu iderse (13)bu gün meydânıma gelsiñ. Erlik nice olur size göstereyim" didi. Nasör (14)işidüb

çağırdıkim: “her kim ol kıızı tütub baña getirirse māl ile ānı (15)ğani ideyim ve daği cümle mülkümü bağışlayım” deyince bir pehlivān var idi.[119b] (1)Ziyāde muhib idi. Adına Aqlātıs diler idi. Naştor’dan bu sözi (2)işidüb ‘azim-i meydān iyledi. Efrumiyye’ye berāber olunca eytdi: “bu ne işdir ki (3)kılarsıñ. Tamāmet Rūm’u cadular eline verdiñ. Hārāb kıldıñ. Yārın (4)Mesih’e ne cevab verirsin ve ruhbānlara ne yüzle baqarsıñ.”didi. Efrumiyye (5)eytdi: “la°net şalibe ve āña tapanlara.” La°in bunu işidüb kaçadı. Nizesin (6)eline alub Efrumiyye’ye havāle kıldı. Efrumiyye ānıñ nizesin men° iyledi. (7)İkinci hamlesin daği şavdı. Efrumiyye daği hamle kıldı. Ol görüb birbirine (8)zafer bulamadılar. Bu kez Aqlātıs eline gürz alub hamle kıldı. Efrumiyye siper qarşu (9)verdi. Siper tār u mār olub Efrumiyye başın uğurladı. Gürz at başını yere bırağdı. (10)Efrumiyye atdan ayrıldı. La°in kaşd itdikim döne bir gürz daği ura. Efrumiyye (11)Derhāl kılınç çeküb Aqlātıs’ıñ atıñ ayağın çaldı. At yıkıldı. La°in (12)yerinde turunca Efrumiyye mel°unuñ başına öyle bir gürz urdıkim kâfiriñ başı (13)ve beyni tarma tağan oldu. Kâfirleriñ şādlığı māteme tebdil oldu. Bu yaña (14)gâziler tekbir getirüb Efrumiyye’ye at erişdirdiler ve hamle kıldılar. Artuqi ve Efrumiyye (15)arğa bir idüb çeriniñ kalbgāhına hamle kıldılar. Kâfirleri bölük bölük idüb [120a](1)hamle kıldılar.

Qaytal Şaţtaţ’a çağırub eytdi: “la°net saña ki bunuñ gibi (2)tohum eküb ‘ālemi hārāb kıldırdıñ”didi. Bu yaña müsülmanlar bir ‘azim ceng itdiler kim (3)‘ālem zelzeleye vardı. Gâzileriñ ünü ve kâfirleriñ feryād u figānından, kılınç (4)şakırdısından ve oğ fışıldısından, gürz güpürdüsünden, at süheylinden bilā (5)teşbih mahşer gününe dönmüşdü. Naştor ve Şaţtaţ korğularından bir yerde (6)turamazlardı. Ol gün şöyle ceng oldıkim başlar kesildi. Qanlar döküldü. (7)Sineler söküldü. Leşden at ayağın yere başamaz oldu. (8)Ata oğluna, oğul atasına, kardāş kardāşına bakmazdı. Şöyle kim zemin ve zamān (9)fenāya varmışdı. Dögüşe dögüşe Artuqi ve Efrumiyye ‘ālem dibiñe erişdiler. (10)Kaşd itdiler ki ‘alemdārı aqtaralar. Nāgāh ‘Oţard Artuqi’niñ yolun bağladı. (11)Qafasından Efrumiyye erişüb ‘Oţard’a bir tığ şöyle çaldıkim eyer kaşına dek (12)iki pāre kıldı. Şaţtaţ ānı görüb şabrı ve qararı qalmayub Artuqi’ye (13)nizesin hamle kıldı. Efrumiyye atasın görüb ırakdan temāşāya tırdı. (14)Artuqi kayın atası Şaţtaţ’a berāber olub cenge tırdılar. (15)Bu yaña Melik ceng ide ide ‘ālem dibiñe erdi. Gördikim Şaţtaţ Artuqi [120b] (1)ile muqābil olmuş. Nize havāle kıldı. Artuqi men° iyledi. La°in geçince Artuqi (2)derhāl

atını sürüb kafasından erişüb kemend atdı. Şaṭṭaṭ'ıñ boynuna geçdi. (3)Çeküb atdan yıkdı. Ğāziler erişüb Şaṭṭaṭ'ı bağladılar. (4)Kayṭal ānı görüb çağırdıkim bunuñ yolun tutuñ. Kāfirler guluv kıldılar kim (5)Şaṭṭaṭ la'ini kırtaralar. Hemān Efrumiyye tıg çeküb kāfirleri perākende iyledi. (6)Artuḳi Şaṭṭaṭ'ı sürüye sürüye raḥt katına getirdi. Eline ayağına demür urdılar. (7)Üstüne müvekkil kılub yine kāfirlere ḥamle iyledi. Kayṭal gördü kim Şaṭṭaṭ yine esir (8)oldı. La'in kaçıyub çok herze yedi ve müslümānlara ḥamle iylediler. (9)Nāgāḥ 'Abdurrahman Tokādi'ye erdi. Atından yıkdı. Diledikim öldüre. Derḥāl (10)Melik erişüb bir na'ra urdu ve eytdi kim: “ benim Melik Dānişmend Ğāzi. Qo ānı ğarimiñ (11)benim.”diyüb ḥamle kıldı. Melik ānıñ süngüsün kılınçla çalub iki pāre iyledi. (12)La'in geçüb gitdi. Melik ānıñ kafasından erüb bir darb-ı tıg şöyle urdıkim (13)eyer kaşına dek iki pāre kıldı. Kāfir tarafından ğırı kopdu. Naştor'uñ tākati (14)taḳ olub ne idecegin bilemedi. Nāgāḥ Aḥmed erişdi. 'ālemi ve 'alemdārı aḳtardı. (15)Kāfir çerisi bu ḥāli görüb tağıldı. Naştor la'in Yankoniyye'den yaña [121a] (1)kaçdı. Ğāziler kāfirleriñ ardınca varub ol kadar kāfir kırdılar kim kıyāsın Allāh (2)bilür. Derḥāl Efrumiyye kāfirleriñ yolun bağladı. Artuḳi ğāziler ile kāfirleri araya (3)alub kırdılar. Naştor yalnız başına kırtuldu. Bāki kalan kāfirler amān (4)dilediler. Otuzbiñ kāfiri bölük bölük bağladılar. Esir olmadıḳ kimse qalmadı. (5)Sürüb ol esirleri barıgāha getirdiler. Andan ğanimet mālın cem' idüb Melik (6)toğruca Naştor barıgāhına indi. B'azı ğāziler kāfirler ardınca gitmişlerdi. (7)Melik buyurdu ol tağlar gibi cem' olan mālı ve ḥazineyi ğāzilere bahşitdiler. (8)Getürilen mālı ḥesāb itdiler. Üçyüz yük ḥazineyi Ḥaraşna'ya gönderdiler. Kayṭal'ıñ (9)barıgāhını Melik Gülnuş Bānu'ya gönderdi. Atañ barıgāhıdır. Yine seniñ olsun (10)didi. Andan Melik buyurdu. Şaṭṭaṭ'ı getirdiler. Melik eytdi kim: “ol gün ne ise (11)kaçdıñ. Bu gün cān elimden qande iletesiñ. Eger imāna gelmezseñ seni bu def'a öldürürüm” (12)didi. Çün Şaṭṭaṭ Melik'den bu acı kelāmı işitdi. Feryād idüb didi kim: “(13)ol yetmez mi kim mālımı, kızımı, ḥazinemi aldıñ. Bu kez beni dinsiz mi öldürürsüñ. (14)Nitekim ben diriyem. Şalibden yüz döndürmezim.”didi. Melik gördikim la'ine (15)naşihat kār itmez. Buyurdu yine eline, ayağına demür urdular. Şāyet imāna gele diye [121b] (1)Bir müddet daḫi amān verdiler. Andan Ta'ām geldi. Yiyüb du'ā ve şenā itdiler. Karağula (2)biñüb şabāha dek çeriḡi gözetdiler. Çeri ḥuzūra varub dinlendiler.

(3) “NAZIM”

- (4) Hoş ğazā meclisin kıldık tamām
Ver şalavāt Muştafā'ya ve's-selām
- (5) Kim neler olmuş cihānda uş
Ne ğazālar eylemiş ğāziler uş
- (6) Sende cānla ğazā eyleye gör
Cehd idüb nefsini müslümān ide gör
- (7) Neden geldiñ niye geldiñ ānı bil
Ānıñ şükrün bir nicesin daħı kıl
- (8) Qanı Ādem qanı Havvā ki nitdi
Ecel şerbetin içdiler gitdi.
- (9) Qanı ol kuvveti çok pādişāhlar
Qamu ölüm elinden kıldı āhlar
- (10) Nebidir ger velidir ger Melikdir
Bu  alem bir nefes gölgelikdir.
- (11) Gönül vermiyesin bu cihāna
Bilirsin ki fenādır bu zamān
- (12) Saña sermāyedir  omrũñ bilirseñ
Naşihat bu yeter benden alırsañ
- (13) Qanı Melik şimdi ol ğāzilerle
Neler kılmış gör Melik ğāzilerle
- (14) Giceler kudret diliyle ol hudā
Uyuma dir nefis ile eyle ğazā
- (15) İşidemezsiñ saña ol çağırır
Seni kendinden yaña kığırır
- [122a] (1) Ne dilerseñ dile virem saña
Ki teveccü kılar iseñ sen baña
- (2) Sen böyle diye тұrurken Çalab
Niçe kılsuñ ānı itmezsiñ taleb
- (3) Ol iki cihān güneşi Muştafā
 Aleme rahmet gelen Qaf'dan Qaf'a
- (4) Nefs ğazāsına ekberdir didi.
Nefs ğazāsıdır ğazā eyleñ didi.

- (5) Niçe ümmetsiñ (Muhammed) hâli şol
Tutmadıñ Hakk' dan yaña togru yol
- (6) Sen yatar gâfil olursuñ her gice
Bilmezim âhir hâlin ne olur ey hevâce
- (7) Şöyle nâ-pâk gövde gibi yatasıñ
Eyi günü yâdlı gün şanasıñ
- (8) Anca yatasıñ olasıñ türâb
Nice yıllar onun üstünde gurâb
- (9) Ey deriğa kendiñi bilmediñ
Geçdi ömrüñ nefsine gazâ kılmadıñ
- (10) Ol ki bir maħbûba °aşıq olasıñ
Yüzini görmezse bir sâ'at olmıyasıñ
- (11) Seni yoqdan var ideni sevmediñ
Hâzretine ermek için ivmediñ
- (12) Ol kelâmı saña viren °aql u cân
Vermedi mi hem saña din ve imân
- (13) Âdem oldur gidince qoya bir ad
İyiligiyle ide halk ânı yâd
- (14) Bu tükenmez sözü bunda qoyalım
Giri Melik kışşasın diyelim
- (15) Kim neler kılmış cihânda ol şafâ
Vir şalavât rûh u pâk Muştafâ

[122b] (1)Râviyân-ı aħbâr ve muħaddisân-ı esrâr şöyle rivâyet iderler ki Melik Dânişmend Gâzi âsâkir i (2)islâma buyurdu. Yanqoniyye'den yani Çorum'dan yaña revân oldılar. (3)Çün kim qal'aye erdiler. Taşrada bulunan kâfirler kaçub qal'aye girdiler. Gâziler erüb (4)qal'a karşusunda qonub hayme ve barıgâhlar qurub bir dem ârâm itdiler. (5)Nasır'a haber oldu. Burç başına çıkub gördikim Çorum ovasın tamâmet (6)İslâm leşkeri tutmuş. Andan Melik buyurdu. Çeri atlanub dört yañadan qal'ayi (7)muħâşara iylediler. Nasır gördikim hâl böyledir. Bir ulu sarayı var idi. Şanasıñ (8)bir qal'a idi. Etrâfına hendek kesdirüb içini şu ile töldirdılar. (9)Saray tamında dört köşede mancılıklar qurub tağa çıkub kâfirleri cenge havâle (10)kılardı. Kâfirler çarh okuyula çok müslümân şehid itdiler. Gâziler daħi

(11)aşağıdan yukarı çok kâfir kırdılar. Çün akşam oldu. Karārgāha geldiler. (12)Namāz kıldılar. Duʿā ve senā itdiler. Melik ʿaskerin yoqladı. Sekızyüz müslümān şehid (13)olmuş. Buyurdu şühedāyı cemʿ idüb namāzların kıldılar. Andan onbiñ er (14)karağula biñdiler.

Çün şabāh oldu. Kāfirler yine baru üstüne çıkub baru (15)üstüne çıkub cenge turdılar. Melik buyurdu şābıka-i esir olan otuzbiñ [123a] (1)kāfiri getirüb İslām oluñuz didiler. Anlar imāna gelmeyüb Melik’e sögdiler. Melik buyurdu. (2)Bir miqdārını kırdılar. Bu defʿa kalʿadaki kâfirler çağırdılar kim:”ölmekden dirilik yegdir. (3)Müslümān oluñuz.”didiler. Anlar işidüb yigirmibiñ kâfir imāna geldi. Toquzbiñ esir (4)kaldı. Kimi ruhbān ve kimi ihtiyār idi. (5)Melik eytdi: “bunlar tursuñ. Belki bize gerek ola.”didi. Andan Melik barıgāha girüb (6)Artuķi ve Efrumiyye’yi çağırub eytdi: “ey Efrumiyye! Atañ Müslümān olmaz. (7)Haraca daħi rāzı olmaz. Eger koyuversek yine biz kaşdına zuhūr ider. Eger (8)öldürürsek seniñ hatrıñ kalır. (Muhammed) şerʿini komuş oluruz.”didi. (9)Çün Efrumiyye Melik’deñ bu kelāmı işitdi. Eytdi: “yā Melikü’z-zamān! Benim atam (10)ve anam ve başım din yoluna ve (Muhammed) ʿAli ʿaşkına fedā olsun. Bu gice atam katına (11)varayım. İcāzetiñle ana naşihat idiyüm. Kabul iderse hoş ve illā kabul etmezse (12) irtenekim dilerseñ öyle idesiz.”didi. Melik sakin oldu.

(13)Çün gice oldu. Efrumiyye atası katına vardı. Şatıta kızın görüb (14)çok herze ve hezeyān söyledi. “Ben bu muşibetleri seniñ için çekdim. (15)Yoķsa bunlarla benim ne işim var idi.”didi. Efrumiyye eytdi: “Ey ata gel Müslümān [123b] (1)ol. Haķķ dini kabul eyle. Sözüümü tut”didi.

(2) “MANZUM”

- (3) Din (Muhammed) dinidir bilgil yaķın
İnanan olur cehennemden emin
- (4) Gelübdür levlāke levlāke
Sen olmazsañ yaratmazdıñ dir eflāk
- (5) Oldur bilgil şefāʿat eyleyen
Ümmeti olāna rahmet eyleyen
- (6) Gel şalavāt ver inan (Muhammed)e
Kırtara bendden seni āzād ide.
- (7) Ger bu āña inanmayasıñ

Cān ve başını kurtarmıyasıñ

(8) Şatṭat ol dem der ki bu ne söz olur

İş bu kııda ne katı berk yüz olur

(9) Kim meger ʿİsa ile Meryem yüzün

Pes çevirdiler ola anlar gözin

(10) Baña hışm iyledi beñzer pes Mesih

Ki bu kız söyler bunca kabih

(11) Şöylekim ben dinimden dönmezim

Yüri var git ben ögüdüñ almazım

(12)Andan Efrumiyye eytdi: “yārın Melik seni boğaziñdan aşar murdār olursuñ.”didi. (13)Çıķub yürüyiverdi. Melik’e gelüb eytdi:”ey Server zinhār ol laʿine amān [124a] (1)verme kim ıslāhı kabul değıldir.”didi. Melik eytdi: “biraz şabriyle biz ānıñ hāķķından (2)geliriz.”didi. Andan Efrumiyye kendi haymesine geldi.

Ol gice geçti. Erte oldı. (3)Melik buyurdu. Ğāziler atlāndılar. Ğalʿaden yaña yürüdiler. (4)Bu yaña Naştor kullarıyla yine saray tamına çıkdılar. Ğāziler Ğalʿayi çevirüb yine cenge (5)turdılar. Yanķoniyye kāfirleri yine çok Müslümān şehid itdiler. (6)Melik kaçdı. Ol toķuzbiñ esiri getirüb Ğalʿaye karşı kırdılar. Kāfirler bu hāli (7)görüb figān kıldılar. Ol Ğalʿade biñyediyüz Müslümān tutsaķ olmuşdu. (8)Naştor laʿini getirüb burçdan aşāğı aşı kodılar. (9)Müslümānlar ānı görüb ağlaşdılar. Melik buyurdu tez Şatṭat’ı getürdiler. (10)Melik eytdi: “gel Müslümān ol seni yeriñe yine beg ideyim.”didi. Çāre olmadı. Sögmege başladı. (11) Andan Melik buyurdu dārağacı diküb Şatṭat’ı ayağından aşdılar belki ķorķa imāna gele (12)diye. Çāre olmadı. Sögmege başladı. (13)Andan Melik buyurdu kāfirlere karşı oķa tıtdular. Evvel oķla kıızı Efrumiyye (14)ğazā niyetine deyüb urdı. Şatṭat’a ol ķadar urdılar ki Şatṭat’ıñ teni kirpiye (15)döñüb kalbur gibi delik delik oldı. Ol murdār laʿin cānını cehenneme işmarladı.

[124b] (1)Bu yaña Naştor ānı görüb daħi yüregi titredi. Baru üstünde Müslümānlara (2)oķ atmağa başladılar. Çün gice oldı. Gerü döndüler. Barıgāha gelüb çeriye (3)yoķladılar. Biñ kimse şehid olmuş. Melik buyurdu şühedāyı cemʿe idüb namāzların (4)kıldılar. Andan Ğalʿa fethine tedbire başladılar.

(5)Artuķi: “Ey Server seniñ devletiñde yārın inşāʿallāh bu Ğalʿayi alırız dirken Ğalʿade (6)beşāret çalındı. Yahya bir yerde puşuya girmişdi. Nāğāh bir kışı haber

getürdikim: (7) ”Rüm’den ve Çerkes’den, Firenk’den, Kaştamonu haddından, Bolu kenârından, Canik (8)ve Şamsun hüdûdundan hülâsa yetmişikibuçuk milletden çeri cem° olmuş. Nasţor’a (9)yardıma gelirler.”didi. Andan ben ol kişiye şordumki: “yâ sen kande gidersin?” (10)Eytdi kim: “Ma°muriyye tarafına giderim ki haber ideyim. Melik Şaţtaţ’ı öldürdü (11)ve Kayţal’ı tepeledi. Varub Kayţal’ın oğlu Biyţaloş’a haber idüb Ma°muriyye (12)çerisin cem° idüb Nasţor’â yardıma geleler.”didi. Çün bu sözi işitdim (13)kolaylandım. Kulağı tozına bir yumruk şöyle urdumki seniñ himmetiñle kâfiriñ (14)beyni tağılub geberdi. İşte hıdmetiñe geldim.”didi. Melik bu haberi işidüb (15) ”Ne°uzübillâh bu çeri bir yere gelürse yine kuvvet tutarlar. Bir çäre bulmak gerekdir ki [125a] (1)bu kal°ayı harâb kılalım kâfir çerisi erişmeden.”didi. (2)Bu taraftan Aħmed Serkis eytdi: “Ey Server i gâziyân yârın çeri atlansun cenge (3)meşğül olsunlar. Çün gice ola biz kal°ayı alavuz.”didi. Melik Aħmed’in tedbirini (4)pesend idüb âferin didi.

Çün şabâh oldu. Namâz kıldılar. Çeri kal°a üstüne (5)varub cenge turdılar. (6)Aħmed haymesinde oturub bir nâme yazdı. Rûmi dilince”evvel titi miti bu nâme benden ki Serkis’im. (7)Seniñ katıñdan ki Nasţor’suñ. Şöyle bilkim ben itdigim işlere pişmân oldım. (8)Dilerim ki geri siziñ katıñıza varam. Ānıñ için ki Melik beni maħalle almadı. (9)Gözine göstermedi ve andan soñra °ammim Kayţal’ı ve Şaţtaţ’ı öldürdü. Benim göñlüm (10)bunlardan ürgdi. Dilerim ki bu gice Melik’in başını kesem daħi seniñ katıñıa iletem. (11)Eger böyle idersem benim günâhım yüzüme urmıyasıñ. İmdi nâme saña (12)varınca tez cevab yazıb bildiresiñ. Ben daħi iş üstüne olam.” didi. (13)Derhâl atlanub ceng yerine geldi. Terkişinden bir oķ çıkarub oķuñ (14)demirini giderüb nâmeyi oķa bağladı ve oķu kal°a içine atdı. (15)Çün oķu bulub Nasţor’a getirdiler. Nasţor nâmeyi okuyub aħvâli bilüb [125b] (1)sevindi. Tez cevab yazdılar ki “Ey Serkis sen bilürsiñ ki şalib Hâķķ’dır. (2)Melik bir cadudur. Kayţal ve Şaţtaţ gibi begleri öldürdü. İmdi gerekdir ki merdâne (3)olub Melik’in başını kesüb benim katıma getiresiñ. Ma°muriyye’yi saña virem ve daħi (4)Rüm’uñ ser°askeri kılam. El bir idüb bu caduları aradan getürevüz ve daħi (5)kendi kızım Masiyya Bânu’yı saña virem.”diyü nâmeyi yazub oķ ile atdılar. (6)Aħmed Serkis °askerden ırak tıururdu. Çün nâme gelüb yanına düşdü. (7)Aħmed nâmeyi alub Melik’e getirüb gösterdi. Bu yaña kâfirleriñ göñlü hoş oldu.

(8)Çün gice oldı. Kāfirler Melik’iñ elinden ve şerrinden kurtuluruz diye sevinürler (9)idi. Bu yaña gāziler qarārgāha gelüb oturdılar. Melik Aḥmed’e eytdi: “(10)Nasṭor ile niylediñ.”didi. Aḥmed Melik’e tedbir tedārikin bildirdi. (11)Melik Aḥmed’e taḥsin iyledi.

Çün dün buçuğı oldı. Aḥmed gāzilere buyurdu (12)gavğa galebe itdiler. Bu yaña kāfirler burç üstünde hazır tıururlar idi. (13)Ġavğayı işidüb sevindiler Aḥmed Melik’iñ başını kesmişdir diye. Bu yaña Aḥmed (14)bir nice Server, beşyüz gāzi ile süvār olub kaçarak çeri arasından çıkub (15)kal’a kapusına erdiler. Aḥmed Rüm dilince çağırdıkim: “kapuyı açıñ, benim Aḥmed Serkis [126a] (1)Melik Ġāzi’niñ başını getirdim. Birkaç cadular baña kaşd itdiler. Baña meded kılıñız.”deyince (2)Nasṭor didi kapuyı açdılar. Ġāziler içeri girdiler. Nasṭor atlandı (3)saraydan taşra çıkdıkim Serkis’e istikbāl ide.

(4)Melik çün kal’aye girdi. “Osmān yüz kadar gāzi ile kılınç çeküb kapucuları kırdılar. (5)Melik serverlerle saray kapusına gelüb Nasṭor’a erişdiler. (6)Çün Nasṭor serverleri görüb eytdi: “yā Serkis ben bu gice ruhbānlara çok (7)māl verdim ki seniñ günāhiñ bağışladılar. Qanı Melik’iñ başı kim oda yaqam.”(8)didi. Melik hemān bir na’ra urub eytdi ki :”Yā Nasṭor! İşte başımı bile getirdim.” (9)Diye gendüyi bildirince Nasṭor la’in ol dem neye uğradığını bilmedi. “Aklı başından (10)gitdi. Çün kim ‘aklı başına geldi. Melik daḥi erişüb eytdi: “ ey Nasṭor! (11)Tez imāna gel yoksa başını keserim.”didi. La’in “bre komañ bu caduyı.”deyüb (12)kullarına çağırdı. “Tez buñu öldürüñ” didi. (13)Melik gördikim ıslāḥı qabil degildir. Bir tığ şöyle urdıkim eyer kaşına degin (14)iki pāre kıldı. La’in cānını cehenneme armağan iyledi. Çün kim bundan evvel (15)geberen Kaytal, Şatṭat vesāir la’inler gendüsine cehennemden tezkere göndermişlerdi. [126b] (1)La’in Derḥāl icābet itdi. Hulledallāh fi’l-ennār. Kāfirler bu ḥālî görüb bir uğurdan (2)ḥamle kılub cenge tıurdılar. (3)Taşradaki Müslümānlar daḥi kal’aye girüb aqşama degin ceng itdiler. Ol gice ve ertesi (4)gün daḥi kāfirlere kılınç urdılar. Āḥir kāfirler amān dilediler. İmāna gelmege (5)rāzı oldılar. Andan soñra Melik buyurdu amān verdiler. (6)Andan Melik Nasṭor sarayına girdi. Gördikim bir kal’aye beñzer. Andan buyurdu Nasṭor’uñ (7)hazinesini açdılar. Mālını gāzilere baḥşitdiler. Ol ḥālde iken şehr-i Ḥaraşna’dañ (8)iki kaşid gelüb Melik Dānişmend Ġāzi’yi muştuladılarkim oğlunuz vücūda geldi. (9)Melik eytdi: “adını Ġāzi Beg koysunlar.” Cümle serverler ve gāziler şād oldılar. (10)Kaşıdlara ḥayli

en°am ve ihs°an iyledi. Bundan soñra Melik yüz māl (11)Dükiyye kal°asine gönderdi. °Abdurrahman ol hazineyi alub revān oldu. (12)Bu yaña Melik Nasör barigāhında karar itdi. Bir gece Rūmiler tedbir itdiler kim (13)Melik ve gāzilere ziyāfet idüb zehirleyeler. Nasör’uñ bir hilekār veziri vardı. (14)Adına Girekos dilerdi. Melik katına gelüb hıdmet kıldı. eytdi kim: “yā Melikü’(15)z zaman! Dileriz bu gece gāzilere konukluk idevüz.” Melik eytdi: maşlahatdır.” [127a] (1)Girekos vezir turdı. Maķāmına vardı. Zehir tedārik itdi. (2)Bu kerre Melik düşünde gördikim Resüllullāh saraya gelmiş. Saray içi nūr ile tölmuş. (3)Şahābe-i güzin çevresinde tururlar. Melik ol dem münācāta başlayub (4)°arz-ı hācet iyledi.

(5) “MÜNĀCĀT”

- (6) Ol dem gördü uykuda gözi
Ol (Muhammed) Muşafā görklü yüzi
- (7) Yüzyigirmidörtbiñ peygamberi
Üçyüzonüç mürseliñ serveri
- (8) Getürmiş nürdan °ālemler ki yüce
Ne dimege ānıñ vaşfını nice
- (9) Başları °ayyūka çıkmış zerrini
Yazılı naşr u min Allāh āyeti
- (10) °Ālemi başdan başa nūr idi.
Hep yıkılmış yeri ma°mūr idi.
- (11) Gördi Melik ol nebiler şāhını
Din °imādı her dü °ālem māhını
- (12) Yüz yere sürüb öñünde ağladı
Kāfir elinden çok şikāyet iyledi.
- (13) Dir Resül āña kayırma yeme ğam
Göresiñ Kerim nice kıılır Kerem

(14)Andan soñra Resül Hāzreti buyurdıkim: “yā Melik Dānişmend! Biz senden razıyız [127b] (1)Tañrı sizden rāzıdır. Din yolunda taķşirāt itmediñ. İmdi tiz tur bu maķāmdan (2)taşra çıkkim Hāķķ Te°ali bu şehre hışm iyledi. Gerekdir ki bu deyr bu şehir bu saraylar (3)harāb ola. Zirā bu kāfirler din-i İslām’dan rücū° idüb mürted oldılar. (4)Saña kaşd itdiler ki zehir vereler. Hāķķ Te°ali bu kāfirlere hışm itdi. Gerekdir ki (5)bu kāfirleri kaşreyleye.”buyurdu.

(6)Çün Melik bu heybetden uyandı. Saray ve şehir deprenmege başladı. Derhâl (7)Melik tırub ton giydi ve nidâ itirdi. “Tiz tıruf. Taşra çıkıñ ki (8)bu şehir harâb olısar” didi. Cem’e eşyaların ve esbâbların kaldırdılar. Hiç kimse (9)kalmayub taşra çıkdılar. Kudret-i ilâhi birle ol gice karañu gice idi. Halk birbirini (10)görmezdi. Girekos la’in Rûmilere çağırdıkim: “siz tırufuz bunlar gitsünler ki şehir (11)kapusını bağlarız. Anları bir dañi şehre komayalım.” Bu hevesle kâfirler kal’a ve şehirde kaldılar. (12)Müslümânlar tamâmen taşra çıkdılar. Çün seher vañti oldu. Yer deprenmege başladı. (13)Kâfirleriñ başına bir tırağa kopdıkim kâfirleriñ feryâd u figâni âsimâne çıkdı. (14)Nastor’uñ sarayı tamâmen aşağı geçdi. İçinde ne kadar kâfir varsa helâk oldu. (15)Kıyâmet kâfirleriñ başına kopdı. Nâgâh bir tırağa dañi oldu. Şehrin cümlesi yere [128a] (1)geçdi. Cümle kâfirler yere batub helâk oldılar. (2)Çün erte oldu. Göz gözü gördü. Gâziler bakub gördiler ki şehriñ deyri ve divarı (3)cümlesi yıkılıub harâb olmuş.

Râviler şöyle rivâyet iderlerki kırk gün kırk (4)gice hışım yağmuru yağdı. Taşları dañi türâb oldu. Üstüne seyl gelüb kum ile (5)örttdi. Nice biñ kâfir yer altında kaldı. (6)Ol hışımı görüb geçüb Süleymân Ribatı’na erdi. Ol yerlerde olan kavim Melik katına (7)gelüb müslümân oldılar. Melik buyurdu ol yeri imâret itdiler. Ol mağaralar ki (8)kâfirler Nastor ve Şattat hükmüyle örtmüşlerdi. Müslümânlarıñ eline geçmesün diye (9)ol mağaraları bulub açdılar. Gümüş toprağı çıkardılar. Zirâ ol Gümüş Kavmi gördüler ki (10)dünyâ Melik’e yüz tudtu. Pâdişâh oldu. Nastor ve Şattat la’inleriñ devri döndü. (11)Yeñi Müslümân olanlar gelüb Melik’e koşardılar. Melik buyurdu ol mağaraları açub (12)toprağı çıkarub işe meşgûl oldılar. Her gün ol yerden iki batman gümüş (13)Melik hazinesine alırlar idi. Melik dañi gâzilere bahşederdi. (14)Çün ki gâziler Süleymân ribatına geldiler. Şimdi âña gümüş şehri derler. Andan (15)soñra gördiler kim ol hışım yağmuru sâkin oldu. Cümle gâziler Melik katına [128b] (1)Gelüb hıdmete tırdılar. Bu azim zelzeleye ve bu şehriñ tamâmen harâb olmasına (2)sebeb ne idi didiler. Melik eytdi: “ol gice ki ben Nastor sarayında yatarım. (3)Düşümde Hazret-i Resûl’ü gördüm. Baña emr itdiki bu şehriñ kavmi âşidir. (4)Seniñ başıña kaşd itdiler. Hağk Teâlâ anlara hışım iyledi. Bu şehri yere geçürüb kavmin (5)helâk iylese gerekdir didi. Ol şehir kavmi âşi ve mücrim oldukları için bu şehre (6)Cürüm diye ad verdiler.

(7)Çün Melik bu aḥvāli yārenlerine ḥaber verdi. Ġāziler Melik'e duʿā itdiler. Ol şehriñ (8)ḳavmine Cürümlü dirler. Andan Melik buyurdu Amasya'dan yaña revān oldılar. (9)Çün kim yakın erdiler. Şehir ḳavmi Melik'e istiḳbāl ḳıldılar. (10)Gülnuş Bānu'nuñ ḥādimleri taşra çıḳdılar. Ġāzi Beg'i Melik'e getürdiler. Melik oḒlancıḒım (11)görüḅ şād oldı. Ḥaraşna ḳavmine ve evliyā'ullāh'dan medfün olanlara oḒlu şükrānına (12)çoḒ māl verdi. Andan Gülnuş Bānu gelüb Melik'iñ elin öpdü. (13)Melik'i alub saraya girdiler. Üç gün şehr-i Ḥaraşna'da ḳarār itdiler.

(14) “NAZIM”

- (15) Zamān ola kim bunu söyleyeler
Bu ḳışşayı dört yaña yayalar
- [129a] (1) İyü yavuz ḳişiniñ adı çıkar
Veli cehd eylesiñ daḥi adı çıkar
- (2) İyü olsa ḥoşdur bir ḳişide
Şoñunda kim ḳalırsa işide
- (3) Zihî devlet ki ḥoş adı añıla
Yavuz adı ḳalan ḳatı yeñile
- (4) Eger ʿālemde ḳoysañ bir nişānı
Seniñ kim görse añub o ki ānı
- (5) Süleymān'a ḳılmadı vefā ʿālem
Ḳanı Davud, ḳanı Nūḥ, ḳanı Ādem
- (6) Ḳanı Mūsa ve ʿİsa ḳanı Aḥmed
Ḥabibu'llāh Maḥmūd u Muḥammed
- (7) Cihāniñ ziyetinde hiç beḳā yoḒ
Ki bundan hergiz kimseye vefā yoḒ
- (8) Didiler memleket assı ḳalaydı
Süleymān gerek bāḳi ḳalaydı
- (9) Misālin bilki bir gündür cihāniñ
Şebātın kimse bulmaz çün ki āniñ
- (10) Kitāb olub yazılan ḳışşalardan
Bilir misiñ murād nedir ḳışşalardan
- (11) Duʿā iyleyüb itmām idelim
Daḥi bir ḳışşaya andan girelim

- (12) Bir gice şehir-i Haraşna'da ey cān
Yatar iken anda Melik pehlivān
- (13) Gördi bir düş diñleyelim ne görür
Gördi gelmiş Seyyid Battāl turur
- (14) Melik'e karşı varuben didi tur
Ne yatarsıñ şöyle kıldıñ mı huzūr
- (15) Kavm-i Sisiyye Dükiyye kavmi ile
Mançuriyye kavmi dañi cem° ile

- [129b] (1) Kāfir elinde katı zahmetdedir.
Bunda bu ne hoş huzūr ile uyur
- (2) Dört yanıña göz kulağ urmayasıñ
Ol Müslümānları kayurmıyasıñ
- (3) Tur uyuma anlara yetiş ey yār
Tāki senden rāzı ola girdigār
- (4) Ne yatarsıñ ne yatarsıñ tura tur
Tā yatasıñ ki çalına şur

(5) “NEŞİR”

(6)Çün Melik Dānişmend Ğāzi düşünde Seyyid Battāl'ın elin öpüp Seyyid dañi ānıñ (7)gözlerinden öpüp bağına başdı. Eytdikim: “ciger güşem Aħmedī Serkis'i (8)Ma°muriyye'den yaña gönderesiñ. Ol ili feth ide. Süleymān'ı dañi Şāmiyye tarafına (9)gönderesiñ. Sen dañi Dükiyye'den yaña gidesiñ.”didi.

(10)Melik uyandı. Gördü şabāh olmuş. Turı geldi. Namāz kılub Gülnuş Bānu'ya (11)ve Ğāzi Beg'e vedā° idüb kal°aden aşağı indi. Otağa gelürken ğāziler (12)karşı gelüb selām turdılar. Andan Melik ile barıgāha girüb oturdılar. (13)Nāgāh gördüler ki bir kaşid erişdi. Melik'e bir nāme şundu. Açub okudı. (14)Yazmışlar ki: “bu nāme bizden ki Kara Tegin'iz. Sizleriñ katındankim Melik Dānişmend Ğāzi'siñiz. (15)Bilmiş olasız ki Ma°muriyye çerisi bize aķın kıldılar. Kaytal'ın oğlu Biyталuş [130a] (1)bize her gün zahmet verir. Meded kılasıñız ve illā kal°a elden çıkar.” demiş.

Bunlar (2)bunu okuyub āħir idince nāgāh gördiler ki °Abdurrahman Tokādi barıgāh kapısına (3)gelüb içeri girdi ve külāhını yere urdu.

(4)Melik şordıkim: “saña noldı?” °Abdurrahman eytdi:” Sisiyye münâfıkları Harsanosiyye (5)kâfirleriyle el bir idüb °âlemi fenāya verdiler.”didi. “Hazineyi Tokad’a iletürken (6)gördümki şehir harâb olmuş. Harsanosiyye begi Mihâyil çerisiyle ve kardâşı Ğavras’ı (7)ve daği Bidaris adlu bir la°in ellibiñ kâfir ile Tokad’ı hişâr idüb uruşurlar (8)idi. Beni görüb hazineyi gâret idüb yanımda olan Müslümânları şehid (9)itdiler. Ben daği zağımlu oldım. Kaçarak Bihamdullâhi Te°âlâ hıdmetiñe erişdim”(10)didi. Melik eytdi: “Seyyid Battâl’iñ haberi gerçek oldu deyüb vaq°a (11)haberini serverlere bildirdi. Seyyit Battâl Ğâzi’niñ rûhuna du°a lar kılub derhâl (12)Melik buyurdu. Beşbiñ er ile Aħmed’i Ma°muriyye’den yaña gönderdi. (13)Ma°muriyye kavmine daği yardım eyleye. Anlara zād u zahire ve elli yük hazine (14)verdi. Hezâr rahmet Melik Dânişmend Ğâzi’ye ve Aħmed’e. Haħk Te°âlâ (15)cemâliyle müşerref eylesiñ.

Ol gice Melik karar iyledi. Erte oldu.[130b] (1)Beşbiñ erle °âlem ve şancâk ve hazine ile °Osmân’ı daği Kaşamonu tarafına gönderdi. (2)Ol vakit o şehre Esteboliyye dirlerdi. Çün kim ol ili Ğâziler feth (3)idüb adına Kaşamoniyye didiler. Çünkim °Osmân revân oldu. Eflanos Kal°asi’ne (4)erüb ol kal°ayı aldı. İçine girüb karar iyledi. Gâh olurduki ol (5)kal°aden çıkub Kaşamoniyye vilâyetiñi urub geri ol kal°aye girdi. (6)Bu resmle °Osmân ol ili açdı. Ol şehriñ adı Eflanos iken °Osmâncık oldu. (7)Hezâr rahmet °Osmân cânına olsun. (8)Andan Melik beşbiñ er ile şancâk ve °âlem ve bî-nihāye hazine ile Süleymân’ı daği (9)Şâmiyye tarafına deñiz kenârına gönderdi kim Melik devletinde ol illeri feth ideler.

(10)Çün Melik bu serverleri Ğazāya gönderdi. Bâki kalan °askeri °arz itdiler. (11)Yigirmibiñ er hesāba geldi. Derhâl hazırlık kılub Eyyüb ve Artuqi ve Efrumiyye ve (12)°Abdurrahman Tokâdi vesâir serverler hazırlandılar. Melik buyurdu. Kös ve naħkäre (13)çalub rengârenk °âlemler kaldırdılar. Yigirmibiñer Dükiyye’den yaña revân (14)oldılar. Çün Dükiyye’ye tez meded kıliñ. Yoħsa harâb kıldılar didi. (15)Çün ki Melik bu haberi tıydu. Kâfirlere şebhün kılmak tedârikin itdiler.[131a] (1)Melik buyurdu. Çeri dört taraftan kâfirlere şebhün kıldılar ve çok kâfir (2)kırdılar. Ol gice şanasıñ kâfirleriñ başına kıyâmet kopdu. (3)Aħir kâfir çerisi atlanub kuvvet buldılar. Az kaldıkim Müslümânları şıyalar.

(4)Nāgāh Melik Ġāzi erişüb bir na°ra ra°d-vār şöyle urdıkim kâfirler serāsime oldılar. (5)Bildiler kim Melik Ġāzi erişdi. Cümle küfr ehli şaşdı. Qal°a kavmi daġi Melik’iñ (6)na°rasın işidüb tekbir getürdiler ve beşāret naqqāresin çaldılar. (7)°Abdullāh kim qal°a begidir. Buyurdu qal°a qapusun açdılar. Beşyüz erle qal°aden (8)taşra çıkub kâfirlere hamle iylediler. Bir °azim ceng oldıkim vaşfa gelmez. (9)Nāgāh Melik ceng arasında Miġāyil’e uğradı. La°in Melik’e üç kez hamle kıldı. (10)Melik’i alamadı. La°in bu kez eline gürzün alub diledikim yine hamle kıla. Hemān (11)Melik at depdi. Erdi la°ine bir darb-ı tıg şöyle urdıkim eyer qaşına dek (12)iki pāre kılub kâfir tomuz gibi atıñ iki yanına şallandı qaldı (13) ve andan cānını cehenneme işmarladı. (14)Bu yaña Artuqi daġi peydā olub Bedarus’a erişüb la°iniñ gögsünden bir süngü (15)şöyle urdıkim la°iniñ arkasından çıkdı. Zor idüb ol la°ini at üstünden **[131b]** (1)kaldırub yabaña atdı. Ol gice şabāha dek ceng itdiler.

Çün şabāh oldı. (2)Efrumiyye erişüb °ālemi ve °alemdārı aqtardı. Kâfirler yüz kaçmağa tutdular. (3)Ġavras Ĥarsanosıyye’den yaña kaçdı. Tamāmet kâfir çerisi perākende oldı. (4)Sisiyye ġalkı Melik geldigini bilüb Sisiyye’de Müslümānlardan biñ kişi var idi. (5)Qamusını Sisiyye önünde şehid itdiler.

(6)Biz geldik bu yaña Melik ġikāyetine: kâfirleri şıyub ve beglerini ġelāk itdi. (7)Sāirleri esir olub aqşama yakın dönüb barıgāhına geldi. Sekızbiñ kâfir (8)esir olmuşdu. Üstlerine müvekkil kodular. Andan qal°a-i Dükiyye begi °Abdullāh gelüb (9)Melik Dānişmend’iñ elin öpüb turdu. Melik eytdi:”seni nice şoralım. Kâfirler saña çok (10)zahmet vermişler.”didi. °Abdullāh Sisiyye kâfirleriñden çok şikāyet kıldı. (11)Melik and içdi kim tā ol yeri ġarāb etmeyince qarār etmiye. Andan buyurdu. Ta°ām geldi (12)yediler. Du°ā şenā kıldılar. Akşam namāzın edā itdiler. (13)Ol gice Artuqi qarāgula biñdi.

Çün kim güneş kulle-i qafdan baş gösterdi. (14)Melik buyurdu ol esirleri getirdiler. Yigirmisi içlerinden ulu beglerden idi. (15) Ĥatta Miġāyil’iñ °amucası oġlu Tāriq daġi esir olmuşdu. Melik bunları dine **[132a]** (1)Da°vet itdi. Tāriq eytdi: “biz Mesih dininden bunca kerāmet gördük. Niçe dönelim.”didi. (2)”Eger seniñ diniñ Ĥaqq din ise sen daġi bir nesne göster ki Müslümān olalım.”didi. (3)Melik eytdi: “ne dilersiiñz.” Eytdi: “du°ā edesin ki Sisiyye ırmaġı kesilüb akmaz ola. (4)Ol zamān Müslümān olalım.”didi. Melik biraz tefekküre vardı. Andan başını kaldırub (5)eytdi: “bu gün baña mühlet olsun. İnşā’allah-u Te°ālā yarın didiginiz olmazsa (6)cümlenizi

āzād ideyim.”didi. Eytdiler: “nola.” Melik geri barigāhına geldi. Ol (7)gün oruç tuttu. Haymesi içine girdi. Ol gün ol gece ʿibādete meşgūl (8)oldılar. Başını secdeye koyub Haqq Teʿālā’dan yardım diledi. Seher vakti (9)olunca gözüne bir uyku galebe itdi. Düş gördü. Beşāret oldu.

(10) “NAZİM”

- (11) Düşü içre geldi Muştafā
Şadr-ı ʿālem i maʿden-i şıdk u şafā
- (12) Didi āña ey ʿaziz Server
Zār ider aşhāb siziñ çün vārı
- (13) Bu kāfirleriñ didiginden gam yime hā
Saña Haqq’dandır ʿināyet dāima
- (14) Bu duʿā yı okuyub kıl taleb
Gözüne kudret gösterir kâdir Çalab
- [132b] (1) Daği yārenlere virgil bunu
Buñ deminde okuya anlar ānı
- (2) Kānde olsan guşsa ile mübtelā
Bu duʿā ile hācetiñ dileye
- (3) Bu duʿāyı verdi peygamber āña
Uyānı geldi Melik kaldı toña
- (4) Eli içinde gördü bir pāre harir
Kokar idi şöyle müşg-ile ʿabir
- (5) Pes açub gördü duʿā yı nām-dār
Şād oldu görüben ānı o yār
- (6) Didi ey Kâdir ü Hallāk u Mevlā
Haқиқat sensiñ ol Sultān-ı āli
- (7) Didi ey iki ʿālem şalıgı pāk
Seni bir bilmeyeniñ başına Haqq
- (8) Hudāvendim, Penāhım, Pādişāhım
Kamu halkıñ İlāhı İlāhım
- (9) Bu demlerde şabır kılmaz taḥammül
Saña geldim daği kıldım tevekkül
- (10) Saña sığınan olur mu hiç maḥrūm

Ne idem ki saña olmiya ma°lüm

(11) Melik dir bunları gözleri tolub yaş

Sevindiginden ağlar akıdub yaş

(12) Şükür kıldı hamd idüb Mevlâ'ya

Şalavât verdi ol dem Muştafâ'ya

(13)Çünkü Melik Dānişmend Ğāzi Ğāzret-i Resül'ün mübârek cemâlin gördü. Resül buyurmuşdıkim: (14) “ yâ Melik! bu du°ā yı oku daĥi ol ırmaġa üfür. Hemân ırmaġ bağlanub aġmaya [133a] (1)demişdi. Çün kim şabâĥ oldu. Güneş °āleme nürin müzeyyen kıldı. Bir yeşil ĥarir (2)üzerine yazılmış bu du°āyı elinde buldu. Ol mübârek du°ā budur

(3) بسم الله الرحمن الرحيم

(4) لا اله الا الله دعم الباقي لا اله

(5) الا الله غافر الحظايا لا اله الا الله

(6) سمع الند دعايا لا اله الا الله واسع الغفران

(7) عيسى لا اله الا الله موسى كليم لا اله الا الله

(8) روح الله لا اله الا الله ادم صفي الله

(9) لا اله الا الله محمد رسول الله

(10) لا اله الا الله يا دال امان لا اله

(11) الل الله يا منزل ال فرقان بيرحمتهك

(12) يا ارحم الراحمين

(13)Pes Melik şād u ĥandān şabâĥ namāzın kılub du°ā ĥaberin ġāzilere bildirdi. Cümle (14)ehl-i İslām sevindiler. Melik atına süvār olub esirlerden yaña revān oldılar. [133b] (1)Kāfir beglerinin yanına gelüb eytdi: “istediġiniz işi uş şimdi göresiniz” didi. (2)Öyle iderseñ °ahdemizde тұrub Müslümān olavuz didiler. (3)Andan Melik buyurdu ol esirleriñ bendlerini çözüb yayaġ ırmaġ kenārına varub (4)ġāziler daĥi bile vardılar. Andan Melik başını açub yüzün dergāha tutub (5)şidġ-ıla okudu. Ğāziler āmin didiler. Du°ā tamam olunca Ğaġġ Te°āli'niñ emriyle şu kesildi. (6)Ol ħavim aşāġı yuġarı segirttiler. İrmaġıñ şuyundan neşv ü nemā bulmadılar. (7)Amma zinhār olmiya kim Tañrı ismine şirk getirmiyesiz. Çün gördiler kim nehir °azim kesilüb (8)belürsiz oldu. Ol esir olan begler vesāir üserā bir uğurdan imāna geldiler. (9)Andan Melik iş bu nehirden Müslümānlara çok nef° olur diye ol du°ā yı yine (10)okuyub üfürdi. Ol ırmaġ kemā-fi's-sābıġ zuhūr idüb aġdı.

(11)Ol yeñi Müslümānlarıñ cümlesine şilāh, at ve ton verdi ve ağır hazine açub bunları (12)ğani kıldı ve hoş gördü. Nāgāh ol yañadan ikibiñ kâfir gelüb Melik’iñ (13)elçisini sürdü. Vaқта ki bu haber Melik’e erişdi. Ğāyet bî-ħuzūr oldı. (14)Derhāl Ğāzret-i Resūl’ün du‘ā sını oқudu. Dağı Sisiyye kavmine beddu‘ā itdi. Ğaqq Te‘ālā (15)du‘ā sını müstecāb kılub ol gice vaq‘asında gördikim bir aq şakallu nūrāni bir qoca [134a] (1)geldi. Eytdikim: “ben ‘Abdulvehhāb Ğāzi’yim. Çeriñi buradan kıldır. Yüce tağlara (2)çıkın ki Ğaqq Te‘ālā Sisiyye kavmine Ğışm itdi. Bu gün gerekdir ki anları Ğelāk eyleye. (3)Melik uyandı bu aĞvāli çeriye bildirdi. Göçüb tağa gitdiler. Yārındası öyleye (4)qarib olunca gün yüzü bulutlandı. Gürültü oldı. Giceye degin yıldırımlar şakıdı. (5)Dün nişfi olunca Nūh tūfāni qopdu. Yağmurlar yağdı. Tağlar gibi seyller (6)qopdu. Sisiyye kavmi uyur iken şehriñ içinde ne varsa seyle gitdi. (7)Ancaq beşyüz er kıldı. Anlar tövbe idüb Müslümān olmuşlardı. Veli kâfirlerden (8)qorkub āşikār idemezlerdi. Çün ol kıyāmet gicesi geçdi. Erte oldı (9)yağmur diñdi. Melik’e haber oldikim Sisiyye kavmini Sisiyye aldı diye. Melik işidüb (10)şād oldı. Seyl haberi dağı Rūm’a yayıldı. ‘Ālem Ğalkı ‘acebledi. (11)Ol şehre seylden qorku yok idi. Ne ‘aceb seyl almş diye söylediler. Ol (12)seylden kırtulan ancaq bir maħalle idi. Anlar Melik Ğuzūruna gelib imān tāzelediler. (13)Andan Melik Dükiyye kavmine eytdi: “şimdi nigrü sizlere qorku yokdur.” didi. (14)Buyurdu mescid ve medreseler binā itdirdi.

Bu yaña Süleymān Şāmiyye tarafına varmışdı. (15)Geri geldi. Melik andan haber şordı. Bir nice yer açdım. Bir nicesin dağı Ğarāb kıldım [134b] (1)Nāgāh işitdim ki Canik tarafından Ğesābsız çeri cem‘ olmuş. Müslümānlar üzerine gelirmiş. (2)Çün bu haberi işitdim. İşte Ğidmetiñe geldim didi. Melik eytdi: “Ğarsanosıyye’den⁷⁸ (3)yaña varmağ gerekdir ki ol maqāmı açmağ gerekdir” didi. (4)Andan çeriye ‘arz itdiler. Kırkbiñ er Ğesāba geldi. Onbiñ er (5)Dükiyye kal‘asinde koydikim Ğaraşna kapusına degin gözedeler. (6)Otuzbiñ erle Nıksar’dan yaña revān oldılar. Çeri muqaddemi Artuqi idi. (7)Sisiyye’den göçdiler. Ol yazıya kındılar ki şimdi āña Ğıncafa dirler.

(8)Ez iyn cānib: Bu yaña Ğavras ki Melik elinden kaçdı idi. Maṭrobid’e (9)erdikim Canik begi idi. Melik’iñ pehlivānlıgım bildirdi. Maṭrobid kaçıdı.

⁷⁸ Eserin bu sayfasında Ğarsanosıyye’nin Nıksar olduğı konusuna açıklık getirilmiştir.

(10)Canik ve Trabzon çerisini, Ermen, Gürci sipāhilerini cem° itdi. (11)Daḫi gelüb Niksar ırmağı kenārına kōndılar. Nāgāh cāsus gelüb (12)Melik’iñ haberin getirdiki otuzbiñ er ile Hıncafa yazısında kōnmuşlar didi. (13)Andan kāfirler bu tedbiri itdiler kim Müslümānlar çerisine ūebhūn kılalar. (14)Yigirmibiñ kāfir Niksar öñünde koydular. Seksenbiñ kāfir ile Maṭrobid revān (15)oldı.

Çünkim yakın erdiler. Yahya haber getirdikim gāfil olmañ. Seksenbiñ [135a] (1)Kāfir erişdi didi. Derhāl Melik buyurdu çeriyi puşuya koyub kendi (2)şöyle tırdı. Çün giceniñ bir nışfı geçdi. Kāfirler erüb gāzilere (3)aķın kıldılar. Çün iki çeri birbirine kārışdı. Puşudaki gāziler daḫi (4)çıķub tekbir getirüb hamle kıldılar. Çok kāfir kırdılar. (5)Öñünden Artuķi ve Efrumiyye, Süleymān, Eyyüb, °Abdurrahman kāfir çerisine işler (6)itdiler kim vaşfa gelmez. Melik daḫi çeriniñ kılpgāhına erişdi. Tıg zaḫımıyla °ālemi ve (7)°alemdārı aķtırdı. Maṭrobid bu ḫāli görüb Melik’in öñünden kaçdı. (8)Melik ardınca vardı. La°in kaçarak Ḥarsanosiyye yānında bir taş var idi. (9)Āniñ ardına gizlendi. İrakdan Melik āni gördü. Atını sürüb ol (10)araya erdi. Bir na°ra urub bir tıg şöyle çaldıkim taşı peynir gibi iki pāre kıldı. (11)La°in şıçrayub yürüyüverdi. Melik ardından erişüb la°ine bir darb-ı tıg (12)urdıkim kāfiriñ başı iniş aşāğı kırk adım yer gitdi. (13)Kāfirler perākende oldılar. Ğavras’a haber oldıkim Melik atañı öldürdü. (14)La°in bu haberi işidüb ağlayarak kaçub Niksar’a erdi. (15)Bu yaña Melik Ğāzi kāfir çerisin şıdı. Mālın ğanimet itdi. Ğāziler bu fetḫe [135b] (1)sevindi. Daḫi ol tağdan inüb Ḥarsanosiyye kārşusunda bir yazuya kōndılar. (2)Ḥaymeler ve barıgāhlar kurdular. Bir kaç gün raḫat oldılar.

Kışşamız ne ḫālde kaldıgını (3)sizlere °ayan ve beyān edelim. Şol vaķte ki °aşıķla °aşıķāne, şıdķla şādıķāne Resül (4)Ḥazreti’niñ pāk rūḫuna şalavāt veresiniz. (5)Bu yaña Maṭrobid’iñ oğlu Ğavras la°in dört yaña nāmeler perākende kıldıkim çeri (6)cem° idüb Melik’e cevap vire. Ol gün geçti. Erte oldı. (7)Melik buyurdu. Naķķāreler çaldılar. Tamāmet çeri atlandı. Niksar şuyunu geçüb (8)şehriñ üzerine geldiler. Şehir kavmi bunları görüb cenge tırdular. Kāfirleri şıyub (9)kal°aye dikdiler. Kāfirler daḫi çok Müslümān şehid itdiler. (10)Rüm’da Ḥarsanosiyye’ye beñzer bir şehir daḫi yok idi. Şöyle kim mānendi İstanbul (11)idi. İstanbul’da bir āli deyr var idi. Nāmına Ayaşofya dirlerdi. (12)Niksar’da daḫi bir ruhbān var idi. Namına Ṭamaṭurgos dirlerdi. Bir ulu (13)deyri var idi kim adı Ṭamaṭurgos deyri dirler idi. Ol deyri (14)bir kal°a gibi yapıdırmışdı. Ṭamaṭurgos ruhbāniñ eli altında

yediyüz ruhbân (15)var idikim cümlesi andan olurlar idi. Kamu da°vetleri bilirlendi. Cadılık [136a] (1)ve sihir ve tılsımât gibi şöyle kim divleri ve cinnleri teşhir idüb ol deyri (2)anlara yaptırmışdı. Deyr altında bir lağım itdirüb Niksar’dan tâ İstanbul’a kadar (3)giderlerdi. Ayaşofya’ya varub âyin-i bâtılları üzere hareket idüb geri (4)gelirler idi. Tâ şimdiye degin o lağımıñ eseri zâhirdir derler. (5)Çünkü Melik Dânişmend Harsanosıyye kâfirleriñi sürüb kal°aye sürdi. (6)Kendüsi at sürüb Tamaşurgos deyriñiñ kapusına geldi. Ruhbânlar tam başına (7)çıkub Melik üstüne ok atub ve taş dökdiler. Melik Dânişmend (8)kalkın büründü. Gürzün eline alub deyri kapuşuna kaşd idecek şehir (9)kavmi feryâd itdiler kim: “Melik bu deyri harâb iderse tamâmet Rûm harâb olur.(10)”deyüb kal°aden taşra gelüb Melik Gâzi’ye hücum itdiler. (11)Melik geri döñüb kâfirlere hamle kıldı. Artuķi ve Efrumiyye vesâir gâziler (12)yine ol kâfirleri şıdılar. Çün akşam oldu. Kös âsâyiş urdular. (13)Geri menzilgâha geldiler. Namâz kıldılar. Ta°âm yediler. (14)Andan Melik eytdi: “ey serverler bunuñ gibi şarp yer görmedim. Tamam taşlıktır. (15)At yürür yeri yokdur. Evleriniñ her biri bir kal°aye beñzer. Âdemi çokdur. [136b] (1)Biz ne tedbir idelim ki bu şehri feth idelim didi. Artuķi ileri gelüb eytdi: (2)”ey şahib-ķırân. Biz atalarımızdan şöyle işitdik kim Tamaşurgos deyri vardır. (3)Niksar’ı kimse alamaz. Zirâ ki Tamaşurgos bu şehri tılsım ile bağlamışdır. Şehriñ (4)kilidi ol deyrdir. Ol deyri harâb olmayınca bu şehir daħi alınmaz demişlerdir dirler idi.”(5)didi.

Melik eytdi: “ne çâre itsek ki deyri harâb ola.”didi. Artuķi ve Efrumiyye (6)eytdiler: “Tañrı Te°âlâ inâyetinde ve seniñ devletiñde biz ikimiz bu şehri alavuz (7)İnşâ’allâh’u Te°âlâ.”didiler. Melik anlara tahsin itdi. Pes Artuķi ve Efrumiyye (8)çadırlarına varub Rûm dilince Trabzon begi ağzından bir nâme yazdılar. (9)“Gavras katına kim evvel titi miti benden sañakim Puthil’im. Seniñ katıñdan kim Gavras’sıñ. (10)İşitdim Melik Niksar üstüne gelmiş. Maşrobid’i öldürmüş ve şehri hişâr etmiş. (11)İşte Trabzon’da bir bir şalib vardır ki Mesih devrinden kalmış. Anı saña gönderdimki (12) Tamaşurgos deyriñde koyasız ki cadular saña zafer bulmıyalar. (13)Andan soñra ben daħi hesâbsız çeri cem° idüb salib ardınca erişürüm” deyüb (14)nâme tamam oldu.

Pes Efrumiyye ol nâmeyi alub bu hile ile gendüyi daħi (15)bir hoş ruhbân şeklinde âraste kılub bir güzel ruhbân oldıkim dil ile [137a] (1)ta°bir olunmaz. Artuķi bi ihtiyâr güldü. Efrumiyye turı gelüb kal°a kapusına (2)vardı. Kâfirler şordılar kim:

“ne kişisin?” Efrumiyye eytdi: “ruhbānım. Trabzon’dan (3)gelürem. Ğavras’a nāme getirdim.”didi. Ğavras’a haber oldu. Didi kapuyı açdılar. (4)Efrumiyye içeri girdi. Tez yine kapuyı bağladılar. Efrumiyye Ğavras’a varub (5)Rūm dilince selām verdi. Ğavras Efrumiyye’niñ hūb cemāline hayran oldu. (6)Kāfirleriñ tamāmı eytdiler kim: “zihi ruhbān kim budur.”didiler. (7)Andan nāmeyi oğudular. Şād oldılar. Efrumiyye’den şordılar ki: “böyle gökçek ruhbān (8)nice geldiñ ki yalnızsıñ?” Efrumiyye eytdi: “Mesih şalibiñ getirdim. Bu şehri şaklasıñ (9)diye. Ol beni şaklamaz mı?” Rūmiler bu kelāmı Efrumiyye’den işidüb taħsin kıldılar. (10)Daħi eytdiler kim: “şalib ne vaķit gelür?” Eytdi kim: “şabāħ vaķtinde ikiyüz kişidir ki (11)şalib ile gelürler. Hem ol şalib ağırdır. Ancaķ bir deve çeker.”didi. (12)Kāfirler sevindiler. Andan soñra Ğavras dedikim: “bunu tez deyre iletiñ kim ruhbānlar (13)daħi göreler.”didi. (14)Andan Efrumiyye’yi deyre iletdiler. Ruhbānlar istikbāl idüb Tamaturgos katına (15)getirdiler. Tamaturgos bir koca ruhbān idi kim şakalı uzayub gögsi üzerine [137b] (1)İnmiş ve gözleri egilmiş. Yüzü buruşmuş ve bıyıkları ağızını örtmüş. Bir zişt şekil (2)tonı, pelāsı murdar. Şöyle kim bir ayuya beñzerdi. “Ömrü yüz yıldan aşmış. Bu kadar (3)ömründe bir kerre parmağın şuya batırmamış. Şakalı fitil fitil olmuş. Bir mehīb şekil olmuşdur ki (4)şeytan şüretine durmaga andan sebaķ alırdı. (5)Barı ol keşiş Efrumiyye’yi görüb hayrān oldu. Andan Efrumiyye nāmeyi āña (6)daħi gösterdi. Oğuyub ruhbānlar şād oldılar. (7)Andan Efrumiyye eytdi: “yine ben varayım ki anlara haber kılayım tez geleler. Cadular tuymaya.”(8)didi. Çün destūr oldu eytdiler: “şakın ki cadulara uğramayasıñ”didiler. (9)Efrumiyye eytdi:”ben daħi anlardan kırkarım.”deyüb taşra çıķdı. (10)Hāķķ Te’ālā’niñ ināyetinde bu işi düzdi. Koşdu kimse vāķıf olmadı. Geri (11)Melik katına gelüb nāme aħvālin bildirdi. Melik āña taħsin idüb buyurdu. (12)Derhāl iki yüz pehlivān atlandılar. Artuķi ve ‘Abdurrahman bir deve donatdılar. (13)Üstünde şalib var şansunlar diye bile alub şehirden yaña yürüdüler. (14)Şabāħ idikim şehir kapusuna erdiler. Kapuyı çaldılar. Ruhbān ulusu ayu gibi böğürdi. (15)Geldi kapuyı açdı. Gördikim ikiyüz kişi şilāhla dururlar. Hoş geldiñiz [138a] (1)Hāç şalib kanı didiler. Müslümānlar Derhāl tığ çeküb kapuda olanları kırdılar. (2)Deyre koyuldular. Bir sāt içinde çok kāfir kırdılar. Deyriñ içi küşteler püşteler (3)bağladı. Ğāzileriñ kılinçları inüb çıkar feryād u fiğān ruhbānlar kıpar. (4)Derhāl yüz kadar ruhbān lağıma indiler. Bî-ķudretullāh u Te’ālā lağımıñ ilerisi bağılı idi. (5)Demir kapusu

vardı. Ol kapuyı açamadılar. Ol arayı otluğ etmişlerdi. (6)Tavana kadar kamış toldırmışlar idi. Artuķi gördü buyurdu ol (7)kamışa od urdılar. Kamış tutuşdu. Ğāziler lağımıñ ağzını almışlardı. (8)Yüz ruhbān ve Tamaţurgos bile yanub kül oldılar. (9)Ğāzileriñ tekbir āvāzın kalʿaden kāfir işidüb burç başına çıkdılar. Gördiler kim (10)ġāziler deyri almışlar. Ruhbānları kırmışlar. Ğavras bu hāli görüb feryād idüb (11)eytdikim “deyr elden gitmiş. Kalʿa daħi elden gider” didi. (12)Bu yaña Melik çerisi daħi yürüdü. Kalʿa üstüne gelüb kapu önünde çok kāfir (13)kırdılar. Kapuyı daħi açdılar. Şehre koyuldular. Ğavras kalʿaye girdi. (14)Şehir halkı deyr alunub Tamaţurgos ve ruhbānlarıñ kırıldığını bilüb canlarıñdan ümidin (15)kesdiler ve eytdiler: “bizim cānımız Mesih yoluna kurban idelim deyüb kimisi tam üstünden kimi [138b] (1)soķaķ başında turub oķ ve taşla cenge turdılar. Bir ʿazim ceng oldikim beyāna gelmez.

(2) “NAZİM”

- (3) Yine İslām leşkeri cüş iyledi.
Cān u baş kıydın ferāmüş iyledi.
- (4) Din yolunda cānlarıñ terk eyleyüb
Belde erlik kuşagın berk eyleyüb
- (5) Şaldılar kılınçları şimşek gibi
Sürdiler kāfirler üzerine arslān gibi
- (6) Kimini kılınçla idüb iki pāre
Toğrayub leşin dökerler yere
- (7) Kimini oķ ile kırlarlar helāk
Kimi korkudan zehre i çāk
- (8) Kesilüb başlar söküldü sineler
Leşden ayak başmazdı ineler
- (9) Ol erenler Server i sulţān-ı din
Pür silāh Melik Dānişmend āhenin
- (10) Ol soķaķları urur birbirine
Kimini mecrūh ider hem öldürür

(11)Pes müslümānlar tekbir getirüb kāfirleri birbirine urdular. Kāfirler daħi tam üstünden (12)oķ ve kaş ile çok Müslümān şehid itdiler. Ğāziler geri döndü. Melik eytdi: (13)”size noldı kim şavaşdan döndüñüz.” Eytdiler: “ileri varılmaz. Hıyli ādem

şehid oldu” dediler. [139a] (1)Melik ānı işitdi. Kaçtı dağı atını ileri sürdü. Kāfirler Melik’i taşa tutdular. Çāre (2)olmadı. Melik buyurdu neft ü zeft ile şehriñ evlerine od urdılar. (3)Dört yañadan şehir tutuşdu. Şöylekim ateş gökyüzüne direk direk oldu. (4)Şanasıñ ol gün kıyāmet kopdu.

(5)Ġavras bu hāli gördü kaçtı. Eytdi kim: “ bu kişiniñ elinden †aciz kaldık. (6)Atamı ve karındāşımı öldürdü. Ol yetmez mikim şimdi gelmiş benim kaşdım eder. (7)Ol nāzenin deyri harāb kıldı. İmdi benim taķatım taķ oldu. Gerekdir ki (8)ben dağı āniñla ceng idem. Ya ölem veyāhut bu belādan kırtulam didi. (9)Ġavras la†iniñ iki oğlu var idi. Biriniñ adı Nikola digeriniñ adı Yorgi (10)idi. Anlar eytdiler: “ey ata biz dağı seniñle bileyiz.” didiler. La†in emritdi. İki (11)biñ kāfir atlanub ka†aden taşa çıkdılar. Müslümānlara hamle kıldılar. (12)Bir †azim ġavġa oldıkim ġürültüsü †ayyuķa çıkdı. Bir dem içinde dörtyüz ādem (13)şehid oldu. Bu haber Melik’e degdi. Derhāl at depdi. Na†ra urub (14)ileri yürüdü. Ġāziler İslām ġayretin yerine getirdiler. Hücüm idüb (15)bir sā†atde kāfirleri şıyub bir sā†atde altıyüz kāfir kırdılar. Ġavras geri döñüb [139b] (1)kaçtı. Diledikim ka†aye gire. Melik ardından erdi. La†in ka†aye giremeyüb karşuda (2)bir taġ var idi. Ol taġa kaçtı. Ġāziler ol taġı çevirdiler. (3)La†in geri döñüb hayli ādem şehid itdi. †Abdullāh kim Melik Dānişmend’iñ †alemdāri (4)idi. Ġavras āña uğradı. Kaıza’ullāhdır ol la†iniñ elinde şehid oldu.

(5)Raġmetullāhi †aleyh rūġıyçün Fātiha

(6)†Abdurraġman gördü kim karđāşı şehid oldu. †Abdurraġman cüş u ġurüşa gelüb ol (7)la†iniñ kaşdına yürüdü ve erdi la†ine ġürz havāle kıldı. La†in men† itdi. (8)Ġavras †Abdurraġman’a kılıñç indirdi. Kılıñç kaķkana erdi. †Abdurraġman başını uğurladı. (9)Kılıñç at başın yere bıraķdı. Nāġāh Melik erişdi. Bir kez şöyle na†ra urdıkim (10)çarġ u āsımān zemin ü zamān lerzeyeye geldi. Tamāmet kāfirler serāsime oldılar. (11)Çaġırdıkim: “benim Melik Dānişmend Ġāzi. Birdir öñümde kāfiriñ azı çoġu.”(12)deyince Ġavras’iñ iki oğlu bildi. Melik’e hamle kıldılar ve kılıç indirdi. Melik siper ile (13)men† iyledi. Bu kez Melik erdi. Ġavras’a kılıñç indirdi. Ġavras kaķkan büründü. (14)Melik’iñ kılıncı ol bolād kaķkani iki pāre kıldı. Kāfiriñ tuġulġasın kesdi. (15)Dağı eyer kaşına dek iki pāre kıldı. La†iniñ cānı cehenneme yuvarlandı.

[140a] (1)NAZİM

(2) Koluñ kuvvetlü hem muġkem bileġiñ

- Ayak başdıqça el versin dilegiñ
- (3) Diledigiñce Hakk versin murādın
Yer ve gök turduqça tura seniñ nāmıñ
- (4) Hemişe devletiñ pâyende olsun
Saña yavuz diyen şerminde olsun
- (5) Öñüñde şöyle kim kanı dökülsün
Kılıcıñ darbıyla başlar kesilsün

(6) “NESİR”

(7)Çün Melik Gavras’ı tepeledi. İki oğlu korkularından parmak kaldırub Müslümân oldular (8)vesâir kâfirler daği amân dilediler. (9)Melik buyurdu. Gâziler amân verdiler. Bir yaña od şu’lesi bir yañadan çeri gavğası (10)âsımâne erişmişdi. Andan soñra kal’a kavmi kapuyı açdılar. (11)Melik içeri girüb tamâmet kal’a kavmi gelüb Melik’iñ öñünde imân getirdiler. (12)Gavras’iñ hazinesini gâzilere bahşiyledi. Yüz yük mâl daği Tokad’a (13)gönderdi. Şâyet gerek ola diye. (14)Andan soñra leşkeri ‘arz itdiler. Kırkıbiñ er hesâba geldi. Onbiñini (15)Artuqi ile Efrumiyye’ye verdikim Cabusiyye ve Hayruriyye, Şâmiyye ve Canik [140b] (1)haddına degin siz açiñ didi ve andan onbiñ er ile ‘Abdurrahman ve Süleymân’a verdikim (2)Ermeniyye, Şugriyye vilâyetiñi tâ Bulğar haddına degin anlar fetğ ideler. (3)Çünkü ol serverleri gâzâya gönderdi. Kendi ol gice anda qarâr itdi. (4)İbâdete meşğül oldılar. Çün şabâh oldı. Melik buyurdu çeri atlanub (5)Canik’den yaña revân oldılar. Üçüncü gün Halkümbed kal’asına erdiler. (6)Kal’a begi işidüb çeri cem’ idiñ didi. Begiñ adı Miğâyil ve kardâşı adı (7)Fâşil idi. Bu Fâşil ‘acâyib heybetlü bir er idi. (8)Miğâyil kal’ade kalub Fâşil’i ellibiñ kâfir ile kal’aden çıkub bir yerde (9)puşuya girdiler. (10)Bu yañadan Müslümânlar gelüb geçdiler. Kâfirler puşudan çıkub gâzileriñ üzerine (11)ok serpdiler. Biñ kadar âdem şehid itdiler. Müslümânlar basıldığı Melik’e haber (12)verdiler. Melik atın depdi. Na’ra urdu. Ol puşuda bulunanlara erişdi.

(13)Râviler şöyle rivâyet ederler kim: “Melik’iñ na’rasından niçe kâfirleriñ ödü yarılıb (14)helâk oldılar. Nâğâh Fâşil la’cin puşudan çıkdı. Elinde kılınç vardı. (15)Diledikim Melik’i çala. Fâşil kolunu kaldırdığı gibi Melik çüst kâfiri koltuğu [141a] (1)altından bir kılınç şöyle çaldıkim Fâşil la’ciniñ bir koluyla başı havaya perrân oldı. (2)Kâfirler dönüb kaçdılar. Gâziler arkalarından Halkümbed kal’asi

kaşusına deġin koğdular. (3)Çün kim Miĥâyil çeriniñ şindiġin ve kardâşınıñ helâk oldıġın bildi. (4)Kaıa kaşusını açdırub kaıaniñ karşıusunda ġâzilerle kâfirler uruşurlardı. (5)Serverleriñ bir nicesi kaıaye kaşd itdiler. Kâfirler taş ve ođla men° iderlerdi. (6)Çün gice oldı. Ġâziler kaıa karşıusunda koñdılar. Biñ kaçar esir almışlardı. (7)Üzerlerine müvekkil koğdular.

(8) “NAZİM”

- (9) Tañrıdan raĥmet hezerân biñ senâ
Ol (Muĥammed) Muştafa’ nıñ cânına tâ
- (10) Ol ki kıldı bu sözü hoş dâsitân
Raĥmet ođuñ siz âña ey dositân
- (11) Ey Kerim sen diñleyeni şâd kıı
Raĥmet idüb tamudan âzâd kıı
- (12) Kimki diler raĥmeti çok kaşana
Fâtiĥa oğuya bunu yazana

(13)Çüm kim Melik Dânişmend Ġâzi ol kaıayi ĥişâr iyledi. Bunlar bunda olsun [141b] (1)Ez iyn cânib: Bu yaña Melik Artuğı’ye °âlem şancâk virüb onbiñ er ile Cabusiyye (2)ve Ĥayruriyye ilini açalar. Çünkim ol illeri fetĥ ittiler. Kimini kaıtlidüb kimini (3)ĥaraca kesdiler. Bu ĥaber Trabzon begi Puthil La’in’e erişdikim Ġavras ve Tamaturġos (4)la’inler öldü ve deyr ĥarâb oldı diye. Puthil la’in °azim-i perişân oldı. (5)Zirâ Ġavras âniñ °ammisi idi. Didi dört yaña nâmeler perâkende kıııub çeri (6)cem° itdiler. Melik’e kaşd kıııalar. Pes gönderdi. Nâmeler yerli yerine vaşıl olub (7)Gürcistan begi Ehron la’in otuzbiñ kâfirle erişdi. Aĥlât begi (8)Bederus daĥı yigirmibiñ kâfirle erişdi. İklis la’in ki Ermeni begidir. Trabzon’a (9)°azim itdi. Puthil la’ine ĥaber oldı. Gelen begleri istiķbâl idüb koñdurdu. (10)İyş u nüşa meşġül olub zehr i mâr yediler. (11)Pes kâfir beglerine Puthil la’in Melik’den şikâyet iyledi. Ehron Gürci eytdi: (12) “bizim aramızda bir pehlivân yoķ mu ki vara Melik’iñ işin bitüre.”didi.

(13)Puthil la’iniñ bir pehlivânı var. Adına Kara Burç dirlerdi. Bir mehib kâfir idi. (14)Şöyle kim Rüm’da âña muķâbil yoķ idi. Ol meclisde bile idi. Tırı gelüb (15)and içdikim Naıron ĥaķkı ve deyrı ĥaķkıyçün ben varayım Melik işin bir yaña [142a] (1)ideyim didi. Nâġâĥ çeri arasında ġavġa belürdi. Puthil la’in (2)şordıkim bu

ğavğa nedir. Eytdiler yüz kişi geldi. Qarakuş Qal'asi'ni Artuqi (3)gelüb harâb itdi didiler.

(4)Bunlar bu sözde iken nâgâh bir qaşid erdi kim bir nâme getirdi oqudular. Demiş kim: (5)"benim qatımdan ki Miḥâyil'im. Seniñ qatıñdan ki Puḥil'siñ. Bil ve âgâh olkim Melik (6)Ḥalkümbed Qal'asi'ni ḥiṣâr itdi. Qardâşım Fâşil'i öldürdü. Gerekdir ki bize (7)meded kılasıñ ve illâ qal'ayi harâb eder."demiş. Ve andan Ḥarsanosıyye aḥvâlin (8)ve Ğavras'ın öldüğün ve oğullarınıñ müslümân oldukların bildirmiş. Puḥil eytdi: (9)"bu qavimle nice etmek gerekdir." Qaraburç eytdi: "biraz çeri veriñiz. Ben Artuqi (10)üstüne varayım ve Ğavras oğullarına nâme yazıñız. Ola kim tövbeye gele. Geri (11)Mesih dinine döneler."didi. Andan Puḥil la'in bu sözleri didi.

(12) "BEYİT"

(13) Ey begler ey vezirler bu ne ḥâldir

Bu ne şom tâ'li olurına daldır

(14) Meger İsa ile Meryem yüzini

Çevirdi yumdu gözini

(15) Ānuñ-çün qulluğun idemeziz

Mesih didigi yola gidemeziz

[142b] (1) Bu işiñ soñu neye vara 'aceb

Niçe çekeriz biz bunca ta'ab

(2) Eger böyle giderse tamâmet

Çekeriz bu belâyı rüz kıyâmet

(3) İşitdi çün ki begler bu kelâmı

Didiler āña kim qorqduñ olamı

(4) Bunuñ gibi sözü söylemek olmaz

Bunu ḥalk içinde böyle dimek olmaz

(5) Bitirelim görelim işiñ ne ise

Yazılan gelsiñ başa ne ise

(6)Pes kâfirler andan çeriye yoqladılar. Yüzbiñ kâfir ḥesâba geldi. Andan soñra (7)Rüm ve Çerkes ne ise otuzbiñ kâfir seçüb Qaraburç ve Bederus la'ine verdiler. (8)Anlar Artuqi berâber varalar. Andan Ğavras oğlanlarına nâme yazdılar kim: "benim qatımdan (9)kim Puḥil'im. Seniñ qatıñdan ki Niqola ve Yorgi'siñ.

Bilmiş olasız ki yüzbiñ er (10)cem° iyledim. Ehron gürci, İklis, Bederus, Karaburç bir yere geldiler. (11)Gerekdir ki Melik üstüne varalar. Melik'ın biñ cānı var ise biri kurtulmaya. (12)Eger siz dañi dileseñiz kim olmiyasız. Geri Mesih dinine giresiz. Ol Müslümānlar ki katıñızdadır. (13)Anları tamāmen öldürüñ ki bizim elimizden kurtulasız.

Çün nāme tamam oldu. Bir kaşadıñ (14)eline verdiler. Harsanosiyye'den yaña revān oldu. Bu yaña Karaburç ve Bederus [143a] (1)Firenk otuzbiñ kāfirle getirdiler. Bir iki gündən soñra kāfirleriñ cāsusları (2)Karaburç'a haber verdiler kim müslümānlar çerisi uşta tağ ardına konmuşlar diyü kāfirler (3)ānı işidüb dün buçuğuyula sürdüler erişüb Müslümānlara şebhün kıldılar. (4)Bu yañadan müslümānlar dañi cenge tırdular. Ğāziler ol gice çok ceng itdiler. Kāfirler katı (5)çok idi. Ğāziler şındılar. Niksar'dan yaña kaçdılar. Gelüb şehriñ öñünde (6)kondılar. Ğavras oğulları nüzül u ni°met çeküb Ğāzilere konukluk itdiler. (7)Andan Ğāzileriñ zahımın bağladılar.

(8)Çün gice oldu. Puthil'den Ğavras oğullarına nāme geldi. Çün kim haberi bildiler. (9)Din-i İslām'dan yüz çevirüb mürted oldılar. Tedbir itdiler kim kal°adeki müslümānları (10)kıralar. Andan kılınç çeküb Müslümānları kırdılar. Dilediler kim Artuqi ile Efrumiyye'yi (11)tutalar. Taşra çıkub tağa varub meşe arasına girdiler. (12)Şabāh olub göz gözi gördi. Niķola'ya haber geldikim uş Karaburç geldi ve yanında (13)Bederus Firenk biledir didiler. (14)Niķola la°ini şād olub didi anlara karşı istikbāl idüb öñlerine düşüb (15)ol şınmış çeriniñ üstüne getirdiler. Karaburç kāfirlerle ol tağı [143b] (1)çevirüb ortaya aldılar. Öyleye dek ceng oldu. Ğāziler cānlarından ümidlerin (2)kesdiler.

Nāgāh toz belürdi. Toz yarılıb içinden °Abdurrahman ile Süleymān çıkı(3)geldiler. Vardıkları vilāyetleri feth idüb girü gelirlerdi. (4)Ol araya gelüb hücum itdiler. Karaburç didi Ğavras'ın oğlu Yorgi Müslümānlara hamle kıldı. (5)°Abdurrahman Ğavras oğluna berāber oldu. La°in °Abdurrahman'a hamle kıldı. °Abdurrahman men° (6)iyledi. La°iniñ süngüsü iki pāre oldu. °Abdurrahman erişüb Yorgi'ye bir darb-ı tığ şöyle (7)urdıkim la°iniñ başı iniş aşağı otuz adım yuvarlandı. (8)Andan Süleymān Karaburç'a karşı varınca Bederus mel°ün bir ok atdı. Süleymān'ın atın urub (9)düşürdü. Süleymān yayağ kaldı. Ğāziniñ biri Yorgi'niñ atın tutub Süleymān'a (10)getirdi. Atlandırdılar. Ğavras'ın öbür oğlu Niķola'ya haber

erdikim kardāşın öldü (11)diye. La'in feryād itdi. Andan didi mürtedler bir uğurdan hamle kıldılar. Ğāzileri sürüb (12)Artuķi üstüne dökdiler. °Abdurrahman ve Süleymān taĝa çıkdılar. Bu hāle ağlaşdılar. (13)Cenāb-ı Hakk'dan yardım dileyüb Melik'i bize sen ir gör didiler. (14)Kāfirler dört yañadan cengi dirlerdi. Karaburç dem-be-dem çağırub Melik'i öldürdük. (15)Siz ne başarırısñız derdi. Bunları nevmid iderdi. Artuķi iyderdiki siz [144a] (1)inanmayıñ kāfirler yalan söyler derdi. Çün gice oldı. Kös āsāyiş urulub (2)kāfir taĝ eteginde kondılar. Bunlar bunda:

(3)Ez iyn cānib: Bu taraftan Melik Dānişmend Halkūmbed önünde konmuşdu. Miñāyil (4)dem-be-dem çağırub sen bu vilāyeti feth idemezsiñ der idi. (5)Melik and içüb tā bu vilāyeti feth idüb harāb itmeyince gitmezim derdi. (6)Çün gice oldı. Kondılar namāz kıldılar. Ta°ām yediler. Giceniñ bir bahşı geçmişti. (7)Puthil ve Ehron, İklis la'inler erişüb yetmişbiñ kāfir dört yañadan ğāzilere (8)şebhūn kıldılar. Eyyüb karaĝula biñmişti. Gelüb aħvāli Melik'e bildirdi. (9)Derhāl ğāziler cenge girdiler. Melik ceng arasında İklis la'ine erüb (10)bir darb ile İklis la'ini iki pāre kıldı. Ehron gürci erişüb bir süngü (11)urdu. Melik ĝāfildi. Uyluĝuna bir zaħım urdu. Melik acısından döndü kim (12)la'ini helāk eyleye. Kāfir kaçdı. Puthil ānı görüb çağırdıkim: "er gibi (13)oluñ" deyince kāfirler bir uğurdan hamle kıldılar. Bir °acāyib ceng oldıkim vaşfa gelmezdi. (14)Nāĝāh Puthil la'in ceng arasında Eyyüb'e uğradı. Bir darb urub atın düşürdü. (15)Bir darb ile Eyyüb'u şehid iyledi. Melik bu hāli görüb at başını çevirdi. [144b] (1) Harsanosiyye'den yaña revān oldılar. Çün şabāh oldı. Melik gördikim dört (2)biñ ĝāzi kalmış. Nāĝāh Yahya gelüb Harsanosiyye aħvālin bildirdi. (3)Melik ta°cil idüb sürdiler. Dün bucuĝuna dek kāfir çerisine erdiler. Melik uyluĝundaki (4)zaħımı muħkem baĝladı. Daħi tekbir getirüb kāfirlere hamle kıldılar. Nāĝāh ceng arasında (5)Karaburç la'ine uğradı. Karaburç Melik'in önünden şavuldu. Daħi °Abdurrahman'a (6)uğradı. Çok ceng itdiler. Āħir la'in °Abdurrahman'ı şehid iyledi. Raħmetullāhi °aleyh (7)Rūħıyçün Fātiħa

(8)Melik Dānişmend ānı işidüb °azim melūl oldı. Daħi atını Karaburç üzerine (9)sürüb erdi. Bir kılınç şöyle urdıkim ta eyer kaşına dek iki pāre kıldı. (10)Süleymān daħi Ğavras'ın oĝlu Niķola'ya erişdi tepeledi. Kulları figān (11)kopardılar. Andan Bederus la'in erişüb hamle kıldı. Bu kez Melik erişüb Bederus'uñ (12)tepesine bir darb-ı tıĝ şöyle urdıkim eyer kaşına dek iki pāre kıldı. (13)Şabāh yakın idikim

kâfirler şınub kimi şehre kimi tağlara kaçdılar. (14)Melik kafalarından sürüb kal'a kapucuları kapuda idiler. Şâyed Ğavras kal'aye (15)şığına diye kapuyı açık komuşdılar. Kapucılar şordılar kim "ne kişilersiniz?" [145a] (1)Melik eytdi: "Ğavras oğullarıyuz." deyüb içeri girdi. Bir na'ra urub kapucuları (2)kırdı. Kal'a kapusını aldı. Ğâziler kal'aye girdi. Kâfirler gördiler ki Ğâziler (3)kal'aniñ kapusını aldılar. Kâfirler cān atub aşığı kal'a kapusuna yürüdüler. (4)Taşra çıkdılar. Tağlara kaçdılar. B'azısı kendini kal'a burcundan atub (5)helāk oldılar.

(6)Andan Melik buyurdu kal'aye od urdular. Divarları harāb oldı. Andan Melik (7)döñüb şühedāyı cem' iyledi. Namāzlarını kılub defn itdiler. (8)Eyyüb'ün cenāzesini Canik'den bile getirüb 'Abdurrahman ile bir yere defn itdiler. Zirā kim (9)birisi veziri ve birisi daği 'alemdārı idi. Andan gördikim Artuķi'niñ zahımı (10)çoqdur. Efrumiyye'niñ daği zahımı ziyāde olduğundan başka hamili var idi. (11)Melik anlarıñ bu hāllerini terahhüm idüb destūr verdi ve eytdi kim: "siz varıñ Toķad (12)Kal'asine giriñ. Birkaç gün eyüce olasıñız. Bizler görelim ahvāl nice olur. (13)Ben bir kez daği Canik'den yaña varayım. Ola ki Puthil la'inden ve Ehron (14)Gürce'den tamar getürem." didi. (15)Artuķi ve Efrumiyye firāķa tıyamayub ağlaşdılar. Daği birbiriyle vedā' [145b] (1)idüb helālleşdiler. Andan birkaç Müslümānlar revān olub Toķad'a erdiler. (2)Serverlerden Melik katında ancak Süleymān ve Yahya kaldı ve Melik Dānişmend'in Mübārek (3)adlu bir rikabdārı kaldı. Bāķi Ğâziler şehid olmuşlardı. Elhāşıl altıbiñ (4)Ğâzi kaldı. Kalanına Melik destūr verdi. Dükiyye ve Sisiyye ve Haraşna (5)taşaflarına gönderdi. Kendi daği ol gün karar idüb şabāh oldı. (6)Atlanub altı biñ er ile Canik'den yaña revān oldılar. (7)Bu yaña Puthil la'in ve Ehron Gürce'ye haber oldıkim Melik yine gelür didiler. Ol (8)aradaki derbende puşuya girdiler. Melik çerisiyle gelüb ol derbendi geçdiler. (9)Nāgāh kâfirler puşudan çıkub Ğâzileriñ arķasını aldılar. (10)Melik geri döñüb hamle kıldı. Sanasıñ bir kurd koyun sürüsüne ne resme (11)girerse öyle hamle kıldılar. Şöyle kim kâfirleri bölük bölük edüb tağıdırdı. (12)Melik ol gün ziyāde bahadırlık iyledi. Lakin każa ile Melik'in uyluğundaki (13)zahım açılıb kan revān olmuşdu. Cenge germ olduğundan zahım ahvālin (14)unutmuşdu. Nāgāh Puthil la'in Melik'e hamle kıldı. Melik āniñ süngüsün (15)kılınçla iki pāre iyledi. Yanından geçerken Melik belinden la'ini iki biçdi. [146a] (1)Şöyle kim belinden aşığısı at üstünden kaldı. Andan ol kâfirler bir uğurdan (2)Müslümānlara oķ serpdiler. Melik

Dānişmend'in ise onyedinci yerinde za'ımını vardı. (3)Ammā ol arada yine çok müslümān şehid oldu. Melik dönüb çerisine nazār (4)kıldı. Gördü kim ancak biñ kadar ādem kalmış. Kalanı hep şehid olmuşlar. (5)Melik gāyet melūl oldu. Meger Canik beginiñ bir kulu var imiř. Adına (6)Manol derler imiř. Çarh oquyla atar. Bî-kaẓaullāh-u Te'ālā Melik'in pehlusından (7)urır öte yanına geçer. Melik gördükim iş haddin aşdı. Kaẓaya (8)rızā verüb at boynuna düşdü. Gāziler guluv kılub aldılar. (9)Kāfirler ānı görüb derbend öñünü aldılar. Gāziler gāyret idüb bir miqdār (10)ceng dağı idüb ol arada yüz kadar ādem dağı şehid oldılar. (11)Melik gendüye gelüb gözün açdı. Başını kaldırub Süleymān'a buyurdükim: (12)"bu ne hāldir?" Süleymān ağlayarak eytdi: "ey Hūdāvend! Gözüñ aç gör (13)kim ne hāl oldu." Melik gözün açdı. Müslümānları hazān yaprağı (14)gibi dökmüşler. Melik gāyret idüb bir na'ra urdu. Ehron Gürci Melik'e hamle (15)kıldı. Melik ānıñ hamlesin redd itdi. Melik Ehron'un kafasından erişüb [146b] (1)bir darb-ı tıg şöyle urdukim saça kırbası gibi atınıñ iki yanına şallandı kıldı. (2)Manol ānı görüb Melik'e hamle kılayım derken Süleymān bir ok urub mel'ūnuñ (3)gögsünden urdı. Arkasından havaya perrān oldu. La'in cānını cehenneme gönderdi. (4)Kāfirler bu hāli görüb kaçdılar. Müslümānlara yol açdılar. (5)Ol derbendi geçdiler. Ol şımmış kāfirler geri dönüb derbende geldiler. Kařd (6)kıldılar kim Müslümānlarıñ ardınca varalar. Fikir itdiler ki: " begleri geberdi. Başları (7)yoğdur. Geri dönüb tağıldılar. (8)Bu yaña gāziler sürüb Harsanosiyye yani Niksar'a erdiler. Gördüler kim şehir (9)harāb olmuş. Ādem-i zād yok. Kuř dağı uçmazdı. Öyle vağtı idiki geldiler. °Azim (10)sıcak gün idi. Kal'aye karşı divar dibinde kındılar. Melik Dānişmend Gāzi'niñ (11)etrāfında altmış gāzi kalmış idi. Melik Gāzi gözünü açdı. (12)Müslümānlar eytdiler: "ey Hūdāvend! Gidelim. Olmıya ki kāfirler gelüb bizden tamar getireler. (13)Melik Gāzi eytdi: "ey yārenler! Benim işim tamām oldu. Vađtim yetdi. (14)Bu sāt düşümde Hazret-i Resūl °Aleyhişşelāmı gördüm. Gelib baña cenneti gösterdi. (15)Dağı eytdükim: "yā Melik! Seniñ °ömrüñ tamam oldu. Mařlahat āhire erdi. Bu dünyā [147a] (1)kime bāki kaldıkim saña bāki kala. Bu dünyāya gelen kişisiniñ eceli bilesince gelmişdir" buyurdu.

(2) "NAZIM"

- (3) Kaẓā gökden inmege tuta yüz
Şağır olur kulağlar kör olur göz

- (4) Yavuz göz görmesiñ hergiz yüzüñüz
Kažadan şaķlasıñ Tañrı özüñüz
- (5) Didiler gāziler ey Server gözüñ aç,
Kırıldı leşkeriñ hep kaldı birkaç
- (6) Bu dehriñ iki dürlü ādeti var
Haķiķat zaķmetiniñ raķatı var
- (7) Nite kim degme lūtfuñ cevri vardır.
Pes imdi her işiñ bir ğavrı vardır.
- (8) Bizim bu cevrimiz erdi kemāle
KaVuşdura Cemilu'llāh cemāle
- (9) Din ehli cevri çok çekdiler hep
Rızā gencine erdiler cümle hep
- (10) Belā irdikce şabır kıldılar çok
Vefāsi iş bu dehriñ gördüler yok
- (11) Size ben gördiğim şerħ ideyim uş
Kulaķ verüben ānı diñleñir hoş
- (12) İşidiñ hem bir °acāyib mu°cizāt
Kim (Muħammed) Muştafa ol pāk zāt
- (13) Görürüm bir nūrı tecelli iyledi.
Kim şu°ā-ı °ālem için toyladı
- (14) Yüz yigirmi dört biñ peyğamber °ālem
Çıķa geldi her °ālem dibiñde hem
- [147b]** (1) Bir peyğamber var idi ey din eri
Ver şalavāt şād kıl peyğamberi
- (2) İllā bir °ālem dibiñde Muştafa
İki cihāniñ faħri ol kānı şafā
- (3) Başı gökde ol °ālem ğāyet ulu
Çevre yanında Melik'iñ toptolu
- (4) Didi baña ol Resül bilgil ānı
Kim alup gitmege geldim ben seni
- (5) Din yolunda hıdmetiñ oldu tamām
Bu cemā°at saña geldi yā imām

- (6) Kim bu gün seni aluben gideler
Cennetiḥ âlāsına ileteler
- (7) Varuben anda maḳāmiñ göresiñ
İtdigin ğazāniñ ecrin bulasıñ
- (8) Cehd-i ğayretde eksik ḳomadın benim-çün
Hem çalışdıñ din içün islām içün
- (9) Ey ciger ğuşem hiç eksik ḳoymadıñ
Sen beni ḥoşnūd ve rāzı iyledin.
- (10) İşbu dem gerek ki vefāt idesiñ
Uyanub serverleriñ terk idesiñ
- (11) Diyesiñ anlara bu yerde seni
Defn ideler işbu yerde hem seni
- (12) Defn idüb bu yerde hem seni gideler
Rūḥuna bî-ḥd duā lar ideler
- (13) Bu vilāyeti gerü kāfirler tuta
Açdığıñ yerleri kāfirler örte
- (14) Ol sebebden seni bunda ḳoyalar
Şanma kāfir sineñi tıyalar
- (15) Şoñra ḳabriñ burda bünyād ola
Bu ili yine Müslümānlar ala
- [148a]** (1) Hem seniñ nesliñ bu ili açalar
Yapalar mescid ʿimāret ḳılalar
- (2) Bu yeri yine gelüben alalar
Üstüñe ḳubbe ʿimāret ḳılalar
- (3) Bunda ḳalmaḳdan kerāmet nola
Kim bu il cümle müslümānlıḳ ola
- (4) Bu sözü işitdi ğāziler tamām
Cümle ağlaşdılar anda ey hemām
- (5) Pes Melik anlara ol dem buyurur
Kim biliñ bu yerde yatmışım durur
- (6) Bu yeri hemān tez ḳazıñız
Bunda bir dehliz açılır görüñüz

- (7) Tenimi anda koyasınız siz benim
Yöñümü Canik'e karşı koyuñuz siz benim
- (8) Kim benim korkumdan ol kâfirlere
Korqu düşe gelmiyeler bu yerlere
- (9) Gelüben bunda mekân tutmıyalar
Bu şehir tamām müslümân olalar
- (10) Beni defn iyleyüben gidesiz
Kabrimi dañi belürsiz idesiz
- (11) İdesiñiz yârenlere benden selām
Ġāzi Beg oğluma dañi ve's-selām
- (12) Diyesiz babañ didikim zinhār
Ġāfil olmiya ġazā ide o yār
- (13) Cehd ide bu ilde kâfir koymıya
Kılınç ura ehl-i İslām oraya
- (14) Çün Melik kıldı vaşiyetin tamām
Hoş kalıñ didi yârenlere imām
- (15) Şehādet getiriben der Lā ilāhe illallāh
Dañi der Muḥammed Resüllullāh ol pādişāh

- [148b] (1) Bunu deyüb rüñı pervāz iyledi.
°Ālem-i °uqbāya intikāl iyledi.
- (2) Ġāziler bir yere geldi ne ki var
Nevḥa idüb kıldılar āh u zār
- (3) Ağlaşuben başa koydular türāb
Oldı gönülleri ġam ile ḥarāb
- (4) Gözlerinden dökdüler ḳan ile yaşlar
Urdular taşlar başa başlara taşlar
- (5) Yandılar yakıldılar hicr-ile hep
Şaldılar ḥasretle cāna tāb u teb
- (6) Her ne deñlü var ise yārān kirām
Kara ḥonlar giydiler hep ḥās u °alem
- (7) Ağlayub dirler idi ey sultānımız
Ey bizim cān içre cāndan cānımız

- (8) Bizi fūrkat birle mecnūn eyledūn
Bağrımız deldiñ çigerimiz hūn iylediñ.
- (9) Böyle deyüb qazdılar ol perde sin
Çalışurlar gāziler hep birbirin
- (10) Didigi dahmeyi anda buldular
Rūhuna āniñ du°ālar kıldılar
- (11) Tez kefenlediler āni ol zamān
Kıldılar namāzın daḡi tamām
- (12) Defn idüb āni qabrine qoydular
Yapdılar āni muḡkem kıldılar
- (13) İtdiler āni belürsiz ol zamān
Üstüne Qur°ān okudular ey cān
- (14) Okuyub merşiye hep ağladılar
Gāziler anda cigerin daḡladılar
- (15) İtmez olduk sözüñü biz istimā°
Bize kıldıñ beñzer ey cānım vedā°

- [149a] (1) Elvedā ey мүmkünātüñ rif°atı
Elvedā ey kāinātüñ devleti
- (2) Elvedā ey serverimiz māhımız
Elvedā ey Melik°imiz şāhımız
- (3) Senden ayrı olan °ömr ü nefes
Cān ise kılmayalım ayrıq heves
- (4) B°azısı ser-pā berehne ḡör u zār
Düşdiler anda taḡlara bî-ḡarār
- (5) Anda onyedı aḡbāb ı kirām
Tuymayub fıraḡa cān verdiler tamām
- (6) Tez olub anları da defn itdiler
Ḥaḡḡ°a işmarlayuben gitdiler
- (7) “NESİR”

(8)Ez iyn cānib: Rāviyān ı aḡbār ve naḡlen āsār ve muḡaddiḡāni rūzgār şöyle rivāyet (9)böyle ḡikāyet ederler kim: “çün kim Melik Dānişmend Gāzi °aleyh raḡmetü°l-bāri Ḥazretlerini defn itdiler. (10)Bāḡi gāziler Dükiyye°den yaña revān

oldılar. (11)Bu yaña kâfir begleri Melik Dânişmend Ğâzi'niñ vefâtın bildiler. Puḥil la'iniñ Kiraklis (12)adlu bir oğlu var idi. Gürcistan'dan, Firenkistan'dan çeri cem' idüb kâfirler ile (13)el bir idüb ƙangı şehirde kim müslümân var ise geri aldılar. (14)Artuƙı ve Efrumiyye Melik Dânişmend'iñ vefâtını işidüb çok ağlaşdılar. (15)Anda Efrumiyye'niñ bir oğlu vücûda. Adını Hılfat koydular. Ğâzi için kim [149b] (1)Tâli'leri muḥâlif olub 'aksine idi. Artuƙı Haraşna'da idi. Ğâzi Beg'i (2)'taziye idüb çok ağlaşdılar. Gülnuş Bânu Melik Dânişmend Ğâzi için ol ƙadar (3)ağladıkim ol acı ile bir rence mübtelâ olub âhir vefât iyledi. (4)Ğâzi Beg Artuƙı ile Gülnuş Bânu'nuñ mâtemin tutdular.

Mâtem henüz tamâm olmazdan (5)Kiraklis la'in çerisiyle gice erişüb Müslümânlara şebḥün ƙıldılar. Çok er helâk (6)itdiler. Muḥâbil müslümânlar daḥi çok kâfir ƙırdılar. Nihâyet ğâziler şinüb (7)kâfirler ğâlib geldiler. İmâna gelenler daḥi ölmekden dirilik yegdir deyüb geri mürted (8)oldılar. Ƙadimi ğâziler ol ḥâl isfar iştimali görüb Dükiyye'den yaña ƙaçdılar. (9)Kâfirler muḥaddemâ Dükiyye Ƙal'asi'ni hile ile alub müslümânları şehid etmiş idiler. (10)Artuƙı ve Efrumiyye Ğâzi Beg'i alub Haraşna'daḥ Dükiyye tarafına erdiler. İştdiler kim (11)Dükiyye'de Süleymân daḥi şehid olmuş. Dükiyye'yi tamâmen yine kâfirler almışlar. Bu aḥvâle (12)melül ve maḥzûn olub yine ağlaşdılar. Andan Sivas tarafına revân oldılar. (13)Gelüb gördiler kim Sivas'ı daḥi alub içindeki Müslümânları şehid etmişler. Bu daḥi (14)elden çıƙmış. Andan Malâtiyye'ye revân oldılar. Çün yakın erdiler. Malâtiyye ḥalkı (15)işidüb bunlara istikbâl idüb alub şehre getürdiler. Melik Dânişmend için [150a] (1)Yas ve mâtem tutdular. Rûḥuna ḥatimler okuyub ta'âmlar yedirdiler. (2)Andan Artuƙı ve Efrumiyye Ğâzi Beg'i alub Bağdâd'a ḥalife yanına revân oldılar. Toğruca (3)ḥalife sarayına varub du'â ve şenâ ƙıldılar. (4)Andan Artuƙı ve Efrumiyye vilâyet-i Rûm'da olan vaƙ'a sergüzeştini evvelinden âhirine deĝin şerḥ (5)ve beyân itdiler. Ḥalife Melik rûḥuna du'âlar ƙıldı. Andan ta'âm yedirüb rûḥuna (6)ḥatim oƙutdurdu. Andan Ḥorasan'dan yaña nâme yazub gönderdi. (7)Anda Selçûkiler var idi. Ol zamânda Ḥorasan sultânlığı Tura elinde idi.

(8)Çün nâme Melik Tura'ya erdi. Oƙuyub mefhûmun bildi kim ḥalife gendüyi Rûm'a (9)da'vet etmiş ki gelüb Rûm'u geri fetḥ ide. (10)Melik Tura 'azimetle göçüb Bağdâd'a geldi. Bağdâd ehli istikbâl idüb (11)ƙondurdular. Ḥalife nüzül u ni'met virüb ağır ziyâfet ƙıldı. Süleymân Şâh (12)ḥalifeye ḥıdmet gösterdi. Ḥalife âña

istimālet kıldı. Daḥi eytdikim (13)Rūm'a varınca er gibi olub pehlivānlık gösteresiz. Ola kim ol il vilāyetler yine (14)müslümānlık olub qarār tuta didi. Süleymān Şah ḥalifeden himmet taleb iyledi. (15)Ḥalife Melikzāde Ğāzi Beg'e tamām-ı teraḥḥum idüb Süleymān Şāh'ın kıızı qarındāşını alub [150b] (1)°aḳd ü niḳāh iyledi. Daḥi toy ve düğün itdiler. Andan Süleymān Şāh'ı ve Ğāzi Beg'i (2)ḥalife yanına okuyub düğünlerini mübārek idüb andan ḥalife buyurdu. (3)Ser-leşkerligi Ğāzi Beg'e ta'ayin kıldı. Artuḳi'yi Süleymān Şāh'a vezir iyledi. (4)Zirā ki vilāyet-i Rūm'ın aḥvālin ḥüb bilirdi. (5)Andan ḥalife Ğāzi Beg'e māl, ḥazine, tuğ, °ālem, taḅl, at, ḳaṭır ve ḥayme (6)ḳadır bağışladı. Andan yürün imdi Allāh'u Te°ālā siziñ işiñizi rast kıla. Mu°in (7)ü zahiriñiz ola diye du°ā kıldı. Uğur esenliğı ile bunları Rūm'a gönderdi. (8)Pes Süleymān Şāh ḥalife destūruyla ğazā niyetine Rūm'dan taraḫa revān oldılar.

(9)Ez iyn cānib: bu yaña İklis la°in ve Kaliyan ki Rūm begleridir. Yürüyüb Rūm'u (10)müslümānlar elinden alub Malāṭiyye'ye yürüdüler. Āḥir Malāṭiyye'yi daḥi aldılar. (11)Emir'ül Mü'min Ḥazret-i °Āli Keremullāhu vechiniñ °imāret kıldığı mescidiñ cümle ḫarāb (12)itdiler. Yerine deyrler ve kiliseler yapdılar. Bu aḥvāle Müslümānlar maḫzūn oldılar. (13)Bu ḫuşuşda Artuḳi ğuşşasından ḫasta olub āḫirü'l-emr vefāt iyledi.

(14)Rūḫiçün Fātiḫa

(15)Efrumiyye Artuḳi için çok zārı kılub mātem tutdu. Efrumiyye'niñ bir ḫādimi [151a] (1)var idi. Efrumiyye'yi şāyed mürted ola diyü ḳorḳub zehir verüb öldürdü. (2)Hezarān rūḫuna biñ kerre raḫmet ola. Din yolunda çok ğazā kılmışdır.

(3) Rūḫiçün Fātiḫa

(4)Melikzāde Ğāzi Beg daḥi Artuḳi ve Efrumiyye'niñ mātemlerinden fāriğ olub Rūm'a (5)yürüdüler. Melikzāde Ğāzi beg Artuḳi'niñ oğlu Ḥilfat için eyeler (6)tutub ḫoş ri°āyet kılardı. (7)Ḥaḳḳ Te°ālā Melik Ğāzi Beg'e Süleymān Şāh kıızı qarındāşından bir oğul verdi kim ol (8)vaḳit Rūm serḫaddına gelmişlerdi ve Rūmileri şınmışlardı ki ol gice Ğāzi Beg'ın (9)bir oğlu vücūda geldiği için mübārek ismini Yağı Başan ḳoydu. (10)Çün kim Süleymān Şāh daḥi Rūm'da çok ğazālar kılub kāfirleri perişān iyledi. (11)Andan Ḳayşeriyye'ye erdi. Ḳayşer'i daḥi alub taḫtına oturdu. (12)Andan çerisine buyurdu. Ol ile aḳın itdiler. Süleymān Şāh Melik Ğāzi (13)Beg'i ve Ḥilfat'ı çeriyeye serdār idüb “ḫā cānım” diyüb gönderdi. (14)Çün Rūm'a yürüdüler. Ğāzi Beg ve Ḥilfat nice nice kāfir pehlivānlarını ḳatlidüb (15)beglerini

öldürüb çok illeri fetḥ itdiler. Kiraklis ve Kaliyan la'in [151b] (1)İle Niksar öñünde ceng idüb mel'ünları sıyub ikisini daḥi katlitdiler. (2)Ol vilāyeti geri Melik Ğāzi Beg ve Ḥilfat aldılar. Andan Süleymān Şāh'ın (3)°ömrü daḥi āḥir olub dünyādan gider kıldı. Ānıñ yerine Kılınç Arslān oturdu. (4)Ānıñ daḥi devri geçdi. Dünyā-yı bî-vefādan göçdü. Yerine Melik Ğāzi Beg oturdu. (5)Atası Melik Dānişmend Ğāzi için zāviyeler ve şühedā için gur-ḥāneler binā itdirdi. (6)Melik Ğāzi Beg'ın devri daḥi tamām oldı. Yerine oḡu Melik Yaḡı Başan (7)oturdu. Artuḡi'niñ oḡlu Ḥilfat ile Rüm'da çok ḡazālar kıldılar kim (8)adları añılıb raḡmet oḡunur. (9)Andan Ḥilfat ve Yaḡı Başan Ḥaraşna'ya gelüb Ḥilfat'ın dedesi Şattat'ın (10)kilisesini medreseye tebdil etdiler. El-ān Ḥaraşna yani Amasya'da Ḥilfat medresesi (11)dimekle meşhürdur ki kiliseden medreseye taḥvil edilmişdir. Bu Melik Yaḡı Başan (12)ḡayırlı bir Melik idi. Tekrār ta'mir idüb ta Sivas ḡaddına deḡin bünyād etmişlerdir. (13)El-ān ol medreseler mevcuddur. Hezār biñ Raḡmet Melik Dānişmend Ğāzi (14)cānına ve Melik Ğāzi Beg ve Yaḡı Başan cānlarına deḡsiñ. (15)Andan Artuḡi ve Efrumiyye ve Ḥilfat rūḡ-ı revānlarına ve Raḡmetü'l Selḡūḡiler cānlarına [152a] (1)deḡsiñ. Çünkim anlarıñ daḥi devrānı geçüb dünyādan göçdiler. Andan Süleymān (2)Şāh'ın evlādlarından Rükneddin oturdu. Andan °İzzeddin oturdu. (3)Andan Keykāvus oturdu. Andan Ḥarzem Şāh zuḡur etdi. Andan Keykāvus oḡlu (4)°Alā'addin oturdu. Andan Kudbeddin oturdu. Andan soñra °İzzeddin (5)oturdu. Andan Rükneddin oturdu. (6)İşte Melik Dānişmend Ğāzi Ḥazretleriniñ kışşası burada tamām oldı. Cümlesiniñ (7)rūḡları şād menzilleri ābād olub Ḥaḡḡ Te'ālā cennet ve cemāliyle müşerref eylesün. Āmin.

(8) "NAZIM"

- (9) Dünyā bir köprü ya bir kervansaray
Muttaşıl ḡonargöçer yoḡsul u bay
- (10) Eski dünyādır yeñi şanma ey yār
Çok kimseden ḡalubdur yādigār
- (11) Bilirsiniñki işi nedir cihāniñ
Vefāsın bulalım dimeḡil āniñ
- (12) Nice sultānlar gördüñ eflāk
Yere uruban itdi tu'ma-ı ḡāk
- (13) Keyümerşe Şāh'ı n'itdi bu zamāne

- Ki ŧāh evvel ol idi bir cihāna
- (14) anı Dehhāak anı ŧāh Firidūn
Ne ıldı anlara bu arh-ı dūn
- [152b] (1) anı Ferrūh Hūmāyun anı Melik Dārā
Felek anlara ıldı mı medārā
- (2) anı ol ŧāh İskender cūvān baht
Kim āna yaraşurdu tāc ile taht
- (3) Yedi iqlime fermānın yūrüdü
Cihānda adı aldı kendi gitdi
- (4) anı Hürmüz anı ya Ertoğan ŧāh
anı Kisri belālı ya Ertoğan ŧāh
- (5) anı ya Erdeşir anı ŧapur
Ġidā edindi ānı mār-ıla mūr
- (6) anı ubad Nūşirevān ŧāh
anı Hürmüz tāc-dār ol ŧāh
- (7) anı ya ande vardı ŧāh Perviz
Kim āna yār olaydı ol ŧeker-riz
- (8) anı Faġfūr anı Hüsrev ya Hākān
Timurleng Bayezid Mir Süleymān
- (9) Cihān sultānlarından bil ki Orhān
Yeg idi cümlesinden ūn Süleymān
- (10) Süleymān kim amu āfāk u etrāf
Cihānı tutmuş idi tā af
- (11) Kim ol tahtını yel üzre yūrüdü
Ānıñ-ūn yel gibi geldi gitdi.
- (12) amu gitdi ve ermedi murāda
Bilesiñ beķā yokdur burada
- (13) anı sām u süvār Zāl u Rüstem
anı ŧaddād anı ayşer anı Cem
- (14) Pes bu māl ve cāha ġarre olma sen
Lā-beķāya itme iķbāl daħi sen
- (15) N'iylediyse ol geçenlere cihān

- Saňa dađı öyle ider hemçünān
- [153a] (1) Seyyid olsañ yāhūd ol Sa^cdeddin
Tāc-ı ser olsañ yāhūd Kuṭbüddin
- (2) Çarḥ elinden içesin cām-ı ecel
Ki şaķın aldadmasıñ seni ḥiyel
- (3) Yokdur işbu cihānda hiç beķā
Bil ecel elinde kıldılar beķā
- (4) Ğarre olma sen bu dünyā cāhına
Tā ki ānıñ düşmiyesin cāhına
- (5) Çarḥ-ı gerdūna gel itme i^ctiķād
Dād elinden ey birāder dād u dād
- (6) Şanma kim dünyā saňa kıla vefā
Ger vefā kılursa dönderir ķafā
- (7) Şarķ ve ğarbtı tut ki sultān olasıñ
Çāre ne āḥirü'l-emr ölesiñ
- (8) Dürdi anlarıñ berātını cihān
Çarḥ vermez hergiz kimseye amān
- (9) Kandedir Cemşid ü Rüstem ķanı ķor
Anlarıñ cismin yedi ḥayyāt mūr
- (10) Anlarıñ hep raḥt u taḥtın aldı bād
Ne Firüz Şāh ķaldı ne ḥōd Keyķubād
- (11) Kandedir Daḥḥāk ile Efrasiyāb
Çürüyüb yer içre oldılar türāb
- (12) Bir dem ola āşiyān-ı ḥaķ-dān
Kalmayub bunlardan bir nişān
- (13) Erişür pāyāna bir ğün rūzgār
Dağı irer tiz ḥazāna nev-bahār
- (14) Muttaşıldır sađlıĝı şayrulıĝa
Ulaşuķdur vuşlatı ayrılıĝa
- (15) Gülmegi ağlamaktır muttaşıl
Gelmeĝi gitmeĝe olmaz munfaşıl
- [153b] (1) Eyleme gel sen buña hiç i^ctimād

- Her nefes ile beḳā mülkini yād
(2) Gel rücū° it aşlıña sen ey civān
Tā ulaşa aşlıña ey mürġ ü cān
(3) Āb u ḥāke baḳmaġil sen gönül
Olmıyasıñ tā ki rıḥletde melül
(4) Şanki °ālem içinde mümtāz olasıñ
Ne revādır söyle bî-yād olasıñ
(5) Bil ki °ulvîdir seniñ aşlıñ şehā
Terk idersiñ saġlıġı āḥir şehā
(6) Bunu bil ki böyle bu söz Ḥaḳḳ-dırır
Bunu böyle bilmeyen aḥmaḳ-dırır
(7) Diler iseñ ki olasıñ ehl-i rāz
Ḳoymaġil aġyāre ḳalbiñde niyāz
(8) Saña senden ḳalmasun senden eşer
Tā ki yāriñi göresiñ ey pusar
(9) Senliginden olmayınca sen fenā
Göremezsiñ bellü bil rüy-ı beḳā
(10) Ey Kerim ve ey Cemil ü ey Zü'l-celāl
Sen Ḳadimsiñ Lem-yezel hem Lā-yezāl
(11) Ḳalbe cāna sensiñ olan āşikār
Ḥālīḳ u Rezzāḳ u Ḥayy u Girdigār
(12) İşbu miskin °Ali'ye eyle naḳar
Tā erişmiye āña hergiz zarar
(13) Ḳapuña geldi yalvarır ol gedā
Ḥaşā ki ḳapuñdan ol maḥrüm olā
(14) Ḳapuñu ḳoyub ne yere varasıñ ol
Bir ġarib biçāredir ne görseñ ol
(15) Luṭṫ idüb sen āña eyle niyāz
Mū sivāña ḳoyma ḳalbinde niyāz
- [154a] (1) Ben idicek işbu dünyādan sefer
Luṭṫ idüb beni anlarla ḳopar
(2) Şoñ nefesde cānımız imān ile

- Ḥatm idiyor rūḥumuz imān ile
- (3) Vuşlatıñ ḥamrıyla bizi sarḥōş kııl
Cān gözüne ḥūb cemālini düş kııl
- (4) Bizi eyle yā İlāhe'l-ālemin
Cennet içre ol Ḥabib'inle ḳarīn
- (5) Bizi andan ğayrı kılmıya bir nefes
Her dem ider cānımız āña heves
- (6) Sen ḳabul et bu duāyı yā mūcib
Cümle sāyile erer senden naşib
- (7) Ol Ḥabib'in āline ve aşḥābına
Tā kıyāmet hem ānıñ evlādına
- (8) Bizden āña er gör yüzbiñ selām
Bu kitāb bunuñla olsun tamām,
- (9) Hem Melik kışşasın iyledik tamām
Ḥaḳḳ'dan ānıñ rūḥuna her dem selām
- (10) İşidüb ānı diyeler ehl-i din
Raḥmet Essed °Aleyhim Ecma'in
- (11) Oḳuyub duā iden bula şevāb
Rūḥuna ğāzileriñ şeyḥ ü şāb
- (12) Daḥi bu kışşayı cem° idenlere
Ḥaḳḳ Te°ālā raḥmet etsün anlara
- (13) Oḳuyanı diñleyeni yazanı
Raḥmetiñle yarlığa ğıl yā ğani
- (14) Her kim diler raḥmeti çok ḳazana
Fātiḥa oḳuya bunu yazana
- (15) Sam°iyen ḳatiyen ḳariyen
Raḥmet essed °aleyhim ecma'in
- (16) Āmin

- [154b] (1) Melik Dānişmend Ğāzi tārîhin
Bi-ħamdullāh yazub ikmāl itdim ğazāsın
- (2) Edebiyāt ile tārîh ve seyr-i
Sîret ehl_i edebdir yekser
- (3) Anlar ile nice ma'na bilinür
°İlmi var ise daħi cāhil olur
- (4) Ne şafādır bilesiñ hāl-i ümem
Cümle ma'elüm olur aħvāl-i ümem
- (5) Hāl °ālemden olub y°ani ħabir
Olasıñ şāhib rey ü tedbir
- (6) Ne zamān derece-i dehāniñ açasıñ
Bezm-ü °irfān kehreler şaçasıñ
- (7) İşidenlerde şafālar bulalar
Bağalar ağızıña ħayrān olalar
- (8) Bahri yā yeter bu rütbe-i cevelān

T̄arif olunurmu sırr-ı s̄ubhān

- (9) Sende f̄atiha ithāf it ḡāzilere
Din yolunda baş ile cān virenlere
(10) Çorum merkez h̄alķevi k̄ütüphāne
(11) Memuru
(12) B:Kayış

21-7-1970

[155a]

İş bu kitab

Karacaköylü oğlu nâm-ı diğer

Koşmaoğlu İsmail Efendi'nin 1322

Tarihinde istinsah etmiş olduğu yazma

Nüshadan 21 Temmuz 1940 tarihinde tarafımdan

Aynen istinsah edilmiştir. 21 Temmuz 1940

Ketebehu'l-fakiru'l-Hâkirü'r-Râci ilâ Rahmet i Rabbü'l-kadîr. Hâfız Yusuf Bahri

El Mâruf bi-Kayışzâde

[155b]

Çorum'lu mecmuâsının 4 Nisan 1940 tarihinde Teşrin-i Evvel 1940 tarihine kadar
intişar eden (21-27) sahifelerinin 254. Sahifesinden itibaren devam iden ve 849.

Sahifesinde hitam bulan yazıda bu kitaba ait bahsi malûmat mevcuttur. 13 teşrin-i
evvel 1940

Çorum: Tombuşoğlu Nazmi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EŞREF ERTEKİN ve YUSUF BAHRİ KAYIŞZÂDE NÜSHALARININ KARŞILAŞTIRMASI

Dânişmend-nâme nüshalarında içerik bakımından Dânişmendli Devleti'nin kurucusu olan Melik Ahmet Dânişmend Gazi'nin savaşları ve bu savaşlarda gösterdiği cihangirliği anlatılmaktadır. Her ne kadar aynı konu anlatılsa da gerek müstensihlerinin farklı olması gerekse de yazılış tarihlerinin farklı olmasına bağlı olarak her nüshada gerek ifade gerekse de içerik bakımından bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Biz de Eşref Ertekin ve Yusuf Bahri Kayışzâde nüshaları olarak sınırlandırmış olduğumuz çalışmamızın bu bölümünde bu iki nüsha arasındaki ifade ve içerik farklılıklarını anlatacağız.

I. İFADE YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Her iki eserde de besmeleden sonra “*Hazâ Kitâb-ı Gazavât Saidü'l Hayat Şehidü'l Memât Niksâri Melik Dânişmend Gazi ki Battal Gazi'nin torunu Rahmetullahi Aleyh Hazretleri'nin ettiği fi sebilillâh fütuhattır*” (Bu fetih kitabı mutlu hayata sahibi, şehitler şehidi, Battal Gazi'nin torunu Niksarlı Melik Dânişmend Gazi'nin Allah yolunda ettiği fetihlerdir) dizeleri yer almaktadır.⁷⁹

Eşref Ertekin nüshasında satır sayılarının farklı olmasından kaynaklı 5a numaralı varak, Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında 4b numaralı varaka denk gelmektedir. İki nüshanın bu varaklarında gerek ifade gerek anlam bakımından hiçbir fark yoktur.

Melik Dânişmend Gazi ve arkadaşlarının hangi bölgeleri kimin fethedeceği konusunu konuştukları kısımda Kayışzâde nüshasında Dânişmend Gazi'nin fethedeceği şehirlerin isimleri: “*Bu illeri dahi iki bahş idelim. Bir yana (Dükiyye) yani Tokat ve (Sisiyye) (2) yani Gümenek ve (Harsanosiyye) yani Niksar'dan ve Canik'den yana ve (Haraşna) (3) yani Amasya (ve Samiyye) yani Samsun (ve*

---

⁷⁹ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 1a/1-4; Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 1a/1-8

Sinobiyye) yani *Sinob* (ve *Karkariyye*) (4)*Turhal*'dan yana ben yürüyüm. İnşallahu Tealâ bu illeri ben feth iderem didi” şeklinde hem eski hem de parantez içerisinde yeni şekli ile verilirken Eşref Ertekin nüshasında şehirlerin sadece yeni isimleri verilmiştir⁸⁰.

Her iki nüshanın 8b numaralı varaklarında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasındaki 10a-10b numaralı varaklar Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında 9b-10a numaralı varaklara denk gelmektedir. Her iki nüshanın da bu varaklarında gerek ifade gerekse de anlam bakımından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında geçen “Meydanda ana mukabil olur kişi yoğmuş” cümlesi Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında “hayme tutub götürmekde ana mukabil kimse yok imiş” şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.⁸¹

Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Amasya'dan yana revan oldum.” Cümlesi Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında “ (Haraşna) yani Amasya'dan yana vardım.” Şeklinde geçmektedir.⁸² Daha önceki sayfalarda olduğu gibi bu sayfada da Kayışzâde nüshasında destanda geçen yer isminin hem eski hem de yeni adıyla yazıldığını görmekteyiz.

Eşref Ertekin nüshasındaki “bu kimin kıızıdır?” cümlesi Kayışzâde nüshasında “bu ne kıızıdır?” şeklinde geçmektedir. Eşref Ertekin nüshasındaki aynı numaralı varakta geçen “ Ol kııda bir hüsn-ü cemal gördüm ki dünyada bir dahi gördüğim yokdu. Çün kim ol kıız beni gördü. Yanıma geldi. Elinde bir turunç var idi. Ol turuncu bana verdi. Aldım koynuma koydum.” Cümleleri ile Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında : “Ol kııda bir hoş cemal gördüm ki dünyada bir dahi gördüğüm yok. Çünkü ol kıız beni gördü. İleri geldi. Elinde bir turuncu var idi. Bana atdı” şeklinde

---

⁸⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 8a/1-3; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 7b/1-4

⁸¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 11b;/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 10b/15

⁸² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 12a;/1; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 11a/11

geçmekte olan cümleler arasında bazı kelime farklılıklarının bulunduğunu görülmektedir⁸³.

Eşref Ertekin nüshasında geçen “ta’am⁸⁴ getirüb konukluk iyledi” cümlesi Kayışzâde nüshasında “hon getirüb konukluk iyledi” şeklinde geçmektedir.⁸⁵

Dânişmend Gazi ile Artuki ruhbanın yanından ayrıldıktan sonra Amasya’dan yana yola düşerler. Yolda giderken bir kişiyi görürler. Bu kişinin konuşmaları Eşref Ertekin nüshasında; “bi-çâre Artuki’nin verdiği tuhfeler ve çektiği zahmetler yanına kaldı. Efrumiyye’yi ayrıklar aldı.” Şeklindedir. Kayışzâde nüshasında ise “bi-çâre Artuki birçok zahmet çektiği kendüye kaldı. Efrumiyye’yi ayrıklar aldı.” Şeklinde kaleme alınmıştır.

Yine eserlerin aynı sayfalarında Kayışzâde nüshasında Amasya’nın eski adı olan Haraşna şeklinde kaleme alınırken Eşref Ertekin nüshasında Amasiyye şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz.⁸⁶

Efrumiyye’nin düğünü olduğunu öğrenen Artu’nin aklı başından gider ve yere yıkılır. Melik Ahmed Dânişmend Gazi’nin Artuki’ye söylediği sözler Eşref Ertekin nüshasında “Ya Artuki dahi kayırma ol tanrı hakkı için ol kızı senin için almayınca karar itmem.” Şeklinde iken Kayışzâde nüshasında “’Ya Artuki henüz dahi almamışlardır. Kayırma ya Artuki ol Tanrı hakkıyçün bu âlemi yokdan var iyledi. Ol kızı senin için almayınca karar etmem.” Şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.⁸⁷

Artuki ve Melik Dânişmend düğün yerinin olduğu yazıya gelirler. Meşeler arasına gizlendikleri sırada iki kişinin gittiğini görürler. Melik Ahmed bu iki kişinin yolunu keser. Nereye gittiklerini ne için gittiklerini sorar. İki kişinin cevaben söyledikleri sözlerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında: “Malatiyye’den bir asker çıkub Sivas’dan gelüb Sivas kal’asın yapmışlar ol çerinin

---

⁸³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 12a;/10-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 11b/4-5

⁸⁴ Sözlük anlamı “yemek, aş” olarak karşılık bulmaktadır. Bk. Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 2015, s.1176

⁸⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 12b;/11; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 11a/4-5

⁸⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 14b/10; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 14a/11

⁸⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 15a/12; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 14b/11-13

serveri var imiş. Birine Sultan Turasan birine Melik Ahmed dirlermiş. Sultan Turasan İstanbul'a gitmiş. Melik Ahmed cazular çerisi ile Artuki olduğu yazıya gelmişler. Artuki'yi zebun kılub Müslüman etmişler andan ol ikisi Turhal Kal'asinden gelmişler.” Şeklinde geçmektedir. Kayışzâde nüshasında: “Malatiyye'den bir asker çıkub Sivas'a gelüb Sivas kal'asın yapmışlar. Ol çerinin iki serveri varmış. Birine Sultan Turasan ve birine Melik Ahmed dirlermiş. Sultan Turasan İstanbul'a gitmiş. Melik Ahmed cazular çerisiyle Artuki olduğu yazuya gelmişler. Artuki'yi zebun kılub Müslüman iylemişler. Andan ol ikisi azm_i Haraşna idüb Keşan yani Turhal kal'asına dek varub halâ Haraşna'ya gitmişler.” Şeklinde gerek yer isimleri bakımından ve gerek olay örgüsü bakımından birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır.⁸⁸

Eşref Ertekin nüshasında 16a numaralı varakta yer alan “ Kâfire bu dünyayı hem zindan ider.” beyiti Kayışzâde nüshasında “ Hûn_1 kâfirden yeri sürh reng ider.” şeklinde farklılık gösterdiğini görmekteyiz.⁸⁹ Eşref Ertekin nüshasının ondokuzuncu beyitinde geçen “Kâfirin leşiyle toldı yazılar” mısrası Kayışzâde nüshasında “Kâfirin başıyla toldı yazılar.” Şeklinde geçmektedir.⁹⁰

Mensur kısımda Kayışzâde nüshasında “Kâfirleri bi-hod kırdılar.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında “ kâfiri hadsiz kırdılar.” Şeklinde geçmektedir.⁹¹

Babası Şah Şattat tarafından elleri ve ayakları demirlenen Efrumiyye dışardaki kavga sesini ve Artuki'nin sesini duyar. Yanındaki hizmetçilerine söylediği sözler Eşref Ertekin nüshasında “ ’Ey hadimler bana at getirün. Artuki'ye yardım kılayım.” Şeklinde iken Kayışzâde nüshasında “Ey deriga bana bir at getirün çıkayım. Artuki'yi yarı kılayım.” Şeklinde kaleme alınmıştır.⁹²

Efrumiyye'nin münâcâtı olarak eserde yer verilen şiir kısmı her iki nüshada da sekiz beyitten oluşmaktadır. Beyit kısmını incelediğimizde bazı mısralarında

---

⁸⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 15b/8-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 15a/8-14

⁸⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16a-16b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 15b-16a

⁹⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16a/19; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 16a/5

⁹¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16b/2; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 16a/9

⁹² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16b/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 16b/1-2

farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında “ Kamu derman-denün dermanı sensin.” mısrası Kayışzâde nüshasında “ Kamu dermanların dermanı sensin.” Şeklinde yer almaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “ Koman mahrum buları sende hergiz” mısrası diğer nüshada “Komazsın mahrum lütf-i issi hergiz” şeklindedir. Yine devamındaki “ Ne idem sana halim çünkü malum” mısrası Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında “ Ne iderim ki sana değildir malûm” şeklinde farklılık göstermektedir. Diğer mısralar ise her iki nüshada birebir aynıdır.⁹³

Efrumiyye’de artık Artuki ve Dânişmend Gazi’ye katılmıştır. Şavaşırlarken Nastor Dânişmend Ahmed Gazi’ye hitaben kim olduğunu sorar. Melik Ahmed Dânişmend Gazi’de cevap verir. Eşref Ertekin nüshasında verdiği cevap: “ ’Benim Melik Dânişmend Gazi. Birdir önümde kâfirlerin çoğu azı kurtulmaz elime girince kâfirin boğazı.” Şeklinde yazılmıştır. Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında ise: “ benim adım Melik Dânişmend Gazi’dir. Önümde kâfirlerin çoğu azı olmaz elime girince kâfirlerin boğazı” şeklinde yazılmıştır.⁹⁴

Amasya’da yapılan bu savaş esnasında Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Nevbet Melik’e değdi. Bir nara urub erdi. Nastor’a şöyle bir peşt urdu kim atından tepesi üstüne düşdi. Kâfirler guluv kıldılar at erişdirüb tez kaçdılar. Andan Melik ve Artuki ve Efrumiyye el bir idüb ol çeriye dagıtdılar. Çünkü Melik safları pâre pâre varub alemdârı aktardı.” Bilgisi Kayışzâde nüshasında: “ Nevbet Melik’e geldi. Bir na’ra urub Nastor’a şöyle urdı kim dıraz be dıraz yıkıldı. Kâfirler guluv idüb, at erişdirüb ters yüzün kaçdırdılar. Andan Melik ve Artuki, Efrumiyye el bir idüb ol çeriye dağıtdılar. Çünkü Melik Dânişmend safları pâre pâre âlemi ve alemdârı aktardı.” Şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.⁹⁵

Efrumiyye, Artuki ve Melik Dânişmend Gazi savaş sonrası Sivas’a giderler. Yolda giderken Efrumiyye Dânişmend Gazi’ye Artuki’nin kendisini babasından istemesini anlatır. Efrumiyye’nin sözlerinde de elimizdeki iki nüsha arasında bazı farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Ey Server-i din, (16)bir gün evde Artuki’ye uğradım elimde bir turunç var idi. Artuki’ye verdim.

⁹³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 17a

⁹⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 17a-17b/1-2; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.17b/3-4

⁹⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 17b/3-8; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.17b/5-9

Muhabbeti gönlüme doldu. Bir gün Artuki atam katına geldi atamdan beni diledi. Atam vermedi. Gazabına kapıldı. Bادهu atamdan geçmişdim.” Şeklindeki sözleri Kayışzâde nüshasında “ Ey Server! Bir gün evde Artuki’ye uğradım. Elimde bir turunç var idi. Artuki’ye verdim. Gönlümde muhabbeti kaldı. Bir gün Artuki atam katına geldi. Atamdan beni diledi. Atam beni virmedi. Gussası beni mübtela kıldı. Bende atamdan geçmiş idim.” Şeklinde yer almaktadır. Gerek kullanılan kelimeler açısından gerekse de Efrumiyye’nin Dânişmend Gazi’ye hitabı açısından farklılık içerdiğini görmekteyiz.⁹⁶

Eşref Ertekin nüshasında 19b ve 20a numaralı varaklarda yer alan nazım kısmında “ Birbiri sevince söz söyleden ol. Anaram canla hayy u kebir.” Şeklinde yazılmış olan mısraların diğer nüshada “ Birbiri suynça soyladan ol. Anaram can hay ile ekber” şeklinde farklı olduğunu görmekteyiz.⁹⁷

Nesir kısmında Eşref Ertekin nüshasında: “ Râviyân-ı ahbâr⁹⁸ şöyle rivâyet iderler ki ol üç Server Zahid katına gelüb karar itdiler bu yana Rumiler kıssasını şöyle rivâyet iderler ki: çün Melik, Artuki ve Efrumiyye kâfirleri sıyub içlerinden çıkub gitmişlerdi. Nastor ki kâfirlerin ulusudur. Melik Dânişmend’in önünden kaçub dağa çıkmışdı. Gördü kim Melik gitti. Kâfirlere çağırdı. Bir yere gelüb çeri yokladılar kılıçdan geçmiş yigirmi bin kâfir hesaba geldi. Her biri dava itdiler kim ol (14)üç kişiyi katl ideler. Kâfirler ol gice karar itdiler.” şeklinde devam eden kısım diğer nüshada “ Ez İyn Cânib: Biz geldik Rûmiler kıssasına Râvi⁹⁹ tuti makâl iderki: Çün Melik ve Artuki ve Efrumiyye kâfirlerin içlerinden çıkub gitmişlerdi. Nastor ki kâfirlerin büyüğüdür. Melik Dânişmend’in önünden kaçub tağa çıkmış idi. Gördü kim Melik gitdi. Kâfirleri çağırdı. Tanbur çaldılar. Yine bir yere geldiler. Bütün çeriye dirüb yokladılar. Yigirmi bin kâfir kılıçdan geçmiş. Her biri dava kıldılar kim ol üç erden tamar getüreler. Kâfirler ol gice karar itdiler.” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁰⁰

---

⁹⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 17b-18a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.17b-18a

⁹⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 19b-20a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.19b-20a

⁹⁸ Sözlük anlamı “haberleri rivayet edenler” şeklinde geçmektedir. Bk. Develioğlu, *a.g.e*, s.1028

⁹⁹ “Rivâyet eden, söyleyeni hikâye eden, anlatan” anlamlarına gelmektedir. Bk. Develioğlu, aynı yer

¹⁰⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 20a/6-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 20a/4-9

Her iki nüshanın da 20b ve 21a numaralı varaklarında Melik Dânişmend, Efrumiyye ve Artuki'nin konakladıkları yer adı Eşref Ertekin nüshasında “kilise” olarak Kayışzâde nüshasında “ribat” olarak geçmektedir. Devamındaki beyit nazım kısmının yedinci beyitinde “süngü” kelimesi Kayışzâde nüshasında “nîze” olarak yazılmıştır. Bu kelimeler dışında gerek ifade gerekse de anlam bakımından fark bulunmamaktadır.

Yazma eserlerin devamında yer alan bilgilere baktığımızda Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Andan barıgâhlarına girdiler. Yediler içdiler işret itdiler.” cümleler Kayışzâde nüshasında: “ Andan barıgâhlarına girdiler. Yediler, içdiler, konukluk idüb çok zehr_i mâr içdiler.” şeklinde farklılık göstermektedir.

Eşref Ertekin nüshasında “ Nagâh Efrumiyye meydana girdi kâfirlerden Bimkaz derler bir kâfir meydana girdi. Sünüsün eline alıp Efrumiyye'ye hamle kıldı. Efrumiyye onu men iyledi.” Cümlesinde yer alan “sünüsün eline aldı.” Kısmı Kayışzâde nüshasında “nîzesin eline aldı.” şeklinde yazılmıştır.¹⁰¹

Şah Şattat ve kızı Efrumiyye'nin savaş meydanındaki konuşmaları Eşref Ertekin nüshasında: “ Şattat çağırdı kim “ey bed faal bu ne işdir ki iyledin. Ol Rumi Nastor'u terk, varub cazuya uydun dedi.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında ise: “ Ey bed-fi'al! Bu ne iştir ki iyledin, Nastor'u terk iyledin, varub cazuya uydun? didi.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında cümlelerin tamamlanmadığını eksik yazıldığını da görmekteyiz.¹⁰²

Eşref Ertekin nüshasında 23b numaralı varakta yer alan “ Sürüyü sürüyü Melik katına getirdi.” Kayışzâde nüshasında “ Derhal Melik katına getirdi.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁰³

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Nevbet Efrumiyye'ye değdi. Süngü ile Ramin'in atını düşürdü. Ramin yere düşünce inüb bağladı. Anı Artuki katına getirdi. Kâfirler bu anı görüb bir ugurdan ol üç servere hamle. Serverler can-ı dilden gayret idüb kâfiri bölük bölük idüb yararlar idi.” Cümleleri Kayışzâde nüshasının incelediğimizde “ Nevbet Efrumiyye'ye geldi. Nîze ile Ramin'in atını düşürdü.

¹⁰¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.22b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 23a

¹⁰² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 23a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 23a/23b

¹⁰³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 23b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 23b

Ramin yere düşünce inüb bağıladı. Anıda Artuki'nin yanına getirdi. Kâfirler bu hali görüb ol üç servere hamle kıldılar. Serverler can u dilden gayret idüb kâfirleri bölük bölük itdiler.” Şeklinde farklılıklar içermektedir. Eşref Ertekin nüshasında kullanılan “süngü” kelimesinin diğer nüshada “nîze” olarak kaleme alındığını görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında geçen bu cümlelerin bazılarının yüklem açısından eksiklikler içerdiğini görmekteyiz.¹⁰⁴ Eşref Ertekin nüshasının devamında yer alan “ Ol gün Melik Dânişmend cenk iderken Nastor’a uğrayub eyitdi: “elimden kande kaçarsın?” cümlesi de Kayışzâde nüshasında “ Ol gün Melik Dânişmend Gazi (6)haykırub ceng iderken Nastor’a uğradı. “Ey seg birin can elimden (7)kande veresin?” şeklinde bazı farklılıklarla kalem alınmıştır. Konuşmanın devamında Melik Dânişmend Gazi'nin Nastor'a hitaben söylediği “ “Şimdi senin işini.” Cümlesinin de tamamlanmadığı dikkat çekmektedir. Koşmağlı İsmail nüshasında bu cümle “ Şimdi (12)senin işin bitireyim didi.” Olarak tam cümle şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁰⁵

Eşref Ertekin nüshasında “Şudıt lain dava kılıb and içti kim: “Mesih bana garim olsun ki yarın anların geleyim.” dedi.” Şeklinde yer alan cümlenin de eksik olduğunu görmekteyiz.¹⁰⁶

Eşref Ertekin nüshasındaki 24b numaralı varak Kayışzâde nüshasında 25a numaralı varak sayısına denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarını incelediğimizde sabah olmuştur. Küffâr ile İslam çerisi Dânişmend Gazi önderliğinde tekrar karşı karşıya gelirler. Dânişmend Gazi meydana atını sürerek Hz. Peygamberi methetmeye başlar ve bir şiir okur. Her iki yazma eserde de şiir kısmı on beyitten oluşmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Ne ins ü cin ne peri ne de âdem. Ana ümmet olan bula niamı. Şol inkâr idene virür cahimi.” Beyitleri Kayışzâde nüshasında “ Ne cin ne peri ne âdem. Ana ümmet olana çok niamı. Şol inkâr idene var cahimi.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Diğer beyitler ise her iki nüshada da birbirinin aynısıdır. Ayrıca Kayışzâde nüshasında “ŞİİR” şeklinde başlık konulmuş iken Eşref Ertekin nüshasında başlık bulunmamaktadır.¹⁰⁷

¹⁰⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 23b/6-10; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 24a/1-4

¹⁰⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 23b/11-12; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 24a/5-7

¹⁰⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 24a/13-14

¹⁰⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 24b/5-14; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 25a/1-11

Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Melik bir buçuk saatte yediyüz kâfiri kılıçdan geçirdi.” Cümle Kayışzâde nüshasında “ (Melik Dânişmend) nûcum u saatde yedi yüz kâfiri kılıçdan geçirdi.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁰⁸

İki eseri karşılaştırdığımızda Eşref Ertekin nüshasında “lanetlenmiş, kovulmuş” anlamlarına gelen ¹⁰⁹ “mel’ûn” kelimesi kullanılırken Kayışzâde nüshasında “kovulmuş, nefret kazanmış, istenilmeyen” anlamlarına gelen¹¹⁰ “lâîn” kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz.

Eşref Ertekin nüshasında “ Dahi kilisenin dört bucağını aradılar.” Şeklinde yazılmış olan cümle diğer nüshada “ Dahi deyrin dört cânibin aradılar.” Şeklinde yazılmıştır.¹¹¹

Eşref Tekin nüshasında “Andan bir ıstabl var idi. Hane sakfından (kamış) doldurmuşlardı. Ol kamışdan o kuyuya doldurub oda yaktılar. Ol aradan gidüb dört köşeyi aramağa başladılar. Kangı kuyuya vardılarsa on adam bulub yandırdılar. Şöyle ki Medaris ile gelen yüz kişiden birisi kurtulamadı. Ol on ruhbanın kanın aldıar. Ol gice geçti. Sabah oldu.” Şeklinde kaleme alınmış olan satırlar, diğer nüsha da “ Meğer anda bir ıstabl var idi. Sakfına dek kamış toldırmuşlardı. Ol kamışdan ol kuyuyu toldırdılar. Ol aradan gidüb bir kuyuya dahi geldiler. Anda dahi on kişi bulub anları dahi yaktılar. Bu defa ihtiyatları fazla olub dört köşeyi aramağa geldiler. Kangı kuyuya geldilerse içinde onar adam bulub yaktılar. Şöyle ki Medaris ile gelen yüz kişiden birisi kurtulamadı. Ol on ruhbanların kanın aldıar. Ol gice geçti. Sabah olub hurşîd-i âlem kulle-i kâf’dan baş gösterüb nûruyla âlemi müzeyyen kıldı.” şeklinde daha süslü bir ifade ile yazıldığını görmekteyiz.¹¹²

Artuki ve Medaris’in oğlu Argumiyye’nin cengi Eşref Ertekin nüshasında “ Ol kâfir örselenüb tururken Artuki ol melûna şöyle bir kılıç urdu ki kâfirin başı hava yüzüne perrân iyledi.” Şeklinde kaleme alınırken diğer nüshada “ Artuki ol lâîne bir

¹⁰⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 25a/9

¹⁰⁹ Develioğlu, a.g.e., s.707

¹¹⁰ Develoğlu, a.g.e., s.622

¹¹¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 25b-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 26a/9-10

¹¹² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 26a-1-8; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 26a/26b

kılınç şöyle urdu ki kâfirin başı havaya perrân oldu.” Şeklinde yer almaktadır.¹¹³ “Perrân” kelimesi “uçmak” anlamında kullanılmıştır.¹¹⁴

Savaşın devamında Artuki ve Şudıt isimli Gürcü komutanın birbirine mukabil olması Eşref Ertekin nüshasında “ Ceng iderken Artuki Şudıt lâîne uğradı.” Olarak bahsi geçerken diğer nüshada “ Şudıt la’in esnay-ı cengde Artuki’ye uğradı.” Olarak kaleme alınmıştır.¹¹⁵

Savaşın devamında Dânişmend Gazi ile Şudıt lâînin cengi Eşref Ertekin nüshasında “ Melik’e gürz ile hamle kıldı. Melik kendi gürzün karşı tutub gürz gürze dokundu. Tırakası semaya erişdi.” şeklinde yazılırken diğer nüshada “ Melik kendi gürzin karşı tutub tokundu gürz gürze kopdu tıraka. Ünü erdi Horasan’a Irak’a. “ olarak daha süslü bir ifade ile kaleme alındığını görmekteyiz.¹¹⁶ Savaş esnasında Rum komutan Nastor’un askerlerine verdiği “hepiniz birden hamle kılın.” Emri Eşref Ertekin nüshasında bulunmamaktadır.¹¹⁷

Eşref Ertekin nüshasında kâfir askerlerinin içtiği içki “şarap” olarak yazılırken diğer nüshada “zehr-i mâr” olarak kaleme alınmıştır.¹¹⁸

Eşref Ertekin nüshasında 29b numaralı varak diğer nüshada 29a numaralı varak eşit gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında 31a numaralı varak diğer nüshada 30a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında kaleme alınışı “ Efrumiyye erişüb Mihran çerisinin atlarından bir at getürüb Artuki’yi bindirdi. Ol üç serverler çerinin arkasından erişüb aç aslan gibi öyle bir girişdiler ki askeri penpe meşale itdiler.” Şeklindeki bilgi diğer

---

¹¹³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 26a-1-8; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 26a/26b

¹¹⁴ Develioğlu, a.g.e., s.1007

¹¹⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 27a/27b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 27a

¹¹⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 28a/5-7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 27b/9-10

¹¹⁷ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 27b/14

¹¹⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 28b/12; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 28a/9

nüşhada “ Efrumiyye erişüb Mihran çerisinden bir cins at tutub Artuki’ye erişdirdi. Artuki süvar olub şol aç kurd koyuna girer gibi girdi.” Şelinde kaleme alınmıştır.¹¹⁹

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Çün kim Ermeni beyi Mihran ile oğulları helâk oldılar.” cümlesi diğer nüshada “ Çün kim Ermen beg ve oğulları geberdiler.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Eserin devamında yer alan “ Artuki Hızır Aleyhisselâm’ın ahvalin evvelinden ahirine dek şerh iyledi. Sevindiler Hak Teâlâya çok şükür kıldılar. Taâm yediler. Duâ itdiler. Melik bir mikdar Hayy’a vardı nagâh düş görüb uyandı.” şeklindeki bilgi Kayışzâde nüshasında “ Artuki Hazreti Peygamber Aleyhisselâmın ahvalin evvelinden ta ahirine dek şerh iyledi. Sevindiler. Hakk Teâlâya çok şükürler kıldılar. Melik bir mikdar uyudu. Nagâh vaka görüb uyandı.” Şeklinde yazılmış olup Eşref Ertekin nüshasından farklı olarak yemek yedikleri ve duâ ettikleri bilgisinin bulunmamaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “düş” olarak yazılan kelime de yine diğer nüshada “vaka” olarak yazılmıştır.¹²⁰

Eşref Ertekin nüshasında “ Çün kim Ermeni beyi Mihran ile oğulları helâk oldılar. Kâfirler ol saat yüz çevirüb Nastor’a kaçdılar. Nastor kendi canından ümidi kesdi.” Şeklinde kaleme alınan kısmın Kayışzâde nüshasında “ Çün kim Ermen beg ve oğulları geberdiler. Kâfirlerin ol saat yüzleri döndü. Nastor kendi canından ümidin kesdi.” Şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz. “ helâk oldılar.” İfadesi yerine “ geberdiler” ifadesinin kullanılması müstensihinin eseri kaleme alırken duygularını da kattığını düşündürmektedir. Eşref Ertekin nüshasında “ Artuki Hızır Aleyhisselâm’ın ahvalin evvelinden ahirine dek şerh iyledi.” Cümlesi diğer nüshada “ Artuki Hazreti Peygamber Aleyhisselâmın ahvalin evvelinden ta ahirine dek şerh iyledi.” Olarak yazılmıştır. Artuki’ye yardım eden Hızır Aleyhisselam olduğu için Kayışzâde nüshasında yanlışlık yapılmış olabileceği ihtimalini düşündürmektedir.¹²¹

Eşref Ertekin nüshasında 33a numaralı varak diğer nüshada 31a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

---

¹¹⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 31b-32a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 30b

¹²⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 32b/11-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 31a/4-5

¹²¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 32b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 31a

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “sabah oldu.” Cümlesi diğer nüshada bulunmamaktadır. Eserin aynı sayfasında yer alan “ Erte oldu.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ . Çün irte olub güneş kulle_i kâfdan baş gösterdi.” Şeklinde daha süslü ifadelerle kaleme alınmıştır. Yine Eşref Ertekin nüshasında “ Hakk Teâlâya münâcât itdiler.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ cenâb_1 bâriye münâcât itdiler .” şeklinde farklılık göstermektedir.¹²²

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Urulan köslerden âlem yankulandı.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ Kösler urub âlemi tenvîr iyledi.” şeklinde değişiklik göstermektedir.¹²³

Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Amma ki merdane girdi.” Cümlesi diğer nüshada kaleme alınmamıştır. Devamında yer alan “ Lâîn ana da hamle kıldı.” cümlesi Kayışzâde nüshasında “ La’in nîze ile hamle kıldı alamadı.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Eserin devamında Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Eyyûb men itdi. Bir darb dahi urdı.” Cümlelerinin ve Melik Dânişmend Gazi'nin nara urduğu bilgisi diğer nüshada bulunmamaktadır.¹²⁴

Eşref Ertekin nüshasında sade bir biçimde kaleme alınmış olan “ Müslümanlar tekbir itdiler.” Cümlesi diğer nüshada “ Müslümanlar tekbir avazın asımane çıkardılar.” Şeklinde daha süslü bir üslupla kaleme alınmıştır.¹²⁵

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Kâfir gavgasından rahat oldılar.” Cümlesi diğer nüshada bulunmamaktadır. Eserin devamında yer alan “ Karşısında bir kilise vardır.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ Tağın başının karşısında bir deyr vardır.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹²⁶

Tokat'ta yapılan savaş sonrası incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki “ Ol maldan halifeye bir Server ile bi hod mal gönderdiler. O serverin adına Osman derlerdi. Malı alub Bağdad'a revan oldu. Üç dört gün gidüb Bağdad'a erdiler.”

---

¹²² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 33b/15; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 31b/7

¹²³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 35a/11-12; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 32b/14

¹²⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 35b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 33a

¹²⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 35b/16; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 33b/2

¹²⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 36b/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 34a-34b

Cümleleri diğer nüshada “ Gazilerin içinde bir serdar var idi. Adına Osman dirdiler. Hazırlık görüb yüz on nefer âdem bunca malı alub Bağdad’a revân oldılar. Birkaç günden gidüb Bağdad’a erdiler.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹²⁷ Halife tarafında Melik Dânişmend Gazi için ferman yazılır. Eşref Ertekin nüshasında “ferman” şeklinde kaleme alınırken diğer nüshada “ferman-ı âlişan” olarak yazılmıştır.¹²⁸

Halifenin gönderdiği hil’atleri giyen Dânişmend Gazi ve arkadaşları Tokat’ın bağ ve bahçelerini gezerler. Melik Dânişmend Gazi Artuki’ye kalesini nasıl alacaklarını sorar. Artuki’nin verdiği cevap Eşref Ertekin nüshasında “ ’sarb ve muhkem kal’adır belki hile ile alıruz.” Şeklinde yazılırken diğer nüshada “ ’gerçi kal’a küçükdür velakin sarp ve muhkem kal’adır. Meğer hile ile alıruz” şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz. ¹²⁹ Konuşmanın devamında ruhban suretine gireceğini belirten Dânişmend Gazi’ye Artuki’nin cevabı Eşref Ertekin nüshasında “ ’bu kal’ade bir kilise vardır. Anda bir büyük nakus vardır. Günde beş kez anı çalarlar. Şöyle kim anı çalasın. Biz kapuya erişib içeri girevüz.” Olarak kaydedilirken diğer nüshada “ ’ bu kal’ade bir deyr vardır. Andan büyük bir nakus vardır. Günde beş nevbet anı çalarlar. Şöyle kim anı depredeyin. Biz kapuda işidüb içeri gireriz” şeklinde kaleme alınmıştır.¹³⁰

Ruhban şeklinde kaleye giren Dânişmend Gazi ile Serhayil arasında geçen konuşmada Eşref Ertekin nüshasında “ “Niksar’a dahi gideceğim. O dahi çeri cem idüb bana meded erişsün dedi. Ben varayım ki ol yandaki beglere dahi haber kılayım.” Şeklinde kaleme alınan Dânişmend Gazi’nin sözleri diğer nüshada “ Şattat’a söyle Harsanosiyye yani Niksar çerisin cem idüb bana meded erişsün didi. Ben dahi Canik’den yana varayım ki ol taraftaki beglere haber vereyim.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹³¹

---

¹²⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 37a/3-6; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 34b/11-13

¹²⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 37b/6; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 35a/10

¹²⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 37b/10-11; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 35a/14

-15

¹³⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 37b/13-15; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 35b/1-3

¹³¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 38a/7-8; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 35b/12-13

Eşref Ertekin nüshasında 38a, 38b ve 39a numaralı varaklar diğer nüshada 36a, 36b ve 37a numaralı varaklara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında “ Raviyân_1 şirin zeban ider” kısmı diğer nüshada “ Râviyan ı şirin makal ümid ider” şeklinde kaleme alınmıştır.¹³²

Eşref Ertekin nüshasında 40a numaralı varak diğer nüshada 38a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında “ Melik uykudan uyandı.” İfadesi diğer nüshada “ Melik huabdan sidar olub...” şeklinde farklılık göstermektedir.¹³³

Eserlerin devamında Eşref Ertekin nüshasındaki “ Anların bir başları var idi. Adına papas dilerdi.” Cümleleri diğer nüshada “ Anların bir papazları var idi.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Ayrıca “adına papaz derlerdi.” İfadesi diğer nüshada bulunmamaktadır.¹³⁴

Eserlerin devamını incelediğimizde diğer şehir isimlerinde olduğu gibi Gümenek bölgesinin ismi Kayışzâde nüshasında eski ismi olan Sisiyye şeklinde kaleme alınırken parantez içerisinde yeni ismi Gümenek olarak açıklanmıştır. Eşref Ertekin nüshasında ise yalnızca yeni ismi kaleme alınmıştır.¹³⁵

Eserlerde farklılık gösteren diğer bir kısım ruhbanlarla yapılan savaşta Artuki'nin esir edilmesi olayıdır. Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Kâfirler gulub kılıb Artuki'yi tutdular. Deyre iletdiler.” Kısmı diğer nüshada “ Kâfirler gulub kıldılar kim Artuki'yi tutalar. Papas erişüb bir darbe ile Artuki'yi yıkdı. Derhal bağladılar. Alub deyre göturdüler.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹³⁶

Eşref Ertekin nüshasında 42a numaralı varak diğer nüshada 40a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu sayılarında görülen tek fark Gümenek

---

¹³² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 39b/4; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.37a-37b

¹³³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 40b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.38b

¹³⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 41a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.39a

¹³⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 41a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.39a

¹³⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 41b/9; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.39b/7-9

bölgesinin ismi Kayışzâde nüshasında hem eski ismi olan Sisiyye hem de Gümenek olarak kaleme alınırken Eşref Ertekin nüshasında yalnızca yeni ismi yazılmıştır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Daima âdeti şöyle idi kim yanında yüz âdem götürirdi.” Cümlesi diğer nüshada “ Daim âdeti bu idi ki silahının üstüne bir pehlivan hamayıl kılurdu.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹³⁷

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Gırı papas tarafından kopdu.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ Kâfirlerden bir gırı kopdu.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Devamında Eşref Ertekin nüshasında “ Papas hançer çıkarub kuşağın keseyim derken Efrumiyye erişüb papasın boynuna bir darb ı tığ şöyle urdu kim papasın başı yere düşdü.” Cümlesi diğer nüshada “ Papaz hançer çıkarub kendi kuşağın keseyim derken Efrumiyye erişüb papazın boynuna bir kılıç şöyle çaldı kim başı döşünden gitdi.” Şeklinde bazı kelimelerde farklılık göstermektedir.¹³⁸

Papaz ile Melik Dânişmend Gazi'nin cengi anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında “ darb ı tığ” olarak kaleme alınan kelime diğer nüshada “ kılıç çalmak” olarak yazılmıştı.¹³⁹ Eserlerin devamını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki “ Çün ahşam olub yarındası güneş kal'a katından baş gösterdi.” Cümlesi diğer nüshada “ Çün yarındası güneş kulle-i kâfdan baş gösterüb nûrunu âleme arz itdi.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁴⁰

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Bir gürz kıran öyle urdu ki dıraz be dıraz atından yıkıldı.” Cümlesi diğer nüshada “ Bir gürz kıran öyle urdu kim Mihayil atından yere yıkıldı.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Devamında Eşref Ertekin nüshasında “ Kâfirler at getirüb kal'aye kaçırıldılar.” Şeklinde kaleme alınmış olan cümle diğer nüshada “ Kâfirler at erişdirüb ters yüzle kaçırıldılar .” şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁴¹

---

¹³⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 42b/12-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.40b/12-13

¹³⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 42b/12-13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.40b/12-13

¹³⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 43a/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.41a/14

¹⁴⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 43a/16-17; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.41b/11

¹⁴¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 44a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.43a

Eşref Ertekin nüshasında 45a numaralı varak diğer nüshada 44a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Mihayil'in kız kardeşinin oğlu Paniç tarafından Artuki zindandan kurtarılır. Paniç, Mihayil'in kızını sever. Kaleyi ele geçirdiklerini duyan Mihayil'in kızı Artuki ve Paniç'in yanına gelerek rüyasında Hz. Peygamberi gördüğünü ve İslamiyet'i kabul ettiğini haber verir. Bunu duyan Artuki ve Paniç Allah'a tazarru ederler. Artuki ve Paniç'in Allah'a yalvarması her iki eserde nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Kayışzâde nüshasında "Münâcât" şeklinde Eşref Ertekin nüshasında ise "Nazım" şeklinde başlık konulmuştur. Her iki nüshada da dokuz beyitten oluşmaktadır. Eşref Ertekin nüshasındaki " Dahi kapundan itmen kimseyi red. Kamu zâkire mezkûr oldun sen. Kamu şakire meşkûr oldun sen." Beyitleri diğer nüshada " Dahi kapunda yokdur kimseye red. Kamu zakirlere mezkûr olan sen. Kamu şakirlere meşkûr olan sen." Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁴²

Devamında savaş Eşref Ertekin nüshasında " Bu kere Melik çerisi kendilerin kaçır gibi itdiler. Kâfirler tamaa düşüb ardılarınca vardılar. Ol kadar oldu kim pusuyun yerin geçdiler Melik çerisi geri dönüp pusuda olanlar dahi çıkub kâfirleri ortaya aldılar." Şeklinde anlatılırken diğer nüshada " Bu kerre Melik çerisi geri dönüb pusuyu kâfirler geçince pusudaki İslamlar dahi çıkub kâfirleri ortaya aldılar." Şeklinde anlatılmıştır. Bunun dışında eserlerin aynı sayfalarında Kayışzâde nüshasında geçen "kal'a burcu" kelimesi diğer nüshada "baru üstü" olarak yazılmıştır.¹⁴³

Eşref Ertekin nüshasında 46b ve 47a numaralı varaklar diğer nüshada 45b ve 46a numaralı varaklara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında "iki taraf" olarak kaleme alınan kelime diğer nüshada "tarafeyn" olarak yazılmıştır.¹⁴⁴

---

¹⁴² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 45b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.44b

¹⁴³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 46a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.45a

¹⁴⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 47a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.46b

Eşref Ertekin nüshasında “tenbih etdi” kelimesi diğer nüshada “eyitdi” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁴⁵ Kemah ve Bayburt beyi Miknas ile Dânişmend Gazi arasında yapılan konuşmada Dânişmend Gazi’ye kim olduğunu sorar. Dânişmend Gazi’nin cevabı Eşref Ertekin nüshasında “elçi” diğer nüshada “kasid” olduğu şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁴⁶

Eşref Ertekin nüshasında 47b numaralı varak diğer nüshada 47a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında “ Tekin’i çalınca iki pâre itdi.” Cümlesi diğer nüshada “ Melik red idüb bir tığ şöyle çaldı kim kelemvâri iki böldü.” Şeklinde ifade yönünden farklılık göstermektedir.¹⁴⁷

Eserin devamında yer alan “ Biz geldik bu yana Artuki ve yarenleri hikâyetine. Çün Melik Kemah çerisi üstüne varub sıydılar. Dönüb Sisiyye’ye geldiler. “ cümleleri de diğer nüshada “ Ez iyn canib: biz geldik ol pehlivanlara. Çün Melik Kemah çerisi üzerine gitdi. Gaziler dahi Gümenek şehrini hisar itdiler. “ şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁴⁸

Eşref Ertekin nüshasında geçen “süngü” kelimesi diğer nüshada “nîze” olarak farklılık göstermektedir. Eserin devamında yer alan “ben Melik Dânişmend Gazi’yim.” Dedi ve tığ çeküb Natron’u tepesinden çalınca kâfirler anı görüb feryâd u figân kopardılar. “ cümleleri de Kayışzâde nüshasında “ “benim Melik Dânişmend Gazi” deyüb tığın çeküb Natron’a şöyle çaldı kim hıyar gibi böldü.” Şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.¹⁴⁹

Nastor tarafından Melik Dânişmend Gazi’ye gönderilen nâmede Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ İşte iki yüz seksen bin çeri cem itdik. Cümlesi and içtiler ki sizden yüz çevirmeyeler. Eğer helâk olmamak dilersen ve Malatya, Şam, Haleb harab olmaya. O harab itdiğin kal’ca ve deyrleri imâret idesin.” Cümleleri diğer

---

¹⁴⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 48a/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.47b/6

¹⁴⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 48a/12; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.47b/11

¹⁴⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 48b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.48a

¹⁴⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 48b

¹⁴⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 49a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.48b

nüşhada “ İşte iki yüz seksen bin çeri cem itdik. Kamusı and içdiler kim sizden damar getüreler. Eğer dilersen olmayasın. Canını elimden kurtarasın. Malatya, Haleb, Şam harab olmya. Ol harab itdiğin kal°aleri yine biz imâret idelim.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁵⁰

Melik Dânişmend Gazi'nin Nastor'a karşılık olarak yazdığı nâmeyi incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki “ evvelâ be nâm-ı hüda bilesin. Bu nâme size vardıkda iman getirüb Müslüman olursanız il ve vilayetinizle elimden kurtulasız. Eger yok dersenez ne sizi korum ve ne vilayetinizi. Sizleri cihana gelmedik gibi iderim. Cümlezeni kılıçdan geçiririm.” Satırları diğer nüshada “ ’evvel be nâm ı hüda andan bilesin ki benim katımdan ki Melik Gazi'yim. Senin katından kim Nastor ve Şattat'sın. Eğer iman getirüb İslam olursanız iliniz vilayetinizle kurtulasız. Yok dersenez ne sizi ve ne vilayetinizi korum. Sizleri cihana gelmediğe dönderüb cümlezeni kılıçdan geçiririm.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁵¹

Melik Dânişmend Gazi'ye karşı oluşturulan Haçlı birliği hakkında bilgi verilirken çeri mukaddeminin ismi Eşref Ertekin nüshasında “Tutor” diğer nüshada ise “ Totuz” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁵²

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “güvegisi” kelimesi diğer nüshada “güyegüsi” şeklinde farklılık göstermektedir. Eserlerin aynı varaklarına baktığımızda. Kayışzâde nüshasındaki “Natros'un da canı cehenneme yuvarlandı.” Cümlesi diğer nüshada bulunmamaktadır. Devamında ise Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Gaziler kılıç çalar idi.” Cümlesi diğer nüshada “ Gaziler kılınc ile peşlerinden koşdular.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁵³

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “Andan haber aldılar ki Turhal kal°asinde yedi yüz kişi var imiş.” Şeklindeki bilgi diğer nüshada “ Andan haber aldılar ki Turhal kavmi imiş. Yedi kişi Turhal kal°asinde olurlarmış.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Eserlerin aynı varaklarında bu cümleler dışında bazı kelimelerin de

---

¹⁵⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 49b-50a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.49b

¹⁵¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 50a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.50a

¹⁵² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 50a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.50b

¹⁵³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 51b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.51b

farklı olduğunu görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasındaki “azmitdiler” kelimesi diğer nüshada “azimrah” şeklinde kaleme alınmıştır. Devamında Eşref Ertekin nüshasındaki “Kal’a barularından elli çeriyle hazırlandılar.” Cümlesi diğer nüshada “Kal’a barularını alat ı harble bezediler.” Şeklinde yazılmıştır. Ayrıca eserlerin bu varaklarında Kayışzâde nüshasında yer alan “ iyü tedbir itdiniz” ve “ Dahi cenge turdular.” cümleleri diğer nüshada bulunmamaktadır.¹⁵⁴

Eserlerin 52b numaralı varaklarında gerek ifade gerekse de içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasındaki “tazarru ve niyaz etmek” kelimesi diğer nüshada “ istianet dilemek” şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Anın gönlüne oldu Hak’tan ilham. Gider gönlünde kalmasun evham. Yürü üstüne havf dir Allah. Göresin nice küfrü ol şah.” Beyitleri diğer nüshada “ Bu resme Melik iyledi münâcât. Kabul oldu katında hâcât. Böyle deyüb kılıç çekdi pehlivan. Kâfirin üzerine hamle kıldı hemen.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Bu farklılık yanı sıra Eşref Ertekin nüshasındaki “sanat, kadim, sürûr” kelimeleri de diğer nüshada “sıfat, kıdem, sordu” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁵⁵

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Kâfirler Ruyızay öldüğün görünce cümle kal’aye girmek için dağıldılar. Melik yolu tutub cümlesin kırdılar” Cümleleri diğer nüshada “ Çün kim Ruyızay’ıda geberdince kâfirler görüb tar u mâr oldılar kim kal’aye gireler. Melik kâfirlerin yolun bağladı. Kılınc çeküb kâfirleri kırdılar.” Şeklinde farklılık içermektedir. Devamında Eşref Ertekin nüshasında “hon yediler” kelimesi diğer nüshada “ârâm ettiler.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁵⁶

Eserlerin 54a numaralı varaklarını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Melik buyurdu malı çeriye bahşitdiler. Çeri zengin oldılar.” Cümleleri diğer nüshada “ Melik buyurdu. Çeriye bahşitdiler.” Şeklinde kaleme alınmıştır.

Efrumiyye esir olan Eyyûb, Süleyman ve Abdurrahman Tokadî’yi kurtarmak için gider. Efrumiyye’yi görünce selam veren Abdurrahman Tokadî’nin selamlaşması Eşref Ertekin nüshasında “ esselât ü vesselâm aleyke ya Resûllallah”

¹⁵⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 52a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.52a

¹⁵⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 52b-53a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.53a-53b

¹⁵⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.53a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.53b

şeklinde kaleme alınırken diğer nüshada “ ’es-sâlik vel islam aleyke ya rasûllAllâh” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁷

Esirleri kurtaran Efrumiyye orada olan kâfirleri öldürür. Kılıçlarını gaziler alır ve Şattat’a hamle yaparlar. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Şattat uyanub kendini tahtından aşağı atdı.” Cümlesi diğer nüshada “ Şattat hırslanub dışarı çıkdı.” Şeklinde farklılık içermektedir.¹⁵⁸

Eşref Ertekin nüshasında 55a numaralı varak diğer nüshada 55b numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu sayfalarında ifade yönünden farklılık içeren birkaç kelime mevcuttur. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ muzdarip, öldürürdü” kelimeleri diğer nüshada “mağlub ve men iderdi” şeklinde kaleme alınmıştır.

Efrumiyye’nin gazilere hitabını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasında “ey gaziler! elem çekmen. Hak inâyetinde yarın ya Melik veya Artuki erişüb kâfirlerin hakkından gelür” dedi. Bunlar bu ta’likde Hak’tan yardım dilemekte olsun.” Şeklinde kaleme alınmış olan cümleler diğer nüshada “ “ey gaziler! Elem çekmen. Hak inâyetinde yarın Melik ve Artuki erişürler. Kâfirlerin hakkından gelirüz.” Diyerek Hakk’dan yardım dilediler.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁵⁹

Eserin devamında Melik Dânişmend’in faaliyetlerine geçilir. Bu konuda bilgi verilirken Eşref Ertekin nüshasında “ Melik Keşan kal’asini aldı. Bünyadin kazdırub taş ve toprağını guvrına indirdi ki kâfir anda bir daha karar itmesünler deyü.” kısmı diğer nüshada “ Ez iyn canib: bu taraftan Melik Dânişmend Keşan kal’asini alınca kâfirler bir dahi karar itmesin diye taş ve toprağı yere urdular. Harab itdiler.” Şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁰

Eserlerde farklılık içeren bir diğer önemli kısım ise Efrumiyye’ye yardıma giden Artuki’nin cengidir. Burada kâfir ordusundan kiminle ceng ettiği eserlerde farklı şekilde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında “ Artuki atına mahmuz urub kâfir çerisini yardı. Natron’un olduğu yere çıkdı. Artuki Natron’a şöyle bir gürz urdu ki lâînin kellesi tar tagan oldu. Kâfirler guluv kıldı kim Artuki’yi tutalar. Artuki

¹⁵⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.54b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.55a

¹⁵⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.54b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.55a

¹⁵⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.55b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.56b

¹⁶⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.55b-56a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.56b

yine nara urub Natron'un karındaşı Girekos'a uğradı. Mel'un çarh okuyla Artuki'nin atını yıkdı. “ Cümleleri ile kaleme alınmıştır. Diğer nüshada ise bu bilgi “ Artuki atına mahmuz urdu. Kâfir çerisin yardı. Ol araya erdi kim Mirk orada olurdu. La'in çarh okuyla Artuki'nin atın yıkdı. Yaya kaldı. Gaziler dağılmışdı. Her bir gazinin başına yüz kâfir üşmüşdü. Artuki'nin halinden haberleri yok idi. Totuz'un oğlu Mirk la'in kemend attı.” Şeklinde farklılık göstermektedir. ¹⁶¹

Zile de yapılan bu savaşa Melik Dânişmend Gazi'de dört bin askeriyle gelir. Bu kısımda da ifade farklılıkları bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “ Melik çıkageldi. Müslümanların biçâreliğin görünce bir nara şöyle çıkardı ki kâfirler serasime oldu. O gün Melik narasından ok fışılısından at süheylinden gürz güpürdüsünden kılıç şakırtısından mahşer gününe döndü.” Cümleleri diğer nüshada “ Melik Gazi çıkageldi. Gördü kim gaziler biçare kalmışlar. Hemen bir na'ra şöyle çıkardı kim sanasın göklerin bendi sökölüb bir bir dokundu. Ol gün Melik'in na'rasından mahşer gününe dönmüşdü.” Şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz. ¹⁶²

Eşref Ertekin nüshasında “ Bilalik-i Rûmi gelince kâfirler ana karşı varub itler gibi uluşdılar. Andan getirüb kondurdular. Gece olunca bir yere gelüb Melik'den şikâyet itdiler.” Cümleleri diğer nüshada “ Çün Hisarbad geldi. Kâfir karşı varub itler gibi uluşdular. Ve götürüb kondurdular. Andan divan idüb Melik'den çok şikâyet itdiler.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Bu cümleler dışında Eşref Ertekin nüshasında “gece yarısı, dil “ kelimeleri diğer nüshada “dün yarısı, lisan” olarak kaleme alınmıştır. ¹⁶³

Eşref Ertekin nüshasındaki “ O gece şöyle ceng oldu ki küşte¹⁶⁴lerden püşte¹⁶⁵ler yığıldı.” Cümlesi diğer nüshada “ Ol gice şöyle ceng oldu kim misli hiç görülmemiş.” Şeklinde kaleme alınmıştır. ¹⁶⁶

---

¹⁶¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.56a-56b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.57a

¹⁶² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.56b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.57b

¹⁶³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.57b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.58b

¹⁶⁴ Sözlük anlamı “ceset, öldürülmüş” demektir. Bk. Demir, a.g.e., s. 477

¹⁶⁵ Sözlük anlamı “yığın” demektir. Bk. Develioğlu, a.g.e., s.1017

¹⁶⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.58a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.59a

Eşref Ertekin nüshasında “ Nagâh Osman erişdi. Çeriye Efrumiyye üzerinden tağıttılar. Duâ sena idüb şühedâ ervâhıyçün hatm-i şerif tivâlet iylediler.” Cümleleri diğer nüshada “ Nagâh Süleyman ve Osman ve Artuki erişüb çeriye dağıtdılar. Şüheda ruhları için hatim-i şerif tilâvet itdiler” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁶⁷

Eserlerin devamında Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Nastor beglerinden yirmi ve andan gayrı elli bin kişi dahi esir olmuşdu. O yigirmi begi siyâset meydanına getirüb iman arz itdiler. Kabul etmediler. Cümlesin kırdılar. Râviyânı ahbâr ve nakilen asar ve mehdaddisanı ruzigâr şöyle rivâyet iderki...” cümleleri diğer nüshada “ Nastor’un beglerinden Yigirmi kişi ve kara askerden altı bin kâfir esir olmuşdu. Ol begleri siyaset meydanına getirüb iman arz itdiler. İman kabul etmediklerinden dolayı boyunları Şeriat-ı Ahmediyye kılıncıyla biçildiler. Râviyân_1 Ahbâr şirin makâl ider.” şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.¹⁶⁸

Eşref Ertekin nüshasında “ Nastor beglerinden yirmi ve andan gayrı elli bin kişi dahi esir olmuşdu. O yigirmi begi siyâset meydanına getirüb iman arz itdiler. Kabul etmediler. Cümlesin kırdılar. Raviyânı ahbâr ve naklen asar ve mehdışanı ruzigâr şöyle rivâyet iderki. Melik Dânişmend Gazi ol azim leşkeri sıyub malını aldı. Şol kadar doyum oldu ki hesaba gelmezdi. İrtesi gün gaziler Melik katına cem oldılar. Melik ve gaziler süvâr olub seyr iderek bir tepe üstüne çıktılar. Öte yanına nazar itdiklerinde gördüler ki bir yazı içine döşenmiş bir muazzam şehir ve göz görmemiş baru kal’ası var Melik Efrumiyye’den sordu ki bu şehrin adı nedir.” Şeklinde kaleme alınmış olan cümleler diğer nüshada “ Nastor’un beglerinden Yigirmi kişi ve kara askerden altı bin kâfir esir olmuşdu. Ol begleri siyaset meydanına getirüb iman arz itdiler. İman kabul etmediklerinden dolayı boyunları Şeriât’ı Ahmediyye kılıncıyla biçildiler. Raviyân_1 Ahbâr şirin makâl ider. Melik Dânişmend Gazi ol azim leşkeri sıyub malların ganimet. Ol gün geçdi. Yarındesi gaziler Melik katına cem oldılar. Melik yârenleriyle süvar olub biraz seyran idüb bir depeüstüne çıkub obir tarafına nazar iyledi. Gördü kim bir muazzam bir şehir vardır ki yazı içine döşenmiş yatar. Ol şehrin ortasında barusı muhkem bir kal’a vardır kim

¹⁶⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.58b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.60a

¹⁶⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.58b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.60a-60b

met'i görülmüş değil. Melik Efrumiyye'den sordu kim: "bu hangi şehirdir?" şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁶⁹

Eserin devamında yer alan " Andan dönüb çeri olduğu yere gelüb karar itdiler. On günde anda müşâvere ve sözi bir idüb irteye ta'zim ve takrim ile gaza için azim-i Karkariyye iylediler. Zengin kâfirler kal'aye çıkub fakirler şehirde kaldılar. Bazıları dağlara dağıldı." Cümleleri Kayışzâde nüshasında " Anda müşâvere kıldılar. Sözü bir yere koydular. Çün erte oldu. Göçüp ta'zim ile gazaya azim itdiler. Karkariyye'ye revân oldılar. Kâfirler kal'aye çıkub fakirleri şehirde kaldılar. Bazısı da dağlara çekildiler. " Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁷⁰

Karkariyye'de yani Zile'de yapılan savaş Eşref Ertekin nüshasında ki " Kâfirler bağladılar. Eyyûb'ü dahi yıkdı. Lâîn katı bahadır idi. O gice üç yüz Müslüman şehid oldu. Gaziler bu hali görünce atlarına süvâr olub cenge başladılar. Sabah olunca kâfirler dönüb kal'aye gitdiler. Eyyûb, Süleyman ve yüz kişi dahi esir idüb kal'aye çıkardılar. Kapuyı bağladılar. Bu taraftan Melik azim melûl oldu. Sabah olunca gördü ki o yüz Müslümanı kal'a burcuna asa komuşlar. Gaziler kâfirlerin üstüne ok serpdiler. Üstüne ok serpdiler. Öğle vakti olunca Melik raht katına gelüb öğle namazını edâ iyledi. Yine süvar olub kal'a üstüne geldi. Gördü ki kâfirler yigirmi adam dahi asmışlar." Şeklinde anlatılırken diğer nüshada " Kâfirler tutub Süleyman'ı bağladılar. Andan Eyyûb erdi. Bir darb ile anı dahi aktardı. Kâfir la'in katı bahadır idi. Ol gice üç yüz gazi şehid oldu. Gaziler bu hali gördüler. Turı gelüb süvar oldılar kim cenge başladılar. Çün sabah oldu. Kâfirler dönüb Eyyûb ve Süleyman ve yüz kişi dahi esir alub kal'aye çıkdılar. Ve ol yüz kişiyi sabah olunca kal'a burcuna asakodular. Melik melûl olup emritdi. Gaziler kâfirlere ok serpdiler. Çün öğle vakti oldu. Gaziler gelüb rahtlarında öğle namazı eda idüb yine süvar olub kal'a üstüne geldiler. Gördüler ki kâfirler yigirmi adam dahi getirüb asakodılar." cümleleri kaleme alınmıştır.¹⁷¹

Zile'de yapılan savaşın devamında Tokat'tan mancınık getirilmesi gerektiği kararı alınır. Abdurrahman Melik Dânişmend'in desturu ile Tokat'tan mancınıkları

¹⁶⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.58b-59a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.60b

¹⁷⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.59a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.60b-61a

¹⁷¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.59a-59b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 61a-61b

getirir. Devamında Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Müslümanlar şâd olub ol mancılıkları on yerden kal'aye karşı diküb hazır itdiler. Erte ceng idelüm deyü kâfirler kal'a kapusını açub İslam çerisine hamle kıldılar.” Cümleleri diğer nüshada “ Gaziler şâd olub mancınıkları kal'aye karşı on yerden döküb hazır oldılar. Erte ceng idelim didiler. Ol gice yine kâfirler kal'aden çıkub İslam çerisine hamle kıldılar.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Yine eserlerin aynı varaklarında Eşref Ertekin nüshasında “ berzar” şeklinde kaleme alınmış olan kelime diğer nüshada “ birdâr” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁷²

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ gamkin” kelimesi diğer nüshada “ gamnân” şeklinde kaleme alınmıştır. Ayrıca Kayışzâde nüshasında yer alan “ Çün akşam oldı. Karagula bindiler. Sonra varub oturur iken bir hareket duydu. Gördü kim bir adam karalar giymiş karşudan gelir. Melik sordu kim ne kişisin?” cümleleri diğer nüshada “ O gece karakula bindiler. Bir hareket duydu. Bir kişi karalar giymiş karşudan gelür. Melik ne kişisin deyü sordu.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁷³

Eserlerin devamında yer alan nesir kısımlarında Eşref Ertekin nüshasında “ Çünkü Melik bu haberi işidüb buyurdu Osman ve Abdurrahman beşyüz kişiyle saz u seleb giyinüb ruhban önlerince çeriden taşra sürüb Erastos diyirine geldiler.” Cümleleri diğer nüshada “ Çün Melik Dânişmend bu haberi işidüb şâd oldı. Emriyledi Osman ve Abdurrahman beşyüz kişiyle silahların giyüb ruhban önlerince çeriden taşra çıkub Erastos deyirine geldiler.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁷⁴

Eşref Ertekin nüshasında “ Gördüler ki yüz kişi kal'a kapusunda süciden bi hod olup ölmüş gibi yaturlar. Melik Osman ve sair gaziler kılıçla ol yüz kâfiri kırdılar.” Şeklinde kaleme alınan cümleler diğer nüshada “ Gördiler kim yüz kişi kal'a kapusunda ölmüş gibi yaturlar. Gaziler kılınç çeküb ol yüz kâfiri kırdılar.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁷⁵

Eserlerin devamında Eşref Ertekin nüshasındaki “ Artuki ve Efrumiyye kâfirin kafasından girüb kırarlardı.” Cümlesi diğer nüshada “ Artuki ve Efrumiyye

---

¹⁷² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.59a-59b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 61a-61b

¹⁷³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.60a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 62b

¹⁷⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.60b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.63b

¹⁷⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.60b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.64a

kâfirlerin arkalarından çalub kılınçla öldürürlerdi.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁷⁶

Eşref Ertekin nüshasının aynı sayfasındaki “ Emiran lâîn kal’aye girmek için atını depdi.” Cümlesi diğer nüshada “ . Emiran la’in at depdi kim kal’aye gire.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Ayrıca eserlerin aynı varaklarında Eşref Ertekin nüshasında “süngü ve kılıç” şeklinde kaleme alınan kelimeler diğer nüshada “nîze, tığ” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁷⁷

Savaş sonrası hakkında Eşref Ertekin nüshasında “ Ol kal’ade bin kadar kız oğlan ve iki binden ziyade avrat oğlan var idi. Cümlesini esir itdiler. Cem itdikleri mal hazinenin haddini Allah bilirdi.” Şeklinde verilen bilgi diğer nüshada “ Gaziler çok esir alub ol kal’ade bin kadar kız ve oğlan ve iki binden ziyade avrat, oğlan vardı. Cümlesin esir idüb ol kadar hazine cem itdiler kim hesabın ancak Allâh u Tealâ bilir.” Şeklinde kaydedilmiştir. Ayrıca Eşref Ertekin nüshasında “ Ol kal’ayi harab itdiler. Orada bulunan Kaz Gölü’ne kal’anin taşlarını dökdüler. Zira Melik bu kal’anin taşlarını denize dökeyim deyü and içmişti.” Cümleleri diğer nüshada “ Ol kal’ayi harab idüb ol arada Gaz Gölü vardı. Taşların ol göle dökdiler. Melik Dânişmend’in andı yerine geldi. Şöyle oldu kim ol kal’anin yerinde binadan eser kalmadı. Cümlesin Gaz Gölü’ne dökdiler.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁷⁸

Zile’de yapılan savaştan muzaffer çıkan Dânişmend Gazi ve arkadaşları Tokat’a gider. Tokat’a geldiklerinde şehrin harap olduğunu görürler. Eşref Ertekin nüshasında “ Melik gördü ki Tokat harab olmuş. Bunu kim harab itdi dedi. Sisiyye kavmi harab itdi dediler. Melik inşallah anların hakkından yine gelürem dedi. Ol gece karar itdiler. Sabah olunca birkaç serveri reis idüb dedi ki ben size adam gönderince gelin dedi. Melik atlanıp ava bindi. Dükiyye karşusındaki Firek Dağı üstüne çıktı” Şeklinde geçen cümleler diğer nüshada “ Melik gördü kim Tokat şehri harab olmuş. Sual itdi kim burayı kim harab itdi. Tokat ahalisi Sisiyye kavminden şikâyet idüb anlar harab itdi. Melik bunu işidüb “İnsAllâh u Teâlâ anlarında hakkında gelirim didi. Gice geçüb çün sabah oldu. Güneş nurunu âleme arz itdi. Bir nice güzide

¹⁷⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.64a

¹⁷⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.64b

¹⁷⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.64b

serverleri baş idüb ısmarladı kim:” vakta ki size adam gönderdiğimde gelesiz.” didi.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁷⁹

Eserlerde ifade yönünden farklılık gösteren diğer bir kısım da Dânişmend Gazi ve gaza arkadaşlarının Sisiyye’ye geldikleri kısımdır. Eşref Ertekin nüshasında “ Ahşam yakın oldu. Sisiyye’ye geldiler. Sisiyye kavmi çeri görünce haber almak için iki kişi gönderdiler. Bunlar gelüb siz ne çerisiz dediler. Artuki Haraşna begi Şah Şattat çerisidür ve kendüsi bilebilir. Sisiyye’de oturub asker cem ederek Tokad kal’asini harab idecektir dedi. Sisiyye kavmi bu haberi işidüb şâd oldılar. Melik âdeti bu idi ki her kande gitse kâfirleri aldatmak için âlem ve sancak başlarına haç yaptırmıştı. Andan Artuki ileri varub Rum dilince söyledi bunları. Amasiyye begi sanub kal’aye çıkardılar.” Şeklinde kaleme alınan bilgi diğer nüshada “ güneş sararmış akşam yakın idi. Sisiyye kavmi gördüler kim çeri belürdi. İki kişi gönderdiler kim var gör ne çeridir diye. Ol iki âdem gelüb haber sordu kim ne çerisiz? Artuki cevap verdi kim Haraşna begi Şah Şattat çerisidir. Şattat kendisi dahi bilebilir. Geldi kim bunda oturub asker cem ide. Ta kim Tokat kal’asin harab ide didi. Bu haberi Sisiyye ir gördüler. İşidüb şâd oldılar. Melik’in âdeti bu idi kim her kande gitse birkaç haç yaptırmışdı. Anı bile götürdü. Hile murad olundukda ol haçları âlem başlarına takarlardı kâfirleri aldatmak için. Andan Artuki ileri varub Rum dilince söyleşdi. Bunları Haraşna begi sanub kal’aye çıkardılar.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁸⁰

Eşref Ertekin nüshasında Sisiyye halkının dinden dönmesi hakkında “ Sisiyye ehlinin mürted olmasına sebep bu idi ki Haraşna’dan Kibriyanos dirler bir beg gelüb bunlara iğva itmişdi. Müsümanlar ol mel’unu katletmişlerdi. Taşra çıkdılar ki Niksar’dan yana kaçalar.” Şeklinde kaleme alınan bilgi diğer nüshada “ . Sisiyye ehlinin mürted olmasına sebep bu idi kim Haraşna’dan bir bölük gelmişdi. Adına Kibriyanos dirlerdi. Müslümanlar ol la’ini katlitdiler. Şehir halkı taşra çıkdılar ki kaçalar.” Şekline farklılık göstermektedir.¹⁸¹

¹⁷⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.65a

¹⁸⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.65a-65b

¹⁸¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 65b-66a

Dânişmend Gazi'ye rüyasında Artuki ve Efrumiyye'nin düğünün yapması gerektiği bilgisi verilir. Dânişmend Gazi uyanınca düğün hazırlıklarına başlar. Kendi düğününün olacağını öğrenen Artuki'nin Allah'a şükrü her iki eserde de nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Her iki eserde de on beyitten oluşan nazım kısımlarını incelediğimizde bir takım farklılık göze çarpmaktadır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Bana bunun gibi fırsat müyesser iyledi Allah. Bunu herkes hayalinden bu iş hiç ola mı dirdi. Benim tali'im uyurdu görün ki nice uyandı. Muhammed şer'iyile geldik buluşduk tanrı buyurdu. Ayub olmasın ey dilber sana elim uzadırsam.” Beyitleri diğer nüshada “ Bana bunun gibi fırsat verdi Allāh. Bunu kimse hayatında ola mı derdi. Benim tali'im uyurdu görünce uyandı. (Muhammed) şeriâtıyla buluşduk tanrı buyurdu. Ayb olmasın ey dilber elim uzadsam.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁸²

Nazım kısmının devamında yer alan nesir kısmında da bazı ifade farklılıkları da yer almaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “ O gece sabah olunca begler Artuki'ye mübârek yâda gelüb düğünün kutladılar. Artuki dahi bunlara ikram idüb alkışladı. Üç gün ıyşdan sonra Melik Artuki'yle ava gidüb çok şikâr getürdiler. Ahşam yiyüb duâ senâ itdiler. Sabah olunca Melik buyurdu çeri arz itdiler. Bini yayak bâkisi süvari on sekiz bin er hesaba geldi. Melik Haraşna'dan yana varub Nastor ve Şattat'ı ele getirelim dedi. Ol gece leşker yarak gördüler çeri mukaddemi Artuki oldu. Sabah olunca Melik Dükiyye kal'asine beş yüz bekçi koyub Haraşna'ya revan oldılar.” Şeklinde kaleme alınan bilgi diğer nüshada “ Ol gice geçdi sabah oldu. Begler ve gaziler Artuki'ye mübârek yâd gelüb düğünün kutladılar. Artuki dahi bunlara ikram idüb alkışladı. Üç gün Artuki barıgâhında ıyşe meşgul oldu. Üç gün geçince Melik Artuki'yi barıgâhına okudu. Ava bindiler. Çok şikâr getirdiler. Ol gice geçüb sabah oldu. Melik buyurdu çeriye arz itdiler. On sekiz bin er hesaba geldi. Ol gice geçüb sabah oldu. Melik buyurdu çeriye arz itdiler. On sekiz bin er hesaba geldi. Melik gazilere eyitdi: “Haraşna'dan yana varub Nastor'u ve Şattat'ı ele getirelim.” Didi. Zira bir nice gündür ki gazadan geri kaldık didi ve emritdi ol gice asker hazırlık görüb sabah oldu. Melik Dükiyye'ye beş yüz er bekçi koyub baki gazilerle çeri

---

¹⁸² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.62a-62b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 67a-67b

mukaddemi Artuki'yi idüb Haraşna'dan yana revân oldılar.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁸³

Nastor ile ilgili bilgiye geçiş kısmı Eşref Ertekin nüshasında “ Geldik bu yana Nastor hikâyetine çünkü Nastor Karkariyye kal'asi katında kaçub Hisarbad ile Yankoniyye'den yana vardıldardı. Dört yana nâmeler perakende kıldılar.” Şeklinde ifade edilirken diğer nüshada “ Ez iyn cânib: bu taraftan Nastor Karkariyye kal'asinden kaçub Hisarbad ile Yankoniyye'den yani Çorum'dan yana vardılar. Dört canibe nâmeler perakende iylediler.” Cümleleri ile anlatılmıştır.¹⁸⁴

Amasya beyi Şah Şattat kızı Efrumiyye ile Artuki'nin düğünü olduğunu öğrenir. Bunu haber vermek için Nastor'a name yazar. Kayışzâde nüshasında “ “bil ki Ya Nastor Melik Gazi Sisiyye'yi geri almış. Düğün idüb Efrumiyye'yi Artuki'ye vermiş. Melik her iş kim etmişdi.” Cümleleri ile name içeriği hakkında bilgi mevcut iken Eşref Ertekin nüshasında sadece nâme yazdığına dair bilgi mevcuttur. Ayrıca eserlerin aynı varaklarında Eşref Ertekin nüshasındaki “bulut” kelimesi diğer nüshada “bilâd” şeklinde kaleme alınmıştır. Yine Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Andan Nastor çerisini arz itdiler. Melik çerisi dahi Turhal kal'asinden göçdü. Casuslar haber getirdiler ki Şattat Haraşna önünde konmuş Nastor'da geliyor dediler.” cümleleri diğer nüshada “ Andan çeriyi arz itdiler. Melik dahi Turhal kal'asinden göçüb casuslar haber getürdiler kim Şattat Haraşna önünde konmuş Nastor'a muntazırdır didiler. “ Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁸⁵

Amasya'ya gelen Melik Dânişmend Gazi ve gaza arkadaşlarının Şah Şattat ile karşılaşması Eşref Ertekin nüshasında “ Gördüler ki Melik çerisiyle gelür. Artuki önünce Efrumiyye ardınca azimet tam ile gelürlerdi. Andan Süleyman ve Eyyüb tamam serverler geçdiler. Melik Ebû'l Müslim âlemi ve halife sancağıyla çıkageldi.” Cümleleri ile anlatılırken diğer nüshada “ Nagâh bi gabar dahi nemayan olub bâd ı

---

¹⁸³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.62b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.67b

¹⁸⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.62b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.67b

¹⁸⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.68b

seb'a karşı varub iki şak edince gördiler kim Melik Dânişmend Gazi Ebû Müslim âlemi ve halife sancağıyla çıkageldi." Cümleleri ile anlatılmıştır.¹⁸⁶

Ceng yerinde önce Artuki meydana çıkar ve er diler. Artuki'nin karşısına bir kâfir çıkar. Eşref Ertekin nüshasında Artuki'nin cengi " Kâfirden bir er meydana girüb Artuki'ye hamle kıldı. Bir zaman uruşdılar. Ahir Artuki kâfirin süngüsün kılıç ile iki pâre iyledi. Ve lâîn'in kafasından tığ urunca kâfirin başı iki pâre oldu." Cümleleri ile kaleme alınırken diğer nüshada bu bilgi " Bir kâfir meydana girüb la'in süngü havale iyledi. Artuki tığ ile süngüsün iki pare iyledi. Kâfir at yeliyle geçince Artuki pehlivan la'inin arkasından erüb bir tığ şöyle çaldı kim başı iki pâre oldu." Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁸⁷

Eserlerin aynı varaklarında Eşref Ertekin nüshasında " Gece olunca iki çeri dönüb barigâhlarına geldiler. Şattat dahi yerine vardı. Şattat'a yarın Nastor geliyor deyü haber geldi." Şeklinde ifade edilen cümle diğer nüshada " Çün gice oldu. İki çeri döndüler. Barigâhlarına geldiler. Şattat dahi barigâhına gelüb nagâh Şattat'a bir haber geldi kim Nastor yarın erişür didiler." Şeklinde ifade edilmiştir.¹⁸⁸

Seksen bin haçlı ordusuna karşı nasıl bir tedbir alınacağı konusunda Dânişmend Gazi ve yârenleri toplanıp istişare ederler. Bu konu hakkında Eşref Ertekin nüshasında kaleme alınmış olan " Katı çeri iki kısım olub biri Şattat ve biri Nastor'a karşı varsun dediler. Melik dizi üstüne gelüb hey serverler sizden kim erlik gösterüb Şattat'a karşı varır ve ben Nastor'a varayım dedi. Efrumiyye ve Artuki ayak üzere durub eyitdiler; eger buyurursanız ikimiz Nastor'a karşı varalım dediler. Melik "aferin size iyi dediniz." dedi." Cümleleri diğer nüshada " Müşavere itdiler kim çeriye iki kısım idüb bir kısmı Nastor'a ve bir kısmı Şattat'a varalar. Ola ki Hakk inâyetiyle kâfirleri perakende idevüz didi. Andan Melik dizi üstüne gelüb eyitdi: "Ey serverler! Sizden kim ola ki Nastor'a karşı vara. Ben Şattat'a karşı turam. Artuki pehlivan ve Efrumiyye Banu ayak üzere durub eyitdiler: "Ey bizim serverimiz! Eger buyurursanız biz ikimiz Nastor'a karşı varalım."didiler. Melik eyitdi:"aferin. Size

¹⁸⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63a-63b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.69a

¹⁸⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.69b

¹⁸⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.69b

maslahatdır. İyü didiniz. Hûb söylediniz.” Deyüb...” şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.¹⁸⁹

Eserin devamında savaş öncesi durum anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında sade bir üslûpla kaleme alınan “İstimâlet virüb veda idüb barıgâhına geldi. Sabah olunca nakkareler kösler döğüb Melik sancak dibinde durdu. Abdurrahman Tokadi vesair serverler süvar olub Şattat’a karşı vardılar. Şattat dahi çerisi ile binüb saf bağlayub turdılar. Melik Dânişmend Gazi ceng atına binüb meydana girüb cevelan iyledi ve urdugu nara kâfirlerin üzerine heybet oturdu. “Cümleleri diğër nüshada “ Çün güneş kulle-i kafdan baş gösterdi. Âlemi nûr ile münevver iyledi. Kösler dökülüb Melik sancak dibinde karar iyledi. Abdurrahman versair serverler Şattat’a karşı geldiler. Şattat dahi çeriyle binüb nakus çaldılar ki sesi etraf ı âleme giderdi. Kâfirler dahi saf bağlayub aceb meydana kim gire derken İslam’dan bir er girdi. Cevelan idüb şöyle na’ra urdu kim ol muharrir bir zaman inledi. Kâfirler üzerine bir azim heybet oturdu.” Şeklinde daha süslü bir anlatımla kaleme alınmıştır.¹⁹⁰

Nastor ve ruhban arasında geçen konuşmada da bazı ifade farklılıkları göze çarpmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında ruhbanın Şattat’a cevabı “ ’ey şah ömrümden seksen yıl geçdi. Altmış yıldır deyirde Salibe ve Lât, Menât hizmet ederim. Anlardan himmet umarım. Bu gün meydana girüb ya bir iş bitirem yahud buradaki çelipa ve nakus için kendimi kurban kılarım.” Cümleleri ile kaleme alınırken diğër nüshada “ “ey şah ben ceng için geldim ki ömrüm seksen yıl oldu. Altmış yıldır ki Salibe hidmet ederim. Anlardan himmet umarım. İmdi bu gün dilerim ki meydana girem. Salib yoluna çalışam. Ya bir iş idem Salib benden hoşnud ola. Yahud çelipa nakus için kendimi kurban kılayım.” didi.” Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁹¹

Melik Dânişmend Gazi’nin savaş meydanında kullanmış olduğu silah isimleri Eşref Ertekin nüshasında “kılıç ve gürz” olarak kaydedilirken diğër nüshada “tığ-ı berrân, gürz ü kıran, nîze-i canistan” şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁹²

---

¹⁸⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.70a

¹⁹⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.70a

¹⁹¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.70b

¹⁹² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.71a

Nüshalarda Nastor ile savaşmak için giden Artuki ve Efrumiyye hakkında bilgi verilirken de farklı ifadeler kullanıldığını görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında Artuki ve Efrumiyye konusuna geçiş “ Gelelim Artuki ve Efrumiyye’ye. Altı bin çeri ile Melik yanından gitmişlerdi.” Cümleleri ile yapılırken diğer nüshada “ Bunlar cengde olsunlar. Ez iyn canib: Bu yana Artuki vesair serverler Melik katından davayı murad idüb ayrıldılar idi.” Cümleleri kaleme alınmıştır. Nastor ile yapılan bu savaşta Eşref Ertekin nüshasında bin er âlem dibinde, bin er raht katında bırakıldığı ve dört bin erinde savaşa başladığı bilgisi yer alırken diğer nüshada iki bin er âlem dibinde bırakıldığı ve dört bin erin savaşa girdiği bilgisi mevcuttur.¹⁹³

Artuki, Efrumiyye ve beraberindeki dört bin askerin girdiği savaş ilk etapta üstünlük sağlanırken kâfir sayısının seksen bine ulaşması İslam askerlerini zor durumda bırakmıştır. Bunun üzerine Artuki Allah’a yalvarmaya başlar. Allah’a yakarışı her iki eserde de nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Nazım kısımları her iki nüshada da 22 beyitten oluşmaktadır. Eserlerin nazım kısımlarını incelediğimizde bazı beyitlerde bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Tapundur hâkim mutlak cihana. Kime uğradılarsa öldürürler.” Beyitleri diğer nüshada “ Hata begder hakem mutlak cihana. Kime uğrarsa iki biçdiler.” Şeklinde farklılık göstermektedir.¹⁹⁴

Savaşın devamı Eşref Ertekin nüshasında “ Gaziler dahi cûşa gelüb muhkem döğüşürlerdi. Çeri arasından Artuki Mankuriyye begi Liyavin’e uğradı. Liyavin çağırdı ki Artuki’yi tutun. Artuki ise ejderha gibi kükremişdi. Elindeki kılıçla Liyavin’in yigirmi kulunu bir saatde yere düşürdü. Liyavin gazaba gelüb Artuki’yi kılıçla çaldı. Artuki kalkanla men itdi.” Cümleleri ile anlatılırken diğer nüshada “ Gaziler dahi cûş ve hurûşa gelüb muhkem uruşurlardı. Nagâh çeri arasında Artuki Mankuriyye begi Liyavin’e uğradı. Çerisine la’in çağırdı kim Artuki’yi tutun deyü. Artuki ise ejderha gibi kükreyüb elinde kılıç bir saatde Liyavin’in kulların kırdı.

---

¹⁹³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.71b

¹⁹⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64b-65a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.71a-72b

Liyavin'in bu hale gözleri kana döndü. Erişüb Artuki'ye çaldı. Artuki kılınçla men iyledi." Cümleleri kaleme alınmıştır.¹⁹⁵

Liyavin'in ölüm haberi kardeşi Sunbat'a ulaşınca Sunbat'ın sözleri heri iki nüshada farklı kaydedilmiştir. Eşref Ertekin nüshasında " Artuki mi öldürdü dedi. Ne turasız deyü kâfirlere çağırıldı." Cümleleri ile kaleme alınan sözler diğer nüshada " "Ey diriga! Liyavin helâk mı oldu?" dedi. Bre ne turursunuz diye kâfirlere çağırıldı." Şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁶

Kayışzâde nüshasındaki 73b numaralı var satır sayısının az olmasından dolayı Eşref Ertekin nüshasında 65b numaralı varaka denk gelmektedir. Denk gelen satırlarda ifade ya da içerik yönünden farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında geçen "kulak" kelimesi diğer nüshada "sem" " şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁹⁷ Savaşın devamında Eşref Ertekin nüshasındaki " Pes iki deniz gibi çeri birbirine karıştı. Öyle bir ceng oldu kim âlem velveleye vardı. Sanasın kıyamet günü idi. Ol din yolunda ceng iden gaziler şöyle bir ceng itdiler ki vasfa gelmez. At kişnemesinden kılıç şakıltısından erenler na'rasından âlem yankulandı. Melik Dânişmend ve Artuki ise azablarından önlerin gelene bir darb urub iki pâre iderlerdi." Cümleleri diğer " Pes iki çeri deniz gibi birbirine karışub şöyle ceng oldu kim vasfa gelmez. At kişnemesinden cebe cevşen çakıldısından ve kılınc şakırtısından ve gürz güpürdüsünden, ok fişiltısından erenler na'rasından âlem velveleye düşmüşdü. Melik Dânişmend ve Artuki ise gazabdan önüne gelene bir darb urub ikincisine ihtiyaç kalmazdı." Şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁹⁸

Kayışzâde nüshasında geçen " Tamamet pehlivanlar dün buçuğuna dek ceng itdiler." Cümlesi diğer nüshada yer almamaktadır.¹⁹⁹

Eşref Ertekin nüshasında yer alan "zahımlı ve çalgın" kelimeleri diğer nüshada "zahımnân ve meflûç " şeklinde kaleme alınmıştır. Aynı varakta yer alan " Dün nısfıydı yemin ü yesar bıraktılar. Bu yana kâfirler sabaha değin birbirin kırdılar.

¹⁹⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 65a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.73a

¹⁹⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 65b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.73a

¹⁹⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 66a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.74b

¹⁹⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 66a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.75a

¹⁹⁹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.75a

Çün irte oldu. Gördüler ki çeri arasında bir Müslüman yok. Birbirin kırmışlar.” Cümleleri ise Kayışzâde nüshasında “ Yemin ü yesar berkitdiler. Çün sabah oldu. Kâfirler gördüler kim aralarında bir yâd kimse yok. Hemen birbirini kırmışlar.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁰⁰

Eşref Ertekin nüshasında “mevki yeri” olarak kaleme alınan kelime diğer nüshada “muareke yeri” olarak yazılmıştır.²⁰¹

Artuki ile Kaliyan-ı Rumi'nin savaşı anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında kullanılan “ Andan Artuki Hızır Aleyhisselam duasın okuyub kendüye üfürdü. At depdi Lâîn'in farıkına bir darb-ı tığ şöyle urdu ki mel'unu arkasına değin iki pâre kıldı.” cümleleri diğer nüshada “ Artuki Hızır Aleyhisselâm duasını okudu. Ve gendüye üfürdü. Ve at depdi. La'in'in başına bir tığ şöyle çaldı kim mel'unu eyer kaşına dek iki pare kıldı.” şeklinde kaleme alınmıştır.²⁰²

Eşref Ertekin nüshasındaki “habersiz” kelimesi diğer nüshada “bi-haber” şeklinde yer almaktadır. Eşref Ertekin nüshasındaki “Meğer gazilerin raht-ı تنها kalub kâfirler garet itmeğe başladılar. Çün Melik Dânişmend Gazi kâfirleri koğup giderken Behmen Gürci dirlerdi bu mel'un erişüb Müslümanların rahtına garet kılub ve çok Müslüman şehid itdi.” Cümleleri diğer nüshada “ Meğer Behmen Gürcü dirlerdi. Bir mel'un erişüb Müslümanların rahtın garet itmeğe başladı. La'in çok Müslüman şehid itdi.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²⁰³

Gürcü ve Rumlarla yapılan savaşta Müslümanlar yenilgiye düşünce Melik Dânişmend Gazi Allah'a tazarru ve niyâz eder. Eşref Ertekin nüshasında bu yakarış elli beyitten oluşan nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Kayışzâde nüshasında ise “ Melik Dânişmend çerisine bakub yüzün tutub münâcât iyledi.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²⁰⁴

---

²⁰⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 66b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.75a-75b

²⁰¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 67a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.76a

²⁰² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 67a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.76b

²⁰³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 67b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.77b

²⁰⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 68a-68b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.78a

Eserlerin devamında aynı varaklarda Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Melik ceng içinde Gürcüler begi Behmen’e uğradı. Bir gürz lâîne şöyle urdu kim dıraz be dıraz atından yıkıldı.” Cümlesi diğer nüshada “ Melik Dânişmend ceng içinde Gürcüler begi Behmen’e uğrayub bir gürz şöyle urdu kim la’in serasime olub yıkıldı.” Şeklinde kaleme alınmıştır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Zahumluya hod hesab yogdı. Andan Nastor barıgâhına girdi. Cümle kâfir begleri Nastor katına geldiler. Bu yana Sunbad dahi Mankuriyye yani Çorum'dan gelüb erişdi.” Cümleleri diğer nüshada “ Yaralıların hesabı yok. Andan Nastor barıgâhına girdiler. Kâfirler Nastor katına cem oldılar. Bu yana Sunbat dahi Mankuriyye'den gelüb erişdi.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Bu cümlelerin yanı sıra Eşref Ertekin nüshasındaki “şarab” kelimesi diğer nüshada “zehr-i mâr” olarak kaydedilmiştir.²⁰⁵

Savaş sonrası Müslümanlar hakkında verilen bilgide Eşref Ertekin nüshasında “ Kazaya kalmış namazların kılub hân yediler.” Cümlesi diğer nüshada “ Derhal namazı kaza idüb ta'am yediler.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁰⁶

Melik Dânişmend Gazi'nin Efrumiyye için Allah'a yakarışı eserlerde nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Her iki nüshada da yirmi beyitten oluşan nazım kısmının bazı kelimelerinde farklılık mevcuttur. Eşref Ertekin nüshasında “ sahabe, âlâm, müyesserdir ol ilah” şeklinde kaleme alınmış olan kelimeler diğer nüshada “ sahabiler, gulâm, seyreder ol ilah” şeklinde farklılık göstermektedir.²⁰⁷

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Melik bu hali görüb tekbir getirüb rûh ı Resûl'e çok dua kıldı.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ Melik bu hali görüb tekbir getirüb (13)Rûh ı Resûl'e salavat verdi.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Allâh için sadaka verdi.” Cümlesi de diğer nüshada yer almamaktadır.²⁰⁸

---

²⁰⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 69a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.78a

²⁰⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 69a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.78b

²⁰⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 69a-69b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.78b-79a

²⁰⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 69b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.79a

Eşref Eretkin nüshasında Atuş Firen ile ilgili verilen bilgide bin kâfir ile geldiği bilgisi yer alırken diğer nüshada elli bin kâfir ile geldiği yer almaktadır.²⁰⁹ Melik Dânişmend Gazi'nin Atuş Fireng hakkındaki sözler Eşref Ertekin nüshasında “hiç korkmayın ki Tanrı inâyeti bizimledir.” Şeklinde kaleme alınırken diğer nüshada “ ’hiç korkmayın ki tanrı inâyetiyle anı da katl ideriz.”didi.” şeklinde kaleme alınmıştır.²¹⁰

Eşref Eryekin nüshasında yer alan “ Küşâdbad Kastamonu begi gazilerden er diledi. Hüseyin namında bir islam askeri meydana girdi.” Cümleleri diğer nüshada “ Küşâdbad Kastamonu begi ile gazilerden Hüseyin namında bir er meydana girdi.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²¹¹

Melik Dânişmend Gazi ve Gürcistan beyi Behmen Gürci arasında yapılan konuşmada Melik Dânişmend Gazi'nin sözleri de eserlerde farklılık göstermektedir. Eşref Ertekin nüshasında “ Ey nâ_bekâr eger er isen ilerü gel. Devlet kime yarı kılır görelim dedi.” Şeklinde yer alan sözler diğer nüshada “ey nâ-bekâr eger er isen devlet kime yârı kılar görelim didi.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²¹²

Eşref Ertekin nüshasında Melik Dânişmend Gazi hakkında “ Elkıssa Melik Dânişmend ceng arasında Rüstem-i zal idi. Naralar urardı ki âlem yankulanırdı.” Şeklinde bilgi verilirken diğer nüshada bu bilgi “ Elkıssa Melik Dânişmend ceng arasında Rüstem-i Zal idi. Na'ra urduğu vakit cihan sarsılır ve yankılanırdı.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²¹³

Kayışzâde nüshasında 82b numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 71b numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında içerik ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Firenglilerden olan Atuş Fireng ve Melik Dânişmend Gazi'nin yaptığı ceng anlatılırken Eşref Ertekin nüshasındaki “ Bir kişinin hafızı Allâh ola kıyâs eyle ki ona

---

²⁰⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 70a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.79b

²¹⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 70a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.80a

²¹¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 70b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.80b

²¹² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 71a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.81a

²¹³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 71a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.81b

şah ola.” Cümlesi diğer nüshada “ Bir kişinin hafızı Allâh ola var kıyas eyle ki ol ne şah ola.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²¹⁴

Artuki'nin Efrumiyye'yi kurtarmaya gitmesi Eşref Ertekin nüshasında “ Turı gelüb saz u seleb giyindi. Süvar olub Mankuriyye'ye revan oldu.” Cümleleri ile kaleme alınırken diğer nüshada “ Silahlarını giyindi. Ve atına süvar olub Mankuriyye'den yana yalnızca revân oldu.” Şeklinde anlatılmıştır.²¹⁵

Kayışzâde nüshasındaki 84a, 84b, 85a, 85b ve 86a numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 72b, 73a ve 73b numaralı varaklara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında anlam ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “han” kelimesi Kayışzâde nüshasında “ta'am” şeklinde kaleme alınmıştır.²¹⁶

Eşref Ertekin nüshasında Melik Dânişmend Gazi'nin gördüğü rüya “ Eyitdi; ya Melik benim Seyyid Battal Gazi. Diğer gaziler ile İslam çerisine yardımcı geldik dedi. Melik eyitdi; ey ceddin himmet inayet edin deyüb uykudan uyandı. Derhal kös harbi çaldılar.” Cümleleri ile anlatılırken diğer nüshada bu bilgiler “Ya Melik! Benim Seyit Battal Gazi. Biz dahi gazileriz. İslam çerisine yardımcı geldik.” Didi. Melik eyitdi: “Ey Server himmet ve inâyet idinüz.” Deyüb uykudan uyandı. Derhal kös ve nakkare çaldılar.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²¹⁷

Kayışzâde nüshasındaki 87b numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 74b numaralı varakın 17 numaralı satırına kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu kısımlarında ifade ya da içerik bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Bakisin kırdılar.” Cümlesi diğer nüshada “ Bakisini kılınçdan geçirdiler.” Şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.²¹⁸

---

²¹⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 72a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.83a

²¹⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 72a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.83b

²¹⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 74a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.86b

²¹⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 74a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.86b-87a

²¹⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 74b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.88a

Eserlerin devamında Eşref Ertekin nüshasında yer “rast kılmış, binmiş” kelimeleri diğer nüshada “yakışdırmış, süvâr olmuş” şeklinde farklılık göstermektedir.²¹⁹

Artuki ve Kara Tigin arasında geçen konuşmanın anlatıldığı kısımda Kayışzâde nüshasındaki “ Atam iyder: “ düşümde Resûl Hazreti’ni gördüm. Andan haber aldım.”der.” cümlesi Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.²²⁰

Kara Tigin’in gördüğü rüyayı Artuki’ye anlattığı kısımda Kayışzâde nüshasında yer alan “Ol kal’ayi dahi fethedesiniz.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.²²¹

Koşamoğlu İsmail nüshasındaki 90a numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 74a numaralı varakta 14 numaralı satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. İçerik ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserlerin devamında Meryem Hatun’un gördüğü rüyayı anlattığı kısımda Eşref Ertekin nüshasındaki “ Sanasın cennet idi.” Cümlesi diğer nüshada “ Ziyası cennet gibi idi.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²²²

Meryem Hatun’un konuşmasının devamı Eşref Ertekin nüshasında “ Derhal erim turdı. Geldi kardaşını dahi iletüb kal’ca dizdarına varub destur alub kapuyı açdırdılar.” Şeklinde kaleme alınırken bu bilgi diğer nüshada “ Derhal erim turı geldi. Kardaşını dahi alub kal’ca dizdârına varub söyledi. Ol dahi destur virüb kapıyı açdırdılar.” Şeklinde ifade bakımında farklılık göstermektedir.²²³

Artuki Efrumiyye’nin hapsedildiği kuyuya gelir. Selamlaşır. Devamında Efrumiyye ile Artuki arasında geçen konuşma yer alır. Bu konuşmada da eserler arasında bazı farklılık bulunmaktadır. Efrumiyye’nin Eşref Ertekin nüshasında “üç gicedir Abdulvahab Gazi gelüb iyder ki; kayurma kızım Artuki gelir seni kurtarır. Yanınca iki kişi dahi gelür. Birinin adı Meryem ve birinin adı Kara Tigin’dir dedi.” Şeklinde kaleme alınan sözleri diğer nüshada “ “üç gicedir ki Abdulvehhab Gazi gelüb iyder ki: gam yeme Artuki gelüb sizi kurtarır. Yanınca iki kişi dahi gelür.

²¹⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 75a/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.88b/3

²²⁰ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.89a/9-10

²²¹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.89b/3-4

²²² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 76a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.90b

²²³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 76b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.91a

Birinin adı Meryem diğzerinin adı Kara Tigin'dir didi." Şeklinde farklılık göstermektedir.²²⁴

Kayışzâde nüshasının 92a ve 92 numaralı varakları diğzer nüshanın 77b nnumaralı varakına denk gelmektedir. İki eserin bu varakların farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca Kayışzâde nüshasında 93a ve diğzer nüshada 78a numaralı varaklardaki nesir kısımlarında da farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında "binid atları" şeklinde kaleme alınan kelime de diğzer nüshada "bent atları" şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz.²²⁵

Artuki ve Serkis arasında yapılan konuşmanın devamında Eşref Ertekin nüshasında yer alan " Eyitdiler ki; bu şehir Mekke-i mükerreme mekketullah'dır." Cümlesi diğzer nüshada " Eyitdiler ki: "bu şehir Mekketu'llah'dır." Şeklinde kaleme alınmıştır.²²⁶

Artuki ve Serkis karşılaşmasında Eşref Ertekin nüshasındaki "Artuki bu haberi alınca yiğidin göğsünden kalkdı. İman getirdi." Cümlesi de diğzer nüshada " Artuki bu haberi alınca ol yiğidin göğsünden indi. Ol yiğit turı geldi ve iman etdi." Şeklinde kaleme alınmıştır. Kayışzâde nüshasında iman getiren kişinin Serkis olduğu daha anlaşılır şekildedir.²²⁷

Artuki Serkis'e Ahmed adını koyar ve ikisi birlikte Efrumiyye'nin olduğu yere gelirler. Eşref Ertekin nüshasında bu kısımla kaleme alınmış olan " Ol raht u hacet bunca hazain garet olmuş yüz kişi Efrumiyye'yi ortaya alub ceng iderlerdi." Cümlesi diğzer nüshada " Ol raht ve bunca hazine garet olmuş. Ve yüz kişi Efrumiyye'yi ortaya alub ceng iderler." Şeklinde farklılık göstermektedir.²²⁸

Kayışzâde nüshasındaki 96a numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 79b numaralı varakta 7-19 satırlarına denk gelmektedir. Eserlerin bu varak ve satırlarında anlam ya da ifde bakımından farklılık bulunmamaktadır.

---

²²⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 77a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.91b

²²⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 78a-78b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.93a-93b

²²⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 79a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.95a

²²⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 79a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.95a-95b

²²⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 79b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.95b

Kayışzâde nüshasında yer alan “ “be nâm-ı hudâ ve bi nûr-ı pak (Muhammed) Mustafa deyüb Dersuvar La'in'in üstüne hücum idüb bir darb-ı gürz şöyle urdu kim la'inin beyni darma tagın oldu ve canı cehenneme armağan oldu.” Cümleleri diğer nüshada “Dersuvar lâîn'e bir gürz şöyle urdu kim beyni Tartağan oldu. Canı cehenneme ısmarladı.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²²⁹

Eşref Ertekin nüshasındaki “urdiye ve mehafe” kelimeleri diğer nüshada “barıgâh ve mahâfil” şeklinde kalme alınmıştır.²³⁰

Artuki'nin Kaytal'ın kızı Gülnuş Bânu'yu ele geçirmesi olayının anlatıldığı kısımda Artuki'nin sözleri Eşref Ertekin nüshasında “ Artuki eyitdi; andan yekrigi yokdur ki biz varub Hakk Teâlâ'nın inayetinde ol çeriye sıyub kızı ele getirevüz.” Cümleleri ile kaleme alınırken diğer nüshada “ Andan yigregi yokdur ki biz varub Hakk Teâlâ'nın inâyetiyle o çeriye bozub kızı ele getirelim ve Melik'e alalım.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²³¹

Kayışzâde nüshasının 98a ve 98b numaralı varakları Eşref Ertekin nüshasında 80b numaralı varakta 19-20 numaralı satırlarına, 81a numaralı varaka ve 81b numaralı varakta da 5 numaralı satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında içerik ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserlerde anlam ve ifade bakımından farklılık gösteren diğer bir kısım da Melik Dânişmend Gazi'nin Nastor ve Şattat'a yazdığı nâmedir. Eşref Ertekin nüshasında nâme içeriği hakkında “ ey Nastor ve ey Şattat bilmiş olun kim ben Rum'a anın için gelmedim ki mal ve hazine cem idem. Dahi dönüb gidem. Bilin ve agâh olun ki bu illeri feth idüb İslam etmek ve şeriât'ı Muhammedi'yi bütün bu Anadolu ikliminde icra itdirmek ve Rumilerden bu diyarları pak itmek için gelmişim. İmdi nâme size vasıl olub mefhûmu malûmunuz olunca hemen kelime i şehadeti getirüb imana gelüb Müslüman olub tanrının gazabından ve benim kılıcımdan kurtulasınız. Çün yine sizi yerinizde beg olarak bırakayım. Eger bu nâmeye muhalefet idüb Müslüman olmaktan çekinir ve tekrar çeri cem idüb muharebe itmeğe kıyam ederseniz şöyle bilin ki birinizi diri komam.” Şeklinde

²²⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 79b-80a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.96b

²³⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 80a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.97a

²³¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 80b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.97b

kaleme alınan bilgi diğer nüshada “ evvel be nâm-ı hüda ikinci nûr ı pak. (Muhammed) Mustafa ve Aliyyül Murtaza. Andan sonra ey Nastor ve ey Şattat bilmiş olun kim ben Rum’a anun için gelmedim ki mal ve hazine cem idem. Dahi geri dönüb gidem. Bil ki bu illeri feth idüb İslam’a döndürmek için geldim. İmdi nâme size vasıl olunca imana gelüb Müslüman olub tanrının gazabından ve benim kılıncımdan kurtulmak dilerseniz hoş yine sizi yerinize beg kılam. Eger muhalefet iderseniz şöyle biliniz ki hiç birinizi diri komam.” Şeklinde kaydedilmiştir.²³²

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “tagzin”²³³ kelimesi diğer nüshada “ta’zir”²³⁴ şeklinde kaleme alınmıştır.²³⁵

Sinop beyinin doksan bin er ile geldiği bilgisi Melik Dânişmend Gazi’ye ulaşınca Melik Dânişmend Gazi Allah’a tazarru eder. Melik Dânişmend Gazi’nin Allah’a yakarışı her iki eserdede on iki beyitten oluşan nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Nazım kısımlarında her iki eserde de içerik ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserlerin devamında Kayışzâde nüshasındaki 102b ve 103a numaralı varakların Eşref Ertekin nüshasında denk geldiği 83b numaralı varakta ve 84a numaralı varaktanda 13 numaralı satıra kadar olan kısım arasında farklılık bulunmamaktadır.

Kayışzâde nüshasının 103a,103b, 104a, 104b ve 105a numaralı varakları Eşref Ertekin nüshasının 84a,84b numaralı varaklarına ve 85a numaralı varakta da 14 numaralı satıra kadar olan kısmına denk gelmektedir. Eserlerin bu kısımlarında anlam ya da içerik bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “Andan sûretine lâyük hayli mühmelât”²³⁶ yedi ve herze-gû²³⁷luk iyledi.” Cümlesi diğer nüshada “ Andan sûretine layık hayli mühmelât ve herzeler yedi.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Eserlerin aynı

---

²³² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 81b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.98b-99a

²³³ “hışım etmek, kızmak” anlamlarına gelmektedir. Bk. <http://www.osmanlicaturkce.com/> er.31.03.2019/14:52

²³⁴ “Tekdîr etme, azarlama” anlamlarına gelmektedir. Bk. Develioğlu, a.g.e., s.1217

²³⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 82a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.100a

²³⁶ Sözlük anlamı “mânâsız, boş sözler” demektir. Bk. Develioğlu, a.g.e., s.835

²³⁷ “Saçma sözler söyleyen” anlamına gelmektedir. Bk. Develioğlu, a.g.e., s. 412

sayfalarındaki bir diğerk farklılık ise Eşref Ertekin nüshasında “nûş” şeklinde kaleme alınmış olan kelimenin diğerk nüshada “nevh” şeklinde kaleme alınmış olmasıdır.²³⁸

Kayışzâde nüshasında yer alan 106a ve 106 numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 85b numaralı varaka ve 86a numaralı varakın da 1-5 arası satırlarına denk gelmektedir. Eserlerin bu sayfalarında Kayışzâde nüshasında yer alan “herze ve garib” kelimeleri diğerk nüshada “hüner ve garyib” şeklinde farklılık göstermektedir.

Kayışzâde nüshasındaki 107a ve 107b numaralı varaklar diğerk nüshada 85b numaralı varakta on beş numaralı satırdan itibaren 86b numaralı varaktaki yedi numaralı satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu kısımlarında farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Gaziler kafalarından erüb ol kadar kâfir kırdılar kim küştelerden püşteler yığıldı.” Cümlesi diğerk nüshada “ Gaziler kafalarından erüb ol kadar kâfir kırdılar kim hesaba gelmez.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²³⁹

Kayışzâde nüshasında 109a, 109b, 110a, 110b, 111a, 111b, 112a ve 12b numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 87a numaralı varakın 8. Satırından itibaren 87b, ve 88a, 88b ve 89a numaralı varakta da 15. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında ve satırlarında içerik ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserin devamında Gülnuş Banu rüyasında Hz. Peygamberi görür ve İslamiyeti kabul eder. Efrumiyye’de bu durumu Melik Dânişmend Gazi’ye haber verir. Rüya olayı anlatılırken Eşref Ertekin nüshasındaki “ Mü’minler server-i sürûr ve kâfirleri cefada görür.” Şeklinde kaleme alınan cümle diğerk nüshada “ Mü’minleri cennette serûr ı safada ve kâfirleri dahi cefada görür.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁴⁰ Devamında ise Hz. Peygamber’in Gülnuş Banu’ya kendini tanıtması Eşref Ertekin nüshasında “ Ben kim Muhammed Mustafa ahir zaman

²³⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 85a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.105b

²³⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 87a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.108b

²⁴⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 89b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.113a

peygamberiyim.” Şeklinde kaleme alınırken diğer nüshada “ Ben ki hazret-i (Muhammed)im.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁴¹

Gülnuş Banu'nun İslamiyeti kabulünden sonra Melik Dânişmend Gazi ile düğünü olur. Düğün için yapılan hazırlıklar nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Her iki nüshada da kırk altı beyitten oluşan nazım kısmında bazı beyit ve kelimelerde farklılıklar bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “ nice, hon, erenler, tûbâ, pervane, yükteydi, yetürdüler” kelimeleri diğer nüshada “bunca, taâma, anlar, utandı, turna, pir ü tuvâna, yüki yitdi, verdiler” şeklinde farklılık göstermektedir.²⁴²

Kayışzâde nüshasındaki 115a, 115b ve 116a numaralı varaklar diğer nüshada 90b ve 91a numaralı varaklara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında içerik ya da ifade akımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserlerin devamında Melik Dânişmend Gazi'nin kâfir beylerine yazdığı nâme nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Her iki nüshada da otuz beyitten oluşan nazım kısmının bazı kelimelerinde farklılık bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “kuluyum, hem nifak, çok durur, yok durur.” Kelimeleri diğer nüshada “ ümmetiyim, küfr ü nifak, çokdur, yokdur” şeklinde farklılık göstermektedir. Ayrıca son beyit Eşref Ertekin nüshasında “ Yeter binine kasabın birisi” şeklinde iken diğer nüshada “Tez beğene kasabın birisi” şeklinde kaleme alınmıştır.²⁴³

Kayışzâde nüshasında 117b numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 91b numaralı varakta 8-20 numaralı satırlara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında içerik ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Abdurrahman isimli İslam askerinin yapmış olduğu ceng hakkında bilgi verilirken Eşref Ertekin nüshasında “ Bir dahi girüb ana dahi aman vermeyüb depeledi. Elkıssa birbiri ardınca yigirmi kâfir girdi. Yigirmisin dahi depeledi.” Cümleleri diğer nüshada “ Girüb ana dahi aman vermeyüb elkıssa birbiri ardınca yigirmi kâfir öldü.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Eserlerin aynı varaklarında Tokadî

---

²⁴¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 89b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.113b

²⁴² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 90a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.114a-115a

²⁴³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 91b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.117a

ile Zile Beyi Keyzam arasındaki mücadelenin anlatıldığı kısımda “ ta’ n u nize” olarak kayda geçen kelime diğer nüshada “nîze” olarak farklılık göstermektedir.²⁴⁴

Kayışzâde nüshasında 118b numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 92a numaralı varakta 14. Satırdan 92b numaralı varakta 6. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında Eşref Ertekin nüshasındaki “irsal eyledi” kelimesi diğer nüshada “gönderdi.” Şeklinde kaleme alınmış olan kelimeler dışında farklılık bulunmamaktadır.

Kayışzâde nüshasında 119b, 120a, 120b ve 121a numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 93a, 93b ve 94a numaralı varakta da 14. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gerekse de anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserin devamında Çorum’da yapılan savaşın zaferle sonuçlanmasına müteakip nazım kısmı yer almaktadır. Her iki nüshada da elli dört beyitten oluşan nazım kısmının bazı kelimelerinde farklılık bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “çün, yirinçe, ağu, yutdu, Müslümanlar, görürsen, Sana böyledir, gazalar başı, uyursın, âşık olur, ölür, ol değil mi?” kelimeleri diğer nüshada “ hoş, bir nicesin, şerbet, içdi, padişahlar, bilirsen, sen böyle diye, gaza eylen didi, olursun, âşık olasin, olmıyasın, ol kelâmı” şeklinde farklılık göstermektedir.²⁴⁵

Melik Dânişmend Gazi ve gazilerin Çorum’a gelişi anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında “asker, tag” olarak geçen kelimeler diğer nüshada “ İslam leşkeri, dam” olarak kaleme alınmıştır.²⁴⁶

Çorum’un fethinin anlatıldığı kısımda Eşref Ertekin nüshasında “ Melik buyurdu sabıka i esir olan otuz bin kâfiri götürüb arz-ı imân itdiler.” Şeklinde kaleme alınan cümle diğer nüshada “ Melik buyurdu sabıka-i esir olan otuz bin kâfiri getirüb İslâm olunuz didiler.” Şeklinde farklılık göstermektedir. ²⁴⁷Eserlerin aynı varaklarında Eşref Ertekin nüshasındaki “ Muhammed çehar-yâr aşkına” kelimesi diğer nüshada “ (Muhammed) Âli aşkına” şeklinde farklılık göstermektedir.

²⁴⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 92a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.118a

²⁴⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 94a-94b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.121b-122a

²⁴⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 94b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.122b

²⁴⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 95a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.122b-123a

Savaşta esir edilen Amasya beyi Şah Şattat'a kızı Efrumiyye'nin İslâm'ı arz etmesi nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Her iki nüshada da on sekiz beyitten oluşan nazım kısmında Eşref Ertekin nüshasında “ Sen olmasan yaratılmazdı eflâk. Ger ana bu dem inanmayasın” beyitleri diğer nüshada “ Sen olmazsan yaratmazdım dir eflâk. Ger bu ana inanmayasın.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁴⁸

Şah Şattat'ın kızı Efrumiyye'ye karşı söylemiş olduğu sözler arasında Kayışzâde nüshasında yer alan “sögmege başladı” cümlesi Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.²⁴⁹

Eşref Ertekin nüshasında Melik Dânişmend Gazi ile ilgili verilen “ Andan kal'a fethin tedbire şer'i kıldılar.” Cümlesi diğer nüshada “ Andan kal'a fethine tedbire başladılar.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁵⁰

Kayışzâde nüshasındaki 125a ve 125b numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 96a numaralı varaka denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek ifade gereksede anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Rum beylerinden Nastor'un ölümü ile ilgili Eşref Ertekin nüshasındaki “ Kâfirler bu hali görüb bir kezden cenge durdular.” Cümlesi diğer nüshada “ Hulledallâh fi'l-ennûr kâfirler bu hali görüb bir uğurdan hamle kılub cenge turdular.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁵¹

Melik Dânişmend Çorum'un fethinden sonra Nastor'un sarayında uykuya dalar. Uykusunda Hz. Peygamber'i ve sahabileri görür. Melik Dânişmend Gazi'nin Hz. Peygamber'e ve sahabilerine münâcâtı her iki eserde de nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ diyeyim ki, râyeti, iyledi” kelimeleri diğer nüshada “ dimege, zerrini, idi” şeklinde farklılık göstermektedir.²⁵²

Kayışzâde nüshasındaki 127b ve 128a numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 97a numaralı varakta 5-22 numaralı satırlara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek anlam gerekse de ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

---

²⁴⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 95a-95b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.123b

²⁴⁹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.124a

²⁵⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 95b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.124b

²⁵¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 96b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.126a-126b

²⁵² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 97a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.127a

Melik Dânişmend Gazi ve gaza arkadaşları Çorum'un fethinden sonra Amasya'ya giderler. Melik Dânişmend Gazi üç gün Amasya'da eşi Gülnuş Banu ve oğlu Gazi Bey ile kalır. Melik Dânişmend Gazi rüyasında Battal Gazi'yi görür. Rüya kısmı nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Kayışzâde nüshasında "Nazım" şeklinde başlık konulurken diğer nüshada "Kelâm-ı Manzum" şeklinde başlık konulmuştur. Kırk beyitten oluşan nazım kısımlarının incelediğimizde bazı kelimelerde farklılık olduğunu görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasındaki " kani, Cihân ı ziynette, bilirmisin" kelimeleri diğer nüshada " o ki anı, Cihânın ziynetinde, kıssalardan" şeklinde farklılık göstermektedir.²⁵³

Kayışzâde nüshasında 131a ve 131b numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 98a numara varakta 20. Satırdan itibaren 98b numaralı varakın 14 numaralı satırına kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında ifade ya da anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserlerin devamını inlediğimizde Kayışzâde nüshasında yer alan "tefekür" kelimesinin yerine diğer nüshada "fikir" kelimesinin kullanıldığını ve Eşref Ertekin nüshasında yer alan "eyniz indi." Cümlesinin de diğer nüshada yer almadığını gösmekteyiz.²⁵⁴

Kayışzâde nüshasında 132a numaralı varakta 10. Satırdan itibaren 133a ve 133b numaralı varaklar ile diğer nüshada bu varaklara denk gelen 98a numaralı varakta 20. Satırdan itibaren olan kısım ve 98b numaralı varaklarda ifade ya da anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan "esir, kemâ-kân" kelimeleri diğer nüshada "üsera, kemâ-fi's-sâbık " şeklinde farklılık göstermektedir.²⁵⁵

Kayışzâde nüshasında 134a ve 134b numaralı numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 99a numaralı varakta 22. Satırdan itibaren olan kısma ve 99b numaralı varakta da 17. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında gerek anlam gerekse de ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

---

²⁵³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 97b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.128b-129b

²⁵⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 98b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.132a

²⁵⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 99a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.133b

Eserler arasında ifade bakımından farklılık gösteren bir diğer kelime Eşref Ertekin nüshasındaki “bahş” kelimesidir. Diğer nüshada “nısf” şeklinde kaleme alınmıştır.²⁵⁶

Kayışzâde nüshasındaki 135b, 136a, 136b, 137a, 137b, 138a ve 138b numaralı varaklar Eşref Ertekin nüshasında 100a numaralı varakta 3. Satırdan itibaren 100b ve 101a numaralı varaklara denk gelmektedir. Eserlerin bu varaklarında anlam ya da ifade farklılığı bulunmamaktadır.

Niksar ve Niksar’daki kilisenin fethi ile ilgili verilen bilgide Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Melik buyurdu neft-zenler şehrin evlerine od urdular.” Cümlesi diğer nüshada “ Melik buyurdu neft ü zift ile şehrin evlerine od urdular.” Şeklinde anlam ve ifade farklılığı göstermektedir.²⁵⁷

Niksar’ın fetihinin anlatıldığı kısımda farklılık gösteren diğer bir cümlede Eşref Ertekin nüshasındaki “ Bir azim gavga oldu kim galebesi²⁵⁸ ayyuka çıktı.” Cümlesidir. Bu cümle diğer nüshada “ Bir azim gavga oldu kim gürültüsü ayyuka çıktı.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁵⁹

Melik Dânişmend Gazi’nin alemdârı Abdullah’ın şehid olması üzerine kardeşi Abdurrahman hakkında Eşref Ertekin nüshasındaki “ Abdurrahman hurûş itdi. Ol lâîn’in kasdına yürüdü.” Cümlesi diğer nüshada “ Abdurrahman cûş ü hurûş²⁶⁰ gelüb ol la’inin kasdına yürüdü.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Kayışzâde nüshasındaki “ La’inin canı cehenneme yuvarlandı.” Cümleside Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.²⁶¹

Kayışzâde nüshasındaki 140a numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 101b numaralı varakta 19. Satırdan itibaren 102a numaralı varakta 4. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varak ve satırlarında ifade ya da anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

---

²⁵⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 99b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.135a

²⁵⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 101a-101b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.139a

²⁵⁸ “Galip gelme, yenme, üstünlük” anlamlarına gelmektedir. Bk. Develioğlu, a.g.e., s.316

²⁵⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 101b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.139a

²⁶⁰ “Taşıp çoşma” anlamına gelmektedir. Bk. Develioğlu, a.g.e., s.164

²⁶¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 101b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.139b

Eserlerin devamında Niksar'da elde edilen zaferden sonra Tokat'ın Niksar ilçesinde Çalca köyü yakınlarında bir mevki olarak belirtilen²⁶² Harkümbed kalesi için yapılan savaş anlatılmaktadır. Bu kısım ile ilgili Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Mihayil kal'ade kalub Fasil altı bin kâfirle kal'aden çıkub gelüb bir yerde pusuya gidiler.” Cümlesi diğer nüshada “ Mihayil kal'ade kalub Fasil'i elli bin kâfir ile kal'aden çıkub bir yerde pusuya girdiler.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²⁶³

Halkümbed kalesi önünde yapılan savaş anlatılırken Eşref Ertekin nüshasındaki “ Kal'a kapusını açdırdı. Kal'a kapusunda gaziler kâfirlere kılıç ururlardı.” Cümleleri de diğer nüsha ile karşılaştırıldığında ifade farklılığı göstermektedir. Bu cümleler diğer nüshada “ Kal'a kapusını açdırub kal'anin karşısında gazilerle kâfirler uruşurlardı.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²⁶⁴

Kayışzâde nüshasında 142a numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 102b numaralı varakta 7. Satırdan 15. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varak ve satırlarında ifade ya da anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eserlerin devamında Trabzon beyi Puthil lainin topladığı beylere hitaben söylediği sözler yer almaktadır. Her iki nüshada da bu sözler nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Bu ne şom tali olur? Çevirdi bizden yumdu gözünü. Bunu halka böyle demek olmaz” beyitleri diğer nüshada “ Bu ne şom tâli olur neye daldır. Çevirdi yumdu gözünü. Bunu halk içinde böyle dimek olmaz.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁶⁵

Puthil lainin ve diğer kâfir beylerinin Müslümanlara karşı yaptıkları hazırlıklar anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında otuz bin kâfirin Bederus Firenk ile Karaburç'a verildiği bilgisi diğer nüshada sadece Karaburç'a verildiği yönünde kaleme alınmıştır.²⁶⁶

---

²⁶² Demir, a.g.e., s.566

²⁶³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 102a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.140b

²⁶⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 102a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.141a

²⁶⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 102b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.142a-142b

²⁶⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 102b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.142b

Puthil lainden name alan Gavras'ın oğulları Nikola ve Yorgi mürted olur. Niksar kalesinde olan Müslümanları öldürmeye başlarlar. Devamında Eşref Ertekin nüshasında bu konu ile ilgili “ Gavras'ın oğulları Müslümanlara hamle kıldı. Abdurrahman Gavras'ın oğullarına beraber oldu. Lâîn Abdurrahman'a hamle kıldı.” cümleleri diğer nüshada “ Gavras'ın oğlu Yorgi Müslümanlara hamle kıldı. Abdurrahman Gavras oğluna beraber oldu. La'in Abdurrahman'a hamle kıldı.” şeklinde kaleme alınmıştır.²⁶⁷

Kayışzâde nüshasındaki 144a numaralı varak Eşref Ertekin nüshasında 103b numaralı varakta 11. Satıra kadar olan kısma denk gelmektedir. Eserlerin bu varakların anlam ya da ifade bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Niksar'da yapılan savaşınla ilgili Eşref Ertekin nüshasında kâfirlerin sindirildiği, kiminin şehre kiminin de dağıldığı kaçtığı bilgisi yer alırken diğer nüshada kiminin şehirlere kiminin dağlara kaçtığı bilgisi mevcuttur.²⁶⁸

Eşref Ertekin nüshasındaki “meyyit” kelimesi Yusuf Bahri Kayışzâdeİsmil nüshasında “cenaze” şeklinde kaleme alınmıştır.²⁶⁹

Melik Dânişmend Gazi'nin Puthil laini öldürmesi ile ilgili Eşref Ertekin nüshasındaki “Yanından geçerken Melik belinden şöyle bir darb urdu kim orta yerinden iki biçti.” Cümlesi diğer nüshada “ Yanından geçerken belinden la'ini iki biçdi.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁷⁰

Kayışzâde nüshasının 146a numaralı varakı Eşref Ertekin nüshasında 104a numaralı varakta 18-23 satırlarına denk gelmektedir. Eserlerin bu varak ve satırlarında gerek ifade gerekse de anlam bakımından farklılık bulunmamaktadır.

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “öldü ve buyurdu” kelimeleri diğer nüshada “geberdi ve buyurdu” şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.²⁷¹

---

²⁶⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 103a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.143b

²⁶⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 103b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.144b

²⁶⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 104a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.145a

²⁷⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 104a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.145b

²⁷¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 104b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.145b

Melik Danşmend Gazi'nin vefatı her iki nüshada da 126 beyitlik nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Nazım kısımlarının incelediğimizde bazı kelime ve beyitlerde gerek ifade gerekse de anlam bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ tutdı mı yüz, uruban, yadlak olur, melaike, beni, iman, kabrini, keramet bula, meyyitimi, kon benim, gaza kıla ey, yâr, Şehadet getirdi la ilahe illallah, Anaz kılub iylediler ah u zâr, Ağlaşıb başlarına koydular türab, Urdular başı taşa başlara taş, has u âm, ashâb ı kiram” kelime ve beyitler diğer nüshada “ tuta yüz, verüben, gayet ulu, Melik'in, âni, İslam, sineni, keramet nola, tenimi, koyunuz siz benim, gaza ide o yar. Şahadet getirüben der la ilahe illallah. Nevha idüb kıldılar ah u zâr. Ağlaşuben başa koydular türâb, Urdular taşlar başa başlara taşlar, hâs u âlem, ahbâb ı kirâm” şeklinde kaleme alınmıştır.²⁷²

Melik Dânişmend Gazi'nin vefatı ile ilgili nesir kısmında da gerek ifade ve gerekse de anlam bakımından farklılık gösteren bazı cümleler mevcuttur. Eşref Ertekin nüshasındaki “ çünkü Melik Dânişmend Gazi Hazretleri ve yârenleri ol gazileri defn itdiler.” Cümlesi diğer nüshada “ “çün kim Melik Dânişmend Gazi aleyh rahmetü'l bâri hazretlerini defn itdiler.” Şeklinde daha anlaşılır şekilde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Üzerini belürsüz idüb takim kâfirler bulub taşra çıkarmayalar.” Cümlesi de diğer nüshada yer almamaktadır.²⁷³

Melik Dânişmend Gazi'nin vefatı üzerine Amasya'da olan Artuki Gazi Bey'i taziye ederler. Melik Dânişmend Gazi'nin vefatına dayanamayan eşi Gülnuş Banu'da hastalığa yakalanarak vefat eder. Müslümanlar matem tutarken kâfirler Müslümanlara saldırır. Eşref Ertekin nüshasında bu konu ile ilgili yer alan “ Kâdimi gaziler ol hali görüb Dükiyye'den yana kaçtılar.” Cümlesi diğer nüshada “ Kadimi gaziler ol hâl isfar iştimali görüb Dükiyye'den yana kaçdılar.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²⁷⁴

Gülnuş Banu'nun vefat etmesiyle Artuki ve Efrumiyye Melik Dânişmend Gazi'nin oğlu Gazi Bey'i de yanlarına alıp Bağdat'a halife yanına giderler. Halifeye

²⁷² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 104b-105b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.147a-149a

²⁷³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 105b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 149a

²⁷⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 105b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 149b

Melik Dânişmend Gazi'nin vefat ettiğini ve Sivas dâhil fethedilen tüm yerlerin tekrar küffar eline geçtiğini anlatırlar. Bunun üzerine halife de Horasan'a nâme yazar. Horasan ile ilgili iki eserde de Selçukluların bulunduğu bilgisi verilir. Devamında ise Eşref Ertekin nüshasında "Ol zamanda Horasan'da Sultan Tura idi." Bilgisi verilirken bu bilgi diğer nüshada " Ol zamanda Horasan sultanlığı Tura elinde idi." şeklinde ifade farklılığı göstermektedir.²⁷⁵

Eserlerin son sayfalarında da bazı kelimeler farklılık göstermektedir. Eşref Ertekin nüshasındaki "Ehl-i Bağdat, niam, serasker" kelimeleri diğer nüshada "Bağdat ehli, ziyafet, ser-leşker" şeklinde kaleme alınmıştır.²⁷⁶

II. İÇERİK YÖNÜNDE KARŞILAŞTIRMA

Eşref Ertekin nüshasında eser adı süslü bir serlevha içinde Çorum'un Fethi Melik Dânişmend Gazi olarak adlandırılırken Kayışzâde nüshasında ise eserin adı "Sâhib-Kırân²⁷⁷ Zaman-ı Katl-i Küffâran Melik Dânişmend Gazi" olarak adlandırılmıştır.

Eserlerin ilk sayfalarındaki nazım kısımlarını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasında ondokuz beyit iken Kayışzâde nüshasında nazım kısmında yirmi beyit olduğunu görmekteyiz. Kayışzâde nüshasındaki "Dahi andan başlayalım söze biz. Allah adınsız her iş olmaz temiz" beyiti Eşref Ertekin nüshasında bulunmadığı gözlenmektedir. İlk beyit dışındaki diğer beyitlerinde birebir aynısı olduğunu görmekteyiz.²⁷⁸

Emir Ömer'in oğlu ve Melik Ahmed Dânişmend Gazi'nin silahşörlük talimi yaptığı arkadaşının ismi Eşref Ertekin nüshasında Ahmed-i Turasan, Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında ise Sultan Turasan olarak geçmektedir.²⁷⁹

---

²⁷⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 150a

²⁷⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 150a-150b

²⁷⁷ Sâhib-kırân; "her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar" anlamını taşımaktadır. Bk. Develioğlu, a.g.e, s.1065

²⁷⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 1a-1b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 1a-1b

²⁷⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 2a-2b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 2a-2b

Sultan Turasan ve Melik Ahmed Dânişmend Gazi gerek Malatya halkının isteği gerekse rüyalarında Battal Gazi ve Hazreti Peygamber'in icazeti üzerine Anadolu'da fetih mücadelesine girme kararı alırlar. Dönemin Halifesinin de onayını almak için Eyyûb ve Süleyman Bağdad'a gider. Halife huzuruna çıkıp Malatya halkının selamı iletildikten sonra gaza faaliyetlerinin başlatılması için Halifeden destur almak isterler. Halifeden istenen destur her iki nüshada da nazım şeklinde yer almaktadır. Nazım kısımlarını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki beyit sayısının dokuz Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasındaki beyit sayısının sekiz olduğunu görmekteyiz.²⁸⁰

Her iki nüshada da Fırat nehri ve özelliklerinden bahsedilmektedir. Ancak Kayışzâde nüshasında Fırat nehri ile ilgili Kur'ân- Kerim'de yer alan *و اسقينا كم ماء و فرات* âyete²⁸¹ yer verilmiştir. Eşref Ertekin nüshasında bu âyet bulunmamaktadır.²⁸²

Dânişmend Gazi ve arkadaşlarının Sivas'a geldiklerini anlatan kısımda Sivasdos-ı Rumi ve Serhayil ile ilgili Eşref Ertekin nüshasında Tokat beyleri olduğu bilgisi mevcut iken Kayışzâde nüshasında Tokat ve Gümenek beyleri olduğu zikredilmiştir.²⁸³ Sivas kalesinin Rumlar tarafından işgal edilmesi konusunda Kayışzâde nüshasında kalenin ve Battal Gazi mescidinin harap edildiği bilgisi mevcut iken Eşref Ertekin nüshasında sadece kalenin alındığı bilgisi mevcuttur.²⁸⁴ Ayrıca Sivas kalesinin fethinden sonra Allah tarafından meydana sel olayında bir rahip kurtulduğu bilgisi yer alır. Bu rahibin ismi Kayışzâde nüshasında "Turas" olarak geçerken Ertekin nüshasında sadece bir ulu ruhban olarak kaydedilmiştir.²⁸⁵

Sivas kalesinin Rumlar tarafından işgal edilmesi konusunu dinleyen Dânişmend Gazi'nin bu konudaki sözleri her iki nüshada da birbirine benzer

---

²⁸⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 4a/2-11; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, bk. metin vr.3b/4-11

²⁸¹ Murselât sûresi'nde 27. âyette "... size tatlı bir su sunmadık mı?" şeklinde geçmektedir. Detaylı Bilgi için bk. Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, İstanbul, 2010 s.581

²⁸² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 6a/1-3; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 5a/8-12

²⁸³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 6a/13; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 5b/7

²⁸⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 6b/3-5; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 6a/1

²⁸⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 7a/14; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 6b/12

şekildedir. Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında diğer nüshadan farklı olarak “ نصر من الله وفتح قريب و بشر المؤمنین ”²⁸⁶ âyeti yer almaktadır.²⁸⁷

Dânişmend Gazi'nin Artuki ile karşılaştığı kısımda Artuki'nin boynundaki kolyede Eşref Ertekin nüshasından put olduğu, Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında ise haç olduğu bilgisi mecuttur.²⁸⁸

Dânişmend Gazi'nin Artuki ile yaptığı cengin anlatıldığı kısımda Dânişmend Gazi Artuki'ye iman arz eder. Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasındaki “derhal parmak kaldırub iman getirdi.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında bulunmamaktadır.²⁸⁹

Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında geçen “ırakdan temaşa iderdim.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında bulunmamaktadır.²⁹⁰

Kayışzâde nüshasında geçen “ Andan sonra Şaha bir dahi âdem gönderdim. Bu kez cevap virüb eyitdi kim: “ benim ana virecek kızım yokdur”. Bu haberi dahi işitdim katı melûl oldım.” Cümleleri Eşref Ertekin nüshasında bulunmamaktadır.²⁹¹

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Ol zamandan beri bu yerde tururım. Kuş gibi bu ağacın üzerinde yatarım deyü bildirdi. Yedi yıl içinde ol kızın aşkından dururum.” Cümleleri Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında “ Ol zamandan beri ben yalnız bir can burada olurum. Gündüz av avlarım. Gice gelüb bu yerde karar iderem didi. Bildirdiği ol kızın aşkından yanarım.” Şeklinde geçmektedir. Artuki'nin gündüzleri av avladığı, geceleri ise Dânişmend Gazi ile karşılaştığı yerde kaldığına dair bilgi Eşref Ertekin nüshasında yoktur.²⁹²

Melik Dânişmend Gazi ile Artuki'nin Harkil Zahid isimli ruhban ile tanışmasının anlatıldığı kısımda her iki nüshada da Hz. Ali hakkında Arapça kısmı “ بشرک بشرى , روحى روحك , دمك دمی , لحمك لحمى ” şeklinde aynı iken Türkçe açıklamasının farklı olduğunu görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında Türkçe

²⁸⁶ Türkçe meâli “...Allah'tan yardım ve yakın bir fetih! Mü'minleri müjdele!” olan ve Kur'ân'da Saff sûresinde yer alan âyettir. Bk. Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'ân-ı Kerim ve Meâli*, Saff Sûresi/13. İstanbul, 2010, s.553

²⁸⁷ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.7a/2-3

²⁸⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 9b/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 9a/2

²⁸⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 11a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 10b/5-6

²⁹⁰ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.11a/14

²⁹¹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.12a/12-14

²⁹² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 13a;/9-11; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 12b/5-7

açıklaması “ Yani “ ya Ali bir ceset bir nefes.” dimekdir.” Şeklinde iken Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasındaki Türkçe açıklaması “ Yani “etin etimden, kanın kanımdan, canın canımdan dimekdir ki ya Ali ikimizde bir cesed bir nefes.” Şeklinde farklılık göstermektedir.²⁹³

Efrumiyye'nin düğünü ile ilgili Artuki'nin Dânişmend Gazi'ye verdiği cevap Eşref Ertekin nüshasında “ Ey Hüdavend Efrumiyye'yi ayruklar aldı, düğün iderler.” Şeklinde iken Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında “ Ey Hüdavend bu gice Efrumiyye'nin düğünü var. Gelin iyemişler.” Şeklinde kaleme alınmıştır.²⁹⁴

Eşref Ertekin nüshasında “Nazım” Kayışzâde nüshasında “Beyit” şeklinde başlık konulmuş nazım kısımlarını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki nazım kısmı 8 beyitten oluşurken Kayışzâde nüshasında 9 beyitten oluşmaktadır. Kayışzâde nüshasındaki “ Baş u leşten püşteler her taraf. Oldı bi-kıyamet nice beğler telef.” Beyitlerinin Eşref Ertekin nüshasında bulunmadığını görmekteyiz.²⁹⁵

Rum komutanlarından olan ve Kayserin veziri olan Yankol-ı Rumi hakkında Eşref Ertekin nüshasında Nastor'un amcası olarak geçerken Kayışzâde nüshasında Nastor'un amcasının oğlu olduğu bilgisi yer almaktadır.²⁹⁶ Savaş meydanında Artuki tarafından öldürülen Yankol-ı Rumi hakkında Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Canı cehenneme gitti.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında yer almamaktadır.²⁹⁷

Sivas'dan geçerek Turhal'a gelen Efrumiyye, Artuki ve Dânişmend Gazi, Harkil Zahid adlı ruhbanın yanına gelirler. Devamında nazım kısmı yer almaktadır. Nazım kısımlarını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki nazım kısmının sekiz beyitten oluştuğunu, Kayışzâde nüshasında ise altı beyitten oluştuğunu görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Okuyanı dinle yani yazanı, Rahmetinle yarığa kıl ya gani. Bu kitabı okuyunca ey hevace, Gaziler ruhuna yüz bin fatiha” beyitleri Kayışzâde nüshasında yer almamaktadır.²⁹⁸

---

²⁹³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 14a;/6-7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 13b/9-11

²⁹⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 14b;/3; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 14a/7

²⁹⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16a-16b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 15b-16a

²⁹⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16b/5; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 16a/13

²⁹⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 16b/6

²⁹⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 19b-20a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.19b-20a

Turhal'da meydana gelen savaş anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında üç serverin: (Efrumiyye, Melik Dânişmend Gazi ve Artuki'nin) Rum ordusundan yirmi bin kâfire karşı ceng ettikleri ve beş bin kâfiri öldürdükleri bilgisi yer almaktadır. Savaş esnasında bir toz yarılıp Amasya tarafından on bin kâfirin daha eklendiği ve kâfirlerin sayısının yirmi beş bine ulaştığı bilgisi yer almaktadır. Kayışzâde nüshasını incelediğimizde ise beş bin kâfirin öldürüldüğüne dair bilgi mevcut değildir. Amasya'dan gelen on bin kâfirle birlikte sayılarının otuz bine çıktığı bilgisi yer almaktadır.²⁹⁹

Akşam olunca Melik Dânişmend Gazi, Artuki ve Efrumiyye kiliseye giderler. Kâfir ordusu da kendi yerine çekilir. Eserin devamında Şah Şattad'ın yemin ettiği kısım gelmektedir. İki eseri incelediğimizde Şah Şattad'ın yemini Kayışzâde nüshasında on bir beyitten oluşan nazım şeklinde kaleme alınırken Eşref Ertekin nüshasında bu nazım kısmı yer almamaktadır.³⁰⁰ Kayışzâde nüshasında geçen nazım kısmı:

NAZIM

Lât, menât mehlelât hakkı

Nastora derd gele menât hakkı

Ulu putlar ve Hiristo hakkı

Hüber ü huzula ve Nedveste hakkı

Sahsı günlüg-ile tünsi hakkı

Vefyuz itdikleri yir hakkı

Ateş kedâyı Nemrud hakkıyçün

Şellelü mellelü la merdud hakkı

Şedd_i zünnâr hem çelipa hakkı

Mercimek sirke ile gipe hakkı

Keşişin zâr-ı giryesi hakkı

Kalağı-y-ıla pelası hakkı

Müridlerin koltuğunda haç

Keser papası tuttuğu hakkı

²⁹⁹ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 21b/12-18; Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 21b/9-14

³⁰⁰ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 22a; Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 22a-22b

Cünüb olan papaslar hakkı
Yunmadık yüzlerinin paslar hakkı
Put yolunda ölenler için
Bu içdiğim ulu andlar için
İrte olsun çeriyi atlandırayım
Ne anı ne azdıranı koyayım
Dünyayı başlarına tar ideyim
Üçin dahi berdâr ideyim

Dizelerinden oluşmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında ise: “ne Melik ve ne de Efrumiyye’yi koyum. Üçünün dahi işini (10)bitireyim andan sonra çerimin karim Bağdad-ı selasiyeyi yakayım dedi. Dahi dedi kim ya Nastor sen kayırma temaşa eyle yarın bunlara neler eyleyim.” şeklinde kaleme alınmıştır.

Kayışzâde nüshasının 22b-23a numaralı varaklarında yer alan “ Çün sabah oldu hurşîd-i cihan kulle-i kâfdan baş gösterdi. Nur ile âlemi tenvir iyledi.” Cümlesinin Eşref Ertekin nüshasında kaleme alınmadığını görmekteyiz.³⁰¹

Eşref Ertekin nüshasında Efrumiyye ile Şah Şattat’ın cengi anlatılırken kaleme alınan” Sonra şadlığı bâd oldu. Şattat atına depdi elini Efrumiyye’ye uzattı.” Cümleleri Kayışzâde nüshasında yer almamaktadır.³⁰²

Eşref Ertekin nüshasında 25a numaralı varakta yer alan “ Cenk arasında Nastor Rum çerisine işaret kıldı.” cümlesi Kayışzâde nüshasında bulunmamaktadır.³⁰³

Dânişmend Gazi’nin askerlerinden Süleyman Dânişmend Gazi’yi aramak için ruhban gibi giyinip Tokat’a Dânişmend Gazi’yi aramaya gider. Yolda birbiriyle konuşan Rumileri görür. Rumilerin konuşması olarak Eşref Ertekin nüshasında “ Harkil kasrında kiliseye girmişler” olarak kaleme alınan konuşma diğer nüshada “Turas kasrında kiliseye girmişler” şeklilde yazıldığını görmekteyiz.³⁰⁴

³⁰¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.22b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 22b-23a/

³⁰² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 23a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 23b

³⁰³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 25a/9

³⁰⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 30a/1; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 29a/6

Savaş esnasında Artuki'nin kolu düşer. Yaralanan Artuki'yi Danişmen Gazi kiliseye getirir. Üzerinden kapıyı bağlar ve savaş meydanına geri döner. Kolu düşen Artuki Allah'a tazarru eder. Artuki'nin Allah'a yakarması nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Nazım kısımlarını incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasında sekiz beyit yer alırken Kayışzâde nüshasında yedi beyit mevcuttur. “ Sana mağlum durur bu müşkil işler. Ol işler kim sen işlersen kim işler.” Beyiti Kayışzâde nüshasında bulunmamaktadır. Eşref Ertekin nüshasında geçen “Kadimden sen bilirsin ayıbımızı, Kamu ağlamışın yaşın virensin “ mısraları diğer nüshada “ Kadimden bilici ayıbımızı, Kamu tağılmışın yaşın dindirensin” Şeklinde farklılık içermektedir.³⁰⁵

Savaş esnasında Artuki Ermeni beyi Mihran'a uğrar. Bir kılıç darbesi ile Mihran'ı atının eyer kayışına değin iki pâre kılar. Mihran'ın iki oğlu vardır. Nüshaları incelediğimizde her iki nüshada da bir oğlunun adı “Mihras” olarak geçmektedir. Diğer oğlu hakkında Eşref Ertekin nüshasında “Göyas” olarak bahsedilirken Kayışzâde nüshasında “Giryas” olarak farklılık göstermektedir. Devamı Eşref Ertekin nüshasında da “ Gördüler kim Göyas at depdi. Artuki'ye hamle kıldı.” şeklinde anlatılırken diğer nüshada “ Gördüler kim ataları öldü. Giryas at depdi. Artuki'ye hamle iyledi.” Şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz.³⁰⁶

Serverlerin münâcâtı her iki yazma nüshada da nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Kayışzâde nüshasında “Münâcât” şeklinde başlık konulmuş olan nazım kısmı Eşref Ertekin nüshasında başlık konulmadan kaleme alınmıştır. Beyitleri incelediğimizde Eşref Ertekin nüshasında otuz altı beyitten oluşan nazım kısmı diğer nüshada otuz dört beyit olarak kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasındaki “ İsa'nın bildiği hikmet hakkıyçün. Asi bulduğu ümmet hakkıyçün “ beyiti diğer nüshada bulunmamaktadır. Eşref Ertekin nüshasında “ Gider miyim kapundan hiç elim boş. Ol Âdem'den gelen adın hakkıyçün. Seninle Musa'nın nazı hakkıyçün. Ali'nin merdliği ilmi hakkıyçün. Tarikat kavmin kardaşlığıyçün. Kara bağırda biten başaklar için. Seherde aşkın âhı hakkıyçün. Budur maksud ey fettah_ü bâri. Müslüman ola bu ilin şâdı.” Beyitleri diğer nüshada “ Gider mi hazretinden gönli yavuz. Ol Âdem'den gelen on dem hakkıyçün. Sana Musa'nın razı hakkıyçün.

³⁰⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 30a-30b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 29a-29b

³⁰⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 32a/11; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 30b/10

Ali'nin terk_i vü ilmi hakkıyçun. Tarikat ehlinin kardaşlığıyçun. Dahi bağırdı biten yaşlar hakkıyçun. Seherde âşıklar ahı hakkıyçun. Budur maksûdumuz Fettâh u Bâri. Müslüman ola bu ilin tamamı.” Dizelerinin bazı kelimelerinde farklılıklar mevcuttur.³⁰⁷

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Kâfirler bunu görüb Melik Dânişmend'in üzerine üşdiler.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında bulunmamaktadır.³⁰⁸ Eserin devamında yer alan “ Melik hal diliyle Hak Tealâ'ya tazarru edip yalvarırdı.” Cümlesi Kayışzâde nüshasında “ Melik Dânişmend Gazi hâl diliyle ceng iderdi.” Şeklinde anlam farklılığı göstermektedir.³⁰⁹

Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Amma ki merdane girdi.” Cümlesi diğer nüshada kaleme alınmamıştır. Devamında yer alan “ Lâîn ana da hamle kıldı.” cümlesi Kayışzâde nüshasında “ La'in nîze ile hamle kıldı alamadı.” Şeklinde farklılık göstermektedir. Eserin devamında Eşref Ertekin nüshasında geçen “ Eyyûb men itdi. Bir darb dahi urdı.” Cümlelerinin ve Melik Dânişmend Gazi'nin nara urduğu bilgisi diğer nüshada bulunmamaktadır.³¹⁰

Kayışzâde nüshasında yer alan “ (Melik Dânişmend) Gazi andan geçüb pey-â-pey üç kerre birbiri üzerine na'ralar urdu. Nerre diveler gibi ceng iderdi. Derhal alemdâra erdi. Tığ ile âlemi ve alemdârı iki pâre kıldı.” cümleleri Eşref Ertekin nüshasında bulunmamaktadır.³¹¹

Eserlerde Tokat'ta yapılan fetih mücadelesinin anlatıldığı kısmı incelediğimizde Kayışzâde nüshasında yer alan “ Nikola'nın kal'asına derbendpes dirlerdi.” Cümlesi diğer nüshada bulunmamaktadır.³¹²

Ruhbanlar ile Melik Dânişmend Gazi ve arkadaşları arasında yapılan savaşın anlatıldığı kısımda, Kayışzâde nüshasında geçen “ Melik gafil olmayub derhal süvar olub...” kısmı Eşref Ertekin nüshasında kaleme alınmamıştır.³¹³

---

³⁰⁷ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 34a-34b; Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 31b-32a

³⁰⁸ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 34b/17

³⁰⁹ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 35a/4-5; Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 32b/8

³¹⁰ Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası, vr. 35b; Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 33a

³¹¹ Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 34a/1-3

³¹² Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr. 34b/9

³¹³ Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası, vr.39b

Kayışzâde nüshasında 40b numaralı varakta yer alan “ Çün kim deyre geldi altı ruhban kalub kapu beklerdi.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında bulunmamaktadır.³¹⁴

Melik Dânişmend ve Mihayil çerisinin Giryas deresinde yapmış olduğu savaş anlatılırken Eşref Ertekin nüshasında Mihayil tarafından bin kâfir gönderildiği yazılırken diğer nüshada on bin kâfir gönderdiği kaydedilmiştir.³¹⁵

Eşref Ertekin nüshasında Artuki'nin esir edildiği zindan hakkında verilen bilgileri incelediğimizde “ Yüz kişiyle kal'ayi o gözedir idi. O gün geçti. Erte oldu. Kâfirler kal'aden inüb iki çeri birbirine karışdı. Çok ceng oldu. Ahir gaziler galebe idüb kâfiri sıydılar. Mihayil'in kavmi tamamen taşra geldiler.” Cümlelerinin diğer nüshada bulunmadığını görmekteyiz.³¹⁶

Kayışzâde nüshasında 46b numaralı varakta geçen “ Melik Dânişmend ol şehre nazar kıldı.” cümlesi diğer nüshada bulunmamaktadır.³¹⁷

Eserlerin devamında Miknas ve Dânişmend Gazi arasında yapılan savaşta Kayışzâde nüshasındaki “ Melik erdi. Âlemi ve alemdârı aktardı.” Cümleleri diğer nüshada kaleme alınmamıştır. Savaşta Miknas'ın kardeşi ile Melik Dânişmend Gazi karşı karşıya gelir. Eşref Ertekin nüshasında Bayburt beyi Miknas'ın kardeşinin ismi “Tekin” olarak belirtilirken diğer nüshada bu bilgiye yer verilmemiştir.³¹⁸

Eşref Ertekin nüshasındaki “ Müslümanlar el bir idüb küffârı sıydılar. Melik âlemi ve alemdârı akdardı. Andan Bayburd beğinin karındaşına uğradı. Melik'e hamle kıldı. Melik kılıcını kâfirin kılıcına karşı tuttu. Kâfirin kılıcı iki pâre oldu. Nevbet Melik'e gelince lâîne şöyle urdu ki bir el ve bir uyluğu yere düşdü. Küffâr bu hali görünce cümlesi kaçmağa yüz tuttular.” cümleleri diğer nüshada kaleme alınmamıştır.³¹⁹

Melik Dânişmend Gazi Rum beyi Nastor'un gönderdiği nâmeyi okuduktan sonra nâmeyi getiren elçileri dine davet eder. Kabul etmeyenleri kılıçtan geçirir.

---

³¹⁴ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.40b/13

³¹⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 43b/7; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.42a/11

³¹⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 44b/6-9; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.43b/4-5

³¹⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 47a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.46b

³¹⁸ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.48a

³¹⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 48b

Kayışzâde nüshasında Dânişmend Gazi'nin yalnız bir kişiyi nâme götürmesi için öldürmediği bilgisi mevcuttur. Eşref Ertekin nüshasında bu bilgi yer almamaktadır.³²⁰

Melik Dânişmend Gazi'ye karşı oluşturulan Haçlı birliği hakkında bilgi verilirken çeri mukaddeminin ismi Eşref Ertekin nüshasında “Tutor” diğer nüshada ise “Totuz” şeklinde kaleme alınmıştır.³²¹

Tazarru eden yani Allah'a yalvaran Dânişmend Gazi'nin yakarışı her iki nüshada da nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında yirmi beş beyit ile kaleme alınmış olan nazım kısmı diğer nüshada yirmi dört beyitten oluşmaktadır. Kayışzâde nüshasında yer alan “ Ben kuluna vir fırsat.” Beyiti diğer nüshada bulunmamaktadır.³²²

Eserlerimizde farklılık gösteren diğer bir nokta eserlerde ismi Totuz ya da Tutor olarak geçen Samsun beyinin oğludur. Eşref Ertekin nüshasındaki “ ol vakit kim Tutor oğlu Mirk esirleri Nastor katına getirdi.” Cümlesi diğer nüshada “ Ol vakit kim Totuz'un oğlu Emir'in esirlerini Nastor'un katına getirdi.” Şeklinde kaleme alınmıştır. Samsun beyinin oğlunun ismine yer verilmemiştir.³²³

Efrumiyye ve gaziler savaş sonrası yara alırlar. Dağa çıkarlar ve dağ üstünden kendilerini ok ve taşlarla korumaya çalışırlar. Efrumiyye Allah'tan yardım ister. Eserlerde Efrumiyye'nin Allah'tan yardım için yakarışının nazım şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz. Eşref Ertekin nüshasında başlık konulmadan kaleme alınmış olan nazım kısmı yirmi altı beyitten oluşmaktadır. Diğer nüshada ise “Münâcât” şeklinde başlık koyulmuş olan nazım kısmı yirmi dört beyitten oluşmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Çün Efrumiyye çok yemişti pâre. Niyaz ederdi ol perverdigâra.” Beyitleri diğer nüshada bulunmamaktadır. Ayrıca diğer beyitlerde ifade yönünden farklılık gösteren bazı kelimelerde mevcuttur. Eşref Ertekin nüshasındaki “ mahlûk, ta'likden, helâk, bölük” kelimeleri diğer nüshada “halk,

---

³²⁰ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.50a

³²¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 50a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.50b

³²² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 52b-53a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.53a-53b

³²³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.54a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.54b

darlıktan, makhûr, pare” şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasındaki “miskin, veyahut” kelimeleri de diğer nüshada bulunmamaktadır.³²⁴

Savaş sırasında Melik Dânişmend Gazi’nin Hz. Peygambere yapmış olduğu övgü de her iki eserde nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında sekiz beyitten oluşan bu kısım diğer nüshada altı beyit olarak kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Hak dindi çünkü anın şanında levlâke lema. Cümle mahlûkat anın gül yüzünün hayranıdır.” Beyitleri diğer nüshada bulunmamaktadır. “ Enbiyânın mihteridir evliyânın hanıdır. Ol Bekir Ömer Osman Aliyyü’l Murteza.” Beyitleri ise Kayışzâde nüshasında “ Enbiyânın mihteridir evliyânın cânıdır. Ol Aliyyü’l-Murtezâ Hasan-ı Rızâ ve Hüseyin-i Kerbelâ.” Şeklinde farklılık göstermektedir.³²⁵

Melik Dânişmend Gazi ile Bilalîk-i Rumi’nin cengi anlatılırken Eşref Erteki nüshasında Bilalîk-i Rumi’nin oğlunun adı “Giregi” olarak belirtilirken diğer nüshada sadece “bir oğlu vardı.” İfadesinin kullanıldığını gömekteyiz.³²⁶

Melik Dânişmend’in sorusuna cevaben gelen kişi kasid olduğunu ve Peygamber katından geldiğini söyler. Eserlerin devamında nazım kısmı yer almaktadır. Eşref Ertekin nüshasında kırk dört beyitten oluşan nazım kısmı diğer nüshada kırk iki beyit olarak kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Sordu ki ne kişisin sen deyü ana. Bu sualin hoş cevabın vir bana” beyitleri diğer nüshada bulunmamaktadır. Nazımda kısmında yer alan kilise ismi Eşref Ertekin nüshasında “Restos” şeklinde iken diğer nüshada “Destos” şeklinde kaleme alınmıştır. Nazım kısmının devamını inlediğimizde Eşref Ertekin nüshasındaki “ Berk urur anın nûru kafdan kafa. Kal’a yolın göster ana ey hoca. Taki Hak cennet yolunu da sana. Rûşen olmuş gündüze benzer heman. Gelmişem emriyle hoş gel gidelim. Kal’a yolını size gösterelim. Bu sözi Melik işitti ol zaman. Eğnine giydi silahın tiz hemen. Cümle anda cem olan ehl-i gazâ” beyitleri diğer nüshada “ Berk urur anın nûru her yana. Kal’a yolun ana göster bu gice. Ta ki hak cennette yer sana. Düş olmuş gündüze benzer hemen. Gelmişem Resûl’ün emriyle gel gidelim. Kal’a

³²⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.55b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.56a

³²⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.57a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.58a

³²⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.58a/18; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.59b/10

yolun sana göstereyim. Bu sözü Melik işitti hemen. Eğnine giydi silahın ol zaman” şeklinde farklılık göstermektedir.³²⁷

Dinden dönüp asi olan Sisiyye halkını tekrar bastırdıktan sonra Tokat önüne gelen Dânişmend Gazi burada konaklar ve o gece rüya görür. Rüyasındaki kişiler Eşref Ertekin nüshasında “ Ol gece Melik Dânişmend Gazi düşünde Muhammed Mustafa’yı gördü ki cümle ashab Aliyy’ül Murtaza, Hasan, Hüseyin, Ebû Müslim, Cihangir Ahmed, Harezmi, Seyyid Batal Gazi ve Abdülvehhab Gazi bilesince idi.” Şeklinde sıralanırken diğer nüshada “ Melik Dânişmend Gazi ol gice rüyasında Hazreti (Muhammed) Mustafa’yı (14)gördü. Cümle ashab ve Aliyyü’l Murtaza ve kahraman Hazreti Hamza ve Hasan, Hüseyin (15)ve Ebû Müslim, Ahmed i Zemçi ve mızrab ı cihângir, Seyyid Battal Gazi ve Abdulvehhab Gazi Bir yere cem olmuşlar.” Şeklinde sıralanmıştır. Ayrıca Kayışzâde nüshasında ye alan “ Melik eyitdi: “nite oldu ki bizi sormağa geldiniz?”didi.” cümlesi diğer nüshada bulunmamaktadır.³²⁸

Melik Dânişmend Gazi’nin bir casusu olduğu bilgisi her iki nüshada da mevcut iken Eşref Ertekin nüshasında bu casusun isminin “Yahmi” olduğu bilgisi de mevcuttur. Eserlerde farklılık gösteren bir diğer isim ise Mankuriyye beyinin ismidir. Eşref Ertekin nüshasında “Lazkiye” olarak kaydedilen isim diğer nüshada “Lazelkem” olarak kaleme alınmıştır.³²⁹

Amasya’da yapılan savaşta Kayışzâde nüshasında yer alan “ Gazilerin gönlü kaynayub meydan arzuladı.” Cümlesi de diğer nüshada bulunmamaktadır.³³⁰

Kayışzâde nüshasında yer alan “ Melik Yahmi’yi gönderdi ki vara haber getüre.” Cümlesi diğer nüshada yer almamaktadır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ “Ey İsa’ya tapanlar! Yarın Nastor Hisarbad ve Sunbad ve Badesheve Firenk ve Manguriyye begi seksen bin er ile gelirler. “ Cümlesi diğer nüshada “Ey İsa’ya tapanlar! Şâd olun kim Nastor seksen bin er ile yarın erişür. Dahi Hisarbad ve Sunbat ve Badesheve Fireng ve Lazelkem Mankuriyye begidir. Cümlesi bile gelirler.”didi.” şeklinde farklılık göstermektedir. Eşref Ertekin nüshasında kaleme alınmış olan “ Bu

³²⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.60a-60b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 62b-63b

³²⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.61b-62a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 66a-66b

³²⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.69a

³³⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63a-63b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.69a

harekâttan Efrumiyye haber gözlerdi. Efrumiyye ya nice edelim dedi.” Cümleleri diğer nüshada yer almamaktadır.³³¹

Melik Dânişmend Gazi'nin savaş meydanında söylediği sözler hakkında Kayışzâde nüshasında yer alan “ her kim beni bilürse bilsün. Bilmeyenler agâh olsun. Benim (Melik) Dânişmend Gazi” deyüb ol kadar silahşörlük arz itdi kim iki tarafta duran bahadırlar hayran kaldılar.” Cümleleri diğer nüshada bulunmamaktadır.³³²

Melik Dânişmend Gazi'ye mukabil olmak isteyen ruhbanın ismi Eşref Ertekin nüshasında “Hemyan” olarak kaydedilirken diğer nüshada bu bilgi yer almamaktadır.³³³

Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Meydana girüb Melik'e karşı vardı. Sûretine göre birkaç herze yedi. Sögmege başladı.” Cümlesi diğer nüshada yer almamaktadır. Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasındaki “ Melik şöyle gazaba geldi kim her bir kılı bir dikene dönüb esvab deldi. Bir na'ra urub arslan gibi kükredi. Rahip la'in domuz gibi atının iki yanına asılı kaldı. Melik Dânişmend ol gün aslan gibi kükredi. Meydana geleni hıyar gibi doğradı.” Cümleleri de Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.³³⁴

Efrumiyye ile Bederus Firenk'in savaşı anlatılırken her iki nüshada da Bederus Fireng'in Efrumiyye'nin atını yıktığı bilgisi mevcuttur. Ancak Kayışzâde nüshasında çarh okuyla yıktığına dair ayrıntılı bilgi yer almaktadır.³³⁵

Yapılan savaş sonrası Artuki hakkında Kayışzâde nüshasında geçen “ Çok ceng etmişdi ve çok cehd itdi kim Nastor'a veya Hisarbad'a erişe. Fırsad el vermedi.” Cümleleri diğer nüshada yer almamaktadır.³³⁶

Kayışzâde nüshasında 75a numaralı varakta geçen “ Tamamet pehlivanlar dün buçuğuna dek ceng itdiler.” Cümlesi diğer nüshada yer almamaktadır.³³⁷

---

³³¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.63b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.69b

³³² *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.70b/1-2

³³³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64a/7

³³⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.64a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.70b-71a

³³⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 65a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.72b

³³⁶ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.74a

³³⁷ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.75a

Ertekin nüshasında 67a numaralı varakta yer alan “ Kâfirleri şöyle kırdılar ki ne püştelerden küşteler peyda oldu.” Cümlesi de diğer nüshada yer almamaktadır.³³⁸

Artuki'nin gördüğü rüyanın anlatıldığı kısımda Eşref Ertekin nüshasında dikkat çeken diğer bir farklılık da Mankuriyye'nin Çorum olduğu bilgisidir. Eşref Ertekin nüshasındaki “ Ben eyitdim; hüdavendim Efrumiyye'yi kanda bulam. Eyitdi; Mankuriyye yani Çorum kal'asındadır.” Cümlesinde belirtilmektedir.³³⁹ Ancak eserin devamında yer alan varaklarda Çorum'un adı Yankoniyye olarak kaleme alındığı için bu varakta yazım yanlışlığı yapılmıştır.

Kara Tigin'in gördüğü rüyayı Artuki'ye anlattığı kısımda Kayışzâde nüshasında yer alan “Ol kal'ayı dahi fethedesiniz.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.³⁴⁰

Eserlerin devamında oniki beyitlik nazım kısmı yer almaktadır. Nazım kısımlarını karşılaştırdığımızda Kayışzâde nüshasında dördüncü beyitteki “çalabı” kelimesinin diğer nüshada bulunmadığını ve yedinci beyitte Eşref Ertekin nüshasında bulunan “dilegil” kelimesinin de Kayışzâde nüshasında bulunmadığını görmekteyiz.³⁴¹

Eserlerin devamında Artuki'nin Mamuriyye sultanı Kaytal'ın kardeşinin oğlu olan Serkis ile yaptıkları ceng anlatılmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Artuki'yi asla yerinden ıramadı.” Cümlesi diğer nüshada yer almamaktadır.³⁴²

Serkis ile ceng eden Artuki'nin Allah'a yalvarması yer almaktadır. Her iki eserde de nazım şeklinde kaleme alınan bu yakarış Eşref Ertekin nüshasında otuz üç beyitten oluşurken diğer nüshada otuz dört beyitten oluşmaktadır. Eşref Ertekin nüshasında her satırda üç beyit yer alırken diğer nüshada ikişer beyit şeklinde yazılmıştır. Kayışzâde nüshasında yer alan “ Di söyle tez işidem anı.” Beyiti diğer nüshada yer almamaktadır.³⁴³

Rum beyleri olan Nastor ve Şah Şattat tarafından asker toplamak amacıyla buldukları bölgenin dört bir tarafına nâmeler gönderilir. Eşref Ertekin nüshasında

---

³³⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 67a

³³⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 70a/1-2

³⁴⁰ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.89b/3-4

³⁴¹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 78a-78b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.93a-93b

³⁴² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr.78b

³⁴³ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 78b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.94a-94b

nâme gönderilen bölgeler arasında “ Sinop'a Samsun'a Canik'e ve Harkümbed'e Karakuşa Niksar'a ta Trabzon haddına değin ve bu yana Ermen'e Ahlât'a Karabağ'a Erciliş'e Kığı'ya Bayburd'a Semah'a Karahisar'a değin bu şehirlere ve kal'alere nâmeler gönderdiler.” Olarak sıralanırken diğer nüshada “ Sinobiyye ve Samsun'a ve Canik'e ve Harkümbed'e Karakuş'a, Niksar'a, Trabzon haddına değin bu yana Ermeniyye, Ahlât'a, Karabağ'a, Erciş'e, Keffe'ye, Bayburd'a ve Kemah'a, Karahisar'a değin bu şehirler ve kal'alere nâmeler gönderdiler.” Şeklinde sıralanmıştır.³⁴⁴

İslam ordusuna karşı oluşturulan haçlı birliği hakkında bilgi verilirken Eşref Ertekin nüshasında kaleme alınmış olan “ Binden beşyüzden cem olmağa başladılar.” Cümlesi diğer nüshada yer almamaktadır.³⁴⁵

Gümenek hâkimi Hasan'ın kardeşi Halil ve yanındaki Müslümanların şehit edilmesinin anlatıldığı kısımda Kayışzâde nüshasında kaleme alınmış olan “ inna lillahi ve inna ileyhi raciün”³⁴⁶ âyeti diğer nüshada yer almamaktadır.³⁴⁷

Nüşhalarda farklılık gösteren diğer bir isim de Sinop beyinin ismidir. Eşref Ertekin nüshasında “Vasilyos” olarak kaleme alınan isim diğer nüshada “Selyos” şeklinde kaleme alınmıştır.³⁴⁸

Kayışzâde nüshasındaki “ Mamuriyye çerisi bir uğurdan Efrumiyye'ye hamle kıldılar. Üçler, yediler, kırklar himmet itdiler.” Cümleleri diğer nüshada bulunmamaktadır.³⁴⁹

Rum beylerinden Nastor'un ölümü ile ilgili Kayışzâde nüshasında yer alan “ Çün kim bundan evvel geberen Kaytal, Şattat vesair la'inler gendüsine cehennemden tezkere göndermişlerdi. La'in derhal icâbet itdi.” Cümleleri Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.³⁵⁰

---

³⁴⁴ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüşası*, vr. 81b-82a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.99a

³⁴⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüşası*, vr. 82a

³⁴⁶ Bakara sûresi 156. Âyet Bk.Yazır, a.g.e., s.25

³⁴⁷ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.100b/2

³⁴⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüşası*, vr. 83a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.101a

³⁴⁹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.108a

³⁵⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüşası*, vr. 96b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.126a-126b

Melik Dânişmend Gazi'nin gazilere gördüğü rüyayı anlatması ile ilgili olarak Kayışzâde nüshasında yer alan “Seyyid Battal'ın haberi gerçek oldu deyüb vaka haberin serverlere bildirdi.” Cümlesi Eşref Ertekin nüshasında yer almamaktadır.³⁵¹

Eşref Ertekin nüshasında farklılık gösteren diğer bir şehir ismi Kastamonu'nun eski adıdır. Eşref Ertekin nüshasında “Asteboliyye” şeklinde kaleme alınan şehir diğer nüshada “Esneboliyye” şeklinde farklılık göstermektedir.³⁵²

Halkümbed kalesinin hisar edilmesinden sonra Eşref Ertekin nüshasında Dânişmend Gazi'nin Artuki'yi Cabusiyye ilinin fethi için görevlendirdiği bilgisi mevcuttur. Kayışzâde nüshasında ise hem Cabusiyye³⁵³ hem de Hayruriyye³⁵⁴ illerinin fethi için görevlendirdiği bilgisi yer almaktadır.³⁵⁵

Canik beyi Gavras'ın oğullarına Puthil lainin yazdığı name içeriği de eserler arasında farklılık göstermektedir. Eşref Ertekin nüshasında “ Eger siz geri Mesih dinine giresiz. Ol Müslümanlar ki katınızda duranları öldürün kim bizim elimizden kurtulasız.” Cümleleri diğer nüshada “ Geri mesih dinine giresiz. Ol Müslümanlar ki katınızdadır. Anları tamamen öldürün ki bizim elimizden kurtulasız.” Şeklinde kaleme alınmıştır.³⁵⁶

Melik Dânişmend Gazi'nin defnedilişinin anlatıldığı kısımda Eşref Ertekin nüshasında yer alan “ Üzerini belürsüz idüb takım kâfirler bulub taşra çıkarmayalar.” Cümlesi de diğer nüshada yer almamaktadır.³⁵⁷

Eserlerin devamında iki Rum beyinin isimleri verilerilerek Anadolu'yu tekrar fethetmeleri anlatılır. Her iki eserde de Rum beylerinden birinin ismi “Kilyan” olarak geçmekte iken diğer isim Eşref Ertekin nüshasında “Araklis” diğer nüshada ise “İklis” olarak kaleme alınmıştır.³⁵⁸

³⁵¹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.128b-129b

³⁵² *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 98a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.130b

³⁵³ İç Anadolu bölgesinde Kelkit ırmağına yakın bir bölge olarak bilinmektedir. Bk. Demir, a.g.e., s.560

³⁵⁴ Tokat ilinin Erbaa ilçesine bağlı bir bölge. Bk. Demir, a.g.e., s.566

³⁵⁵ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 102a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.141b

³⁵⁶ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 102b-103a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.142b

³⁵⁷ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 105b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 149a

³⁵⁸ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106a; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 150a-150b

Eserlerin son kısımlarında Melik Dânişmend Gazi'nin oğlu Gazi Bey ile Artuki'nin oğlu Hilfat Gazi'nin Anadolu'daki fetih mücadeleleri ve Anadolu Selçuklu Devletinde sultanların tahta geçmesi sıralanmıştır. Bu sıralama Eşref Ertekin nüshasında “Rükneddin, Horezmiyan, Alaaddin, Kutbeddin, İzzeddin, Rükneddin” şeklinde yapılırken diğer nüshada “Rükneddin, İzzeddin, Keykavus, Horezm Şah, Alaaddin, Kutbeddin, İzzeddin ve Rükneddin” şeklinde kaleme alınmıştır. Her iki nüshada da “ İşte Melik Dânişmend Gazi Hazretleri'nin kıssası tamam oldu. Cümlesinin ruhları şâd menzilleri abâd olub Hak Teâli cemaliyle müşerref eylesün.” Cümleleri ile destan sonlandırılmıştır.³⁵⁹

Eşref Ertekin nüshasında destan sonlandırıldıktan sonra “âmin âmin bi hürmet-i tâhâ ve yâsin ve bi hürmet-i seyyidü'l mürselin” duâsı ile “ temetti'l kelâm yetti ve'l lâm. Sene 1 Şevval 928” tarih bilgisine yer verilmiştir.³⁶⁰

Çalışmamızın bu aşamasına kadar yapmış olduğumuz karşılaştırma da en büyük farklılıklardan biriside Kayışzâde nüshasında yer alan 150 beyitlik nazım kısmının Eşref Ertekin nüshasında yer almamasıdır. Nazım kısmının konusu ise bu dünyanın kimseye kalmayacağı ve dünyanın fani olduğudur.³⁶¹

---

³⁵⁹ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106b; *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr. 151b-152a

³⁶⁰ *Dânişmend-nâme Eşref Ertekin Nüshası*, vr. 106b/23-25

³⁶¹ *Dânişmend-nâme Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası*, vr.152a-154b

SONUÇ

1071 Malazgirt Savaşı ile kapıları Türklere açılan Anadolu'nun fethi için bu savaşta yer alan beylere bazı bölgeler iktâ olarak verilmiştir. Dânişmendliler de Orta Anadolu bölgesinde fetih ve İslamlaştırma mücadelesi vermiştir. Dânişmend Gazi'nin yapmış olduğu cengleri de Dânişmend Gazi Destanı'na konu olmuştur.

İslami Dönem Türk Destanlarının ilk örneklerinden olan *Dânişmend-nâme* Dânişmendli Devleti hakkında bilgi veren önemli bir eserdir. İlk olarak Türkiye Selçuklular zamanında yazıya geçirilen eser ikinci kez bazı değişiklikler de yapılarak Osmanlılar zamanında tekrar kaleme alınmıştır. Üçüncü kez ise XVII. yüzyılda Osmanlı tarihçisi olan Gelibolulu Mustafa Âli tarafından yazılmıştır.

Dânişmend-nâme'nin bilinen pek çok nüshası bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmayla bilinen yirmi nüshanın ve bilinmeyen üç nüshanın varlığı tespit edilmiştir. Bu üç nüsha içinde yer alan Eşref Ertekin Nüshası ile Yusuf Bahri Kayışzâde nüshalarını transkribe edilerek karşılaştırması yapılmıştır.

Bu karşılaştırma neticesinde nüshalar arasındaki bir takım farklılıklar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bazı benzerlikler de söz konusudur. Her iki eser de anlaşılır ve sade bir dille kaleme alınmıştır. Nüshaların dil kullanımını birbirine benzemesine rağmen yazım konusunda birçok açıdan farklılıklar söz konusudur. Yer isimleri ve bazı kelimeler Eşref Ertekin nüshasının genelinde yeni ismi ile kaleme alınırken Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında hem eski hem de yeni adlarıyla kaleme alınmıştır. Eşref Ertekin nüshasının varaklarında satır sayısı 14-27 arasında değişiklik gösterirken Yusuf Bahri Kayışzâde nüshasında 15 satır mevcuttur. Satır sayılarındaki bu değişiklikler nedeniyle iki nüshanın varak numaraları birbirine denk gelmemektedir.

İki nüsha ifade yönünden karşılaştırıldığında Kayışzâde nüshasında Eşref Ertekin nüshasına göre daha süslü bir üslup kullanıldığını görülmektedir. Nüshaların istinsah tarihleri de oldukça farklıdır. Eşref Ertekin bu nüshaya 14 Mart 1909 tarihinde ulaşarak yazmaya başlamış ve 1922/23 yılında tamamlamıştır. Kayışzâde nüshasının istinsah tarihi ise 21 Temmuz 1940'dır. Yusuf Bahri Kayışzâde nüshası Koşmaoğlu İsmail nüshasından istinsah edilmiştir. Ancak Eşref Ertekin nüshasının istinsah edildiği nüsha belli değildir. Sadece metnin sonunda yer alan bilgiden 1

Şevval 928 yani M. 24 Ağustos 1522 tarihli bir nüshadan istinsah edildiği bilgisine ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

- AKAR, Ali, *Mirkatü'l-Cihâd Dil İncelemesi-Metin-Dizin*, TDK yay., Ankara 2016.
- AKSARAYI, Kerîmüddin Mahmud, *Müsameretü'l-Ahbâr*, çev. M. Öztürk, TTK yay., Ankara 2000.
- BAYRAM, Mikâil, *Dânişmend Oğulları Devleti'nin Bilimsel ve Kültürel Mirası*, Konya 2009.
- BİÇER, Bekir, *Dânişmend-name'nin Tarihi Değeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1994
- Dânişmendname*, Eşref Ertekin Nüshası.
- Dânişmendname*, Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası.
- DEMİR, Necati, *Dânişmend-nâme*, Akçağ yay.,Ankara 2004.
- İBN BİBİ, el-Hüseyin b. Muhammed b. Ali b. el-Caferi er-Rugadı, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye ft'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, trc. Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2014.
- BARTHOLD, W. - M. Fuad Köprülü, *İslam Medeniyeti Tarihi*, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara 2006, s. .
- MERÇİL, Erdoğan, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, 5. Baskı, TTK yay, Ankara 2006.
- REŞİDÜ'D-DİN FAZLULLAH, *Cami'ü't-Tevârih*, (Selçuklular Kısmı), çev. E. Göksu-H. H. Güneş, Selenge yay., İstanbul 2011.
- SOLMAZ, Sefer, *Dânişmendliler Devleti ve Kültürel Mirasları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001.
- SÜRYÂNİ MİHAİL, *Süryanî Keşiş Mihail'in Vekayi-nâmesi*, trc. Hrant Andreasyan, II, TTK Ktp.'nde 44-2 no'lu basılmamış nüsha.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 3. Baskı, Ötüken yay, İstanbul 1993.
- URFALI MATEOS, *Vekâyiname*, çev. Hrant D. Andreasyan, TTK yay., Ankara 1987.

ZEYBEK, Cengiz, *Tarihi Bir Kaynak Olarak Danişmendnâme ve Danişmendliler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.

II. MAKALELER

AKAR, Ali, “Mirkatü’l-Cihât’ta Tarihi ve Destani Unsurların Değerlendirilmesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 112, İstanbul Şubat 1998, s. 33-40.

AKKAYA, Şükrü, “Kitab-ı Melik Danişmend Gazi-Danişmendname”, *AÜDTCFD*, VIII/1-2, Ankara 1950, s. 131-144.

KESİK, Muharrem, “Dânişmendli Beyliği- Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu İlişkileri”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 34 (34), İstanbul 2009, s. 119-144.

_____, “Emir (Melik) Gazi”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, III/2, İstanbul 2016, s. 157-181.

KÖPRÜLÜ, M. Fuat, “Anadolu Selçukluları Tarihi’nin Yerli Kaynakları”, *Bellekten*, VII/27, Ankara 1943, s. 379-522.

OCAK, Ahmet Yaşar, “Danişmend-nâme” mad., *DİA*, C. 8, Ankara 2011, s.478-480.

ÖZAYDIN, Abdulkerim, “Dânişmendliler” mad., *DİA*, C. 3, TDV yay., İstanbul 1977, s. 469-474.

SALUK, Reyhan Gökben, “Oryantalizm, Anadolu Fetihleri ve Manzum Bir Danişmendnâme Nüshası”, *Gazi Türkiyat*, S. 12, Güz 2013, s. 129-139.

SOLMAZ, Sefer, “Danişmend Gazi’nin Anadolu’ya Gelişi”, *S. Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Konya 2002, S. 14, s. 229-249.

_____, Sefer “Dânişmendliler” mad., *Türkler*, C. 6, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, s. 430-451.

_____, “Dânişmend-Nâme’ye Göre Emir Gazi’nin Faaliyetleri”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2, Konya Ekim 2009, s. 199-209.

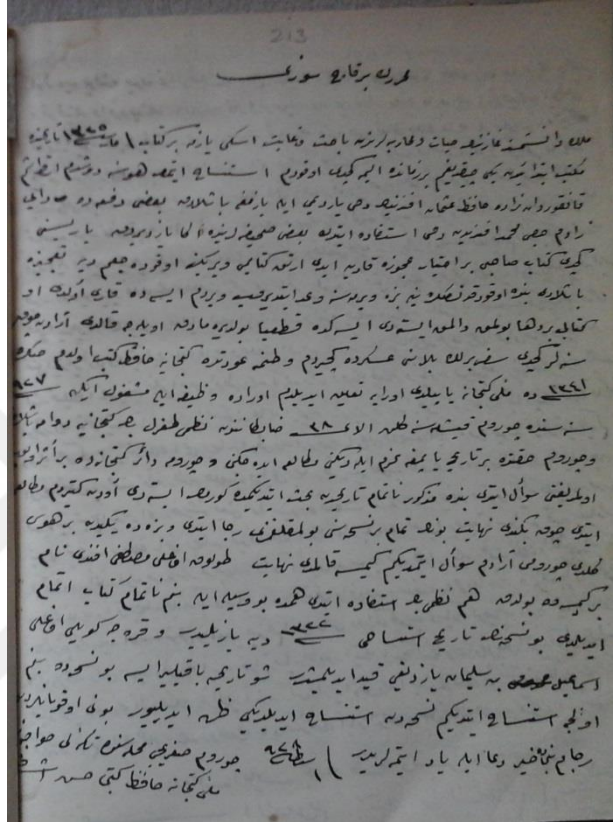
TOMBUŞ, Nazmi, “Danişmendname ve Mirkatülcihat”, *Çorumlu Dergisi*, Haz. İrfan Yiğit, C. 2, Çorum Belediyesi Kültür yay., Çorum 2009.

E K L E R

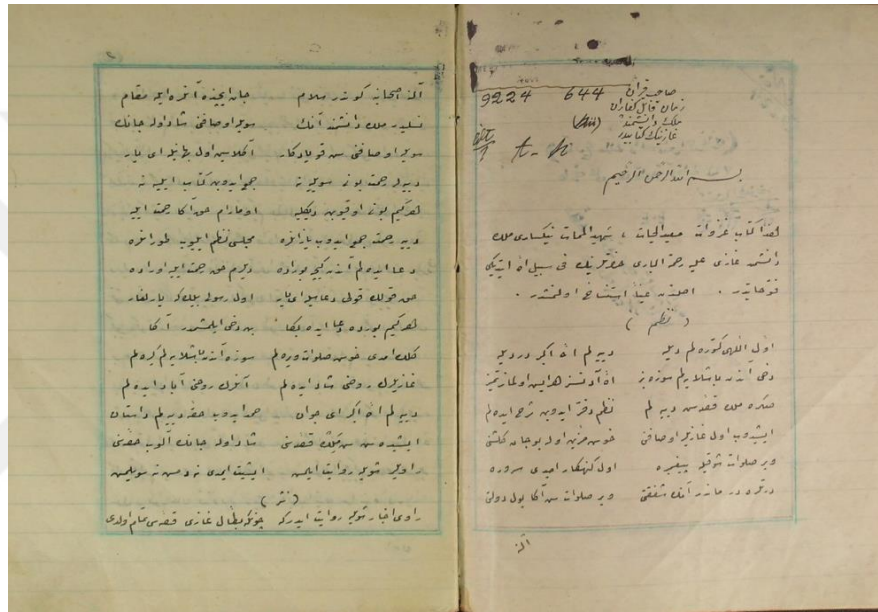

EK 1: Danişmend-nâme'nin Eşref Ertekin Nüshası'nın ilk sayfası

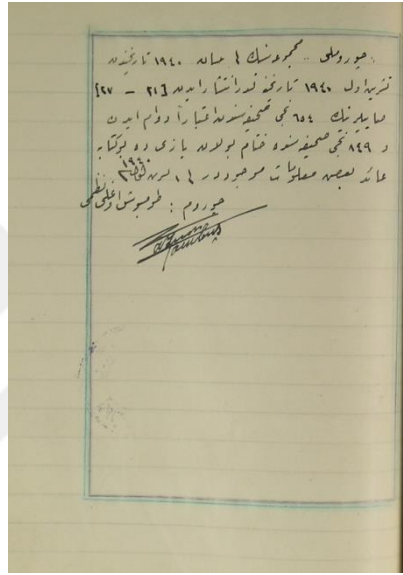

EK 2: Danişmend-nâme'nin Eşref Ertekin Nüşhası'nın son sayfası

EK 3: Danişmend-nâme'nin Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası'nın ilk sayfası

EK 4: Danışmend-nâme'nin Yusuf Bahri Kayışzâde Nüshası'nın son sayfası